BOEKZAAL
DER
GELEERDE WERELD,
EN
TIJDSCHRIFT
VOOR DE
PROTESTANTSCHE KERKEN,
IN HET
KONINGRIJK DER NEDERLANDEN;
Voor JULIJ 1824.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
op den Singel, tusschen den Blaauwburgwal en
de Bergstraat, N°. 320.
M·DCCCXXIV.

De Prijs is 6 Stuivers.

BOEKBESCHOUWING.

VERHEFFINGEN over de wereld en het tegenwoordige tot God en de Toekomst. Christelijke Leering en Vertroosting bij de onvolmaaktheden en ellenden des aardschen levens; getrokken uit de Leerredenen van F. V. REINHARD, *door* M. J. K. WEICKERT. *Uit het Hoogduitsch vertaald door* A. J. VAN DER VEEN, *Predikant op de Gorredijk. Te* Groningen, *bij* W. Zuidema, 182[illegible]. *VIII en 413 Bladz. In gr. 8vo. De prijs is f 3 : — : —*

De Leerredenen van wijlen den beroemden Sakfischen Hoogleeraar REINHARD, hebben geenen minderen roem verworven, dan zijne andere zeer belangrijke schriften. Niet alleen in 's mans oorspronkelijke, maar ook in andere talen uitgekomen, hebben dezelve alomme vele lezers gevonden, en zijn ze veel, maar worden ook nog wel gezocht. Het belangrijke van derzelver inhoud en de schoonheid en hartelijkheid van voordragt, heeft zelfs den lust opgewekt, om er, als ware het, bloemenlezingen van te nemen, en uittrekfels uit te leveren, ter meer algemeene bevordering van het nut, naar het doel des overledenen. Zoo heeft zich de Heer M. J. K. WEICKERT, een groot beminnaar zijner schriften, de moeite gegeven, om deze Verheffingen, over de wereld en het tegenwoordige tot God en de toekomst, ter Christelijke leering en vertroosting bij de onvolkomenheden en ellenden des aardschen levens, uit zijne Leerredenen op te zamelen, en alzoo een goed boek, vooral voor lijdenden, te

 schrij-

schrijven. De Eerw. VAN DER VEEN, zag en las het, en vond het waardig, om ook in 't Nederduitsch overgezet te worden. Niet allen kunnen zich 's mans Leerredenen aanschaffen, en vinden ook evenveel smaak in het lezen van dergelijke opstellen, daar ze liever in 't openbaar door wel uitgewerkte en met hartelijkheid toegepaste predikaatsiën gesticht worden. Wij keuren dan dezen arbeid ook geheel niet af, en gelooven, met onzen genoemden nuttig werkzamen landgenoot, dat dezelve voor hen, waarvoor hij dienen moet, welkom wezen, en tevens zeer heilzaam werken kan.

Met hoe veel oordeel, menschenkennis, en echt Christelijken ernst en ijver, wijlen de nu, gelijk wij vertrouwen, zalige REINHARD, ook hier blijkt gesproken, en op de harten zijner hoorderen voortreffelijk gewerkt te hebben, make de lezer zelf op, uit het volgende staal, genomen uit de elfde Afdeeling:

„ Oneindig menigvuldig zijn de dingen, die ons verdriet kunnen veroorzaken, maar zij hebben zekere hoofdbronnen, waaruit zij voortvloeijen, en ik heb bewezen, dat de opstanding van onzen Heer ze alle kan wegnemen; als ik kan aantoonen, dat zij deze hoofdbronnen toestopt. En dit laat zich gemakkelijk bewijzen, dat de geschiedenis van den verrezenen *elke kwellende bedenking omtrent onze zonden*, *den loop der dingen*, *het bederf der menschelijke natuur en de donkerheid van ons lot*, *kan wegnemen*."

„ De bron onzer billijkste en pijnlijkste zorgen is, *het gevoel onzer zonden*. Wien zegt zijn geweten niet, dat hij een zondaar is? Wie merkt het niet met droefheid op, dat hij door zijne zonden zich zelven onteerd, zijne medeschepselen benadeeld, en verwarringen veroorzaakt heeft, welke hij in eeuwigheid niet weder herstellen kan?

Wie

Wie gevoelt het niet, dat de hoogste Wetgever, Regeerder en Regter, bij zulke overtredingen, onmogelijk onverschillig kan blijven? Wien verkondigt zijn hart niet strenge, regtvaardige en zekere straffen, als hij geene vergeving erlangt? Maar *kan* God vergeven? *Wil* God vergeven? Ziet daar twee bedenkingen, die noodzakelijk moeten worden opgelost, als eene ware gerustftelling mogelijk zal zijn en de bron van onze angstige zorgen zal gestopt worden. De opstanding van Jezus lost werkelijk deze bedenkingen op; want zij is een bewijs, *dat God onze zonden vergeven kan en wil.*"

„ God *kan* onze zonden vergeven. Trouwens denkt eens aan de beteekenis van den dood, dien de Verrezene heeft ondergaan. *Hij is overgegeven om onze zonden*, zegt Paulus van Hem, *Hij is opgewekt om onze regtvaardigmaking.* Die dood stond dus in betrekking tot onze zonden; deze zonden zouden daardoor verzoend en hare vergeving mogelijk gemaakt worden; *Hij vergoot*, gelijk Hij zelf zich uitdrukte, *zijn bloed tot vergeving van zonde.* Zoude God Hem die dit leerde, die zich als het offer voor onze zonden gaf; die zich als de oorzaak en stichter van ons heil deels zelf voorstelde, deels door zijne Apostelen liet voorstellen, — zoude God Jezus door eene wonderbare opwekking uit den dood voor zijn gezant verklaard, Hem openlijk als zijnen Zoon geregtvaardigd hebben, als deze inrigting tot vergeving van onze zonden niet zijn werk, niet de raad van zijnen wil was? Zoude Hij dit raadsbesluit kunnen nemen, zoude Hij deze schikking hebben kunnen maken, als het Hem niet mogelijk geweest was, te vergeven, als Hij niet werkelijk de verdiende straf kwijtschelden konde? Het moge voor mij hoogst onbegrijpelijk zijn, mijne rede moge mij hier vele zwarigheden voorstellen, die ik niet kan op-

oplosfen. Dat ik vergeving behoeve, dat zegt mij mijn beangst hart; en de begeerte, de hartelijke begeerte naar vergeving verheft zich in mijn binnenfte, zoo dikwijls als ik, bij het gevoel mijner zonden, aan den Heiligen en Regtvaardigen denke, die dezelve niet ongeftraft kan laten. En zal bij zulke omftandigheden de verklaring van zijn gezant, dat het Hem onder zekere voorwaarden mogelijk is mij mijne zonden te vergeven, mij niet welkom zijn? Zal ik die verklaring niet beflisfender vinden, dan de bedenkingen mijner rede, welke onmogelijk immer kan bepalen, wat de Oneindige vermag en niet vermag? Zal de opftanding, de overwinning en verheerlijking van Hem, die de vergeving beloofd heeft, niet een genoegzaam bewijs zijn, dat God vergeven kan?"

„ Maar ook dat Hij vergeven *wil*. Trouwens, heeft Hij zijne bereidwilligheid, om zondaren wel te doen, wel duidelijker, overtuigender, treffender voor de oogen van de gansche wereld kunnen toonen, dan door de inrigting, welke Hij door Jezus maakte. *Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijnen eengeborenen Zoon gegeven heeft*, en zoude Hij dan niet willen vergeven? *Hij heeft dien, die geene zonde kende, zonde voor ons gemaakt*, en zoude Hij dan niet willen vergeven? *Hij heeft zijnen eigenen Zoon niet gefpaard, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven*, en Hij zoude niet vergeven, *Hij zoude ons, met dien Zoon, niet alle dingen fchenken* willen? Hij heeft, om ons allen twijfel te benemen, dat Hij het zelf was, die zich door Jezus verheerlijkte en openbaarde, Hem uit den dood opgewekt en met heerlijkheid gekroond, en zoude Hij niet vergeven; zoude Hij, na de bewijzen eener zoo buitengewone liefde, ons niet willen genade bewijzen? Zouden wij niet dit befluit met den Apostel maken: *indien wij met God verzoend zijn door*

den

den dood zijnes Zoons, toen wij nog vijanden waren, veel meer zullen wij, verzoend zijnde, behouden worden door zijn leven? En zoo verdwijnt dan elke vrees, elke pijnlijke angst, die u afschrikt van God, als uw geweten u uwe zonde herinnert en u uwe strafwaardigheid doet gevoelen. God kan, God wil vergeven; het hangt van u af, of gij de voorwaarden wilt vervullen, of gij u aan de schikking wilt onderwerpen, die Hij door Christus gemaakt heeft."

„ Even zoo kan ook de opstanding des Heeren, onze bedenkingen *omtrent den loop der dingen* wegnemen en oplossen. Ach, onze aarde schijnt eene schouwplaats van een moedwillig toeval te zijn, een toeval, dat met het lot der menschen speelt, dat groote gebeurtenissen in wanorde onder malkander werpt, dat nu eens volken verheft, dan weder vernedert, dat gansche rijken nu eens verwoest, dan weder opriat. Waaraan zullen wij ons in deze schrikkelijke verwarring houden, waarop zullen wij ons verlaten; dringen zich niet van alle kanten twijfelingen bij ons op? Moet ons de vrees niet gedurig verontrusten, dat het bloote toeval ons beheerscht, en dat ons niet anders overig blijft dan vertwijfelende onderwer*ping*? Maar ook deze bedenkingen verdwijnen voor den glans van de opstanding van Jezus; zij toch is een bewijs, *dat het bij den loop der dingen noch aan orde, noch aan regtvaardigheid ontbreekt.*"

„ *Niet aan orde.* Ja, was de geschiedenis van Jezus geëindigd, toen Hij zijn hoofd aan het kruis gebogen en het treurige lot eens misdadigers naar de hoogste gestrengheid ondergaan had, dan zoude dat, hetwelk Hem bejegend is, het voorbeeld der schrikkelijkste verwarring en onloochenbaarste onregtvaardigheid zijn. Dan zagen wij hier een helder licht, dat spoedig weder verdween, een buitengewoon mensch, die zonder bedoeling te

voorschijn trad, eenen wonderdoener, die met de aanwending der grootste moeite niets verrigtte; — wij zagen groote inrigtingen zonder nut, groote toerustingen zonder voortgang, groote bewegingen zonder redelijke bedoelingen; wij verloren alle sporen van orde en stootten overal op een ongeregeld toeval. Maar als deze merkwaardige man, welken de haat van verbitterde vijanden onderdrukt had, na eene korte rust in het graf, onsterfelijk uit hetzelve gaat; als alles, wat Hij slechts begonnen, wat Hij door zijne leer en daden slechts voorbereid had, in de levendigste beweging kwam en ongelooflijke snelle voortgangen maakt; als zijne lotgevallen met hunne kleinste omstandigheden, een zamenhangend, doelmatig en in gevolgen zegenrijk geheel worden; als alles, tegen menschelijke vermoedens en gedachten, tot eene verandering komt, welke den toestand der gansche wereld verbetert, welke zegen voor de gansche menschheid werd, en welker zegeningen wij alle nog steeds ondervinden; zullen wij dan wel kunnen twijfelen, of eene hoogere hand den loop der dingen bestuurt, zullen wij bij de beschouwing van zoodanig gevolg, en zelven omringd van de weldadige werkingen van hetzelve, wel meer kunnen ontkennen, dat God voor ons zorgt, dat Hij het is, die midden in de grootste verwarring alles ten beste beschikt? Zoodra wij weten, dat God de wereld regeert, dan worden wij verlost van een ontelbaar heer van pijnelijke twijfelingen en zorgen. O dan kan het geruisch, dan kan de woeste storm van veranderingen, die rondom ons plaats hebben, ons niet verschrikken, ons niet verontrusten; de opstanding van Jezus is voor ons een bewijs, dat het den loop der dingen geenszins aan orde ontbreekt."

„En ook niet *aan regtvaardigheid*. Niets drukt

drukt ons meer, niets tast ons geheel gevoel smartelijker aan, dan het geluk en de zegepraal van ondeugende, dan de ellende en onderdrukking van goede menschen, dan de verijdeling van weldadige plans en heilzame ondernemingen. Wie kan gelaten blijven, als hij ziet, hoe weinig het lot der menschen aan hunne verdiensten geëvenredigd is, hoe vaak hun juist het tegendeel van datgene te deel valt, wat hen toekwam en hoe zelden het goede de overwinning op het kwade behaalde? Als deze bekommering te zwaar wordt, als gij in datgene, wat rondom u voorvalt, vruchteloos de sporen eener vergeldende regtvaardigheid zoekt, denkt dan aan de geschiedenis van den Verrezenen en gij zult gerust gesteld worden. Hier vindt gij ondeugenden, wien het gelukt, den onschuldigsten en heiligsten onder alle menschen als een misdadiger ter dood te brengen, en zich, zoo het schijnt, van hem voor altijd te ontdoen. Maar blijven zij ongestraft? Ziet gij ze niet met schande overladen, van hun geweten gepijnigd, van alle onpartijdigen veroordeeld, van alle vruchten hunner ongeregtigheid beroofd, toen de onderdrukte in het leven terugkeerde? Hier vindt gij eenen deugdzamen, die geheel voor zijne vijanden schijnt te moeten bukken; doch wat zeg ik? de verhevenste en reinste deugd, welke de aarde aanschouwt, ondervindt een lot, dat slechts de beruchte misdadigers treffen moest. Maar blijft zij onbeloond? Ziet gij haar niet gered, niet geregtvaardigd voor de oogen der wereld, niet verheven boven alle mishandelingen, niet met eer en heerlijkheid gekroond, toen Jezus zegepralend het graf verliet? Hier vindt gij het weldadigst plan, de heilzaamste en grootste onderneming, die ooit in den geest van een mensch gekomen is, zoo het schijnt, terstond in het begin verijdeld; het scheen met

de zaak van Jezus gedaan te zijn, zoodra Hij aan het kruis stierf. Maar was het waarlijk zoo? Ziet gij dezelve niet herleven, krachten ontvangen en spoedige vorderingen maken, en met een geweld, hetwelk niets wederstaan konde, de aarde veranderen en hervormen, sedert dat Jezus uit het graf gegaan is? Beschouwt dan deze groote gevolgen naauwkeurig."

Dit proefje zal, vertrouwen wij, genoegzaam zijn, om de waarde van dit werkje (of uittreksel) te doen kennen, en tot de beste aanbeveling kunnen verstrekken. Wij voegen er daarom ook niets meer bij.

UREN aan den Godsdienst gewijd. Uit het Hoogduitsch. Naar den laatsten verbeterden Druk. Door J. M. L. ROLL, *Evangeliesch Luthersch Predikant te* Amsterdam. *Negende Deel*, 324 *Bladzz. en Tiende Deel*, 329 *Bladzz. Te* Amsterdam, *bij* ten Brink *en* de Vries, 1823. *In gr.* 8*vo. De prijs der beide Deelen is f* 6:—:—

Wij voegen deze beide deelen zamen, niet slechts om dat ze ons te gelijk zijn toegezonden, maar ook om dat wij reeds meermalen den lezer bij dit werk, dat zoo zeer is uitgedijd, bepaald hebben. Men treft hier weder dezelfde zucht, om wezenlijk nut te stichten, als in alle de vorige Deelen aan. Het is doorgaans gezond voedsel voor den geest, wat men hier aantreft, en eene verscheidenheid, welke geschikt is, om de aandacht aangenaam, zoo wel als stichtelijk, bezig te houden.

Uit den inhoud dezer beide Deelen, welke voor aan is opgegeven, zal de lezer bemerken, dat hoewel onze (ongenoemde oorspronkelijke) Schrijver, zich doorgaans beijverd heeft, om

om eenvoudig stichtelijk nuttig te zijn, hier somwijlen ook eenigzins wijsgeerig natuurkundige redeneringen voorkomen, welke, alhoewel niet zeer hoog of diep gaande, evenwel eenige kundigheden in den lezer vooronderstellen, en een weinig meer dan oppervlakkig nadenken vorderen. Hoe zeer in 't algemeen, en meerendeels, met den waardigen Schrijver instemmende, komt ons echter niet alles hier even gegrond voor. Op bladz. 78. bij voorbeeld, heeft de Schrijver, eene te groote kennis, onzes erachtens, aan de eerste wereldbewoners toegekend, schrijvende onder anderen: wij kennen naauwelijks den stand en de namen van de voornaamste Sterren des Hemels; maar zij waren gemeenzaam met derzelver verandering en groote beweging, en onze eerste Sterrekundigen staan verbaasd, wanneer zij bespeuren, dat dingen, welke men tegenwoordig slechts met hulp der moeijelijkste berekening ontdekt, eertijds algemeen bekend waren." Zou de Schrijver dit, uit het Boek JOB, meenen te kunnen bewijzen? Wij zouden dan wel eens willen zien, hoe hij hieruit het bewijs, voor de algemeene meerdere kennis der menschen aan den Sterrenhemel, zou weten te voeren.

Wij twijfelen verder zeer, of de Schrijver de onderscheiding tusschen *ziel* en *geest*, in een Volksboek als dit zal moeten zijn, in de tiende Afdeeling, behoorlijk thuis gebragt en toegepast heeft, en of deze redenering, bij voorbeeld, met die in de twee en twintigste wel overeenkomt. De verklaring van den oorsprong der zonden, in de twaalfde Afdeeling voorkomende, vordert bewijs.

Over den liberalen geest, welke hier heerscht, kan men uit het volgende staal oordeelen:

„ Zelfs in de gematigde streken der aarde vindt men

men zulke tegenovergestelde eigenaardigheden, al naarmate de landen nader aan koude of warme gewesten grenzen. Van daar, dat er zelfs onder de Christenen een groot verschil van Godsdienst en Godsvereering moest geboren worden. In de noordelijke rijken van ons werelddeel, ziet men de eenvoudige en meer tot het verstand sprekende Godsvereering der Luterschen en Hervormden heerschen; in de zuidelijke heerscht de Katholijke kerk met majesteit en den grootsten invloed uitoefenende op het gevoel. In de laatstgenoemde landen is eenheid en alleenheersching des geloofs; in de eerstgemelde de vrucht van vrijheid des geestes, splitsing der kerk in vele afzonderlijke kerkgenootschappen, die niemand boven zich erkennen, dan hunne rede en hunnen God."

„Waarom bespot het Noorden op eene dwaze wijze het Zuiden? Waarom berispt het een geloof en eene kerk, waarin millioenen zielsrust en gelukzaligheid vinden? Zend uwen bewolkten hemel, uwen halfjarigen winter, uwe dennenwouden, naar de bloeijende, warme gewesten van het Zuiden: dan eerst kunnen deszelfs bewoners zich in uwe verwarmende pelzen kleeden, en tegelijkertijd de waarde uwer eenvoudige Godsvereering inzien. Waarom veroordeelt de mensch uit het Zuiden, met blinden eigenwaan, het geestelijke, van alle beelden ontdane, geloof des Noordlanders? Waarom verdoemt hij hen, die JEZUS vereeren, en, gelijk hij, tot werkzaamheid en kracht van deugd aandringen, als verlorenen, die door Gods liefde verstooten zijn? — Prikkel hunne zenuwen met het sap uwer planten, verwarm hunnen grond met uwe zon, en verdrijf de sneeuw van hunne velden, dan zullen ook zij zich keeren tot hetzelfde altaar, voor hetwelk gij uwe gebeden tot de Godheid opzendt."

„ Het

„ Het is een treurig bewijs van de onkunde en onbeschaafdheid der menschen, dat zij elkander berispen en haten, dewijl zij niet op denzelfden trap van godsdienstige overtuiging staan. Zoo min er toch op aarde ooit eenerlei taal, eenerlei kleeding, eenerlei leefwijze mogelijk is, even zoo min zal er ooit eene eenige kerkelijke partij bestaan, al mogten zich eenmaal alle knien in den naam van JEZUS CHRISTUS buigen, en alle menschen eindelijk de leer van JEZUS omhelzen. Verre derhalve van mij, dat ik hen zou verachten, die eener andere geloofsbelijdenis zijn toegedaan! Verre van mij, Christenen te veroordeelen, die niet behooren tot de kerk, welke voor mijn gemoed de alleen zaligmakende is! Allen, o Vader in den hemel! allen zijn uwe verlosten, die U vreezen en uwe geboden houden. Geene uitwendige gebruiken, geene meeningen, maar *dit*, zegt JEZUS, *dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den eenigen waarachtigen God, en* JEZUS CHRISTUS, *dien Gij gezonden hebt* (Joh. XVII: 3)."

„ O Gij Onbegrijpelijke en Algoede, die alles doordringt, alles omvat, alles liefhebt! Gij, wien het geslacht der stervelingen sedert duizende van eeuwen, in duizend talen, in duizend verschillende voorstellingen en tempels aanbidt! Eenige, Levende, mijn God en mijn Vader! hoor in het lofgezang van uwe schepselen, hoor in het verheven lied van tallooze zonnen, die door uwen hemel vliegen, ook mijn stamelen! Ook ik toch, o Gij, tot wien allen behooren, en die aan allen behoort, ook ik ben uw kind!"

„ Ik kan U aanbidden, en daarom mag, daarom moet ik bidden tot U, zonder welken mijne ziel niets is, en mijn ligchaam weldra als stof zou verstuiven. Ik kan bidden: daarom verheft mijn geest zich, vol van ontzag en verrukking

bij

bij de gedachte aan uwe heerlijkheid, tot U, en klimt op tot de hoogst mogelijke, hoogte, die door menschelijke geesten te bereiken is; tot de kennis uwer majesteit."

„Aanbidding, prijs en dank zij U toegebragt, o Barmhartige! die U over mij hebt ontfermd, voor dat ik nog bestond, die mij uit het niet door uwe almagt tot het aanzijn hebt geroepen, en mijne oogen opendet, opdat ik U mogte vinden! — Aanbidding, prijs en dank zij U toegebragt, dat Gij uwen Zoon in de wereld hebt gezonden, om mijnen geest te verlichten, en mij van duisternis en zonde te verlossen! Door zijne liefde viel mij eene eeuwige geregtigheid ten deel, en werd de wortel des eeuwigen levens met mijn gansche bestaan verbonden. Immers *U kennen is eene volkomene geregtigheid, en uwe magt weten is een wortel des eeuwigen levens!"*

„Maar ook zij zijn uwe kinderen, die nog in duisternis wandelen, en over welke de zon der waarheid nog niet is opgegaan; want Gij hebt hen allen geschapen, Gij roept hen tot U, en allen zoeken U, allen bidden U aan. En hetzij zij bidden in het woud of op de hoogten der bergen, in tempelen van steen of in de schaduw eens ouden booms, hetzij zij wierook of brandoffers op de altaren ontsteken, of U in hunne harten vrome geloften toeheiligen, hetzij zij U vinden in het oneindige heelal, of in de koesterende zon, of in de kracht eens redeloozen diers, of in de heiligheid van een beeld, hetwelk U moet voorstellen — zij zijn alle uwe kinderen, en zij reikhalzen naar U, en zoeken U, even als ik."

„O Gij, oneindig Volmaakte! wat zijn wij, kinderen van het stof, voor U! Wie mag zich voor U op wijsheid, op waarheid en eene volmaakte kennis beroemen! De wijsheid der kun-

dig-

digste ſtervelingen, en de behoeftige kennis van den wilde, op de eilanden der zee, verſchillen, in uwe oogen, naauwelijks iets van elkander. Gij zijt verheven boven alles, en zegent allen, en hebt allen lief! Gij beſtuurt de wereld, en hebt de aarde met uwe menſchen bevolkt. Gij hebt het zoodanig geſchikt, dat niet allen U op dezelfde wijze beſchouwen en vereeren. Waarom zou ik dan diegenen haten, die niet gelooven en niet zien, gelijk ik? waarom veroordeelen en eener eeuwige ellende waardig keuren hen, welke Gij liefhebt, even als mij, en die anders denken, gevoelen en bidden, dan ik, dewijl Gij het, naar uwen heiligen wil, aldus hebt ingerigt? Wie regt doet en U vreest, die is U aangenaam onder ieder volk; want Gij ziet niet den perſoon, niet zijne meeningen, maar zijne gezindheden, maar zijn hart aan."

„ O Gij, die alles met liefde omvat, ja, ik wil liefhebben, gelijk Gij, en uwen wil eerbiedigen met zwijgenden ootmoed; Amen!"

Wegens de ongemeene uitgebreidheid, of rijkdom van Deelen dezes werks, dat zich door eene gemakkelijkheid, en meestal ook aangenaamheid, ſomtijds tot het verhevene eenigzins opklimmende van den ſtijl aanprijst, is het te begrijpen, dat men hier meermalen hetzelfde wederom aantreft, waaromtrent de lezer dan dient te bedenken, dat iets, 't welk nimmer genoeg geleerd wordt, ook nooit te veel gezegd wordt.

Ondertusſchen hadden wij wel gewenscht, dat de Eerw. Overzetter had kunnen goedvinden, om het aantal deelen wat te verminderen, door het veranderen van de orde, en het uitkiezen van rubrieken, waartoe alles had kunnen gebragt worden. Dan zou dit ſtichtelijk werk meer algemeen gekocht, en gebruikt hebben kunnen wer-

werden, maar wij bekennen ook, dat dit aan zijn Eerw. aanmerkelijk meerdere moeite zoude gekost hebben.

Het is ons dan een genoegen, te kunnen getuigen, dat het werk zoo als het nu overgezet is, wegens den goeden Christelijken geest, voor hen die den tijd hebben, om hetzelve te lezen, nuttig kan genoemd worden, en in zoo verre alle aanprijzing verdient. Voor dezulken echter die niet veel tijd over hebben, en ook andere boeken verlangen te lezen, is het werk al te breed uitgedijd.

De EENZAAMHEID en de WERELD. Door Mr. RHIJNVIS FEITH. *Tweede Druk. Te* Haarlem, *bij de Erven* F. Bohn; 1824. *VIII en* 128 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 3: 18: —

Gelijk ons, zoo zal ongetwijfeld zeer velen, deze nieuwe uitgaaf verblijden, als een bewijs ook opleverende voor den goeden smaak, van het Hollandsch lezend Publiek. Of zou het ons niet aangenaam zijn te vernemen, dat de werken van onzen onsterflijken Dichter FEITH, waarin het schoone en goede zoo uitnemend vereenigd is, altoos met graagte ontvangen, en bij voorkeur gezocht worden? Het schoonste monument, dat men, voor wijlen dezen met regt zeer geliefden Nederlandschen Zanger, kan oprigten, maken, naar onze wijze van zien ten minsten, zijne schoone Dichtstukken uit, zoo lang deze in eere gehouden worden; en dit zal duren, zoo lang er een goede smaak zal blijven heerschen; — Ja, zoolang zal ook de naam van FEITH in dankbare nagedachtenis blijven. Wien nu zal dit niet verblijden, van eenen man, die in zijn Voorbe-

berigt voor de eerste Uitgave, van dit werk zijnes ouderdoms, (25 November 1820.) schrijven kon:

„ Onder lijden van meer dan eene natuur had ik verpozing noodig, werd het dikwerf behoefte voor mijn hart, om mijne gewaarwordingen uit te storten. Ik deed dit, zoo goed ik kon, in de eenzaamheid, op het papier, en zocht dan tevens naar de troostgronden, die ons boven het lijden verheffen kunnen, en ook dan nog stand houden; als ons al het zigtbare begeeft, en wij, of eenen blik in de betere wereld, met vertrouwen, moeten kunnen werpen, of hopeloos aan de grens van de tegenwoordige staan. Ik heb veel onderzocht, maar ik kan opregt verklaren, dat ik ze alleen in het zalig Evangelie van Jesus Christus gevonden heb. Dit verstrekte mij tot eene ware verademing, en God alleen weet, hoe veel moed en opbeuring ik in hetzelve menigwerf vond, en hoe dikwerf ik bitter bedroefd, en diep neêrgeslagen, naar mijn eenzaam boekvertrek ging, en het bemoedigd en met een verruimd harte weer verliet. Ik ondervond dan zoo levendig, hoe veel wezenlijke troost en blijvende opbeuring er voor den mensch, en vooral voor den Christen, onder het wijze en goede bestuur eener vaderlijke Voorzienigheid, ook onder de grievendste rampen, nog altijd overig blijven. Het zal dus wel niemand verwonderen, dat mijn hart eene bijzondere betrekking op deze voortbrengselen behouden heeft; maar zeker zou dit alleen geene reden genoeg aanbieden, om ze uit te geven, indien ik hierbij niet overtuigd ware, dat er menige gewaarwording in deze verzen is overgegaan, die voor velen van mijne Lezeren belangrijk zal zijn, en hun mogelijk zelfs hier en daar een' droppel troost in het lijdende harte zal storten, terwijl het bij anderen soortgelijke aandoeningen zal opwekken en versterken."

 Hoe

„ Hoe zeer ik toch gaarne geloof, dat het nuttige alleen geen proze tot poëzij verheffen kan, ben ik echter niet minder overtuigd, dat alle roem dwaas is, indien het nuttige aan ons werk geheel ontbreekt, en ik kan van dien valschen, en toch zoo duren, roem terug huiveren, die ten koste van den Godsdienst, of van de onschuld en reinheid des harten, verkregen wordt, en den mensch en Christen zoo onwaardig is."

„ Ondertusschen, want waarom zoude ik ook hieromtrent de gedachte van mijn hart ontveinzen? geloof ik, voor zoo ver ik nog oordeelen kan, ter goeder trouw, dat er bij veel matte plaatsen, die den ouden en afnemenden Dichter verraden, toch ook nog dezulken gevonden worden, welke dien vroegeren tijd niet geheel onwaardig zijn, in welken zoo velen mijner Landgenooten wel eenigen prijs op de voortbrengselen mijner Muze wilde stellen. De laatsten bewogen mij eindelijk tot de uitgave, terwijl ik de eersten met te meer vertrouwen der goedgunstigheid mijner Lezeren aanbeval, als er, bij al het gebrekkige voor het overige, toch nog altijd dezelfde geest in heerscht, en er zekerlijk hun zedelijk gevoel niet in beledigd zal worden."

Beide de hier geleverde fraaije Dichtstukken, zijn in drie Zangen afgedeeld, welke de maker zelf wilde beschouwd hebben, als eenige losse bespiegelingen, die, naar zijn oordeel, onder dezen algemeenen titel best zaamgetrokken, en tot eenheid gebragt konden worden. Men zal ze niet alleen met genoegen, hopen wij, maar ook met nut lezen en herlezen; de Jongeling vindt hier raad, en de ouderdom troost. Ter verdere aanprijzing willen wij, hoe zeer verlegen in de keus, iets overnemen. De lezer neme het volgende daartoe gunstig aan:

„ Daar

„ Daar dus geen aardsch geluk, wat glans het
moge omhullen,
Ons altijd smachtend hart volkomen kan vervullen;
Daar ons de wensch misleidt, en niets ons duurzaam streelt,
Dan daar 't geweten in met zoete zielrust deelt,
En 't hart, zal 't bovendien bij elk genot niet vreezen,
Hier met het denkbeeld van den dood verzoend moet wezen,
Is een onfaalbre Gids hier noodig, die ons leidt,
En ons, bij elk genot, voor hooger voorbereidt.

Waar vinden wij dien Gids, waarop wij veilig bouwen,
En nog in nood en dood met de eigen rust betrouwen?
Sinds 's werelds oorsprong wees de Rede ons hem niet aan,
En waar zij 't immer deed, zij zag de schim vergaan.
Hij was 't gewrocht der Eeuw, en de Eeuw zag hem nog sneven,
Om aan een' nieuwen op zijn beurt weêr plaats te geven,
Die, Afgod van den dag, een poos weêr aanhang vond,
Maar dien ook de eeuwstroom roofde, en in zijn nacht verslond.
Neen! wat hier zwichten kan, hoe schoon 't een poos moog blinken,
De Gids, daar 'k me op verlaat, moet nooit mijn hoop ontzinken.
Wat zegt hier menschenvond, veel wufter dan 't geval?
God zelf moet spreken, zoo mijn hart niet twijfelen zal.
Hij sprak! — Die trouwe Gids, met wien ik nooit kan missen,

Is Jezus reine leer, en zijn beloftenisfen.
Die, is de noordftar, die geen nacht ons ooit ontrooft,
Dees, troosten ons, waar ons geen wereld troost belooft,
En beiden heffen zaam, bij ftorm en onweerwinden,
Ons 't moedig hoofd omhoog, tot wij de haven vinden.

Wie dus de wereld wil genieten zonder fchijn,
En toch te groot zich voelt om ooit haar flaaf te zijn;
Die, zonder naberouw, het langst haar vreugd wil fmaken,
En toch zijn boezem voor iets hoogers nog voelt blaken,
Die volge Jezus leer op 't pad, dat zij hem leidt,
En juiche in zijn beftaan voor tijd en eeuwigheid!

Zoek vrij den aardkloot rond tot aan zijn grenspijlaren;
Pleeg met al de eeuwen raad, die finds de fchepping waren;
Hier vindt de mensch alleen bij voor- en tegenfpoed,
Wat hem, in elken ftand, gelukkig maken moet.
Zij is niet vastgeboeid aan enkel heldre dagen,
Die ligt een wolk hem rooft, een nevel weg kan vagen;
Zij blijft hem zelfs nog bij, waar liefde en vriendfchap zwicht,
En veegt daar 't klamme zweet van 't gloeijend aangezigt;
Zij leert hem juist zoo veel van deze wereld fmaken,
Als hij behoeft, om fteeds tot hooger heil te raken;

Zij

Zij vormt den ganschen mensch met goddelijk beleid,
Vertrapt de Rede, noch vernielt de zinlijkheid;
Maar leert haar beide naar 't oorspronkelijk doel gebruiken,
En slechts haar dwazen trots, die zich vergeet, te fnuiken;
Schenkt, waar de eerste ontzinkt, een onbedrieglijk licht,
En waar de laatste zwijmt, een heil, dat nimmer zwicht;
Veréénigt beide op nieuw, waar ze ooit onéénig worden,
En heft van lieverleê haar op tot hooger orden.
Geen bloem wordt ooit versmaad, die op zijn pad ontluikt,
Maar haar genot wordt tot zijn eedler doel gebruikt,
En welk een rozengaard hem lokkend moge omdaauwen,
Het beter vaderland blijft in zijne oogen blaauwen.
Geen offer valt hem bang, zoo hij slechts spoeden mag.
Wat zegt hem op zijn togt een blijde of droeve dag?
Hij mist met vreugde een heil, dat hooger heil zou storen,
En laaft zich aan de rust, die 't meest hem kan bekoren.
Door zelfverloochning, waar een valsche vreugd hem vleit,
Wint ieder aardsch genot in prijs en duurzaamheid;
En daar slechts wisseling het doel is van dit leven,
Ziet hij 't niet hopeloos zich in het eind' begeven.
Geen bange ledigheid wekt na 't genot hem smart,
Een beter, eedler goed vervult altijd zijn hart,
En blijft, wat in het niet aan zijne zij' moog' zinken,
Ook op den rand van 't graf hem nog in de oogen blinken.
Zij weert het naberouw van zijne korte vreugd.

'T Herdenken blijft genot, en adelt zich tot deugd,
En daar hier de ondeugd slechts haar troost vindt
in 't vergeten,
Verhoogt herinnering de vreugd van zijn geweten.
'Hoe wint nu 't klein geluk, daar hier de deugd
in deelt,
't Bij al den overvloed, die ooit de boozen streelt?
Zij smaakt het in Gods gunst, en bij dien milden
zegen,
Lacht haar de toekomst in een beetre wereld te-
gen
Daar wordt zij dagelijks al meer toe voorbereid;
Zij smaakt het reinst genot der tegenwoordigheid,
En, vol van zoete hoop op 't heil, dat haar blijft
wachten,
Smelt tijd en eeuwigheid te zaam in haar gedach-
ten."

SCHETSEN en PORTRETTEN, in Engeland *en* Amerika, *naar het leven geteekend door* GEOFFREIJ CRAIJON, (WASHINGTON IRVING.)

Ik heb noch vrouw, noch kinderen. Als een eenvoudig aanschouwer van het woelen, wroeten, sloven en zwoegen mijner medemenschen, poog ik, zoo veel mogelijk, nut en leering te trekken uit de wijze, waarop ik elk op het groote tooneel der wereld zijne rol zie spelen.

BURTON.

Uit het Engelsch. Eerste Deel, XI en 236 *Bladzz. en Tweede Deel,* 253 *Bladzz. Te* Leeuwarden, *bij* Steenbergen van Goor, 1823. *In gr.* 8*vo. De prijs der beide Deelen is f* 4: 16: —

Deze vertaling verschijnt met eenen goeden aanbevelings-brief van den Overzetter, wiens ge-

geschiktheid, om de voortbrengselen van eenen vreemden grond goed over te brengen, ons meermalen overtuigend gebleken is. De Schrijver is een Jong Amerikaansch Regtsgeleerde, WASHINGTON-IRVING genaamd, en in de Provincie *New-IJork* geboren, die zich door zijne schriften zoodanig heeft weten aan te bevelen, dat men hem den eernaam meent te kunnen geven, van den Amerikaanschen STERNE. Dit zijn werkje, werd, in één jaar, viermaal in *Amerika*, en in *Engeland*, vervolgens, wel zesmaal herdrukt. Het bevat eene reeks van schetsen, ontworpen in en van de oorden, deels in *Amerika*, deels in *Engeland*, ook in de *Nederlanden*, gedurende zijn verblijf aldaar, door hem doorreisd. Zij bevielen den Heer Uitgever zoo zeer, dat hij daardoor niet alleen bewogen werd, om deze vertaling, door eenen anderen bezorgd, te doen drukken, maar ook nog een ander later werk van denzelfden humoristischen Schrijver (*Bracebridge-Hall, or the Humorist*) in onze taal zelf over te brengen, en vervolgens uit te geven:

„ Mijne nieuwsgierigheid, (zegt de Schrijver,) heeft mij in vele en onderscheidene landstreken doen ronddolen: de woelige tooneelen dezes levens heb ik, onder verschillende afwisselingen, gezien; hoewel ik juist niet zeggen kan, dat ik ze met de opmerkzaamheid eens wijsgeers bestudeerd hebbe: integendeel, heb ik er slechts een vlugtigen blik op geslagen, even als een zedig liefhebber der teekenkunst gewoon is, voor de winkelramen eens prentenverkoopers heen en weêr te zweven, zonder zich eigenlijk bij iets bepaalds op te houden. Nu eens lokt hem een fraai portret, dan eens een bespottelijke karrikatuur, soms ook een bevallig landschap, aan. Daar het nu bij onze hedendaagsche reizigers smaak is geworden, de onderscheidene landen met

met het penseel in de hand te doorloopen, en vervolgens met hunne *portefeuilles*, vol schetsen en portretten, huiswaarts te keeren, heb ik — misschien vermetel genoeg! — insgelijks besloten, tot vermaak — ook tot leering? — mijner vrienden eenige schetsen en portretten te vervaardigen. Wanneer ik echter de losse penseelstreken zie, welke ik voorloopig tot dat einde reeds gedaan heb, dan gevoel ik mij waarlijk op het punt van den moed te verliezen, overtuigd, dat ik mij aan een werk waag, waarvoor mijne krachten misschien niet half berekend zijn. Hoe vele merkwaardige partijen heb ik niet over het hoofd gezien, en mij veelligt slechts bij veel onbeduidends opgehouden. Kortom, ik vrees, in de dwaling van een' landschapschilder te vervallen, die, het Vaste Land afreizende en zich aan den loop zijner wanordelijke verbeeldingskracht overgevende, niets anders maalt, dan woeste, eenzame streken. Aan eene groote menigte schetsen van kusten, bevallige landschappen en afgelegene ruïnen, zal het hem zeker niet mangelen; maar noch de *St. Pieterskerk*, noch het *Coliseum*, noch de *Waterval van Terni*, noch de *Baai van Napels*, is door hem voorgesteld. Een' ijs- of vuurspuwenden berg moet men in zijne verzameling vooral niet zoeken!"

De Afdeelingen zijn zoodanig gemaakt, dat men gedurig uitrusten kan, wanneer men zulks verlangt, of de tijd verbiedt, om verder voort te gaan. De twee eerste dienen tot Inleiding en Voorbereiding, ten minsten in zekeren zin. Over den beroemden Schrijver ROSCOE van *Liverpool*, vindt men het een en andere in de derde Afdeeling, in de vierde over ROEL VAN WINKEL, dat veel heeft van eene geestige satire, op de heerschappij der Pantoffel. De vijfde Afdeeling, draagt tot opschrift: *Klein Brittanje*, en heeft wel

wel iets van eene satire op de veranderingen der Mode. In de zesde Afdeeling, wordt de lezer bij den Bard SHAKESPEAR bepaald. De zevende Afdeeling, behelst eenige karaktertrekken der Indianen. De achtste vervat, onder den naam: FILIP VAN POKANOKET, een Indiaansch Verhaal. Gelijk de voorgaande, zoo is ook deze geschikt, om het medelijden met de onbeschaafde Indianen op te wekken, de wreedheden te leeren verfoeijen, door de Europeanen maar al te zeer, in vroegeren tijd, tegen hen gepleegd, en den wensch te versterken, dat zij het Evangelie mogen leeren kennen, en volgens hetzelve ook behandeld mogen worden. De negende, heet JOHN BULL, en stelt alzoo eene vrij zonderlinge schets, die wel hier en daar blijken zal goed getroffen te zijn, voor, van *Engeland* en het Engelsche volk, en eindigt met dezen, welmeenenden wensch:

„ Dat de verlegenheid, waarin de arme JOHN zich tegenwoordig bevindt, hem leere, in het vervolg wat voorzigtiger te zijn. Mogt hij derhalve zich voortaan niet meer met eens anders zaken bemoeijen: mogt hij de vruchtelooze onderneming, om, door middel van zijnen rotting, *zijnen buren het geluk en der wereld de rust en den vrede te geven*, voortaan staken! Mogt hij stilletjes te huis blijven, zijne woning trapswijze herstellen, zijn schoon landgoed, volgens zijnen smaak en fantasie, bebouwen, zijne inkomsten wat zuiniger aanleggen, zijne stugge kinderen tot hunnen pligt brengen — indien hij dit, namelijk, nog doen kan — en alzoo de vrolijke tooneelen der oude welvaart, doen herboren worden, opdat hij nog langen tijd, in het land zijner vaderen, eenen roemrijken, krachtvollen en zorgvrijen ouderdom geniete!"

N°. 10. Maakt op de treurige gevolgen op-

 merk-

merkzaam, van eenen onbedachtzaam toegegevenen hartstogt, in de schets van een meisje, dat een *sieraad van het Dorp* was, maar in de lente hares levens, reeds als een verdorde roos afviel. Het slot van N°. 11, *de Hengelaar* genaamd, eindigt met, even als IZAAK WALTON, den zegen van den Meester van *St. Pieter*, toe te wenschen, aan den lezer, aan elken vriend der deugd, en aan al degenen, die, op de voorzienigheid vertrouwende, een braaf en vreedzaam leven leiden, en — met den hengel visschen!

Het tweede Deel, bevat dertien Afdeelingen, waarvan de opschriften zijn:

„ Kerstijd. De Postkoets. Kersavond. Kersdag. Het Kersmaal. Eene gehuwde Vrouw. Iets nopens Engelsche Schrijvers over *Amerika*. Het Landleven in *Engeland*. De kunst van Boeken te schrijven. De Slaapvallei. De Weduwe en haar Zoon. De Spookbruidegom. Eene Schrijversapologie. ”

De bepaalde ruimte laat ons niet toe, de bijzonderheden van elke afzonderlijk op te geven, maar wij kunnen den lezer verzekeren, dat hij aan het verzoek des Schrijvers, om hem met toegefelijkheid te lezen en te volgen, gaarne voldoen zal, wanneer het hem slechts om een schuldeloos vermaak, en geestige, soms ook nuttige aanmerkingen, en niet om vitten en bedillen te doen is. In de vertaling, zal hij dus ook wel den eenen of anderen Lapsus, bij voorbeeld, als er een accusativus staat voor eenen nominativus, over het hoofd willen zien, daar de overzetting anders vloeijend en wel is uitgevallen. Den Amerikaan in den tekst te vernemen, en dus den toon van ongenoegen hier soms te hooren, over de Engelschen en hunne gezegden en berigten omtrent de Amerikanen, zal ons minder verwonderen, dan de Engelschen hin-

hinderen. Somwijlen komt het ons voor, heeft de Schrijver al te ſterk geſproken. Men oordeele uit het volgende ſtaaltje:

„ Hoe gemakkelijk kon, ja moest, *Engeland*, als bezitter van de rijke mijn, waaruit alle taal- en letterſchatten zijn opgedolven, van die ſchatten eene verzamelplaats maken, waar de beminnelijkſte en edelſte gevoelens zouden ſchitteren, en die het middelpunt van vreedzame vereeniging voor de beide bevriende natiën zou worden. Gaat het echter voort met ons die bittere taal te doen hooren, dan houde het zich verzekerd, dat er eens een tijd zal komen, waarin het, over zijne dwaasheid, een te laat berouw zal gevoelen. *Amerika's* vriendſchap moge *Engeland* thans nog van weinig belang ſchijnen; doch de toekomst, die voor ons helder, voor *Engeland* zeer beneveld is, zal leeren, in hoe verre zij die vriendſchap mogten verſmaden, wanneer de dag des kommers aanbreekt; wanneer de geduchte ontknooping van zoo veel verwarring met den ondergang van het zoo trotſche *Albion* eindigt, dan eerst zal het, met een treurig oog in het verledene ſtarende, over de onvergefelijke verblindheid zuchten, die het de vriendſchap eener natie heeft doen veronachtzamen, welke voor hetzelve van zoo veel belang had kunnen zijn."

Daar en tegen verzoent men zich weder met den Schrijver, wanneer men vervolgens leest:

„ Hoe onvoorzigtig en onverſtandig het gedrag van *Engeland*, ten opzigte van dit laster-*ſyſtema*, ook wezen moge, elke weerwraak van onze zijde zou evenzeer te berispen, als af te keuren zijn. Onder zulke weerwraak verſta ik echter geenszins eene, zoo de nood het vorderde, noodige verdediging van ons vaderland tegen elken aanval van *Groot-Brittanje*, en even

min

min eene nadrukkelijke wederlegging en openlijke tentoonstelling van deszelfs lasteraars; maar alleen de gezindheid, om *Engeland* gelijk met gelijk te vergelden, bitterheden met bitterheden te beantwoorden en de Engelsche schrijvers wederkeerig zoo te beliegen en te belasteren, als zij zich verstouten, ons te doen. Wachten wij ons derhalve zorgvuldig voor zulk eene, ons onwaardige, wedervergelding: verre van de, ons aangedane, verongelijkingen te herstellen, zou zij het kwaad slechts erger maken. Niets prikkelt den mensch meer, dan de lust, om smaad met smaad, spot met spot te bestrijden; en niets is inderdaad gemakkelijker. Doch zulk een strijd vernedert ons en mist daarenboven alle nut. Hij is de keus van een krank gemoed, dat zich meer gestreeld vindt door inwilliging zijner dartele baldadigheid, dan wel dat het aan de inspraak der verontwaardiging gehoor zou willen geven. Indien *Engeland* den handelnijd en den staatkundigen haat gedoogen wil; indien het de opregtheid zijner schrijvers wil omkoopen en alzoo de bron der openbare meening vergiftigen, laat ons dan ten minste dat onedele voorbeeld niet navolgen. Het verspreiden van dwalingen, het strooijen der zaden van verbittering en wrok, ten einde daardoor de landverhuizingen tegen te werken, moge *Engeland* voor zijn belang nuttig oordeelen; doch dezelfde beweegredenen bestaan voor ons niet. Aan geene nationale jalouzij behoeven wij voldoening te geven; want in al onze geschillen met *Engeland* hebben wij mogen zegepralen. Voor ons bestaat er dus geene reden, om te antwoorden, ten ware, om onze smart te betuigen en zóó weerwraak uit te oefenen: doch ook dit middel is van geene kracht. Onze verdediging en tegenbeschuldiging wordt in *Engeland* niet bekend, en bereikt dus nooit haar doel.

In-

Integendeel zou dit flechts ftrekken, om onze fchrijvers in eene taktiek te onderrigten, welke men hen fteeds moet leeren verfoeijen: het zou onze letterkunde onteeren, en ons in de oogen van elken weldenkenden, die weet, dat wij met edelere wapenen — onze eigene gedragingen — kunnen ftrijden, allezins verachtelijk maken. Want daar wij geheel onder de heerfchappij der meeningen leven, moeten wij ook vooral zorg dragen, om de zuiverheid van den publieken geest onbezoedeld te bewaren. De kennis geeft de magt, en in de waarheid rust de kennis. Zoo ook ondermijnt hij, die, met voorbedachten rade, eene dwaling voortplant, moedwillig de fondamenten, waarop de krachten zijns vaderlands gevestigd zijn."

Hoewel hier verfcheidene mededeelingen gefchieden, die aanleiding geven tot lagchen, treft men hier ook wel eens roerende tooneelen aan, die het hart van den Amerikaan vereeren, en zeer nuttig werken kunnen, bij voorbeeld, in de elfde Afdeeling.

De Schrijvers-Apologie aan het flot, waarin onze luimige Amerikaan zich uitlaat, over zijne verfchillende beoordeelaars, en de uit een loopende oordeelvellingen, welke hem, na de uitgave van het eerfte Deel, over hetzelve zijn bekend geworden, eindigt met deze woorden:

„ De Schrijver verzoekt flechts, dat de lezer, zoo hij hier of daar toevallig iets aantreft, wat hem behaagt, zich overtuigd houde, dat men inzonderheid voor lezers van eenen kiefchen fmaak fchreef; maar hij fmeekt hem tevens, dat, wanneer hij eenig brok, hoofdftuk of afdeeling — hoe men het noemen moge — vindt, wat hem volftrekt niet kan behagen, zoo iets te dulden, als een van die artikelen, welke de auteur verpligt

pligt was, voor lezers van eenen min kieschen smaak, te schrijven."

„In allen ernst gesproken! de schrijver kent de talrijke fouten en onvolmaaktheden van zijn werk: hij weet zeer wel, dat hij zich al zeer zou moeten weren, om zich buitenschoots van elke berisping te houden, — of liever, dat hem zulks, met inspanning van al zijne krachten, volstrekt onmogelijk zou zijn; en zoo hij niet door de hoop bemoedigd ware, dat, hoe geneigd men ook, over het algemeen, tot bedillen, berispen en hekelen is, elke bediller, berisper en hekelaar ten laatste, uit besef van zijne eigene onvolmaaktheid, het volmaakte van zijnen almede onvolmaakten broeder niet vorderen, maar het menschelijke in den mensch gaarne verschoonen zal, zou ik zeker de pen tot het schrijven van dit boek niet opgevat hebben. De vraag is nu: mag ik, na hetgene ik hier geleverd heb, nogmaals als schrijver optreden?"

Wij voor ons staan den Schrijver gaarne zijn verzoek toe, en antwoorden op zijne vraag bevestigend, terwijl wij verklaren, naar de beloofde vertaling van het later product des geestigen Schrijvers, te verlangen.

ITALIË en de ITALIANEN. Herinneringen uit mijn verblijf in Italië, *gedurende de jaren* 1819 *en* 1820. *Naar het Engelsch van* LADY MORGAN. *Vierde en laatste Deel*, 378 *Bladzz. Te* Leeuwarden, *bij* Steenbergen van Goor. *In gr.* 8vo. *De prijs is f* 3 : 12 : —

De bevallige en geestige Schrijfster, beschrijft in dit vierde Deel I. den weg van *Rome* naar *Napels*, houdt in de II en IIIde Afdeeling de aan-

aandacht bezig, met eene beschouwing van *Napels*, schetst in de IVde, den weg van *Foligno* naar *Venetië*, en bepaalt in de Vde de aandacht, bij het weleer zoo vermaard *Venetië* zelve. Wij hooren hier overal dezelfde vrije Beoordeelares; dezelfde beschaafde Waarneemster, dezelfde edeldenkende Vrouw, als in de vorige door ons bij opvolging beschouwde deelen; maar nemen ook dat zelfde vernuft waar, 't welk niet nalaten kan aan den geest bij wijlen den vrijen, ja, soms moedwilligen loop te laten, en scherp en krachtig door te halen, wat voorkomt afkeuring en berisping waardig te zijn; zonder er zich aan te storen, al zullen ook de tot het hoogste aanzien verhevene personen zich daar over ergeren, en wenschen moeten, dat aldus hunne dwaas- en slechtheid niet ten toon gesteld ware. Treurige, ja, inderdaad verschrikkelijke gebeurtenissen, ten aanzien van *Napels*, worden met derzelver gevolgen, door haar, hier op eene sterk werkende manier, medegedeeld, en men kan den wensch niet onderdrukken, dat zij zich de toekomst wat al te zwart heeft voorgesteld. Als iets karakteristieks, deelen wij het volgende ter proeve van hare denkwijze en vrijmoedige, ja, al te sterke manier van schetsen mede:

„ De regering van MURAT, die JOZEF opvolgde, toen deze opontboden werd, om van den Spaanschen troon bezit te nemen, is nog versch genoeg, om algemeen bekend te zijn. Het goede zoowel, als het kwade, hetwelk hij gedaan heeft, waren gevolgen van het stelsel, dat hem tot de souvereiniteit verhief. Koen, rondborstig en luchthartig, spreidde hij op het slagveld eenen moed ten toon, die, hoe schitterend dezelve ook ware, echter niet ondersteund werd, door genoegzame talenten, om zijnen roem als staatsman te vestigen. Meer geschikt, om te behagen, dan om te re-

regeren, was hij bekwamer, om te midden zijner hovelingen te figureren, dan, om voorzitter in zijnen ſtaatsraad te zijn. Doch het ſtelſel, dat hem op den troon had geplaatst, ging zijnen gang van zelf: het deed den koning eerbiedigen en boezemde het volk vertrouwen in. De Franſche beſchaafdheid op den trek van woestheid, welke eeuwen van een bij uitſtek ſlecht beſtuur het Napolitaanſche karakter ingedrukt hadden, haren invloed oefenende, moest wel gunſtige gevolgen hebben. De werkzaamheid der revolutionaire raadsvergaderingen, die op de onverſchilligheid en vadſigheid der agenten van het vorige *despotismus* eene voordeelige uitwerking had, zettede der oude inrigtingen van dit gewest een nieuw leven, eene nieuwe kracht, bij. Al de takken van het beſtuur, zoo als, onder anderen, de ministerien van finantien en oorlog, van onderwijs en juſtitie, werden meer ontwikkeld en verbeterd. De gezellige zamenleving vormde zich naar die van *Parijs*; de Franſche literatuur werd ingevoerd; het Franſche wetboek verving de plaats der verwarde en gebrekkige regtsgeleerdheid van het oude *Napels*, en de natie, hoewel aan eene keizerlijke ſtaatkunde onderworpen, en gedwongen, om in de oorlogen van NAPOLEON te deelen, begon zich bereids uit den ſtaat van barbaarschheid te verheffen en hare plaats onder de Europeſche natien in te nemen, toen de val van BUONAPARTE haar in den *chaos* van de inrigtingen der vorſten van *Anjou* en *Arragon*, en van het ellendige beſtuur der zestiende eeuw, terugwierp.

„ MURAT, die een zeer groot eigen vermogen had medegebragt, verteerde hetzelve geheel in zijn nieuw koningrijk; en de belastingen, welke hij hief, waren wel zwaar, maar drukten het volk minder, wijl het meer middelen van beſtaan, dan

te

te voren, had. Daarenboven werden de sommen meestendeels te koste gelegd, om een groot aantal verbeteringen daar te stellen en paleizen prachtig te meubelen, om *Pompeji* verder op te graven en wegen ter bevordering van den binnenlandschen handel aan te leggen, om scholen enz. te stichten, en kunsten en wetenschappen door het geheele land te verbreiden. Van al die weldaden bleef echter de grootste achterwege; MURAT verzuimde de staatsregeling te geven, welke hij beloofd had, en die alleen stevigheid en duurzaamheid kon bijzetten aan de beschaving, welke hij veinsde te willen bevorderen: ook bleef de drukpers steeds volkomen gekluisterd."

„Toen de ongelukken der Fransche en de voorspoed der Oostenrijksche armee het gouvernement van MURAT omverwierpen, bevond de stad *Napels* zich nog eens op het punt van eene prooi te worden van die regeringloosheid, plundering en moorderij, door welke de eerste omwenteling zich zoo schandelijk gekenmerkt had. De *lazzaroni* legden terstond die geneigdheid tot oproer aan den dag, welke zoo geheel eigen is aan eene kaste, die te midden eener maatschappij leeft, zonder eenig eigendom te bezitten noch aan eenige van derzelver voordeelen aandeel te hebben. Dat de Napolitanen den ongelukken, welke hen bedreigden, ontsnapt zijn, hebben zij, gelijk zij zelve dankbaar erkennen, aan de koningin, MURAT's echtgenoote, te danken (1), die, met eene energ-

„(1) De gewapende magt, welke zich in de stad bevond, om dezelve te bewaken en tegen de *lazzaroni* te beschermen, die bereids zamenrotteden, om te plunderen en te verwoesten, was al zeer gering. De huizen der Engelsche bankiers en kooplieden waren inzonderheid ter plundering uitgekipt; offchoon de *lazzaroni* zoo wel, als de inwoners der *Abruzzo's* en van *Kalabrië* altijd voor bondge-

energie, haren broeder waardig, den geheelen dag te paard bleef, alle posten visiteerde en zich zelve van de waakzaamheid der ambtenaren verzekerde, tot zij eindelijk, in het oogenblik dat de Oostenrijkers naderden, zich aan boord begaf. Van het ongelukkige uiteinde van MURAT, van zijne noodlottige onderneming en zijne schielijke straf, valt niets bijzonders te zeggen, dan alleen dit, dat FERDINAND, alvorens het bevel tot MURATS doodstraf te geven, zich reeds tot eene derde vlugt had voorbereid, en ook besloten had, nog eens de wijk te nemen, indien zijn bevel slechts den geringsten tegenstand ontmoette."

„ De herstelling van den wettigen souverein kostte het land ontzaggelijk veel (1). *Oostenrijk* ontving de staatsinkomsten van een geheel jaar: METTERNICH en meer andere ministers ontvingen, naar men zegt, insgelijks aanmerkelijke sommen, en de armee, die het rijk bezet hield, moest drie jaren lang op deszelfs kosten onderhouden worden. Men legde der vrouw des konings, alsmede den talrijken hoop dergenen, die hem gevolgd waren en toen van alles ontbloot uit *Sicilie* terug-

genooten der Engelschen willen gehouden worden. Mevrouw MURAT verzamelde, in eigen persoon, de nationale garde, en deed, derzelver *uniforme* aangetrokken hebbende, eene aanspraak, vol geest en welsprekendheid. Maar in het oogenblik, dat zij met CAMBELL, kapitein van den *Tremendous*, die haar, benevens hare kinderen, aan boord van zijn schip ontving, kapituleerde, was haar leven in gevaar; want, in weerwil van de tusschenkomst diens bevelhebbers, die zich, bij deze gelegenheid, als een braaf en galant man gedroeg, volgden de *lazzaroni* haar onder allerlei beschimpingen, en beleedigden hare ooren met de vuilste straatliedjes."

„ (1) De koningin leefde niet lang genoeg, om in deze zegepraal te deelen. Zij stierf, gelijk bekend is, rondgezworven, van velen vervloekt en door niemand beklaagd."

rugkwamen, genoegzame middelen van bestaan toe. De inkomsten der *Beide-Siciliën* beliepen zeven millioen dukaten, en MURAT had die van *Napels* tot een en twintig vermeerderd. Doch deze gelden waren spoedig verspild. MURAT had de nationale goederen verkocht, waarvan een gedeelte nog moest betaald worden: dit geld kwam nu toevallig almede in de *chatoulle* des konings, welke op die wijs bijna tien millioen ontving. Daarbij werden nog zeven of acht millioen gewonnen, door de herroeping van de, door MURAT verleende vergunningen, welke men introk, offschoon het eigendom van sommigen herhaalde reizen was overgedragen geworden Bij deze oorzaken van misnoegen voegden zich de verbodswetten, waarbij de belangen van den koophandel geweldig benadeeld en de in- en uitvoer met buitensporigen impost bezwaard werden. Reeds hebben deze misbruiken, gepaard met het geheele verlies van hoop op eene konstitutionele (1) vrijheid, de gemoederen tot nieuwe veranderingen voorbereid, en deze zouden aan de onderneming van MURAT, indien die slechts in een ander tijdperk voorgevallen was, waarschijnlijk eenen geheel anderen uitslag gegeven hebben (2)."

Het

„ (1) Bij de terugkomst des koning was men, eenige oogenblikken, tusschen het Fransche stelsel en dat, hetwelk men in *Sicilië* had aangenomen, besluiteloos: maar de finantiele voordeelen van het eerste waren de oorzaak, dat men daaraan de voorkeur gaf."

„ (2 De regtvaardigheid verpligt ons, hier bij te voegen, dat de minister MEDICI verre af is van het *despotismus* tot aan deszelfs uiterste grenzen te drijven, en dat de koning, door de ondervinding van de kwade gevolgen der verbanningen zijner vrouw overtuigd, en over de verlossing uit zijne slavernij te verheugd, om aan het volgen harer plannen te denken, veel vergevensgezindheid omtrent de aanhangers van MURAT heeft aan den dag gelegd. In 1816 werd

„ Het vuur der ongelukkig geslaagde omwenteling, welke men tegenwoordig zeer zeker muiterij zal noemen, begon, gedurende ons verblijf te *Napels*, reeds blijkbaar te smeulen, hoewel men nog onmogelijk vooruit kon zien, wanneer het zou uitbarsten."

„ Indien die omwenteling niet door de onregtvaardige tusschenkomst van vreemde natien in haren loop ware gestuit geworden, zou zij, buiten twijfel, gelukkigere gevolgen gehad hebben. Doch haar deerniswaardige uitslag is ligt te verklaren. De omwenteling (even als alle omwentelingen, die onder natien voorvallen, welker beschaving zich alleen tot de aanzienlijkste volksklassen in de hoofdsteden bepaalt) werd door een, naar evenredigheid, klein getal personen bewerkt, en geleek, in dat opzigt, naar de Engelsche omwenteling van 1688, die zonder eenige bloedstorting geschiedde. In deze, waarvan wij hier spreken, waren al de talenten van het land in werking gebragt, en de uit *Frankrijk* en *Engeland* opgezamelde kundigheden zouden ter bevordering van 's rijks welzijn aangewend zijn geworden. Deswege sloot deze omwenteling alle theoretische gelijkheid, alle verachting voor eigendommen, alle verbanningen, uit, en zou slechts daarin bestaan heb-

werd de prins CANOSA, een Napolitaan en gezant aan het hof van *Spanje*, teruggeroepen en aan het hoofd der politie geplaatst. Hij verbond zich met eene bende nietswaardigen, het uitvaagsel der maatschappij, en begon zijne ambtsverrigtingen met het vervolgen en gevangen nemen van MURAT's aanhangers. Doch zijn handelwijs werd ontdekt en hij gebannen. Zoo dikwijls de zaken in de provincien slecht gaan, en aldaar eenige onlusten plaats hebben, schrijft de koning dit altijd aan zijne oude getrouwen toe, die er posten bekleeden, en pleegt dan te zeggen: *ci sono i miei fedeli! (dat is wederom het werk mijner oude getrouwen!)*"

hebben, dat eenige *individu's* verstandelijke kundigheden aan den grooten hoop der natie mededeelden. Maar toen een vreemde inval eene oproeping van de *massa* der natie noodzakelijk maakte, hing haar lot van het goeddunken, den moed en den goeden wil van een bedorven, verachtelijk, bijgeloovig en beestachtig onkundig gepeupel, af, hetwelk noch de voorwerpen, die het verdedigen zou, onderscheiden, noch zelfs de noodzakelijkheid, om te strijden, begrijpen kon. De edele en onverschrokkene gemoederen, welke zich in deze omwenteling gewaagd hadden, moesten met ongeschikte werktuigen arbeiden, en gevolgelijk miste hunne onderneming den bedoelden uitslag. Thans zucht het land wederom onder het juk van *Oostenrijk*; de voortgang der verlichting is gestuit, *patriotismus* vogelvrij verklaard, de handel geheel belemmerd, het volk in zijne vorige barbaarschheid teruggeworpen, weder naar zijne Heilige Maagden en houten Heiligen verwezen, en aan de rustelooze *lazzaroni* en roovers uit het gebergte overgegeven. — Men lastert de Voorzienigheid, wanneer men beweert, dat er natien bestaan, die zulk eene aangeborene neiging tot het kwade hebben en zoo geheel aan bijzondere ondeugden verslaafd zijn, dat het onmogelijk is, haar door goede wetten en inrigtingen te verbeteren. Bijna alle beschaafde natien hebben zich, naar gelang van de verschillende rigtingen, welke hare politieke verordeningen haar gaven, onder verschillende zedelijke gedaanten vertoond. De helden der *Thermopijlen* zijn, in eene andere eeuw, slaven van barbaren geweest, en een monnik regeert thans in dezelfde plaats, waar CAESAR zich zelfs niet met het geringste uitwendige teeken van gezag durfde versieren. De ware oorzaak van 's menschen vernedering is zijne onkunde."

Aan de denkwijze van LADIJ MORGAN, ook van elders genoeg bekend, moet zeker ook in deze iets toegeschreven, en dus niet alles vóór even goede munt aangemerkt worden.

Met belangstelling, volgt men de onderhoudende Reizigster, langs den in den beginne juist niet aangenamen weg van *Foligno* over de *Marken* naar *Venetië*, en vertoeft met haar onder anderen in *Loretto*, waar men zich moeijelijk van lagchen kan onthouden, over de dwaze en ongerijmde vertelsels van het bijgeloof, die daar voor echte waar, bij de eenvoudigen, doorgaan. Bij de beschouwing der hut, welke men onder den prachtigen koepel, van den heerlijken Tempel ziet, deelt zij ons mede:

„De geschiedenis van den *adorabile albergo*, is op de muren der kerk in bijna alle bekende talen beschreven, en onlangs is daarvan eene nieuwe uitgaaf in zakformaat in het licht gekomen, welke men in *Loretto* te koop vindt bij ROSSI, drukker van de *santissima Casa*, met verlof van het gouvernement, en van de onwederlegbare bewijzen (*irrefragabili provi*), dat dit huis hetzelfde is, hetwelk *in eene der straten van Nazareth heeft gestaan, in hetwelk de Maagd* MARIA *woonde, in hetwelk* CHRISTUS *geboren werd, en hetwelk, na eene lange reeks van jaren, door Engelen naar Loretto is overgebragt, om het fraaiste sieraad van Italië te worden* (1)."

„De, midden in de kerk staande, *santissima Casa di Nazarette* is slechts negentien palmen hoog en twee en veertig lang (2). Toen zij nog te

„(1) *Relazonie istorica etc.* derde, verbeterde en vermeerderde druk."

„(2) De palm heeft acht Fransche duimen en drie lijnen."

te *Nazareth* ſtond, moet zij niet veel van eene Ierſche *cabin* verſchild hebben. Maar, zoo als zij er tegenwoordig uitziet, kan zij nergens bij vergeleken worden. Uitwendig is zij met marmeren *bas-reliefs* belegd en met Korinthiſche zuilen en ſtandbeelden van Profeten en *Sybillen* verſierd, die al zeer heterogene groepen vormen, en even goed bij elkander paſſen, als muzen en martelaars. De deuren zijn van brons, en van buiten zoo wel, als van binnen, flikkeren zilveren lampen, welke der H. Maagd, altemaal ſedert de, voor haar zoo zegenrijke, herſtelling der oude orde van zaken, vereerd zijn. In het midden van dit heilige huis ſtaat het groot altaar, hetwelk zoodanig van goud en edelgeſteenten ſchittert, dat de misvierende geestelijke eerder naar een' opperpriester van PLUTUS, dan naar een' dienaar van Hem geleek, die deze nederige hut zoo lang bewoonde. De pelgrims lagen rondom en op den drempel van het heilige huis geknield, en hadden hunne ſtaven en hoeden naast zich liggen."

Het heeft ons een weinig verwonderd, dat de Hollandſche Vertaler, LADIJ MORGAN, die vervolgens, na hare luimen omtrent de geheele kostbare *Santekraam* van *Lorette* bot gevierd te hebben, zoo vinnig oordeelt, over de bedoelingen der Geällieerden en bijzonder ook van de Engelſchen, en het gebeurde te *Waterlo*, niet eens wat te regt gewezen heeft. Dit ware, om eenen verkeerden indruk voor te komen, onzes erachtens ten minſten, wel noodig geweest.

Over *Venetië*, zal men ook LADIJ MORGAN, niet zonder belangſtelling kunnen lezen, en hare aanmerkingen bewijzen hare kunde en ſmaak. Onze achting voor de ſchoone ſekſe noopt ons, deze ééne af te ſchrijven, uit een werk van eene

 ver-

vernuftige vrouw, om daarmede deze beschouwing te eindigen:

„Eene maatschappij, in welke de vrouwen geen' den minsten invloed hebben, is inderdaad zoo diep gevallen en zelfs gedesorganiseerd, als zij bij mogelijkheid zijn kan; want deze invloed is een goddelijk regt, hetwelk uit hare edele roeping als echtgenooten en moeders voortspruit; en slechts onder het gebied van de verkeerdste regeringsvormen, wanneer de onveranderlijke natuurwetten veronachtzaamd worden, kunnen zij de vrijheid verliezen, welke met hare bestemming zoo natuurlijk verbonden is. Indien er echter ergens een land bestaat, waar schoonheid, bekoorlijkheid en teederheid van hart meestal vereenigd zijn, dan is het *Venetië*. De zachte opslag van het oog, de lieftalige blik, de blijgeestigheid en het innemend voorkomen, die eene vrouw beminnelijk maken, bekoren den vreemdeling in al de Venetiaansche vrouwen, welke hij ziet, en kenmerken daar meer, dan elders, het geslacht, dat geschapen werd, om met zijne beminnelijke hoedanigheden de levendigste en teederste gevoelens in te boezemen en zelve te ontvangen. Maar de kloosters en *casino's*, de tirannieke regeringsvorm en het bijgeloof, zijn de vijanden der, door deze betooverende fisionomiën aangeduide, deugden; en de bekoorlijkheden, welke, met de beste hoedanigheden gepaard, den zetel der vrouwelijke heerschappij te midden der Adriatische Zee zouden gevestigd hebben, zijn reeds lang ontaard, en maken thans van derzelver bezitsters niets meer, dan slavinnen of sultaninnen, bestemd, om door de vernederendste middelen te dienen of te heerschen."

GEDENKSCHRIFTEN der Omwenteling in het Rijk van Mexico, *bevattende mede een naauwkeurig verslag van den Togt des Generaals* XAVIER MINA, *naar dat Gewest, en aanmerkingen, nopens de mogelijkheid van eene gemeenschap tusschen de* Zuid- *en* Atlantische Zeeën. *Door* WILLIAM DAVIS ROBINSON. *Burger der Vereenigde Staten van* Noord-Amerika. *Uit het Engelsch met eene inleiding van den Vertaler. Te* Haarlem, *bij* de Erven François Bohn. 1823. *XLVI en* 414 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 4 : 4 : —

De *Memoirs of the Mexican Revolution*, van W. D. ROBINSON, in twee Deelen uitgegeven, worden ons hier, in onze taal, door eenen ongenoemden, offchoon aanmerkelijk verkort, evenwel zoodanig in dit ééne boekdeel geleverd, dat niet ééne gefchiedkundige bijzonderheid, die flechts de minfte aandacht den Vertaler voorkwam waardig te zijn, is weggelaten, en verder vermeerderd met eene ter zake dienende Inleiding, waarin het een en andere uit de nieuwfte bronnen voorkomt, om den lezer vooraf met het Land eenigzins bekend te maken, waarbij dit werk zijne aandacht bepaalt, en te doen zien, wie de Schrijver is van deze Gedenkfchriften, en welke zijne lotgevallen waren.

De Amerikaanfche Schrijver, heeft met veel kennis van Land- en zaken, deze Gedenkfchriften opgefteld, en tegelijk met eene geestdrift gefchreven, welke den vurigen Amerikaan, die met een groot plan vervuld is, kenmerkt. Door het geen hij gezien, gehoord en zelf ook ondervonden heeft, is hij zeer ingenomen tegen de Spaanfche Regering, ja, zelfs tegen de Spaanfche Natie, in 't gemeen. Op eene geduchte wijze, haalt hij de oude niet flechts maar ook de latere handelwijze van den Spanjaard, met de Amerikaanfche

Landen door, en vaart zoo wel hevig uit, tegen de Cortes en hunne handelwijze, als tegen die van Koning FERDINAND, en zijne Ministers. Ondertusschen, moet men aan den anderen kant ook toestemmen, dat hij, ten blijke dat hij niet partijdig schijnen wil, eenige Spaansche Hoofden en Bestuurders regt laat wedervaren, en naar verdiensten prijst. Een groot vriend zijnde van de Insurgenten, en van allen die *Zuid-Amerika* onafhankelijk zochten of zoeken te maken, stelt hij doorgaans hunne pogingen in het gunstigste licht voor; zonder echter ook te zwijgen van het mislukken hunner gedurig herhaalde ondernemingen, en van de redenen waarom dezelve met geenen gewenschten uitslag bekroond zijn geworden; redenen, welke in lang niet alle den opstandelingen tot eere verstrekken.

Breedvoerig zijn vooral hier de berigten, omtrent XAVIER MINA, wiens wel uitgevoerd Portret op den Titel prijkt. Dezen jongen Officier, leert men hier inderdaad, als een ijverig, moedig, dapper, voortvarend, zeer bekwaam en tevens edelmoedig man, met groote plans vervuld, kennen, wiens lotgevallen de aandacht trekken, en wiens ongeluk medelijden wekt, daar hij door de Spanjaards gevangen genomen, in den ouderdom van slechts 28 jaren, doodgeschoten werd, den 11 Nov. 1817.

Het werk is afgeperkt in dertien Hoofdstukken, waarvan het tiende, den dood van MINA behelst, het elfde, onder anderen, den staat van den opstand in de maand Julij 1819 vermeldt, en het twaalfde, eene schets geeft van de gruwelen, sints het jaar 1810 in *Mexico* en *Zuid-Amerika* gepleegd, waarvan echter onze Overzetter geoordeeld heeft, een goed gedeelte te moeten weglaten. Het laatste bevat eindelijk: onderzoek van de onderscheidene wegen naar de *Zuidzee*. — *Twijfelingen*, nopens het wel slagen van eenen N. W. doortogt. De gemeenschap tusschen de

Atlantische en *Zuidzee*, in de Provintie *Choco* onderzocht. Aanmerkingen nopens de wegen over de landengten, hetzij van *Darien* of *Panama*, *Costa Rica*, of *Oaxaca*, en Algemeene beschouwingen omtrent het nut van dien doortogt, voor de beschaafde wereld.

De Schrijver oordeelt, dat het onder de onmogelijkheden mag gerekend worden, *Nieuw-Spanje* immer weder onder het juk te doen bukgen. Hij schrijft: „ Er is eene onherstelbare klove tusschen de inboorlingen en de *Spanjaarden* uit *Europa* gevestigd De herinnering der gepleegde wreedheden heeft de eersten onverzoenlijk gemaakt, en het is nu te laat, om hunne genegenheid weder te winnen, of hen in de oude kluisters te smeden. Het is even onmogelijk, de bevolking van *Amerika* weder onder het juk van *Spanje* te dwingen, als de uitbarsting van den *Etna*, door eene houten vloer over den *Krater*, te willen dempen."

In deze vooronderstelling, en verder zeker geloovende, dat *Mexico* onafhankelijk zijn en blijven zal van *Europa*, heeft hij zich in 't breede uitgelaten over de voordeelen, welke niet alleen voor dat Land en deszelfs Ingezetenen, maar ook voor den handel en den bloei van andere, ook van Europische Volken, daaruit mogen verwacht worden te zullen voortvloeijen, als de Oostelijke en Westelijke Wereld, door den aangewezenen weg van gemeenschap, nader vereenigd zullen zijn.

Wij voor ons, lazen dit een en ander wel met eenig genoegen, en verwijlden soms niet ongaarne bij 's mans vrolijke uitzigten, maar zijn echter door zijne redeneringen geheel niet overtuigd, of overgehaald geworden, om hem in alles bij te stemmen. Wij zeggen met den Vertaler, dat ons de plans en schetsen van den Schrijver, doorgaans al te groot, al te reusachtig voorkomen. Ook durven wij zoo niet

niet vooruitloopen in de toekomst, en dat in deze te minder, daar ook sints dit schrijven voorgevallene gebeurtenissen, en de laatste ons openlijk van tijd tot tijd medegedeelde berigten, van dien aard zijn, dat zij het oordeel over het geen eindelijk tot stand zal komen, zeer moeijelijk, ja, onzes erachtens, nog onmogelijk maken. De Vertaler heeft als Nederlander getoond, dat hij hartelijk wenscht, dat ook in ons Rijk de Handel herleven, en de rijkste voordeelen daaruit voortvloeijen zullen.

Met welk een geestdrift, onze Amerikaansche Schrijver bezield is, verneme de Lezer zelf uit dit slot:

„ Maar wij keeren met genoegen het oog naar *Mexico* terug. De lezer herinnert zich, wat wij over deszelfs tegenwoordigen toestand hebben gezegd, over deszelfs vatbaarheid voor toekomstige grootheid, en over de loopbaan, die het nog intetreden en te doorloopen heeft. Wij zelve, wij ontveinzen onze achting en genegenheid voor *Mexico* niet. Wij hebben het bezocht; in de zonen van dat land hebben wij onze Vrienden, bewonderaars, en gereede leerlingen van ons Vaderland gevonden. Wij zien op dat toekomende Rijk, en ontdekken daarin den dageraad van een roemruchtig, zelfstandig aanwezen: dat licht zal men vergeefs weder trachten te dooven! Het zal den nieuwen Staat op de baan van eer en voorspoed geleiden. Wordt hij ter neder geworpen, hij zal, als ANTAEUS, herrijzen: — en bezwijkt hij dan weder, dan zal zijn val den grond doen daveren. *Mexico* zal vrij worden. De zaden der onafhankelijkheid zijn bereids op de bergen, in de dalen verspreid, zij ontkiemen, en schieten diepe wortelen in den grond, besproeid met de tranen van verdrukte Millioenen: — zij zullen groeijen, tot de plant den vollen wasdom zal verkregen hebben, en sterk genoeg zijn, alle stormen der verdrukking

en

en tegenstand te trotséren; alsdan zal zij, door de zon der vrijheid gekoesterd, groenen, en een verkwikkelijk lommer aan niets dan *vrije menschen* schenken." Maar wanneer?

DEUGD en ONDEUGD geschetst in Verhalen, voor het opkomende Geslacht. Door C. VAN DER VIJVER. *Te* Amsterdam, *bij* Schalekamp *en* van de Grampel, 1823. 212 *Bladz. In kl.* 8vo. *De prijs is f* 1 : 16 : —

De Heer VAN DER VIJVER, schreef deze verhalen, als vaderlijke raadgevingen, vermaningen en welmeenende lessen van eenen vriend der Jeugd, en hoopt door den tijd te ontwaren, alzoo zijnen tijd, hem overig, ten nutte voor zijne jeugdige lezers besteed te hebben. Na eene Inleiding van zes bladzijden, welke dient, om met den Heer HERMAN en zijne kinderen, zoo veel noodig is bekend te worden, deze verhalen als zoo voorgevallen te doen voorkomen, en de inkleeding dus volkomener te maken, ontvangt men hier vier vertellingen, namelijk:

„ Inleiding. De miskende trouw, of het wanbedrijf door den dood gestraft. De onverwachte redding, of weldadigheid beloond. De gevolgen eener kwade opvoeding, of berouw komt dikwijls te laat. Het Weesmeisje, of kwaad met goed vergolden."

Er is geen mis op, of alle jonge lieden, die voor goede indrukfels vatbaar zijn, zullen ze met veel aandoening lezen, en er ook tevens, hopen wij, wat goeds uit leeren. Wij prijzen ook zeer het edel doel van den Heer V. D. VIJVER, en doen hulde aan zijne bekwaamheid, om onderhoudend voor Kinderen te verhalen; maar geven hem toch in bedenking, of hij, voor de Jeugd schrijvende, niet te zeer op de hartstogten gewerkt, en wat al te aandoenlijk geschetst heeft. *Omne nimium vertitur in vitium.*

MB-

MEMORIE van REGTE, over de ontzetting van eigendom bij beslag op een ondeelbaar vast goed, en wel bijzonder op eene beklemde plaats, door Mr. T. HAAKMA TRESLING *Uitgegeven door Mr.* H. NIENHUIS. *Te* Groningen, *bij* J. Römelingh, 1823. *X en 59 Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* — 15 —

De Heer en Mr. NIENHUIS, houdt zich overtuigd van de noodzakelijkheid, dat er in de Groninger Provincie, een Provinciaal Geregtshof worde daargesteld, en heeft geoordeeld, door deze uitgave der *Memorie van Regten, over de ontzetting van eigendom bij beslag op eene beklemde plaats*, van zijnen Vriend den Heer en Mr. T. HAAKMA TRESLING, daarop de aandacht bijzonder te moeten bepalen, en er daarom ook een Voorberigt bij gedaan, dat in deze ter zake zeer dienstig ons gebleken is te zijn.

Deze Memorie is met kennis van zaken, en met een voorzigtig oordeel gesteld, zoo dat wij haar der opmerkzaamheid van hen, die thans werkzaam zijn, om ons het beste wetboek te verschaffen, meenen te moeten aanbevelen. Ons althans, heeft zij als door eene proeve nog te meer overtuigd, dat niet alleen de bewoners van *Groningen*, en die in deze Provincie bezittingen en betrekkingen hebben, maar ook de andere Nederlanders, er groot belang bij hebben; dat eén Nederlandsch Wetboek worde ingevoerd, waardoor de regten en pligten behoorlijk en duidelijk kenbaar gemaakt, en dus vele schadelijke geschillen en gedingen voorgekomen worden. Deze belangrijke weldaad, hopen wij dan ook spoedig, aan de steeds werkzame zorge, ijver en goedheid van onzen Geëerbiedigden Koning, te danken te zullen hebben.

MEN-

MENGELWERK.

VOORLEZING.

In de *Doetinchemsche* Afdeeling, van de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen.*

Over den voortgang der verlichting en beschaving van het verstand en de zeden, door middel van het Christendom, in vergelijking van die der Grieken *en* Romeinen, *in eenige opzigten beschouwd.*

door

D. H. HORST,

Predikant te *Genderingen.*

Gehouden des avonds den 13den Februarij 1824.

Te regt schrijft de beroemde CHATEAUBRIANT, Schrijver van *de Schoonheden des Christendoms*, elders, in zijne zedelijke en Dichterlijke voortreffelijkheden: „ De fraaije kunsten en wetenschappen, welke bij de *Grieken* en *Romeinen* „ heerschten, hebben het verstand noch veredeld, „ noch de zeden verbeterd, daar zij noch op „ bovennatuurlijke, noch op zedelijke begrippen „ rusteden: gelukkig dat de Christelijke verlich„ ting en beschaving, tusschen beide gekomen „ is, welke den fakkel der ware wijsheid en „ kennis aan het menschdom heeft aangebragt!" En gewis, als wij deze uitspraak, geëerde Hoorderen, wat nader bepeinzen en onderzoeken, dan zullen wij ontdekken, dat zij zeer veel waarheid

in

in zich behelst, en zonder eenigzins te kort te doen, aan de uitmuntende beschaving dier aloude Volkeren, welke ik altijd eerbiedig en bewonder, zoo kan niet ontkend worden, dat onze voortgang in verlichting en beschaving, in den maatschappelijken stand, waarin wij thans leven en verkeeren, door het Christendom tot een hooger standpunt gerezen is, en door meerdere zachtheid in zeden, en verfijning in het gevoel des harte zich aanprijst. Men schittert doorgaans veel in de redeneringen en geschriften, met zich te beroepen op de voorbeelden van voorname Mannen der Oudheid, uit *Rome* en *Griekenland*, en hunne zedelessen en levensregelen aan te bevelen: men bedient zich veel van de Spreuken van SENECA, HORATIUS en anderen, en men wijst gedurig op hunne levenswijze en handelingen, tot modellen, en vraagbaken voor onze vorming, en opkweeking in de zamenleving der wereld! dan, hoe wordt men misleid, bij de innerlijke beschouwing, van de wezenlijke beschaving dier Volkeren, hoe koud en dor zijn dikwerf hunne Stellingen! en welke wreedheid en barbaarschheid, vinden wij niet, aan de hand der geschiedenis, in hunne zeden en gewoonten, waarvan de menschheid ijst.

Eene Spreekbeurt, in deze geachte Vergadering, van deze Afdeeling der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, in dit Avond uur zullende vervullen, zoo wilde ik uwe geëerde aandacht bezig houden, om te handelen: *Over den voortgang der verlichting en de beschaving van het verstand en de zeden, in onze tijden, door het Christendom, in vergelijking van die der* Grieken *en* Romeinen, *in eenige opzigten beschouwd.* Een onderwerp, mijns bedunkens, niet ongeschikt voor eene Maatschappij als deze, waarin voor den Algemeenen Stand, ter beschaving en echte vere-

edeling der zeden, zoo zeer wordt geijverd, zoo veel wordt gedaan.

Verleent mij dan uwe toegenegene en luisterende aandacht, zeer geachte Medeleden en Toehoorders! wanneer ik, in de behandeling van dit onderwerp:

I. Eerst, in eenige opzigten, de gesteldheid in wetenschappelijke kennis en zeden, der *Grieken* en *Romeinen*, u aantoone.

II. En daarna, bij elke bijzonderheid, onze Vaderlandsche en Christelijke beschaving en zedelijkheid, hier tegen overstelle!

I. Daar ik de grenzen en perken, eener gewone Voorlezing, of Verhandeling, ligt zoude overschrijden, indien ik eene vergelijking in alle wetenschappen, of in alle zeden en levenswijzen, tusschen die der genoemde Volkeren, en tusschen ons als Nederlanderen en Christenen maken wilde; zoo is het van aanbelang, mij slechts tot eenige hoofdpunten te bepalen, en uwe geëerde aandacht de gesteldheden van verstandelijke en zedelijke beschaving der *Grieken* en *Romeinen*, in eenige bijzonderheden voor te houden. Ik bepale mij dan, tot deze vijf:

A. *Vooreerst*: tot hunne Godsdienst en Zedeleer.

B. *Ten tweeden*, tot de waardij hunner Dichtkunde.

C. *Ten derden*, tot hunne menschlievendheid.

D. *Ten vierden*, tot hunnen heldenmoed.

E. En *ten vijfden*, tot hunne dagelijksche levenswijze en zeden.

I. A. Beschouwen wij de Godsdienst- en Zedeleer der beschaafde Grieken en Romeinen, hoe veel gebrekkigs en ongegronds vinden wij niet in dezelve! PLATO en ARISTOTELES, anderzins beroemde Grieksche Wijsgeeren, leerden, dat de Godheid de schepselen met een adem des levens bezielde,

en dat hij daaruit een derde beginsel vormde, hetwelk de ziel der wereld genaamd wordt. EPICURUS geloofde, dat de ziel van den mensch, na zijn verscheiden van het ligchaam, in eên plant, dier of steen zoude veranderen. PLATO weder, dat er wel een oordeel zijn zoude van goeden, en kwaden, maar dat men toch in de Vergadering der Goden zoude komen, en met de Goden leven, zoo men maar eenige deugden had verrigt. CICERO geloofde, bij de Romeinen, dat de Godheid de Wereld in orde gebragt had, maar niet vermogt te scheppen, en SENECA, dat de Godheid, de stoffe en het noodlot, slechts één wezen uitmaakten! Bij den éénen was alles het werk van de Zon, bij den ander was de mensch uit een schelp gekropen, de eene God gaf de ziel, de ander het bloed, en de derde de schoonheid. Ook hunne Zedeleer was gebrekkig, en alles behalve aanprijzingswaardig. Laf en koud waren hunne Zedelesfen, — SOLON bij voorbeeld, bij de Grieken, leerde, dat de Zoon sterven moest, als hij zijn Vader niet begroef, en dat hij niet bij de Goden mogt zweren; en Romes vroegste wetten waren, dat men zijne Moeder, het Vaderland en den aardbodem moest verdedigen, en dat de lafhartige soldaat sterven moest. Eindelijk leerden zij ook nog wel, dat men alle menschen als broeders en burgers van eenen grooten Staat aanmerken en bijstaan moest, maar zij vergaten weder spoedig die les te betrachten, en de zucht om vijanden lief te hebben, werd weinig door hen opgevolgd. Hunne godsdienstkennis en zedekunde was dus meer geschikt, om het verstand en de verbeeldingskracht te vermaken, en met vele fabelen en kinderachtige verhalen vermengd om te behagen! dan wel om de pligten des menschen naauwkeurig te bepalen, en ware beschaafdheid in kennis en zeden te wege te brengen. Maar stellen

wij

wij nu hier tegen over, zeer geëerde Hoorderen, de toenemende verlichting in godsdienstkennis en zedekunde door het Christendom, hoe geheel anders is zij gewijzigd! Zij leert ons den Schepper en Formeerder van het Geheelal, eenvoudig en duidelijk kennen, wijst de schepping en oorsprong der wereld ons juist aan, en onderwijst ons in onze vroegste jeugd, dat wij uit éénen stamvader en uit éénen bloede afkomstig zijn. — Zij leert ons duidelijk, dat wij dat Wezen gehoorzamen, en volkomen eerbiedigen moeten, dat een volgend gelukkig, of ongelukkig leven ons verbeidt, en dat eene eindelooze belooning of straf zal afhangen van de inwendige zedelijke verbetering, of verharding onzes harten. Hoe voortreffelijk was niet de zedeleer van den Stichter des Christendoms, wiens grondstelsel was: „ Hebt uwen naasten, hebt zelfs uwen vijand lief! want God is „ liefde!" — Hierdoor wordt toch de band tusschen alle menschen onderling vereenigd: hierdoor wordt men verpligt als leden van één huisgezin, elkanderen liefde te bewijzen, en hierdoor zijn nog tot op onzen leeftijd, zoo vele uitmuntende Gestichten en Maatschappijen voortgevloeid, welke de liefde en dienstbaarheid der menschen beloonen, en welke het geluk van elkanderen door behulpzaamheid, oppassing, verzorging, verkwikking en vertroosting bewerken, en daden van algemeene goedkeuring en toejuiching verwerven. Getuig het edele *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, getuig het *Maatschappij der Weldadigheid*, getuig het *Maatschappij ter verbetering van het lot der gevangenen in onze dagen!* wat de Christelijke Beschaving en Opleiding hiertoe heeft te wege gebragt!

B. *Letten wij ten tweede* M. H. *op den inhoud en de waardij der Dichtkunde*, bij de Grieken en Romeinen, welke doorgaans als de edelste en beschaafdste wordt aangeprezen. Hoe veel zede-

bedervends, en driften en wulpsche begeerlijkheden veroorzakende vinden wij niet in haar! Hoe veel schoons toch ook HOMERUS en VIRGILIUS in hunne zangen, welke altijd voor de Grieksche en Romeinsche Letterkunde beroemd blijven, gezegd hebben, zoo vinden wij hunne Dichtstukken toch altijd opgevuld met een geheelen drom van Goden en Godinnen, waarvan zommigen wegens de schromelijkste ontugt, en buitensporigheden befaamd zijn. — Welke schandelijke, en hart en zeden bedervende uitdrukkingen, vinden wij in PLAUTUS en JUVENALIS; welke aanprijzingen van Minnarijen en onkiesche gewaarwordingen in TERENTIUS; en hoe vele voorstellingen van belagchelijke dwaasheden, of gruwelijke ondeugden, vinden wij niet in velen van die Dichters, meer geschikt om voor hunnen ledigging, een bestendig tijdverdrijf te hebben, en over de gebreken van anderen te lagchen, als wel om hunne eigene ondeugden zich te herinneren. En wat zij ook van God, van den mensch, van deszelfs ligchaam en ziel, en van des menschen bestemming mogten dichten; het was zoo duister en verward, dat men in een doolhof van verbijstering omzweeft; en geen voedsel voor zijnen geest, geene uitbreiding en ontwikkeling van zijne verstandelijke kennis opzamelt. — Dan in welk een geheel anderen geest, doet zich onze Dichtkunde, door het Christendom gewijzigd, en verhelderd voor; vooral zints de XVIIde en XVIIIde Eeuw. Sporen wij toch onze oude beroemde Dichters: een HOOFT, VONDEL, HUIGENS en CATS na, welke voortreffelijke zamenstelsels van de kennis van het *eene* en volmaakte Wezen, en welke uitzigten op een volgend gelukkig leven, ontdekken wij niet bij hen. Hoe zijn de geschriften van HUIGENS en CATS geschikt, om ons echte zedelijkheid, ware huisselijke liefde, opregte huwelijks-vereeniging, gezelligen omgang, en kuische eerbaarheid in te scherpen! en hoe ver-

vermaakten zij daardoor menigen beminnaar hunner schriften! ja! behoef ik u Geëerde Leden, en u Achtbare Vrouwenschaar, te herinneren, hoe de voortreffelijke CATS, voor een halve eeuw, naast onzen voortreffelijken Bijbel, in ons Vaderland zoo gezocht was, dat onze Voorvaderen bij hunne gezelschappen hem gretig lazen, en menigen genoegelijken winterschen avond in zijne Zangen, bij lamp en haard, zich verlustigden, en hunne kinderen dezelve in handen gaven. Wie uwer, die bekend is met onze Nieuwere Dichters, met eenen FEITH, HELMERS, LOOTS, TOLLENS en NIERSTRASZ, wordt niet gesticht bij de lezing hunner Zangen. Wie ontdekt niet in FEITH, vooral in het werk zijner *Oden* en *Gedichten*, die uitmuntende Lofverheffing van God, van zijne Voorzienigheid, van Christus, aan het kruis gestorven tot verzoening van zonden, en van dat voordeelige van Geloof en Godsvrucht, welke den Achtingswaardigen, en mij zoo dikwijls gesticht hebbenden (1) Grijsaard bezield! Wie ziet niet in HELMERS en LOOTS, de onvergankelijke Voorstelling van de verlichtste Deugd, en in TOLLENS, den lieveling der Vrouwelijke Sekse, dat echt huisselijk genoeglijk leven, dat de Christelijke Beschaving alleen aan de hand geeft, en waardoor de Echtgenoot aan zijne Gade, de Vrouw aan haren Man zoo opregt verbonden wordt. Liet dit het grensperk mijner Redevoering toe, ik zoude, door een overvloed van proeven, mijne gezegden kunnen staven, en u ook, door de waardij onzer Christelijke verlichte Dichtkunde, ongetwijfeld in verrukking brengen.

C. Beschouwen wij, *ten derde*, zeer geëerde Hoorders, de menschenliefde der *Grieken* en *Romeinen*, in vergelijking van de onze; in welk een geheel ander ligt verschijnt zij, in vergelijking der Christelijke beschaafdheid! Eigenlijk gezegd,

(1) *Nu wijlen.*

zegd, bezaten de genoemde Volkeren geene menschenliefde, daar de natuurlijke band bij hen verbroken was, en met dezelve het gevoel van natuurlijke verpligting, tot onderlinge hulp, welwillendheid en dienstvaardigheid! Van hier dat men wreedheden tegen elkanderen, tegen vijanden pleegde, die bloedige tooneelen aanrigteden, en de menschelijkheid uitdoofden. Wie uwer M. H., zijn toch niet bekend, met de wreedheden der *Spartanen* bij de *Grieken*, welke, om hunne kinderen eene zoogenaamde beschaafde en zedelijke opvoeding te geven, en om hen standvastigheid en menschlievendheid in te prenten, hen naakt lieten uitkleeden, en hen sterk lieten geeselen, ja, met ijzere stangen hen brandmerkten. Welk een bloeddorstig Monster was SIJLLA, Veldheer der *Romeinen*, die met de onmenschelijkste wreedheid en wraakzucht, zijne Tegenstanders bij duizenden liet ter dood brengen! (1) En wien is de wreede NERO onbekend? dat Monster der menschheid, die heimelijk de Stad *Rome* in brand liet steken, om zich met het aanschouwen eener brandende Stad te vermaken? die daarbij gevoelende, dat men hem een bitteren haat toedroeg, de Christenen met deze misdaad beschuldigde, hen aan palen binden, met pek en harst bestrijken en levendig verbranden liet. Waar vond men in *Griekenland* en *Rome* menschenliefde jegens Gevangenen, of jegens Vondelingen, en buiten wettigen Echt geborene Kinderen, of jegens Armen en Behoeftigen? Gevangenen werden ter nedergesabeld, of voor de wilde dieren geworpen, op dat zij verscheurd zouden worden; Vondelingen werden in den Tiber geworpen, en Armen en Behoeftigen, volgens het berigt van den Griekschen Geschiedschrijver LAZOMENUS, ten tijde van den Keizer JULIANUS, die zijn naam door den

(1) Jammer maar, dat men ook in onzen tijd wel van dergelijke monsters de treurige ervaring had. *De Red.*

den afval van het Christendom bezwalkt heeft, van levensbehoeften verstoken en onthouden. Er had dus geene dienstvaardigheid, liefde, of menschelijkheid plaats. — Dan, wat zie ik daar aan den gezigteinder, en wat verschijnt aan de kimmen, hetgeen die onmenschelijkheid verdooft? Het is de Christelijke beschaving, die algemeene edele dienstvaardigheid, welwillendheid, zachtmoedigheid, vergevingsgezindheid aanbrengt. Of is het niet waar, dat men in ons Vaderland, door het Christendom, meer tot menschelijkheid gestemd is geworden? waar vindt men die wreedheid bij onze Voorvaderen, en bij onze Tijdgenooten, als wij hier boven vermeldden? Waar thans die onmenschelijkheid jegens bloedverwanten en vrienden? waar die wraakzucht jegens vijanden? Hoe zijn niet de oorlogen sedert een geruimen tijd, met meerdere menschelijkheid gevoerd? hoe worden de gevangenen in onzen tijd, nog meer zelfs, dan bij het vorige geslacht, met zachtheid behandeld! en wie moet niet den edelen SURINGAR, en NIERSTRASZ, hulde aandoen in onze dagen, die de anders zoo ligchaam verpestende cellen, en traliehokken der gevangenen, in zachte en milde ziekenkamers willen herscheppen, en de waarde der menschheid doen eerbiedigen? Welke edele gestichten en huizen, ziet men niet overal in ons dierbaar Vaderland, waarin Wezen en Vondelingen eene toevlugt vinden! om niet voorbij te gaan, zoo vele andere uitmuntende Maatschappelijke Inrigtingen en Genootschappen, gelijk deze onze geëerde voortreffelijke Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*; met geen ander oogmerk gesticht en gewijzigd, dan om menschlievendheid en weldadigheid te bewerken, en het geluk der menschheid te bevorderen, en te verbreiden.

D. Letten wij *ten vierden*, op de ware helden-

 deugd

deugd der *Grieken* en *Romeinen*, hoe! moet zij ook' voor de onze onderdoen! Waarin bestond hunne heldendeugd doorgaans anders, dan om hunne eigene magt bij het ongeluk hunnes Vaderlands te verheffen, en door hunne zucht tot trouwloosheid en wreedheid, zich slechts te vestigen, in het bezit van rijkdommen en schatten van andere Volkeren? Wat anders zien wij in hen, dan dat zij hunnen krijgsroem verduisterden, door buitensporigen wellust, en schandelijke heerschzucht, gelijk in MARIUS en SIJLLA, in CÆSAR, OCTAVIUS, ANTONIUS en LEPIDUS uitblonk. En als het Vaderland in gevaar was, hoe zochten zij dan elkanderen op te ruijen, en door binnenlandsche Oorlogen, de schatkist nog meer uit te putten, ja zelfs voorname mannen ter dood te brengen, die zij voor hunne vijanden hielden, of met wier goedèren zij zich konden verrijken; in plaats van den Staat te behouden, of door zelfsopoffering van hun leven, of van hunne goederen den Staat, het Altaar en het Vaderland te bevrijden. Dan hoe geheel anders, Toehoorders! vertoont zich en in welk een beminlijk licht, de deugd van eenen VAN DER WERF, DOUZA, OLDENBARNEVELD, JAN VAN SCHAFFELAAR, ALBRECHT BEILING, PIET HEIN, en DE RUITER, om slechts eenigen te noemen. Hoe waren die Helden altijd met Vaderlandsliefde bezield, hoe klopte in hunne harten, eene onbeweegbare standvastigheid, en edele dapperheid! Hoe wisten zij het inwendig misnoegen en tweedragt der oproerigen op Land en Vloot af te wenden, en door vertrouwen op Gods Almagt, in het barnen der gevaren, als rotsen in Zee pal te staan, en als zij het Vaderland en den Staat behouden hadden, welk eene dankbaarheid, en Godsdienstige opwelling des harten had bij hen plaats. Ja, wie uwer Geachte Toehoorders! stemt niet met uw geheele hart

hart en ziel in, met het voortreflijk Dichtstuk op den beroemden DE RUITER, dien Held in moed, fierheid en Godsvrucht, en wordt niet opgetogen over zijne waarde, als de edele Dichter FEITH, in het eerste Deel van zijne Oden en Gedichten, zich van hem dus laat hooren:

„ Met regt verheft gij RUITERS luister,
„ Doorzoek vrij 's werelds Heldenrij!
„ Bij hem wordt Griek en Rome duister,
„ Gij vindt geen Held zoo groot als hij,
„ Geen Held die voor zijn Landgenooten,
„ Zijn bloed zoo heerlijk heeft vergoten,
„ Geen Held zoo rijk in eertropheën.
„ Geen Held, die voor uw vlag kon beven,
„ Waar hem zijn eigen roemrijk leven,
„ Geen enkle poging waardig scheen."

„ Vergeefs poog ik de snaar te dwingen,
„ Zij weigert mij een toon zoo hoog,
„ Mijn Lier kan halve Goden zingen,
„ Maar RUITER schemert voor mijn oog,
„ Uit de allerlaagste bezigheden,
„ Het eerspoor ijlings ingetreden,
„ Held! Wijsgeer! Vader! Echtgenoot!
„ Vriend! Burger! Christen! alles tevens,
„ Een waardig perk voor duizend levens,
„ En altijd RUITER! altijd groot!"

E. En nu is voor onze Beschouwing, ten vijfde, nog overig de dagelijksche levenswijze, en zeden der Grieken en Romeinen, benevens die der onzen, als Nederlanders en Christenen! Hoe verkwistend was toch de levenswijze der Grieken, vooral der Atheners, welke dagelijks de buitensporigste vermaken najaagden, weelderig in hunne kleeding waren, de kostbaarste maaltijden aanrigteden, ter verfraaijing hunner Schouwburgen en

Amphitheaters, duizende sommen gelds opofferden, en de Schatkist van den Staat uitputteden! zoodat ALEXANDRIA zelfs den bijnaam van eene weekderige plaats verkreeg. Hij die de Romeinsche Geschiedenis heeft doorbladerd, vindt de weelde, en het schitterende in het dagelijksche leven ten toppunt gevoerd. Elk moet immers verbaasd staan, over de verkwisting in allerlei kostbaarheden, over de pracht in huizen en huisraad, welke overal van goud, zilver, marmer en elpenbeen schitterden! en over de bijna ongeloofelijke sommen, welke aan de maaltijden, om het gehemelte en de tong te strelen, werden verspild. CRASSUS de rijkste der Romeinen, besteedde dikwerf in éénen avond zoo veel geld aan zijne spijzen en geregten, welke in gouden en zilveren schotels opgedischt wierden, dat hij eenige maanden een behoorlijk Krijgsleger daarvan had kunnen onderhouden; en hunne zeden waren zoo slecht, dat wanneer wij dezelve beschouwen, wij hun den naam van beschaafde en edele menschen, zoo als zij dikwerf door vele Schrijvers genoemd worden, schier onthouden moeten. De Romeinsche Zedeleeraar CATO, wiens schriften zoo dikwerf als modellen voor de Zedekunde en de levensregelen worden aangeprezen, stiet zich zelven het zwaard in de borst, en werd op den ouderdom van 38 jaren een Zelfmoordenaar. Wat was SENECA, wiens wijsgeerige lessen en welsprekendheid ook al een grooten roem bij de Romeinen mogten hebben, anders dan Moedermoorder en een Zamenzweerder tegen den Staat? — Allerlei zinnelijk vermaak was bij hen in zwang, en de oneerbaarheid was onder die Volkéren zoo buitensporig, dat zij zelfs van haar namen ontleenden, welke zij aan de Goden en Godinnen gaven. Maar hoe vele vorderingen ten goede, ter aankweeking en veredeling der deugd, en der goede zeden, heeft niet de Christelijke Beschaving

ving voor het Menschdom aangebragt. In plaats van die verkwistende en verspillende levenswijze, heeft de Christelijke Beschaving, matigheid, zuinigheid, en eerbaarheid in zeden en gewoonten aangebragt, en in plaats, dat bij de eerstgenoemde Volkeren, schatten gouds verspild wierden, om hunne hebzucht, en den smaak van hun gehemelte te bevredigen, is het de Christelijke Beschaving, waaraan ook onze *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, zoo veel verpligt is, welke liever voor weldadige Gestichten, en Genootschappen voor Armen, en behoeftigen voor Weduwen en Wezen, voor Drenkelingen, en voor uitbreiding en volmaking in kennis voor de Jeugd, en het opkomend geslacht, heeft gezorgd. En offschoon het niet ontkend kan worden, dat het Zedebederf, ook bij Christelijke Beschaving, in onze tijden diep is doorgedrongen, zoo zijn onze levenswijzen en zeden, op verre na niet zoo wreed en buitensporig, als in *Rome* en *Griekenland* zigtbaar was. Neen! godsdienst deugd en zedelijkheid, zegepraalt bij ons,— door onze Maatschappij, ook worden de ruwste Volksklassen in goede en beschaafde Huisgezinnen herschapen, en bij het opkomend geslacht, allerlei schadelijke en zedeverwoestende begrippen uitgeroeid. Welaan dan Geachte Medeleden! verheugen wij ons over onze meerdere Verlichting en Beschaving. Laat ons, bij de beoefening der fraaije Kunsten en Wetenschappen, den welstand en de gelukzaligheid onzer Onderdanen, en den aanwas van goede zeden bevorderen! Laat ons voorbeeld, het menschdom met liefde tot de deugd, en met hoogachting voor de regtschapenheid ontvlammen; dan zullen wij het zachte gevoel der menschelijkheid en de verlichtende stralen der wijsheid door alle Takken onzer Maatschappij zien verdeelen; dan zal ons dierbaar Vaderland met eenen helderen glans zich nog uitbreiden, en dan juicht de Nakomeling-

fchap allerwege, in fpijt der duisterlingen: de Christelijke Befchaving heeftden hoogften welftand, en de ware gelukzaligheid aangebragt.

Ik heb gezegd.

DE PLEGTIGHEDEN VAN HET KERSFEEST, IN ENGELAND.

(*Uit* VICTOR, *Graaf van* SOLIGNY'S, *Lettres on Engeland.*)

Het eenig tijdftip, waarop de Engelfchen over het algemeen van het voetftuk hunner wijsheid nederdalen, om op de paden der dwaasheid te wandelen, is op Kerstijd, dat is gedurende de twaalf dagen van Kersmis tot drie Koningen, hier den twaalfden dag genoemd. Onder deze is de eerfte en de laatfte inzonderheid, aan de vrolijkheid gewijd, en deze twee dagen zijn ook de eenigen, waarop men nog eenige oude gewoonten en gebruiken toelaat.

De nadering van het Kersfeest, wordt in *London* en elders, op eene aangename wijze aangekondigd Veertien dagen voor dit Feest, wordt men nu en dan midden in den nacht, door eene zachte, aangename muzijk van velerlei inftrumenten verrast. De werking hiervan is zonderling. Dewijl zij op eenen afftand, beneden op ftraat plaats heeft, zoo is zij naauwelijks fterk genoeg om iemand geheel te doen ontwaken, maar wel om droomen te verwekken. Deze muzijk noemt men *the Waids*, en zij wordt door wandelende muzijkanten zeer aardig uitgevoerd, die, na het Kersfeest, in de huizen van hunne wijk, om een klein gefchenk verzoeken. Eene andere voorbereiding, die om dezen tijd plaats heeft, is niet zoo aangenaam, hoewel karakteristiker: deze komt

komt van den zoogenoemden Belleman, één der Geregtsdienaren van het Kerspel, die in den nacht rondgaat, en met eene slecht klinkende groote schel luidt, waarbij hij met eene nog slechtere stem, zekere op het naderend Feest betrekkelijke liederen, of liever rijmpjes zingt. Ook deze haalt na Kersmis zijn drinkgeld, en geeft in ieder huis een Exemplaar zijner Gezangen. Men verzekerde mij, dat er bijna geen huis was, daar men dezen man niet iets gaf, om dat hij de menschen met zijne klinkende schel en krassende stem, uit hunne zoete sluimering deed ontwaken; terwijl *the Waids*, die aangenamer muzijk maken, en mogelijk nog zoetere droomen verwekken, onder twintig huizen naauwelijks in één iets krijgen.

Dit zijn de teekenen, van het naderen van het Kersfeest. De komst van hetzelve wordt op geene min aangename wijze kenbaar, namelijk daardoor, dat oudtijds het binnenste van ieder huis, inzonderheid die deelen, waar de dienstboden zich ophouden, alom met takken van die altoos groen blijvende planten versierd werden, die in dit land zoo menigvuldig gekweekt worden, en die, op verscheidene plaatsen in den omtrek van *London*, eenen fraaijen helderen dag in den winter, de gedaante van eenen schoonen zomermorgen geven. Muren en ramen zijn hiermede behangen, en in de keuken hangt een mispelboompje aan den zolder, onder het welk de meiden zich moeten laten kussen, als haar een der mannelijke dienstboden betrapt. De stijve zeden en de tegenwoordige smaak van het thans levend geslacht, hebben dit versieren der huizen met groene takken, benevens andere gebruiken van het Kersfeest, uit de hoofdstad en derzelver nabijheid, behalve in het vertrek der dienstboden, verbannen. In de overige gedeelten des

landa

lands echter, heerscht dezelve nog onder de geheele familie Ook in verscheidene deelen van alle tot de Engelsche Kerk behoorende Tempels, worden zulke takken, opgehangen, 't welk deze gebouwen eene aangename gedaante geeft.

Gezelschappen en bezoeken van iedere soort, en in iedere klasse, zijn gewoner in den Kerstijd, als op andere deelen des jaars, op deze dagen vergaderen de gezelschappen, voornamelijk in de huizen van de hoofden der familie, waartoe alle de jongere en zijtakken genoodigd worden, en doorgaans alleen deze, hoewel somtijds een paar vrienden, die uit hoofde hunner omstandigheden, geene noodigingen in hunne familiën kunnen verwachten, mede verzocht worden. Ik vergezelde mijnen vriend naar het huis van eenen naastbestaanden, en vond de verkeering veel aangenamer, dan eenige andere die ik in deze Stad, voorheen bijwoonde. De afwezendheid der gewone mengeling van vrienden en bloote bekenden, had ten gevolge, dat hier die stijfheid en dat ceremonieele niet werd gevonden, dat de zonde der Engelsche Gezelschappen over het algemeen uitmaakt. De gezelschappen op deze dagen worden ter middagmaaltijd verzocht, en gewoonlijk eet men dan vroeger, dan anders (dat doorgaans zeer laat is,) om meerderen tijd voor de vermaken van den avond over te houden. Ook blijven, bij deze gelegenheid, de Vrouwen langer aan tafel, en de Heeren komen vroeger bij haar in de zaal. Zelfs het zingen, dat reeds lang uit de gezelschappen, als de laagste trap van eenen slechten smaak, gebannen is, is dan niet geheel verboden, en het Engelsch gebruik om Toasten en gezondheden te drinken, dat ook al sedert eenigen tijd in goede gezelschappen heeft opgehouden, wordt bij deze gelegenheid vernieuwd.

Na

Na de tafel begint vooral de vrolijkheid. Thans worden de kinderen der vergaderde familiën, die gedurende de laatste week uit de kostschool te huis gekomen zijn, in de zaal gelaten, en den geheelen avond door heerscht de hartelijkste en luidruchtigste vrolijkheid. De inval dezer kleine Goten en Vandalen is het teeken der aflegging van alle nog overgeblevene stijfheid en van het ceremonieele, en het begin van allerlei kleine spellen en schertsen, die een Engelschman bij andere gelegenheden voor geheel dwaas zou houden. En ik moet bekennen, dat deze kinderen ook verdienen, dat men zich met hen bezig houdt, want de Engelsche Jeugd is, volgens mijne gedachte, meer dat geen, wat kinderen behooren te zijn, dan alle, die ik ooit gezien heb. De onzen zijn, met deze vergeleken, Dames en Heeren. Na het zevende of achtste jaar, is een Fransch kind, doorgaans een kleine man of vrouw, een kleine wijsneus of pronker, eene kleine faletpop of coquette; dus alles, maar slechts geen kind. De Engelsche kinderen, zijn tot in het dertiende of veertiende jaar nog kinderen; zij zijn jonge, gedachtelooze, onachtzame, ongeleerde, ontembare schepsels, zoo wild als zij volgens hunnen aard moeten zijn, en zoo gelukkig.

De Kersavond, wordt op eene ongedwongene en vrolijke wijze doorgebragt, en is dus zeer onderscheiden van de regelmatige gezelschappen, die ik hier meer dan eens bezocht. Drie of vier vertrekken staan open, en de onderscheidene klassen van het gezelschap vereenigen zich, en nemen deel aan die vermaken, waartoe zij meest genegen zijn. De oudere leden praten, of spelen op de kaart; de jongeren zingen en dansen bij het klavier, en de kinderen vereenigen zich tot zulke spelen, die gelegenheid tot komieke too-

nee-

neelen opleveren, bij voorbeeld, pandſpel, blindemanneije enz. waarbij zij zoo veel rumoer maken en babbelen, als zij willen. Intusſchen wordt thee, koffij enz. rond geboden, en tegen het einde van den avond, wordt het avond eten opgezet. Ook dit gebruik is, behalve om dezen tijd, uit de mode gekomen, — maar hier bezigt men het weder, waarſchijnlijk om dat men voelt dat het aangenaam is, voor het ſcheiden, het gezelſchap nog eens om den disch vergaderd te zien. Hier worden toasten en gezondheden gedronken en gezongen, en het gezelſchap ſcheidt bij tijds, om den wil der kinderen, die op mogen blijven tot men heen gaat.

Ik had nog moeten aanmerken, dat men eenige bijzondere geregten heeft, die bij iederen maaltijd, gedurende dit tijdperk, maar vooral op Kersdag onontbeerlijk zijn. Deze beſtaan uit een zeer groot ſtuk *Roast Beef*, eene bijna even zoo groote *Plum-Pudding*, en eene ſoort van pastijtjes, die men *Mince-pies* noemt. Deze pastijtjes, verſchijnen nooit op eenen Engelſchen maaltijd, dan op dezen tijd, en de *Plum-Pudding* zelden, hoewel deze, volgens mijnen ſmaak, het beste geregt van deze ſoort, uit de Engelſche kookkunst is. Waarſchijnlijk wordt op Kersdag, het geheele land door, van de tafel des Konings tot die van den armſten handwerksman, die ſlechts zoo veel kan bijeenbrengen, om een middagmaaltijd te houden, geen tafel gedekt, op welke geen *Roast-Beef* en *Plum-Pudding* verſchijnt, en er is bijna geen Stad of Dorp, waar deze geregten, niet door een of ander rijk man der plaats, zonder betaling, voor de armſten bereid worden, die geene andere middelen bezitten om dezelve te verkrijgen.

Op den tweeden Kersdag, beginnen eigenlijk de Feestdagen. Op die dag en verſcheidene volgende

da-

dagen, wordt er weinig of niet in deze Stad gewerkt; dan verzoekt en geeft men des morgens Kersgeschenken, terwijl het dus verkregene geld doorgaans in een vrolijken nacht verkwist wordt, het zij in de Schouwburgen, die de twee vorige avonden gesloten waren, of in de onderscheidene Herbergen, die alom voor het Gemeen gevonden worden.

De grootste fout in de gezelschappelijke inrigting van dit land, is het gebrek aan plaatsen, die voor het gevoel en de middelen van het gemeen gepast zijn. Het eenige oord, waar zij zoo iets vinden kunnen, zijn de Schouwburgen, maar deze zijn zoo buitensporig duur, en in hunne inrigting bijna zoo geheel voor het gemak der hoogere en middelklasse ingerigt, dat het gemeen gedwongen is, om tot hun vermaak, verkwistend en losbandig te zijn. Een man toch die twaalf uren gewerkt heeft, heeft des avonds iets meer dan rust noodig, hij behoeft onderhoud en vermaak, even zoo zeer als de lucht die hij inademt, en de spijs, die hij nuttigt. In *Engeland* schijnt men de zorg voor het genoegen van het gemeen geheel vergeten te hebben, en het gevolg hier van is, dat aldaar, meer dan elders, het gemeene volk bijna algemeen onrustig, ontevreden en oproerig is, en de aanzienlijken zoo hevig haat, dat men hiervan in de geschiedenis weinig voorbeelden vindt, en geene gelegenheid laat voorbijgaan, waarin het dezen haat toonen en daarop roemen kan. De Engelsche handwerksman en daggelder, heeft na zijne volbragte taak niets anders te doen, als in de kroeg te vergaderen, dáár bij bier en sterken drank te zitten, en zijnen toestand, met dien der genen die over hem gesteld zijn, te vergelijken.

Het dansen, is onder een zekeren rang ver-

boden, uit de Schouwburgen worden zij verdreven, zoo wel door de hooge prijzen, als door den afstand der goedkoopere plaatsen, van het tooneel. Gedurende den Kerstijd, vindt het gemeen evenwel middelen, om zich te vermaken, indien al niet zoo goed als het behoorde, evenwel zoo goed het kan. Het beste vermaak, dat de lage klasse om dezen tijd geniet, is de Pantomime, die men terstond na Kersmis in elken Schouwburg vindt.

De tijd van Kersmis tot Nieuw-jaar, noemt men de Feestweek. De betere klasse brengt die met wederzijdsche bezoeken door, die vrij gelijk zijn aan de reeds beschrevene op den Kersdag: dat is, zij zijn vrijer en ongedwongener, en dus veel aangenamer, dan de overige gezelschappen in het jaar, het geen men grootendeels aan de tegenwoordigheid der kinderen te danken heeft. Onder het gemeen, is deze tijd geheel aan het vermaak gewijd, dat is aan den besten Plaatsvervanger van het zelve, dien zij vinden kunnen, dat in der daad weinig beter is, dan eene rij van ruwe, dwaze en doellooze verkwistingen. In de Schouwburgen vergaderen zij dan bij troepen, en op deze avonden gelijkt het tooneel meer naar eenen Berentuin, dan naar eene plaats van een redelijk vermaak. De menigte heeft geen denkbeeld wat zwijgen is; zij komt om de pantomime te zien, en tot deze verschijnt, bekommert zij zich weinig om al het overige wat men vertoont, maar vermaakt zich door zingen, fluiten, schreeuwen en boxen, werpt oranjeschillen in het parterre, laat hoeden en mutsen in hetzelve vallen, slechts uit vermaak om die door middel van twintig aan elkander geknoopte morsige zakdoeken op te hijsschen, dat onder het handgeklap van die genen geschied, die niet kort bij genoeg zijn, om aan deze werk-

zaam-

zaamheid deel te kunnen nemen. Gedurende de eerste drie of vier avonden na Kersmis, is het onmogelijk, in het eerste stuk, een woord der tooneelspelers te verstaan, ja, gedurende den geheelen avond, hoort men naauwelijks één woord van de tien, zoo groot is het rumoer op de galderijen, waar het gemeen meest zit.

De nieuwjaarsdag wordt, in *Engeland*, slechts als een der Kersdagen beschouwd. De familie vergadert dan doorgaans in het huis van een der jongere takken, en hier heeft slechts eene herhaling plaats van het Kersfeest, dewijl bijna dezelfde personen hier weder aan deelnemen.

De laatste eigenlijke Feestdag, in dezen tijd van vrolijkheid, is de twaalfde dag, de dag der *Drie Koningen*. Deze dag is hier nog geheel aan de kinderen gewijd. Het gezelschap komt eerst des avonds bij elkander, die echter een paar uren vervroegd wordt, op dat de kinderen niet te laat zouden opblijven. Het vermaak begint doorgaans met dansen. Na dat dit één of anderhalf uur geduurd heeft, speelt men allerlei spellen, waaraan allen kunnen deel nemen. Na eenigen tijd wordt de maaltijd opgezet, die gewoonlijk uit koude spijsen bestaat, waaraan de oudere gasten deel nemen, en dan komt het groote voorwerp der zamenkomst: de viering namelijk, van een gebruik, dat voorheen in vele andere deelen van *Europa* heerschte, maar thans bijna nergens meer gevonden wordt, of ten minsten in een kinderspel veranderd is, hoewel het voorheen een Feest van het Hof was. Dit bestaat namelijk, in een grooten Konings-koek, en het trekken van loten, voor de namen en personen, die het gezelschap in het overige van den avond vertoonen moet, en voor de groote of kleinere stukken van den koek, die met ieder lot, al naar den rang, dien het kenmerkt, ver-

 bon-

bonden zijn. Het is de verwachting van dezen oogenblik, die ieder jeugdig hart vervuld, niet slechts gedurende dezen avond, maar dagen en weken lang vooraf; het was het beeld van dit tooneel, dat hen, gedurende alle voorgaande spelen, voor oogen zweefde, en de groote oogenblik, waarin hunne handen in den hoed tasten, om het beslissend lot te trekken, is een periode in hun jeugdig leven. Gedurende dit trekken, moet alles stil zijn, en niemand mag zijn lot zien, tot alle overigen gereed zijn het hunne te openen; dan wordt het teeken gegeven, en ieder moet het gezelschap den titel, bij voorbeeld, van Minister, Hof-Marschalk enz. die hem te beurt gevallen is, bekend maken, met welken hij dan het overige van den avond genoemd wordt. Deze gewoonte is voor de kinderen zeer vermakelijk, en geeft dikwijls gelegenheid, tot eene belangrijke ontwikkeling van hun karakter, aanleg en talenten.

Het onderzoek der loten, en de daaruit ontstane schertsen, duren omtrent een uur, en dan besluit doorgaans een ander spel den avond, dat aan dit tijdperk eigen is, en meer gelach verwekt, dan al het voorgaande. Dit noemt men *Snap-dragon*. Men brengt eene groote aarden schotel op, die half met arak, waarin rozijnen geweekt zijn, gevuld is. De schotel wordt op eene ronde tafel midden in het vertrek gezet, vuur en kaarsen worden bedekt of uitgebluscht, de kamer geheel verduisterd, en de arak aangestoken, en de scherts bestaat in het komiek gezigt, dat de brandende arak hun geeft, die de rozijnen uit de schotel halen, en die brandend eten. Als dit voorbij is, worden de kaarsen weder aangestoken, en de jonge lieden gaan naar huis, om nog weken lang, van hun vermaak te spreken, en te droomen.

DRIE VOORBEELDEN VAN SCHIJNDOODEN.

Ik heb met ontzetting, in een der vorige Stukken, van uw zoo veel gelezen Maandwerk (1), gezien het geval van de begraving van eenen Schijndoode, uit het *Morgenblatt* overgenomen. Dat, intusschen, zulke gevallen vaak meer plaats hebben, dan men doorgaans wel denkt, zij mij vergund hier te bevestigen, door drie voorbeelden aan te voeren, bij twee van welke alleen eene zoogenaamde toevallige redding, of liever eene door de Voorzienigheid onzigtbaar bestierde, maar schijnbaar toevallige omstandigheid, en bij het derde, eene buitengewone voorzigtigheid alleen, dergelijke rampvolle gebeurtenis voorkwam.

Het eerste geval van dezen aard, door mij bedoeld, had te *Haarlem* plaats. Een Grutter aldaar, naar men dacht, overleden zijnde, wordt naar de gewoonte dier tijden ontkleed, en in het doodsgewaad, in eene bedstede op stroo ter nedergelegd. Het geluk wilde, dat zijne Huisvrouw en hare Zuster, zich in hetzelfde vertrek bleven ophouden, en dat, om het slechte weder, de matten in die kamer werden opgenomen. Na dat de maat der kist genomen was, werd dezelve, den volgenden avond, door de Timmermansknechts te huis gebragt. Dan dezen, tamelijk beschonken zijnde, struikelden bij het binnenkomen van de kamer; én het deksel, dat los op de kist lag, viel met een geweldigen slag op den grond. Dadelijk rees de Schijndoode op, en vroeg zeer bedaard: „Vrouw! wat is hier te doen?" — De Vrouw, van schrik en vreugde, schier buiten zich zelve, vloog dadelijk met hare Zuster tot haren man, hief hem van zijn doodle-

(1) Zie Boekzaal voor Maart 1822, bladz. 322.

leger, kleedde hem behoorlijk aan, en hij herftelde volkomen. De doodkist, welke hij als een *memento mori*, op zijnen zolder plaatfte, heeft aldaar nog twintig volle jaren geftaan; en alstoen de Grutter werkelijk overleden zijnde, is hij daarin gelegd, en naar de rustplaats zijner vaderen gedragen.

Het tweede geval, is dat van eenen Student, aan een der Hoogefchoolen in *Zwaben*; en het zij mij vergund, 's mans eigen woorden, zoo als hij die heeft opgegeven, aan te voeren. „ Ik was, — zegt hij, — door eene geweldige ziekte aangetast, welke mij op eenmaal dood deed fchijnen, en als zoodanig behandelen, zonder dat ik mij in de mogelijkheid bevond, om bewijzen van mijn leven te geven; terwijl ik alles volmaakt hoorde, wat er voorviel. Nog al eenig vermogen nalatende, werd ik met al de plegtigheden, welke de Roomsch - Katholijke Kerk aldaar uitoefent, behandeld. Eene Geestelijke Zuster, waakte bij mijn doodbed, en een Geestelijke las van tijd tot tijd gebeden. Dan deze hinderden mij geweldig, en fchenen zoo vele donderflagen, welke voorbij mijne ooren gingen; terwijl eene lamp die fterk verlichtte, even hinderlijk was voor mijne oogen, alhoewel dezelve gefloten waren. Ik werd vervolgens opgenomen, en in eene kist gelegd; en welke poging ik ook mogt aanwenden, om bewijs te geven van mijn beftaan, — alle waren vruchteloos. Elk lezer kan zich verbeelden, in welk eene doodelijke angst ik daar ter nederlag. De Boeren verfchenen in menigte, om mijne begrafenis bij te wonen; en de optogt ftond eenen aanvang te nemen, toen men, tot mijn behoud, uit hoofde van het aanmerkelijk vermogen, dat ik naliet, befloot, om de zeven Bazuinblazers van die plaats, den lijkgang te doen vergezellen; en dezen, te gelijk hunne bazuinen aanheffende, herkreeg ik oogenblikkelijk mijne veêrkracht; rees overeinde en

riep:

riep: „ In Gods naam, ik leef!...." — De Boeren vlogen allen te gelijk den tuin in, en dezen uit naar buiten. De eerwaardige Heer Pastoor alleen bleef ſtaan, kwam naar mij toe, en ontving mij weder in het land der levenden."

Het derde en laatſte voorbeeld, heeft zich toegedragen, met eene Zuster van den wijdberoemden Hertog van MARLBOROUGH, gehuwd aan den Groot-Schatbewaarder van *Engeland*, Milord GODOLPHEN. Deze edele Vrouw, op hare prachtige Goederen zich bevindende, kreeg, op eenen Zondag-morgen, terwijl zij op wilde ſtaan, om den Godsdienst in hare Kapel bij te wonen, een toeval, en bleef — zoo men dacht — plotaling dood. Na dat zij eenige uren in dien ſtaat gelegen had, vroegen hare bedienden, de bevelen van Milord, om Mevrouw te ontkleeden, en als eene doode te behandelen. „ In geenen deele, — antwoordde de Schatbewaarder, — zoo lang mijne Vrouw, geene teekenen van bederf, het zekere bewijs van den dood, geeft, zal zij niet als eene doode, maar als eene zieke behandeld worden. Hij liet twee vrouwelijke dienstboden, beſtendig bij het bed de wacht houden, en elkander beurteling aflosſen. Het werd Woensdag, het werd Donderdag, — en geen ſchijn van leven deed zich op. De Adel uit dien omtrek kwam tot hem, en vroeg of hij niet dacht zijne Vrouw ter aarde te doen beſtellen; of dan zijn plan was, zich belagchelijk te maken, dóór zijne doode Vrouw boven aarde te houden. „ Zeg wat gij wilt:" — antwoordde de verſtandige man: „ zonder teekenen van bederf, geene begra„ ving!" Het werd Vrijdag en Zaturdag, er deed zich geene verandering in den toeſtand van zijne Huisvrouw op, en hij werd een voorwerp van beſpotting, in dien geheelen omtrek.

Dan, wat gebeurt? Des Zondags-morgens, toen de klok der Kapel, voor de eerſtemaal geluid werd, rigt de Schijndoode zich op, en zegt

tot hare Kamenier: „ ARABELLA! wat is dat voor „ eene manier van doen? ik ben, bij het eerste „ gelui nog een weinig ingesluimerd, en zie- „ daar nu het derde! hoe ben ik nu in staat, om „ den Godsdienst te kunnen bijwonen?" De verstandige man, die alles scheen voorzien te hebben, had al zijne vrouwelijke Dienstboden ernstig verboden, om, wanneer God mogt geven, dat zijne Vrouw weder bijkwam, nimmer aan haar te laten blijken, in welk eenen toestand zij zich bevonden had; en zij is alzoo tot haren dood toe onkundig gebleven van het geen voorgevallen was; terwijl de voorzigtigheid en het verstandig beleid van haren man, door al zijne buren bewonderd werd. (1)

Dat dan deze voorbeelden, en het vorige door u aangehaald, door velen mogen gelezen worden, en hun tot les verstrekken, om toch voorzigtig met hunne schijnbare overledenen te handelen, — vooral bij de minste bedenking van overblijfsel van leven, geweldige en voortstootende geluiden te maken, door welke, zoo als men gezien heeft, alle drie deze lijders aan eenen allerrampzaligsten toestand zijn ontrukt geworden; en dezelven niet eerder, dan na onbetwistbare teekenen, in den staat van wezenlijk afgestorvenen over te geven. Het sterven is het lot van alle menschen. Maar levendig begraven te worden, in de kist te ontwaken, en dan den vreesselijksten dood van allen te ondergaan, is een verschrikkelijk denkbeeld, en doet het haar te berge rijzen. En er kunnen, naar mijn inzien, geene voorzorgen genoeg genomen worden, om zulk een treurig noodlot voor te komen.

Vele ziekten, zoo als tering, besloten kolijk, ontstekende koortsen en dergelijke, laten geenen twij-

(1) Dit laatste voorval is getrokken; uit de *Memoirs* van Mis BELAMIJ, twee deelen, uit het Engelsch in het Fransch vertaald, en te *Parijs* uitgegeven.

twijfel over van een waarachtigen dood, en vorderen, door het oogenblikkelijk bijkomend bederf, de behandeling van den wezenlijken dood. Maar er zijn andere; welke dringend eene geheel verschillende behandeling vereischen; en hier is alleen een zeker teeken, hetwelk den schijnbaar gestorvene voor zulk een treurigen toestand kan behoeden, en dit is het teeken van bederf. Zoo dra dit zich opdoet, is de mensch verscheiden, en eischt het graf zijn offer.

Indien deze mijne aangevoerde voorbeelden, het weldadig gevolg mogten hebben, om bij den mensch, de vrees voor de dooden, te helpen overwinnen, en door hen bestendig te bezoeken, en niet te vroeg ter aarde te bestellen, aan zulk een verschrikkelijk noodlot niet bloot te stellen, dan zal mijn wensch ten nutte van mijnen evenmensch volkomen vervuld zijn.

P. H. KLAARENBEECK.

INDIAANSCH BIJGELOOF.

Voorleden November, zoo verhaalt het Kalkutsch Journaal van Februarij 1823, gedurende de Jaarlijksche *Mela* of Kermis, te *Ooncar Mandata* aan den *Nurbudda*, kwam een jong mensch uit de lagere klasse, te *Ooncar Mandata*, om zich door eenen sprong van de rots, die over den *Nurbudda* hangt, den *Bhijroo* te wijden. — Deze arme dweeper, was omtrent twintig jaren oud, zonder bloedverwanten of vrienden, die hem aan het leven hadden kunnen binden. Maar zelfs de beloften om, zoo lang hij leefde, voor hem te zullen zorgen, konden hem niet bewegen van zijn dwaas voornemen afstand te doen, en dewijl hij begon te vreezen, dat men hem met geweld zou beletten, om dit uit te voeren, zoo dreigde hij zich met een mes te zullen ombrengen, dat hij steeds bij zich droeg.

Als eene reden, die hem tot dat besluit bragt,

verhaalde hij, dat hij, omtrent zes weken geleden, in de nabijheid van eenen Tempel te *Ougien* had geslapen, wanneer hij plotsling, door eenen harden slag op den schouder, was ontwaakt, en toen hij rond zag, ontdekte hij een mes, een kokosnoot en een spiegel, die bij hem lagen. Toen hij in den spiegel zag, meende hij de tegenwoordigheid van den God *Bhijroo* te ontwaren, die van hem eischte om zich te *Ooncar* te offeren, terwijl hij hem zeide, dat hij dit offer reeds meermalen had gebragt, maar dat dit de laatste reis zijn zou, dat hij dit van hem zou begeeren.

De arme mensch had geen Bramin bij zich, en zelfs bij de plegtigheden, die zijnen dood vooraf gingen, liet zich niemand dezer Sekte zien.

Op den tot het offer bepaalden morgen, kwam hij vroegtijdig in den tempel van *Bhijroo*, en na dat hij de bij zulke gelegenheden gebruikelijke plegtigheden had waargenomen, en aan den met eene roode verw besmeerden steen, die den Afgod verbeelde, eenig geld had geofferd, maakte hij zich gereed, om de rots te beklimmen.

In dezen oogenblik, nam men nog eens eene proeve om hem zijn voornemen te ontraden; maar te vergeefs; met een vasten en snellen tred beklom hij de rots, en stond in weinige minuten aan den rand van dezelve, en na dat hij eenige woeste gebaarden, tegen het onderstaande volk gemaakt had, wierp hij de kokosnoot, den spiegel, en het mes naar beneden, trad toen eenige schreden achterwaarts, nam een loopje, en sprong van de rots. Men zag hem een oogenblik in de lucht zweven; en in den volgenden, lag hij verpletterd aan den voet der rots in het water.

Bijna ieder schip uit *Indië*, brengt ons berigt van eenen door de, als zoo zacht beschreven, Indianen, gepleegden Godsdienstigen moord! Intusschen, hoewel de menschenvriend evenwel over de wreede dwaling des verstands zou zuchten,

ten, zou men die echter nog kunnen ontschuldigen , indien enkel dweeperij de bron dezer gruwelen was. Maar helaas! de ondervinding leert maar al te dikwils, dat hebzucht en gierigheid veelal de eerste drijfvederen zijn, die ouders tot kinder-, en kinderen tot oudermoord drijven. De zoon levert den zieken vader over, aan de golven en krokodillen van den Ganges, om de moeite en kosten van hem te onderhouden uit te winnen; hij geeft zijne moeder, als zij weduwe wordt, over aan den brandstapel, om des te eerder in het bezit van het vaderlijk vermogen te komen.

Mannen en vrouwen, schijnen zoo vrolijk tot de zelfsopoffering bereid te zijn, dewijl zij liever door den dood van eenen martelaar, den naam van eenen heiligen bij hunne landslieden willen erlangen, dan zich, door de mishandelingen en hardheid hunner kinderen, of bloedverwanten, langzaam dood laten folteren. De gemakkelijkheid waarmede de Engelsche Ambtenaren of particuliere personen, dikwijls Hindoos, van eenen vroegtijdigen dood gered hebben, door de belofte, om, zoo lang zij leven, voor hun onderhoud te zullen zorgen, bewijst dit voldoende; gelijk dit ook blijkt, om dat bij de meeste gelegenheden, wanneer de Engelschen zulke moorden zoeken te beletten, bijna alle Hindoos, uitgezonderd de Braminen, het gemeene volk, dat steeds behagen vind in zulk een schouwspel, en de naastbestaanden, die van de wegneming van den persoon voordeel verwachten, hen bij hunne menschlievende poging ondersteunen. Zoo redden nog onlangs twee Engelschen, drie weduwen in de noordelijke bergstreken, door haar onderhoud gedurende haar leven te belooven; zoo redde eene Dame te *Kalkutta*, een zieken Grijsaard uit de kaken der krokodillen, door de onkosten zijner verzorging op zich te nemen, die zijne medogenlooze kinderen hem weigerden, en de arme man leeft nog.

Het

Het is echter gelukkig, dat deze gruwelen gestaag meer afnemen, men zegt ten minsten, dat het verbranden der weduwen steeds zeldzamer wordt, en dat, bij voorbeeld, in de nabijheid van *Jaggernauth*, dezen zetel des bijgeloofs en der wreedheid, in de laatste jaren dooreen, niet meer dan tien weduwen jaarlijks verbrand zijn, en dat in de laatste drie jaren, zich niet meer dan drie personen, door de raders van den heiligen wagen, hebben laten verpletteren. Vele in *Indië* levende Engelschen, berispen dus de Indische Maatschappij, dat zij, niet door eene ernstige doortastende strengheid aan de eene zijde, en door opoffering van eenige duizende ropijen aan den anderen kant, deze schanddaden doet ophouden. Maar daar andere personen, die even zoo veel gelegenheid tot eene regte beoordeeling van dit onderwerp bezitten, de gemakkelijkheid der uitvoering van deze zaak, (die immers de maatschappij als menschen en Christenen, en zelfs als Politieken wenschen moest) ontkennen, zoo eischt de bescheidenheid dat wij, op zulk eenen grooten afstand, ons van een voorbarig oordeel onthouden.

MERKWAARDIGE BEVELEN VAN DEN KEIZER VAN CHINA.

Op den 25 Julij 1823, gaf zijne Keizerlijke Majesteit te *Peking*, het volgende bevel;

Dewijl het sedert den 16den dezer maand onophoudelijk heeft geregend, en de Keizer voor de arme lieden bezorgd is, dewijl hij dag en nacht vreest, dat door dezen regen het gansche land overstroomd zal worden, zoo acht hij het noodig, eenen gelukkigen dag te kiezen, om op denzelven om goed weder te bidden.

Ik beveel dus hiermede, dat het gezelschap der Priesteren van de sekte der *Taon*, in het groote hooge Paleis, een altaar zal oprigten en met bidden beginnen. Ik beveel mijnen oudsten zoon, dat hij gaan

gaan en wierook offeren zal, en ik beveel den *King-Shing-Tsin-Wang* zich naar den den Tempel van den God der winden, en naar dien van den God der wolken te begeven, om wierook te offeren, als ook dat hij naar den Tempel van den God des donders zal gaan, en insgelijks wierook offeren. Ik beveel verder dat *Tran gain* de geheele plegtigheid zal besturen, dat *Fuh-sing* dag en nacht daar zal blijven, en dat *Hanghea* twee partijen zal formeren, die zich des nachts bij het offeren van wierook aflosfen. Gehoorzaam dit bevel!

Op den 31 Julij 1823 maakte de Keizer van *China* het volgend bevel bekend.

Uit hoofde van den aanhoudenden regen sedert den 16 dezer, beval ik op den 25 dat er gebeden zouden gehouden worden. Heden morgen bij het aanbreken van den dag begonnen de wolken zich te verdeelen, waarvoor ik de grootste dankbaarheid voel, en het volgende bevel: aan mijnen oudsten zoon moet eene stang wierook van *Tibet* ter hand gesteld worden, op dat hij met deze naar den grooten hoogen Tempel ga, zich met vroomheid nederwerpe en danke. Na dat dit geschied is, moet men den altaar afbreken. Men zende ook vier stangen wierook van *Tibet* naar de Tempelen van de Goden der Jaargetijden, der winden, der wolken, en des donders en late dankgebeden houden. De Priesters, die de gebeden gelezen hebben, zullen uit de Keizerlijke schatkist belooningen ontvangen. Gehoorzaam dit bevel!

ANEKDOTE.

Ten tijde der STUARTS, leefde de Hertog GORDON, een goed soldaat en echt roomschgezinde, meest buitenlands, en liet zijne schotsche goederen over aan het bestuur van twee Rentmeesters, die de boeren, door de benaming *de groote Sandie* (ALEXANDER) en *de kleine Sandie* GORDON, onderscheidden.

Het

Het gebeurde nu, dat de pachttijd van RAMSAIJ, die eene kleine hoeve van de *Gordonsche* goedederen gehuurd had, verloopen was. Deze landhoeve had een steenachtigen, meest met distelen en heide begroeiden grond, maar zij was de geboorteplaats van hem en zijnen vader geweest, en daarom wenschte hij den pachtbrief vernieuwd te hebben. Maar de beide Rentmeesters hadden andere oogmerken, zij wilden daarom de huurceel niet vernieuwen, en de Grijsaard stond op het punt om de landhoeve te moeten verlaten, toen de Hertog zelve onverwacht te huis kwam. RAMSAIJ verzocht om gehoor en kreeg dit. Hij verhaalde zijne geschiedenis zoo eigenaardig en naauwkeurig, dat dit den edelen Schot zeer behaagde, hij vernieuwde dus de huurceel eigenhandig, en verzocht hem ten eten.

De goede wijn verhoogde de vrolijkheid van den Boer nog meer, hij verhaalde vermakelijke geschiedenissen, en de Hertog vond zulk een behagen in RAMSAIJ, een stijven Presbijteriaan, dat hij hem door het Slot leide, om hem hetzelve te laten zien. Zij kwamen, uit de galderij der schilderijen, in de Kapel, die met vele zilvere beelden van Heiligen en Apostelen versierd was. De Boer zag dit met verwondering, en vraagde: wie deze Heeren waren, en wat zijn Hoogheid met dezelve deed?—De Edelman antwoordde: dit zijn Heiligen, die wij aanroepen, als wij bij God barmhartigheid en genade vinden willen; zij zijn onze beschermheiligen en hemelsche voorspraken.

Weet gij wat, zeide de oude, haal mij de koekoek, ik zou, als ik in uwe plaats was, hen niet vertrouwen! Toen ik mijnen pachtbrief wenschte vernieuwd te hebben, ging ik tot *den grooten* en *kleinen Sandie* GORDON, en al, wat ik kreeg, waren goede woorden, tot ik zoo stout was mij tot uwe Hoogheid zelve te wenden; zoo laat dan ook den Heiligen ANDREAS varen, Milord! en wend u tot den eenen Hoogeren. De Hertog ging kort daarna tot de Engelsche Kerk over, en men schrijft zijne bekeering toe, aan dit gezegde van den Boer RAMSAIJ.

AKA-

AKADEMIE-NIEUWS.

UTRECHT.

De Heer HENRICUS MARTINUS BIJRDE, *Utrechtenaar*, werd, den 14den Junij, bevorderd tot Doctor in de Geneeskunde, na dat hij, loffelijk, in de groote Gehoorzaal, had verdedigd zijn *Specimen Medicum inaugurale, de epidemia variolosa, quae, annis* 1822 *ad* 1824, *in urbe Rheno-Trajectina fuit grassata, et de varioloïdibus vaccinis.*

Op den volgenden dag, werd de Heer PETRUS VAN HAMELSVELD, Zoon van Mr. W. IJ. VAN HAMELSVELD, Raadsheer in het Hooge Geregtshof, in *'s Gravenhage*, na zich daartoe, aan het Athenæum van zijne geboorteſtad *Amſterdam*, behoorlijk te hebben voorbereid, en na eene loffelijke, in de groote Gehoorzaal onzer Akademie verrigte, verdediging zijner *Disſertatio Juridica inauguralis : de exceptionibus*, bevorderd tot *Juris Romani et hodierni Doctor.*

Dezelfde eer viel, op den 16den Junij, te beurt aan den Heer HENRICUS MAXIMILIANUS HOFFMANN, van *Rotterdam*, Zoon van Mr. J. F. HOFFMANN, Raad dier Stad, na zich aan de Hoogeſcholen, eerst van *Leijden*, daarna van *Groningen*, en laatſtelijk alhier behoorlijk te hebben voorbereid, en nu, in de groote Gehoorzaal onzer Akademie, gelukkig te hebben verdedigd, zijne *Disſertatio Juridica inauguralis; de gentium pactionibus et foederibus ex historia illustratis.*

Op den volgenden dag, werd tot die zelfde waardigheid bevorderd, de Heer ANTHONIUS GERHARDUS ALEXANDER VAN RAPPARD, *Utrechtenaar*, na insgelijks, ter zelfder plaatse, gelukkig te hebben

ben verdedigd, zijn *Specimen Juridicum inaugurale, exhibens doctrinam codicis civilis de vi conventionum, quas inierunt minorennes.*

Op den 19den Junij, verwierf de Heer FREDERICUS JOANNES ONNEN, *Utrechtenaar*, den rang van *Med. Doct.*, na mede aldaar loffelijk te hebben verdedigd, zijne *Dissertatio Anatomico-Pathologica, de prolapsu vesicae urinariae inversae connato.*

Op denzelfden dag, werd, met de waardigheid van *Juris Romani et hodierni Doctor*, bekleed de Heer GUILIELMUS ADRIANUS GERARDUS VAN MAANEN, *Hagenaar*, Zoon van Mr. C. F. VAN MAANEN, 's Konings Minister van Justitie, na eene loffelijke, terzelfder plaats volbragte verdediging, van zijne *Dissertatio Historico-Juridica inauguralis, de supremo Mechliniensi concilio: praemissis observationibus generalioribus de antiquis institutis, praesertim judiciariis, apud Germanos et Francos.*

Nog werden dezer dagen, twee verdienstelijke Mannen, *honoris causa*, bevorderd, de één, de Heer FREDERICUS SIGISMUNDUS ALEXANDER, geboren te *Nijmegen*, *Med. Doct.*, te *Delft*, tot *Chirurgicae Doct.*, op den 14den Junij; de andere, de Wel Eerw. Heer CAROLUS WILHELMUS STRONCK, Pred. te *Dordrecht*, tot *Theol. Doct.*, op den 19den dezer maand.

SCHOOL-NIEUWS.

LOCHEM.

Den 28sten Junij 1824. Na een voorafgaand onderzoek, in de Grieksche en Latijnsche Talen, en verdere bij de Wet bepaalde wetenschappen, werd heden alhier de openbare Prijsuitdeeling en bevordering der Leerlingen naar hoogere klassen

ge-

gevierd. Deze plegtigheid werd door den Rector J. PEERLKAMP, met eene Redevoering *de Laudibus a Cicerone Historiæ tributis*, geopend. Daarna werden aan de volgende verdienstelijke Jongelingen, welke tevens tot hoogere klassen bevorderd werden, prijzen uitgedeeld: in de eerste klasse, aan H. J. H. VOLTELEN, welke, daar hij bij de vorige plegtigheid tot aller genoegen, eene door hem zelven opgestelde Redevoering had uitgesproken, thans tot het Akademisch Onderwijs bevorderd werd. Van de tweede klasse tot de eerste werden bevorderd, J. HARMSEN en P. W. E. SNEL. Van de derde klasse tot de tweede, J. G. WASTENECKER Van de vierde klasse tot de derde, D. J. GULDEN en H A. J. RAEDT, en van de vijfde klasse tot de vierde, H. J. SILVERGIETER HOOGSTAD, welke allen voor de premien, waarmede zij beschonken zijn, aan H. H. Curatoren, met eene gepaste vrijmoedigheid, in Latijnsche Versen hunnen dank betuigden.

Deze plegtigheid, welke door een aanzienlijk aantal Toehoorders werd bijgewoond, is met een voortreffelijk Orgel-Muzijk begonnen, afgewisseld en geëindigd.

HARDERWIJK.

Den 17den Junij. Na voorafgaand onderzoek naar de vorderingen der Leerlingen aan het Gijmnasium alhier, zoo in de Grieksche en Latijnsche Letterkunde, als in de daarmede in verband staande Wetenschappen, had heden, onder voorzitting van Heeren Curatoren, en in tegenwoordigheid van aanzienlijke Toehoorders, hunne openbare bevordering plaats; welke plegtigheid door den Rector onzer Scholen, met eene naar de omstandigheden gewijzigde Rede, geopend werd.

Met eenen prijs ging vervolgens tot het Akademisch Onderwijs over, en hield met algemeene goedkeuring zijne eigene gekozen en bewerkte Rede-

voering: J. H. BACKER, en sprak: *De molesto et jucundo, quod cum studiis literarum conjunctum est*; aantoonende 't moeijelijke en aangename van de beoefening der Wetenschappen. Nadat de Rector dezen braven en vlijtigen Jongeling in een carmen elegiacum met zijne bevordering geluk gewenscht had, ontvingen de volgende vlijtige Jongelingen prijzen van naarstigheid. In de klassen van den Conrector: H. ANTINK, D. B. KETZ, A. A. QUARLES DE QUARLES, J. A. RAMDOHR, F. C. QUARLES DE QUARLES. In de klassen van den Praeceptor: J. GIJSBERTSEN en G. E. SLOTHOUBER.

Deze plegtige Feestviering, met gelukwensching aan de Leerlingen, welke Heeren Curatoren met gepaste vrijmoedigheid voor hunne ontvangene belooningen bedankt hadden, en met dankzegging aan Heeren Curatoren en Toehoorders door den Rector gesloten, is tot algemeen genoegen gehouden.

HAARLEM.

Den 29sten Junij 1824. Heden geschiedde alhier de gewone halfjarige Promotie, van de Leerlingen der Latijnsche Scholen, en de uitdeeling der Prijzen, aan de boven hunne Mede-Leerlingen uitmuntende Jongelingen. Deze plegtigheid werd, door de tegenwoordigheid van een groot aantal aanzienlijke Toehoorders, niet weinig luister bijgezet. Bij deze gelegenheid, hielden vier zeer verdienstelijke Jongelingen H. GEHLE, K. S. SIJBRANDI, N. J. CALKOEN en J. MAKS, door hen zelven opgestelde Redevoeringen: De eerste, *De* CORIOLANO *hoste patriae* (Carm. her.) dat is: *Over* CORIOLANUS, *vijand van zijn Vaderland*, de tweede: *De* DIDERICO COORNHERTIO FOLKERTI F. *veri justique amantissimo*, dat is: *Over* DIRK VOLKERTZ KOORNHERT, *een zeer groot beminnaar van waarheid en regtvaardigheid*, de derde: *De praecoce ingenio* H. GROTII *et constante in eo doctrinarum amore, magnorum et fonte bonorum*, dat is: *Over*

Over het vroeg rijpe verstand van H. DE GROOT, *en zijne standvastige liefde tot de wetenschappen, voor hem een bron van groote voordeelen*; de laatste *De laudibus* GULIELMI PRIMI, dat is: *Over den lof van* WILLEM DEN EERSTEN. Hierop beklom de Rector het Spreekgestoelte, en wenschte den Wel Ed. Achtb. Heer H A. CROMMELIN, Wethouder dezer Stad, geluk, met de aanvaarding van den Post van Curator dezer Scholen, in plaats van wijlen den verdienstelijken Heer Mr. R. H. ARNTZENIUS, terwijl hij tevens gewag maakte van het groote verlies, het welk dit Gijmnasium onlangs leed, door den dood van den President Curator, den Hoog Wel Geb. Heer Mr. JAN BARON VAN STIJRUM. — Daarna had de Promotie en uitdeeling der Prijzen plaats. Uit de eerste klasse, werden tot het Akademisch onderwijs bevorderd, en met eereprijzen begiftigd: H. GEHLE, K. SIJBREN SIJBRANDI, N. J. CALKOEN en J. MAKS Van de tweede orde tot de eerste werd bevorderd, G. J. NAHUIJS. Van de derde tot de tweede J. J. ENSCHEDÉ met een prijs, en W. J. GESKEN. Van de vierde tot de derde H. J. WIJKHUISEN, met een prijs. — Uit de tweede klasse, gingen van de bovenste orde over, tot de vierde orde van de eerste klasse: W. G ALEWIJN en J. G. WAARDENBURG, de eerste met een prijs. Van de benedenste orde naar de bovenste orde: T. G. HUËT, M. P. MOD, E. BOEKENOOGEN, J. BODISCO, H. K. REPELIUS MABÉ, de twee eersten met gewone prijzen, de derde met een *praemium diligentiae*. — Uit de derde klasse, werden van de bovenste orde naar de benedenste van de tweede klasse bevorderd: L. VAN STIJRUM, P. J. TEDING VAN BERKHOUT en G. L. VAN OOSTEN VAN STAVEREN, de twee eersten met eereprijzen. Van de benedenste orde tot de bovenste: L. OVERBEEK, F. L. MACDONALD en A. C. TRAVAGLINO, de eerste met een prijs. — Uit de vier-

de klasse, gingen van de eerste orde over tot de benedenste orde van de derde klasse: W. M. DE BRAUW, L. VAN DER VINNE, N. DE GIJSELAAR, A. VAN BOMMEL, de eerste met een prijs. Van de tweede orde tot de eerste orde: J. C. WEIJERS, P. T. FILTZ, G. C. ARNTZENIUS, F. H. KLEINE en J. RITZEMA, de drie eersten met prijzen. Van de derde tot de tweede orde: V. A. HEIJLIGER, A. F. OBERMÜLLER, de eerste met een prijs. — Op het aan de Latijnsche Scholen verbonden Instituut, werden met gewone prijzen begiftigd: H. J. WIJKHUIZEN, H. GEHLE en P. J. TEDING VAN BERKHOUT, met een *praemium diligentiae*, in het leeren der wetenschappen. Van de tweede orde tot de eerste orde gingen over: T. G. HUËT, L. VAN STIJRUM, G. C. ARNTZENIUS en J. MAKS, de eerste met een gewonen prijs, de tweede met een *praemium diligentiae*, in het leeren der wetenschappen. Van de derde orde gingen over tot de tweede: M. P. MOL, E. BOEKENOOGEN en J. BODISCO, de eerste met een prijs. Van de vierde tot de derde orde: G. J. NAHUIJS, W. M. DE BRAUW, L. VAN DER VINNE en F. L. MACDONALD, de eerste met een prijs. Van de vijfde tot de vierde orde: P. T. FILTZ, J. G. WAARDENBURG, N. DE GIJSELAAR en A. C. TRAVAGLINO, de eerste met een prijs. — Uit de tweede klasse, werden van de bovenste orde tot de vijfde van de eerste klasse bevorderd, V. A. HEIJLIGER, A. F. OBERMÜLLER, F. H. KLEINE, H. K. REPELIUS MABÉ, J. RITZEMA, A. VAN BOMMEL, G. L. VAN OOSTEN VAN STAVEREN en L. OVERBEEK, de twee eersten met gewone prijzen, de laatste met een buitengewonen, wegens betoonde vlijt en gemaakte vorderingen, in de Wiskunde.

AMERSFOORT.

Na dat op den 25sten en 26sten der vorige maand, de Latijnsche Schooljeugd dezer Stad, bij het toen gehouden examen, zoo in de Grieksche

en

en Latijnsche talen, als in de Wis- Aardrijks- en Geschiedkunde, aanmerkelijke vorderingen had aan den dag gelegd, en daar door bijna algemeen in alles ten volle aan de verwachting van Heeren Curatoren had voldaan; vond op heden de plegtigheid der promotie plaats.

Dezelve werd geopend, door den verdienstelijken jongeling C. KARSTEN, die, exercitii causa, eene redevoering heeft uitgesproken, *de vita Ciceronis ejusque rebus praeclare gestis.* Vervolgens werden, benevens deze, ook de leerlingen, die door hunnen ijver hadden uitgemunt, van lagere tot hoogere klassen bevorderd, en met prijzen begiftigd, of, zonder bevordering met prijzen van naarstigheid beschonken, als: H. M. VAN LOON, P. J. VAN OS, H. HEIJKAMP, M. C. VAN HOUTEN, A. WERNEKE CZ., J. H. LEINWEBER, M. J. KNOBEL, H. J. BOLDOOT, J. VERHEIJ, J. GLAZENMAKER, W. A. HEIJLIGERS, J. DE LOUTER, H. J. LEINWEBER en H. K. BROERS. Daarop werden, in het vak der Wis-, Aardrijks- en Geschiedkunde, insgelijks eervolle prijzen uitgedeeld aan de leerlingen: H. M. VAN LOON, H. A. LAAN, J. H. LEINWEBER en J. DE LOUTER; terwijl loffelijke getuigschriften werden uitgereikt aan: M. C. VAN HOUTEN en A. WERNEKE CZ. Alle welke jongelingen, op eene bevallige wijze, en met gepaste vrijmoedigheid, hunnen dank aan Heeren Curatoren, ten aanzien van het eerste vak in de Latijnsche, en betrekkelijk het laatste in de Nederduitsche taal, betuigden. Daarna werd deze plegtigheid door eene toepasselijke aanspraak van den Heer J. A. VAN ENGELEN, Rector dezer School, geeindigd, en onder eene aanzienlijke schare toehoorders, met een fraai Orgelmuzijk, even gelijk zij begonnen, en bij tusschenpoozen vervangen was, besloten.

BOLSWARD.

Den 22sten Junij. Na dat reeds vroeger het

 half-

halfjarig Examen der Latijnsche Schooljeugd, in bijzijn van den Wel Ed. Heer WIJNBEEK, Inspecteur der Latijnsche Scholen, had plaats gehad, is op heden de Promotie gehouden, in de Kerk der Doopsgezinden. Bij die gelegenheid hield onze verdienstelijke Rector, de Heer S. W. SCHIPPERS, naar *Franeker* beroepen, eene afscheids-oratie. *De rerum humanarum volubili, ac tamen constanter ad perfectionem tendente cursu.* Naar de Hoogeschool is toen bevorderd, en met eene premie begiftigd S. BRAUNIUS OEBERIUS. Uit de derde naar de tweede klasse, is met een prijs bevorderd T. P. TRESLING. Uit de vijfde naar de vierde: R. PIEKEMA, J. BOUMA, B. BORMSMA en IJ. ANDREAE, waarvan de eerste den prijs heeft weggedragen. Ook hebben toen, even als de nu bekroonden, voor ontvangene premien dank gezegd, de bij het Winter-Examen bevorderde Jongelingen: HECTOR J. LIJCLAMA à NIJEHOLT en H. POLMER, toen beide naar de eerste klasse bevorderd, H. MENALDA naar de tweede, en G. BURGHGRAEF naar de vijfde klasse.

Tevens kunnen wij hier bij berigten, dat de beroepen Rector G. HAMMING, reeds geïnstalleerd is, en, na afloop der Zomer-Vakantie, zijne werkzaamheden beginnen zal.

D O K K U M.

Den 12den Julij 1824. Op heden werd hier de Promotie gehouden, van de Latijnsche Schooljeugd. De plegtigheid werd geopend, met eene Redevoering, door den Wel Edelen zeer geleerden Heer K. STORT, *De tempore utiliter adhibendo.*

Met Prijzen zijn begiftigd. In de eerste klasse: J. VAN KLEFFENS en F. J. BEKIUS. In de tweede klasse: W. N. STORT en F. H. BEKIUS. In de derde klasse: G. RIEMERSMA VAN ASSEN. In de vierde klas-

klasse: J. C. VAN HEECKEREN. Deze alle bedankten de Heeren Curatoren met veel bevalligheid.

DEVENTER.

Den 5den Julij 1824. Heden had het gewone halfjarige Examen plaats, der alhier gevestigde Latijnsche Scholen, en volgde daarop, in den namiddag, de uitdeeling der prijzen en promotie. De plegtigheid werd door onzen verdienstelijken Rector, den Heer J. BROUWN, met eene gepaste Voorafspraak geopend, hierop volgde de uitdeeling der Prijzen en Getuigschriften, en de bevordering der Leerlingen tot hoogere klassen. De voor de twee laagste klassen bestemde Schrijfpremiën, werden uitgereikt aan: C. RIBBIUS en J. VAN DER VEEN, met Getuigschriften werden vereerd, in de eerste klasse der Historie, T. W. A. JANSEN, in de tweede G. A. IJSSEL DE SCHEPPER; in de eerste klasse der Geographie H. W. JORDENS, in de tweede C. RIBBIUS, in de eerste klasse der Mathesis H. M. VAN ECK, in de tweede D. J. WEERTS; in de eerste klasse der Mijthologie A. J. VAN DER MEER, in de tweede D. J. WEERTS. Tot de eerste afdeeling der zesde klasse werden bevorderd: J. H. WERLE, met een prijs, J. VAN DER VEEN en Z. J. VAN DER VEEN; tot de tweede afdeeling der vijfde klasse G. A. IJSSEL DE SCHEPPER, met een prijs, C. H. VAN BERKHUIS en W. J. P. DE LILLE HOGENWAARD; tot de eerste afdeeling der vijfde D. J. WEERTS, met een prijs, tot de vierde klasse A. HULSCHER, met een prijs, en C. RIBBIUS; tot de derde klasse: J. VAN DOORNINCK, M. VAN DOORNINCK en R. A. VAN HOËVELL, de eerste met een prijs; tot de tweede klasse: J. D. H. REIJERS, A. J. VAN DER MEER en C. L. BE JONQUIEREN, de eerste met een prijs. Tot de eerste klasse werden er geene bevorderd, maar ontving D. J. VAN RAALTE een prijs. Tot de Akademische lessen werden bevorderd: H. M. VAN ECK, met een prijs, H. W. JORDENS, die insgelijks uit

hoofde zijner bij voortduring in de bij-Wetenschappen betoonde vlijt, met eenen prijs werd vereerd, en T. W. A. JANSEN, waarvan de eerste eene Redevoering hield over *P. Cornelius Scipio Africanus*; de tweede over het 5de Boek der *Aeneis* van *Virgilius*; en de derde over *Gerardus Magnus*; waarna de plegtigheid door den Rector, met eene aanspraak aan de gepromoveerde Jongelingen, werd besloten.

KAMPEN.

Op den 30sten Junij, had alhier de openlijke promotie plaats, der Latijnsche Schooljeugd. — Met prijzen zijn bevorderd, van de tweede klasse tot de eerste N. MACLEOD, van de derde klasse naar de tweede: A. J. J. F. VAN GOLSTEIN, en J. F. AUGIER; van de vierde naar de derde, J. SCHEUËR; van de vijfde naar de vierde N. VAN BERKUM BIJSTERBOS; van den eersten rang der zesde naar de vijfde: E. J. VAN WIJHE en J. E. DE WIESE, en van den tweeden rang der zesde, naar den eersten G. J. VAN ENGELEN. — Voor het vak der Aardrijkskunde, zijn prijzen toegelegd aan: AUGIER, en DE WIESE; voor dat der Geschiedenis, aan VAN BERKUM BIJSTERBOS, en der Mathesis aan DE WIT.

GRONINGEN.

Den 8sten Julij. Na dat maandag, den 5den dezer, het gewoon halfjarig Examen der Leerlingen van onze Latijnsche Scholen had plaats gehad, had heden de openlijke uitdeeling der prijzen, en de bevordering naar hoogere klassen, plaats. Na eene voorafspraak van den Rector, hield de voortreffelijke Jongeling J. MEIJER, eene Redevoering, *over de voortreffelijkheid der Grieksche Schrijvers*, welke met eene gepaste vrijmoedigheid en bevalligheid werd uitgesproken. Hierop werd hij, met zijne verdienstelijke Mede-Leerlingen A. STHEEMAN, E. A. SCHRÖDER STEINMETZ, P. SPANDAW, J. SIN-

NINGHE

NINGHE DAMSTÉ, G. SIBINGA, en A. RUTGERS, naar de Hoogeſchool bevorderd. — Van de tweede orde der eerſte klasſe, gingen over naar de eerſte orde: A. RUTGERS VAN DER LOEFF, J. W. LIEFTINCK, W. MUNNIKS en J. A. VAN NAGELL. — Van de tweede klasſe, werden naar de tweede orde der eerſte klasſe bevorderd: J. H. WARREN, (welke den Latijnſchen en Griekſchen prijs ontving), B. J. BRAAMS, J. J. A. GOEVERNEUR, J. TRIP, W. J. VAN BEECK CALKOEN, M. S. VAN COEVORDEN en J. R. KRUIDOP. — Van de eerſte orde der derde klasſe, werden naar de tweede klasſe bevorderd: W. R. EMMEN en J. DE VRIES; op deze orde verwierf W. R. EMMEN den Latijnſchen en Griekſchen prijs, terwijl J. E. VAN PANHUIJS, (welke op de tweede orde der derde klasſe den Latijnſchen en Griekſchen prijs behaalde), ook naar de tweede klasſe werd bevorderd. — Van de tweede orde der derde klasſe, gingen naar de eerſte orde over: S J RUTGERS, K. W. VAN SANDICK en H. C. SCHOONBEEK. — Van de vierde klasſe, werden naar de tweede orde der derde klasſe bevorderd: C. MEIJER, J. F. THIENS ABRESCH, J. R. FOLKERS, E. TINGA, E. W POLMAN CRUIS en B. H. HOEKZEMA; op deze klasſe werd C. MEIJER met den Latijnſchen en B. H. HOEKZEMA met den Griekſchen prijs begiftigd. — Van de vijfde klasſe werden naar de vierde bevorderd: S. LOHMAN, W. A. H. GELDERMAN, P. K. WIERINGA, F. FEITH, F. J. HESSE en C. PETERS; op deze klasſe verwierf S. LOHMAN den Latijnſchen en Griekſchen prijs. — Eindelijk werden van de zesde klasſe naar de vijfde bevorderd: W. DE VRIES, (welke den Latijnſchen en Griekſchen prijs ontving), J. LAGE en T. F. UILKENS. — In de Wiskunde werden bekroond, in de eerſte klasſe: J. MEIJER, in de tweede J. E. VAN PANHUIJS, en de derde S. LOHMAN en W. A. H. GELDERMAN. — In de Fabelkunde, in de eerſte klas-

se: J. H. WARREN, in de tweede W. R. EMMEN, in de derde E. TINGA. — In de Geschiedenis, in de eerste klasse; J. H. WARREN, in de tweede J. E. VAN PANHUIJS, in de derde S. LOHMAN en W. A. H. GELDERMAN. — In de Aardrijkskunde, in de eerste klasse; J. H. WARREN, in de tweede J. E. VAN PANHUIJS, in de derde S. LOHMAN. — Door hen, die eenen Latijnschen prijs verwierven, werd aan H H. Curatoren hun dank betuigd, welke *Gratiarum Actiones* met juistheid en vrijmoedigheid werden opgezegd. — De plegtigheid met Muzijk begonnen, afgewisseld en besloten, liep tot genoegen der talrijke toehoorders af.

KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

GELDERLAND.

ARNHEM.

SPANKEREN EN DIEREN. Zie Mei 1824.

HALL staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

NIJMEGEN.

HUISSEN, den 27sten Junij. Onze Leeraar, Ds. A. VAN WETERING, naar *Purmerend* heroepen, en van zijne betrekkingen op deze Classis en Gemeente behoorlijk ontslagen zijnde, nam heden afscheid van ons, met 1 *Petr.* V: 7.

HUISSEN, den 28sten Junij. De Kerkeraad handopening van het Departement voor de Kerkelijke Zaken verkregen hebbende, is heden wettig bijeengekomen, ter verkiezing van eenen ande-

deren Leeraar, en heeft, op een twaalftal, de volgende Predikanten geplaatst:

DD. HITJER, Predd. te *Leeuwen*. HARMSEN, te *Bunnik*. DE BRUIN, te *Angeren*. CORNEN, te *Herveld*. FAURE BEEKMAN, te *Kamperveen*. HERINGA, te *Heukelum*. RAPPARD, te *Groot-Ammers*. BRANDHOFF, te *Schalkwijk*. VAN DER VEUR, te *Didam*. HERINGA, te *Blaauwkapel*. LA VERGE, te *Abbenbroek*. VERWEIJ, te *Drumpt*.

De zes eersten zijn op het zestal, en de drie eersten op het drietal geplaatst, waar uit beroepen is, Ds. H. J. HITJER, te *Leeuwen*, welke, na beraad, bedankt heeft.

WINSSEN vakant. Zie Nov. 1822.

HORSSEN vakant. Zie Febr. 1822.

OOIJ EN PERSINGEN vakant. Zie Dec. 1822.

RANDWIJK EN LAKEMOND vakant. Zie Dec. 1822.

HEUMEN, MALDEN EN GROESBEEK vakant. Zie Oct. 1823

WIJCHEN, LEUR EN DIEDEN vakant. Zie April 1824.

BURGHAREN EN HERNEN vakant. Zie Junij 1824.

ZUTPHEN.

Het Klassikaal Bestuur van *Zutphen*, heeft den Wel Eerw. Heer J. B. BARENBRUGH, in dienst getreden, bij de Gemeente van *Doetinchem*, tot Lid der Classis van *Zutphen* verklaard, en daarvan Akte aan zijn Wel Eerw. uitgereikt.

De Ring van *Zutphen*, heeft Ds. J. VAN DER LINDEN, Pred. te *Zutphen*, als Prætor en Ds. P. A. C. HUGENHOLTZ, Pred. te *Vorden*, als Scriba gecontinueerd.

BORCULO, den 13den Junij 1824. Op heden werd, Ds. P. G. SCHEIJ, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur te *Groningen*, als beroepen Leeraar tot ons overgekomen, in den Heiligen Dienst

Dienst alhier bevestigd, door deszelfs Vader, Ds. P. SCHRIJ, Pred. te *Haaksbergen*, (bij afstand van onzen Consulent Ds. N. WILLEMSEN, Pred. te *Nede*,) met eene Leerrede over 2 *Tim.* IV: 2. *Predikt het woord: houdt aan* enz. De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en Consulent, door DD. G. J. BUEKERS, Predd te *Rekken* A. J. GOOSZEN, te *Eibergen*. J. TER MEULEN, te *Gelselaar*. W DULL, te *Geesteren* A. J. LAMBRECHTS, te *Angerlo*. E. L. SIEGMAN, J. A. DE LORRAINE HOLLING, beide te *Delden*. J. VAN TROOSTENBURG DE BRUIN, te *Borne*. H. W. STROINK, te *Markelo*. P. IMMINK, te *Ootmarsum*.

De Bevestigde heeft zijne Intrede gedaan, daartoe tot Tekst nemende, 1 *Joan.* IV: 7*a*. *Geliefde, laat ons malkanderen liefhebben*.

HENGELO. Zie April 1824.

WARNSVELD. Zie Mei 1824.

T I E L.

ECK EN WIEL, den 11den Junij is alhier Kerkelijk beroepen, op vertoonde Collatie van den Hoog Wel Geb. Heer BARON VAN PALLANDT, als Gevolmagtigde van de Erven, wijlen den Heer en Vrouw van *Eck* en *Wiel*, de Kandidaat J. W. J. VAN STAVEREN, en heeft zijn Eerw. die beroeping, onder inwachting der Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, aangenomen.

BUURMALSEM, staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

Z A L T - B O M M E L.

GELLIKUM, den 22sten Mei, op vertoonde Collatie van den Hoog Ed Geb. Gestr. Heer R. J. SCHIMMELPENNINCK, Heer van *Gellikum*, is heden tot Pred. bij deze Gemeente beroepen, de Wel Eerw. Heer J E. STEINIGEWEG, Pred. te *Langerak*, die deze beroeping heeft aangenomen.

NEDERHEMERT, den 20sten Junij. Onze

Leer-

Leeraar, de Wel Eerw. Heer W. DE RAPPER, gaf ons heden in zijne voorafſpraak berigt, van 't zeer onverwacht overlijden van een onzer voormalige en achtingswaardige Leeraren, den Wel Eerw zeer Gel. Heer L. VOGELENSANK, laatst Pred. te *Rhoon* en *Pendrecht*, aldaar op den 1ſten Junij dezes jaars overleden. Zijn Wel Eerw. bekleedde van den jare 1791 tot 1793 alhier, met grooten ijver, het Evangelie-Ambt. Wij werden bij deze gelegenheid, door onzen Leeraar opgewekt, om te gedenken aan de lesſen van onzen Voorganger, en ons te bereiden tot eene zalige onſterfelijkheid.

VUREN EN DALEM. Den 13den Junij is hier onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer H. KOK, bij afſtand van den Conſulent, G. I. VAN NOUHUIS, Pred. te *Rumpt*, des voordemiddags in de heilige bediening des Evangeliums onder ons bevestigd, door deszelfs Oom, den Wel Eerw. Heer J. S. BOENDERS MOLENAAR, Pred. te *Puttershoek*. De Bevestiger predikte over *Joh.* IV: 35—38. *Zegt gijlieden niet het zijn nog vier maanden, en dan komt de oogst? Ziet ik zegge u, heft uwe oogen op, en aanſchouwt de landen! want zij zijn alreede wit om te oogſten. En die maait ontvangt loon, en vergaderd vrucht ten eeuwigen leven, op dat hem te zamen verblijde, beide die zaait en die maait. Want hier in is die ſpreuke waarachtig, een ander is 't die zaait, en een ander die maait. Ik heb u uitgezonden om te maaien het geen gij niet bearbeid hebt: anderen hebben 't bearbeid, en gij zijt tot haren arbeid ingegaan.*

De oplegging der handen geſchiedde, behalve door den Wel Eerw. Heer Bevestiger, door DD. G. I. VAN NOUHUIS, D. RATTING, G. SPIJKER en C. VAN BINTELEN, Predd. te *Rumpt*, *Klein-Ammers*, Emeritus Pred. van *Spijk* en *Giesſen* en *Rijswijk*.

Ter-

Terwijl de bevestigde Leeraar des namiddags zijne Intrede deed, met *Gal.* VI: 14*a*. *Maar het zij verre van mij dat ik zoude roemen, anders dan in het kruis onzes Heeren Jezus Christus.*

VARIK, den 11den Julij. Op den 27sten Junij l. l., maakte onze Leeraar Ds. H. POTHOLT VAN DORP, ons bekend, eene beroeping ontvangen te hebben, naar de Gemeente van *Vechel* c. a., onder de Clasfis van *Eindhoven*, en heden vernamen wij, dat zijn Eerw. zich verpligt gevonden had, deze beroeping aan te nemen.

POEDEROIJEN EN LOEVESTEIN vakant. Zie Nov. 1819.

OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN vakant. Zie Maart 1824.

HEDEL vakant. Zie Junij 1824.

EST staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

HURWENEN staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

HARDERWIJK.

HIERDEN, den 2den Mei 1824. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. A. HARTMAN, op den 11den April l. l., bij de Voormiddag-Godsdienstoefening, in zijne Voorafspraak, ons bekend gemaakt hebbende, dat zijn Eerw. den 8sten te voren eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeente van *Staphorst*, onder de Clasfis van *Zwolle*, berigtte ons heden namiddag, bij het eindigen zijner Leerrede, dat hij zich verpligt gevonden had, onder inwachting van Kerkelijke en Koninklijke approbatien, deze beroeping aan te nemen.

GARDEREN vakant. Zie Junij 1824.

DOORNSPIJK. Zie Junij 1824.

ZUID-

ZUID-HOLLAND.

'S GRAVENHAGE.

DELFT vakant. Zie Mei 1824.

ROTTERDAM.

MAASLAND, den 4den van Julij 1824. Heden maakte onze tegenwoordige Leeraar den dood van eenen onzer vorigen Leeraars, den Wel Eerw. Heer M. VAN DER BURCH, ons bekend, aan het einde eener Leerrede, ter nabetrachting van het H. Avondmaal, over *Rom.* VIII: 23—25. De overledene was, 9 jaren en 9 maanden, onze Leeraar. Velen onder de oude Leden der Gemeente hoorden dit berigt, met bijzondere belangstelling. Zij herinnerden zich, welk een begaafd Prediker, ijverig Onderwijzer, inzonderheid voor hunne kinderen, en getrouw Herder, hij voor allen was geweest In de dagelijksche verkeering was hij vriendelijk en opregt. Hij betoonde ons veel toegenegenheid, en bevlijtigde zich zeer om onze voornaamste belangen te bevorderen. Met zijn vertrek van hier is dus even min onze achting voor hem, als zijne liefde tot ons, bezweken. Meermalen ontving hij bezoeken van ons, en bragt ze ons weder, en predikte dan tot ons. Hartelijk wenschen wij, dat hij nu zal ingegaan zijn in de vreugde van zijnen en onzen Heer! Mogten velen onzer, naar de vermaning, welke ons gegeven is, zijne lessen betrachten en zijn goed voorbeeld navolgen!

POORTUGAAL, den 27sten Junij 1824. Onze Leeraar Ds. J. DE JONG, maakte ons heden bekend, eene beroeping te hebben ontvangen, naar de Gemeente van *Zwartewaal*, onder de Classis van *Brielle*, en op den 11den Julij moesten wij vernemen, dat zijn Eerw deze roeping, onder inwachting der noodige approbatien, had aangenomen.

RHOON vakant. Zie Junij 1824.

LEIJDEN.

OUDSHOORN, den 30sten Junij. Heden in den namiddag stierf onze waardige Leeraar, de Wel Eerw. Heer MATTHIJS VAN DER BURCH, in den ouderdom van ruim 68 jaren. In 's *Hage* geboren den 29sten Maart 1756, werd hij al vroeg tot Leeraar van den Godsdienst opgeleid, hij maakte aldaar gebruik van het onderwijs op de Latijnsche School, en begaf zich in 1775, naar de hooge School van *Leijden*. Na 6 jaren aldaar vertoefd te hebben, werd hij in 1781 door de Classis van *Leijden* en *Neder-Rijnland*, onder het getal der Proponenten aangenomen, en op den 2den December van dat zelfde jaar, in de Gemeente van *Rockanje*, tot Herder en Leeraar bevestigd. Slechts tien maanden is hij aldaar werkzaam geweest, want naar *Maasland* geroepen, begon hij aldaar zijn werk den 26sten Januarij 1783. Na eenen tienjarigen arbeid in die Gemeente, werd hij naar hier beroepen, en onder ons bevestigd den 21sten October 1792. Wij hebben dus bijna 32 jaren de leiding en het onderwijs van den overledenen mogen genieten, waarin hij altijd ijverig en getrouw was, van allen werd hij geacht en bemind, en daar zijn sterven een einde maakte aan het smertelijkst vooruitzigt, verblijden wij ons, dat hij in de zalige rust van zijnen Heer is ingegaan. Zijn Wel Eerw. is 33 jaren gehuwd geweest met Mejufvrouw LEDIA JONKER, welke, zonder kinderen natelaten, in 1816 is overleden.

LEIMUIDEN staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

NIEUWVEEN EN KALSLAGEN. Zie Junij 1824.

DORDRECHT.

HOOG BLOKLAND, den 21sten Junij. Ds. R. HELLENDOORN, Pred. te *Houten*, voor de be-

roe-

roeping alhier op zijn Eerw. uitgebragt, bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad, ten overstaan van den Consulent Ds. J. BOLDERMAN, Pred. te *Hoornaar*, het volgend twaalftal van Predikanten geformeerd;

DD. F. C. EVERAARS, Predd. te *Meeuwen en Hagoort*. D. T. DE HAAS, te *Wijngaarden*. J. BOLDERMAN, te *Hoornaar*. J. DAGEVOS, te *Nieuw-Beijerland*. C. VAN RINTELN, te *Giessen en Rijswijk*. P. B. A. BOEZER, te *Op- en Neder Andel*. H. J. VAN NOUHUIJS, te *Ethen en Drongelen*. H. J. VAN HOORN, te *Sprang*. P. P. F. CORELL, te *Erichem*. P. SOTTERS, te *Ravenswaai*. J. LEIJDS, te *Loon op Zand*. en J. L. T. COX, te *Almkerk*.

De zes eersten op het zes-, en drie eersten op het drietal geplaatst zijnde, is beroepen Ds. F. C. EVERAARS, die voor deze beroeping heeft bedankt; waarna de Kerkenraad, ten overstaan van den Consulent Ds. J. BOLDERMAN, Pred. te *Hoornaar*, den 11den Julij l. l. heeft beroepen, den Heer R. L. VAN DAM, Kandidaat tot den Heiligen Dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, die deze beroeping, onder inwachting der noodige approbatien, heeft aangenomen.

BRANDWIJK EN GIJBELAND vakant. Zie Nov. 1823.

GORINCHEM. Zie April 1824.

OUD ALBLAS staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

NIEUW LEKKERLAND. Zie Junij 1824.

G O U D A.

NIEUWLAND vakant. Zie April 1824.

GROOT AMMERS. Zie April 1824.

ZIJDERVELD. Zie Junij 1824.

BERKENWOUDE vakant. Zie Junij 1824.

NOORDELOOS. Zie Junij 1824.

GOUDA vakant. Zie Junij 1824.

 BRIEL-

BRIELLE.

ZWARTEWAAL vakant. Zie Mei 1824.
SIMONSHAVEN EN BIERT. Zie Mei 1824.
NIEUWENHOORN. Zie Junij 1824.

NOORD-HOLLAND.

AMSTERDAM.

MUIDEN. Onze Leeraar, Ds. J. P. MUNTING, van hier beroepen naar *Kampen*, door Ds. W. BROES, als Gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur van *Amsterdam*, van zijne betrekking op deze Gemeente en Classis, volgens de Wet ontslagen zijnde, heeft den 20sten Junij, door monde zijnes broeders, Ds. W. N. MUNTING, Pred. te *Hoorn*, (door ongesteldheid verhinderd zijnde, zulks zelf te doen,) van de Gemeente afscheid genomen, tot grondslag dier afscheidsrede nemende, *Hand.* XX: 32. *En nu Broeders ik beveele u Gode, en het woord zijner genade: die magtig is* [*u*] *op te bouwen, en u een erfdeel te geven onder alle de geheiligden.*

Hierop is de Kerkeraad overgegaan, om, na verkregene handopening, onder bestuur van den Consulent, Ds. D. G. BORGSTEIN, Pred. te *Muiderberg* te formeeren, het volgende veertiental van Predikanten:

DD. B. J. EVERWIJN, A. VAN ECK, K. HERINGA, J. MUNTENDAM, J. STEENMEIJER, A. J. BUIS BALLOT, B. R. DE GEER, Theol. Doct., A. VAN DEN BRANDHOFF, A. RADIJS, J. N. VAN DER ZANDT, P. VAN AMEROM, H. A. VAN DER VEN, P. ATTENDOORN L'ALLEMAND, en J E. KIST, Predd. te *Beets*, *Tuijl*, *Beusichem*, *Noorddijk*, *Nieuw-Loosdrecht*, *Brakel*, *Vreeland*, *Schalkwijk*, *Osch* enz., *Grave*, *Nootdorp*, *Ter A*, *Zoest* en *Zeist*.

Waar-

Waarna op het zevental zijn geplaatst:

DD. EVERWIJN, VAN ECK, HERINGA, MUNTENDAM, STERNMEIJER, BUIS BALLOT, en DE GEER.

En op het drietal:

DD. EVERWIJN, VAN ECK en HERINGA.

En is daaruit terstond beroepen, Ds. B. J. EVERWIJN, Pred. te *Beets*, onder de Clasfis van *Edam*. Die deze beroeping, onder inwachting der vereischte approbatien, reeds heeft aangenomen.

NEDERHORST (DEN BERG). Onze Leeraar, Ds. H. WOERMAN, beroepen naar *Harlingen*, heeft op den 27sten Junij zijn werk onder ons plegtig besloten, door het uitspreken eener Leerrede, over *Matth.* XIII: 39 tweede deel. *De oogst is de voleinding der Wereld.* Wegens het Klassikaal Bestuur van *Amsterdam*, was zijn Eerw. den 24sten te voren, door den Gecommitteerden, Ds. P. HAACK, van zijne betrekking op Clasfis en Gemeente ontslagen.

Dewijl de handopening reeds was ingekomen, heeft de Kerkeraad, ter vervulling der vakature, gemaakt het volgende twaalftal:

DD. WARNSINK, VAN DER VEN, VAN DEN BRANDHOFF en HOLSTEIN, Predd. te *Zeddam*, te *Ter Aa*, te *Schalkwijk* en te *Heicop*, benevens de volgende Kandidaten, bij onderscheidene Kerkbesturen, DD. C. D. CANNE, L. C VAN DER MEULEN, A. A. C. BONNET, R. L. VAN DAM, J. J. BURGERHOUDT, J. W. VAN VLOTEN, J. W. J. VAN STAVEREN en H. LANGENBERG.

De zes eerstgenoemden op het zestal:

DD WARNSINCK, VAN DER VEN en CANNE op het drietal geplaatst zijnde, is beroepen Ds. C. D. CANNE, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, die zulks, onder afwachting der Kerkelijke en Koninklijke Approbatien, heeft aangenomen, — gelijk ook van dit beroep aan den Wel Ed.

Ed. Geb. Heer Mr. H. A. VAN HAARSMA, Heer van *Nederhorst*, is kennis gegeven.

BLARIKUM EN LAREN, zal eerlang vervuld worden, alzoo Z. Majesteit den Koning, het behoud dezer Predikantsplaats, onder voorwaarden, gunstig heeft toegestaan, en handopening is verleend geworden.

AMSTERDAM. De Koninklijke goedkeuring, op het beroep van Ds. D. J. MACKAIJ, is bij den Kerkeraad alhier ontvangen.

KORTENHOEF staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

H A A R L E M.

ASSENDELFT. Zie Junij 1824.

WORMER staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

A L K M A A R.

GRAFT. Den 10den Junij maakte onze Leeraar, J. M. J. HOOG, ons bekend, dat hij eene beroeping naar de Gemeente van *Ilpendam*, had ontvangen, en den 24sten berigtte hij ons, zich verpligt gevonden te hebben, voor dezelve te bedanken.

EGMOND AAN ZEE, den 11den Julij. Heden werd onze beroepen Leeraar T. J. WIJNOLDIJ, in den heiligen dienst ingezegend, door den Consulent dezer Gemeente, Ds. J. H. WORST, Pred. te *Bergen*. De Bevestiger handelde bij die gelegenheid over 1 *Cor*. IV: 2. *En voorders wordt in de uitdeelers vereischt, dat elk getrouw bevonden worde.* De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Consulent, door Ds. B. BRUIJNS, Pred. te *Schoorl*, *Groet* en *Kamp*, en J. F. CONRADI, te *Petten*. Des namiddags maakte de Bevestigde een aanvang met zijn dienstwerk met *Jacobus* I: 21*b*. *Ontvangt met zachtmoedigheid het woord, dat in u geplant wordt.*

MIDS-

MIDSLAND EN HOORN OP TERSCHELLING vakant. Zie April 1824.

WAAL EN KOOG OP TEXEL vakant. Zie April 1824.

St. PANCRAS staat vakant te worden. Zie Mei 1824.

EGMOND BINNEN EN DEN HOEF vakant. Zie Mei 1824.

AKERSLOOT. Zie Junij 1824.

H O O R N.

HAUWAART. De Wel Eerw. Heer B. LOOZE, Pred. te *Nieuwvliet*, heeft, voor de alhier op hem uitgebragte beroeping, bedankt.

ABBEKERK EN LAMMERSCHAAG vakant. Zie Maart 1824.

OBDAM vakant. Zie Maart 1824.

TWISK staat vakant te worden. Zie Mei 1824.

HAUWAART. Zie Junij 1824.

E D A M.

ZUNDERDORP, den 13den Junij 1824. Door goede besteding van de door Z. M. den Koning gunstig toegestane subsidie, ten behoeve van ons vervallen Kerkgebouw, met de daarbij gevoegde bijdragen der Gemeente zelve, verkregen wij weder een bruikbaar, eenigzins vernieuwd en verfraaid Godshuis, waarin wij op heden de eerste Godsdienst-oefening mogten houden; bij welke gelegenheid onze Leeraar E. LUBELIJ REDDINGIUS, predikende over *Ps.* LXXXIV: 11. de eerste woorden, ons opwekte, om, uit hoofde van het gewigt van den openbaren Godsdienst, onze dankbaarheid en vreugde wegens ons tegenwoordig voorregt, en zoo ook onze erkentenis voor de weldadigheid des Konings, aan den dag te leggen, in de getrouwe bijwoning van denzelven.

MONNIKENDAM, den 13den Junij. Onze van *Ganderen*, herwaarts gekomen tweede Leeraar, de Wel Eerw. Heer D. MOREAU, werd heden in den H. dienst bij deze Gemeente bevestigd,

door deszelfs Ambtgenoot Ds. A. J. BEGEMAN. De Bevestiger predikte over *Matth.* XXVIII: 20. *Ziet ik ben met u enz.* en de Bevestigde aanvaardde zijnen Evangeliedienst met *Rom.* I: 16. het midden. *Ik schame mij het Evangelie van Christus niet.*

RANSDORP EN SCHELLINGWOUDE, den 27sten Junij. Onze beroepen Leeraar, C. STEENHAUER, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*, werd, bij afstand van onzen Consulent Ds. A. HOUTKAMP, Pred. te *Durgerdam*, heden morgen onder ons bevestigd, door den Wel Eerw. Heer A. P. VAN GRONINGEN, Pred. te *Bleskensgraaf* en *Hofwegen*, die bij deze gelegenheid predikte over *Openb.* I: 17*b*. 18*a*. De Bevestigde aanvaardde des namiddags zijn h. dienstwerk onder ons, predikende over 2 *Cor.* V: 20. De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Wel Eerw. Heer Bevestiger en den Consulent, ook door de Wel Eerw. Heeren S. M. DE BRUIN, C. J. DE BEER, W. HORST en E. L. REDDINGIUS, Predd. op het *Eiland Marken*, te *Holijsloot*, *Zuiderwoude* en *Zunderdorp*.

EDAM, den 27sten Junij. Heden morgen hield onze oudste Leeraar, Ds. W. BOOMKAMP, plegtige gedachtenis van zijnen vijf en twintig jarigen predikdienst in deze Gemeeete, zijn Wel Eerw. predikte bij deze gelegenheid over *Ps.* LXXI: 17. De God zijns levens sterke hem verder, en stelle hem nog langen tijd onder ons tot een uitgebreiden zegen!

LANDSMEER, den 4den Julij. Onze Leeraar, Ds. R. S. SEVENSMA, voor drie weken ons berigt hebbende, dat hij eene beroeping naar de Gemeente van *Lekkum* en *Miedum*, ontvangen had, maakte ons heden bekend, dat hij gemeend had dezelve te moeten aannemen.

BEETS, den 4den Julij. Onze Leeraar Ds. B.

J. EVERWIJN, die ons voor acht dagen had bekend gemaakt, eene beroeping naar de Gemeente van *Muiden* te hebben ontvangen, berigtte ons heden, zich verpligt te vinden, om deze roeping, na het verkrijgen der noodige goedkeuringen, optevolgen.

PURMERENDE, den 11den Julij. Onze van *Huisfen*, onder de Clasfis van *Nijmegen*, tot ons overgekomen Leeraar Ds. A. VAN WETERING, werd dezen morgen, door onzen oudften Leeraar Ds. D. BROEDELET, alhier bevestigd, predikende over *Marc* XVI: 15. in het midden: *Predikt het Evangelie*; terwijl de bevestigde Leeraar des namiddags zijn werk onder ons begon, met eene Leerrede over *Rom.* I: 16. *Ik fchame mij het Evangelie van Christus niet, want het is eene kracht Gods tot zaligheid, een iegelijk die gelooft.*

ETERSHEM EN SCHARDAM, den 20ften Junij. Ds. J VAN RIJNDORP, heeft voor onze beroeping bedankt. De Kerkeraad, moet in het kort weder een beroep doen; doch dit mislukkende, zal dezelve, in de volgende Boekzaal, Heeren Kandidaten verder uitnoodigen.

ILPENDAM, den 5den Julij, Ds J. M. I. HOOG, heeft, voor de beroeping naar deze Gemeente, bedankt, en dus blijft

ILPENDAM vakant.

Z E E L A N D.

MIDDELBURG.

MIDDELBURG, den 13den Junij 1824. Heden avond vierde onze jongfte Leeraar Ds. P. VAN RADEN, in de Nieuwe Kerk, voor eene talrijke Vergadering, plegtiglijk dankbare gedachtenis van vervulden 25 jarigen Evangeliedienst, met eene Leerrede over 1 *Tim.* I: 12. *Ik danke hem enz.* De Heer der Gemeente bekrachtige hem

verder, om nog lang, en met toenemende dank-stof, het Evangelie der zaligheid ons te prediken.

KLEVERSKERKE, den 27sten Junij 1824. Heden is alhier, onder het bestuur van onzen Consulent Ds. H. J. VAN INGEN, Pred. te *Arnemuiden*, en met medestemming van den Wel Ed. Heer C. D. BAARS, als gekwalificeerde van den Ambachtsheer, door den Eerw. Kerkeraad, tot Herder en Leeraar beroepen, den Wel Eerw. Heer F. CANTER ALTA, Pred. te *Retranchement Cadzandria*.

Op het zestal waren geplaatst.

DD F. C. ALTA, Predd. te *Retranchement Cadzandria*. J. DAGEVOS, te *Kruiningen*. H. A. J. CALCOEN, te *Gasselternijveen*. H. SCHLIKKER, te *Langeweer*. L. VAN LOON, te *Wilsrijp*. en R. NICOLAI, te *Ried* en *Boer*.

Van welke de drie eersten, het drietal uitgemaakt hebben.

OOSTZOUBURG, den 4. Julij 1824. Heden werd onze Leeraar Ds. B. LOOSE, in den h. dienst ingezegend, door den Consulent dezer Gemeente, Ds. A. T. BEAUSAR, Pred. te *Ritthem*, met eene Leerrede over *Joh.* VI: *68b. Gij hebt de woorden des eeuwigen levens.* De bevestigde aanvaardde zijn werk, met eene Lerrede over *Hand.* X: 36. *Dit is het woord enz.*

MIDDELBURG. Zie Mei 1824.

SEROOSKERKE staat vakant te worden. Zie Mei 1824.

Z I E R I K Z E E.

KERKWERVE, den 4den Julij. De Wel Eerw. Heer A. FONHOFF, Pred. te *Waarden*, voor de beroeping tot Pred. in deze Gemeente, bedankt hebbende, is de Kerkeraad, den 20sten Junij l. l. overgegaan tot het formeren van een twaalf-, zes-, en drietal van Predikanten en Kandidaten, op welke geplaatst waren:

DD.

DD. J. DE ROCHEFORT, Predd. te *Westzaandam*. J. C. ALTA, te *Retranchement*. J. VAN DER LEE, te *Westzaan*. J. F. CONRADI, te *Petten*. N. P. GREIDANUS, te *Koedijk*. J. F. VAN LACUM, te *Spijk*. L. VAN PLATERINGEN, L. C. VAN DER MEULEN, H. K. GREVING, H. LANGENBERG, A. A. C. BONNET, Kandidaten bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, en R. L. VAN DAM, Kandidaat bij dat van *Utrecht*.

Op het zestal werden geplaatst:

DD. DE ROCHEFORT, CANTER ALTA, VAN DER LEE, PLUIM GREIDANUS, L. VAN LACUM, Predd., en de Kandidaat VAN PLATERINGEN.

Op het drietal:

DD. VAN DER LEE, VAN LACUM, en de Kandidaat VAN PLATERINGEN.

En is laatstgemelde beroepen. Dan, zijn Eerw. kort te voren eene beroeping gekregen hebbende van *Akersloot*, onder de Clasfis van *Alkmaar*, en die beroeping aangenomen hebbende, heeft zijn Eerw. voor dit beroep bedankt. De Kerkeraad is voornemens het beroepingswerk eerstdaags wederom te hervatten.

OUWERKERK, den 4den Julij. Onze Leeraar van hier beroepen naar *'s Gravenpolder*, in de vorige week van zijne betrekking als Lid der Clasfis van *Zierikzee*, en als Leeraar dezer Gemeente ontslagen zijnde, heeft heden zijne Affcheidsrede gehouden, predikende over 1 *Petr.* I: 25. *Het woord des Heeren blijft in der eeuwigheid, en dit is het woord, dat onder u verkondigd is.* Zoo dat OUWERKERK vakant is.

G O E S.

KATTENDIJKE, den 9den Julij 1824. Ds. A. BONHOFF, van *Waarden*, voor onze beroeping, na beraad, bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad, ter vervulling der vakature, heden eene tweede poging gedaan. Met medewerking van eenen ge-

kwalificeerden, namens den Hoog Wel Geb. Heer Jonkheer HUIJSSEN DE KATTENDIJKE, als Ambachtsheer van Kattendijke, tot de medestemming geregtigd, — en onder het bestuur van onzen Consulent, maakte zij de volgende Nominatie:

DD. J. A. HANEWINKEL, A. B. HAGEN, H. J. RE-BURGERHOUDT, J. A. JANSEN, E. HERINGA, C. VAN RINTELN, Predd. te *Stand daar Buiten*, *Ovezande en Driewegen*, *Wemeldingen*, *St. Anna ter Muiden*, *Blaauwkapel* en *Giessen en Rijswijk*.

Hieruit werden op het drietal gebragt:

DD. HANEWINKEL, JANSSEN en HERINGA, en uit hetzelve beroepen, Ds. J. A. HANEWINKEL, Pred. te *Stand daar Buiten*, onder de Classis van *Breda*, aan wien de beroepsbrief is toegezonden.

'S GRAVENPOLDER, den 11den Julij. Heden werd onze beroepen Leeraar, Ds A. SCHOTSMAN, in den H. Dienst onder ons bevestigd, door Ds. D. A. BUIJT, Consulent van deze Gemeente, en Pred. te *Nisse*. Zijn Wel Eerw. predikte bij die gelegenheid, over *Hand.* X: 6b. *Deze zal u zeggen wat gij doen moet*. De Bevestigde aanvaardde zijne bediening onder ons, met 2 *Cor.* IV: 5. *Want wij prediken niet ons zelven, maar Jezus Christus*, enz.

WAARDEN, den 11den Julij. Onze Leeraar, Ds. A. FONHOFF, gaf ons heden kennis, dat zijn Wel Eerw., eene beroeping naar de Gemeente van *Biesselingen* ontvangen, en in beraad had gehouden.

IJZENDIJKE.

ZAAMSLAG, den 3den Mei. Ter vervulling van de vakature, veroorzaakt door het vertrek van Ds. I. GRIMS, naar *Westkappelle*, is door den Kerkeraad en Gedelegeerden van de Heeren en Vrouwen van *Zaamslag*, onder het bestuur van den Consulent den Wel Eerw. Heer P. SIX DIJK-

STRA,

STRA, Pred. te *Neuzen*, uit een geformeerd drietal, waar op geplaatst waren:

DD. S. A. ARNTZEN, P. MORILJON LOIJSEN, en D. VAN BASSELAAR, Predd. respectivelijk te *Wermer*, *Rosenburg* en *Biervliet*, beroepen, Ds. S. A. ARNTZEN.

Den 12den Junij, ontving de Kerkeraad het berigt, dat zijn Eerw, onder inwachting van de Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, de beroeping aanneemt.

ST. KRUIS, den 6den Junij. Vóór veertien dagen, werd ons, door den Wel Eerw. Heer G. J. DE WIT, Pred. te *Oostburg*, die bij afwezigheid van onzen Leeraar, den Wel Eerw Heer P. ANEMAET, eene liefdebeurt vervulde, bekend gemaakt, dat deze eene beroeping naar de Gemeente van *Kerkwerve*, onder de Clasfis van *Zierikzee* ontvangen, en dezelve in beraad genomen had; doch heden, bij het eindigen der Leerrede, vernamen wij, dat zijn Eerw. besloten had, bij ons te blijven, en voor deze beroeping te bedanken, zich bij vernieuwing aan ons verbindende.

NIEUWVLIET. Den 27sten Junij, van ons affcheid nemende, predikte onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer B. LOOSE, beroepen te *Oostzouburg*, over 2 *Petr.* III: 18*a*. *Wast op in de genade en kennis onzes Heeren en Zaligmakers Jezus Christus.* — Staande de beroeping naar *Oostzouburg*, ontving zijn Eerw. er nog eene, naar de Gemeente van *Hauwaart*, onder de Clasfis van *Hoorn*, welke hij van de hand heeft moeten wijzen.

HOOFDPLAAT, den 4den Julij. De Wel Eerw. Heer T. R. HUIJZERS, alhier beroepen van *Oudenaarden*, is in zijne bediening bevestigd, door den Consulent, Ds. D. VAN BASSELAAR, met *Luc.* VII: 28. Des namiddags heeft de Bevestigde zijne In-

Intrede gedaan, predikende over *Matth.* XI 32, 33.
HULST staat vakant te worden. Zie Mei 1824.
AXEL. Zie Mei 1824.
SAS VAN GEND. Zie Mei 1824.

UTRECHT.

UTRECHT.

UTRECHT. Door het Klassikaal Bestuur van *Utrecht*, is Ds. G. VAN SCHELLE, bevestigd Predikant te *Mijdrecht*, tot het Lidmaatschap der Classis toegelaten.
LOPIKER-CAPEL. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. C. DE VRIES, volgens gunstige dispositie van Z. M. den Koning, Emeritus verklaard zijnde, staat deze Gemeente vakant te worden.
LOPIK staat vakant te worden. Zie April 1824.
VREESWIJK, (DE VAART) vakant. Zie Junij 1824.
JUTPHAAS. Zie Junij 1824.

AMERSFOORT

EEMNES BUITENDIJKS. Zie April 1824.

WIJK.

ELST BIJ AMERONGEN. Onze Leeraar Ds. G. W. BISSCHOP, heeft, na beraad, eene beroeping naar *Doornspijk*, onder de Classis van *Harderwijk*, aangenomen.
OVERLANGBROEK vakant. Zie April 1824.
'T WAAL EN HONDSWIJK staat vakant te worden. Zie Junij 1824.
LEERSUM. Zie Junij 1824.

VRIES-

VRIESLAND.

LEEUWARDEN.

ANNAPAROCHIE. Den 21sten Junij 1824, is deze Gemeente Herderloos geworden, door het overlijden van haren Leeraar, Ds. P. NOORDHOFF. Op Dank en Biddag, den 18den dier maand, had zijn Eerw. nog tweemaal gepredikt. Hij had slechts den ouderdom van 56 jaren en ruim 5 maanden bereikt. Bijna twee en dertig jaren, heeft hij den Evangeliedienst, in twee onderscheidene Gemeenten, met veel ijver en getrouwheid, waargenomen; eerst bijna drie jaren te *Gerkesklooster*, onder de Clasfis van *Dokkum*, en vervolgens juist negen en twintig jaren bij deze Gemeente, want op den 21sten Junij 1795, had hij hier zijnen dienst aanvaard. Hij laat eene weduwe na, Mejufvrouw C. C. CAMHUIZEN, voor welke, door den ring van *Stiens*, het annus gratiae zal waargenomen worden, en twee reeds meerderjarige kinderen, eenen zoon, Ds D. NOORDHOFF, die het ambt van Evangeliedienaar bij de Gemeente te *Idfegahuizen* en *Piaam*, onder de Clasfis van *Harlingen*, waarneemt, en eene reeds gehuwde dochter.

Den eerstvolgenden Zondag, heeft Ds. D. HOLWERDA, Pred te *Vrouwenparochie*, en Confulent van deze Gemeente, hier predikende, hulde gedaan aan de nagedachtenis van den overledenen, met eene leerrede over *Psalm* CXIX: 19. het eerste gedeelte: *Ik ben een vreemdeling op de aarde*.

LEKKUM EN MIEDUM. Na verkregene handopening, is hier den 9den Junij 1824, door den Kerkeraad van deze Gemeente, ingevolge stemming van daartoe geregtigden, tot Predikant beroepen, Ds. R. S. SEVENSMA, Pred. te *Landsmeer*,

meer, onder de Clasſis van *Edam*, welk deze beroeping, na beraad, heeft aangenomen.

FINKUM EN HIJUM. Op Dank- en Biddag, den 18den Junij, maakte Ds. A. SMIT, Predikant alhier, aan zijne Gemeente bekend, dat hij eene beroeping ontvangen had naar de Gemeente te *Kimswerd*, onder de Clasſis van *Harlingen*, des daags te voren aldaar op hem uitgebragt, maar dat hij dezelve had in beraad genomen.

Den 29ſten dierzelver maand, ontving de Predikant van deze Gemeente voornoemd, ook eene beroeping naar de Gemeente van *Waal* en *Koog op Texel*, die hij insgelijks in beraad nam.

LEEUWARDEN vakant. *Zie* Junij 1824.

LEEUWARDEN. Eene tweede Predikantsplaats ſtaat hier vakant te worden, naardien Ds D. J. MACKAIJ, eene beroeping ontvangen hebbende naar de Nederduitſche Hervormde Gemeente te *Amſterdam*, deze beroeping heeft aangenomen.

HARLINGEN.

OOSTERBIERUM. De Wel Eerw. Heer W. LOLCAMA, Pred. te *Tjerkgaast* c. a. op den 18den Mei l. l. door den Kerkeraad, ingevolge de ſtemming van daartoe geregtigden, alhier beroepen zijnde, heeft die beroeping, onder inwachting van de vereischte goedkeuringen, aangenomen.

KIMSWERD, den 17den Junij 1824. Nadat Ds. D. NOORDHOFF, van *Idzegahuizen* en *Piaam*, voor de op zijn Eerw. uitgebragte beroeping bedankt had, is heden door de ſtemgeregtigden verkoren, de Wel Eerw. Heer A. SMIT, Pred. te *Finkum* en *Hijum*.

HARLINGEN. Zie Febr. 1824.

ARUM vakant. Zie Mei 1824.

SCHALSUM vakant. Zie Junij 1824.

SNEEK.

SNEEK.

RAUWERD EN EERNZUM. Door floreenpligtige stemgeregtigden is, op den 5den Mei, tot Predikant alhier verkoren en daarop door den Kerkeraad beroepen R. L. KEIJLSTRA, Predikant te *Tinallingen*. Na beraad, heeft dezelve deze beroeping, onder inwachting der vereischte approbatien, aangenomen.

GAASTMEER EN NIEUWHUIZEN, den 9den Junij. Heden werd door de floreenpligtige stemgeregtigden, ten overstaan der Consulenten DD. PH. WASSENAAR en J. G. H. TEN DALL, Predd. te *Oudega* en te *Heeg*, tot Leeraar in deze Gemeente benoemd en voorts beroepen, de Wel Eerw. zeer gel. Heer H. D. STRUIVING, Pred. te *Stavoren*, die deze beroeping in beraad heeft genomen.

SNEEK, den 21sten Junij 1824. Ds. E. KREENEN, Pred. te *Velp*, voor de op hem uitgebragte beroeping bedankt hebbende, werd heden door den Eerw. Kerkeraad alhier, uit een bevorens geformeerd drietal, waarop geplaatst waren:

DD. A. P. W. NOORDINK, Predd. te *Oud Beijerland*. A. MOLENAAR, te *Hemmen*. en H. HAGA, te *Wolvega*, beroepen de Wel Eerw. zeer gel. Heer A. MOLENAAR, Predikant te *Hemmen*, onder de Classis van *Nijmegen*.

OOSTERWIERUM, den 9den Junij 1824. Heden werd alhier, ten overstaan van de Consulenten DD. E. H. TENCKINCK en J. DOORENBOS, Predd. te *Britswerd* en *Deersum*, door stemgeregtigden gekozen en voorts Kerkelijk beroepen tot Predikant dezer Gemeente, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. J. MENCKEMA, S. S. Min. Candidatus bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, die deze beroeping, onder inwachting der vereischte goedkeuringen, heeft aangenomen.

JUTRIJP EN HOMMERTS vakant. Zie Sept. 1823.

OU-

OUDEGA EN KOLDERWOLDE vakant. Zie Oct. 1823.

DOKKUM.

AUGSBUUR, (LUTJEWOUDE) en KOLLUMMERZWAAG, den 6den Junij 1824. Op heden maakte onze Leeraar D. W. LEMKE, ons bekend, het overlijden van Ds. J. P. ANDREAE, rustend Predikant dezer Gemeente. Van 1775 tot 1817, bekleedde hij hier den post van Herder en Leeraar, en stierf den 5den Junij 1824, in den ouderdom van 75 jaren en 9 maanden; zijne nagedachtenis blijft bij ons nog lang in zegening.

Den 13den Junij heeft onze Predikant eene opzettelijke Lijkpredikatie gehouden; de tekst was, *Luk.* XII: 40*a*. *Gij dan zijt ook bereid.*

HOLLUM EN BALLUM, OP HET EILAND AMELAND. Op eene voordragt door den Staatsraad Directeur Generaal, voor de Zaken der Hervormde Kerk enz. Z. M. den Koning aangeboden; is door Hoogstdezelve tot Pred. aldaar benoemd, de Heer D. J. SIKKEMA, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, welke naar Kerkorde, op den 28sten Junij ll. is beroepen. Bij deze actus assisteerde als Consulent Ds. W. VETTER, Pred. te *Nes* op het *Ameland*. De Heer SIKKEMA heeft dit beroep aanstonds aangenomen.

HOLWERD. Onze Predikant L. NAPIUS, na meer dan vijftig jaren, in vier onderscheidene Gemeenten, met ijver en getrouwheid gewerkt te hebben, is, op zijn verzoek, uit hoofde van zwakheid en toenemende gebreken des ouderdoms, bij gunstige dispositie van Z. M. onzen Koning, salvo honore et stipendio, Emeritus verklaard. Hier is reeds handopening gevraagd en bekomen, om tot eene nieuwe beroeping te kunnen overgaan.

SCHIERMONNIKOOG vakant. Zie October 1821.

HEE-

HEERENVEEN.

LANGEZWAAG, c. a. De WelEerw. Heer P. MEES, van hier, naar *Garmerwolde* beroepen zijnde, heeft die beroeping, onder inwachting der vereischte approbatien, aangenomen.

TJERKGAAST staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

OVERIJSSEL.

ZWOLLE.

WINDESHEIM. De Heeren Kandidaten worden hier uitgenoodigd, tot het houden eener Leerrede, alzoo deze Gemeente staat vakant te worden.

DEN HAM, den 15den Junij. Ds. J. W. HENSCHE, voor de beroeping naar deze Gemeente hebbende bedankt, heeft de Kerkeraad op heden, ter vervulling der vakature, onder voorzitting van den Consulent, gemaakt het volgend zestal:

DD. J. A. SCHRADER, Predd. te *Raalte*. J. MEIJERS LICH, te *Zweelo*. D. J. VAN NES, te *Roswinckel*. H. GALLOIS, te *Vriesseveen*. M. A. AMSHOFF, Kandidaat tot den H. Dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, J. K. VAN DIEVEREN; Kandidaat tot den H. Dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*.

Waaruit beroepen is, Ds. J. A. SCHRADER, Pred. te *Raalte*, die, na beraad, voor de beroeping heeft bedankt. Dus

DEN HAM als nog vakant.

RAALTE. Onze Leeraar, J. A. SCHRADER, maakte ons den 18den Junij l. l. bekend, dat hij eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeente van *den Ham*, en dezelve in beraad had genomen; heden den 4den Julij, berigtte hij ons, dat hij voor die beroeping had bedankt.

STAPHORST. Zie Mei 1824.

DEVENTER.

OLST. Den 25sten April l. l. heeft onze naar *Franeker* beroepen Leeraar, L. W. DE GRIENT DREUX, afscheid gepredikt met *Joh.* XIV: 16a. *Ik zal den Vader bidden en hij zal u eenen anderen trooster geven.*

KAMPEN.

KAMPEN. Zie Mei 1824.
KAMPER EILAND. Zie Mei 1824.
BLOKZIJL. Zie Junij 1824.

GRONINGEN.

GRONINGEN.

WINDEWEER EN LULA. De Predikant dezer plaats, de Heer L. VAN HULTEN, is op den 12den Junij l. l., aan de gevolgen eener borstziekte, in den ouderdom van ruim 72 jaren overleden. Zijn dood wordt betreurd door eene bedroefde Weduwe, hare drie Kinderen, en den Voorzoon uit een vroeger huwelijk, alsmede door de Gemeenten, ten behoeve van welke hij, gedurende den tijd van 46 jaren, heeft gearbeid, zijnde die van *Klooster ter Apel* en die van *Windeweer* en *Lula.*

WINSCHOTEN.

VLAGTWEDDE, den 29sten Junij. Op heden is alhier de volgende Nominatie gemaakt, ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het vertrek van Ds. E. MUNTINGA, naar *St. Georgiiwold*, bestaande uit: DD. J. POTHOFF, Predd. te *Scharwoude* J. VAN DEN BROEK, te *Jukwerd.* E. HOUWERZIJL, te *Bourtange.* J. H. HEMMES, te *Wittewierum.* R. MENSINGA, te *Koevorden* en M. A. AMSHOFF, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen.*

MID-

MIDWOLDE, den 4den Julij. Op heden werd door den Heer Consulent dezer Gemeente, Ds. F. VAN DER TUUK, Pred. te *Nieuwscheemda*, in den H. dienst bevestigd, Ds. G. J. F. CRAMER VON BAUMGARTEN. De Heer Bevestiger predikte, over *Hand*. VIII: 26—35. terwijl de Bevestigde des namiddags zijne Intrerede hield, over *1 Cor*. IV: 1—5.

BELLINGWOLDE jongste Leeraarsplaats vakant. Zie Sept. 1823.

MEEDEN vakant. Zie April 1824.

APPINGADAM.

APPINGADAM, den 6den Julij. Heden werd ter vervulling van de vacerende Predikantsplaats, in de Hervormde Gemeente alhier, door de Stemgeregtigden, geformeerd de navolgende Nominatie;

DD. J. CORSTIUS, Predd. te *Enkhuizen*. H. DOORNBOSCH, te *Hijkersmilde*. J. HERDERSCHEE, te *Dokkum*. H. J. HITJER, te *Pusflijk* en *Leeuwen*. J. MUNTENDAM, te *Noorddijk*. en A. J. VAN DER VEEN, te *Gorredijk*.

WESTER EMBDEN vakant. Zie Mei 1824.

GARMERWOLDE. Zie Junij 1824.

MIDDELSTUM.

ULRUM vakant. Zie Julij 1823.

WARFUM vakant. Zie Maart 1824.

EENRUM staat vakant te worden. Zie Mei 1824.

TINALLINGEN staat vakant te worden. Zie Mei 1824.

NOORD-BRABAND.

'S HERTOGENBOSCH.

BOXTEL EN ESCH vakant. Zie September 1823.

BERLICUM EN ROSMALEN. Zie Nov. 1823.

OOIJEN staat vakant te worden. Zie Jan. 1824.

BREDA.

OUDENBOSCH staat vakant te worden: 23 Mei 1824.

HEUSDEN.

BABIJLONIENBROEK EN DEN HILL, den 30sten Mei. Onze Leeraar, P. G. JONGBLOED, van hier naar *Zundert* en *Rijsbergen* beroepen, en den 27sten l. l. ontslagen zijnde, van zijne Kerkelijke betrekkingen, door Ds. C. W. PAPE, Lid van het Klassikaal Bestuur, en Pred. te *Heusden*, in tegenwoordigheid van den Consulent dezer Gemeente, Ds. F. C. EVERAARS, Pred. te *Meeuwen* en *Hoogoort*, nam heden affcheid van ons, predikende over *Matth.* XXV: 13. *Zoo waakt dan, want gij weet den dag niet*, enz.

BABIJLONIENBROEK EN DEN HILL is dus vakant. De Kerkeraad der Gemeente, spoedig een beroep wenschende te doen, noodigt de H. H. Proponenten en Kandidaten uit, om alhier te prediken; en verzoekt hun Eerw. tevens, om ingevolge Art. 34. van het Reglement op de vakature, beroeping enz., zich daartoe bij den Consulent der Gemeente, Ds. F. C. EVERAARS, te *Meeuwen*, wel te willen aanmelden.

EINDHOVEN.

HOOGELOON EN EERZEL, den 4den Julij. Heden vierde onze geachte Leeraar, Ds. J. SPAAN, plegtig gedachtenis van zijnen vervulden vijf en twintig jarigen Evangeliedienst, naar aanleiding van *Rom.* XI: 36. *Want uit hem, en door hem en tot hem zijn alle dingen, hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.*

De Gemeente vereenigde zich, op de hartelijkste wijze met zijne dankzegging aan God, wenschende dat zijn Wel Eerw. bij voortduring, in het werk zijner H. Bediening ook, Gods bijstand blijve genieten, en zijn Evangelie arbeid, nog eene reeks van jaren, onder ons tot zegen zijn moge.

HEE-

HEEZE. Zie October 1823.
NUNEN vakant. Zie Jan. 1824.
VEGHEL vakant. Zie Junij 1824.

DRENTHE.

ASSEN.

GIETEN vakant. Zie Dec. 1823.

MEPPEL.

VLEDDER ftaat vakant te worden. Zie Junij 1824.

WAALSCHE KERK.

DORDRECHT, den 11den Julij 1824. Heden werd onze beroepen Leeraar Ds. P. J. L. HUËT, Theol. Doct. door zijn Oom, van moeders zijde, Ds. J. TEISSÈDRE L'ANGE, Pred. te *Amfterdam*, bevestigd, met 2 *Tim.* I: 6, 7. *Om welke reden ik u indachtig maak, dat gij opwekt de gave Gods enz.*

De oplegging der handen gefchiedde door den Bevestiger, in broederlijke vereeniging met de volgende rustende of dienstdoende Leeraars, de Wel Eerw. zeer gel. Heeren: CARP, STORM VAN 's GRAVEZANDE, STRONCK, TIJDEMAN, VAN DER SCHEER en MORGAN, zijnde de overige Ambtsbroeders op dat uur in hun dienstwerk bezig. De Bevestigde deed des avonds zijne Intrede met *Hebr.* X: 39*b*. *Wij zijn van de genen die gelooven tot behoudinge der ziel.*

ROTTERDAM, den 12den Julij. Ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het Emeritaat van wijlen Ds. L PORTE, is door den Kerkeraad der Waalfche Gemeente alhier, op den 22ften Junij, gemaakt het volgende drietal:

DD. G. H. M. DELPRAT, Predd. te *Leeuwarden*. M. P. MOLIÈRE, te *Maastricht*. en ..... JALAQUIER, te *Sancerres*, in *Zwitzerland*.

Waaruit op den 30sten daaraanvolgende is beroepen, Ds. G. H. M. DELPRAT, Pred. te *Leeuwarden*, die dit beroep in beraad genomen heeft.

MIDDELBURG, den 12den Julij. Ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het vertrek van Ds. J. P. LAFON, is op den 20sten Junij l. l., door den grooten Kerkeraad der Waalsche Gemeente alhier, gemaakt het volgende drietal:

DD. M. P. MOLIÈRE, Predd. te *Maastricht*. G. L. JAMES, te *Breda*. en I. C. I. SECRETAN, Kandidaat onder het ressort der Waalsche Commissie, thans uitlandig, waaruit ten zelfden dage beroepen is, Ds. M. P. MOLIÈRE, Pred. te *Maastricht*. Daar echter zijn Wel Eerw. na beraad, voor deze beroeping bedankt heeft, blijft nog

MIDDELBURG vakant.

VOORBURG vakant.

VLISSINGEN vakant. Zie April 1823.

AMSTERDAM vakant. Zie Dec. 1823.

L I M B U R G. enz.

M A A S T R I C H T.

MAASTRICHT. *Fransche Gemeente.* Op den 27sten Junij l. l. maakte onze Leeraar, Ds. M P. MOLIÈRE, ons bekend, dat op zijn Eerw. op den 20sten bevorens, eene beroeping tot Predikant in de Waalsche Gemeente te *Middelburg*, was uitgebragt, en hij deze in beraad had gehouden; doch heden den 4den Julij mogten wij vernemen, dat zijn Eerw. voor die beroeping bedankt had, terwijl hij zich weder plegtig aan ons verbond.

B R U S S E L.

BERGEN IN HENEGOUWE. (*Garnizoens Gemeente*) vakant.

MA-

MARIA HOOREBEKE staat vakant te worden. Zie April 1824.

PROTESTANTSCHE KERKEN IN NEERLANDS OOST- EN WEST-INDIË.

OOST-INDIË.

Zie Junij 1823.

WEST-INDIË.

SURINAME. Hervormde Gemeente, eene Predikantsplaats vakant.

REMONSTRANTSCHE BROEDERSCHAP.

WADDINGSVEEN, AMERSFOORT, NIEUWPOORT } vakant.

EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

DOESBORGH, den 27sten Junij 1824. Heden nam onze, naar *Zierikzee* beroepen Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. G. H. REUDLER, van ons afscheid, met eene Leerrede over *Philipp.* hoofdst. II: 5. *Een iegelijk zij gezind enz.*

ZIERIKZEE, den 11den Julij 1824. Heden hadden wij het genoegen onzen van *Doesborgh* beroepen Leeraar, den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. G. H. REUDLER, in ons midden te zien. Zijn Eerw. ving onder ons zijn H. dienstwerk aan, met eene leerrede over *Lucas* XVII: 20 en 21, na alvorens aan de Gemeente te zijn voorgesteld, door deszelfs Broeder, den Wel Eerw. zeer geleerden Heer R. T. F. REUDLER, Predikant

 te

te Zaandam. De Bevestiger nam tot tekst 2 *Corinth.* V: 20.

AMSTERDAM, den 14den Julij 1824. Door de Sijnodale Commissie der Evang. Luthersche Gemeente is, in hare op den 1sten dezer gehoudene Vergadering, tot den prediddienst geadmitteerd, de Heer J. VOS, voormalig Student aan het Luth. Seminarium alhier, en Kandidaat in de Godgeleerdheid te *Leijden*, Zoon van Ds. P. VOS, Pred. te *Kampen*.

DOETINCHEM vakant. Zie Junij 1823.

VLISSINGEN. Zie Maart 1824.

WOERDEN vakant. Zie Junij 1824.

BUITENLANDSCH KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

OOST-VRIESLAND.

OLDERSUM, onderste Dienst vakant.

NIEUWSTAD, GODENS EN DIJKHUIZEN staat vakant te worden. Zie Maart 1824.

RORICHUM vakant. Zie Junij 1824.

CIRKWERUM. Zie Junij 1824.

LOPPERSUM. Zie Junij 1824.

GANDERSUM. Zie Junij 1824.

KONINGRIJK PRUISSEN.

EVANGELISCHE KERK.

KREITS DUISBURG.

SCHERMBEEK. Zie Maart 1824.

KREITS MÜNSTER.

GEMEN vakant. Zie Maart 1824.

WEST-INDIË.

BERBICE. *Evangelisch Luthersche Gemeente* vakant. Zie Nov. 1823.

BE-

BERIGTEN.

De Directie van het Weduwenfonds der Oude Classis van *Hoorn*, herinnert bij deze alle contribuale deelgeregtigden aan hetzelve Fonds, welke hunne verschuldigde contributien van vorige jaren tot, en met primo April 1823 verschenen, nog niet hebben aanbetaald, aan hare annonce van anno passato, en verleent hen, ter aanzuivering hunner voorsz achterstallen, als nog, en zulks wel ex supra abundanti, den tijd van drie maanden, na dato dezes; zullende, boven bepaalde termijn (ultimo Sept. aanst.) geëxpireerd zijnde, die genen, welke aan hunne verpligting als dan niet zullen hebben voldaan, zonder verdere toegevelijkheid, van de series membrorum gerojeerd, en van hunne aanspraak op het Fonds, ingevolge de wet, verklaard worden vervallen te zijn.

Voorts dient tot narigt, dat, schoon het kapitaal des Fonds, ja wel door de uitloting van een Kansbillet nu reeds ten derde maal, in dit jaar weder met een *duizend Guldens* inschrijving op het Grootboek der Nat. Werkelijke Schuld vermeerderd is; — men nogtans de, door den Quaestor in dato 10den dezer, gedane rekening en verantwoording over het laatst verloopen Fonds jaar, wegens het achterblijven van drie en vier jaren contributien, op welke men, ten gevolge van bovengemelde annonce anno passato gerekend had, met een deficit heeft moeten sluiten: weshalve de Directie, ten einde de loopende zaken, wegens het tegenwoordig meer dan gewoon aantal pensioen trekkende Weduwen, geregeld gaande te houden, zich genoodzaakt gevonden, en mitsdien, met concurrentie der Binnenleden van de oude Classis, besloten heeft, om de zoogenaamde drie sleepjaren finaal af te schaffen, en voortaan, op dat de Quaestorale rekening van het eene jaar niet weder in het

het andere loope, geen langer uitstel te verleenen, dan den tijd van slechts dertien maanden, zoo dat de contributien, welke primo April dezes jaars weder verschenen zijn, op poene van rojement van Lidmaatschap, uiterlijk met ultimo April 1825, en zoo vervolgens van jaar tot jaar, bij den Quaestor franco moeten zijn gefourneerd, ten einde hij dezelve, in de daar aan volgende maanden Mei, 's jaarlijks zal kunnen verantwoorden, en alzoo in staat gesteld worde, om de pensioen trekkende Weduwen, zonder vermindering van het Hoofd Kapitaal of Pensioenen, op den verschijndag primo julij, promptelijk te kunnen uitbetalen.

Berkhout, 30sten Junij 1824.

De Directie voorn. en namens dezelve,
H. H. GROET,
Quaestor.

De ondergeteekende geeft door deze kennis, aan de Deelhebbers in de Weduwenbeurs, der voormalige Clasfis van *Tholen* en *Bergen op den Zoom*, dat hij aangesteld is tot Quaestor van genoemde Beurs, in plaats van den Emeritus geworden Predikant LOTICHIUS.

Tholen, den 7den van Hooim. 1824.

J. SLOTEMAKER,
Pred. te *Tholen*.

De Quaestor der Weduwen Beurs, van de voormalige Clasfis van *Schouwen* en *Duiveland*, herinnert bij deze alle de Binnen en Buitenleden van genoemde Beurs, hunne verpligting om, voor of uiterlijk op den 1sten Sept. aanstaande, hunne jaarlijksche bijdragen voor gezegde Beurs vracht-vrij aan hem over te maken, om noodelooze Briefporten, en de bij de Wet bepaalde boeten, voor zich uit te sparen.

Zierikzee, den 10den Junij 1824

JOH. DE WIT.
Quaest. Vid.

Naam-

Naamlijst der DD. Proponenten, bij de Hervormde Kerk, met aanwijzing onder welke (voormalige) Clasſe hun Eerw. geëxamineerd zijn, of wonen.

ZUTPHEN.

August van Velzen.

DOKKUM.

Jac. Nic. Talma.

EMMEN.

J. J. Kruiſinga.

Naamlijst der DD. Kandidaten, bij de Hervormde Kerk, met aanwijzing onder welke der Provinciale Kerkbeſturen hun Eerw. geëxamineerd zijn.

ZUIDHOLLAND.

L. Bettinghuizen.
H. Hulſteijns.
P. Schoenmaker.
J. J. Burgerhoudt.
J. H. Gunning.

NOORDHOLLAND.

L. C. van der Meulen.
H. K. Greving.

UTRECHT.

H. W. H Heinzen.
P. van Dugteren.
J. C. Muller.
J. K. van Dieveren.
J. W. van Vloten.
P. Leeſekamp.

VRIESLAND.

H. Lemke.
L. Adriani.

GRONINGEN.

J. Edelinck.
C. Schuur.

J.

J. G. Harger.
H. Gerzema.
M. A. Amshoff.
J. Huiskamp.
G. Oomkens.

Naamlijst der DD. Proponenten en Kandidaten, onder het resfort der Waalsche Commisfie.

Proponent.

DELFT.

L. Sanderus.

Kandidaten.

AMSTERDAM.

J. C. J. Secretan. (thans uitlandig.)

LEIJDEN.

J. T. Bergman.
H. J. Brandt.

Naamlijst der DD. Kandidaten, die in de zes eerste Maanden van het Jaar 1824, tot Predikanten beroepen zijn.

C. STEENHAUER, te *Ransdorp* en *Schellingwoude.*
P. G. SCHEIJ, te *Borculo.*
H. VERMEER, te *Ommeren.*
C. J. WIJNAENDTS, te *Warnsveld.*
G. TER WEEME, te *Eemnes Buitendijks.*
T. J. WIJNOLDI, te *Egmond aan Zee.*
J. H. KARSTEN, te *Sas van Gend.*
L. EILERS DE HAAN, te *Kamper-Eiland.*
A. J. DIEMONT, te *Nieuw-Lekkerland.*
H. LANGENBERG, te *Noord-loos.*
L. VAN PLATERINGEN, te *Akersloot.*
A. A. C. BONNET, te *Leersum.*
J. EBELING, te *Blokzijl.*
H. KOK, te *Vuren* en *Dalem.*
J. W. J. VAN STAVEREN, te *Eck* en *Wiel.*
R. L. VAN DAM, te *Hoogblokland.*
C. D. CANNE, te *Nederhorst (den Berg.)*

J.

J. J. MENCKEMA, te *Oosterwierum.*
D. J. SIKKEMA, te *Holkum* en *Ballum.*

Naamlijst der DD. Kandidaten (Buitenlandsche,) bij de Hervormde Kerk, met aanwijzing onder welke Classe hun Eerw. geëxamineerd zijn, of wonen.

OOSTVRIESLAND.

Cornelis Alberts, Candidatus Ordinatus en Preceptor bij de Latijnsche School, te *Embden.*
W. Brons Knottnerus.
M. G. Polman.

KLEVE.

Godfried Arnold Maas, *Rector te Kleve.*

Naamlijst der DD. Kandidaten, (Buitenlandsche) die in de zes eerste Maanden van het Jaar 1824, tot Predikanten beroepen zijn.

G. Boerman, te *Twixlum.*
P. Dame, te *Ulzen.*
... Fuhrman, te *Schermbeek.*
P. A. Kruger, te *Jarssum.*
J. J. Tamling, te *Gandersum.*

Naamlijst der DD. Kandidaten bij de Evangelisch Luthersche Kerk.

J. Vos.

Naamlijst der DD. Kandidaten, bij de Hersteld Evangelisch Luthersche Kerk.

B. Groenewegen.
J. H. Sonstral.

NB. *Zoo er in deze Naamlijsten der DD. Proponenten iets abusiefs mogt geplaatst zijn, verzoekt men daarvan opgave te hebben bij de uitgevers dezes.*

LETTER-NIEUWS.

Ten Brink en de Vries, Boekverkoopers te *Amsterdam*, geven heden uit, en hebben alom verzonden.

I. LAZARUS, *voor troostbehoevende Christenen*, volgens het elfde hoofdstuk van JOANNES, naar het hoogduitsch van Dr. G. A. L. HANSTEIN, Predikant te *Keulen*, aan de *Spréé*, in groot octavo, a *f* 2 : 4. De reeds overleden, en nu zalige HANSTEIN, heeft de dertien Leerredenen, in dezen bundel vervat, gehouden in de *Lijdensweken* of *Paſcha*, en in de *Lente* van 1819. Even als of hij een voorgevoel had, dat zijn einde met rasſche ſchreden naderde; wendt hij zijne blik bij iedere gepaste gelegenheid, die hem de texten opleverden, naar dat gene, wat aan gene zijde des grafs de hoop van den Christen is. „ Met aandoening (ſchrijft de Eerw. en geëerde Vertaler, in zijn voorberigt,) las ik het laatſte deel der laatſte Leerrede, waar HANSTEIN, het zalig voorgevoel der eeuwige hemelſche lente, de hoop des eeuwigen levens ſchildert, waartoe de Christen, door de viering van het Lentefeest, verheven wordt. De verbeelding kan onder geene bekoorlijker beelden, het toekomstig leven ſchilderen; volgens berigten, zweefden ook deze beelden nog in den laatſten ſtrijd voor zijn brekend oog, en de liefderijke geuren der eeuwige Lente, ſchonken hem die verkwikkingen, die geene kunst en liefde, in het land der duistere droomen, hem meer geven kan."

II. HOMILIEN over Geſchiedkundige Gedenkwaardigheden uit *het Leven van Jezus*, volgens de verhalen der Evangelisten, door G. J. BARTELS Predikant te *Schlieſtedt* en *Warte*, in het Hertogdom *Brunswijk*, naar het hoogduitsch door H. RIETVELD, Predikant bij de Hervormde Gemeente te *Amſterdam*. De prijs is *f* 2 : 10.

Bij J. Oomkens, te *Groningen*, is gedrukt, en bij zijne gewone Correspondenten te bekomen:

I. A. IJPEIJ, *Akademiſche Leerrede*, ter nagedachtenis van wijlen den Hoogleeraar H. MUNTINGHE, uitgeſproken den 2den van Bloeimaand 1824, in gr. 8vo. a 40 Cents, met de afbeelding a 55 Cents.

II. Mr. B. H. LULOFS, *Lijkkrans* bij den dood van mijnen waardigen Oom H. MUNTINGHE, a 25 Cents.

Bij

Bij J. van der Heij en Zoon, te *Amsterdam*, wordt heden uitgegeven:

I. *Annotatio in loca nonnulla Novi Testamenti edidit.* W. A. VAN HENGEL, in gr. 8vo

II. D. H. WILDSCHUT, *Leerredenen* over de Zeven Brieven aan de Gemeenten van *Klein Azië*, *Openb.* II: en III: Één Deel, in gr. 8vo.

III. Mr. S. J. Z. WISELIUS, *De Sadduceën*, van Mr J. DA COSTA, getoetst aan *Redelijkheid*, *Geschiedenis* en *Bijbel.* Één Deel, in gr. 8vo.

IV. P. C. HOOFTS, *Nederlandsche Historiën*, met aanteekeningen en ophelderingen van de Hoogleeraren M. SIEGENBEEK, te *Leijden.* A. SIMONS, te *Utrecht.* en J. P. VAN CAPELLE, te *Amsterdam.* Achtste en Laatste Deel, in gr. 8vo. met gegraveerde titel en vignet.

Nog is bij bovengemelde Boekhandelaren onlangs uitgekomen:

I. J. CLARISSE, *Leerredenen* bij bijzondere gelegenheden uitgesproken. Één Deel, in gr. 8vo.

II. ———— Voor Jongelingen, bijzonderlijk uit de beschaafde Standen, tweede zestal Redevoeringen. In gr. 8vo. met gegraveerde titel en vignet.

III. Mr. J. VAN 'S GRAVENWEERT, *De Odijssëa van Homerus*, naar het Grieksch in Nederduitsche Verzen gevolgd. Tweede Deel, in gr. 8vo. met gegraveerde titel en vignet, in karton.

IV. ———————— *Marco Bozaris*, Handhaver der Grieksche onafhankelijkheid, Dichtstuk, met vignet in karton.

V. *De Tweede Druk*, van H. H. KLIJN, de Heldendood van M. A. DE RUITER, Dichtstuk. In gr. 8vo. met gegraveerden titel, en het portret van DE RUITER, in karton.

VI. H. F. THIJSSEN, (Med. Doctor) *Geschiedkundige Beschouwing der Ziekten* in de *Nederlanden*, in verband met de gesteldheid des Lands, en de leefwijze der Inwoneren. Één Deel, in gr. 8vo.

VII. S. VAN BRONKHORST, *Omstandig verslag van den Moord*, gepleegd aan Mejufvrouw GIJSBERTA WILHELMINA VAN DER WIEL; met de verhooren en teregtstelling van CHRISTIAAN GODFRIED DONNER; aangevuld met hiertoe behoorende Authentique stukken. Één Deel, in gr. 8vo.

Bij J. Noman, Boekhandelaar te *Zalt-Bommel*, is heden van de pers gekomen en alom verzonden, en mede verkrijgbaar bij C. C. L. van Staden, op de Waal, bij de Oude Schans, te *Amsterdam*.

Bijdragen tot de kennis en behandeling der *Kinderpokken*, door IZAAK DE KONING, Stads Medicinae Doctor, mitsgaders Heel- en Vroedmeester, te *Zalt-Bommel*, Lid van het Genootschap ter bevordering der Heelkunde, te *Amsterdam*, en van het Geneeskundig Genootschap *Vis Unita Fortior*, te *Hoorn*. Tot algemeen gebruik ingerigt. *f* 1 : 10.

P. N. MUYT, de tweede aanmerkelijke vermeerderde en verbeterde druk, van *Geschied- en Aardrijkskundige Beschrijvingen van het Koningrijk der Nederlanden*, der Noord- en Zuidelijke Provincien, benevens de *Geschiedenis der Watervloeden en Overstroomingen* in hetzelve, aanvang nemende met den *Cimbrischen of Kimberschen Vloed*, tot op den tegenwoordigen tijd, in vier stukken, met een kaart van ons Koningrijk, in een nette cartonne bandje, *f* 1 : 80.

——— *de Geschiedenis der Menschheid*. Een Leer- en Leesboek voor de hoogstgevorderden in de tweede, en eerstbeginnenden in de derde klasse, in onderscheidene letterfoorten gedrukt. *f* 0 : 25.

——— *Kleine Zedelijke Vertellingen* voor jonge Kinderen. Een Leer- en Leesboekje voor de Vaderlandsche Jeugd en Scholen, in onderscheidene letterfoorten gedrukt, eerste Stukje, *f* 0 : 20.

——— Dito, tweede Stukje, *f* 0 : 20.

H. WESTER, in leven Schoolopziener, *Godsdienstige en aangename Mengelingen*, geschikt tot eene nuttige en leerzame uitspanning voor de Schooljeugd en jonge Lieden, (geschikt tot prijsjes in de Scholen.) Met getallen voor Schoolhouders tot mindere prijzen, *f* 0 : 20.

Ten Brink en de Vries, Boekverkoopers te *Amsterdam*, hebben gedrukt en alom verzonden:

Gedichten en Redevoeringen van P. NIEUWLAND, met een toepasselijke *Inleiding* van den Heer Mr. J. DE VRIES, versierd met het portret van den Dichter, gegraveerd

weerd door W. VAN SENUS; de prijs is *f* 1 : 10. zeer weinige exemplaren op velin papier gedrukt, met eerste afdrukken van het portret, zijn à *f* 2 : te bekomen.

Door den Boekhandelaar J. C. van Kesteren, te *Amsterdam*, zijn de volgende nieuwe Werken uitgegeven en alom verzonden:

I. CLAUREN, *Tafreelen van Huisselijk Geluk en Huwelijksliefde*, één deel kompleet, met titel en vignet.

II. ——— DE GRAVIN CHERUBIM, *een Tafereel uit het Huisselijk leven van eenen Vorst*, één deel kompleet, met gegraveerde titel en vignet.

III. *Belangrijke onderhoudende en wetenswaardige Land- en Zeereizen, naar onderscheidene deelen der wereld*, één deel kompleet, met gegraveerde platen, titel en vignet.

IV. DUCRAY DUMINIL, (Schrijver van VICTOR, *of het Gevonden Kind in het Bosch.*) CELINA, *of het Kind des Geheims*, 2 deelen kompleet, met gegraveerde titels en vignetten.

V. *Beschrijving van Zwitserland, met betrekking tot deszelfs Aardrijkskundige ligging, Natuurlijke voortbrengsels, Oudheden, Geschiedenis en Koophandel*, 2 deelen kompleet, met uitmuntende platen titels en vignetten.

VI. *Het leven, gevoelens en zonderlingen Reis van den Landjonker* GOVERT HENDRIK GODEFROI VAN BLANKENHEIM TOT DEN STRONK, *door den Schrijver van den* RING VAN GYGES WEDERGEVONDEN, tweede verbeterde druk, 2 deelen kompleet, met nieuwe gegraveerde titels en vignetten.

VII. APOLLINEUM. *Bijdragen, de Nederduitsche Taal, Dichtkunst, Welsprekendheid en fraaije Letteren betreffende, uitgegeven door* P. G. WITSEN GEYSBEEK, 2 deelen.

VIII. *Waarheid door Gekheid omsluijerd, of wat wordt van Parijs gezegd*, door A. CRAMER, één deel kompleet, met platen, titel en vignet.

IX. *Theologische Curiositeiten*, één deeltje kompleet.

Bij de Boekverkoopers Blussé en van Braam, te *Dordrecht*, is van de pers verschenen en alom verzonden:

I. H. W. en B. F. TYDEMAN, *Mnemosijne of Mengelin-*

gen van fraaije Letteren en Wetenschappen, nieuwe verzameling, 3de deel.

Dit deel is verrijkt met Bijdragen van de Heeren C. PRUIS VAN DER HOEVEN, Mr. W. TERPSTRA, Ds. J. ROEMER, Ds. J. W. BUSSSNGH, Ds. B. RUSBURGH, A. KIST EZ., Ds. J. C. BOOT, A. F. SIFFLÉ, C. J. TEMMINCK, J. L. NIERSTRASZ JR., en meer anderen.

II. *Gedenkschriften eener Gevangenschap onder de Wilden van Noord-Amerika, van de vroegste kindschheid tot op den 19 jarigen ouderdom, met eene beschrijving van de Zeden, Gebruiken enz.*, door J. D. HUNTER.

Dat het verhaalde gebeurd, en de Persoon nog aanwezig is, getuigen de geloofwaardigste mannen, en de Schrijvers van het geachtste Engelsche Journaal, de *Monthly Review*, zeggen er van: „ dat de in dit werk verhaald wordende zaken zoodanig nieuw zijn, en aan het wonderbare grenzen, dat zij, na de lezing van hetzelve, overhelden om alles te houden voor eenen zeer vernuftigen Roman; maar dat zij zich vervolgens overtuigd hebben van deszelfs volkomen echt- en geloofwaardigheid, en het als zoodanig, en dus ook als een hoogst merkwaardig en aangenaam lezend boek, kunnen aanbevelen."

IN-

INHOUD.

BOEKBESCHOUWING.

MENGELWERK.

BOEKZAAL
DER
GELEERDE WERELD,
EN
TIJDSCHRIFT
VOOR DE
PROTESTANTSCHE KERKEN,
IN HET
KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

Voor AUGUSTUS 1824.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
op den Singel, tusschen den Blaauwburgwal en
de Bergstraat, N°. 320.
MDCCCXXIV.

De Prijs is 6 Stuivers

BOEKBESCHOUWING.

Zestal LEERREDENEN, *over de verzoekingen des Heilands in de Woestijn. Door* P. W. BROUWER, *Predikant in de Hervormde Gemeente van* Maassluis. *Te* Arnhem, *bij* P. Nijhoff, 1823. *VIII en 169 Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* 1 : 14 : —

Meermalen is, ook in onzen tijd, de geschiedenis van 's Heilands verzoeking wederom ter bane gebragt, en dezelve op zeer verschillende wijzen behandeld. Het Evangelie van MATTHEUS naar vervolg voor zijne Gemeente behandelende, gevoelde de Eerw. BROUWER zich verpligt, om tot daartoe gevorderd zijnde, daarover ook opzettelijk na te denken, de gevoelens van anderen te raadplegen en te toetsen, en voor zijne Gemeente daar over herhaalde reizen stichtelijk te spreken. Zijne wijze van beschouwen en behandelen, beviel haar zeer, en wel zoo, dat verscheidene hier bevoegd genoemde hoorders, in de gelegenheid wenschten te komen, om deze Leerredenen te bezitten. Naar deze aanleiding, „ dan, overwegende (zoo drukt Ds. BROUWER zich uit) dat dit onderwerp, hetwelk door mij behandeld was, geen alledaagsch onderwerp is, dat ik niet nageschreven of herhaald heb, hetgeen vóór mij daarover gezégd is, en dat het mij ook niet weinig moeite gekost heeft, deze stoffe te beärbeiden, op eene wijze, die noch van oppervlakkigheid, noch van duisterheid, noch van noodelooze uitvoerigheid, zoo ik vertrouw, kan beschuldigd worden; zoo geve ik dan deze leer-

redenen, die geene aanspraak maken op welsprekendheid, alleen, wegens het belangrijk, en niet uitgeput, onderwerp, aan het Publiek over. Ik geef ze, zoo als ik ze heb uitgesproken, met slechts weinig invulling hier of daar. Ik behoude den vorm van leerredenen; omdat het omwerken tot den vorm ééner of meer verhandelingen mij eenen nieuwen arbeid zou gegeven hebben, waartoe mij de tijd ontbreekt. Ook dunkt mij, dat de kanselstijl iets vooruit heeft, om met meer duidelijkheid en gevoel te schrijven. Ik twijfel niet, of vele lezers zullen den stijl van leerredenen verkiezen. Het is zoo; nu en dan herhaal ik, in eene volgende leerrede, iets, dat in eene vorige leerrede reeds voorkwam: maar ik heb gezorgd, dat dit geene matte herhalingen waren, en dat dezelve, door verscheidenheid in de voordragt, niet weinig strekken, om licht te verspreiden en de aandacht gaande te houden."

De twee eerste Leerreden hebben tot tekst, *Matth.* IV: 1, 2. *Toen werd Jezus van den Geest weggeleid in de woestijn, om verzocht te worden van den duivel. En als hij veertig dagen en veertig nachten gevast had, hongerde hem ten laatste.* De derde en vierde: *Matth.* IV: 3, 4. *En de verzoeker tot hem gekomen zijnde zeide: indien gij Gods Zoon zijt, zeg, dat deze steenen brooden worden. Doch hij antwoordende zeide: daar is geschreven, de mensch zal bij brood alleen niet leven, maar bij alle woord, dat door den mond Gods uitgaat.* De vijfde: *Matth.* IV: 5—7. *Toen nam hem de duivel mede — niet verzoeken.* En de zesde: *Matth.* IV: 8—11. *Wederom nam hem de duivel mede — en dienden hem.*

In de eerste Leerrede verklaart BROUWER, ter toelichting van den tekst, dat hij met anderen, niet aan *Quarantania*, maar aan de groote Woestijn van *Arabië*, hier meent te moeten denken. *In den*

den geest verklaart hij, door eene onmiddelijke aandrift der Godheid, of invloed van den Geest. Hij denkt, dat er reeds verzoekingen, gedurende de veertig dagen, waren voorafgegaan, eer dat de drie gemelde plaats hadden. *Om verzocht te worden*, zal alleen beteekenen, welk gevolg die wegleiding, naar Gods verborgen raadsbesluit, hebben zoude. Een buitengewoon bestuur van God, merkt BROUWER daarin op, dat JEZUS veertig etmaal konde blijven leven, zonder iets te gebruiken.

In het tweede Deel, worden eenige aanmerkingen gemaakt, deels over JEZUS, als vatbaar voor verzoekingen, en over het Goddelijk bestuur, in deze gebeurtenis, deels betreffende de verschillende oogpunten, waar uit men het verhaal der Evangelisten beschouwt.

Het eerste deel der tweede Leerrede, is eene recapitulatie, van het in de vorige Leerrede aangemerkte, en in het tweede, wordt de aard van deze gebeurtenis onderzocht, en komen dus de vijf te voren slechts opgenoemde opvattingen in aanmerking. De Heer BROUWER verklaart zich, om opgegevene redenen, voor de meest algemeene onderstelling, dat men het verhaal der Evangelisten, geheel naar de letter nemen moet, en toetst daarop voorloopig, de vier andere, namelijk: 1.) dat hier niets meer dan eene menschelijke verzoeking zal hebben plaats gehad, en wel door een aanzienlijken Jood, welligt een Lid van het Sanhedrin, een regt werktuig van den Duivel. 2.) JEZUS zal in eene zinsverrukking geweest zijn, alles wat JEZUS zag en hoorde, was alleen in zijne verbeelding. 3.) De Satan zal niet zigtbaar aan JEZUS verschenen zijn, maar inwendig op JEZUS geest gewerkt hebben, verleidende denkbeelden en aandoeningen daarin werpende, doch welke JEZUS door zijne wijsheid en deugd

weêrstond, en met verfoeijing van zich afweerde, en ten 4.) het gansche verhaal zal eene schikking zijn naar den spreektrant der Joden. Geen Duivel is hier eigenlijk in het spel geweest. Het zijn gedachten en begeerten in JEZUS geweest, welke zich naar drie zinnelijke voorwerpen uitstrekten, te weten: ligchamelijk genot, aardsche eer, en aardschen rijkdom. De Heiland, dezen kampstrijd tusschen het zinnelijke en geestelijke in zijn gemoed, zijnen Leerlingen mededeelende; heeft hetzelve ingekleed in een sijmbolisch gewaad, met beelden, ontleend uit de volksbegrippen der Joden aangaande den Duivel, aan wien zij gewoon waren, niet alleen alle zonde, maar ook alles wat tot zonde verleiden kan, toe te schrijven.

Na dus kortelijk, en op zijne wijze, te hebben aangewezén, dat, welke van deze vier opvattingen, in welke men van de letter des verhaals zich verwijdert, men ook aanneme, dezelve aan veel grooter, ja aan volstrekt onoplosbare, zwarigheden onderworpen is, heeft de Schrijver zich, in de *derde* Leerrede, bezig gehouden, met het onderzoek, of de zwarigheden, die tegen de letterlijke opvatting gemaakt zijn, of ook gemaakt kunnen worden, wel zoo groot zijn, als ze schijnen, en zoodanig, dat men aan derzelver oplossing zoude moeten wanhopen.

Hij overweegt dus: „ 1.) Waarom hield God zulk eenen hoogen weg met zijnen geliefden Zoon, dat hij hem aan de verzoeking van den duivel blootstelde?"

„ 2.) Wat gaf aan eenen geest, die op deze aarde niet te huis hoort, toch aanleiding, om het oord van zijn verblijf te verlaten en op deze aarde te verschijnen? Welk groot belang had de satan in het oog, dat hij ondernam, eenen vermetelen strijd met Gods Zoon te wagen?"

„ 3.)

„ 3.) Hoe, en in welk eene gedaante, is de satan aan Jezus verschenen?"

De eerste vraag wordt dus beantwoord: de satan ondernam uit vrijen wil, het geen de Allerhoogste heiliglijk, om hem en zijn ontwerp te schande te maken, toeliet.

Op de tweede, doet de Schrijver opmerken, dat de satan door list en geweld zich de heerschappij der aarde tracht aan te matigen, zoo dra hij dus 's Heilands komst op deze aarde vernam, werd hij met nijdigheid vervuld, en beproefde zijn heilloos plan, om, of het verlossingswerk of een uitgestrekt hervormings plan, te keer te gaan, ten einde zijne heerschappij staande te houden, en niet alleen onder de Heidenen te behouden, maar ook, ware het mogelijk, tot de Joden uit te breiden.

Ten aanzien van de derde, vraagt BROUWER, waarom zouden de kwade, niet zoo wel als de goede Engelen, een natuurlijk vermogen bezitten, om uit de vloeistof van de lucht of den æther eene ligchamelijke gedaante te vormen, waarmede zij hunne tegenwoordigheid en werking verbinden? en verklaart verder te gelooven, dat de satan zich aan JEZUS vertoond zal hebben, in die gestalte; welke hem oorspronkelijk eigen was, dat is: niet zwart en afzigtelijk, maar in die zelfde verhevene, deftige en schoone gestalte, die hem door de schepping is bedeeld, waarom JEZUS hem dan ook niet terstond als Satan gekend, maar voor eenen Engel zal gehouden hebben, tot aan de laatste poging toe. Uit hoofde dus ook van zijne Engelen gedaante, zullen hem de Jeruzalemmers, toen hij met JEZUS, de Stad door, naar den Tempel ging, niet hebben kunnen waarnemen.

Na dus zijn gevoelen te hebben doen kennen, over de gansche gebeurtenis in 't gemeen, is de

Heer BROUWER overgegaan tot de afzonderlijke beschouwing, der drie van MATTHEUS gemelde, door den Boozen Geest, tegen den Zaligmaker listiglijk aangewende pogingen. Dit geschiedt in de drie volgende Leerredenen, blijkens de reeds gegevene teksten.

In de vierde, wordt eerst gelet op het arglistig voorstel van den Satan, om zich, door het *veranderen van steenen in brood*, uit de verlegenheid te redden, en vervolgens op de wijsheid en standvastigheid van JEZUS de aandacht gevestigd, zigtbaar in het antwoord, waardoor hij dezen aanval op zijne deugd, afsloeg.

„De satan, (zoo beschouwt het BROUWER) wilde Jezus afschrikken van het ondergaan van ongemak. Hij wilde hem ongeduld en ontevredenheid met zijn lot, en met zijne geheele bestemming, inboezemen. Hij wilde Jezus tot weekelijkheid verlokken, zijne gevoeligheid voor het zinnelijke prikkelen en opwekken, in die hope, dat hij daardoor voor zijne bestemming, als Verlosser en Hervormer der menschen, allengs onbekwaam zou worden. Niets vreesde de satan meer, dan dat Jezus zich met alle krachten geheel aan die bestemming zou toewijden, en daarom geen ongemak, geen' honger, geen waken, geene koude of hitte, geene moeite of ongelegenheid, ontzien zou. Juist daarom tracht hij door het voorstel van ten eerste, al ware het ook door een wonder, in zijne behoefte te voorzien, hem eenen weerzin van lijden inteboezemen, en hem aan het zingenot te boeijen. Zulk een oogmerk komt juist overeen met de list van den satan, en is van zijn karakter te verwachten. Wanneer hij menschen wil aftrekken van de geestelijke en hemelsche goederen, dan ziet hij zijn oogmerk al half bereikt, wanneer hij hunne zinnen kan verblinden door de dingen, die vergaan. Hij

weet

weet zeer wel, dat niets de krachten van den geest meer verlamt en verzwakt, niets de traagheid in het goede meer bevordert, niets aan de geestverheffingen, om al wat edel en groot is natejagen, meer nadeelig is, dan wanneer de mensch al te veel toegeeft aan hetgeen de zinnen en zinnelijke gewaarwordingen ſtreelt, en de driften opwekt. Men ziet echter ook, hoe ſlim de list van den ſatan is, dat hij in zijn voorſtel niet ſpreekt van rijkdommen en ſchatten; neen; dit zou al te grof geweest zijn; maar van brood, hetwelk tot onderhoud van het leven noodig is. Het was hem voor zijn tegenwoordig oogmerk genoeg, dat hij in Jezus de begeerte opwekte, om zich oogenblikkelijk te ontſlaan van alles, wat voor het zinnelijk gevoel onaangenaam is. Ook ziet men daarin zijne list, dat hij dit oogmerk verbergt, en alleen voorwendt bezorgd te zijn *voor het behoud van Jezus leven.* Dit laatſte moet men niet uit het oog verliezen; dewijl Jezus, in zijn antwoord, hem niet zoo zeer naar zijnen ſnooden toeleg (trouwens Jezus kon hem nog als eenen goeden engel beſchouwen), maar naar zijne woorden beoordeelt."

Uit het antwoord van JEZUS, moest de ſatan tot zijne beſchaming zien, dat deze zijne toeleg geheel mislukt was. Trouwens hij, die zoo ſpreekt: *De mensch zal leven, offchoon brood en gewoon voedſel ontbreekt, hij zal echter leven bij Gods krachtig woord, en alwijs beſtuur, dat hem ſtaande houdt,* — die erkent hiermede ook, dat God in den uiterſten nood en gebrek hem kan onderſteunen. Zoo kan alleen hij ſpreken, die afhankelijk leeft van Gods Voorzienigheid, en geduldig dus en met vertrouwen wacht, op het einde van des Heeren wegen.

Ter gelegenheid van de behandeling der tweede, even zeer mislukte en beſchaamde, poging ter

verleiding van onzen Heer, in de *vijfde* Leerrede, worden eerst eenige aanmerkingen gemaakt, over het geen die verzoeking voorafging, vervolgens de aard en de booze strekking van het duivelsch voorstel in overweging genomen, en eindelijk de wijsheid en de deugd van JEZUS, uit het antwoord opgemaakt, waarmede hij die verzoeking heeft afgewezen, op eene wijze geheel zijner waardig.

De Duivel, is met den inhoud des Bijbels niet onbekend, listig was zijne aanhaling uit *Ps.* XC. en snood zijn doel, om alzoo den Heer tot eene daad te vervoeren, waardoor hij jammerlijk ten toon gesteld, en te schande gemaakt zou worden, voor het volk te *Jeruzalem.* Opmerkelijk is het ons hier voorgekomen, dat Ds. BROUWER, in de opvatting van de uit de Psalmen aangehaalde plaats, toont over te hellen, om te gelooven, dat men *vs.* 11, niet aan wezenlijke Engelen te denken, maar zich de Oostersche gewoonte zal hebben voor te stellen, om de ruimte tusschen Gods troon en den mensch, met eene menigte van Engelen te vervullen, door welker tusschenkomst God zijne raadsbesluiten uitvoert: zoo dat dit niet meer zal zijn, dan een dichterlijk beeld der Voorzienigheid.

Het voldingend, en voor den Satan beschamend antwoord van JEZUS, is volkomen opgehelderd, door de goede bepaling, dat *verzoeken* hier te kennen geeft: zulk iets met drift van God te begeeren; het welk met de wijsheid, heiligheid, of met andere deugden van God strijdig is.

De *zesde* Leerrede, eindelijk, doet den Zaligmaker, vergezeld van den Satan, uit *Jeruzalem* naar eenen zeer hoogen Berg (mogelijk *Nebo*) volgen, de laatste, even schandelijk voor den Satan als vereerend voor JEZUS eindigende, duivelsche poging beschouwen, om onzen Heer te doen val-

vallen, in den ſtrik des hoogmoeds, en de hulde welke daarop aan den Heiland door goede Engelen werd toegebragt.

De bedenking, hoe de Satan zulk een voorſtel of aanbod, als in *vs.* 8 en 9 vervat is, behoudens zijne gewone arglistigheid, doen kan, wordt hier dus opgeruimd:

„ De ſatan heeft zich eene heerſchappij aangematigd, en ook werkelijk bezeten, en wel zulk eene heerſchappij, die zich over de wereld, over de bewoonde aarde, uitſtrekt?"

„ Zegt men: het was dan toch een leugen, wanneer de ſatan zegt: *alle deze koningrijken der wereld zijn mij overgegeven*; ik antwoord: zekerlijk een leugen, maar niet zoo grof en ongerijmd, of de ſatan kon zich beroepen op eenen grond van zijne aanmatiging, die zeer ſchijnbaar was. Die grond ligt in eene vroege gebeurtenis, die in de geeſten- of engelen-wereld is voorgevallen. Wij hebben die gebeurtenis; en de gewigtige gevolgen van dezelve, in de derde Leerrede over dit onderwerp, uitvoerig voorgedragen. Voor het tegenwoordige herinneren wij ſlechts, dat de ſatan, toen hij nog een goede engel was, eenen hoogen en aanzienlijken rang in den hemel bekleedde, welligt boven alle andere engelen verheven, doch niet boven den Engel van Gods aangezigt, zijnde dezelfde met den Zoon van God; dat hij, vernemende, dat de Engel van Gods aangezigt door den Allerhoogſten aangeſteld was, om het opzigt te hebben over de aarde en het menschdom, hierover in wangunst en nijd ontſtoken, onderwerping geweigerd heeft aan den Zoon van God, en hem het gebied over de aarde betwist heeft; ja, dat hij, door het eerſte menſchenpaar ten val te brengen, zich, en hierdoor, en door het zedelijk kwaad, dat hij verſpreid heeft, eenen zekeren invloed en heerſchappij

over

over het menschdom, en vooral over de heidensche wereld, verkregen heeft. Ziedaar dan eene heerschappij des satans over de aarde, die niet ingebeeld, of verdicht, maar wezenlijk is, hoewel zij onwettig, en ten onregte aangematigd is."

„De satan wil dus zeggen: „Ziet rondom dezen berg al deze landen voor u liggen. Dit is slechts het begin van mijn gebied. Maar achter den gezigteinder liggen nog oneindig meer rijken; die zijn allen aan mij gegeven ter beheersching. Zij zijn allen de mijne, door het regt van overwinning en van een verjaard bezit. Maar, dewijl gij Gods Zoon zijt, en dewijl ik weet, dat gij insgelijks aanspraak maakt op de heerschappij der wereld, zoo wil ik, uit achting voor u, als Gods Zoon, een einde maken aan den ouden twist, die tusschen u en mij bestaat. Welaan; ik wil den twist, die lang genoeg geduurd heeft, bijleggen. Ik wil tot een verdrag met u komen. Zie hier mijn aanbod: ik sta van al die magt en heerschappij af, en geef ze voortaan aan u over. Het staat aan mij, om ze te geven aan wien ik wil. Maar gij zijt boven anderen waardig, om ze van mij te ontvangen. Ga dan heen, en neem bezit van het gebied over al die rijken: gebruik uwe magt en invloed, om licht, waarheid, godsdienst, onder het menschdom te weeg te brengen: ik zal er u niet in belemmeren; doch deze eene voorwaarde beding ik vooraf, *dat gij nedervallende mij zult aanbidden.*"

Met het *aanbidden* bedoelde de Satan, door eenen voetval JEZUS te doen erkennen, dat hij die heerschappij, welke hij aan hem gaf, aan zijne edelmoedigheid verschuldigd ware.

Zoo hebben wij den lezer, met het meest merkwaardige en kenmerkende van de wijze van beschouwing, volgens welke BROUWER zich 't voegzaamst de gewigtige gebeurtenis, van 's Heilands

lands verzoeking in de Woestijn, meent te kunnen voorstellen, zoeken bekend te maken. Hem komt de lof zeker toe, dat hij er met alle inspanning aan gewerkt, en veel moeite zich gegeven heeft, om, met oplossing van onderscheidene bedenkingen, die vragen te beantwoorden, welke de opmerkzame lezer zich zelven doet. Vooral is ons bevallen, de wijze waarop hij zich bevlijtigd heeft, om den toehoorder, (nu ook lezer) deze gebeurtenis nuttig te maken, en er zoodanige lessen en gevolgtrekkingen uit af te leiden, als welke het geloof versterken, tot edele gevoelens bewegen, en voor het rijk van CHRISTUS, den eenigen waren weg ten leven, innemen. Zijne zucht ondertusschen om alles te verklaren, en toe te passen, is ons voorgekomen, wat al te ver gedreven te zijn, en het is er verre van daan, dat hij ons overal overtuigd zoude hebben. Wij gelooven, dat, gelijk de door hem opgenoemde en afgekeurde verklaringen, ook de zijne, hier en daar althans, door zoodanige zwarigheden gedrukt wordt, als voor 't minst zeer bezwaarlijk uit den weg geruimd kunnen worden. Wij moeten, naar ons gevoelen, niet alles willen verklaren, om ook ons zelve niet bloot te stellen, en niet tot gevolgtrekkingen aanleiding te geven, welke de goede zaak meer benadeelen dan begunstigen. De onderzoekingen hier geschied, komen althans in Leerredenen, naar onze wijze van zien, minder te pas, dan in eene opzettelijk daartoe ingerigte Verhandeling. Vooral geldt dit tegen de drie eerste in dezen bundel voorkomende Leerredenen. Er blijft nog altijd, wanneer wij alles weten willen en verklaren, veel te vragen overig, en waaromtrent het beter voegt, onze onkunde eerbiedig te belijden. Gelukkig, dat het hoofdoogmerk en het nuttig gebruik van deze gewigtige gebeurtenis te

ma-

maken, gemakkelijk in het oog valt, en elk eerbiedig Bijbellezer daardoor ongevoelig wordt opgewekt, om den Zaligmaker in zijne ware grootheid te beschouwen, en in heiligen ijver voor de zaak des Heeren, zijn onvergelijkelijk voorbeeld, al is het dan ook slechts van verre mogelijk, na te volgen. Offchoon wij het dan ook al niet wagen zouden, om in verscheidene Leerredenen, alles te pogen op te helderen en toe te passen, verklaren wij echter met deze gebeurtenis, die in ons oog allergewigtigst is, en zeer heilzaam op ons werken moet, ten sterksten te zijn ingenomen, als bij uitnemendheid geschikt, om ons geloof in hem te versterken, die gekomen is om de werken des Duivels te verbreken, en, als bekleed met de hoogste magt in Hemel en op Aarde, volkomen in staat is, om aan zijne hartelijke belijders en vereerders zijne bemoedigende beloften te vervullen.

Het verheugt ons, dat BROUWER zelf, in zijne Inleiding voor de derde Leerrede, ook deze aanmerking gemaakt heeft, waarvan de lezer dus ook gebruik zal weten te maken:

„ De geschiedenis van des Heilands verzoeking in de woestijn is, zoo als wij reeds gezien hebben, voor verschillende uitleggingen vatbaar. Dit moet echter bij niemand eenige bekommering of ongerustheid baren, als of eenige gewigtige waarheid daardoor twijfelachtig of onzeker zou worden, en als of men in zaken, die het wezen en den hoofdinhoud van het Evangelie uitmaken, nog zou moeten vragen: wat is waarheid? Het is zoo: de vijanden van het Christendom hebben de zwarigheden, welke de letterlijke opvatting van het verhaal drukken, als zoovele ongerijmdheden voorgesteld, om langs dien weg de achtbaarheid en geloofwaardigheid van de Evangelische berigten te bestrijden, en aldus den grond van ons geloof

te ondermijnen: maar zelfs een eenvoudig Christen behoeft hierdoor in het minst niet geslingerd of aan het wankelen gebragt te worden. Hij kan slechts aanmerken: de daadzaken van Jezus opstanding en van zijne wonderen, benevens de wonderen der Apostelen; alsmede de heiligheid van Jezus karakter en leven, en de godebetamelijkheid van zijne leer, ziet, deze zijn de gronden van mijn geloof; en deze gronden staan vast en onbewegelijk, offschoon er hier en daar iets duisters voorkomt, hetwelk ik niet begrijpen kan. Er kunnen immers in eene geloofwaardige geschiedenis moeijelijkheden en zwarigheden voorkomen, waarvan de oplossing aan anderen van meerder doorzigt beter bekend is, dan aan mij; en zoo die oplossing nog geheel onbekend is in dezen tijd; zij kan immers in het vervolg, bij den voortgang van het licht der kennisse, en bij een gezet en oplettend onderzoek, op zulk eene wijze gevonden en ontdekt worden, dat er voor een redelijk mensch geene bedenking meer overblijft."

„ Ondertusschen hebben dezelfde zwarigheden, welke het ongeloof misbruikt, als wapenen tegen den godsdienst, aan de voorstanders van het Christendom aanleiding gegeven tot onderzoek en nadenken; waarvan, onder anderen, ook het gevolg is, dat vele uitleggers van den letterlijken zin des verhaals, aangaande Jezus verzoeking, min of meer zijn afgeweken, om langs eenen anderen weg de zwarigheden te vermijden, welke ons in de letterlijke opvatting reeds zijn voorgekomen."

Ons bestek verbiedt ons, langer bij deze Leerredenen stil te staan, en wij eindigen daarom hier onze beschouwing, met de aanmerking, dat de Heer BROUWER veel geschiktheid, bijzonder ook in het toepasselijk gedeelte, hier aan den dag gelegd heeft, om voor de Godsdienstige Gemeen-

meente, regt stichtelijk te spreken, en met den wensch, dat zijn Christelijke ijver met een allerwenschelijkst gevolg bekroond moge worden.

Akademische LEERREDE *ter gedachtenis van wijlen den Hoogleeraar* H. MUNTINGHE *uitgesproken, den* 2 *van bloeimaand* 1824. *Door* A. IJPEIJ. *Te* Groningen, *bij* J. Oomkens, *Akademie-Drukker* 1824. 39 *Bladz. Met het Portret er voor geplaatst is de prijs f* — 11 —

Zoo iemand, dan was wijlen de waardige Hoogleeraar H. MUNTINGHE, de eere eener lofrede waardig. Wien ook, die 's mans voortreffelijke hoedanigheden niet alleen als mensch en geleerde; maar ook als Christen, en Hoogleeraar in het Godsdienstige vak, heeft leeren schatten, kan het vreemd voorkomen, dat zijn zeer geachte Ambtgenoot en Vriend, de Hooggeleerde IJPEIJ, openlijk is opgetreden, om de Christelijke Gemeente, over dien onvergetelijken Man, Leeraar en Onderwijzer, kort na zijn onverwacht afsterven, te onderhouden, en hem alzoo in de harten der geloovigen, eene Christelijke eerezuil op te rigten? Ook behoeft het niemand te verwonderen, dat de aandrang, om deze met aandoening uitgesproken, en met aandoening tevens gehoorde rede, in het licht te geven, sterk was en de Hoogleeraar IJPEIJ zich daardoor bewegen liet, om dezelve te laten drukken, en wel vollediger, dan zij bij de uitvoering gehoord is. Velen zullen zich daarover zeer verblijden, en, dit vertrouwen wij, ook dienen naar den wensch des Schrijvers, om de gedachtenis van den man, wiens voorbeeld hier ter navolging

ging

ging wordt voorgesteld, lang in zegening te doen blijven.

De tekst der Leerrede is, *Deut.* XXXIV: 8. *De kinderen Israëls beweenden Mozes.* Naar aanleiding van denzelven, wordt dus eerst het een en andere, dat noodig scheen, aangaande MOSES herinnerd, om te doen gevoelen, dat de Israëliten reden hadden, om hem toen hij gestorven was te beweenen, en vervolgens MUNTINGHE voorgesteld, en het een en andere ter zijner eere naar waarheid opgesomd en ontwikkeld, waaruit men gevoelen moet, dat deze edele man wel waardig is, dat men zijner nagedachtenis een traan wijde, en het goede en groote in hem navolge.

Wij achten, dat deze hartelijke Leerrede, waarin het verstand en hart van MUNTINGHE den behoorlijken lof erlangen, zijnen Ambtgenoot en Lofredenaar tevens tot eere verstrekt, en prijzen derzelver lezing aan het geëerd Publiek, met volle ruimte aan. Zij eindigt dus:

„ Geliefden! laat ons allen dat voetspoor volgen! Laat ons, met oog en hart naar boven, onder insmeeking van lust en moed en sterkte, hem, onzen nu verhemelden vriend, navolgen langs den weg, waarop hij ons hier op aarde is voorgegaan! Laat ons hem nastreven in het volgen van het volmaakste voorbeeld van godzaligheid en deugd, het voorbeeld, dat onze Heer JEZUS CHRISTUS gaf! Onze vriend zocht het te volgen; laat ons dat ook zoeken te doen! Ons christendom zal dan, gelijk het zijne, een christendom zijn in kracht en daad, en, gelijk zijn einde vrede was, zal ons einde ook zoo eens vrede zijn en zaligheid, Amen!"

Des Christens toekomstige HEERLIJKHEID, *voorgesteld in eene Leerrede, naar aanleiding van* 1 *Cor.* XV: 49 *Te 's* Hertogenbosch, *ter Boekdrukkerij van* H. Palier *en* Zoon, 1821. 23 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* — 6 —

De zin van den tekst wordt dus opgegeven: *Gelijkerwijs wij hier het beeld des aardschen* mensch, het beeld van ADAM, *gedragen hebben, alzoo zullen wij ook*, van het stof ontdaan, aan de overzijde des grafs, uit den dood opgewekt, *het beeld van den hemelschen* mensch, het beeld van CHRISTUS, *dragen.* Zoo als wij ons nu vertoonen, in natuur en hoedanigheid gelijk aan ADAM, als louter aardelingen, zullen wij, herrezen uit den dood, ons in natuur en hoedanigheid vertoonen gelijk aan CHRISTUS, geheel als hemellingen."

De aanstaande gelijkheid, der gezaligde Christenen, aan en met JEZUS, wordt in deze vijf bijzonderheden gezegd te bestaan:

1.) Zij zullen *geestelijke* menschen zijn.
2.) *Onverderfelijke*, onvergankelijke.
3.) *Sterke.*
4.) *Onsterfelijke.*
5.) *Heerlijke*, offchoon dan ook verschillend, de een van den anderen.

Eene ernstige toespraak, op dit beredeneerde gegrond, eindigt deze Leerrede.

Zij is in eenen duidelijken stijl gesteld, kort en ernstig. Omtrent de opstanding der dooden, is de Opsteller het gevoelen gevolgd van hen, die dezelve niet letterlijk en eigenlijk verstaan. Bijzonders hebben wij er anders niet in gevonden.

CHRES-

CHRESTOMATHIA GRAECA *Novi Foederis, quam in usum Studiosae Juventutis Concinnavit, et observationibus illustravit* D. WILLEMIER, *Gijmnasii Goudani Rector. Pars* I. Bredae, *apud* G. van Bergen *et* Socios. CIƆIƆCCCXXII. 144 *p. f. Octavae maj. Constat f* 2: 8: —

Men moet het — dus oordeelt de Rector WILLEMIER, — den Leerling noch te gemakkelijk, noch te moeijelijk maken. Om dus, naar dezen regel, het gebruik van het Griekſche N. Testament, den Leerlingen meer gemeenzaam en nuttiger te maken, heeft hij deze *Chrestomathie* beginnen uit te geven. Hier worden dan eenige plaatſen van het N. Testament tot Hoofdſtukken of rubrieken gebragt, in het oorſpronkelijke gedrukt, geleverd, zonder aanwijzing waar men dezelve in het N. Testament vindt, om alzoo aan luije en trage Leerlingen de gelegenheid te benemen, tot het naſlaan van vertalingen. In de eerſte plaats, over God en deszelfs eigenſchappen. II. Over de Schepping en Voorzienigheid. III. Over de wijsheid van God in het dulden van het kwade. IV. Over s' menſchen bedorvenheid. V. Over de zaligheid van den mensch. (Het *zalig worden* eigenlijk) VI. Over de liefde Gods jegens ons. VII. Dat CHRISTUS in de wereld gekomen is om zondaars zalig te maken. VIII. Dat CHRISTUS is de Middelaar Gods en der menſchen, en eene verzoening voor onze zonden. IX. Dat onze Heer JEZUS CHRISTUS, zich zelven vernederd, en dat God hem verhoogd heeft. X. Dat CHRISTUS zich zelven voor ons heeft overgegeven, op dat hij ons verloſsen zoude van alle ongeregtigheid.

Terwijl hier eenige ſchriftplaatſen, voor elk dezer hoofdpunten, als tekst voorkomen, zijn daaronder gedrukt, een aantal aanmerkingen ter

opheldering, om met de Grammatikale naauwkeurigheid, het nuttige en aangename der oudheid te vereenigen, zonder achter van de leer of de waarheden zelve te gewagen. Achter aan is ook nog een volledige bladwijzer geplaatst, van de woorden, welke in de aanmerkingen voorkomen en toegelicht worden.

Bevalt dit Stukje wel, dan zullen de vervolgen ook het licht zien. De Schrijver wil, dat men dit als een voorlooper flechts beschouwen zal, van een grooter werk, terwijl hij van de gedachte zwanger gaat, om vervolgens een werk uit te geven, aan de Alexandrijnsche vertaling voornamelijk toegewijd.

Wij roemen allezins het goede oogmerk van den Heer WILLEMIER en doen hulde aan zijnen ijver, zoo wel als aan de hier voorkomende proeve van 's mans bekwaamheid, om op eene nuttige wijze voor de ftuderende Jeugd te werken. Ook moedigen wij den Rector aan, om van den hem overigen tijd verder gebruik te maken, ten einde de geleerde wereld met zijne rijpe voortbrengfelen te verblijden.

Maar wat de inrigting van het werk zelve aangaat, daarmede kunnen wij ons niet zoo volkomen, als wij wel wenschten, vereenigen. Wij zijn er niet tegen, dat men ons *scholae* geve, gelijk wij die, bij voorbeeld, door de zorge van den met regt beroemden, en, niettegenftaande zijne hooge jaren, nog altoos zoo ijverig werkzamen voortreffelijken Hoogleeraar E. WASSENBERGH ontvangen hebben, van den grooten VALCKENAAR, (L. C.) welke wij niet te fterk meenen te kunnen aanprijzen; aan allen die in de Griekfche Letterkunde verlangen ervaren te worden; maar men bepale zich dan, bij een of meer Bijbelboeken des N. Testaments.

Wij keuren het wel af, dat men door de zucht om het der Jeugd zeer gemakkelijk te maken,

ken, der luiheid en het gemak in de hand werke; evenwel kunnen wij niet zien, dat de hier ingeslagene de regte weg is, om het der Jeugd tevens aangenaam en voordeelig te maken. De Schrijver zal toch even zoo min als wij oordeelen, dat de kinderen, met het N. Testament, beginnen moeten Grieksch te leeren? Zullen nu zij, die, taalkundig onderwezen en met de Grieksche Schrijvers bekend geworden zijnde, overgaan om het N. Testament te leeren verstaan en te verklaren, genoodzaakt behoeven te worden, om geene vertalingen te gebruiken? zal het voor hen noodig zijn, zulk eene uitkiezing te doen, en te laten drukken? Zullen zij zulk eene verzameling van noten behoeven, als hier voorkomt? wij voor ons gelooven dit niet, ook komt het met onze ervaring niet overeen. Zij kennen immers de voorhanden zijnde hulpmiddelen, en hebben zich geleerd daarvan te bedienen. Zij weten van de afleiding, de beteekenis en het gebruik der woorden, en voor het onderwijs tot de interpretatie van het N. Testament, moet men hen eigenlijk op het gebruik opmerkzaam maken, van de woorden en uitdrukkingen in het N. Testament, met gedurige aanwijzing van het geen de H. Schrijvers, uit de Grieksche Overzetting der zoogenaamde LXX, ontleend hebben. Vooral komt dus daarbij ook te pas, de kennis van het Hebreeuwsch, gelijk ons trouwens ook hier gebleken is, het gevoelen van WILLEMIER zelven te zijn.

De Schrijver heeft zelf een aantal *emendanda*, achter aan opgenoemd, die men nog wel zou kunnen vermeerderen.

Schoon wij dan deze *Chrestomathia* van het N. Testament, niet als aan het oogmerk, of als aan de behoefte beantwoordende aanprijzen, noch dezen werkzamen Rector zeer aanmoedigen kunnen, om dezelve te vervolgen, verklaren wij

nogthans er verscheidene goede aanmerkingen in gevonden te hebben, die ook voor het N. Testament, wel te pas komen.

SPECIMEN INAUGURALE de Apollonii Rhodii Laudibus Poëticis. quod, favente summo numine, ex auctoritate rectoris magnifici J. F. L. SCHRÖDER, *Matheseos et Philosophiae Nat. Doctor, et Prof. Ord. Amplissimique senatus Academici consensu, et nobilissimae facultatis Philosophiae Theoreticae et literarum humaniorum decreto, Pro Gradu Doctoratus summisque in Philosophia Theoretica et Literis humanioribus honoribus ac privilegiis, in Academia Rheno Trajectina rite et legitime consequendis, eruditorum examini submittit* D. BALFOORT, *campensis Gijmnasii Culemburgici Rector. Die* XVI *Junii* MDCCCXXIII, *Hora* X, *Trajecti Ad Rhenum*, *Ex Offic.* J. Altheer, 1823. *pag.* 84. *Oct. f. maj.*

Na als Præceptor te *Leeuwarden*, eenigen tijd gefungeerd te hebben, en van daar als Rector naar *Kuilenburg* geroepen zijnde, heeft de Heer BALFOORT, volgens de wet tot het geven eener openlijke proeve verpligt, op raad van den Heer W. SLOTHOUWER, zich bepaalt tot het op den Titel gemeld onderwerp.

Na eene voegzame inleiding, waarin BALFOORT zijn gunstig gevoelen omtrent het Dichtstuk, der ARGONAUTEN - togt naar *Kolchis*, ten onderwerp hebbende, van APOLLONIUS, van *Rhodus*, te kennen geeft, en ook met het gezag van wijlen den beroemden WIJTTENBACH staaft, verdeelde hij deze zijne proeve in V Hoofdstukken: handelende in het eerste, kortelijk over het leven van APOLLONIUS, in het IIde, over de Dichters welker Dicht-

re-

regelen hij schijnt gevolgd te zijn, in het IIde, over den inhoud van zijn genoemd Dichtstuk, en in het IVde over de Dichterlijke talenten en schoonheden van APOLLONIUS; terwijl hij, in het Vde, er eenige plaatsen bijvoegt, door VIRGILIUS en VALERIUS FLACCUS, uit het Dichtstuk van APOLLONIUS, gevolgd.

Alles wordt hier kort en zakelijk, geregeld en in eenen gemakkelijken stijl overtuigend behandeld. Offchoon in zekeren zin als lofredenaar van APOLLONIUS opgetreden, heeft hij echter, en dit zagen wij in het IVde Hoofdstuk met genoegen, erkend, dat men zijne talenten en dichtvermogen in 't bijzonder niet te hoog roemen en denken moet, dat hij, bij voorbeeld, aan HOMERUS zoude kunnen worden gelijk gesteld, wien hij zoo vlijtig heeft zoeken na te volgen, zonder hem echter te kunnen bereiken.

Door de goede voordragt van den inhoud, door eene wel bevlijtigde aanwijzing, van de eigenschappen der in dit gedicht voorkomende beschrijvingen, vergelijkingen, teekeningen, bijzonderheden, vergeleken ook met de voorbeelden van anderen, door dezen Dichter nagevold, neemt hij den lezer voor deszelfs Dichtstuk in, en geeft tevens goede aanleiding, om niet alleen hetzelve wel te beoordeelen, maar er ook een nuttig gebruik van te maken. Het laatste Hoofdstuk, en de daarin voorkomende wel gekozene voorbeelden, waarin vooral de geliefde Romeinsche Dichter VIRGILIUS, onzen APOLLONIUS blijkt nagevolgd te hebben, behelzen niet weinig ter bevestiging van het gunstig oordeel, omtrent het hier behandeld en aangeprezen Dichtstuk.

Wij oordeelen dus gunstig over deze proeve, prijzen dezelve der studerende jeugd ten sterkste aan, en wenschen, dat wij meer vruchten van des Rectors kunde en vlijt, ten voordeele van de

Letterkunde ontvangen mogen. De achter aan geplaatste Theses, leverden wel stof om te redewisten, voor zulk eene gelegenheid op.

M. TULLII *CICERONIS de Re Publica libri sex. Ad fidem codicis rescripti Bibliothecae Vaticanae, primum editi ab* ANGELO MAIO. Harlemi *ex officina Haeredum* F. Bohn, MDCCCXXIII. *IV et* 132 *pag. In Oct. form. min. Constat f* — 18 —

Uit de overgeblevene schriften van CICERO niet alleen, maar ook uit de getuigenissen van andere oude en beroemde Schrijvers wetende, dat die groote en welsprekende wijsgeerige Romeinsche Redenaar, zes boeken geschreven heeft *de Re Publica*, ja, dat men die onder zijne voortreffelijkste werken tellen moet, is men, bij het herleven der letteren, ijverig werkzaam geweest om dezelve op te zoeken, en heeft men leed gedragen, daarvan niet anders dan eenige brokstukken te kunnen vinden, die men, in de uitgave zijner werken, doorgaans achter aan aantreft. (1) Zeer verheugde men zich dus, dat het den Italiaanschen Opziener, over de boekerij van het Vaticaan, den Heer MAI, gelukt is, onder eenen Commentarius van Vader AUGUSTIJN over de Psalmen, een afschrift aan te treffen, waarin een goed gedeelte dier boeken, waarnaar men zoo lang vruchteloos verlangd en gezocht heeft, gevonden werd; een afschrift, dat wel niet volkomen ongeschonden, en met de gewenschte naauwkeurigheid ingerigt genoemd kan worden, maar evenwel zoodanig dat hetzelve zeer waardig

(1) In de editie d. v. VAN VERBURG, in het Xde Deel, van pag. 3937 tot 3994.

dig was gedrukt te worden, en aan het zoo lang ter leur gesteld verlangen grootendeels beantwoordt.

Van belang is het, om daarover te lezen, de Voorrede, voorkomende in de werken van CICERO, naar de uitgave van ZANNETI, het vijfde Boek, nieuwe uitgave te *Halle* 1824. (*Continens scripta nuper reperta, ad editiones Italas cum* INTEGRIS ANGELI MAJI *Annotationibus, Dissertationibus Indicibusque* recusa.) Men vindt daarin ook zelfs de vleijende opdragt van A. MAI, aan den Paus PIUS VII.

Ten einde nu deze gevondene lettervrucht, zoo naauwkeurig mogelijk, en tevens voor eenen geringen prijs, voor onze studerende Jeugd verkrijgbaar te maken, heeft men deze nette uitgave, waarin men den tekst van de Parijsche uitgave, door Professor VILLEMAN bezorgd, gevolgd is, met veel zorgvuldigheid gegeven. Wij keuren deze onderneming volkomen goed, en twijfelen niet, of dezelve zal met welgevallen ontvangen worden, en aan het oogmerk beantwoorden. Zulk een handuitgaafje is niet overtollig te noemen. Niettegenstaande het nog aanmerkelijk aantal van desiderata, is dit werkje, dit fragment eene wezenlijk aanwinst. Heeft de studerende Jongelingschap dit boekje gebruikt, en is dezelve daartoe in de gelegenheid, dan zal zij de bovengenoemde uitgave, waarin dit gedeelte 388 bladz. beslaat, met nut kunnen bezigen, en zich van de daar voorkomende noten en aanwijzingen bedienen.

Op de Correctie is goed toegezien, en slechts zeer weinige drukfeilen, als bij voorbeeld, op bladz. 95 *eine* voor *vi ne*, zijn onverbeterd gebleven.

Reeds heeft de Hofraad en Hoogleeraar, K. S. ZACHARIAE geschreven: Staatswirthschaftliche *Be-*

trachtungen über Ciceros wiedergefundenem Werk vom Staate. (*Heidelberg*, in 8vo. 288. S.)

Mogten de overige brokken ook nog eens gevonden worden, en wij zoo het geheel bezitten!

De ZEDEKUNDE op de Staatkunde Toegepast; om tot inleiding te dienen voor de aanmerkingen over de Fransche Zeden in de XIXde Eeuw; door, E. JOUY, *Lid van het Instituut. Met het Afbeeldsel van den Schrijver. Uit het Fransch vertaald door Mr.* L. TEN BRINK, *Hoogleeraar te* Groningen. *Eerste Deel. Te* Groningen, *bij* W. van Boekeren, 1823. *XXVI en* 305 *Bladzz. In gr.* 8vo. *De prijs is f* 3 : 5 : —

Ziedaar een Titel, welke velen vreemd in de ooren moet klinken, en wel aan menschen van verschillende denkwijze; namelijk aan de zulken, die zeer hooge gedachten van de Staatkunde zich vormen, maar ook aan de zoodanigen, die de Zedekunde als iets beschouwen, waarmede de Staatkunde zich noch bemoeijen kan noch mag.

Volgens des Franschen Schrijvers eigene verklaring, moet men dit werk aanmerken, als slechts eene uitbreiding bevattende, van deze stelling: *Er bestaat eene algemeene Zedekunde, die haren zetel heeft in het geweten van den mensch; dus regeert zij naar dezelfde wetten, de individuën en de maatschappijen*, en, voegen wij er bij, elk moest naar dezelve hooren.

De geleerde Vertaler verklaart, en toont hier en daar ook uitdrukkelijk aan, het met den Schrijver niet in alles eens te zijn, maar vindt toch de algemeene verspreiding van dit zijn werk onder ons, in dezen tijd, niet nutteloos, nu de eeuwig val-

valsche *anti*-maatschappelijke, en, Gode zij dank! bij ons *anti*-Constitutioneele leer, dat alle magt in den Staat onmiddelijk van God afkomt, dat de Vorsten Gods Stedehouders, niet de eerste dienaren van den Staat zijn, openlijk door sommigen, zoo in versen als in proza, gepredikt wordt; en wel op eene wijze, die, schoon de voorstanders dezer leer veelal voor Christenen bij uitnemendheid willen gehouden worden, echter den geest van het Christendom geenszins ademt. Gemakkelijk begrijpt men, waarop hier gedoeld wordt, maar eigenlijk zijn deze menschen zoo min wederlegging waardig, als zij vatbaar schijnen voor eene betere overtuiging. De ultra's aan de eene, of aan de andere zijde, wij weten waarlijk niet, wie meer verdienen ten toon gesteld te worden.

In de Inleiding heeft de Heer JOUY, edele gevoelens aan den dag gelegd, maar ook zekere oppervlakkigheid doen opmerken, waaraan hem de Vertaler met regt schuldig verklaart. Daar hij nog al het een en andere heeft omgehaald, had hij hier ook van CICERO's werken, b. v. *de legibus*, wel mogen gewagen.

Dit eerste Deel is afgeperkt in negen boeken, elk van welke weder gesplitst is in Hoofdstukken. Het eerste boek handelt, over de Zedekunde in 't algemeen, het tweede heeft tot opschrift: de Godsdienst beschouwd in zijne betrekkingen tot de Zedekunde, het derde, over de maatschappelijke inrigting, beschouwd in betrekking tot de Zedekunde, het vierde, de Staatkunde beschouwd naar de beginselen der Zedekunde, het vijfde, over de Zedekunde bij openbare Ambtenaren, het zesde, over de Zedekunde in het volksregt, of de Diplomatieke betrekkingen, het zevende, de Oorlog beschouwd, volgens de beginselen der Zedekunde, het achtste, toepassing der Zedekun-

de

de op de inwendige Staatkunde, en het negende, over de Zedekunde in de wetten.

De Heer JOUY, redeneert hier natuurlijk naar zijne wijze van zien, en schrijft vele waarheden. Zoo min echter als de Vertaler, kunnen wij hem overal onze toestemming geven. Zijne denkwijze, bij voorbeeld, in het Godsdienstige is, in ons oog, veel minder verlicht, dan in het Zedekundige. Meermalen is hij ernstig, maar niet zelden schertst hij ook, en valt in het Ironisch Komische. Hij bedient zich insgelijks wel eens van kwinkslagen, en hoe verstaanbaar doorgaans, zal men evenwel ontdekken, dat men soms naar zijne bedoeling gissen moet, en dan nog wel eens vruchteloos.

Zijne redeneringen, houden niet altoos even goed steek, maar over 't algemeen hoort men hem toch niet ongaarne. Zijn oordeel over eenige bekende Schrijvers is, hoe gegrond ook somwijlen, evenwel meermalen veel te beslissend, en ook wel eens valsch. Zijne ongunstige oordeelvelling over onzen H. DE GROOT, kan men niet anders dan zeer afkeuren. Van de gegrondheid zijner beginselen, en van het deugdelijke zijner bedoelingen overtuigd, schrijft hij vrijmoedig, en ontziet niet ligt iemand, dat op zich zelve ook meer lof dan afkeuring verdient.

De Lezer oordeele, over zijne schrijf- en denkwijze, uit het volgende staal, bevattende het tweede Hoofdstuk, van het vijfde Boek:

„ Bijna alle de oude leeraars der wetenschap, die zij *staatkunde* genoemd hebben, hebben tot heden toe niets anders geleerd, dan de kunst, om de Vorsten te bederven, en de volken tot slavernij en woestheid te brengen: ik sla eenen geheel anderen weg in; ik beschrijf de staatkunde, als de kunst, om de zedeleer op de wetenschap toe te passen; ik stel als beginsel, dat geene bij-

zon-

zondere onregtvaardigheid eene algemeene regtvaardigheid worden kan, dat geene bijzondere ondeugd haren naam verliest, zelfs al verheft zij zich ten troon."

„Een arm man, met een huisgezin bezwaard, door den honger gedreven, heeft een' diefstal begaan: hij wordt ontdekt; de zedeleer beschuldigt hem, de wet veroordeelt hem, de regtvaardigheid treft hem en onteert hem, door den naam van dief. Doch het behaagt aan den een' of anderen overweldiger, reeds bezitter van een uitgestrekt gebied, zich van een aangrenzend gewest meester te maken; dan heet de diefstal *overwinning*, en de misdaad wordt geheiligd door den roem: is de daad niet dezelfde? Waarom zouden de namen verschillen? Waarin verschilt de roover van een gewest, van een' struikroover, behalve in de straffeloosheid?"

„Altijd heeft mij het gezond verstand van dien zeeroover getroffen, die door ALEXANDER ter dood verwezen werd. „Wij zijn twee roovers," zeide hij tegen den *Macedonischen* Koning; „en gij hebt boven mij alleen het voordeel, van aan het hoofd van dertig duizend medepligtigen te hebben uitgevoerd, wat ik met een dertigtal menschen heb gedaan; ondertusschen sleept men mij ter straf, terwijl men u in triomf omvoert. O menschelijke regtvaardigheid!"

„*Frankrijk* en *Europa* hebben onlangs de kinderlijke liefde van een' jongeling toegejuicht, die, met gevaar van zijn leven, met verlies zijner bezittingen, de moordenaars van zijnen ongelukkigen vader vervolgde (1). De natuur, de zedeleer, de geheele maatschappij leiden hem, eenvoudig bur-

„(1) Hier wordt, dunkt mij, op het bekende regtsgeding in de zaak van FUALDES gedoeld."

DE VERTALER.

burger, den pligt op, van hen te doen straffen: zou de staatkunde aan Keizer of Koning rekenschap gevraagd hebben van de straffeloosheid, welke hij hen zou hebben kunnen doen genieten?"

„ De kuischheid van zeden wordt geëerbiedigd onder het stroodak; en het overspel onder het purper zou onwaardige hulde ontvangen? De vrouw, die zich de regten van eene wettige gade aanmatigt, wordt met den vernederendsten naam bevlekt, uit de laagste klassen der maatschappij geweerd, aan de algemeene verachting prijs gegeven; en dezelfde rol aan de Hoven zou een voorwerp van benijding zijn; en de grooten onder hen, die men *grooten* noemt, zouden er eene eer in stellen, geknield het kleed te kussen van eene hoer, versierd met den naam van *erkende minnares!*"

„ De hofdame, trotsch, dat zij de schaamte van een' jongen Monarch overwonnen en hem den weg der ondeugd geopend heeft, zoude, in de dronkenschap harer schandelijke overwinning, de kenteekenen van den overspeler vertoonen, en met hoogmoed tegen hare vernederde mededingsters zeggen: *ziet eens, in welk eene wanorde hij mij gebragt heeft!*"

„ Ongetwijfeld zijn dergelijke afdwalingen aan geene klasse der maatschappij vreemd; doch het geheim, dat dezelve bedekt, of de ergernis, die dezelve openbaar maakt, is voor 't minst eene hulde, aan de openbare zedekunde bewezen, terwijl de gekroonde overspeler, onder den naam van beminnelijke zwakheid, alle blikken op zich doet vestigen, en de eeuwen doorsnelt, om het nageslacht te bederven. Heeft de geschiedenis niet van een' zeker Vorst gezegd: „ men zou twintig Romans kunnen schrijven over zijne minnarijen met de Gravin DE GUICHE, met HENRIETTE DE BALZAC, met de Gravin MORET, met de edele

Da-

Dame CHARLOTTE DES ESSARDS, met de Hertogin DE BEAUFORT, met zoo vele overige Dames van meerder of minder fierheid, van meer of min hoogen rang, die den titel van begunstigde minnares bejaagden, of met zoo veel hoogmoed droegen?"

„Hooren wij niet, nog elken dag, in een volkslied de zwakheden van dienzelfden Koning vereeuwigen, die door zijne verhevene deugden alleen moest aanbevolen worden aan het geheugen der *Franschen*? Leve eeuwig de nagedachtenis van dien grootmoedigen HENDRIK, die dapper, edelmoedig, volksgezind was, die de vriend van SULLY was, de verdediger en de vader van zijn volk; doch vergetelheid, eeuwige vergetelheid aan de nagedachtenis van (1) — — ——, van den minnaar van GABRIELLE, en van den vervolger der Prinses DE CONDÉ!"

„Indien de zedekunde niet veroorlooft, de deugden van eenen man te ontzien, zoo als HENDRIK IV was; met welk een' naam moet zij dan niet brandmerken de ongeregeldheden van het Hof van den grooten ALCANDER, en de schandelijkheden van het *Harten-kamp*? Doch ik haast mij, mijne blikken van deze tijden van hoogst bederf (*prostitution*) af te wenden, om dezelve op de tegenwoordige eeuw te vestigen, waarin de voortgang der verlichting en der wijsbegeerte den terugkeer dezer heldenmatige schandelijkheden hebben weten onmogelijk te maken."

„Het is tijd, om de staatkunde in hare eer te herstellen, door te toonen, dat zij eenstemmig is met de zedekunde, om de maatschappijen te regeren volgens de wetten van die eeuwige regtvaardig-

„(1) *Du diable à quatre, du vert galant.* Ik kan dit niet vertalen."

DE VERTALER.

digheid, evenzeer toepasselijk op de volken, op de Koningen, op de *individuen*. Wee over de Schrijvers, die, terwijl zij het bijzonder misdrijf met eerloosheid kenmerkten, het openbaar misdrijf huldigen; die de kleine misslagen veroordeelden en de groote gruwelen vereerden; die tot het volk zeiden: *Zijt onderworpen, betaal de lasten, werk en zwijg;* tot de grooten: *Wandelt naar uw goedvinden in de weelde, in de ondeugd en de werkeloosheid;* tot de Vorsten: *Gij hebt de magt van God alleen; de volken zijn voor u geschapen, beheerscht hen in het belang van uwe rust, van uwe vermaken en van uwen roem.*"

„ Ik zal tot de Koningen der aarde niet zeggen, zoo als de goede Abt DE ST. PIERRE: „ Gij kunt uw belang alleen vinden in het geluk van hen, welke gij regeert; het eenigste middel, om uit de grafplaats der Vorsten te doen opstaan, is, voor het algemeene nut te werken." Ik zou mij van de woorden van een' deugdzaam man niet durven bedienen, met welke zoo vele Staatsdienaars en zoo vele mindere bediende n gespot hebben; men zou tegen mij zeggen, even als tegen den Schrijver van het *maatschappelijk verdrag*: „ men moet deze redeneringen overlaten aan de liefhebberij van redevoeringen, en deze beschouwingen zijn geschikt, om eene gezonde, vurige ziel te vermaken, en derzelver Schrijver belagchelijk te maken." Daarenboven, wie ben ik, om de Koningen te bedillen? Zij, die van God alleen hunne magt hebben, hebben ook van God alleen hunne deugden; en de geschiedenis van het menschelijk geslacht bewijst genoeg, hoe mild de Hemel met deze deugden is jegens hen, die hij roept, om de menschen te regeren."

„ Ik zal mij slechts eene aanmerking veroorloven, namelijk dat de arme droomer, DE ST. PIERRE, die zich in het hoofd bragt, om over de zede-

dekunde en het volks-geluk te spreken, tegen de regering van *Frankrijk*, terwijl men de minnaresse van den Regent bezong, en de *bureaux* belegerde van dien vermaardsten bankeroetier der wereld, van dien LAW, die zoo behendig met de geldmiddelen van een Rijk wist te spelen; ik zal mij, zeg ik, alleen deze aanmerking veroorloven, namelijk, dat de Abt DE ST. PIERRE slechts herhaalde, schoon zwakker en in min goede uitdrukkingen, wat de *Florentijner* MACHIAVEL in een Hoofdstuk van zijnen *Vorst* gezegd had, over 't welk de hedendaagsche vereerenswaardige *censuur* vaardig en gestreng regt zou doen."

„De hoogste roem en het waar belang van een Vorst is, eene vrije staatsregeling in te stellen, en het ware middel om zijne magt te vermeerderen, is, dezelve te bepalen. Koningen! bemint gij den roem (voegt er de *Florentijnsche* staats regts-kundige Schrijver bij), breekt de ketenen uwer volken, herstelt overal de orde en de eenstemmigheid, wordt slaven der wetten, onderwerpt aan haar alles en u zelve, volgens het oude spreekwoord: *legum servi estote, ut liberi esse possitis!* Uw lof zal van alle lippen vloeijen, men zal u verheffen (verkondigen) als herstellers van het algemeene welzijn. Doch zoo gij de wanorde vindt, en er voordeel van trekt, ongelukkige Monarchen! gij weet niet, van hoe veel naam, roem, eer, veiligheid, voldoening gij u zelven vrijwillig berooft, hoe veel naspraak, schande, ongerustheid en gevaren gij op u zelven opeen hoopt" (1). Zoodanig is de kreet, ontvallen aan den

„(1) *Non si avengono per questo partito, quanta fama, quanta gloria, quanto onore, sicurta, quiete, con satisfazione d'animo ci fuggono; ed in quanta infamia, vituperio, pericole ed inquietudine incorono.*"

den Apostel der tirannij, ter gunste van de openbare zedeleer."

Hier en daar heeft de kundige Vertaler, den Schrijver in korte aanteekeningen te regt gewezen, en wij zagen dit met groot genoegen, maar hij had het meer kunnen doen, gelijk hij ook zelf verklaart. De Franschman, ja de Bonapartist zelfs blinkt, in den ijver voor de liberaliteit, te dikwerf door.

In het ten toon stellen van de gruwelen, door de Grooten der Aarde, door Ministers, Vorsten, Kabinetten, Staatkunde in vroegeren en lateren tijd gepleegd, heeft de Schrijver wel eens te sterk gekleurd, en dit dient ook onder de lezing hier wel voor oogen gehouden te worden, om de Ingezetenen en onderzaten niet tot gedachten en handelingen te vervoeren, die de allerrampzaligste gevolgen menigwerf veroorzaakt hebben. Al te zwart en donker te schilderen, is zoo min te prijzen, als dit al te wit en licht te doen. Indien men zich geheel door onzen Schrijver laat medeslepen, dan moet men voor de menschen bang worden, en voor Ministers en Vorsten beven, als de onwijzen voor spooken doen. — Wij ontkennen echter niet, dat hij den bal dikwijls juist geslagen, en den paal goed getroffen heeft, maar hij is veel te algemeen geworden, en heeft te veel afgeleid, uit zijne ervaring en 't geen hij meent te hebben waargenomen, zonder behoorlijk te vragen: pleeg ik wel genoeg met mijne beperkte kunde raad, en beslis ik ook te stout? De Heer JOUY, heeft zich te veel met het historische, met de geschiedenis, bezig gehouden. Hij had meer opgeklaard redeneren, en zijn betoog uit den aard der zake moeten afleiden. Dan kon hij er hier en daar iets tot staving uit de geschiedenis hebben bijgevoegd; en welke heerlijke diensten zou hem dan de Chris-

te-

telijke leer, als hij die naar den Bijbel eerst zuiver had leeren kennen, hebben kunnen bewijzen. Maar dan had de Heer JOUY meer tijd tot dezen arbeid moeten besteden, en zijn werk had welligt nog wel eenigen tijd achterwege gebleven.

Ondertusschen, niettegenstaande al het geen wij hier missen en verlangden, offchoon de menigvuldige aanmerkingen welke op dit werk kunnen gemaakt worden, roemen wij echter zeer des Schrijvers voortreffelijk oogmerk, doen gaarne hulde aan zijn vernuft, stemmen volkomen met zijne hoofdstelling in, en wenschen hartelijk, dat dit en het volgende Deel, waarnaar wij verlangen, zal mogen medewerken, om hoe langer zoo algemeener te gelooven, dat er waarachtig maar ééne Zedewet bestaat, dat dezelve eeuwig en onveranderlijk is, dat alle individu's zonder onderscheid, maar ook alle Staten, Maatschappijën en verbonden zich daarnaar, op derzelver verantwoordelijkheid, schikken en rigten moeten, en dat, men zonder dat, op geen ander, dan hersenschimmig geluk hopen kan.

HULDE aan de Nagedachtenis van JEAN HENRI VAN SWINDEN. *Te* Amsterdam, *bij* C. Covens *en* P. Meijer Warnars, 1824. *X en* 122 *Bladz. In gr.* 8*vo*. *De prijs is f* 2 : 10 : —

De man, wien deze hulde geldt, heeft zich, in zijn nuttig en werkzaam leven, zoo verdienstelijk gedragen, en tevens zoo beroemd gemaakt, dat maar weinigen in dezen met hem vergeleken kunnen worden. Groot waren de Geestelijke gaven, waarmede de Goede Voorzienigheid zijn wel gevormd ligchaam vervuld had, voorbeeldig het gebruik, dat hij daarvan onop-

houdelijk maakte, en heerlijk de vruchten, welke hij niet alleen zelf daarvan plukken mogt, gedurende eene reeks van jaren, maar die ook zeer velen van zijne bekende en onbekende Landgenooten en vreemden genoten hebben, en nog, hopen en verwachten wij, genieten zullen, offchoon ook zijn ftof reeds lang in de aarde gerust zal hebben. De waarlijk edele VAN SWINDEN, leeft toch en zal hier lange blijven leven, niettegenftaande zijne ziel reeds deze aarde verlaten heeft, door zijne deugden en fchriften. Ook wij hadden het genoegen van den grooten man, fints jaren, perfoonlijk te kennen, en te bewonderen, maar al ware dit ook ons voorregt niet geweest, zijne nagedachtenis zou echter, door zijne belangrijke werken en fchriften, en door den roem welken zijn naam alomme verfpreidde, bij ons in hooge achting gebleven zijn.

Het was een, het achtingwaardig Beftuur, van de aanzienlijke en den roem van *Amfterdam* fints jaren vermeerderende Maatfchappij, *Felix Meritis*, waardig Befluit, waarbij twee Heeren Commisfarisfen der Maatfchappij, als mede de Heeren Directeuren van de Departementen, Natuurkunde en Muzijk, benevens den algemeenen Secretaris, verkozen werden, om den tijd en de wijze te regelen, wanneer en waarop nog de nagedachtenis van den waardigen J. H. VAN SWINDEN, door de Maatfchappij, waarvan hij 37 jaren lang een zoo vereerend Lid geweest is, de regtmatige hulde zoude worden toegebragt. Dit befluit heeft dan ook in deszelfs werking, aan de verwachting fchoon beantwoord, en het geëerd Publiek, heeft daaraan onder andere ook deze heerlijke lettervrucht te danken.

Wij waren er zelve wel, op den 7den November l. l., in de fchoone Muzijk-Zaal, niet bijtegenwoordig, hoe zeer wij zulks ook gewenscht had-

houden, maar weten toch uit de berigten, dat deze aandoenlijke plegtigheid aan het oogmerk uitmuntend beantwoord heeft. Zie hier, wat men daarvan ter bevestiging in het Voorberigt aantreft:

„ Heilig en plegtig waren die oogenblikken. — De tegenwoordigheid, van den eenigen broeder en de verdere naaste betrekkingen des dierbaren overledenen — van Zijne Excellentie den Heer Staatsraad, Gouverneur van Noordholland — de Edel Achtbare Heeren Burgemeesters en Raden dezer stad — de verdere hooge Ambtenaren van Staat, hier gevestigd — Curatoren en Professoren der Doorluchtige School — Kommissiën uit het Koninklijk Nederlandsch Instituut — uit de Maatschappij: *tot Nut van 't Algemeen* en van verdere geleerde en nuttige inrigtingen en gestichten — eene talrijke verzameling der Leden dezer Maatschappij en genoodigden der beide redenaren — zetteden aan die treurige, maar toch belangrijke, plegtigheid eenen luister bij, welke deze oogenblikken voor den gevoeligen en dankbaren mensch onvergetelijk doen zijn."

„ Diep getroffen door de voortreffelijke taal van den Redenaar, — opgetogen door de verheven zangen des Dichters, was, na den afloop dier plegtigheid, de wensch algemeen, om *Redevoering* en *Dichtstuk* door den druk algemeen verkrijgbaar te maken. — Aan dezen wensch wilden Kommissarissen dezer Maatschappij gaarne gehoor geven, die tot dat einde den Hoogleeraar *Mr.* D. J. VAN LENNEP en den Dichter H. H. KLIJN verzochten, hunnen uitmuntenden letterarbeid, zoo geheel voor deze plegtigheid berekend, te willen afstaan aan de Heeren *C. Covens* en *P. Meijer Warnars*, welke gaarne de uitgave daarvan voor hunne eigene rekening op zich wilden nemen."

„ De Heeren Redenaar en Dichter voldeden welwillend aan het verzoek van Kommissarissen,

en dus werd besloten, dat de *Redevoering* en het *Dichtstuk*, toegewijd aan de nagedachtenis van den Hoogleeraar JEAN HENRI VAN SWINDEN, door den druk, algemeen verkrijgbaar zou worden gemaakt."

Zoo hebben wij dan hier voor ons, de lofrede in eenen deftigen stijl van Mr. D. J. VAN LENNEP, en het lofdicht door H. H. KLIJN, welke zich zelve zeer beloonende lezing, ieder een in staat stelt, om te zien, hoe gelukkig de keuze was van den Redenaar en den Dichter, hoe wel zij hunne taak verrigt hebben, en hoe veel reden men heeft om zich te verblijden, dat beiden aan het hun vereerend verzoek door Kommissarissen naar aller wensch gedaan, wel hebben gelieven te voldoen.

De Hoogleeraar VAN LENNEP, heeft niet gewerkt op de aandoeningen, maar zich bevlijtigd, om treffend te doen zien, wat VAN SWINDEN geweest is, en hoe hij dus heeft kunnen zijn; — het doel dat hij zich voorstelde, de middelen, die hij daartoe aanwendde, en zijn arbeid, door den zegen Gods bekroond, met vrome aandacht te doen overwegen; — en eindelijk daaruit de verpligting te doen erkennen, om niet slechts het geen VAN SWINDEN deed, in dankbaar geheugen te bewaren, maar ook, om zoo veel wij kunnen, van zijn geest en gevoelens over te nemen, en zijn voorbeeld, zoo veel in ons is, met ijver na te streven. VAN SWINDEN, wordt alzoo hier geroemd, gelijk een zoo edel denkend man als hij was, zoude verlangen geprezen te worden. Wanneer de daden zoo spreken als hier, heeft de lofredenaar een aangename taak te volbrengen. Wij lazen deze lofrede met onuitsprekelijk genoegen.

Ook KLIJN, heeft het gevoel zijnes harten zoeken te storten in de gemoederen der genen die

die hem hoorden, met geestdrift van den onvergetelijken man gesproken, met reden vooral ook zijn Christelijk geloof geroemd, en het aandoenlijk onderwerp van zijnen Zang, regt Dichterlijk en ernstig uitgevoerd. Schoon ons overtuigd houdende, dat verre de meesten deze hulde zoo zij dezelve al nog niet reeds gelezen hebben, evenwel zeker lezen zullen, en wij dus daartoe niet behoeven uit te noodigen, willen wij echter dit proefje hier plaatsen:

Eene eerzuil van Gods kerk!... O roem, zoo
 schaars verkregen!
De dorrende aard' herbloeit; de hemel juicht haar
 tegen!
Gods Englen staan ontroerd, en slaan 't verheer-
 lijkt oog
Met heilge geestdrift van den purpren hemelboog
Naar 't stof, en buigen 't hoofd, en juublen, bij
 't ontdekken
Dier godsvrucht, die alleen de zielen tot zich
 trekken,
De harten aadlen kan, den echten roem ver-
 leent,
En aarde en hemel voor 't verbaasd heelal vereent!

Waarom zou hier mijn mond niet van die glorie
 zingen?
Waarom niet met die verw VAN SWINDENS beeld
 voldingen?
Was niet de godsdienst zijn geleider, steun en staf?
Was 't niet de godsvrucht, die zijn' roem die
 waarde gaf?
Stort, dichtkunst! stort u uit! 't is hier geen palm
 verkwisten,
VAN SWINDEN was in 't volst, in 't schoonst diens
 eernaams, Christen.

Voortreflijk Christendom! Gij, levenslicht en kroon,
Die 't schoone eerst waar doet zijn, en 't ware eerst heft tot schoon!
Ja heilig is 't gevoel! ja zalig is 't beseffen!
Als hij, wiens wijsheid ons als 't licht der zon moet treffen;
Als hij, wiens oordeel stout elk denkbeeld weegt, en nooit
De waarheid huldigt, of haar opbouw is voltooid;
Als hij, in wien wij 't beeld van deugd en liefde lezen;
Wiens geest, vernuft en smaak een levensgids kon wezen;
Als hij, met God in 't hart, voor God en deugd bezield,
Met ons, op 't diepst geroerd, voor 's werelds Heiland knielt!

Rijs, reine vreugde! stroomt, gij, godgewijde zangen!
Verhef u, heilge hoop! daag, zaligend verlangen!
Klink, dankbre lofzang, klink, en rijs en klief de lucht!
Bij zoo veel grootheid dekt zich 't ongeloof, en vlugt!
Ja, hij, wiens dood ons schokt, hij staafde en blijft getuigen:
„ Tot wien zich 't hoofd ook heft, voor wien ook knieën buigen,
„ 't Is JEZUS heilge leer, die d' onwaardeerbren schat,
„ Den zuivren diamant des echten roems bevat:
„ Zij schenkt hem d' eêlsten gloed; zij maakt hem onverderflijk;
„ Zij maakt het groote grootsch, — en bij dat grootsche, onsterflijk."

Zo staan wij dan bij 't graf, met zoo veel lichts bestraald;
Het raadsel is verklaard; de voorhang weggehaald;
Wij

Wij zien, het kind van 't ftof, gekweekt in 't ftofgewemel,
Werd man, ontving zijn' rang, werd burger van den hemel!

Het fchoon uitgevoerd en zeer gelijkend Portret van den waardigen overledenen, met het gepaste onderfchrift van den Dichter B. KLIJN BZ., heeft hier de verdiende plaats ontvangen, en ftrekt deze uitgave waarlijk tot fieraad. Zijne beeldtenis dus tot fieraad van de hulde hem toegebragt, gelijk zijn leven en werk tot wezenlijken fieraad verftrekt heeft!

BELANGRIJKE BERIGTEN omtrent den geweldigen dood van den Hertog VAN ENGHIEN. *Getrokken uit de Gedenkfchriften van den Hertog* VAN ROVIGO. *Te* Amfterdam, *bij* J. C. van Kesteren, 1823. 68 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* — 12 —

Waartoe eene Nederduitfche overzetting van deze berigten, in een afzonderlijk boekje, noodig was, zien wij niet in. Het doodfchieten van den Hertog VAN ENGHIEN, is, naar ons oordeel, zedelijk befchouwd, het plegen van een verfchrikkelijken moord geweest, niet voor rekening komende van de uitvoerders, de militairen, maar voor den of de bewerkers. Die ontmenschte daad, hoedanig men dezelve ook vergoelijken moge, blijft een onuitwischbare vlek in het leven van NAPOLEON, welke zelfs de fchoonst fchijnende redeneringen niet uit kunnen wisfchen. NAPOLEON had de magt toen in handen, zonder zijn bevel kon men den Hertog niet van een vreemd territoir afrukken, noch hem van zijne vrijheid berooven, noch hem voor een zoogenaamde regtbank flepen, noch hem

ter dood veroordeelen, noch hem dood schieten. Hij heeft, om welke redenen dan ook, daartoe bevel en vrijheid gegeven, en de Hertog is vermoord. Dit is eene historia facti.

Bij gevolg is BONAPARTE de oorzaak, dat de Hertog VAN ENGHIEN, zonder dat zijne schuld bewezen werd, ja, zonder dat men zelfs zijne zaak behoorlijk onderzocht, doodgeschoten is. Wie gevoelt niet, uit dit eene staal reeds, hoe dankbaar wij zijn moeten, dat *Europa*, dat *Frankrijk* van zulk eenen overheerscher verlost is, die in staat was, om zoodanig een verfoeijelijk en hemeltergend misbruik van magt te maken.

Dat de Hertog VAN ROVIGO, met leedwezen en afschrik vernam, dat men hem als medepligtigen in deze gruweldaad beschouwde, doet hem eere aan. Niemand kan het hem kwalijk nemen, dat hij, zijner onschuld bewust, daar openlijk tegen op kwam, om zich van dezen blaam te zuiveren, in tegendeel moet elk dit in hem prijzen.

Het is ons voorgekomen, dat hij zijne onschuld ook in deze zeer goed bewezen heeft, zoo dat wij, door deze belangrijke berigten ingelicht, niet aarzelen te verklaren, dat alleen verfoeijelijke laster eenigen van zijne Landgenooten, welligt om zich zelve zoo schijnbaar vrij te pleiten, of ook uit bijzonderen haat, om den Hertog VAN ROVIGO van zijne eer te berooven, heeft aangedreven, om dezen duivelschen trek hem te spelen. Maar God zal regtvaardiglijk oordeelen!

De reden waarom wij aanvingen met te verklaren, dat wij de noodzakelijkheid der vertaling van dit geheele Stukje niet inzien, is, om dat wij Nederlanderen eigenlijk met die Fransche wandaad en boosheden niets te maken hebben, en wij het dus voor voldoende gerekend zouden hebben, dat, in het een of ander van onze nieuwspapieren, de hoofd-inhoud ware gemeld.

MEN-

MENGELWERK.

NOG IETS OVER 1 *Cor.* XV: 29, 30.

Na dat ik, het geen in de Boekzaal der Geleerde Wereld gevonden wordt, voor Mei 1824, Mengelwerk, bladz. 559, reeds aan de Redactie verzonden had, ontving ik de *Bijdragen tot de beoefening en Geschiedenis der Godgeleerde wetenschappen*, *voor* 1823. XI Deel, 5de Stuk, (welke ik telkens wat laat ter lezing ontvang,) en vond daarin bladz. 673. eene breedvoerige verklaring van diezelfde plaats, als eene uitbreiding van de uitlegging van den Heer BOSVELD, door den Eerw. ADRIANI, Pred. te *Dokkum*.

Na dat ik mijne opgegevene verklaring, met die van den Heer ADRIANI had vergeleken, kwam ik er bij mij zelven bijna toe, om te zeggen, in den Geest van den Heer ADRIANI (aldaar bl. 674): dat *de verklaring, welke ik heb opgegeven* (Boekzaal, Mei 1824. Mengelwerk bladz. 559.) *de ware meening van* PAULUS *uitdrukt*.

Zakelijk zal men de verklaring van het hoofdoogmerk van PAULUS in deze plaats, volgens de opvatting van BOSVELD en ADRIANI, en die van mij, vrij eenstemmig vinden. In het letterlijke, meen ik echter het van die achtingswaardige mannen te winnen, om dat mijne verklaring eenvoudiger en natuurlijker is.

Te regt meldt ADRIANI, dat de *Doop* ons juist te stade komt, in onze uitzigten in de eeuwigheid, *dewijl* dezelve leidt tot geloof aan Hem, die

die gestorven is om onze zonden, en opgewekt om onze regtvaardiging; *dewijl* dezelve ons verzekert, van het eeuwig en onverderfelijk leven, door JEZUS CHRISTUS aan het licht gebragt; en *dewijl* die ons wijst op, en gemeenschap doet oefenen met JEZUS, die opgestaan is uit den dood, en voor de zijnen de heerlijkste vruchten heeft verworven, bladz. 687. Maar die zelfde denkbeelden bedoelde ik, in de verklaring door mij gegeven; zoo als ik, in de korte zamentrekking aan 't eind van mijne uitlegging, aanwees.

Dan in 't letterlijke blijft verschil.

ADRIANI heeft: *Wat nuttigheid, wat voordeel is het?*

IK *Welke verpligting, om zich als Christenen te gedragen?*

ADRIANI verstaat door *dooden*, dood, staat des doods θανατος.

IK: eenvoudig *gestorvenen*, *die* (volgens de voor een oogenblik toegegevene veronderstelling van PAULUS) *dood blijven.*

ADRIANI wil, dat het eerste en tweede van *vs.* 29. hetzelfde zij.

IK scheide het: *Welke noodzaak om Christelijk te leven? ja wat nut, of voordeel is er in den geheelen Doop?* (indien men gedoopt wordt, om *dood te blijven*, wanneer men sterft; of, zoo als PAULUS zelf zegt: *indien de dooden niet weder opstaan?*)

De lezer oordeele!

W. COST.

Bedum,
den Junij 1824.

JU-

JUDA'S BEDE AAN JOZEF (1).

Met diep getroffen ziel en doodsangst op de kaken,
O PSOTONFANICH! die als FARO prijkt en spreekt,
Kniel 'k neêr, door vaderliefde, en broedermin aan 't blaken,
Uw toorn verplette niet, waar liefde en onschuld smeekt,

Toen veege hongersnood ook Kanaän kwam teist'ren,
En grimmig blikte rond in tent en stal en hut,
Om ouderdom en jeugd en 't derig vee te ontheist'ren,
Toen zocht het hong'rig lijf in 't rijke Egipte stut.

Naauw drukten wij den voet in On, de pronk der steden,
Of 't oog van U, ô Prins! schoot blikken op ons uit;
„ Leeft, leeft uw vader nog, in 't ondermaansch beneden,
„ En tiert er nog een' telg, een' frissche broeder spruit."

Zoo klonk uw' taal ons toe van uw' verheven zetel,
En wij, uw' knechten, wij, waar de onschuld troont en bloeit,
Van list en veinzen wars, eenvoudig, onvermetel,
Wij deden waarheid huld', waarvoor ons 't harte gloeit.

Ja, spraken we onbeschroomd, Egijptisch Rijksbehoeder!
Onze achtb're vader leeft, de grijze JAKOB leeft,
Ook leeft zijn jongste zoon, onze allerwaardste broeder,
Aan wien des ouden ziel met teed're liefde kleeft.

Deez'

(1) Gen. XLIV: 18. tot XLV: 4.

Deez' liefde klom ten top, haar band werd naauw gestrengeld
Daar JOZEF werd gescheurd van 't vaderminnend harte;
Zijne asch rust' zacht in 't graf, — zijn reine ziel verengeld
Zweeft boven om Gods troon, daar kwelt hem druk nog smart.

Wij stonden gansch verplet, toen we uw bevel ontvingen:
„ Ga, haal dien liev'ling hier, dat hem mijn oog aanschouw;"
Vergeefs was ons taaf'reel van 's Vaders handen wringen,
En van het zielenleed, dat hem wis dooden zou.

Uw wil bleef onverzet gelijk de onwrikbre bergen;
„ Ga," klonk ons weer in 't oor, „ en haal den jongsten zoon,
„ En zoo gij u verstout weerbarstig mij te tergen,
„ Keer hier dan nimmer weer, of ducht mijn' wraak ten loon."

Wij togen spraakloos heen, beangst in ziel en zinnen,
Deez' maar dook 's vaders oog in bitt'ren tranenvloed;
„ Ach," riep hij snikkende uit, „ 'k blijf RACHELS zoon beminnen,
„ Zoo lang de gulden zon mijn' grijzen kruin begroet.

„ Die dier geboren' telg, neen, 'k wil hem nimmer derven!
„ 'k Verloor als JOZEF hem, stond ik hem immer af,
„ En mijn gemarteld lijf zou wis van droefheid sterven,
„ En jamm'rend' zinken in het doodsche en somb're graf."

Ge-

Gelijk de ceder knakt, door woeste onweersvlagen,
Zoo boog ook vaders wil voor 't vlijmend hongerzwaard;
„ Scheur, ruk u van mij los, mijn troost in de oude dagen!
„ Of ons geheel gezin verdwijnt ras van deze aard'.

„ Reis, BENJAMIN! reis heen, o wellust mijner oogen!
„ Jehova hoede u en geheel mijn zonental!
„ Dan juicht en galmt mijn ziel, nu diep ter neer gebogen,
„ Haast, bij uw' wederkomst, met juub'lend lofgeschal."

Zoo sprak ons JAKOB toe; ontelb're tranendroppen
Ontwelden 't smekende en tot God geheven oog,
En zag ons starend' na, tot 't hoogst der bergentoppen
Ons aan zijn' liefden blik, aan tent en kudde onttoog.

'k Bleef voor den jong'ling borg, ik stelde mij ten pande;
Zoo hij niet wederkeer' rust 's vaders vloek op mij,
En dreigt mij 's Hemels wraak en onverkropb're schande,
En de oorsprong van mijn zijn daalt in der doodenrij.

Zoo onder 't schitt'rend kleed van FARO's Rijksbehoeder
Nog menschenliefde huist en 't hart gevoelvol slaat,
Zoo ge ooit een vader eerde en minde een' lieven broeder,
Dan kent ge, o Vorst! het beeld van JUDA's veegen staat.

En

En 'k smeek dan niet vergeefs voor de onschuld om ontfermen,
Dan houdt ge mij ten slaaf en spreekt den jongeling vrij,
Dan klemt de grijsaard weer zijn oogelijn in de armen,
En ik, ik torsch, met moed, der slaven boei en pij.

'k Leef dan wel diep verneêrd, miskend, o Vorst! te gader,
Maar hooger klopt mijn hart, hoe ook als slaaf gebukt,
Wen 'k zoo het leven rek van mijnen ouden vader,
Die d'eenen voet reeds op den rand der graven drukt......

De Vorst staat diep geroerd en kan zich niet bedwingen,
Een traan ontrolt zijn oog, zijn harte gloeit als vuur,
Hij doet al de Edellién, die luist'rijk hem omringen,
De zaal ontgaan, in dit zoo hoog aandoenlijk uur.

Nu schreit de Prins zoo luid, zijne oogen schijnen beken,
„ O," roept hij nokkend uit: „ kent, kent ge mij niet meer!
„ 'k Ben JOZEF, dien ge als slaaf verkocht in *Dothans* streken;
„ Mijn vader leeft ook nog! o, 'k dank u Hemelheer!

„ Kom dierbaar broed'rental, geene angst beknelle uw harte,
„ Dat u mijn mond ontmoete en hart aan hart zich drukk',
„ 't Was God, die mij hier zond, en vreugde schiep uit smarte,
„ En uit een donk'ren nacht een middag van geluk."

Gorinchem, A. VAN ZUTPHEN.
Louwmaand, 1824.

KOR-

KORTE BESCHRIJVING VAN DEN GODSDIENST, GEWOONTEN ENZ. DER BEWONERS VAN HET GEBERGTE, IN DE NABIJHEID VAN RAJEMAHAAL, DIE VOOR DE OORSPRONKELIJKE BEWONERS DER LAGERE LANDEN GEHOUDEN WORDEN, WAARUIT ZIJ DOOR DE HINDOOS VERDREVEN ZIJN.

(*Uit eenen Brief uit Indië.*)

Dit volk brengt vele Ondergoden zoen-offers, maar beschouwt die echter flechts als Middelaars, ter aanbidding van den *Bedoo Gosfajah*, het welk in de taal der Bergbewoners *grooten God* beteekent. Zij dienen de koe niet. Zij gelooven aan eene ziels verhuizing, en aan eenen toekomenden ftaat van vergelding. God laat eene ziel in een dier of plant overgaan, maar dit gefchiedt om misdaden, die zij in een menfchelijk ligchaam bedreven heeft. Somtijds wordt eene ziel, tot belooning van een vroom leven, op aarde teruggezonden, om het ligchaam van een aanzienlijk man te bewonen, en alle aardfche genoegens te genieten, eer zij in de eeuwige zaligheid ingaat. — Dewijl zij geene fchriften bezitten, zoo wordt bij hen alles door overleveringen bewaard. Zij zeggen, dat de groote God hemel en aarde, en alles op dezelve heeft gefchapen, dat zelfs de Ondergoden gefchapene wezens zijn, aan welke hunne onderfcheidene posten op aarde zijn aangewezen. Zeven broeders werden afgezonden, om de aarde te bevolken, van de vrouwen dezer familie wordt echter niets gerept. Zij fchrijven zich de eer toe, van den oudften broeder af te ftammen. Kort na hunne komst op aarde, kregen zij bevel om te fcheiden, maar eer zij dit de-

daden, kreeg ieder broeder een deel van alle foorten van levensmiddelen; het werd deze broeders, en hunne nakomelingen geoorloofd, uit eene nieuwe fchotel te eten, behalve den oudften broeder, dewijl deze eene morfige fchotel bragt, om zijn aandeel daarop te ontvangen, waarom hij ook naar het gebergte werd gebannen, om daar afgezonderd te leven. Intusfchen kreeg hun ftamvader, zoo wel als de zesde broeder, van welken de Europeanen afftammen, iets van alle foort van fpijs op zijne fchotel, zoo dat zij alles mogen eten, wat niet giftig is.

Hun Godsdienst, beveelt hun hunnen naasten geen leed te doen, niemand te befchimpen of te flaan, niet te ftelen of te twisten; zij moeten den armen mededeelen, en de feesten waarnemen, maar den grooten God des morgens en des avonds loven. Zij moeten den blinden of kreupelen niet befpotten, anders hebben zij Gods ftraf te duchten. Varkens bloed, op de regte wijze gebruikt, reinigt van alle zonden. Wie in eenen veldflag fneuvelt, gaat terftond naar den hemel. Wordt iemand hunner door eenen tijger gedood, dan moet zijn naaste bloedverwant hem wreken, door een dezer dieren te dooden, anders dooden zij deze dieren niet gaarne, ten zij dan dat zij dit vooraf gedroomd hebben.

De *Damauno*, of droomer, is meer een ziender, dan een Priester. Als de Bergbewoners ziek zijn, of als hun een ander ongeval overkomt, dan wenden zij zich met een gefchenk tot den *Damauno*, en den volgenden morgen, deelt hij hem zijne ware of verdichte droomen mede, die hij hierover gehad heeft. Hij zegt hun, welke Godheid zij beleedigd hebben, en wat zij doen moeten om die te verzoenen; gewoonlijk is het een min of meer kostbaar offer of feest, dat hij beveelt. Bij gelegenheid, als er gebeden moe-

moeten gehouden worden, kiest men den een of anderen wijzen man, maar geen *Damauno.* — Wie een *Damauno* wil worden, moet een proeftijd ondergaan, alleen in de bosſchen leven, vasten, hanen offeren enz. Zij gelooven dat hij in dien tijd met de Boschgoden, booze Geesten en wilde dieren, in verbindtenis komt, zonder dat zij hem eenigzins benadeelen.

Men vindt geene beelden onder dit volk, echter wordt een zwarte ſteen, dien men in het gebergte vindt, tot een altaar gebezigd; voor dezen worden alle offers gebragt, en hij zelve wordt met bloed beſproeid, men noemt hem RURRIJ.

Het Chitariah feest is het grootſte, dewijl dit echter zeer kostbaar is, zoo wordt het ſlechts bij plegtige gelegenheden gevierd. Hiertoe wordt eene groote menigte buffels, varkens, gevogelte en ſterke dranken vereischt, en het duurt vijf dagen. De Bevelhebber van het korps der Bergſchutters, gaf in het jaar 1822, toen hij met verlof te huis kwam, zulk een feest, dat hem 250 ropijen kostte, en zijne bezolding van vijf maanden verteerde. Het offervleesch wordt gegeten, en de *Mudjeah* of Bevelhebber van het Dorp, krijgt hiervan een bepaald deel voor zich en zijne familie. De *Chitariah* is het eenige feest, waaraan vrouwen deel mogen nemen; maar dan moeten zij des avonds en des morgens tot den grooten God bidden; verzuimen zij dit, dan moeten zij eenen vogel offeren.

Men beſchouwt het bij hen als eene grootere misdaad in eene vrouw, eene fout te verbergen, dan die te begaan.

Eer de boer begint te zaaijen, zendt hij naar den *Mudjeah*, en den *Damauno*; hierop wenden zich alle drie, naar het middelſte gedeelte der woning, en bidden voor de welvaart van het

 huis,

huisgezin, en eenen rijken oogst, en werpen tevens een gedeelte van de spijs en drank, die voor het feest bereid is, op den grond. Dit feest schijnt ter eere van den akkerbouw, en der Huisgoden, gevierd te worden.

Deze Bergbewoners eten of drinken nooit, zelfs geen teug water, zonder vooraf een weinig van hetzelve geofferd, en eenige woorden van dankzegging gesproken te hebben. Als iemand hunner een feest wil vieren, dan zendt hij vooraf een bode naar allen, die hij noodigen wil; deze bode noemt slechts zijnen Heer, en vertoont een koord, waarin zoo vele knoopen liggen, als er dagen voor het feest verloopen moeten. Zij eten nooit van hun graan, voor dat zij een dankfeest gehouden, en den God van den landbouw geofferd hebben, bij deze gelegenheid zenden zij ieder huisgezin in het Dorp, iets van den oogst.

De bewoners dezer bergen, zijn zeer hevig in hunne liefde. — Zij hebben hunne zamenkomsten bij maneschijn, liefdegeschenken en alle andere eigenheden der Schotten in dit stuk. De meisjes worden steeds over het huwelijk geraadpleegd. De veelwijverij is geoorloofd, een man mag zoo vele vrouwen hebben, als hij middelen vindt om de onkosten der bruiloft, en de geschenken voor de ouders der meisjes te betalen; zelden hebben zij echter meer, dan ééne vrouw. Sterft eene vrouw, dan mag de man geene andere trouwen, voor dat er één jaar en één dag verloopen is, dewijl op den eersten dag der dertiende maand, na dat de ziel het ligchaam heeft verlaten, offers en gebeden voor het heil der ziel moeten gebragt worden. Op den dag der bruiloft, vergaderen de gasten in het huis der bruid, waar zij op kosten van den bruidegom teren; de vader der bruid, neemt haar dan bij de hand

en

en levert haar over aan den bruidegom, waarbij hij hem vermaant zijne dochter goed te behandelen, en vooral haar niet te slaan, het zij dan dat zij dit verdient. De bruidegom doopt hierop zijnen kleinen vinger in eene roode verw, en teekent daarmede het voorhoofd der bruid, dan slingert hij zijnen kleinen vinger om dien van haar, en brengt haar in zijn huis. Na vijf dagen, keeren zij in het huis van haren vader terug, en smullen zoo lang, als er iets is. Eene weduwe mag, met toestemming harer ouderen en der naastbestaanden van haren overledenen man, weêr trouwen; zij mag den jongeren broeder van denzelven, of een neef van de zijde des broeders huwen; maar bij een tweede huwelijk, wordt de roode verw niet gebezigd.

Zij gelooven sterk aan hekserij, en hebben verscheidene proeven, die zij hun, die als toveraars verdacht zijn, doen ondergaan: bij voorbeeld, zij laten hun gloeijend ijzer met de tong aanraken, en daarbij *Birmah*, den God des vuurs aanroepen, om hen te beschermen, als zij onschuldig zijn.

Het lijk van iemand, die aan de kinderziekte sterft, wordt niet begraven, maar met bladeren bedekt in de bosschen gelegd; dat van hem, die aan de waterzucht sterft, wordt in de rivier geworpen, dewijl zij meenen, dat, zoo zij dit begroeven, de ziekte in het Dorp zou blijven, en nog andere medesleepen. Het lijk van eenen *Damauno*, wordt ook niet begraven, maar in het bosch gezet, waar hij na zijnen dood een booze Geest wordt. Indien men het ligchaam op de gewone wijze begroef, zou hij in het Dorp rond waren, maar nu zij hem deze poets bakken, moet hij zijne duivelarij alleen tot het woud bepalen. Hij mag, zoolang hij leeft, geen koevleesch eten, en bij zijn lijkfeest mag dit ook niet gebruikt worden.

De ligchamen van alle andere perſonen, worden op de gewone wijze in een bed van gras, met het hoofd naar het noorden, begraven, en met aarde en ſteenen bedekt. Een Opperhoofd wordt op een klein rustbed begraven, en een lap zijde op zijn graf gelegd, na dat de plaats rondom met ſteenen omringd is. Willen de vrienden van iemand anders zijn lijk met ſtaatſie begraven, dan moeten zij van den *Mudjeah* het verlof hiertoe koopen. Als iemand door een Tijger verſcheurd is, dan vergaderen zijne bloedverwanten op die plaats, verzamelen de overblijfſelen en offeren eene Geit, bij welke gelegenheid de *Dammumo* zich als een krankzinnige, en als een Tijger gedraagt.

Ieder Dorp of Berg heeft zijnen *Mudjeah*, hij is de eigenaar van den grond, en het Opperhoofd der Gemeente, en heeft twee of drie ambtenaren onder zich; zijne inkomſten komen van eene zekere opbrengst der voortbrengſelen des lands, ſtukken vleesch van de offerdieren, en eenige voordeelen bij het beſliſſen van twisten onder zijne vaſallen. Er zijn ook *Mudjeahs* van districten, deze hebben echter geene inkomſten van eenen anderen grond, dan van hun Dorp, zij krijgen echter zekere voordeelen van het beſliſſen van twisten tusſchen perſonen van onderſcheidene Dorpen onder hun gebied, waarbij men zich op hen beroept. Eer zij een verbond met de Britſche Regering geſloten hadden, plagten de Opperhoofden der Districten, Vergaderingen van de hoofden der Dorpen bijeenteroepen, waarmede zij over Staatszaken raadpleegden. Somtijds beſloten zij in deze Vergadering een ander District te beoorlogen, of een inval in de lagere landen te doen. Gaf een der Opperhoofden zijne ſtem niet tot dezen maatregel, dan dwong men hem niet daaraan deel te nemen. De Vaſallen zijn geheel

vrij,

vrij, zij kunnen naar goeddunken het land van eenen *Mudjeah* verlaten, en van eenen anderen land huren. Indien een Opperhoofd een Vasal slaat, dan beschuldigt deze hem bij den Ambtenaar van den *Mudjeah*, en eene Vergadering der oudsten; deze onderzoeken dan de zaak, en het Opperhoofd moet den beleedigden, door het verzoeken van vergeving of geschenken, voldoening geven. De zoon van den *Mudjeah*, erft alle de onroerende, en de helft der roerende goederen van zijnen vader, eene dochter kan hem niet opvolgen. Als hij dus geene mannelijke erfgenamen heeft, krijgt de zoon van zijnen broeder of een neef zijne erfenis. Heeft hij slechts eenen zoon, dan moet die, al was hij buiten staat zijne eigene zaken te besturen, zijn opvolger zijn, en in zulk een geval wordt dan een regentschap benoemd; heeft hij meer zonen, dan staat het hem vrij in eene Vergadering zijner Vasallen eenen dezer tot zijnen Opvolger te kiezen.

Deze bergbewoners hebben veel zonderlings, in het waarnemen der wetten van de jagt. Als een gezelschap Jagers op de plaats gekomen is, waar zij hunne jagt willen houden, dan wordt een hunner door het lot gekozen, die dien dag Priester van den Jagtgod *Atgha* is. Sommigen hunner plaatsen zich daarop aan den rand van het bosch, en houden hunne bogen en vergiftige pijlen gereed, anderen dringen in het hout en drijven het wild uit hetzelve. Als zij eenig grof wild, bij voorbeeld een hart of wild zwijn, vellen, dan breekt de Priester van den dag een ei op den tand van het dier, en snijdt dit dan op deszelfs kop, waarbij hij tevens den God *Agtha* dankt. Het vleesch rondom den pijl wordt weg gesneden, om het bederf van het beest, door het gif, voortekomen; vervolgens wordt de kop, de staart en het vleesch om de nieren afgesneden, en door het gezelschap

verteerd; de vrouwen mogen van deze deelen niets genieten. Een achtervierendeel krijgt de Priester van den dag, het overige wordt echter in gelijke deelen onder het gezelschap verdeeld. Als de jagers door het eten der heilige stukken verzadigd zijn, dan offert hij, wiens pijl het beest doodde, aan *Agtha* eenen vogel, met welks bloed hij de tanden van het gevelde dier, zijnen boog en pijlen besproeidt, terwijl de overige bidden. Een jager, die alleen op de jagt gaat, behoudt de helft van het door hem gevelde wild, en verdeelt het overige in bepaalde deelen onder den *Mudjeah*, en de overige Inwoners van het Dorp. Als iemand eenig wild wegneemt, dat door eenen anderen geveld is, met oogmerk om het te houden, dan is hij aan eene geldboete of andere straf onderworpen. Zij houden jagthonden in groote waarde, hoewel de hunne niet veel deugen; wie een dezer doodt, moet eene zware boete betalen.

Zij verbeelden zich, dat de katten op eene zekere wijze in verbindtenis staan met booze geesten, en dooden die dus ongaarne; geschiedt dit echter door een hunner, dan roept hij de jongens van het Dorp bij elkanderen, en verdeelt zout onder hen, om het kwaad, dat daaruit ontstaan kon, aftewenden.

De Vasallen bewijzen hunne Opperhoofden grooten eerbied, zij gaan nooit in hunne tegenwoordigheid zitten, ten zij hij hen dit herhaalde rijzen gebiede.

De voorschriften der gastvrijheid worden streng in acht genomen, zij weigeren den vreemdeling nooit een verblijf en voedsel. Hunne achting voor eer en waarheid is bijna voorbeeldeloos; eene zaak, die te verwonderlijker is, daar zij van alle kanten door volken omringd zijn, bij welke juist het tegendeel plaats heeft.

Men vindt in het gebergte geene fabricken, hoe-

hoewel de inwoners reeds veertig jaren onder Engelsche bescherming staan, zij beproeven zelfs niet eens om de punten hunner pijlen te maken.

Het eenige dat zij in de lagere landen veilen, zijn Indische rustbanken, hout van pijnboomen, kleine bamboezen, een weinig boomwol, plantanen, mangoos, zoete aardappelen en honig.

De wijs, waarop zij hun land bebouwen, is zeer ruw, dewijl de meesten hunner hiertoe niets anders bezigen, dan een spitsen stok, waarmede zij gaten in den grond maken, en in ieder vier of vijf korrels werpen. De vrouwen verrigten het grootste gedeelte van dit werk. De vrouwen hebben het hier echter beter, dan bij eenige andere Natie in dit land, de mannen toonen eene groote gehechtheid aan haar en de kinderen, passen haar op in ziekten, geven al wat zij hebben, voor offers en toovermiddelen tot hare herstelling, en zijn zeer bedroefd, als iemand in hunne familie sterft.

Sedert het verbond der *Mudjeahs*, met de Engelschen, worden alle hoofdmisdadigers door eene Vergadering van den Opperften *Mudjeah* van het Distrikt en zijne medehelpers, in tegenwoordigheid van den Europeeschen Regter van hetzelve District, geoordeeld. De handelwijze van dit Geregtshof is deze: Vooreerst worden de Medeleden van hetzelve beëedigd. Een uit het volk legt een weinig zout op de kling van eene sabel, of het breede punt van een pijl, en zegt: als gij tegen uwe overtuiging beslist, dan moge dit zout uwe ingewanden verteren. Hier op wordt dat gedeelte der kling, waarop het zout ligt, voor zijnen mond gehouden, en door middel van daarop gegoten water in denzelven gespoeld. Bij gewone gelegenheden, worden twee aan elkander vastgemaakte pijlen in den grond gestoken, en de zwerende, vat, gedurende het uit-

uitspreken van het Formulier des eeds, de punt van een dezer pijlen tusschen den voorsten vinger en den duim. Op deze wijze worden honderden op eens in den eed genomen, dewijl zij elkander bij de hand houden, als de een de punt des pijls aanraakt. — Als de regters den eed afgelegd hebben, dan wordt de beschuldiging voorgesteld en de beschuldigde gevraagd, of hij al of niet schuldig is; waarop hij gewoonlijk niet slechts de daad, maar ook alle omstandigheden tevens bekent, dewijl hij iedere verberging slechts als eene vergrooting der misdaad beschouwt. Somtijds weigert hij echter ook wel eenig antwoord te geven. Wie eens van een leugen overtuigd is, wordt nooit weder geloofd, en hij mag noch in het geregt zitten, noch getuigenis afleggen. De meineed wordt als de zwartste misdaad beschouwd, niets, als zulk eene menigte offers, die slechts weinigen kunnen brengen, of de zelfsmoord, kunnen den meineedigen en zijne naastbestaanden van de schande zuiveren, die op hen rust.

Pijl en boog, zijn bijna de eenige wapenen van dit volk, want slechts weinigen hebben speren, zwaarden of snaphanen. Zij bedienen zich alleen op de jagt van vergiftige pijlen, maar nimmer in den krijg, dat zij voor hoogst misdadig houden. De hars, waarmede zij hunne pijlen vergiftigen, koopen zij van de bergbewoners, op de Noordzijde van den *Ganges*.

Slechts weinige bereiken eenen hoogen ouderdom, zij zijn aan schorbutieke ziekten onderworpen, die op de longen vallen, en tering veroorzaken. Zij worden dikwijls door zware koortsen gekweld, die door het onmatig gebruik van sterke dranken ontstaan, waaraan zij zich te meer overgeven, dewijl de *Damaunoos* die bij alle feesten dringend aanprijzen, en men moet be-

bekennen, dat deze droomende Heeren dat geen beoefenen, wat zij leeren, want zij zijn meestal dronken.

Dit volk is vrolijk, zingt en danst gaarne, maar is tevens zoo eerbaar, dat zij dit niet gaarne in tegenwoordigheid van vreemden doen. Europeesche muzijk is bij hen zeer bemind.

Deze bergen zijn nooit door de Muhamedanen veroverd, en nooit aan de Mogolsche regering onderworpen geweest. Toen dit laatste rijk in verval raakte, en ieder *Zemindar* met den anderen oorloogde, werden de bergbewoners dikwijls als hulptroepen gebezigd. Eenige der *Zemindars* dooden door verraad sommige Opperhoofden, en haalden zich daardoor eene bloedige wraak op den hals; de bergbewoners verwoestten hunne Dorpen, en dooden de mannen, maar deeden de vrouwen geen leed. Bij deze gelegenheid, maakten zij veel vee en koorn buit. Zelfs na dat de lagere landen onder Britsche heerschappij stonden, kwam eens een der stammen van eenen kant van het gebergte, en voerde in eenen nacht, tusschen de acht- en negenhonderd stuks vee weg, en leverde die aan de bewoners der andere zijde, die dezelve vooraf betaald hadden. Deze invallen geschieden steeds bij nacht, en worden heimelijk, en zelden met groot verlies, van hunne zijde bedreven, dewijl de dalbewoners, hoewel beter gewapend, echter hen zeer vreesden, en slechts weinig weerstand boden. In het jaar 1777, werd, om dezen overlast te doen eindigen, een troep ligt voetvolk tegen hen afgezonden, die hen dwong te beloven zich stil te zullen houden. In het jaar 1781, sloot de Gouverneur HASTINGS, door bemiddeling van den regter CLEVELAND, met hen een verbond, waardoor de Hoofden in Britsche soldij traden, en voor de rust van hun District verantwoordelijk

ble-

bleven. Ook bewilligden zij een zeker getal mannen, ter oprigting van een regiment bergſchutters.

De Heer CLEVELAND, was voor dit arme volk een vriend en vader, maar na zijnen vroegtijdigen dood, is er niets meer tot hunne verbetering gedaan; CLEVELAND wordt nog als een halve God onder hen geëerd. Thans worden deze bergen, door honderd duizend armzalige Wilden bewoond. Door het aanwenden van behoorlijke maatregelen, zou men, in veertig jaren, deze gebergten, met nog eenmaal zoo veel beſchaafde Christenen, en trouwe onderdanen der Engelſche regering, kunnen bevolken.

OP DEN VOLGENDEN DAG.

Indiſche Novelle uit het Rusſiſche medegedeeld, door H. LANGE.

NARUD, NABOB van *Bahar*, opgevoed te *Benares*, in het Heiligdom der Bragmanen, bezat een gezond verſtand en vele kundigheden, maar was echter te goedhartig, en derhalve ligtgeloovig.

Als de ledigang voor de moeder van alle kwaad gehouden wordt, dan kan men met meerder regt, de ligtgeloovigheid de moeder van alle zwakheden noemen; maar de zwakheden van eenen Vorst zijn, — zoo als de wijze BRAS MUNI zegt, — als hij die voor het oog der loerende Hovelingen niet verbergt, het zwaarſte juk voor de onderdanen; want de Hovelingen zullen niet nalaten zich van dezelve te bedienen, en die deugden te noemen.

NARUD kende dezen regel, en was zeer verwonderd, geſtaag zijne goedhartigheid op nieuws te hooren roemen, want als hij zijne daden onpartijdig onderzocht, vond hij in dezelve niets bui-

buitengewoons. Hij begon dus te denken, dat zijne Hovelingen hem ten minsten eene onwaarheid zeiden, en hield hen verdacht, dat zij voornemens waren hem te bedriegen, zoo zij hem niet al bedrogen hadden. Maar hij was niet in staat dit kwaad, dat uit overdrevene goedheid van hart ontstond, af te wenden, hoewel hij dit wenschte.

Toen NARUD eens door de straten zijner Hoofdstad *Patna* reed, kwam hij bij eene Pagode, die aan den oever der *Ganges* lag, en zag eenen bejaarden Tschetri (Soldaat), met een jong schoon meisje uit dezelve komen. Zij beschouwde den NABOB zoo vriendelijk, en in eenen voor de liefde zoo gunstigen oogenblik, dat hare blikken onverdelgbaar in zijne ziel bleven. Hij vergat waarheen hij rijden wilde, hield stil, en vroeg de hem omringende Nairen (Edellieden): staat deze Pagode reeds lang hier? met welk soort van boomen is zij omringd? hoe vele Braminen zijn in dezelve? — en intusschen bleef zijn oog steeds op het meisje gevestigd.

De Tschetri en het meisje, die niet zoo nieuwsgierig waren, gingen in een huis dat over de Pagode stond. NARUD onthield hare woning, en vervolgde zijnen weg, zonder te letten op de uitvoerige beschrijving van de Pagode, boomen en Braminen, die zijne Grooten hem gaven.

Den geheelen dag, dacht de NABOB aan den Tschetri, en het jonge meisje, of om de waarheid te zeggen, alleen aan het meisje; den ganschen nacht droomde hij van haar. — Op den volgenden morgen vergaderde hij zijne Hovelingen, en begeerde hunnen raad, wat er moest gedaan worden, als de liefde in het hart van den NABOB geslopen was.

Dit is onze zaak niet, — antwoordden zij, de groene hielen van zijne gele pantoffelen kussen-

fende; — betrof de vraag uwe fchatten, deze zouden wij wel kunnen raden, maar de liefde — deze is ons bijna geheel onbekend.

Hoe? bemindet of bemint gij dan niemand?

In tegendeel; wij beminden, beminnen en zweren bij den veelarmigen, vierhoofdigen BRAMA, dat onze Nakomelingfchap u, heerfcher, beminnen zal!

En behalve mij, — niemand?

Eerambten, pracht, weelde, feesten, inkomften.

Maar vrouwen, vrouwen?

Ook vrouwen, als zij van aanzienlijke familie zijn, of rijke huwelijks-giften medebrengen.

Wie zal mij dan mijne vraag beantwoorden?

Niemand, behalve den grijzen SAIB, het hoofd der heilige vergadering der vrome Braminen, en de krankzinnige Fakirs.

NARUD zond om SAIB, maar deze kon niet voor den avond komen, want een ezel, die toevallig in den Hof der Pagode gekomen was, had den trog omgeftoten, uit welken de kalveren dronken. De met geld gebrek worftelende Braminen, hielden dit voor een flecht teeken, daarom fmeerden zij hun aangezigt met ftraatvuilnis, ftrooiden asch op hunnen kalen fchedel, en bragten den geheelen dag biddend door, voor het Afgodsbeeld van BRAMA; niets anders etende, dan Malabaarfche gierst, met Cijlonfche kaneel beftrooid, Tonquijnfche ananasfen, Marudabifche in fuiker gekookte tamarinden, Conchichinafche dadels, banannen en vijgen, den ganfchen dag leden zij grooten dorst, want zij dronken fteeds arak. De geheele Stad kwam in opftand, toen men de Priesters zoo ftreng zag vasten, ieder inwoner bragt iets, velen echter ook geld, om het *vertoornde beginfel* te bevredigen, dat zijn ongenoegen tegen de menfchen, door

door den ezel tegen de kalveren, had te kennen gegeven.

Tegen den avond was de kist der Pagode, gevuld met fanna's, lea's, ropijen, tomans, en alle andere soorten van goudene en zilveren munten, want BRAMA bemint geen kopergeld, dit zeggen de *Fakirs* ten minsten. Nu waschte SAIB zijn aangezigt met rozenwater, bergde het geld en ging naar NARUD, na dat hij het volk berigt had, dat het goede beginsel het kwade had overwonnen.

NARUD vraagde hem: wat er moest gedaan worden, als de NABOB eene schoone beminde?

Ter beantwoording dezer vraag — hernam SAIB de oogen hemelwaarts slaande — moet ik vooraf weten, wiens dochter zij is.

Mij dunkt, ik weet dit zelf niet.

Gij moet dit weten. Is zij de dochter van eenen NABOB, of ten minsten van eenen aanzienelijken RAJA, dan moet gij om den hals van het beeld van BRAMA, een paar der fraaiste hijdrobanksche edelgesteenten hangen en 7777 der zwaarste goudene munten in de kist van de Pagode steken, die aan den *Ganges* staat.

Maar waarom niet in de kist van eene andere Pagode? is dit niet om het even?

Geenszins, het onderscheid is zeer groot — van de andere Pagode krijgt SAIB slechts het tiende deel van den inleg, maar van deze een derde, — eene reden, die de achting van elken vromen Bramin verdient.

Ik heb er niets tegen, ga voort!

Als gij nu het geld in de kist gelegd hebt, dan moet gij verlof verzoeken om te trouwen, aan BRIMG, BRAMA en BRISGEN (1), door den Oversten der Braminen, dat is, door mij, en als zij dit door

(1) Drie hoofdeigenschappen, die van de Indianen geëerd worden, dat is: God, Goddelijke wijsheid en voorzienigheid.

door mijnen mond veroorloven, dan moogt gij hare bekoorlijkheden genieten.

Welk een omflag!

BRAMA beveelt dit.

Steeds BRAMA! — SAIB. ik geloof, gij of hij, of gij beiden bemoeit u dikwijls met dingen die u niet aangaan, en beveelt het onmogelijke, dewijl gij van mij eischt, dat ik volftrekt flechts de dochter van eenen NABOB beminnen zal. Maar wat beveelt dan BRAMA, als het meisje de dochter van eenen Tschetri is.

In dit geval bevelen BRAMA, het boek *Veda*, en het boek *Efur Veda* (1), ik en de heilige vergadering der Braminen — den NABOB, niet aan haar te denken.

Zonderling, dat BRAMA, de boeken, gij en de heilige vergadering dit verbieden, daar toch de gedachten niet in onze magt ftaan.

Deze woorden zijn heilloos, zij zijn in geene onzer boeken te vinden, en over al, wat daar niet ftaat, fpreken de *Senasfen* (2) den vloek uit.

Zulk eene ftrengheid komt weinig overeen met den ootmoed der *Senasfen*.

Zij zijn flechts ftreng tegen de gemeene Bananen, de Nabobs zijn vrij van hunne vervloeking.

Dus hebben dan ook de Nabobs de vrijheid om te denken, zoo als hun goed dunkt?

Ontwijfelbaar.

Mijne gedachten houden zich echter met dit meisje bezig.

Poog

(1) De leer der Braminen is vervat in het boek *Veda*, en de verklaring van hetzelve heet: *Efur Veda*.

(2) De *Senasfen* of anders Fakirs zijn menfchen, die een zeer armoedig leven leiden, onderfcheidene folteringen, waarmede zij zich vrijwillig plagen, verwerven hun de achting en vertrouwen van het gemeen. Het woord Fakir beteekent Bedelaar.

Poog haar te vergeten.

Dit gaat mijne krachten te boven.

Gij behoeft u slechts eens voor zonnen ondergang in den *Ganges* te baden, en zij zal uit uwe gedachten verdwenen zijn.

NARUD geloofde, baadde zich twaalfmaal voor en na zonnen ondergang, en dacht evenwel nog steeds aan het meisje.

Hierover verdrietig, ontbood hij SAIB, en zeide hem, dat hij het meisje niet vergeten kon. Maar SAIB zwoer, dat hij haar reeds lang moest vergeten hebben.

De NABOB liet een Fakir halen, van wien men geloofde, dat hij door BRAMA zelven bezield was, want hij gedroeg zich als een aap, uit *Laus*, had een ijzeren keten om zijne lendenen, stak nagelen in zijne hielen, en schreeuwde de voorbijgaanden toe: aanbidt de koe!

NARUD vraagde hem: wat een NABOB doen moest, als hem een schoon meisje behaagde?

Behaagde? een schoon meisje? — schreeuwde de Fakir, als een bezetene. — Sta af van haar; alles wat genot, vergenoegen, vreugde en vrolijkheid genoemd wordt, — dit alles moet den waren mensch vreemd zijn; slechts kommer, slechts de koe of de staart der koe, zijn voorwerpen, waardig om de ziel, het verstand en gevoel der stervelingen te beheerschen.

Ter belooning van dit antwoord, liet NARUD naast het Dolhuis, eenen grooten Stal bouwen, alle in *Bahar* rondloopende Fakirs grijpen, in dezen Stal sluiten, en gaf ieder een koestaart.

De *Senassen* echter, die niet gegrepen waren, braken in den nacht de deuren open, lieten de Fakirs uit den Stal gaan, en verspreidden op den volgenden morgen, dat BRAMA hen met eigene handen verlost had.

ô Wonder! schreeuwden de *Senassen*, — ô wonder!

der! juichten de ledigloopers, — ô wonder! herhaalden de bijgeloovigen.

De NABOB echter beval, de Fakirs andermaal op te sluiten, en liet nu den Stal door tweehonderd gewapende mannen bewaken; deze namen de Fakirs de keteren van de lendenen, en bonden die hun om den hals, handen en voeten.

Het volk verwachtte een wonder, het vergaderde troepswijze om dit wonder te zien, maar het wachtte thans te vergeefs.

Eindelijk, deed NARUD dezelfde vraag aan eenen Arts, wiens roem van drie Kerkhoven weergalmde. KAAR raadde hem eenige droppelen van een door hem vervaardigd Mixtuur te nemen. Hij deed dit, en was bijna aan dezelve overleden. KAAR schreef nu poeders voor, die ook niet hielpen.

NARUD was boos op den Arts, en deze op de sterke natuur van den NABOB.

ô Groote BRAMA, — riep NARUD, — allen verzekeren, dat mij niets onmogelijk is, en ik zie, dat mij slechts zeer weinig mogelijk is!

Zoo overleggende, besloot hij, slechts de ingeving van zijn hart te volgen, zijn gevoel te gelooven en zijne eigene rede te raadplegen; hij kleedde zich als een Beis (Koopman), en ging in de schemering naar de Pagode, aan den oever der *Ganges*.

NARUD ging onder eenen palmboom zitten, vestigde zijn oog op de woning der jonge schoone, en dacht na over de middelen om haar te zien, en haar zijne liefde te belijden, zonder zich aan het verbod van BRAMA en SAIB, of aan den vloek der *Senassen* te storen.

Plotsling vertoonde zich aan het einde der laan, die naar de Pagode leide, het meisje, dat in zijn hart heerschte, en wel — alleen. Dit onverhoopt geval, gaf den NABOB meer vreugde, dan

dan den SKANDERBEG, (ALEXANDER DE GROOTE) de bedwinging der wereld. — Hij ftond op en verwachtte haar aan de deur.

Gij bekoorlijke, — zeide hij tot haar, toen zij genaderd was, — vergun mij u een mijn hart prangend geheim te ontdekken; veroorloof mij u een gevoel te openbaren, dat uwe fchoonheid verwekt heeft, hoor mij, den onbekenden. —

Den onbekenden? — hoe zou het mogelijk zijn, dat ik mijnen Heer, *Patna's* beroemden NAROD, den beheerfcher van *Bahar*, niet zou kennen?

Gij vergist u, lief meisje, gij ziet, —

Eenen Beis? — neen ik ken NARUD te goed, deze kleeding heeft zijne wezenstrekken niet veranderd.

Eene toevallige gelijkenis. —

Als dat zoo is, dan fpijt het mij, en ik ga.

Blijf! Gij hebt mij herkend! — Ja, ik ben NARUD, — maar laat dit toeval u een bewijs zijn van de vurige liefde, die ik voor u koester.

Gebieder!

Aan uwe voeten, leg ik de kroon van *Bahar*, — mijne fchatten, — mijn rijk. Deel met mij de magt, de roem en glans van den Gebieder, beveel over mij, maar bemin mij flechts!

Kroon, fchatten, magt, — wat zal ik daarmede doen? — Ik ben gelukkig ook zonder deze dingen; wie zal mij borg blijven, dat ik met deze gelukkiger zijn zal? — Heerfcher! gij biedt mij alles aan, wat het geluk u fchonk, en begeert mijne liefde; doch de belooning der liefde is de liefde zelve, en niet titels en fchatten, een hart, een edel hart laat zich noch koopen, noch onder het juk brengen. Ik bezit niets; maar mijne vrijheid verkoop ik niet voor de kroon van *Bahar*; *gij kunt mij bevelen uwe gemalin te worden, maar — ik kan u niet beminnen.*

Ach, ik ben wanhopig! — gij bemint dus reeds?

Neen, mijn hart is vrij! maar de vrijheid is mij niet lastig. De boeijen van het huwelijk blijven evenwel boeijen.

Maar voor u zijn zij uit lente rozen gemaakt.

Dit is niet voldoende; de rede moet de rozen van doornen reinigen, waarmede zij bezet zijn.

Uwe schoonheid beveiligt u voor deze doornen.

De schoonheid verrukt den minnaar, maar de echtgenoot eischt meer, het genot van den minnaar duurt een oogenblik, dat van den echtgenoot den ganschen leeftijd — zoo zegt mijn vader, wiens ervaring geloof verdient.

Zeg mij uwen naam, bekoorlijke dochter van HINDOSTAN.

Ik heet ONIDA.

ONIDA, schoone ONIDA! wat moet de man doen, die uwe liefde zoekt! wat moet ik doen, om uwe wederliefde te winnen?

U aan eene beproeving onderwerpen.

Ik begin weder te leven! beproef NARUD, en gij zult zien dat hij uwe liefde niet onwaardig is.

Mijne beproeving, mijn Heer! begin ik *op den volgenden dag.*

Dit zeggende, verdween zij sneller dan een bengaalsche ree in het binnenste der Pagode. Treurig volgden haar de blikken van NARUD, hij verliet de deur en zeide zuchtende: ach, hoe klein is toch de magt van den NABOB, en hoe groot die der schoonheid! Neen, van nu af zal mij niemand meer diets maken, dat mij alles mogelijk is.

Op den volgenden dag, op denzelfden tijd, kwam NARUD bij de Pagode, kort daarop ONIDA.

O hoe gelukkig ben ik! — riep hij haar ziende — mijne beproeving begint, en ik haast mij mijne hartelijk beminde te toonen, hoe vurig mijne liefde is! Eisch, NARUD brandt van ongeduld om alles te vervullen, wat hem ONIDA bevelen zal.

ONIDA verzocht NARUD *op den volgenden dag* te ko-

komen, dan zou zij hem hare beproeving voorstellen.

Op den volgenden dag? — vraagde NARUD treurig.

Op den volgenden dag! — antwoordde zij koel en ging in de Pagode.

De NABOB verscheen op den volgenden dag, ONIDA insgelijks. Vrolijk ging hij haar te gemoet, zeggende: thans laat ik u niet eer gaan, voor dat gij mij door één woord voor altoos gelukkig of ongelukkig gemaakt hebt, thans wil ik volstrekt —

Dus heeft NARUD, wiens edelmoedigheid Braminen en Nairen roemen, besloten geweld te gebruiken.

De toorn van BRAMA treffe mij, als ik aan geweld dacht, maar gij wildet immers de beproeving beginnen.

Ik begin die *op den volgenden dag.*

De ten derdemaal verstootene NABOB stond treurig bij de Pagode, zeggende: op den volgenden dag! wat zal dat beteekenen? — Ach, zij bemint mij zeker niet, — maar verdwijn, vreesselijk denkbeeld. Wie twijfelingen koestert, verdient geene wederliefde, slechts een onbepaald vertrouwen heeft een regt op dezelve, dit alleen is het veiligst middel om de genegenheid van eene vrouw te winnen. Ja de wil van ONIDA zal mij heilig zijn, blindeling wil ik haar gehoorzamen en op den volgenden dag wederkomen.

(*Het Vervolg hierna.*)

MERKWAARDIGE VISCH.

Toen onlangs een Engelsch Schip, onder bevel van Kapitein WILKINSON, aan de Kusten van *Groenland* voor anker lag, zagen verscheidene Zeelieden op de oppervlakte des waters eenen Visch. Men zette terstond booten uit, en een Matroos greep den Visch bij de vinnen, en haalde hem binnen boord. Hij was van eene zeer lom-

lompe vaste gedaante, en in zijne bewegingen zeer langzaam. Op het eerste aanzien van den kop, had het breede gerimpelde gezigt veel overeenkomst met dat van een grijsaard, en herinnerde levendig, het geen men oudtijds van de Meermannen verhaalde.

De gedaante van dezen Visch is bijna ovaal, hij is slechts drie voeten lang van kop tot staart, en twee voeten breed. Zijne donkergraauwe huid is zoo ruw op het gevoel, als eene half versletene vijl. Kapitein WILKINSON verhaalt, dat de oogen van den Visch in den oogenblik toen men hem ving, uitpuilden, en volkomen naar menschen oogen geleken. Hij heeft twee horens, achter welke twee kleine vinnen zitten, de grootste zijn aan de staart.

Men gelooft dat hij tot het geslacht der *Zonnenvisschen* behoort, die door Doctor SCHAW beschreven zijn, en in dit geval is het merkwaardig, dat de oudere Schetlandsche Visschers verklaard hebben, dat zij nooit een dergelijken Visch gezien hebben.

Hij is opgezet en naar *Engeland* gebragt, waar men hem voor *een in de Zee levend Zoogdier* houdt, dewijl hij veel gelijkheid met den *Dugong* heeft, en dat hij het dier is, dat de Natuurkundigen *Stellerium*, noemen.

BESPOTTELIJKE STELLING.

De Graaf LE MAITRE, heeft onlangs een werk *over den Paus*, met goedkeuring van den Pausselijken Stoel, uitgegeven. In hetzelve bewijst hij onder anderen zeer geleerd, dat de Koningen meer levenskracht bezitten, dan andere Stervelingen, en de erffelijke Koningen, weder meer dan de gekozene, en de Katholijke Vorsten, nog meer

dan

dan de Protestantsche, als ook dat de Katholijke Adel veel langer leeft, dan de Protestantsche, en eindelijk, dat de bevordering van personen van lage afkomst tot verhevene posten, een teeken is van het naderen van het einde der wereld. (Dus zal het einde der wereld wel allereerst in *Engeland* beginnen, waar al de Ministers van burgerlijke afkomst zijn, evenwel kan men daar nog niets van dit einde bespeuren.)

BIJ HET VALLEN VAN EENEN LANG-GEWENSCHTEN REGEN.

Daar daalt, o schoon natuur-gezigt!
 Een malsche, zoele regen:
De wolken schenen grendeldigt;
Maar de Almagt gaf na duister licht...
 't Juicht alles in dien zegen.

Hoe hijgde de aard' naar 't vruchtbaar nat,
 En scheen van dorst te sterven;
De rups verwoestte 't sierlijk blad;
't Was of elk plantje om regen bad,
 Maar geen gehoor kon werven.

Die 't vlas teelt, zuchtte, peinsde en beefd',
 Voor zijn gewas vol zorgen;
De straal van hoop die 's avonds zweeft,
Wordt door het gure Noord' weêrstreefd,
 Bij 't licht van elken morgen.

Het grootst vernuft schiet hier te kort;
 Hier baat geen magt van Grooten;
Wat ook den Wijsgeer moog'lijk wordt';
Het zij men smeekt of twist en mort....
 De Hemel blijft gesloten.

Laat vrij het menschelijk verstand
De stoutste plannen denken,
En stroomen leggen aan den band;
Toch kan, vereend, hun aller hand
Géén droppel regen schenken.

De Godheid wenkt. Haar scheppend woord
Beroert de hemelstreken:
De wind snelt dra naar lager oord;
De dikke dampkring groeit steeds voor;
En.... zwangre wolken leken!

Nu ruischt in geurge frissche lucht,
Des Scheppers liefde ons tegen;
Nu slaakt Natuur géén bange zucht,
Maar toont ons blij haar milde vrucht,
En alles roemt Gods zegen.

Zoo hoort de Alkenner ons gebed;
Maar wil zich *Vader* toonen,
Die, ja, niet altijd *aanstonds* redt,
Maar toch op onze nooden let,
En 't stil geloof zal kroonen.

Mensch! laat u dit plegtstatig uur
De grootheid Gods verkonden!
Ook gij staat onder zijn bestuur;
Maar vrees niet: zie in heel natuur,
Zijn magt met eeuwge liefde en wijsheid schoon
verbonden.

Piershil,
den 15den Junij 1824.

S. DE ROO JZ.

A K A.

AKADEMIE-NIEUWS.

L E IJ D E N.

Den 20sten Julij. In dezen nacht ontviel aan onze Hoogeschool, een harer luisterrijkste sieraden; door het overlijden van den Hoogeleerden Heer en Mr. Jonkheer JOAN MELCHIOR KEMPER, Hoogleeraar in de Regtsgeleerdheid, aan deze Hoogeschool, Lid van de tweede Kamer der Staten Generaal, Kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw, Staatsraad in buitengewonen dienst. Op het onverwachtst, door eene beroerte, aan zijn gezin, zijne Ambtgenooten, Vrienden, Leerlingen en zijn Vaderland ontrukt, in den ouderdom van 48 jaren, en omtrent drie maanden.

Hij was een dier genen, die in het laatst van het jaar 1813, toen ons Vaderland zich het dwangjuk der Franschen onttrok, uit de edelste en zuiverste beginselen, voor de vrijheid van hunnen geboortegrond, met der daad toonden, hun leven veil te hebben, en in dat merkwaardig tijdstip, de belangrijkste diensten aan den herlevenden Staat bewezen. Voorts heeft hij zijne grondige en uitgebreide geleerdheid, veelvuldige bekwaamheden, en uitmuntende scherpzinnigheid in alle gewigtige betrekkingen, waarin hij zich bevond, zoo ter vorming der studerende Jeugd, als tot bevordering van het algemeen welzijn, steeds met den grootsten ijver aangewend.

Zijne voortreffelijke hoedanigheden, gulle minzaamheid, zijn opregt Vaderlandsch hart, en zijn diep doorzigt in de belangen der Hoogeschool en van den Staat, zullen zijne nagedachtenis tot in de laatste geslachten in zegening doen blijven;

terwijl Z. M. onze Koning, de Staten Generaal, in wier midden hij een der werkzaamste Leden was, deze Hoogeschool, en al wat op geleerdheid en deugd prijs stelt, zijn verlies aanhoudend zullen betreuren.

SCHOOL-NIEUWS.

ZEVENAAR.

Den 5den Julij 1824. Hedeu had hier het gewone Examen der Latijnsche Schooljeugd plaats, bij welke gelegenheid de aankomende Leerlingen voldoende bewijzen van hunne vorderingen gaven, terwijl de uitmuntende Jongeling L. J. F. JANSSEN, na eene gehoudene Redevoering: *de Gulielmo conquaestore*, door hem zelven bewerkt, van deze School ontslagen, en tot hooger onderwijs bevorderd is.

NOORDWIJK BINNEN.

Op den 15den Julij l. l., had alhier eene belangrijke plegtigheid plaats. De Heer P. J. RUNKEL, namelijk, sedert eenigen tijd alhier gevestigd, als hoofd van een Instituut van onderwijs en opvoeding voor jonge Heeren, mede ingerigt om de zulks verlangenden tot het Akademisch onderwijs voor te bereiden, hield op dien dag, ten overstaan van den Schoolopziener van het District, Professor M. SIEGENBEEK, en in tegenwoordigheid van een aanzienlijk aantal van Genoodigden, deels Ouderen der Kweekelingen, deels begunstigers der inrigting, en onder deze den Heer en de Vrouw van *Noordwijk*, benevens den Schout en Predikant der Plaats, het jaarlijksch onderzoek naar de vorderingen zijner Leerlingen. De plegtigheid werd geopend met eene Latijnsche Redevoering *de Praestantia Musices*, wel-

welke door een' der meestgevorderde Kweekelingen, met name P. STADNIKIJ, op eene zeer duidelijke en bevallige wijze werd uitgesproken. Hierop gaven, met den genoemden, eenige andere Kweekelingen van het Instituut, die zich, sedert tien maanden, met het leeren der Latijnsche taal hadden bezig gehouden, de meest voldoende, en met regt verwondering wekkende proeven, van hunne vorderingen in de kennis dier taal. Niet slechts vertaalden zij met ongemeene vlugheid, en in zuivere en zeer gepaste Nederduitsche bewoordingen een paar Hoofdstukken, uit onderscheidene levens van NEPOS, en eene fabel van PHÆDRUS, door den Schoolopziener uitgekozen, maar wisten ook van ieder woord de naauwkeurigste grammaticale ontleding te geven met opgave der regelen, om welke het zoo en niet anders gesteld moest zijn. Geen minder genoegen verschaften de proeven der vorderingen van eenige anderen, die slechts vier maanden met het Latijn waren bezig geweest. Ook het onderzoek naar de vorderingen, in de kennis der Engelsche taal, droeg de hoogste goedkeuring weg. Uit de Brieven namelijk, van Ladij MONTAGUE, werden door een aantal Kweekelingen, eenige plaatsen met veel vlugheid, juistheid en zuiverheid in het Fransch overgebragt, waarbij ook de uitspraak van het Engelsch door deskundigen hier geprezen werdt.

Hetzelfde had plaats, omtrent de uitspraak der Fransche taal, over welker Grammatica, in haren ganschen omvang, vervolgens in die taal zelve, een zeer voldoend Examen werd afgenomen. — Dat over de Geschiedenis, bepaalde zich, om tijd te besparen, met achterlating der oude Romeinsche, eeniglijk tot de Engelsche Historie, over wier verschillende tijdperken, en bijzonderlijk over dat van de regering van ELISABETH, tot op on-

onze dagen, in het Engelsch gevraagd en geantwoord werd op eene wijze, die de algemeene goedkeuring verwierf. Gelijke goedkeuring vonden de gegevene proeven, van vorderingen in de kennis der Hoogduitsche taal, en bijzonder werd men met genoegen ontwaar, dat ook de moedertaal, over welke de Secondant R. KRONENBERG, een zeer naauwkeurig Examen afnam, hier met veel zorgvuldigheid beoefend wordt. — Nu bleven nog de Wis- en Rekenkunde, benevens de Natuur- en Aardrijkskunde, ter behandeling over; doch daar de tijd reeds verre verloopen was, stelde de Instituteur het doen eener keuze uit dezelve voor, en werd daarop verzocht zich tot de Natuurkunde te bepalen. In het onderzoek over deze wetenschap, verving hem weder zijn straks genoemde Secondant, wiens bekwaamheid tot het geven van onderwijs in dezelve, zoo uit zijne vragen, als uit de vaardige en juiste antwoorden der Leerlingen, met veel genoegen werd opgemerkt. Eenige goed beantwoorde vragen, de Aardrijkskunde, en bijzonderlijk de kennis en het gebruik der Wereldglobe betreffende, besloten eindelijk een onderzoek, dat, van elf Kweekelingen afgenomen, reeds omstreeks vier uren geduurd had.

Na de uitdeeling van fraaije en welgekozene eereprijzen, waarbij het grooter of geringer getal van bewijzen van vlijt en goed gedrag, boven het vereischte getal, ter bekoming van een' eereprijs over den voorrang besliste, werd de gansche plegtigheid, aan welke het reciteren van een Fransch, Hoogduitsch en Hollandsch Dichtstuk, door onderscheidene Kweekelingen, eene aangename afwisseling had bijgezet, op gelijke wijze geëindigd, als zij was aangevangen; met het uitspreken namelijk van eene Redevoering, in de Engelsche taal, tot lof van CICERO, 't welk door

een

een' der meest geoefende Leerlingen, met name J. VERVOORT, met grooten lof van duidelijkheid, bevalligheid en zuiverheid van uitspraak geschiedde. Alvorens de Vergadering uit een ging, kon de Schoolöpziener, verzekerd van in dezen de tolk van het algemeene gevoelen der aanwezigen te zijn, zich niet weêrhouden van een kort woord, zoo van lof en aanmoediging tot de Leerlingen, als inzonderheid van hartelijke gelukwensching en dankbetuiging tot den Instituteur te spreken, wiens inrigting, hem reeds te voren op het loffelijkst bekend, zich op dezen dag aan hem en alle getuigen, van het gehouden Examen in hare gansche voortreffelijkheid geopenbaard had, en buiten twijfel, zoo zeer als eenige andere, in alle opzigten de hoogste aanbeveling waardig is. Met genoegen kan hij voorts berigten, dat, gelijk het gezegde vooral bij de aanwezige ouders der Leerlingen, de welmeenendste toestemming vindt, zoo de door hem geuite wensch voor den toenemenden bloei van dit Instituut, reeds aanvankelijk vervuld zal worden, door de aankomst van een merkelijk getal van nieuwe Leerlingen, die na den afloop der vakantie verwacht worden, en waardoor de Heer RUNKEL is aangemoedigd, om zich de hulp van een' tweeden bekwamen Secondant aan te schaffen.

ALKMAAR.

Op den 26sten Julij l. l, had alhier in de Kapel-Kerk, de gewone Prijs-uitdeeling aan de naarstigste Leerlingen der Latijnsche Scholen plaats.

Na eene korte Voorafspraak, van den Wel Ed. Heer Rector, beklom de Conrector, de Wel Ed. Heer M. J. VAN OVEN het Spreekgestoelte, en hield eene korte, maar zaakrijke Redevoering: *De multiplici fructu ex assidua veterum Scriptorum lectione, atque studio percipiendo*, dat is: Over de menigvuldige vruchten uit de gedurige le-

lezing, en beoefening der oude Schrijvers te trekken.

Vervolgens hielden de twee veelbelovende Jongelingen, J. G. SIEPPRECHT, van *Zutphen*, en N. VAN DER TUUK, van *Paramaribo*, elk eene korte Redevoering; de eerstgenoemde handelde, *De tabula Allegorica Cebeti vulgo adscripta*, dat is: over het zinnebeeldige Levens-tafereel, door CEBES.

De tweede sprak: *De laudibus Viri praestantissimi Hugonis Grotii*, dat is: over den lof van den voortreffelijken HUIG DE GROOT.

Waarna deze beide Jongelingen, van de bovenste klasse tot de Akademische Lessen, werden gepromoveerd, en door Heeren Curatoren, met fraaije prijzen begiftigd.

Daarna werden van de vijfde, tot de vierde klasse bevorderd, Jonkheer C. G. M. DU TOUR, en van de zesde tot de vijfde klasse, J. SNOEK, en dezelve vervolgens ook met boekgeschenken vereerd, waarvoor zij allen met veel vrijmoedigheid en bevalligheid hunne *Gratiarum Actiones* reciteerden.

Nog werd H. H. KEUSS, op de zesde klasse, van de benedenste tot de bovenste orde bevorderd, en uit hoofde van zijne bijzondere vlijt, met een loffelijk getuigschrift bekroond.

Waarna deze plegtigheid met eene dankbetuiging van den Heer Rector, aan het aanzienlijk gehoor, geëindigd, en, gelijk bij de opening, als mede bij afwisseling plaats had, zoo ook nu met een schoon Orgel-Muzijk besloten werd.

LEEUWARDEN.

Den 5den Julij 1824. Heden werd alhier de gewone Zomer-Promotie der Latijnsche Schooljeugd, op eene plegtige wijze, op het Raadhuis dezer Stad gevierd, ten aanhooren eener talrijke schaar Toehoorders. De Rector Mr. A. BAKE, open-

opende de plegtigheid met eene prolusio of voorafspraak, strekkende ten betooge: *dat de vijanden van* SOCRATES *te Athene tevens de vijanden waren eener betere en meer verlichte opvoeding der jeugd, en dat alleen de staatkundige en godsdienstige dweep- en heerschzucht zijner vervolgeren, die bij de domheid en het bijgeloof van het volk het grootst belang hadden, de oorzaak waren van zijnen geweldigen dood.* Hierop traden drie verdienstelijke jongelingen, welke met eereprijzen naar de Akademische lessen bevorderd wierden, op het spreekgestoelte, en hielden ieder eene, door hen zelve vervaardigde Redevoering, namelijk: H. OTTEMA, over het gezegde van OVIDIUS: *Audentes Deus ipse juvat.* G. H. JONGSMA, over het gezegde van TERENTIUS, *Obsequium amicos, veritas odium parit*, en F. S. REIDING, *de exsilio Ciceronis.* Voorts werd in de eerste klasse een prijs van naarstigheid uitgereikt, aan H. VAN DER KOOI. Uit de tweede klasse werd naar de eerste met een prijs bevorderd: T. L. SCHAAP. Gelijke bevordering en met den gewonen prijs werd toegekend, aan R. A. MESS, uit de derde naar de tweede klasse; aan K. T. WIJBRANDI, uit de vierde naar de derde klasse; aan L. ALMA, uit de vijfde naar de vierde klasse, zijnde aan dezen verdienstelijken jongeling tevens, volgens besluit van H. H. Curatoren, een buitengewoon getuigschrift van naarstigheid verleend; — en aan J. ZEPER, uit de zesde naar de vijfde klasse. In de vierde klasse ontving P. ADAMA, een prijs van naarstigheid, met het lot tegen J. BUIS, die deswege met een buitengewoon getuigschrift is vereerd. In de zesde klasse, ontvingen J. R. VLIETSTRA en A. F. A. BRUINSMA, mede de gewone prijzen van naarstigheid. In het vak der Meetkunde, is de prijs toegekend aan K. T. WIJBRANDI; in dat der Stelkunst aan R. A. MESS. Eindelijk zijn, in gemelde vakken, met getuigschriften van bijzondere

re goedkeuring vereerd: H. OTTEMA, G. H. JONGSMA. H. VAN DER KOOI, T. L. SCHAAP, S. F. VAN HASSELT, J. H. VAN IJSSEL, P. ADAMA, J. BUIS, J. P. HEIJMANS, L. ALMA, W. SCHREUDER en G. NAUTA.

De met prijzen bekroonde Jonge lieden eindigden de plegtigheid, met het opzeggen van bevallige Gratiarum actiones aan H. H. Curatoren.

HARLINGEN.

Den 16den Julij 1824. Heden heeft hier het halfjarig Examen, en de plegtige bevordering der Latijnsche Schooljeugd plaats gehad.

Het onderzoek naar de gemaakte vorderingen, zoo in de Grieksche en Latijnsche talen, als in andere Wetenschappen, in tegenwoordigheid der Edele Achtbare Regering en Scholarchen, des voormiddags, in de beste orde en tot algemeen genoegen afgeloopen zijnde, geschiedde 's namiddags de openlijke Promotie, en uitdeeling der prijzen.

De Rector, de Heer P. GREIJDANUS, deze plegtigheid met eene gepaste aanspraak geopend hebbende, hield de verdienstelijke Jongeling J. FEENSTRA, schoon reeds in het voorgaande jaar tot de Akademische Lessen bevorderd, eene plegtige afscheids-redevoering: *De M. T. Ciceronis dicto: o Dii immortales! non intelligunt homines, quam magnum vectigal sit parsimonia.* Hierop sprak de veel belovende en tot het Akademisch onderwijs ten vollen bekwaam gekeurde Jongeling C. ZOUTMAAT FARRET, eene redevoering uit, *de M. T. Ciceronis dicto: Studia literarum rebus adversis perfugium et solatium praebent.* Beiden werden, na het eindigen hunner redevoeringen, de eerste met een praemium extraordinarium, de laatste met een praemium promotionis begiftigd, waarvoor zij op eene bevallige wijze hunnen dank betuigden.

Vervolgens werd aan H. KAMP, Leerling der tweede klasse, een prijs uitgereikt, en werden van

van de eerste orde der vierde klasse tot de tweede orde der derde klasse bevorderd: P. M. FONTIJN en P. A. ZEILSTRA; van de vijfde klasse tot de vierde F. VAN DER VLIET, J. P. FARRET en J. AGEMA, en van de zesde tot de vijfde klasse B. LEDEBOER, A. FONTEIN en J. APPELDOORN, waarop P. M. FONTEIN, F. VAN DER VLIET en B. LEDEBOER met prijzen, en G. BESSELINCK, Leerling der vierde klasse, met een testimonium Mathematicum begiftigd werden, die allen, door het opzeggen van Gratiarum Actiones, hunnen dank betuigden.

Zeer voldaan keerde elk terug van de bijwoning dezer plegtigheid, die, gelijk dezelve met een fraai Muzijk begonnen en afgewisseld, zoo ook met hetzelve besloten werd.

SNEEK.

Op heden had alhier weder plaats het gewone halfjarige Promotie der Leerlingen, aan de Latijnsche School. Na voorafgaand openbaar Examen, waarbij de vorderingen, in de verschillende klassen gemaakt, zeer voldoende redenen van tevredenheid opleverden, begaven zich Heeren Curatoren, omstreeks half twaalf ure, naar de Kerk der Doopsgezinden op den Singel, alwaar, in tegenwoordigheid van een aanzienlijk aantal toehoorders, de Rector H. AMERSFOORDT, eene korte rede uitsprak, tot opening der plegtigheid. Vervolgens traden op, drie zeer verdienstelijke Leerlingen, welke, met prijzen begiftigd, tot de Akademische lessen bevorderd werden. De eerste, B. RIENSTRA, sprak: *De vita atque indole Antiochi Epiphanis*; de tweede, J. M. DOORENBOS, *De facundiae Ciceronianae praestantia, in Oratione pro Milone conspicua*; de derde, A. WASSENAAR, *De Alexandro Magno.* De Redenaars hunne taak volbragt hebbende, ontvingen ook de verdere Leerlingen, die door ijver en goed gedrag hadden uitgemunt, de verdiende beloonin-

gen; als in de eerste onderste orde, J. HAGA, eene praemie; in de tweede klasse, bovenste orde, B. LANKHORST, eene praemie, en J. PENNEMA een vereerend Getuigschrift; in de derde klasse, onderste orde, T. PUTTERSSEN, eene praemie, en O. A. VAN DRUTEN, een Getuigschrift; in de vierde klasse, onderste orde, F. A. DIJKSTRA, eene praemie en eindelijk in de vijfde klasse bovenste orde, E. HAAGSMA, eene praemie en A. FRIJDA, een Getuigschrift. Alle Jongelingen, met boekgeschenken begiftigd, betuigden daarvoor, op eene bevallige wijze, hunnen dank; terwijl het geheel dezer plegtigheid, die door frai Orgel-Muzijk, gedurig werd afgewisseld, algemeen genoegen verwekte, gepaard met den wensch, voor den voortdurenden bloei der Latijnsche School.

MEPPEL.

Den 20sten Julij 1804. Het Examen en de openbare promotie der Latijnsche Schooljeugd hebben heden, met de gewone plegtigheden, en de gewone ervaring der deelneming van de genoodigden en anderen, te dezer Stede, plaats gehad. Onze verdienstelijke Rector had zich nieuwen roem verworven, en zijn grondig onderwijs, ook met zoo veel vrucht besteed aan jonge lieden, die elders zich niet konden ontwikkelen, geeft hem aanspraak op de erkentenis van alle vrienden der beschavende Wetenschappen, en op de aanbeveling zijner kost-school. Nadat hij de openbare plegtigheid met eene gepaste aanspraak had geopend, in welke den nieuw aangestelden derden Curator dezer School, den Heer Baron C. DE VOS VAN STEENWIJK, werd geluk gewenscht, werden met eereprijzen begiftigd: J. HONWINK, E. VAN MAAFTEN, J. SEMLER, E. D. TRIP en J. W. E. EBBINGE, wier gratiarum actiones met veel genoegen werden aangehoord. Vervolgens zijn vereeren-

eerende getuigfchriften gefchonken, uit hoofde van vorderingen in de Mathefis, aan: J. F. DAIS, en uit hoofde van vorderingen in de Latijnfche Taal, aan: D. DE VRIES, J. TRIP en H. DE JONGE. Eindelijk werden bevorderd: J. HOUWINK, J. F. DAIS en H. H. SLOT, van den tweeden tot den eerften rang der eerfte klasfe; L. VAN HAAFTEN, D. DE VRIES, O. DE KONING AZ. P. H. J. LULOFS en J. STAVERMAN, van den eerften rang der tweede, tot den tweeden rang der eerfte klasfe; R. D. TRIP en J. TRIP, van den tweeden rang der derde klasfe, tot den eerften, en J. W. E. EBBINGE en H. DE JONGEN, van den derden rang dier klasfe tot den tweeden rang.

KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

ALGEMEENE SIJNODE DER HERVORMDE KERK HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN.

1824.

Uit kracht van het Algemeen Reglement, voor het beftuur der Hervormde Kerk in het Koningrijk der Nederlanden, Art. 20, en ingevolge eener dispofitie van Zijne Excellentie, den Heer Staatsraad, Directeur Generaal voor de Zaken der Hervormde Kerk enz., d. d. 3 Junij 1824 N°. 1; is deze Hooge Kerkvergadering, op den 7den Julij dezes jaars, in het gewoon lokaal harer zittingen, zamengekomen.

Tot Leden der Sijnodale Vergadering waren, volgens Art. 17. van het Algemeen Reglement,

door natemelden Provinciale Kerkbesturen, benoemd, de navolgende Hoog Eerw. Heeren:

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Gelderland*, de Heer P. SILVERGIETER HOOGSTAD, Pred. te *Lochem*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*, de Heer H. PROPER, Pred. te *Leijden*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, de Heer J. VAN SLOGTEREN, Pred. te *Hoorn*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Zeeland*, de Heer A. VAN DEINSE, Pred. te *Middelburg*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, de Heer C. W. KERSTEN, Pred. te *Driebergen*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, de Heer H. W. C. A. VISSER, Pred. te *IJsbrechtum*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Overijssel*, de Heer G. RADEMAKER, Pred. te *Zwolle*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, de Heer T. F. UILKENS, Pred. te *Loppersum*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband*, de Heer J. LA LAU, Pred. te *Bergen op Zoom*.

[illegible] het Provinciaal Kerkbestuur van *Drenthe*, [illegible]r S. H. A. BEGEMANN, Pred. te *Norch*.

[illegible]e Commissie tot de Huishoudelijke Zaken, d[illegible]alsche Kerken, de Heer P. MOUNIER, Pred. te *Rotterdam*.

Uit het Provinciaal Kerkbestuur van *Limburg*, de Heer A. VAN DEINSE, Pred. te *Ostende*.

Uit de Commissie tot de Zaken der Protestantsche Kerken, in Nederlandsch *Oost-* en *West-Indiën*, de Heer W. A. OCKERSE, rustend Pred. van *Limmen*.

En als Ouderling, door het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband*, de Heer S. DE VRIES, Ouderling te *Valkenswaard*.

Deze alle waren in de Vergadering tegenwoordig benevens den Secretaris der Sijnode, L. J.

DER-

HERMONT, Hofprediker van Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden, en Predikant in '*s Gravenhage*; en den Quaestor W. VERSCHUUR, Ouderling te *Amsterdam*.

Tot Præadviserende Leden, waren, door de Godgeleerde Faculteiten der drie Hoogescholen, afgevaardigd:

Door de Godgeleerde Faculteit, te *Leijden*, de Hoogleeraar L. SURINGAR.

Door de Godgeleerde Faculteit, te *Utrecht*, de Hoogleeraar H. BOUMAN.

Door de Godgeleerde Faculteit, te *Groningen*, de Hoogleeraar T. A. CLARISSE.

Volgens kennisgeving van Zijne Excellentie, den Heer Staatsraad, Directeur-Generaal voor de Zaken der Hervormde Kerk, bij bovengemelde dispositie van den 3den Junij 1824, N°. 1, waren door Zijne Majesteit, bij Hoogstdeszelfs besluit van den 24sten Mei l. l. N°. 222, benoemd.

Tot President dezer Sijnodale Vergadering, de Heer A. VAN DEINSE, President van het Provinciaal Kerkbestuur van *Zeeland*, en Predikant te *Middelburg*; en tot Vice-President de Heer J. LAU, Lid van het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Braband*, en Predikant te *Bergen op Zoom*; en tot deszelfs Secundus, de Heer H. W. C. A. VISSER, Lid van het Provinciaal Kerkbestuur van *Friesland*, en Pred. te *IJsbrechtum*.

De Heer Secretaris en Adviseur bij het Departement voor de Zaken der Hervormde Kerk, in de Vergadering verschijnende, gaf te kennen, dat Zijne Excellentie, de Baron VAN PALLAND VAN KEPPEL, Staatsraad, Directeur-Generaal voor de Zaken der Hervormde Kerk, als Lid van de Provinciale Staten van *Gelderland*, gewigtige redenen had gevonden, om ditmaal de eerste bijeenkomst der Sijnode niet bijtewonen; weshalve zijn Wel Ed. Gestrenge, als vervangende in deze de plaats

van den Heer Directeur Generaal, met eene minzame en hartelijke aanspraak, deze Vergadering der Sijnode, uit naam van zijne Majesteit den Koning, voor geopend verklaarde.

De President vatte hierop terstond het woord op, met eene treffende inleiding tot het plegtig gebed; hetwelk uitgesproken zijnde, beantwoordde zijn Hoog Eerw. de aanspraak van den Heer Secretaris en Adviseur, en begroette de Leden dezer Sijnodale Vergadering met broederlijke zegenwenschingen en christelijke opwekkingen.

Op zondag den 11den Julij, hield de Sijnode hare openlijke zitting, des voormiddags in de Klooster-Kerk, in *'s Gravenhage.* In deze zitting heeft de Vice President, daartoe uitgenoodigd bij bovengemelde dispositie van den 3den Junij 1824 N°. 1., de Sijnodale Leerrede gehouden, sprekende ter algemeene bemoediging en opwekking, over *de oneindige verhevenheid van Gods raad en beschikkingen tot heil der menschen, boven de onze;* ten grondslage leggende *Jes.* LV: 8, 9. *Want mijne gedachten zijn niet u-lieder gedachten, en uwe wegen zijn niet mijne wegen, spreekt de Heere. Want gelijk de hemelen hooger zijn dan de aarde; alzoo zijn mijne wegen hooger dan uwe wegen, en mijne gedachten dan u-lieder gedachten.*

De werkzaamheden der tegenwoordige Sijnodale Vergadering op den 20sten Julij ten einde gebragt zijnde, deed zijne Excellentie, de Heer Staatsraad Directeur Generaal, eene hartelijke en minzame aanspraak, waarmede hij, uit naam zijner Majesteit, deze *negende* Vergadering van de Algemeene Sijnode der Hervormde Kerk sloot.

De President, daarna het woord hebbende opgevat, ter beantwoording der aanspraak zijner Excellentie, eindigde deze handeling met gepaste zegenwenschen; en beval, ten slotte van al het verrigte, het werk dezer hooge Kerkvergadering en

en alle andere dierbare belangen, met gebed en dankzegging den Allerhoogsten aan.

GELDERLAND.

ARNHEM.

LOENEN OP DE VELUWE, den 11den Julij. Onze Leeraar, J. D. VAN DEN HAM BAAK, den 26sten Junij, eene beroeping ontvangen hebbende, naar de Gemeente van *Overlangbroek*, onder de Classis van *Wijk*, maakte ons heden bekend, dat hij zich verpligt had gevonden, voor deze roeping te bedanken; terwijl hij zich op nieuw aan deze Gemeente verbond, predikende over *Hand.* IX: 6. *Heer, wat wilt gij dat ik doen zal?*

WAGENINGEN, den 8sten Augustus. Heden werd ons van den Predikstoel bekend gemaakt, het overlijden van eenen onzer vorige Evangelie-Dienaren; den Wel Eerw. zeer geleerden Heer J. W. VAN IRHOVEN LEEMAAN, rustend Pred. te *Utrecht*. — De verzwakte staat van zijn gezigt drong hem in den jare 1811, zijn Herders en Leeraarswerk, onder ons te eindigen. — Wij wenschen ook dezen onzen Voorganger te blijven gedenken, die ons het woord Gods door leer, en wandel, verkondigd heeft.

SPANKEREN. Onze beroepenen Leeraar, Ds. DE WILDE, staat gereed om zijn werk onder ons te beginnen.

HALL staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

NIJMEGEN.

HUISSEN, den 19den Julij. Ds. H. J. SITTJER, Pred. te *Leeuwen* en *Puflijk*, voor de beroeping bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad het vorig twaalftal aangevuld, met Ds. J. J. RAMBONNET,

 Theol.

Theol. Doct. en Pred. te *Eemnes Binnendijks*, en op een zestal geplaatst de volgende Predikanten:

DD. A. FAURE BEEKMAN, A. VAN DEN BRANDHOFF, W. N. COENEN, H. J. LA VERGE, F. A. DE BRUIN en R. VERWEIJ, Predd. te *Kamperveen*, *Schalkwijk*, *Hervelt*, *Abbenbroek*, *Angeren* en *Drumpt*.

De drie eersten zijn op het drietal geplaatst, waaruit beroepen is Ds. A. FAURE-BEECKMAN, Pred. te *Kamperveen*, welke zich deze keuze heeft laten welgevallen.

HEUMEN, MALDEN EN GROESBEEK, den 9den Aug. Op vertoonde collatie van Heeren Burgemeester en Wethouders der Stad *Nijmegen*, is tot Pred. voor de Gemeente van *Heumen* en *Malden* beroepen, de Wel Eerw. Heer G. STOCKFELD, Pred. te *Calcar*, in het Koningrijk Pruissen; voorts heeft de Kerkeraad van *Groesbeek*, op gezegden Ds. G. STOCKFELD, ook eene beroeping uitgebragt, welke beroepingen door Zijn Wel Eerw., onder inwachting van de Koninklijke goedkeuring, zijn aangenomen.

BURGHAREN EN HERNEN. Het Klassikaal Bestuur van *Nijmegen*, heeft, in deszelfs Vergadering van 28sten Julij, doende wat des Kerkeraads is, voor deze Gemeente eene beroeping uitgebragt, het drietal bestond uit:

DD: J. G. H. TEN DALL, Predd. te *Heeg*: H. J. LA VERGE, te *Abbenbroek*. J. K. VAN DIEVEREN, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*.

Hieruit is beroepen de Wel Eerw. Heer J. G. H. TEN DALL, Pred. te *Heeg*, die deze beroeping, in afwachting der Koninklijke goedkeuring, heeft aangenomen.

LENTH. Onze Leeraar A. R. RUTGERS, maakte ons den 25sten Julij bekend, dat hij eene beroeping had ontvangen van de Gemeente te *Hurwenen*, en berigtede ons op den 8sten Aug. dat hij voor dezelve had bedankt.

WINSSEN vakant. Zie Nov. 1822. HORS-

HORSSEN vakant. Zie Febr. 1822.

OOIJ EN PERSINGEN vakant. Zie Dec. 1822.

RANDWIJK EN LAKEMOND vakant. Zie Dec. 1822.

WIJCHEN, LEUR EN DIEDEN vakant. Zie April 1824.

ZUTPHEN.

WARNSVELD, den 10den Augustus. Het beroep op den Kandidaat C. J. WIJNAENDTS, is met de Koninklijke goedkeuring bekrachtigd.

HENGELO. Zie April 1824.

TIEL.

BUURMALSEM, ſtaat vakant te worden. Zie Junij 1824.

ECK EN WIEL. Zie Julij 1824

ZALT-BOMMEL.

BEEST, den 11den Julij. Bij de bediening van 's Heeren H. Avondmaal, op dien dag, zagen wij tot ons aller genoegen, op eenen nieuw gemaakten disch, het paar oude zilvere bekers, en de afgeſletene ſchotel verwisſeld, met drie nieuwe zilveren ſchotels, en vier zilveren bekers: uit hoogachting voor onzen dierbaren Godsdienst, en uit liefde voor de Gemeente van deze Plaats, door den Patroon dezer Gemeente, den Hooggeboren Heer O. W. A. GRAVE VAN BIJLANDT VAN MARIENWEERD, en deszelfs Vrouwe, ons ten geſchenke gegeven. — Bij de eerſte daarop volgende bediening des H. Doops, zagen wij hierbij nog een nieuw zilveren Doopbekken, door hen gevoegd.

Voor deze belangrijke weldaad, en dit treffend bewijs van liefde jegens ons, wenſchen wij hen een erkentelijk gemoed te blijven toedragen, en bidden God, dat door den invloed van zijnen geest, deze edele handelwijze bij velen navolging vinde.

ZALT-BOMMEL, den 25ſten Julij. Heden

voor acht dagen, maakte onze jongste Leeraar, Ds. S. CROMMELIN, ons bekend eene beroeping ontvangen te hebben naar *Leeuwarden*, en heden vernamen wij, dat zijn Eerw. zich verpligt gevonden had, deze beroeping aan te nemen.

POEDEROIJEN EN LOEVESTEIN vakant. Zie Nov. 1819.

OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN vakant. Zie Maart 1824.

HEDEL vakant. Zie Junij 1824.

EST staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

HURWENEN staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

GELLIKUM. Zie Julij 1824.

VARIK staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

HARDERWIJK.

GARDEREN vakant. Zie Junij 1824.

DOORNSPIJK. Zie Junij 1824.

HIERDEN staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

ZUID-HOLLAND.

'S GRAVENHAGE.

DELFT vakant. Zie Mei 1824.

ROTTERDAM.

RHOON vakant. Zie Junij 1824.

POORTUGAAL staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

LEIJDEN.

VALKENBURG, KATWIJK AAN RIJN en KATWIJK AAN ZEE. De Hoog Welgeboren Vrouwe Douairière VAN WASSENAAR, geboren Baronnesse VAN IJSSELMUIDEN, Vrouwe dezer Heerlijkheden, overleed in den avond van den 15den Julij. Van dit sterfgeval gaven de Predikanten den volgenden Zondag morgen kennis aan hunne Gemeenten,

een, en maakten daar van voor allen een nuttig en belangrijk gebruik.

LEIJDEN. Op den 9den Augustus is alhier, in de hope des eeuwigen levens, ontslapen, de Wel Eerw. zeer geleerde Heer GOSEWINUS GERARDUS AKERSLOOT. Naauwlijks 48 jaren oud, is hij na eene uitterende ziekte van eenige maanden, aan zijne echtgenoote en vijf kinderen ontvallen, die in hem onberekenbaar veel verliezen, ook heeft onze Gemeente alle reden zijn gemis te betreuren. Bijna 16 jaren heeft hij, na vooraf ruim 10 jaren in de Gemeenten van *Rockanje*, *Nieuw-Beijerland* en *Gorinchem*, gearbeid te hebben, onder ons het woord Gods verkondigd, en offchoon een zwak, dikwijls ongesteld ligchaam omdragende, alle de deelen der heilige bediening, met liefde en trouw vervuld, dienende den Heer met alle ootmoedigheid, betuigende overal de bekeering tot God, en het geloof in onzen Heer JEZUS CHRISTUS. Hij was hoog geacht en bemind van alle zijne Ambtgenooten, die niet zullen nalaten zijne nagedachtenis, op den eerstvolgende Zondag, openlijk te vereeren, gelijk reeds in de weekbeurt, den 11den dezer, hartelijk van hem gesproken is.

NIEUWVEEN EN KALSLAGEN, den 18den Julij. Onze Leeraar Ds. J. STEENBERG, van hier beroepen naar *Heenvliet*, heeft, na alvorens door Ds. P. NIEKERK, Predikant te *Aarlanderveen*, lid van het Klassikaal Bestuur, van zijne betrekking op Classis en Gemeente ontslagen te zijn, heden van ons afscheid genomen, predikende over *Joh*, XVII: 11*b*. *Heilige Vader bewaarse in uwen name.*

NIEUWVEEN EN KALSLAGEN, den 10den Julij. Na verkregene handopening, is de Kerkeraad, ter vervulling der vakature, onder voorzitting van den Consulent Ds. J. VAN OECHTEN, Pre-

di-

dikant te *Zevenhoven*, overgegaan tot het maken eener nominatie, waarop geplaatst zijn.

DD. VAN DOESBURG, Predd. te *Renesse*. SLOT, te *Hoogmade*. STEENHOUWER, te *Schellingwoude*. STORIJ, te *Grijpskerk*. KOOBS WICHERS, te *Driel*. KALKOEN, te *Winkel* en P. SCHOENMAKERS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*.

Vervolgens zijn op het drietal geplaatst;

DD. DOESBURG, SLOT en SCHOENMAKERS.

Waaruit de laatstgenoemde is beroepen, die deze beroeping, geagreeerd, door Burgemeesteren te *Haarlem*, als Ambachtsheeren, onder inwachting der noodige goedkeuringen, heeft aangenomen.

NIEUWKOOP, den 9den Aug. Onze Leeraar H. J. VAN RIJNDORP, heeft onlangs eene beroeping ontvangen, naar de Gemeente van *Etersheim* en *Schardam*, doch, na beraad, voor dezelve bedankt, en zich op nieuw aan ons verbonden.

LEIMUIDEN staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

OUDSHOORN vakant. Zie Julij 1824.

DORDRECHT.

BRANDWIJK EN GIJBELAND vakant. Zie Nov. 1823.

GORINCHEM. Zie April 1824.

OUD ALBLAS staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

NIEUW LEKKERLAND. Zie Junij 1824.

HOOG BLOKLAND. Zie Julij 1824.

GOUDA.

GOUDA, den 13den Junij 1824. Nadat Ds. VAN VOLKOM, Pred. te *Breda*, voor de beroeping, alhier op zijn Eerw. uitgebragt, bedankt had, werd als nu, in zijne plaats, op het twaalftal gebragt, Ds. C. MEYERS SCHOLTEN, Pred. te *Noordwijkerhout*, en het zestal aangevuld met Ds. J. LA LAU, Pred. te *Bergen op den Zoom*; uit welk zestal, ins-

insgelijks in deze Vergadering, geformeerd werd dit drietal:

DD. HOEK, Predd. te *Kampen*. VAN DER LEEUW, te *Alkmaar* en LA LAU, te *Bergen op den Zoom*; en is hieruit den 25sten Junij beroepen, Ds. J. LA LAU, Pred. te *Bergen op den Zoom*, welke deze beroeping, na beraad, onder inwachting der Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, heeft aangenomen, en (D. V.) zijnen dienst onder ons aanvaarden zal, op den 10den October aanstaande, terwijl onze Emeritus verklaarde Leeraar Ds. J. W. BUSSINGH, op den 3den October, des Voormiddags, zijn werk als Herder en Leeraar bij deze Gemeente wenscht te eindigen.

ZIJDERVELD, den 4den Julij 1824. Onze van *Est* beroepen Leeraar Ds. M. ALTHEER, werd heden in den h. dienst alhier bevestigd, door Ds. D. INDEWEIJ, Pred. te *Leerdam*, aan wien de Consulent Ds. F. H. GELHUIJS, Pred. te *Schoonewoerd*; dit werk had afgestaan.

De Bevestiger had tot tekst *Matth.* XXVIII: 19*b*. *Leerende hen onderhouden, alles wat ik u geboden heb*; en de Bevestigde 2 *Cor.* V: 20. *Zoo zijn wij dan gezanten van Christus wege.*.

LANGERAK. Onze Leeraar Ds. J. E. STEINIGEWEG, maakte ons op den 16den Junij bekend, dat hij eene beroeping had ontvangen in de Gemeente van *Gellicum*, *Rhenoi* en *Acquooi*, en eenigen tijd daarna vernamen wij van hem, dat hij zich verpligt had gevonden, deze beroeping aan te nemen. Zoo dat

LANGERAK BEZUIDEN DE LEK staat vakant te worden.

NIEUWLAND, den 8sten Augustus 1824. Op den 5den Augustus l. l., heeft de Eerw. Kerkeraad, in tegenwoordigheid van den Consulent dezer Gemeente, S. H KOORDERS, Pred. te *Meerkerk*, ter vervulling van de vakature, ontstaan door

door het vertrek van Ds. B. VAN WILLES, naar *Lekkerkerk*, deze Nominatie geformeerd:

DD. G. RIBBIUS, Predd. te *Wervershoof*: M. A. JENTINK, te *Vinkeveen* en A. VAN MAANEN, Kandidaat tot den H. Dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*. Uit deze Nominatie, is op denzelfden dag beroepen: de Wel Eerwaardige Heer A. VAN MAANEN, welke bereids dit beroep, onder inwachting der Kerkelijke en Koninklijke Approbatien, heeft aangenomen.

GROOT AMMERS. Zie April 1824.

BERKENWOUDE vakant. Zie Junij 1824.

NOORDELOOS. Zie Junij 1824.

BRIELLE.

ROCKANJE, den 4den Junij. Heden maakte onze Leeraar, J. VAN DER WILLIGEN ons bekend, dat zijn Eerw. het berigt ontvangen had, dat een onzer voormalige Leeraren, Ds. M. VAN DER BURCH, te *Oudshoorn*, zijne Standplaats, overleden was, en wekte ons met nadruk op, om aan onze sterfelijkheid te gedenken.

ZWARTEWAAL, den 22sten Junij. De Kerkeraad alhier heeft, na bekoming van handopening van Z. Excellentie den Staatsraad en Directeur-Generaal, voor de Zaken der Hervormde Kerk enz., het navolgende drietal gemaakt:

DD. J. DE JONG, Predd. te *Poortugaal*, A. R. BERGHEGE, te *Heinenoort* en G. G. VAN DEN BROEK, te *Klaaswaal*; waaruit beroepen is Ds. J. DE JONG, Pred. te *Poortugaal*. Dit beroep is door Heeren Burgemeesters en Wethouders der Stad *Brielle* geagreëerd, door den Beroepenen, na beraad, aangenomen, en nu reeds aan het Klassikaal Bestuur van *Brielle*, tot de Kerkelijke Approbatie verzonden, om vervolgens tot de Koninklijke Approbatie te worden opgezonden; zoo dat wij eerlang onze breuke, door het Emeritaat van

on-

onzen ouden en braven Leeraar, P. EVERAARS verwekt, hopen hersteld te zien.

SIMONSHAVEN EN BIERT, den 13den Julij 1824. Na dat de Wel Eerw. Heer J. VAN ALLEN, Pred. te *Veessen*, voor onze beroeping bedankt had; heeft de Kerkeraad op heden, onder voorzitting van den Consulent Ds. C. GUTTELING, Pred. te *Zuidland*, eene nieuwe poging ter vervulling onzer vakature aangewend en ten dien einde het volgende drietal geformeerd:

DD. K. J. VAN DRIEL, Predd. te *Limmen*. J. M. LE COULTRE, te *Stellendam* en H. DE GRAAF, te *Ellewoudsdijk*, en daar uit beroepen, Ds. K. J. VAN DRIEL, Pred. te *Limmen*, aan wien de beroepingsbrief is toegezonden; maar die ook, na beraad, heeft bedankt. Zoo dat

SIMONSHAVEN EN BIERT, als nog vakant blijft.

HEENVLIET, den 1sten Augustus. Heden hadden wij het genoegelijk voorregt, ons Kerkgebouw in zoo verre hersteld te zien, dat onze beroepen Leeraar, Ds. J. STEENBERG, van *Nieuwveen*, tot ons overgekomen, in hetzelve bevestigd werd, door Ds. A. G. VAN ALDERWERELD, Pred. te *Poksbroek*. De Bevestiger predikte uit *Jes.* LV: 8 tot 11. ingesloten; de Bevestigde aanvaardde zijn Evangelie-Dienst onder ons, met 1 *Cor.* II: 2. Zoo mogten wij ons aanvankelijk verblijden, in de voortdurende voorzorge van onzen Heer JEZUS CHRISTUS, het hoofd zijner Gemeente ook aan deze plaats, terwijl wij eerlang ons Kerkgebouw, uit deszelfs diep verval hersteld, voltooid zullen zien, en als dan meer opzettelijk en met vreugde aan den dienst van God wenschen toe te wijden. — De Consulent J. VAN LOKHORST, Pred. te *Geervliet*, had op het verzoek van den Bevestigden, welke door banden

den der vriendschap naauw aan den Bevestiger verbonden was, zijn pligt om te bevestigen, aan Ds. A. G. VAN ALDERWERELD, afgestaan.

NIEUWENHOORN. Zie Junij 1824.

NOORD-HOLLAND.

AMSTERDAM, den 4den Augustus. Bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, is heden als Kandidaat tot den Heiligen Dienst geadmitteerd, de Heer B. BROEDELET JUNIOR.

AMSTERDAM.

AMSTERDAM. Vroeger dan de overkomst van onzen laatst beroepen Leeraar, zien wij op nieuws de plaats van eenen anderen onzer Voorgangers ledig staan. Onze meest bejaarde Leeraar Ds. P. HAACK, Ridder van de Orde des Nederlandschen Leeuws, en Assessor van het Klassikaal Bestuur, overleed aan den avond van den 27sten Julij l. l., na eene ziekte van weinige dagen, en bijna tot den ouderdom van 77 jaren geklommen zijnde.

Hij heeft omtrent 55 jaren in den dienst des Heeren mogen werkzaam zijn. De Gemeenten van *Noordgouwe*, *Zwartewaal* en *Sommelsdijk*, genoten daarvan de eerstelingen. Eenige jaren bediende hij ook die van *Breda*, alwaar hij in 1784 tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Heilige Geschiedenissen benoemd werd. En korten tijd arbeidde hij, bij de Nederduitsche Gemeente van *Hamburg* en *Altona*.

In 1789 werd hij onder ons bevestigd, en heeft, op weinige weken na, 35 jaren het woord der Zaligheid aan ons verkondigd. Hij deed zulks met ernst, en vuur, en eene hem eigene kracht van spreken, en paarde aan zijne kundigheden, bij-

bijzondere gaven welke hem den toeloop eener menigte hoorders verwierven, en op een talrijk deel onzer Gemeente niet zonder vrucht deeden arbeiden. Hij wordt dus hartelijk door zijne vrienden betreurd, te meer daar hij, die altoos eene vaste gezondheid genoten had, zoo onverwacht werd weggenomen; bijzonder is zijn verlies treffende voor zijne hoog bejaarde Weduwe, kinderen en de onverzorgde weezen van zijnen eenigen zoon, wiens sterven, hem den avond zijnes levens in diepe droefheid deed slijten.

Zijne Ambtgenooten gedachten aan hem bij hunne eerste Leerredenen na zijn verscheiden, en zullen het annus gratiae vervullen voor de Weduwe, die hem in hoope naziet bij den Heer, den belooner zijner getrouwe knechten en verzorger hunner achtergelatene betrekkingen.

MUIDEN. De beroeping alhier uitgebragt op Ds. B. J. EVERWIJN, te *Beets*, als ook die van

NEDERHORST (DEN BERG.), op den Kandidaat C. D. CANNE, is door Z. M. den Koning geapprobeerd.

KORTENHOEF staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

AMSTERDAM. Zie Julij 1824.

BLARIKUM EN LAREN. Zie Julij 1824.

HAARLEM.

ASSENDELFT. Daar, na de Kerkelijke goedkeuring, ook de approbatie van Z. M. onzen Koning, op het hier gedaan beroep, reeds gevolgd is, hoopt de Gemeente de vakature alhier, eerlang, weder gelukkig vervuld te zien.

WORMER. Daar onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer S. A. ARNTZEN, het beroep naar *Zaamslag* aangenomen heeft, staat de Gemeente hier vakant te worden.

ALKMAAR.

Acte van Lidmaatschap der Classis, heeft ont-

vangen, Ds. T. J. WIJNOLDI, Pred. te *Egmond aan Zee.*

ST. PANCRAS, den 18den Junij 1824. Ter vervulling der vakature alhier, veroorzaakt door het Emeritaat van Ds. J. DE LEEUW, is heden door den Kerkeraad gemaakt, het volgend zes- en drietal.

Zestal:

DD. G. VERBEEK, Predd. te *Goudriaan.* A. NUMAN, A. L. M. Philof. Dr. te *Oude Niedorp.* C. A. N. P. GREIJDANUS, te *Koedijk.* D. T. DE HAAS, te *Wijngaarden* en *Ruigbroek.* J. F. CONRADI, te *Petten.* en H. KAMPHEUVE GREVING, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland.*

Drietal:

DD. H. KAMPHEUVE GREVING, VERBEEK en CONRADI.

Waaruit terstond beroepen is, de Eerw. Heer H. KAMPHEUVE GREVING.

Den 4den Julij. De Kandidaat GREVING, goedgevonden hebbende, na beraad, voor de beroeping te bedanken, zoo ging de Kerkeraad heden wederom over tot het maken van eene nieuwe nominatie,

Op het zestal werden gebragt:

DD. NUMAN, VERBEEK, CONRADI en BRUINS, Pred. te *Schoorl, Groet* en *Kamp.* GREIJDANUS en F. BOON, te *Haringkarspel* en *Dirkshorn.*

Op het drietal:

DD. NUMAN, BOON en CONRADI.

En is daaruit beroepen de Wel Eerw. Heer J. F. CONRADI, Pred. te *Petten*, onder deze Classis, die, na beraad, deze beroeping, in afwachting der noodige approbatien, heeft aangenomen. Zoo dat ST. PANCRAS, eerlang wederom zal vervuld zijn.

WAAL EN KOOG, den 21sten Junij 1824.

Ds. W. J. NIESSEN, Pred. te *Odijk*, voor de beroe-

roeping alhier op hem uitgebragt, bedankt hebbende, is heden uit een viertal:

DD. A. SMIT, A. W. HOLSTEIJN, A. WASSENAAR en J. F. CONRADI, Predikanten te *Finkum* en *Hijum*, *Heikop*, *Wier* en *Petten*, beroepen Ds. A. SMIT, welke, na zich beraden te hebben, heeft bedankt.

AKERSLOOT, den 8sten Aug. 1824. Heden werd onze beroepene Leeraar, de Kandidaat L. VAN PLATERINGEN, bij afstand van den Consulent, bevestigd door den Wel Eerw. Heer H. T. ROSKES, Pred. te *Thamen aan den Amstel*, met eene Leerrede over de blijde vooruitzigten, die de Christelijke roem oplevert, aan Leeraar en Gemeente, bij hunne onderlinge verbindtenis, naar aanleiding van 2 *Cor.* X: 17. *Wie roemt, die roeme in den Heer!* De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger, door den Wel Eerw. Heer K. J. VAN DRIEL, Pred. te *Limmen*, als tweeden Consulent, bij afwezigheid van den eersten, als mede door de Wel Eerw. Heeren W. F. OVERHOFF en J. METZ, Pred. te *Uitgeest* en *Graftdijk*. Na den middag deed de Bevestigde zijne Intrede, met eene Leerrede over de waardij der Evangeliebediening, volgens 1 *Tim.* III: 1*b*. *Zoo wie tot eens opzieners ambt lust heeft, die begeert een treffelijk werk.*

LIMMEN, den 8sten Aug. Onze Leeraar Ds. K. J. VAN DRIEL, onlangs eene beroeping naar de Gemeente van *Simonshaven* en *Biert*, onder de Classis van den *Briel*, ontvangen hebbende, heeft, na beraad, voor dezelve bedankt.

MIDSLAND EN HOORN OP TERSCHELLING vakant. Zie April 1824.

EGMOND BINNEN EN DEN HOEF vakant. Zie Mei 1824.

HOORN.

SPANBROEK. Op den 19den der vorige maand,

maand, is bij den Kerkeraad berigt ontvangen, van het overlijden der Hoog Welgeborene Vrouwe JOHANNA JUDITH, Douairière Baronesse VAN WASSENAAR CATWIJCK, geboren Baronesse VAN IJSSELMUIDEN, Vrouwe der Heerlijkheid *Spanbroek*, in den ouderdom van bijna 66 jaren. Onze Leeraar Ds. L. VISSER, heeft van dit treffend sterfgeval, op den 25sten daaraanvolgende, de Gemeente kennis gegeven, in eene Leerrede, naar aanleiding van *Ps.* XC: 3. *Gij doet den mensch wederkeeren tot verbrijzelinge, en zegt: keert weder gij menschen Kinderen.* En heeft bij die gelegenheid, aan het christelijk karakter der overledene, met hartelijken en dankbaren lof herdacht, en haar aangeprezen, als een voorbeeld van godvrucht en deugd. Hij gaf ons hier bij treffende sterflessen, wekte ons op tot een deugdzaam leven, en bemoedigde ons met de heerlijke uitzigten eenes Christens, over dood en graf. God geve, dat deze aandoenlijke herinneringen, voor velen regt nuttig mogen geweest zijn!

ABBEKERK EN LAMMERSCHAAG, den 10den Aug. Heden is alhier ter vervulling der vakature, veroorzaakt wordende, door het verkregen emeritaat van onzen Leeraar Ds. C. VAN LOENEN, onder voorzitting van den Consulent J. C. MOHR, Pred. te *Opperdoes*, het volgende zestal uitgebragt, als:

DD. J. C. MOHR, Predd. te *Opperdoes*. L. F. WOLTERBEEK VAN EERTEN, te *Varseveld* J. H. SNIJDERS, te *Kwadijk*. J. H. VAN IJSSEL GROOTHUIS, te *Woudenberg*. D. BROEDELET JUNIOR, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*. en P. LEESEKAMP, te *Utrecht*.

En daar uit op het drietal geplaatst:

DD. SNIJDERS, BROEDELET en LEESEKAMP.

En daar uit beroepen Ds. D. BROEDELET JUNIOR,

Kan-

Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*.

HAUWAART. Den 11den Junij berigtte ons Ds. B. LOOZE, dat hij de beroeping te *Oostzouburg*, even te voren had aangenomen, en dus voor onze uitnoodiging moest bedanken, deze plaats blijft dus nog vakant. Er is evenwel, op nieuw eene beroeping uitgebragt, op den Kandidaat D. BROEDELET JR., doch de Correspondent had hier van nog geen legaal berigt ontvangen.

OBDAM vakant. Zie Maart 1824.

TWISK staat vakant te worden. Zie Mei 1824.

E D A M.

EDAM. Als Leden dezer Clasfis zijn, in de Vergadering des Klasfikalen Bestuurs van 31sten Maart, 26sten Mei en 28sten Julij erkend, de Wel Eerw. Heeren J. OVERMAN, A. J. BEGEMAN, D. MOREAU, A. VAN WETERING en C. STEENHAUER, Kandidaat, bevestigde Predikanten te *Edam*, *Monnikendam*, *Purmerende* en *Ransdorp*, en *Schellingwoude*, de vier eersten na behoorlijk vertoonde dimisfien van hunne vorige Clasfis en de Gemeenten.

ILPENDAM, den 14den Julij. Heden is alhier weder, uit een twaalftal, waarop gebragt waren:

DD. A. HAZEU, M. JENTING. H. A. VAN DER VEN, J. C. MEIJER, L. VAN DER HORST, T. G. SCHOMAKER, M. VAN VEEN, L. VISSER, D. DAGEVOS; W. T. OVERHOF, P. PRINS en J. DIJK, Predikanten te *Abkoude*, *Vinkeveen*, *ter Aa*, *Purmerland*, *Schermerhorn*, *Hoogwoud*, *Jisp*, *Spanbroek* en *Opmeer*, *Driehuizen* en *Zuidschermer*; *Uitgeest*, *Aartswoud* en *Zwaag*, na dat daaruit een zestal, bestaande uit de zes eersten, en een drietal van de drie eersten, was geformeerd, een beroep gedaan, en hetzelve uitgebragt op den Wel Eerw. Heer A. HAZEU, Pred. te *Abkoude*.

ILPENDAM, den 1sten Aug. Tot ons leedwezen, heeft ook de Wel Eerw. Heer A. HAZEU, voor onze beroeping bedankt.

LANDSMEER staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

BEETS staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

ETERSHEM EN SCHARDAM, als nog vakant. Alhier is echter weder een beroep gedaan, en de Correspondens verwacht desaangaande legaal berigt.

ZEELAND.

MIDDELBURG.

ARNEMUIDEN. Onze Leeraar Ds. H. J. VAN INGEN, op den 17den Julij, eene beroeping ontvangen hebbende naar de Gemeente van *Ouwerkerk*, op het Eiland *Schouwen*, heeft ons den 1sten Aug., naar aanleiding van *Joh.* X: 16. verklaard, dat zijn Eerw. bij inwachting der noodige approbatien, deze beroeping heeft aangenomen. Zoo dat

ARNEMUIDEN staat vakant te worden.

KLEVERSKERKE. Ds. F. CANTER ALTA, Pred. te *Retranchement*, heeft voor de beroeping naar onze Gemeente bedankt.

SEROOSKERKE staat vakant te worden. Zie Mei 1824.

MIDDELBURG. Zie Mei 1824.

ZIERIKZEE.

HAAMSTEDE, den 27sten Junij. Onze Leeraar, Ds. H. L. DE JONGE, maakte ons op heden bekend, het overlijden van één onzer geeerbiedigde Ambachtsheeren, den Wel Edel geb. Heer Mr. S. RENDORP, op den 17den bevorens, deed hulde aan 's mans nagedachtenis, en trachtte in eene Leerrede over *Matth.* XXIV: 44. dit sterf-

sterfgeval dienstbaar te maken, aan onze voorbereiding voor de eeuwigheid.

KERKWERVE, den 6den Aug. De Kerkeraad, met medestemming van gekwalificeerden van den Ambachtsheer, en in-tegenwoordigheid van den Consulent Ds. F. PLEIJTE, Pred. te *Zierikzee*, op den 4den Julij l. l., het volgende twaalf-, zes- en drietal van Predikanten en Kandidaten in de H. Bediening geformeerd hebbende:

DD. H. DE GRAAF, Predd. te *Ellewoudtsdijk*. F. CANTER ALTA, te *Retranchement* (*Catzandria*). J. J. TAMLING, te *Ganderſum*. J. VAN DER LEE, te *Westzaan*. J. J. W. VAN STAVEREN, J. J. BURGERHOUDT, Kandidaten bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*. P. VAN DUCHTEREN, C. WAGENER, J. K. VAN DIEVEREN, J. W. J. VAN VLOTEN, G. J. GELDERMAN en R. L. VAN DAM, onder dat van *Utrecht*.

En daaruit de zes eersten op het zes-, en de dre eersten op het drietal geplaatst hebbende, heeft beroepen den Wel Eerw. zeer gel. Heer H. DE GRAAF, Pred te *Ellewoudtsdijk*, die deze beroeping, onder afwachting der Kerkelijke en Koninklijke approbatien, heeft aangenomen; zijn Eerw. overkomst wordt met verlangen te gemoet gezien.

OUWERKERK vakant. Zie Julij 1824.

GOES.

WAARDEN, den 1sten Aug. Onze Leeraar, Ds. A. FONHOFF, berigtte ons heden, dat zijn Wel Eerw. voor de beroeping te *Waterland* (*Kerkje*), en ook voor die te *Bieſelingen* had bedankt, en verbond zich in den namiddag Godsdienst, op nieuw aan ons, met eene Leerrede over *Jes.* LV: 10 en 11

ELLEWOUDSDIJK, den 4den Aug. Onze Leeraar, Ds. A. DE GRAAF, voor de tweedemaal te *Kerkwerve* beroepen zijnde, heeft, na beraad,

deze beroeping, onder inwachting der noodige goedkeuringen, aangenomen.

KATTENDIJKE. Zie Julij 1824.

IJZENDIJKE.

WATERLAND (KERKJE), den 12den Julij. Om de vakature te vervullen, veroorzaakt door het vertrek van den Wel Eerw. Heer J. VAN DER LINDEN, naar *Oudelande*, is de Kerkeraad overgegaan, tot het maken van eene Nominatie.

Op het drietal waren genoemd:

DD. A. FONHOFF, H. L. DE JONGE en J. ERMERINS, Predd. respectivelijk te *Waarden*, *Heemstede* en *de Polder*.

De Heer A. FONHOFF, is beroepen.

RETRANCHEMENT, den 25sten Julij. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer F. CANTER ALTA, ons vóór drie weken berigt hebbende, dat hij eene beroeping had ontvangen naar de Gemeente van *Kleverskerke*, in de Clasfis van *Middelburg*, maakte ons heden bekend, dat hij voor die beroeping had bedankt.

IJZENDIJKE, den 28sten Julij. Het Klasfikaal Bestuur van *IJzendijke*, na ingekomen verslag der bevestiging van den Heer T. R. HUIJZERS, te *Hoofdplaat*, heeft zijn Eerw. tot Lid der Clasfis van *IJzendijke* verklaard, en daarvan Acte afgegeven.

HULST staat vakant te worden. Zie Mei 1824.

AXEL. Zie Mei 1824.

SAS VAN GEND. Zie Mei 1824.

ZAAMSLAG. Zie Julij 1824.

NIEUWVLIET vakant. Zie Julij 1824.

UTRECHT.

U T R E C H T.

Door het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, zijn tot den Predikdienst geadmitteerd:

C. WAGENER, H. SLOTHOUBER, A. F. KERSTEN, G. J. GELDERMAN, A. VAN MAANEN, G. GROON, C. C. VAN DER STRATEN, W. TERNOOIJ APÈL en H. HENNIJ, Kandidaten in de Letteren en de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool, te *Utrecht*.

U T R E C H T.

ABCOUDE, den 25sten Julij. Onze Leeraar, A. HAZEU, maakte ons voor acht dagen bekend, dat hij eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeente van *Ilpendam*, en heden werd ons berigt, dat hij besloten had, om voor dezelve te bedanken.

LOPIK staat vakant te worden. Zie April 1824.

VREESWIJK, (DE VAART) vakant. Zie Junij 1824.

JUTPHAAS. Zie Junij 1824.

LOPIKER-CAPEL staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

A M E R S F O O R T.

EEMNES BUITENDIJKS, den 11den Julij 1824. Heden werd onze beroepen Leeraar, G. TER WEEME, alhier ingezegend door onzen Consulent, den Wel Eerw. Heer J. I. RAMBONNET, Theol. Doct. en Pred. te *Eemnes Binnendijks*, met *Joh.* IV: 34. *Jezus zeide tot hen: mijne spijze is, dat ik doe den wil des genen die mij gezonden heeft, en zijn werk volbrenge.* De Bevestigde hield daarop zijne Intrede, met 1 *Cor.* IX: 16*b*. *De nood is mij opgelegd, en wee mij, indien ik het Evangelie niet verkondige.*

TIENHOVEN, den 5den Julij 1824. De Gemeente alhier, heeft de aangename hoop, van eerlang de bij haar openstaande Leeraarsplaats vervuld te zullen zien, door den Wel Eerw. Heer

L. C. VAN DER MEULEN, S. M. Kandidaat onder het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, die daartoe door den Kerkeraad, in bijzijn van den Consulent, Ds. J. F. RUPPEL, Pred. te *Westbroek* en *Achttienhoven*, op den 14den Junij l. l. is beroepen, en de beroeping, in afwachting der noodige approbatien, heeft aangenomen.

Op het zestal werden nevens hem geplaatst:

DD. E. HERINGA, P. BONZET, Predd. te *Blaauw-Kapel* en *Denekamp*, R. L. VAN DAM, J. W. VAN VLOTEN en P. LESEKAMP, Kandidaten S. M. onder het Provinciaal Bestuur van *Utrecht*.

En het drietal bestond uit den beroepenen, en de Kandidaten VAN DAM en LESEKAMP.

W IJ K.

OVERLANGBROEK, den 4den Aug. De Kerkeraad dezer Gemeente, ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het overlijden van Ds. G. VAN GEELKERKEN, eene vruchtelooze poging gedaan hebbende, bij Ds. J. D. VAN DEN HAM BAAK, Pred. te *Loenen op de Veluwe*, heeft heden gemaakt het volgende drietal:

DD. TEN HARMSEN, Predd. te *London*. A. BUIJS BALLOT, te *Brakel* en A. F. KERSTEN, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, en daaruit beroepen Ds. A. F. KERSTEN, die deze beroeping, onder inwachting der noodige approbatien, heeft aangenomen.

'T WAAL EN HONDSWIJK staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

LEERSUM. Zie Junij 1824.

ELST BIJ AMERONGEN staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

VRIES-

VRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEEUWARDEN. Den 30sten Junij 1824, is hier door den grooten Kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente, ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het overlijden van Ds. M. EPPENS, dit twaalftal van Predikanten geformeerd geworden:

DD. J. L. NIJHOF, Predd. te *Gouda*. N. S. HOEK, te *Kampen*. E. KREENEN, te *Velp*. B. R. DE GEER, Theol. Doctor te *Vreeland*. S. CROMMELIN, te *Bommel*. J. N. S. HESSLING, te *Hempens* en *Teerns*. D. P. FARRET, te *Harlingen*. A. LEDEBOER, te *Harlingen*. R. ADRIANI, te *Bolswerd*. J. T. DIJKSTRA, te *Oudwoude* en *Westergeest*. A. VAN DIJK, te *Boornbergum*. en *Kortehemme*. L. M. LOBRIJ, te *Zwammerdam*.

Den 4den Julij werden de zes eerstgenoemden op het zestal gebragt, en den 7den daaraan volgende op het drietal:

DD. N. S. HOEK, E. KREENEN en J. L. NIJHOF. Doch Ds. E. KREENEN, voor de eer der nominatie bedankt hebbende, werd het drietal aangevuld met Ds. S. CROMMELIN.

Waaruit op den 11den dier maand beroepen is geworden Ds. S. CROMMELIN, Pred. te *Bommel*, die, na beraad, deze beroeping heeft aangenomen.

LEEUWARDEN. Hier staat eene tweede Predikantsplaats der Nederduitsche Hervormde Gemeente vakant te worden. Zie Julij 1824.

ANNAPAROCHIE. vakant. Zie Julij 1824.

HIJLAARD, HUINS EN LIJONS. Den 11den Julij 1824, gaf Ds. S. NAUTA, Predikant alhier, aan zijne Gemeente kennis, dat hij eene beroeping had ontvangen naar de Gemeente te *Arum*, on-

onder de Classis van *Harlingen*, welke hij in beraad gehouden had.

LEKKUM EN MIEDUM. De beroeping van Ds. R. S. SEVENSMA, tot Predikant van deze Gemeente is, den 4den Aug. 1824, van wegen het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, door den Praeses en Scriba van dat Bestuur, geapprobeerd geworden, als conform de Kerkelijke reglementen.

HARLINGEN.

HARLINGEN, den 1sten Aug. 1824. Heden werd onze van *Nederhorst* (*den Berg*,) herwaarts beroepen Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer H. WOERMAN, in den h. dienst onder ons bevestigd, door deszelfs jongsten Ambtgenoot, den Wel Eerw. zeer gel. Heer A. LEDEBOER, die bij deze gelegenheid predikte over *Hand.* X: 33*b*. *Gij hebt wel gedaan dat gij hier gekomen zijt;* terwijl de bevestigde des avonds het overig gedeelte van dat vers tot eene intrerede behandelde: *Wij zijn dan alle nu tegenwoordig voor God, om te hooren al het'geen ons van God bevolen is.*

ARUM vakant. Zie Mei 1824.

SCHALSUM vakant. Zie Junij 1824.

OOSTERBIERUM. Zie Julij 1824.

KIMSWERD. Zie Julij 1824.

SNEEK.

STAVOREN, den 11den Julij. Onze Leeraar H. D. STRUIVING, heeft voor de beroeping naar de Gemeente van *Gaastmeer* en *Niewhuizen*, met welke zijn Eerw. op den 10den Junij l. l., vereerd werd, bedankt. Heden verbond hij zich op nieuw aan onze Gemeente, met *Luk.* XV: 3—7.

SNEEK, den 11den Julij. Heden ontving de Gemeente alhier het berigt, dat Ds. A. MOLENAAR, de op zijn Eerw. uitgebragte beroeping had aangenomen.

JUTRIJP EN HOMMERTS vakant. Zie Sept. 1823.

OU-

OUDEGA EN KOLDERWOLDE vakant. Zie Oct. 1823.

RAUWERD EN EERNZUM. Zie Julij 1824.

GAASTMEER EN NIEUWHUIZEN. Zie Julij 1824.

OOSTERWIERUM. Zie Julij 1824.

D O K K U M.

BALLUM EN HOLLUM, den 8sten Augustus. Onze beroepene Leeraar D. J. SIKKEMA, werd heden bevestigd, door zijnen vorigen Leermeester, die hem tot de Akademische lessen gevormd had, den Heer J. P. RIEDEL, Predikant te *Kollum*. De tekst van den Bevestiger was: 2 *Tim*. IV: 5 *b*. *Doe het werk van een Evangelist, maak dat men van uwen dienst ten vollen verzekerd zij.* De oplegging der handen door Ds. RIEDEL en VESTER, Pred. te *Nes*, en Consulent om den jongen Leeraar in zijnen dienst plegtig in te wijden, geschiedde met eene inzegening, bij monde van den eerstgemelden. Des namiddags begon onze nieuwe Predikant zijn dienstwerk, met eene Leerrede over *Ephes*. IV: 11, 12. *En dezelve heeft gegeven sommigen tot Apostelen, sommigen tot Profeten, sommigen tot Evangelisten, en sommigen tot Herders, en Leeraars, tot volmaking der Heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouwing des ligchaams Christi.*

De acte van Lidmaatschap der Classis van *Dokkum*, is aan den Heer SIKKEMA bezorgd.

SCHIERMONNIKOOG vakant. Zie October 1821.

HOLWERD vakant. Zie Julij 1824.

H E E R E N V E E N.

TJERKGAAST c. a. Den 1sten Aug. heeft de Wel Eerw. Heer L. LOLCAMA, van hier beroepen naar *Oosterbierum*, afscheid van ons genomen, met eene Leerrede over *Philip*. I: 9—12. *En dit bidde ik God, enz.*

LAN-

LANGEZWAAG c. a. staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

OVER-IJSSEL.

ZWOLLE.

DEN HAM, den 20sten Julij 1824. Ds. J. A. SCHRADER, Pred. te *Raalte*, voor de beroeping alhier bedankt hebbende, zoo heeft de Kerkeraad, ten overstaan van den Consulent Ds. J. C. LIEFSTING, Pred te *Hellendoorn*, op nieuw eene poging ter vervulling der vakature aangewend, en daartoe uit het drietal:

DD. A. L. VAN NES, Pred. te *Roswinckel*. J. G. HARGER en M. A. AMSHOF, Kandidaten tot den h. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*,

Beroepen Ds. A. VAN NES, Pred. te *Roswinckel*, welke, in afwachting der vereischte goedkeuringen, die beroeping heeft aangenomen.

STAPHORST. Zie Mei 1824.

WINDESHEIM staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

DEVENTER.

OLST, den 3den Aug. Alhier is heden door den Kerkeraad, bij eene acte van Heeren Collatoren daartoe in staat gesteld, beroepen, de Heer J. H. GUNNING, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*, die deze beroeping heeft aangenomen.

KAMPEN.

KAMPEN. Onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw Heer J. P MUNTING, wiens bevestiging alhier uit hoofde zijner voortdurende zwakheid was uitgesteld, heeft zich verpligt gevonden voor die beroeping te bedanken, ten einde door het genot der noodige ruste, onder den Godlijken zegen,

gen, zijne herstelling te bevorderen. Dus is op nieuw

KAMPEN vakant.

KAMPERVEEN, den 1sten Augustus. Onze Leeraar, A. F. BRECKMAN, eene beroeping ontvangen hebbende, naar de Gemeente van *Huissen*, maakte op heden aan ons bekend, dat hij zich verpligt had gevonden, dezelve aan te nemen. Zoo dat

KAMPERVEEN staat vakant te worden.

KAMPER EILAND, den 8sten Augustus. Na dat de Koninklijke approbatie, op de beroeping van den Kandidaat L. EILERTS DE HAAN, was ingekomen, is zijn Eerw. op heden onder ons bevestigd, bij afstand van den Consulent Ds. J. H. SCHEEPERS, Pred. te *IJsselmuiden*, door den Wel Eerw. Heer G. H. HEIN, Pred. te *Kampen*, met eene Leerrede over *Luc.* X: 16*a*. *Wie u hoort die hoort mij, en wie u verwerpt die verwerpt mij.* De oplegging der handen is geschied door den Bevestiger, den Consulent, den rustenden Leeraar J. THOOFT, wonende, en door W. VAN VLOTEN, Predikant te *Kampen*.

De bevestigde deed des namiddags zijne intrede, met eene Leerrede over *Matt.* VI: 33*a*. *Zoekt eerst het Koningrijk Gods, en zijne geregtigheid.*

BLOKZIJL. Zie Junij 1824.

G R O N I N G E N.

GRONINGEN. Door het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, zijn tot den predikdienst geadmitteerd, de Heeren:

H. BLIJENBERG, J. FOLKERSMA, P. BUISMAN, S. HOITSEMA, H. STENHUIS DIJKEN, J. G. KRUISINGA,

H.

H. P. VAN DER HAAR, P. R. PETERS en J. BRAAK, Kandidaten in de Letteren en Godgeleerdheid aan de Hooge School te *Groningen*.

GRONINGEN.

NOORDDIJK, den 1sten Aug. 1824. Onze Leeraar Ds. J. MUNTENDAM, op den 10den der vorige maand, te *Appingedam* beroepen zijnde, heeft die beroeping in beraad genomen, en ons heden bekend gemaakt, voor dezelve bedankt te hebben.

WINDEWEER EN LULA vakant. Zie Julij 1824.

WINSCHOTEN.

WINSCHOTEN, den 28sten Junij. In de Vergadering van het Klassikaal Bestuur van heden, is, na ingekomen berigt van de bevestiging van Ds. G. J. T. CRAMER VAN BAUMGARTEN, als Predikant te *Midwolde*, aan zijn Eerw. acte van Lidmaatschap dezer Classis toegezonden.

MEEDEN, den 2den Aug. Op heden is alhier, ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het vertrek van Ds. L. MEIJER BROUWER, naar *Weener*, eene nominatie gemaakt, bestaande uit de volgende Heeren Predikanten:

DD. W. H. FOLCKERTS CRANSSEN, D. A. DE GROOT, H. J. HITJER, D. HOLWERDA, R. KIJLSTRA, D. G. MACKAIJ, J. MUNTENDAM, J. P. RIEDEL en A. J. VAN DER VEEN, Predd. te *Dwingelo*, *Woltersum*, *Puflijk* en *Leeuwen*, *Vrouwen Parochie*, *Stiens*, *Foudgum*, *Noorddijk*, *Noordlaren* en *Gorredijk*.

VLAGTWEDDE. Den 4den Augustus is alhier, uit de voorheen (Julij l. l.) gemelde nominatie, tot Predikant beroepen Ds. R. P. MENSINGA, Pred. te *Koeverden*.

OUDE PEKELA, den 4den Aug. Heden morgen overleed alhier, in den hoogen ouderdom van bijna 89 jaren, de Wel Eerw. zeer gel. Heer

B.

H. HOUWINK, rustend Pred. van het Amerikaansche Eiland *St. Martin.*

BELLINGWOLDE jongste Leeraarsplaats vakant. Zie Sept. 1823.

APPINGADAM.

WESTER EMBDEN vakant. Zie Mei 1824.

GARMERWOLDE. Zie Junij 1824.

APPINGADAM. Zie Julij 1824.

MIDDELSTUM.

EENRUM, den 20sten Mei. Onze Leeraar Ds. G. J. F. CRAMER VAN BAUMGARTEN, nam heden van ons afscheid, predikende over *Philipp.* I: 9—11. *En dit bidden — tot heerlijkheid en prijs Gods.*

TINALLINGEN, den 1sten Augustus. Onze Leeraar Ds. R. L. KIJLSTRA, deed heden zijne afscheidsrede over *Hand.* XVI: 31. *Geloof in den Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden.*

ULRUM vakant. Zie Julij 1823.

WARFUM vakant. Zie Maart 1824.

NOORD-BRABAND.

'S HERTOGENBOSCH.

OOIJEN, den 27sten Junij 1824. Onze Leeraar Ds. H. C. SWALUE, door Ds. L. KROL, Pred. van *Lith*, c. a. en Lid van het Klassikaal Bestuur, in de tegenwoordigheid van den Consulent der Gemeente, op den 24sten dezer, behoorlijk losgemaakt zijnde, heeft heden van ons afscheid genomen. Zoo dat

OOIJEN vakant is.

BERLICUM EN ROSMALEN, den 4den Julij 1824. Op heden werd Ds. H. C. SWALUE, van *Ooijen* tot ons overgekomen, in den heiligen dienst alhier bevestigd, door Ds. B. J. SWALUE,

Pred. te *Schoonhoven*, met 1 *Timoth.* IV: 16. *Heb acht op u zelven enz.* De bevestigde heeft zijne intrede gedaan, daartoe tot tekst nemende *Matth.* XVII: 5, het laatste gedeelte. *Hoort hem.*

BOXTEL EN ESCH vakant. Zie September 1823.

B R E D A.

OOSTERHOUT, den 6den Junij. Onze Leeraar, de Wel Eerw. zeer geleerde Heer J. A. BERKHOFF, in 1815, van *Ressen* tot ons overgekomen, en gedurende dien tijd, onder ons, het Evangelie der zaligheid, met allen ijver en getrouwheid verkondigende, overleed heden aan de gevolgen eener langdurige en smartelijke ziekte, in den ouderdom van ruim 40 jaren.

Zijn Eerw. laat eene bedroefde Weduwe na, met vier Kinderen, te jong om het verlies hunnes zorgdragenden Vaders te bezeffen.

De eerste Predikbeurt in de vakature, werd vervuld, door Ds. J. BEGEMANN, Pred. te *Dongen*, predikende bij die gelegenheid, over *Ps.* CXXVI: 5. ons opwekkende om het goede woord, 't welk hij ons verkondigd had, niet te vergeten, en zijne lessen en vermaningen op te volgen. Dus is

OOSTERHOUT vakant.

BERGEN OP ZOOM, den 7den Julij 1824, Onze jongste Leeraar, Ds. J. LA LAU, naar de Gemeente van *Gouda* beroepen zijnde, heeft die beroeping aangenomen. Dus zal

BERGEN OP ZOOM eerlang vakant worden.

STAND DAAR BUITEN, den 1sten Augustus 1824. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. A. HANEWINKEL, maakte ons heden voor veertien dagen bekend, dat hij eene beroeping naar de Gemeente van *Kattendijke* c. a., in de Classis van *Goes* ontvangen, en dezelve in beraad genomen had; heden in den voormiddags-Godsdienst verna-

namen wij, dat hij zich verpligt gevonden had, voor dezelve te bedanken, en bij ons als nog te blijven, terwijl hij zich op nieuw aan ons verbond, met *Coll.* III: 14.

BREDA, den 8sten Augustus 1824. Heden ochtend gedacht onze oudste Leeraar, Ds. W. VAN VOLKOM, in de Voorafspraak zijner Leerrede, aan den Hoog Eerw. Heer P. HAACK, voormaals Hoogleeraar en Pred. in deze Stad, en den 27sten der vorige maand, in den ouderdom van 77 jaren, overleden. De hulde door hem aan dezen waardigen Evangelie-Dienaar, dien zich nog velen herinnerden, gelijk ook zijne Leerrede, over *Ps.* LXXXIX: 49, bij die gelegenheid uitgesproken maakten eenen diepen indruk op onze harten.

OUDENBOSCH staat vakant te worden. Zie Mei 1824.

HEUSDEN.

BABIJLONIENBROEK EN DEN HILL vakant. Zie Julij 1824.

EINDHOVEN.

VEGHEL, den 1sten Julij. Ds. G. J. WEDE, Pred. te *Engelen*, voor de beroeping alhier, op zijn Wel Eerw. uitgebragt, bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad op den 24sten Julij l. l. ten overstaan van den Consulent, Ds. H. J. HOOGEVEEN, Pred. te *St. Oedenrode* c. a., het vorige zestal aangevuld met Ds. H. POTHOLT VAN DORP, Pred. te *Vlierik*, en terstond laatstgenoemden daaruit beroepen: en op heden den 26sten Julij, vernomen, dat zijn Wel Eerw. deze beroeping had aangenomen.

HEEZE. Zie October 1823.

NUNEN vakant. Zie Jan. 1824.

DRENTHE.

ASSEN.

GIETEN vakant. Zie Dec. 1823.

MEPPEL.

VLEDDER staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

KOEVERDEN.

ROSWINKEL, den 25sten Julij. Onze Leeraar, Ds. A. L. VAN NES, van hier naar *den Ham*, onder de Clasfis van *Zwolle* beroepen zijnde, heeft die beroeping aangenomen.

WAALSCHE KERK.

Vakante Plaatsen. Zie Julij 1824.

LIMBURG, enz.

BRUSSEL.

BERGEN IN HENEGOUWE. (*Garnizoens Gemeente*) vakant.

MARIA HOOREBEKE. Ds. T. R. HUIJSERS, door Gecommitteerden des Klasfikalen Bestuurs van *Brussel* behoorlijk losgemaakt zijnde, heeft op den 29sten Junij, van deze Gemeente afscheid gepredikt, met *Efez.* V: 2. Dus is MARIA HOOREBEKE vakant.

PROTESTANTSCHE KERKEN IN NEERLANDS OOST- EN WEST-INDIË.

OOST-INDIË.

'S GRAVENHAGE, den 23sten Junij. De Student C. AUWERDA, die zich voor den Evangelie-dienst in de *Oost-Indië*, sedert de laatste jaren, aan de Hoogeschool te *Groningen*, had voorbereid, is op heden, volgens het reglement op het examen door de algemeene Sijnode der Hervormde

de Kerk vastgesteld, geëxamineerd en als Kandidaat tot den H. Dienst aangenomen, en tot den Predikdienst geadmitteerd.

Reeds is eene voordragt gedaan, aan de Ministerien van Eeredienst en Koloniën, tot zijne aanstelling als Predikant, waarvan men eerlang den uitslag te gemoet ziet.

Zie verder Junij 1823.

WEST-INDIË.

SURINAME, den 4den April 1824. De Wel Eerw. Heer D. KANNEGIESSER, benoemd als Pred. voor de Evangelisch Luthersche Gemeente alhier, bij besluit van den 3den Junij 1823 en, namens de Commissie tot de Zaken der Protestantsche Kerken in *Neerlands Oost-* en *West-Indien*, te *'s Gravenhage*, den 21sten Sept. 1823 bevestigd zijnde, is op heden in zijnen dienst getreden, houdende zijne intrepredikatie over *Ephes.* VI: 24. Zijn Eerw. is van de Gemeente in alle liefde ontvangen, en de Kerkeraad heeft, door te zorgen voor zijne woning en toelage van reiskosten, alles gedaan, wat in de omstandigheden der Gemeente mogelijk was, terwijl zij verder voor de verbetering en den bijslag der Predikantsinkomsten, hoopt zorge te dragen en schikkingen te maken.

SURINAME. Hervormde Gemeente, eene Predikantsplaats vakant.

REMONSTRANTSCHE BROEDERSCHAP.

Vakante Plaatsen. Zie Julij 1824.

EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

Vakante Plaatsen. Zie Julij 1824.

HERSTELDE EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

AMSTERDAM, den 10den Junij. De Persoon van GEORGE ADAM MEIJER, verzocht hebbende om als Katechiseermeester te worden aangesteld, werd op heden in eene buitengewone Konsistoriale Vergadering, en in het bijzijn van eene Commissie uit het Kollegie van Vertegenwoordigers der Gemeente, geëxamineerd; en genoegzame blijken van vereischte kundigheid, in de waarheden van den Godsdienst gegeven hebbende, werd hem vergund, om als Onderwijzer in den Godsdienst bij deze Gemeente te mogen fungeren, zijnde hem eene acte te dien einde ter hand gesteld.

Den 8sten Julij. Op heden werd de Student H. F. KOHLBRUGGE, op deszelfs verzoek tot een examen toegelaten, in eene buitengewone Konsistoriale Vergadering, waarbij eene Commissie uit het Kollegie van Vertegenwoordigers der Gemeente tegenwoordig was, met dat gevolg, dat hij als Kandidaat in de H. Godgeleerdheid, bij deze Gemeente is aangenomen.

BUITENLANDSCH KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

O O S T-V R I E S L A N D.

EMDEN. In de Coetuëele Vergadering van Mei, hebben zitting genomen, de Wel Eerw. Heeren: BORRMAN, KNOTNERUS en KRÜGER, als bevestigde Predikanten te *Twixlum*, *Borkum* en *Jarssum*.

De *Groninger* Studenten, in de H. Godgeleerdheid, VEENHUIZEN van *Drijver*, JANSSEN van *Greethsiel* en LEEDING van *Viskwart*, werden in de Vergadering van Julij geëxamineerd, en alle drie onder het getal der *Oostvriesche* Kandi-

didaten aangenomen. — In dezelfde Vergadering heeft zich de *Groninger* Student RIGTS, aangegeven, om in den Coetus van September geëxamineerd te worden.

GANDERSUM. Op de beroeping van den Kandidaat J. J. TAMLING, is de Approbatie reeds ingekomen; en wordt zijn Wel Eerw. alzoo eerlang onder ons verwacht.

NIEUWSTAD, GODENS EN DIJKHUIZEN. Den 26sten Mei, de Wel Eerw. Heer C. H. METGER, na hier, als tweede en eerste Leeraar, 18 jaren den dienst des Evangelies te hebben waargenomen, maar als Rector der Latijnsche Scholen te *Emden* beroepen, nam heden van ons afscheid met *Ps.* XXXVII: 3—6. gebruikende de daarin voorkomende beloften tot zegenwenschen; en de eischen, zonder welke alle zegenwenschen vruchteloos zijn, tot vaderlijke vermaningen. — En den 28sten Junij, werd de Candidatus Ordinatus, en Præceptor aan de Latijnsche Scholen, te *Emden*, de Wel Eerw. Heer C. ALBERTS, door den Hooggeboren Heer, Graaf VON WEDEL, te *Loga Evenburg*, als Heer dezer Plaatse, tot Pred. dezer Gemeente verkozen, en staat, zoo dra zijn Wel Eerw. het ontslag uit zijnen tegenwoordigen Dienst van het Hoog Eerw. Koninklijke Consistorie te *Aurich* zal ontvangen hebben, tot ons over te komen.

BORKUM. Den 21sten December des vorigen jaars, heeft de Wel Eerw. Heer BILLKER, na tien jaren in deze Gemeente gearbeid te hebben, zijn afscheid van ons genomen, naar aanleiding van *Hand.* XX: 32. en is daarop naar de Gemeente van *Upleeward* vertrokken.

Den 21sten Maart dezes jaars, werd de nieuwberoepen Pred. de Wel Eerw. Heer KNOTTNERUS, Kandidaat bij den *Emder* Coetus, door den Hoog Eerw. Heer Superintendent, en Pred. te *Manslagt*,

slagt, tot Pred. dezer Gemeente, met eene korte opwekking, in de tegenwoordigheid van eene Commissie uit onzen Kerkeraad, te *Manslagt*, bevestigd: en den volgenden Zondag, begon zijn Wel Eerw. zijnen Dienst op ons Eiland, met *Jac.* I: 21*b*, 22.

JARSSUM. De Wel Eerw. Heer KRÜGER, Kandidaat bij den *Emder* Coetus, is alhier bevestigd, door den Hoog Eerw. Heer Superintendent, en Pred. te *Oldersum* AISSONIUS, die tot tekst nam 2 *Tim.* IV: 5*b*. *Doe het werk van eenen Evangelist.* Waarop de Bevestigde zijne Intrede deed, met 2 *Cor.* V: 19.

CIRKWERUM. Den 14den Julij, heeft deze Gemeente, uit eene te voren gemaakte Nominatie, tot haren Herder en Leeraar beroepen, den Wel Eerw. Heer G. H. VIËTOR, Pred. te *Groot-Borssum*: die deze beroeping, na beraad, heeft aangenomen. Hier door staat dan

GROOT BORSSUM vakant te worden.

LOPPERSUM. Uit de te voren gemelde nominatie, is alhier tot Pred. beroepen de Wel Eerw. Heer EDEN, Pred. te *Canhuizen*.

OLDERSUM, onderste Dienst vakant.

RORICHUM vakant. Zie Junij 1824.

KONINGRIJK PRUISSEN.

Zie Julij 1824.

WEST-INDIË.

BERBICE. *Evangelisch Luthersche Gemeente* vakant. Zie Nov. 1823.

ZEN-

ZENDELING-GENOOTSCHAP.

Bestuurderen van het Nederlandsche Zendeling-Genootschap, hebben op den 20sten Julij en volgende dagen, binnen *Rotterdam*, derzelver zes en twintigste buitengewone Vergadering gehouden, en, onder ootmoedige bede om des Heeren zegen, met elkander over de belangen des Genootschaps geraadpleegd.

Den 22sten Julij had de Algemeene Vergadering plaats, bij welke gelegenheid het Medebesturend Lid Ds. P. J. RESLER, de Redevoering deed; en naar aanleiding van *Gal.* VI: 9. *Laat ons goed doende niet vertragen, want te zijner tijd zullen wij maaijen zoo wij niet verslappen*; aantoonde, dat dit werk goed, Gode welbehagelijk en pligtmatig is; dat de Heer het aanvankelijk zegende, maar dat wij verder om dien zegen moeten bidden, daar het op verre na niet voltooid is.

Als gewoonlijk, werd ook nu medegedeeld, het Rapport der Werkzaamheden, en van den Staat des Genootschaps, te vinden in het 10de Nummer der Maandberigten.

B E R I G T E N.

De Quaestor van de Weduwen-Beurze der voormalige Clasfis van *Leijden* en *Neder Rhijnland*, herinnert bij deze zulke Leden, die nalatig zijn gebleven in het voldoen van hunne jaarlijksche bijdragen voor gezegde Beurze, welke met den eersten Mei 1824 reeds verschenen was, en voor den eersten Aug. moest zijn bezorgd geweest, dat die betaling nu, volgens de wet, geschieden moet, met bijvoeging der bepaalde boete van twee Gulden.

Leijden, den 9den Aug. 1824.

J. F. MOLTZER, Quaest Vid.

De

De Quaestor van het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, waarschuwt door deze de Predikanten en Emeriti onder het behoor van deze Classis, welke de contributie voor de Predikants Weduwen en Weezen in *Vriesland*, dit jaar nog niet betaald hebben, om dezelve voor of uiterlijk op den eersten October eerstkomende, of aan hemzelven, of aan den Koster van de Groote Kerk te *Leeuwarden*, vrachtvrij te bezorgen, en herinnert hun tevens, dat zij, die voor of op dien tijd die contributie niet betaald hebben, volgens Art. 3. van het Provisionele Reglement op de betaling en perceptie dier gelden, vervallen in eene boete van één Gulden vijftig Cents.

LETTER-NIEUWS.

In *'s Gravenhage*, wordt bij de Erve J. Thierrij en C. Mensing en Zoon, uitgegeven:

Lijkrede ter gedachtenis van den Wél Eerw. zeer geleerde Heer J. A. ANDRES, in leven Leeraar der Evangelisch-Luthersche Gemeente te *Woerden*, aldaar uitgesproken op den 23sten Mei 1820, door J. C. LOMAN, Leeraar der Evangelisch-Luthersche Gemeente te *'s Gravenhage*, in gr. 8vo. à 50 cents. Dezelve is mede te bekomen te *Amsterdam*, bij Brave en Saakes; *Leyden*, de Wed. D. du Saar; *Utrecht*, van Terveen en Schoonhoven; *Rotterdam*, van Baalen en van der Meer, en te *Delft*, bij de Groot.

Bij G. Portielje, te *Amsterdam*, is van de pers gekomen, en alom verzonden:

I. A. B. PARDON, *Nagelatene Redevoeringen, Verhandelingen en Vertoogen*, over verschillende onderwerpen, Eerste Deel. Deze vernuftige en in eenen geestigen en satierieken toon geschrevene Verhandelingen, in denzelfden smaak als die van den beroemden LUBLINK, zullen bij velen een goed onthaal vinden, prijs *f* 1 : 16 : —

II. G. RAMAKERS JUNIOR, *Belangrijke Tafereelen tot opwekking van godsdienstig en zedelijk gevoel, voor de scho-*

BOEKZAAL
DER
GELEERDE WERELD,
EN
TIJDSCHRIFT
VOOR DE
PROTESTANTSCHE KERKEN,
IN HET
KONINGRIJK DER NEDERLANDEN;

Voor SEPTEMBER 1824.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
op den Singel, tusſchen den Blaauwburgwal en
de Bergſtraat, N°. 320.
MDCCCXXIV.

De Prijs is 6 Stuivers

BOEKBESCHOUWING.

GESCHIEDKUNDIG TAFEREEL van den tegenwoordigen toestand des Christendoms over den geheelen Aardbodem, door H. ZSCHOKKE. *Uit het Hoogduitsch. Met Aanmerkingen vermeerderd door* G. H. M. DELPRAT, *V. D. M. te* Leeuwarden. *Te* Franeker, *bij* G. IJpma, 1823. *XVI en* 391 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 3 : 12 : —

„ Hoe onvolkomen, (zegt de Hoogduitsche Schrijver,) zij dan ook zijn moge, zal echter de poging, om den tegenwoordigen toestand van het Christendom in de onderscheidene werelddelen te schetsen, niet dan welkom zijn. Welk tafereel is der overweging van ieder edeldenkenden wereldbeschouwer meer waardig? Tot welke heilzame bepeinzingen geeft zoodanig een overzigt geene gereede aanleiding! Wij immers, wij volvoerden deze taak met het innigste welgevallen. Wij hebben getracht, een overzigt te leveren, dat zorgvuldig en getrouwelijk getrokken is uit de werken van talrijke reisbeschrijvers, en uit narigten van zendelingen, welke niet in ieders hand zich bevinden, doch voor welker echtheid wij eenigzins kunnen waarborgen."

Onze Landgenoot, die de uitgave in onze taal bezorgde, deelt in het Voorberigt mede:

„ Het oorspronkelijke werk uitgegeven zijnde in 1819, was, door het tijdverloop van eenige jaren, hier en daar eenigzins onvolledig gebleven. Op verzoek van den ijverigen boekhandelaar G. YPMA, heb ik gaarne eenige moeite willen besteden, om, zoo veel in mijn vermogen was, enkele berigten aan te vullen, en sommige stel-

lingen met eene korte aanteekening op te helderen."

Dit tafereel vangt aan met *Europa*, en eindigt met *Zuid-Indië*.

Natuurlijk wordt *Europa* het kortste behandeld, als meer bekend, en zijn de beschouwingen der overige werelddeelen breedvoeriger uitgevallen. Evenwel is het gansche overzigt zoo kort, dat men er slechts het een en ander in vindt aangestipt, en met aanmerkingen van den beschouwer begeleid; aanmerkingen die, door eenige van den Nederlandschen Uitgever vermeerderd, den lezer menigwerf van geenen geringen dienst zullen zijn, gelijk ze tot bewijzen verstrekken voor de Christelijke denkwijze van den Schrijver, en tevens ook van den Overbrenger in onze taal. Tot besluit zijner beschouwing, of kort overzigt, schreef ZSCHOKKE zelf:

„ Met eenen rasschen blik zijn wij, als het ware, de verschillende werelddeelen en tallooze volken doorgevlogen, om de tegenwoordige uitbreiding van het Christelijk geloof op den aardbodem, als een vereenigd geheel, te kunnen overzien. Dit tafereel, geschiedkundig beschouwd, is voor den Christelijken wijsgeer aan de eene zijde ontmoedigend, en tevens aan de andere zijde verblijdend, daar hetzelve verhevene voorgevoelens, innige overtuiging, menschlievende wenschen doet opwellen."

„ Het onvervreemdbare, dierbare heiligdom van elken redelijken sterveling, is zijn geloof en kennis van het bovenaardsche, en van goddelijke wezens. De verstandigste bevindt zich in het bezit van hetzelve; de onbeschaafdste wilde is vatbaar, om hetzelve te kennen, en zich, met behulp van dat geloof, te verheffen, ten einde wederom met den Hemel vermaagschapt te worden."

„ Nie-

„ Niemand van allen, die ooit op deze Aarde leefden, niemand der wijzen van *Indië*, *Griekenland*, *Egypte*, *Rome*, of *Arabie*, heeft den adel van ons geslacht zoo duidelijk aangewezen, zoo volledig al het raadselachtige in het leven opgelost, en de betrekking en verbinding van de wereld der geesten met het Hoogste aller wezens onthuld, dan de hoogste en geheimzinnigste van al diegenen, die ooit op de Aarde verschenen, dan JEZUS van *Nazareth*. In ons allen bevindt zich het goddelijke. In Hem was de volheid der Godheid. Zijne openbaringen dringen als lichtstralen in het rijk der geesten, en veranderden de gedaante der Wereld. Hij alleen kon zeggen: „ De Wereld zal vergaan; maar mijne „ woorden vergaan nooit." Door Hem verlicht en geheiligd, verwerft het menschelijk geslacht den waren adel weder, door de mogelijkheid te bespeuren, om der Godheid in gevoelens en in daden gelijkvormiger te worden, en al wat de mensch is en doet, slechts in betrekking op God en op de eeuwigheid te beschouwen. Door CHRISTUS geleid, wordt het den sterveling blijkbaar, dat hij niet uit gouddorst, niet uit zucht tot zinnelijkheid, of om eer of vuige winst te bejagen, maar uit de edelere beginsels, die een onsterfelijk wezen kent, handelen en denken moet."

„ Het kan niet anders, en het zal zeker eens geschieden, dat de thans bestaande menigvuldige *kerkgenootschappen*, zoo vele zij ook zijn mogen, langzamerhand weder verouderen zullen, zoo als zij langzamerhand ontstonden. Maar het licht uit God blijft onveranderlijk. *Kerkgenootschappen* zijn kinderen van den tijd, en veranderen in denzelven, zoo ook de uiterlijke vormen; maar de *godsdienst* (de betrekking van den geest tot God) is, gelijk die wet, volgens welke de verschijningen in de natuur geregeld worden,

boven de wisselingen des tijds verheven, uit God en in God zelven. Wie zal alzoo niet instemmen met de klagten van hen, die met droefheid de belijders van den naam van JEZUS, zich om eigendommelijke leerstukken van hunne kerk onderling zien vervolgen, en hunnen wederzijdschen haat in ver verwijderde werelddeelen overbrengen, alwaar zij toch wenschen even als JEZUS te onderwijzen, en den geest des menschen nader tot den eeuwigen Vader te leiden? Hoe beklagenswaardig is het niet, te ontwaren, dat de zendelingen reeds veel voordeel meenen te behalen, wanneer zij slechts eenen Christen van eene andere belijdenis tot hunne kerk bekeerd, of den Heiden de gevoelens van hunne kerk en eene leerstellige godgeleerdheid ingeboezemd hebben, welke, op zulk eene wijze misvormd, noch door CHRISTUS, noch door zijne eerste jongeren, ooit erkend is."

„Wat echter de zendeling ook den Heiden moge verkondigen; hoe de listige Jezuït, de vrome Kwaker, de ernstige Methodist, de gemoedelijke Hernhutter, ook mogen onderwijzen, ongetwijfeld is er in de uiterlijke schors zijner leerstellingen iets goddelijks opgesloten. *Dit* zal blijven, dit zal onmerkbaar voortwerken en verlichten, terwijl de schors langzamerhand vermolmt en afvalt. Wij geesten zijn geene burgers van deze Aarde, maar van de stad Gods, die het Heelal genaamd wordt; en ons leven is niet voor oogenblikken, het is voor de eeuwigheid bestemd. Wat kunnen wij in dezen verhevenen stand onzer bestemming meer denzelven waardig ten uitvoer brengen, dan gelijkvormig te worden aan CHRISTUS, en door zijn woord de door dwaling en Heidendom geboeide geesten te bevrijden, door hen tot God, den vader der barmhartigheid, te leiden? Gelijk ieder zich verheugt,

geen

geen redeloos dier, geen zuigeling gebleven te zijn; gelijk elk ouderlijk hart zich verblijdt, de kinderen in kennis te zien opgroeijen; zoo moet het de wellust van alle, in de kennis van het goddelijke meer gevorderde, geesten zijn, de onmondigen tot denzelfden trap van kennis te verheffen."

Zij vooral die niet in de gelegenheid zijn, om veel te lezen, en met de onderscheidene reisbeschrijvingen en berigten bekend te worden, zullen in dit kort tafereel, veel dat hun geheel onbekend was aantreffen. Hier kunnen dezulken zien, hoe veel er nog tot uitbreiding van het Christendom, te doen en te wenschen overig is, en hoe belangrijk men de werking der Bijbelgenootschappen noemen moet, ja, hoe noodzakelijk het is, om derzelver toeneming en uitbreiding Christelijk te bevorderen.

Het geheel is zoodanig ingerigt, bevat zoo vele merkwaardige uit de reisbeschrijvingen voor-al overgenomene bijzonderheden, en is in zoodanigen stijl geschreven, ook zoo goed vertaald, dat wij met den Schrijver hopen, dat deze korte schets meer nut aan zal brengen, dan enkele voldoening van weetlust of van nieuwsgierigheid.

Ter beoefening aangewende VERTOOGEN, *over het achtste Hoofdstuk van den Brief van Apostel* PAULUS, *aan de Christenen te* Rome. *Door* R. SPEELMAN. *Te* Z. Boemel, *bij* J. Noman, 1823. *XXIV en* 456 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 3: 12: —

Wij kennen den Schrijver dezer Vertoogen, in persoon, volstrekt niet, en weten zelfs niet hem immer gezien te hebben. Bij de beoordeeling der-

derzelver zullen wij dus den regel volgen: *niet van waar, en van wien, maar wat?* is hier de vraag, welke beantwoord moet worden. Uit het Voorberigt vernemen wij het een en andere, dat wij vooraf voor onzen lezer moeten aanstippen:

„ Ik durve, (zegt SPEELMAN) mijne Lezers verzekeren, alle naarstigheid te hebben aangewend, zoo om de meening van den Apostel PAULUS, wiens onderwijs ik behandele, regt te verstaan, en, zoo duidelijk mij maar mogelijk was, aan te wijzen en te ontwikkelen; als om het onderwijs, dat ik er in vond, of, bij aanleiding van zijne redeneringen, in het midden bragt, duidelijk, stichtelijk en zoo belangwekkend ik konde, voor te dragen."

„ Ik heb, in het voordragen van hetgeen mij voorkwam des Apostels meening te zijn, met inachtneming evenwel van eene ware bescheidenheid, alle uitlegkundige vrijheid gebruikt; en, met gelijke vrijheid, ben ik ook te werk gegaan, in het aanwijzen en ontwikkelen van de, mijns inziens, hier regtstreeks geleerde, *of er zijdelings bij in aanmerking komende*, waarheden."

„ De stijl, toon, gemoedelijke wijze van voordragt, en wat men hier nog al meer zou kunnen noemen, van mijn schrijven, zijn, dit gevoel ik zelf, zeker niet die, welke men thans vrij algemeen volgt. Er wordt, dit beken ik gereedelijk, ten onzen tijde, veel over verschillende Godsdienstige onderwerpen te lezen gegeven, dat onvergelijkelijk schooner van stijl, fraaijer van voordragt, en genoegelijker te lezen is, dan hetgeen ik hier lever: maar, al waren de stijl, toon en wijze van voordragt, hier door mij gebruikt en gevolgd, mij niet zoo eigen, dat ik, om maar de waarheid te belijden, over de hier voorkomende zaken handelende, geene andere ge-

brui-

bruiken of volgen kan, ik zou evenwel in een werk als dit, en naar mijn oogmerk met hetzelve, het er nog op toeleggen, om juist zoo en niet anders te schrijven. Men geloove het toch, de meeste Godsdienstige schriften van onzen tijd (eenige weinige uitgezonderd, doch die nog gansch niet in aller handen zijn: terwijl het mijne welligt, en zoo als het al dikwijls gaat, in handen zal komen, waarin deze nooit komen zullen) de meeste dier schriften, zeg ik, zijn, hoe schoon en voor sommigen zelfs genoegelijk te lezen anders ook, in zulk een stijl geschreven, en met zoodanig eene wijze van voordragt opgesteld, dat de meeste, nog aan den ouden schrijfstijl en de oude wijze van voordragt gewone, Christenen er maar in het geheel geenen vat aan hebben, en er gansch niet mede voort kunnen. Voor deze intusschen, die thans misschien maar al te zeer verzuimd worden, diende men, vooral in onze dagen, ook wel te zorgen. Onze oude praktijkschrijvers zijn, bij de meesten, door den tijd, achter de bank en in vergetenis geraakt; terwijl ik het niet over mij zou willen nemen, om, althans velen van dezelve, den menschen weder in handen te werken: maar wat nu gedaan? Alle deze lieden maar, tot dat ook zij, met den tijd, in de nieuwere schrijfwijze smaak krijgen, aan zichzelven over te laten? Doch hoe vele Christenen zullen er dan niet zonder eenige voor hen noodige en nuttige lectuur blijven, en zoo henen gaan? Men beschouwe hetgeen bij deze menschen plaats heeft eens als eene, in hen zeer verkeerde en veroordeelenswaardige, zwakheid: maar zal men hen dan maar in het geheel niet in deze hunne zwakheid, om het groot belang hunner zielen, zoeken te gemoet te komen? En — men moge ook dit vrijelijk gelooven — zoo ooit, althans, gelijk ik daar even begon te zeg-

gen, is dit, ten onzen tijde, hoogst noodig. — Hier werkt het bijgeloof met Jezuitische streken, om, door het gebruiken van vele geliefkoosde termen en gemoedelijke redeneringen, de eenvoudigen, die geene fraaije vertoogen, maar regtstreeks voedsel voor hun hart verlangen, achter het licht te leiden; — daar begint eene geheel geestelooze geest-drijverij te woelen, en zoekt er velen, door zekere soort van gemoedelijke redeneringen, van de gezonde leer af te trekken, en betreurenswaardig te verbijsteren; en — ginds is er wederom een, die, onder voorwendsel van de oude, regtzinnige en beproefde Godzaligheids-leer voor te staan, en door eene opéénstapeling van verwarde en gemoedelijke praatjes, de menschen van het eenvoudig Evangelie zoekt af te leiden, den dienst der Leeraren bij velen poogt vruchteloos te maken, en — daartoe zelfs land en steden afreist. Maar, wat nu daar tegen te doen? Onder anderen, zoo als het mij althans voorkomt, ook dit: dat men de menschen in zulk eenen stijl en met zoodanig eene terminologie, als waarvoor zij vatbaar zijn, en die zij best verstaan, de gezonde leer der waarheid voordrage en te lezen geve. Zoo zullen zij dat voedsel voor hunne harten vinden, waaraan zij eigenlijk behoefte hebben, en velen, inderdaad, ook behoefte gevoelen; zoo zullen zij de gezonde leer des Bijbels — de waarheid, die naar de ware Godzaligheid is — best leeren verstaan en beoefenen; en — zoo ook zullen zij tegen alle verleidende geesten het best beveiligd worden."

De lezer kent dus 's mans doel, zijne wijze van zien en behandelen, en ziet welk eenen stijl hij hier verwachten moet, maar begrijpt nu ook gemakkelijk, voor welk soort van lezers dit boek eigenlijk geschreven is.

De

De hier geleverde Vertoogen, zijn drie en twintig in getal, en worden besloten met eenige nadere aanmerkingen, over sommige gezegden in *Rom.* VIII. voorkomende. Elk Vertoog, heeft een of meer verzen van dat Hoofdstuk tot tekst, welke omschrijvend wordt toegelicht, achter ieder Vertoog, vindt men eene aanwijzing tot het zingen uit een der Psalmen, of der Evangelische Gezangen, en alle worden ze besloten met Gebed en Dankzegging, die tamelijk lang zijn uitgevallen. Vooraf gaat eene aanspraak aan zijne kinderen in verzen, maar die, ten minsten wat de kunst aangaat, beneden alle beoordeeling zijn. Deze had dus hier wel achter wege mogen blijven, gelijk ook de hier met Latijnsche letters gedrukte Grieksche woorden, welke voor zulke lezers, waarvoor dit boekdeel eigenlijk geschreven en bruikbaar is, toch geheel onverstaanbaar zijn.

Dat de Schrijver zijne eigene verklaring volgt, en naar zijne opvatting redeneert, kan hem niet kwalijk genomen worden, maar wanneer hij van de gewone interpretatie afwijkt, had hij toch wel de redenen waarom, en de gronden waarop, mogen aanwijzen. Dit had ten minsten wel noodig geweest, omtrent *vs.* 22, waar SPEELMAN door het *schepsel*, ook het *redelooze vee* meent te moeten verstaan, schrijvende onder andere:

„ Dat het redeloos schepsel eenmaal vernietigd en uit de schepping uitgeroeid en verdelgd zou worden, komt bij PAULUS niet eens in aanmerking: maar dat het in dien treurigen toestand, waarin het zich thans bevindt, immer zoude blijven, dit laat Gods Magt, Wijsheid en Goedheid zoo min denken, als de, zich steeds tot bevrijding en genoegen uitstrekkende, neiging, die het schepsel is ingeschapen, zelve."

„ Hoe zalig zal het zijn, mijn christen! eenmaal op eene vernieuwde en herstelde aarde, ook

ook bij hare talrijke, en veelsoortige redelooze bewoners, al de jammerlijke gevolgen onzer zonde voor eeuwig weggenomen te zien! In het geheele herstelde Rijk van God niet anders, dan oorspronkelijk bedoelde orde en blijde vergenoeging te ontwaren: dan *eigenlijk* en eindelijk eens den wolf met het lam te zien verkeeren, het luipaard bij den geitenbok te zien nederliggen, het kalf met den jongen leeuw en mestvee zamen zoo vereenigd, zoo vreedzaam en zoo ondergeschikt aan den mensch te zien, dat een teeder knaapje dezelve zou kunnen hoeden; de koe en beerin, met derzelver jongen, zamen te zien weiden en nederliggen; den anders verslindenden leeuw, gelijk een os stroo te zien eten; adderen en bazilisken zoo weinig gevaarlijk te kennen, dat de onnoozele zuigeling, het pas gespeend en onergdenkend kind, zich aan derzelver holen vermaken en met de lieve handjes, al spelende, in dezelve zou kunnen tasten! Alle schilderingen, ja, uit de tegenwoordige huishouding ontleend, en, bij den profeet JEZAÏA, (1) letterlijk aanwijzende, welke gelukkige dagen — welk eene gulde eeuw en heerlijke harmonie er, zelfs gedurende deze huishouding, nog tusschen menschen en volken te verwachten waren: maar schilderingen, die, schoon met zeer sterke kleuren geteekend, evenwel het, in zichzelve, mogelijke voorstellen; en waarvan wij veilig mogen vaststellen, dat hetgeen hier slechts schilderwerk en afschaduwing was, eenmaal in de huishouding der volmaaktheid, en naar de eigene geaardheid dier huishouding, de zaak zelve, in haar oorspronkelijk wezen, vertoonen zal. En dan, mijn lezer! dan zullen wij, op zulk eene wijze en zoo volkomen, als dit hier nimmer plaats

(1) Jez. 11: 6—8.

plaats had, den schepper in zijne schepselen zien, en, in alles, wat ons voorkomt en omringt, met onbenevelde oogen, en zonder eenige tusschen beide komende ellende of donkerheid, niets dan Wijsheid, Magt en Goedheid opmerkende, Hem zoo heilig, zoo verrukt en over alles zoo wel te vreden, als wij hier nimmer waren, noch konden zijn, toejuichen: *hoe groot zijn uwe werken, ô Heere! Gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt; en de aarde is vol van uwe goedertierenheid* (1)! — Dat wij dan, dit heil gelaten, en, in blijde hope, verbeiden: wanneer wij, als kinderen Gods, in heerlijkheid zullen geopenbaard worden, dan wordt ook het schepsel verlost — van de verderfelijke dienstbaarheid vrij gemaakt; en die vrijmaking zal onzen werkkring zeer wijd uitbreiden — ons werkvermogen zeer aanmerkelijk oefenen en veredelen, en zoo — ons genoegen — onze zaligheid onbedenkelijk verhoogen!"

Het vervolgens in de nadere aanmerkingen voorkomende, doet tot bewijs toch ook niets af.

Zoo ook, om nu niets meer te noemen, met opzigt tot *vs.* 28*b*. „*Dengenen die naar zijn voornemen geroepen zijn*," (τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν) hier verklaard niet van de personen, maar van de zaken, in dezer voege: in zulke gevallen, waarin God zelf ons naar zijn voornemen brengt, — waarin Hij zelf ons, naar zijnen raad gelieft te roepen; waarmede wij ons, ten minsten, voor als nog, geheel niet zouden durven vereenigen. Niettegenstaande ook het aangemerkte, omtrent het *bidden van den Heere* JEZUS *in den Hemel voor de zijnen*, zijn wij echter volstrekt niet overtuigd geworden, dat men zulks in den eigenlijken zin zou behooren op te

(1) Ps. 104: 24. en 119: 64.

te vatten, zulk eene gedachte zou tot denkbeelden leiden, die met de leere des N. Testaments, omtrent 's Heilands heerlijkheid en magt, ook door den Zaligmaker zelven wel eens krachtig uitgedrukt, niet zijn over een te brengen.

Wat het doel betreft, namelijk om den lezer dezer Vertoogen op te leiden, tot de beoefening van geloof en godzaligheid, dit is door SPEELMAN, wel voor oogen gehouden. Gedurig komen dezelfde zaken hier voor, maar zoodanige herhalingen zullen doorgaans dat soort van lezeren welkom zijn, waarvoor dit boek wezenlijk bestemd is. Boven een aantal boeken van den van ouds door sommigen geijkten stempel, van eenen zoogenaamden praktikalen inhoud, verdient zeker dit den voorrang, schoon het met verscheidene van lateren datum, ook van wijlen den beroemden EWALDUS KIST, niet in denzelfden rang kan geplaatst worden. Hoe zeer gemoedelijk vasthoudende aan zekere punten, waarin sommigen kortzigtig genoeg, en uit hoofde dat het hun aan opgeklaarde begrippen hapert, genoegzaam alles stellen, ijvert hij echter zeer tegen een zoogenaamd lijdelijk Christendom, en zoekt het geheele misbruik ernstig tegen te gaan. Dit laatste doet hij op zulk eene wijze, dat wij gelooven, dat dit zijn werk, voor zulk slag van lezers, wezenlijk nuttig werken kan.

Oefeninghouders en Katechiseermeesters, zullen hier en daar ook deze Vertoogen, met nut kunnen raadplegen. Om ons over 't algemeen niet ongunstig oordeel, over dit praktikaal boekdeel, te staven, sta hier het volgende, ten besluite onzer beschouwing:

„ Of, zal men nu zeggen: *hoe treurig donker en strijdig met Gods eigene verklaringen, in het Evangelie gedaan, dat Hij dus deze lief heeft, en anderen niet!* Maar wie is er, mijn lezer,

die

die dit laatste, dat God namelijk anderen — de niet uitverkorenen — niet lief zoude hebben, met en op Goddelijk gezag, verklaart? Men moge dit ooit uit deze of die kwalijk verstane schriftplaats hebben opgemaakt: maar de Bijbel zegt het waarlijk nergens. Of zij, die hunne begrippen nopens dit stuk der leere, bij mond of pen, aan anderen voordroegen, mogen, door alleen op de gevolgen van Gods raad te hechten; somtijds gedacht hebben, dat God alleen diegenen, welke Hij verkiest, en niet de anderen lief heeft: maar dit vloeide bij hen dan voort uit de kortzigtigheid van hun eigen verstand, welke zij niet genoeg onder het oog hielden, en daarom vaak al te veel en al te stellig beslisten. Of zoude er, in het oneindig Goddelijk verstand, geene andere reden, dan gebrek aan liefde tot de niet verkorenen kunnen plaats hebben, door welke het Hem beliefde, wel anderen, maar niet hen tot de zaligheid te bestemmen? Wij gelooven ja, schoon wij dezelve niet daarin zoeken noch zelfs zoeken kunnen, dat de uitverkorenen Hem geschikter, volgzamer, en, bij de omstandigheden, waarin zij ooit zouden verkeeren, vatbaarder voor geloof en bekeering zouden zijn voorgekomen, dan wel diegenen, welke Hij niet verkozen heeft: want, wat zouden de eerstgenoemden toch zijn, dat zij niet, naar zijnen raad zouden geworden zijn, waartoe zij niet van Hem zouden verkozen wezen; of, wat zouden zij toch immer hebben, dat zij niet van Hem ontvangen hadden? Alleen wij weten die reden niet: God heeft dezelve, als ware het, in den afgrond zijner Goddelijke wetenschap weggesloten. Dit weten wij: die reden ligt niet daarin, gelijk zij er ook niet in liggen kan, dat Hij degenen, die Hij niet verkozen heeft, niet *Goddelijk* zoude liefhebben, daartoe verklaart Hij zijne liefde, in het Evangelie,

lie, te algemeen en te onbepaald; gelijk Hij de oneindig Volmaakte ook niet anders kan, dan zijn redelijk schepsel, als zoodanig, in waarheid, lief te hebben. Wanneer God derhalve zijne liefde aan allen, in zijn woord, verklaart — dure betuigt, dat Hij in — den dood der Goddeloozen geenen lust heeft, maar zijn leven en zaligheid wil, dan liegt Hij aan sommigen niet — dan spreekt Hij niet flechts naar zijnen, zoo gezegden, geopenbaarden wil, terwijl, Hij naar eenen, zoo genoemden, verborgen wil, ten aanzien van sommigen heel wat anders zou bedoelen. Neen, de God der liefde en der oneindige ontferming heeft eigenlijk (om dit, ten aanzien van het stuk onder handen, anders geheel onschriftmatige en harde woord eens te gebruiken) niemand verworpen, omdat Hij lust in zijn verderf gehad, en zijn leven niet zoude gewild hebben. Ook ligt de reden, dat eenigen niet verkozen zijn, niet daarin, dat het bloed der verzoeninge — des Verlossers oneindig waardige verdiensten — en de kracht van den Geest der genade, schoon wel voor anderen, evenwel niet voor dezen, bij God zoude genoegzaam gekend zijn. Wie toch zou zoo iets durven denken of zeggen? — En wat het, vaak zoo breed uitgemeten, treurig donkere van dit stuk der Christelijke leer betreft, zij, die onder de bediening van het Evangelie leven, leven daar, waar God zijne uitverkorenen heeft en laat toevergaderen. Maar welk eene aangename, in plaats van treurige, gedachte moet dan niet deze zijn: „ er wordt aan mij, van Gods wege, ja, door „ God zelven, gearbeid, opdat ik mij voor de „ eeuwigheid zou laten behouden en voorbereiden; geve ik den raad van God gehoor, dan „ wordt het daarbij, als van zelve, openbaar, „ dat ook ik een van de, te voren, gekenden „ ben: God heeft zeker sommiger zaligheid be-

„ slo-

„ sloten, maar ook den middelijken weg, langs
„ welken zij tot dezelve moeten geraken; tot
„ dien weg laat Hij mij ook roepen, en dat wel
„ met de onfeilbaar zekere belofte, dat Hij zelf
„ er mij op leiden wil: verkieze ik nu dien mid-
„ delijken weg en houde ik mij, in afhanging van
„ zijne genade, aan denzelven, dan kan het niet
„ missen, of ik worde ook de eeuwige zaligheid,
„ als een goed, waartoe ook ik uitverkoren was,
„ dadelijk deelachtig." — Verder. Doordien wij weten, dat er zulk eene genadige verkiezing is, weten wij tevens, dat God het verloren menschdom alzoo lief gehad heeft, dat Hij het niet aan allen noch aan aller overleg en neiging heeft willen overlaten, of zij van de aan hen geschonkene genade-voorregten ook dat gebruik zouden maken, dat zij dadelijk behouden werden, als wanneer er wel zeker niemand ware ten leven ingegaan, en al de toestel der genade zoude vergeefs geweest zijn: derhalve heeft het Hem behaagd, op eene wijze, geheel met der menschen redelijkheid en vrijheid overeenkomende, te zorgen, dat er van tijd tot tijd zekere, bij Hem daartoe verkozene, zouden gevonden worden, die zich zijnen genade-raad laten welgevallen, en tot Hem en het eeuwig leven, door den Middelaar, wederkeeren. Deze nu zullen eenmaal eene schaar uitmaken, die niemand tellen kan: als wanneer in dezen de liefde Gods haar doel bereiken, en de kracht van het bloed der verzoeninge en van den Geest der genade heerlijk openbaar zal worden! Zoodat Gods genadige verkiezing eigenlijk uit zijne liefde jegens het menschdom voortvloeit: en zouden wij dit stuk dan nog treurig en donker noemen? Het is waar, er zijn er, die niet uitverkoren zijn, en verloren gaan: doch dezen gaan niet daarom verloren, omdat God hen niet verkozen heeft,

maar omdat zij de, ook hun geschonkene, genadige voorregten vrijwillig, en, uit liefde tot de zonde, verwaarloozen en misbruiken. Het is zoo, God laat dit toe, terwijl Hij het zoo wel bij hen, als bij de anderen zou kunnen voorkomen: maar — wie zal Hem, die onverpligt zoo veel doet, rekenschap vragen, waarom Hij niet meer verkiest te doen — waarom Hij, ook bij dezen niet werkt, dat Hij aan de anderen doet? En wat weten wij, die slechts van gisteren zijn, waaraan ook zij, die verloren gaan, in de volgende huishouding, voor het groot en zedelijk Rijk van God nog moeten dienstbaar zijn? — En schoon wij, van dezen raad Gods handelende, doorgaans als van een reeds te voren, ja, voor de tijden der eeuwen, van God genomen besluit spreken, waarin de H. Schrift ons somtijds voorgaat, zoo geschiedt dit evenwel niet, omdat wij hetzelve ons, aan de zijde Gods beschouwd, moeten voorstellen, als reeds voor vele eeuwen vastgesteld: want God is aan geen eerder of later — aan geenen loop van eeuwen en tijden onderworpen; Hij bestaat en werkt, zonder vervolg van tijd, en kent zelfs geen tweede oogenblik. Wij spreken derhalve, op deze wijze, slechts naar onze bevatting: maar, zoo als het met de zaak aan de zijde Gods gelegen is, gaat het besluit geen oogenblik voor deszelfs uitvoering. Van daar, dat onze Apostel aan de Thessalonicensen konde schrijven: *wij zijn schuldig, broeders! God over u te danken, dat Hij u, van het begin*, dat u het Evangelie verkondigd werd, *verkoren heeft tot zaligheid, in heiligmakinge des Geestes en geloove der waarheid* (1)."

(1) 2 Thess: 2: 13.

LEER-

LEERREDE over Gods verheerlijking, beschouwd als het doel mijner krankheid, door C. W. PAPE, *Predikant te* Heusden. *Te* 's Hertogenbosch, *bij* H. Palier *en* Zoon, 1824. 32 *Bladzz. In gr.* 8*vo.*

Deze Gelegenheids-Leerrede, heeft tot tekst, *Joan.* XI: 4*a. Deze krankheid is niet tot der dood, maar ter heerlijkheid Gods?* en de Eerw. PAPE heeft daar aanleiding uit genomen, om openlijk te doen zien, hoe hij, over zijne redding uit eene geheel onverwachte doodelijk schijnende krankheid, wenschte zelf te denken, en door zijne Gemeente wilde gedacht hebben. Deze Leerrede is hartelijk, ernstig, aandoenlijk, Christelijk. De nalezing kan, en voor den Leeraar zelven, en voor de Gemeente, nuttig werken. Dat bevestige de uitkomst, en de gelukkig herstelde Leeraar, geniete nog lange het voorregt, om met eenen gezonden geest, in een gezond ligchaam, in 's Heeren Wijngaard nuttig te arbeiden!

De CHRISTEN LEERAAR, in navolging van zijnen Grooten Meester. Naar het Hoogduitsch. Van J. G. TÖBLER, *Te* Amsterdam, *bij* ten Brink *en* de Vries, 1823. 256 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 2: 4: —

De eigenlijke Titel van dit boek was, in het Hoogduitsch: *Gotthold der wackere Seelsorger auf den Lande.* Wij herinneren dit, omdat de lezer daaruit terstond bemerkt, dat hij hier de schets zoeken moet van de handelwijze eenes ijverigen

 Lee-

Leeraars, in zijne Landgemeente, hier met den naam van GOTTHOLD bestempeld. Het is eigenlijk eene verdichte Geschiedenis of Roman, geschikt, om te doen opmerken, dat en hoe een Predikant, een Geestelijke, een behartiger van het heil der zielen, in eene kleine Landgemeente, in vereeniging vooral met den Heer der Plaats, zeer veel en uitgebreid nut stichten kan, wanneer hij er zich geheel op toelegt, om de genen, die aan zijne geestelijke zorge zijn toevertrouwd, niet slechts tot nuttige Leden van Kerk- en Burgerstaat te vormen, maar dezelve ook met der daad zoo gelukkig in hunnen kring te doen zijn, als hier immer mogelijk is.

Het boek is gesplitst in XXVI kleine Afdeelingen, onderhoudend geschreven, behelst verscheidene belangrijke wenken, en geeft hier en daar goede aanleiding voor den jongen Leeraar, om in en voor zijne Gemeente, nog iets meer te doen, dan prediken, catechiseren, huisbezoeking te houden, en kranken te bezoeken. Evenwel kan men aanmerken, dat het een en andere wel wat overdreven is, en de lezer die zelf Leeraar is, mag gerust voor oogen houden, dat men veel gemakkelijker idealen schetsen dan verwezenlijken kan. Gelukkiglijk wordt in ons Land, sints de laatste jaren vooral, voor een goed School-onderwijs, en allerlei nuttige inrigtingen, ook van wegen de regering, bij uitnemendheid gezorgd. Ook zouden wij van oordeel zijn, en wij zijn overtuigd, dat de Hollandsche Overzetter hierin met ons volkomen gelijk denkt, dat de jonge Predikant, in de eerste jaren vooral, zijnen tijd zeer noodig heeft, wanneer hij wel prediken, goed catechiseren, en alle de deelen van zijn dienstwerk behoorlijk vervullen zal, en tevens, gelijk niet te ernstig kan worden aangeraden, zijne letteroefeningen naar vereisch zal voortzet-

zetten. Men kan ook van den Predikant te veel vorderen, en dit geschiedt in onzen tijd maar al te dikwijls; maar wij vreezen ook wel eens, en naar wij meenen niet zonder grond, dat men, door *zijn* werk zoo tot alles genoegzaam te willen uitbreiden, eindelijk hem minder geschikt zoude maken, tot het geen eigenlijk voor hem hoofdzaak is. Wij zullen bijna niet behoeven aan te merken, dat dit van ons hier niet gezegd wordt, om de waarde van het boek, dat wij nu voor ons hebben, te verminderen, of te verkleinen, maar ten behoeve van de zoodanigen, die zich tot de heilige bediening voorbereiden, of daarin begonnen zijn werkzaam te wezen, en tevens tot narigt van dezulken, die te veel vorderen.

Wij prijzen dan het goede oogmerk, roemen het wezenlijk lofwaardige, dat hier voorkomt, en wenschen hartelijk, dat de lezing nuttige aanleiding zal geven, om hier en daar meer goeds te stichten, naar het heilig doel van Schrijver en Vertaler beiden.

Om iets ter proeve te geven, bepalen wij ons tot het volgende:

„ Voor zieken en ouden werd in Dalheim op de menschlievendste wijze gezorgd. Deze zorg is verdeeld in eene algemeene en in eene bijzondere. De eerste strekt zich uit tot het geheele dorp, de tweede bepaalt zich inzonderheid tot het ziekenhuis. Beiden zijn aan strenge wetten onderworpen, maar de voorhanden zijnde middelen verligten de opvolging van dezelve en maken die hoogst weldadig."

„ Ieder inwoner van het dorp is verpligt, zoodra een zijner huisgenooten ziek wordt, dit terstond den geneesheer en predikant te berigten, om het kwaad, zoo veel mogelijk, in de beginselen te stuiten, en smarten en onkosten voor te

komen. Het verwaarloozen van dezen maatregel wordt streng gestraft. Dewijl het leven van een' mensch steeds van groote waarde is voor de maatschappij, zoo willen de beide leidslieden des volks, de edelman en predikant, niets van den mantel der liefde weten, waarmede men doorgaans wil dat de dood van een' mensch bedekt zal worden, die door onkunde en achteloosheid ten grave gesleept wordt, zoo lang het kind nog eenen opvoeder, de arme eenen weldoener en leidsman noodig heeft. Daarom is bepaald, dat hij, die dezen maatregel opzettelijk verwaarloost, niet alleen alle onkosten moet betalen, maar ook naar bevind van zaken, door hem het avondmaal te ontzeggen, zal gestraft worden. Dit maakt hen voorzigtig, waartoe echter ook niet weinig bijdraagt, dat de arts over het algemeen eens in de week elke huishouding bezoekt, en dat zij, de wet volgende, geene onkosten behoeven te dragen."

„Zoodra arts en leeraar deze tijding ontvangen, gaan zij naar het huis van den zieke; de eerste om het noodige voor te schrijven, de andere om de huisgenooten tot eene Christelijke zorg aan te sporen, zoowel in het gebruik der middelen als in het in acht nemen der grootste zindelijkheid en trouwe oppassing. Even zoo verneemt hij, of hun de noodige levensmiddelen en andere dingen ontbreken, om die dan terstond te laten bezorgen, inzonderheid daar hem bekend is, hoe de zieke in eene boerenwoning dikwijls het gebrek aan gering schijnende dingen met zijne gezondheid, ja vaak zelfs met zijn leven, moet betalen. Tot dat einde zijn zulke voorwerpen, zoowel als de noodige spijzen, voor zieken steeds voldoende in het ziekenhuis voorhanden, en alles, wat de arts voorschrijft, wordt geleverd. Waar het den zieke aan al het noodige ont-

ontbreekt, of als hij dit zelf verzoekt, wordt hij terstond naar het ziekenhuis gebragt."

„Door de heerlijke opvoeding, door matigheid in arbeid, voedsel en genoegens, door de zorg, waarmede men ziekten zoekt voor te komen, door de zorgvuldige oppassing der zieken, en vooral door de rust en vrede des harten, verminderden de kwalen, het bijgeloof verdween en bijzonder het dwaas vertrouwen op kwakzalvers; gelijk aan den anderen kant ontelbare zorgen en onkosten ophielden."

„Voor de zieken in het gasthuis, wordt inzonderheid de grootste zorg gedragen. Reeds de afgezonderde, ruime en met alle gemakken voorziene kamers, de zuivere bedden, de zachte, alle geoorloofde wenschen en behoefte voorkomende behandeling, de gedurige nabijheid van den geneesheer, het doelmatig voedsel, met één woord alles draagt bij, tot hunne herstelling en opbeuring."

„Voor hen die beginnen te herstellen, wordt even zoo zeer gezorgd, en alles aangewend wat tot hun genoegen en opbeuring dienen kan, zoodra zij dit verdragen kunnen. De bewoners van het dorp, vooral de vereeniging van mannen en vrouwen, achten zich verpligt over dag en bij nacht *dezen heiligen dienst*, zoo als zij dien noemen, waar te nemen, dien zij onder elkanderen verdeelen, en de zieken door nuttige gesprekken, goede berigten, of door hen iets voor te lezen, bezig te houden, zoodat de tijd als met adelaars vleugelen voorbij gaat, en hunne genezing hierdoor bevorderd wordt."

„Wakker verrigt ook hier zijne heilige bediening met de grootste trouw. Hij brengt de zieken, zonder dat hij het schijnt te bedoelen, menigen troost, menige verkwikking. Zacht maakt hij de banden los, die de stervenden nog aan de aar-

aarde binden, en rigt hunne ziel hemelwaarts. Ook hem, die hersteld wordt, weet hij ongemerkt bij het doel en het nut zijner ziekte te bepalen, zoodat hij bijna steeds, naar verstand en hart nieuw bezield, het ziekenhuis verlaat."

„Dit alles verligt den toestand dezer lijders, slingert om alle familien eenen teederen band en maakt eindelijk de trouwe oppassers tot ware voorbeelden en leeraars der gemeente. Zoo zeker is het, dat de menschen zoowel engelen van troost kunnen worden, als vijanden, die zich het leven verbitteren, als het hen slechts niet aan leidslieden ontbreekt, die hen wijs en zacht op het regte pad leiden."

De OOSTERLINGEN *van vroegen en lateren tijd; of ophelderingen der Heilige Schrift, uit de natuurlijke gesteldheid, de overleveringen, zeden en gewoonten van het* Oosten. *Door* E. F. K. ROSENMULLER, *Th. Dr. en gewoon Hoogleeraar in de Oostersche Letterkunde, te* Leipzig. *Vertaald en met eenige bijvoegsels vermeerderd door* G. J. F. CRAMER VON BAUMGARTEN, *Predikant te* Eenrum. *Derde Deel*, 394 *Bladzz. en Vierde Deel*, 400 *Bladzz. Te* Groningen, *bij* W. van Boekeren. *In gr.* 8*vo. De prijs der beide Deelen is f* 6: —: —

Het werk zelve van den Engelschman S. BURDER, getiteld *Oriental Customs* etc., en uitgekomen te *London* in 1816, hebben wij niet voor ons. Met genoegen vernamen wij dus, uit de *Leipziger Lit. Zeit.* voor December 1823. dat de overzetting van dat werk, door den *Leipziger* Hoogleeraar ROSENMULLER, naar de vijfde uitgave geleverd, niet alleen eene zeer vermeerderde ver-

te-

ziing is, maar dat ook de oorspronkelijke Schrijver, in de Voorrede voor de zesde uitgave, in 1822 bezorgd, zich daarover zeer gunstig verklaard, en den Duitschen Hoogleeraar, den verdienden lof heeft toegekend, zeggende: The author has particularlij to acknowledge his obligations to Dr. E. F CH. ROSENMULLER, Prof. of Oriental Literature at *Leipzig*, for the honour he has conferred upon him, bij translating this work into the German language, with great additions, the fruits of his own learned researches, enz. Ja, hij heeft zelfs de toevoegsels van den Hoogduitschen Overzetter, deels in de nieuwe uitgave overgenomen, deels in een nieuw van hem uitgegeven werk mede geplaatst, entitled. *Oriental Literature*, in twee Volumes. Wij hebben deze bijzonderheid, als bijna tot de zeldzaamheden behoorende, onzen Lezers niet willen onthouden, vooral niet, daar dit ten blijke kan verstrekken, dat dit gecombineerde werk, waarvan wij de vermeerderde vertaling, aan den ijver van onzen CRAMER VON BAUMGARTEN te danken hebben, wel de aandacht waardig is, en de eer geniet van bij Engelschen en Duitschers, zoo wel als bij ons Hollanders, welkom te zijn.

Van de twee eerste Deelen, reeds te voren verslag gedaan, en bij die gelegenheden over de inrigting van het werk zelve en deszelfs waardij, naar onze bevatting, ons verklaard hebbende, zullen wij nu niet noodig hebben, ons daarover breedvoerig uit te laten. Deze beide laatste Deelen, beantwoorden volkomen aan de twee vorige, en wij hebben nu deze Engelsch-, Hoog- en Nederduitsche aanteekeningen over het O. T. compleet. Wanneer een meerder debiet het plan van den Eerw. VON BAUMGARTEN gunstig is, zal het overige over het N. Testament, in twee kleine Deelen volgen, of wel onder eenen af-

zonderlijken titel, in eene eenigzins veranderde bewerking worden uitgegeven. Ook hoopt de Vertaler nog, als een vervolg op dit werk naderhand uit te geven, het geen hij verder verzameld heeft, uit het later (door ons boven gemelde) werk van BURDER, de laatste reizen van BURCKHARD, van WILSEN en van anderen, en uit de gezette lezing van verscheidene andere reizen.

Achter aan zijn twee Registers gevoegd, namelijk van de aangehaalde en opgehelderde Bijbelplaatsen, en van de voornaamste in dit werk voorkomende zaken, waarvoor de koopers van het werk, den Heer VON BAUMGARTEN danken zullen. Wij wenschen hartelijk, dat de ook door zijn Eerw. aan dit werk bestede moeite, blijkbaar ten doele hebbende, om den eerbied voor den Bijbel te bevorderen, en tot opheldering van verscheidene daarin voorkomende plaatsen en gebruiken te verstrekken, de gehoopte uitwerking hebben mogen. Daar wij vreezen, dat de duurte, veroorzaakt door eene te groote uitgestrektheid, maar vooral ook door eenen te ruimen druk, de eigenlijke reden is, waarom het debiet, naar wij uit het Voorberigt vernemen, niet aan de verwachting beantwoordt, hopen wij, dat Heeren Uitgevers zich in 't vervolg, met het drukken van zoodanige werken, vooral beijveren zullen, om minder kostbaar te drukken. Gemakkelijk zouden toch deze vier deelen, tot twee hebben kunnen gebragt zijn, zonder dat daarin iets minder vervat ware dan nu in de vier. Dit zou den prijs, ten minsten de helft minder gemaakt hebben.

Ter aanprijzing stippen wij hier een paar artikelen aan:

Spreuk. XVII: 19. *Die zijne deure verhoogt, zoekt verbreking.*

„Onder de geweldenarijen der Arabieren is voor-

voorzeker deze al zeer merkwaardig, dat zij in de huizen der genen, die zij overvallen willen, inrijden: te meer, dewijl de Schrift daarop schijnt te zinspelen. Om zulke overvallen te verhoeden, zijn te Rama, gelijk THEVENOT zegt (P. I. p. 181), de deuren der huizen der frankische kooplieden geene drie voet hoog, terwijl over het algemeen, en om dezelfde redenen, de deuren der overige huizen niet veel hooger waren. Ook MARITI, *Voyage en Palestine*, T. III. p. 39, zegt, waar hij van een bezoek in een klooster bij Jeruzalem spreekt: „de ingang is zoo laag, dat er moeijelijk een paard door kan, en daarenboven met eene ijzeren deur gesloten, welke van binnen zeer wel voorzien is. Zoodra wij binnen het klooster waren, werd de poort met verscheiden grendels en ijzeren stangen weer toegemaakt; een maatregel van voorzigtigheid, welke aan eene zoo eenzame plaats, en die zoo geheel is blootgesteld aan de stroopzucht der Arabieren, ten hoogste noodzakelijk is." DRUMMOND zegt (*Reisen*, IX. *Br.* S. 187), dat, in de ommestreken van Raudscha, in Syriën, de arme ongelukkige Arabieren genoodzaakt zijn, hun verblijf in de spelonken der rotsen te nemen, en zeer kleine deuren of openingen in dezelve te maken, opdat de Turken ze niet tot stallen nemen mogten voor hunne paarden, wanneer deze er anders konden inkomen. En langen tijd voor dezen schrijft SANDIJ, *Reisen* (S. 117): „wij onthielden ons te Gaza in Palestina met onze ezelen onder een gewelf, in een klein hofje. De deur was, gelijk in alle woningen der Christenen, bij uitstek laag, om de plotselijke overvallen der Turken af te houden. Op zulk een wijze moest hij, die zijne deur verhoogde, verbreking, zijn bederf zoeken."

„(Men vergelijke het aangeteekende op N. 856.) „In Perzie, zegt MORIER, *Tweede Reis*, II.

II. D. bl. 213, is de ingang der huizen aan de straat klein en laag. Zelden heeft dezelve in bijzondere huizen meer dan drie voeten hoogte, en de eenvoudige inwoners hebben dezen maatregel van voorzigtigheid genomen, om, ingevalle van pogingen van onderdrukking, de bedienden der grooten te verhinderen, er te paard binnen te komen..... Men kent de huizen der grooten gemakkelijk aan de meerdere hoogten der deuren, welke in evenredigheid van de ijdelheid des eigenaars toeneemt..... Een huis, dat met zulk een sieraad pronkt, boeit even zeer de aandacht van het gemeen, als alle de zoodanigen, welke beducht zijn, dat men hen voor rijk zal houden, en zij daardoor blootgesteld konden worden aan de hebzucht der regering, dat teeken van onderscheiding zorgvuldig vermijden. Dat is de reden, waarom de kooplieden van Ispahan, van welke sommigen zeer rijk zijn, alle zeer lage deuren hebben, terwijl het inwendige hunner huizen met de uitgezochtste weelde versierd is. In Turkije vindt men menschen, die trotsch genoeg zijn, om kleine huizen met deuren te voorzien, zoo groot als die van een paleis; maar zij eindigen met deze hunne opgeblazenheid zeer duur te betalen.)"

Spreuk. XXV: 23. *De noordewind verdrijft den regen.*

„ [Latere vertalers en onder deze MUNTINGHE en V. D. PALM, vertalen bovenstaande woorden in den tegenovergestelden zin, als: de noordewind brengt regen aan, of gaat van regen zwanger. LUTHER heeft reeds: de noordewind brengt onweer aan; en de opmerkingen van de reisbeschrijvers dienen, om het gezag dier vertalingen te bevestigen.] VOLNEY zegt zoo, in zijne *Reize*, I. D. bl. 312, dat van November tot Februarij, hetwelk de winter-

tijd

zijd in het Oosten is, noordoostelijke, westo en zuidwestelijke winden in Syrië heerschen. — De Arabieren noemen beide laatste winden: vaders der regens. MONCONIJ schrijft in zijne *Reisen*, S. 353, dat, als hij, den 2 van Louwmaand 1648, van Tripoli tusschen den Libanon en de zee reisde, het onophoudelijk geregend, en de noordewind hem en zijne reisgenooten regt in het aangezigt geblazen had. SHAW, van de luchtgesteldheid en het weder in Barbarije sprekende, zegt: „de west, noordweste- en noordewinden geven gemeenlijk in den zomer het fraaije weder, en in den winter den regen." *Reizen* I. D. bl. 229.

MAN en VROUW; of de Echtelijke verkeering in alle hare betrekkingen. Voor Lezers en Lezeresſen uit den beſchaafden Stand. Een tegenhanger tot het werk van den Baron VAN KNIGGE: *over de verkeering met menſchen. Door* ERNESTUS THEODORUS MEHRING. *Uit het Hoogduitsch. In twee Deelen. Eerſte Deel. Te* Franeker, *bij* G. IJpma, 1823. *XVI en* 309 *Bladzz. In gr.* 8vo. *De prijs is f* 2 : 10 : —

De Titel van dit werk is uitlokkend, en zal ongetwijfeld menigen Lezer en ook menige Lezeres bewegen, om zich hetzelve aan te schaffen, of althans de gelegenheid te bekomen, om het eens te gebruiken. Om te weten, welke orde van behandeling, door den Schrijver gekozen is, berigten wij: dat dit eerste Deel voornamelijk de betrekking van den man, en het gedrag daarmede overeenkomstig door hem te houden, ontwikkelt, terwijl het andere daar en tegen, zich inzonderheid tot de betrekking van de

de vrouw, en het gedrag daarmede overeenkomstig, door haar te houden, bepalen zal; — dat de Schrijver evenwel berigt gezorgd te hebben, dat beide Deelen, even zeer geschikt zijn, om zoowel door den man als door de vrouw, hetzij afzonderlijk, hetzij gemeenschappelijk, met vrucht gelezen te werden, — dat dit werk niet alleen geschreven is tot onderrigting van aanstaande, of althans nog jonge Echtelingen, maar ook zoodanig ingerigt, dat ook Echtelieden van jaren en ondervinding in hetzelve nuttig onderhoud aantreffen, en er wezenlijk voordeel uittrekken kunnen, en dat dit Deel, in XVI. Afdeelingen afgeperkt, tot inhoud heeft:

„ I. De liefde tot het andere geslacht. II. Het Ideaal, of de Verwachtingen. III. De Trouwdag. IV De waarnemingen. V. Liefde en Trouw VI. wederzijdsche Achting. VII. Wederzijdsch Vertrouwen. VIII. Vriendschappelijke Verkeering. IX. Verschooning. X. Toegevenheid. — Vastheid. XI. Verzoening. XII. Geduld. XIII. Verkeering met God. XIV. Wederkeerig Onderrigt. XV. Pligten. — Opbeuringen. XVI. De opvoeding der Kinderen, en de huisselijke verkeering."

Uit deze opgave der behandelde onderwerpen, ziet men duidelijk, dat de Schrijver ernstig denkt, en zich bevlijtigd heeft, om iets bij te dragen, dat tot wezenlijke bevestiging of vermeerdering van het geluk des huwelijks, en van het huisselijk leven, onder Gods zegen zoude kunnen verstrekken. Bij de aandachtige beschouwing van de behandeling zelve, zal dit echter nog veel meer in het oog vallen. Men moge al in alles met den Schrijver niet kunnen instemmen, men moge ook grond meenen te vinden, om zich te beklagen, dat de trant van behandeling over het geheel, en ten minsten somwijlen, wat te wijsgeerig en overdreven is; niemand zal toch kunnen

nen ontkennen, dat hij zeer veel behartigingswaardigs gezegd, dat hij vele nuttige wenken gegeven heeft, en ook zeer goed te verstaan is. De lezing van dit boekdeel, waarvan wij het vervolg met verlangen te gemoet zien, verdient dus, aan de beschaafde wereld vooral, aangeprezen te worden.

Wij hopen dus dat de lezing, bij en op velen, eene gelukkige uitwerking hebben zal. Wij willen onzen Lezer iets ter proeve mededeelen:

„ In alle rampen des levens zijn er twee wegen tot redding, die steeds openstaan, en die de vaste wil te aller stond kan betreden: de een voert tot beslissenden strijd tegen de hindernissen, de andere leidt tot den vrede door eene eervolle onderhandeling; gene bereikt het doel door de zege des dapperen aanvals, deze door moedige dulding van drukkende bezwaren; beiden vereischen de vaste beslissing van den wil, en de daarvan afhankelijke volharding der onderhoorige krachten. Het bezadigd verstand moet oordeelen, welke van die beide wegen in elk bijzonder geval de verkieslijkste, of ook weiligt de eenig mogelijke zij. Niet altijd zijn de onheilen zelve, of de daarbij noodzakelijk in aanmerking komende omstandigheden, van dien aard, dat van een' moedigen aanval de beslissende overwinning met volkomene waarschijnlijkheid te verwachten is; daarom moeten zoowel gene, als ook inzonderheid deze aan eene zorgvuldige beproeving onderworpen worden."

„ Schier alle rampen kunnen echter ook, indien zij zich op geene andere wijze laten wegruimen, door *moedig en aanhoudend dulden*, te boven gekomen worden. Trouwens de aard der wereldsche dingen brengt van zelve mede, dat de voorwerpen en gebeurtenissen, die zich in derzelver omvang bevinden, nooit op den duur

in

in denzelfden toeftand blijven, maar veelmeer dikwijls veranderen, en flechts in zoo verre nog met eenige zich later opdoende voorwerpen en gebeurtenisfen in verband ftaan, als er onderlinge betrekking is tusfchen de gewrochten en derzelver oorzaaken. Aan zoodanige verandering zijn derhalve ook de door de natuur en het noodlot, niet minder zelfs de door eigen toedoen veroorzaakte of bevorderde onheilen, noodwendig onderworpen: en hoewel men geenszins kan loochenen, dat zij niet zelden eene nog nadeeliger en verderfelijker ftrekking kunnen krijgen, zoo is het toch ontegenzeggelijk, dat dit niet altijd en misfchien flechts in de minfte gevallen plaats heeft gehad; terwijl anderdeels ook juist die verflimmering mag worden aangemerkt als een nieuw bewijs, dat zij volgens hoogere wetten niet lang in een' en denzelfden ftaat kunnen voortduren, en dat zij derhalve, offchoon dit uit bepaalde omftandigheden niet kan worden ingezien, even zoo goed eene voordeeliger ftrekking bekomen, en eindelijk zich zelfs in de verblijdendfte uitzigten oplosfen kunnen. Altijd mogen derhalve met alle regt, tegelijk met het toenemen der rampen, de moed en de onbepaalde hoop op uitkomst toenemen; altijd mag zich het vaste geloof, wanneer nood en ellende haast ten top geftegen zijn, met eene fpoedige verlosfing troosten. Men moet de wereld, men moet den natuurlijken loop en de wisfeling der dingen flechts genoegzaam kennen, en een' geruimen tijd opzettelijk en met belangftellende naauwkeurigheid opgemerkt hebben; men moet zelf in omftandigheden verkeerd hebben, waarvan alle bepaalde hoop op gunftige verandering ten eenemaal geweken was, en waarin zich nogtans gansch onverwachts plotfeling zeer aangename uitzigten openden; men moet eindelijk ook de noodwendige beperktheid des menfchelij-

lijken verstands kennen, hetwelk onmogelijk alle betrekkingen in de wereld en de natuur steeds behoorlijk kan waarnemen, die daar niettemin werkelijk plaats hebben — om zulk eenen goeden grond der algemeene onbestemde hoop uit erkende hoogere wetten niet slechts te vermoeden, maar ook waarlijk met kloekheid en kracht aan te grijpen. Het moet toch zeer dikwijls bij ondervinding werkelijk gebleken zijn, dat, uit het stijgen der rampspoeden zelve, eene gegronde onbestemde hoop op uitkomst mag worden afgeleid; anders zou het wel niet ligt ten spreekwoord geworden zijn: *wanneer de nood op het hoogste is, dan is God*, dat is te zeggen, zijne hulp, *het meest nabij.*"

„ Uit dien hoofde mag men zich echter nooit aan eene werkelooze verwachting overgeven, en gelooven: het einde der rampspoeden zal door gezegde hoogere wetten ook op die wijze te zijner tijd wel van zelf worden daargesteld. Dit zou voorzeker hoogstwaarschijnlijk ook gebeuren; bijaldien niet door zoodanige werkeloosheid nieuwe onheilen veroorzaakt of de reeds aanwezige vermeerderd werden; of bijaldien ook misschien niet het aardsche leven van eenen mensch te kort ware, om tot op het tijdstip van de, bij zoodanige omstandigheden billijkerwijze veel later te verwachtene, verandering onafgebroken voortteduren. Het zou dus reeds op zich zelf zeer verkeerd zijn, zich aan zulk eene werkelooze verwachting over te geven, al ware het ook niet, dat het hoogere doel des levens volstrektelijk vorderde, ook in moeijelijke betrekkingen, in het naauwgezet vervullen van al zijne pligten zonder ophouden moedig te volharden. Daarom behoort men bij onheilen, tot wier oplossing of wegruiming men, na ernstig beraad, volkomen overtuigd is, in het geheel niets te kun-

nen bijdragen, zich ja wel aan de onbestemde vrolijke hoop op uitkomst moedig over te geven, maar ook even zoo moedig en onvermoeid, in zooverre de onheilen zelve zulks niet verhinderen, zijnen gewonen regtmatigen gang te gaan, en daarbij die onheilen steeds naauwkeurig in het oog te houden, ten einde het oogenblikkelijk waar te nemen, zoodra zij eene andere strekking bekomen, of zoodra de veranderde omstandigheden zulks eenigzins toelaten, met alle magt aan derzelver heilzame wegruiming te arbeiden. Dit nu is voorwaar geene gemakkelijke zaak; doch het verschaft eene heerlijke bewustheid van getrouwe pligtvervulling, van eigene waarde, van eigene krachten, welke de blijde onbestemde hoop op eene gewenschte uitkomst nog veel meer versterkt."

DAGBOEK eener Reize door Zuid-Afrika, *benevens eenige berigten over de Broedergemeente te* Groenekloof *en* Genadendal, *aan de Kaap* de Goede Hoop; *door* C. J. LATROBE, *Predikant bij de Broedergemeente te* Londen. *Uit het Engelsch vertaald en met zeer belangrijke Aanmerkingen en Bijvoegsels vermeerderd, door* F. HESSE, *Predikant te* Nienburg. *Uit het Hoogduitsch. Te* Amsterdam, *bij* ten Brink *en* de Vries, 1823. *XII en* 418 *Bladzz. In gr.* 8vo. *De prijs is f* 3 : 18 : —

De korte Voorrede van den Predikant F. HESSE, vangt dus aan:

„De Heer *C. J. Latrobe*, Predikant bij de broedergemeente (Hernhutters) te *Londen*, werd door zijn kerkgenootschap gelast, om de gemeenten, door de zendelingen te *Groenekloof* en *Ge-*

nadendal gesticht, te bezoeken, de belangen van de zendelingen te behartigen en om te zien naar eene geschikte plaats, ten einde daar eene derde gemeente te stichten."

„ Bij zijne terugkomst gaf hij te *Londen* in 1818 een werk uit, onder den titel: *Journal of a visit to South-Afrika in* 1815 *and* 1816 *with some account of the Missionarij settlements of the united Brethren near the Cape of good Hope bij the reverend C. J. Latrobe.*"

„ Dit werk, weinig bekend, behaagde mij, die het beste deel van mijn leven aan deze plaats heb doorgebragt, zoo zeer, deels door den onderhoudenden stijl, en den gemakkelijken, levendigen toon van het verhaal, deels door de nuttige bijdragen tot land en menschenkennis, die ik daarin vond, deels door de stichtelijke aanmerkingen over den invloed van het Christendom, op den uit- en inwendigen toestand van onbeschaafde volken, dat ik besloot hetzelve niet slechts te vertalen, maar tevens zoo te bewerken, dat alle leden van de zendelings genootschappen en alle vrienden der waarheid het met vermaak en stichting lezen zouden."

Dit dagboek, dat in 26 Hoofdstukken bestaat, vangt aan, met 1 October 1815, den dag der afreize van *Gravesend*, en eindigt met den 10den December 1816, toen men te *Spithead* het anker vallen liet. Belang stellende, in het werk der Zendelingen, en begeerig, om met de gesteldheid der voortplanting van het Christendom, in de ons voormaals toebehoord hebbende landen, en bezittingen in *Zuid-Afrika* nader bekend te worden, zal men eenige hier voorkomende aanteekeningen en berigten, van den Heer LATROBE, niet zonder vreugde en dankbaarheid lezen, en met genoegen den heiligen ijver ontwaren, waarmede hij hier blijkt onvermoeid werkzaam geweest te zijn, om aan

den last, hem door de Hernhuttersche Broederschap, te *Londen* gegeven, behoorlijk te voldoen. Niet anders dan aangenaam, zal het ook den Christen-lezer kunnen zijn, hier gedurig te vernemen, hoe wel hij doorgaans in zijne betrekking, door hoogere en geringere Ambtenaren ontvangen, en dat hem genoegzaam overal de behulpzame hand geboden werd, om het oogmerk zijner zending te bevorderen. 't Is waar, niet overal ontwaarde hij eene even groote belangstelling, ook eenigen betoonden zich afkeerig, en gedroegen zich onvriendelijk jegens hem, en zijne weldenkende reisgenooten; maar over 't algemeen was evenwel zijne ontvangst zoodanig, bij geringen en aanzienlijken, ook bij de Hottentotten, dat hij groote reden had, om te vreden en dankbaar te zijn. Hij genoot het voorregt, om duidelijk te ontwaren, dat de prediking van het Evangelie, in de binnenlanden, niet ongezegend was, terwijl hij zich overtuigen mogt, dat het van belang is, vooral werkzaam te zijn, dat er meer arbeiders in den wijngaard des Heeren, aldaar, werkzaam worden.

Eenvoudig is de wijze van verhalen van den Hernhutterschen Afgevaardigde, hij deelt zijne ontmoetingen, zijn heen en wedertrekken, zijne waarnemingen en gedachten ongekunsteld mede, en verscheidene bijzonderheden, bij voorbeeld, van de wegen, rivieren, plaatsen, inwoners, voortbrengsels, zeden, moeijelijk- en aangenaamheden onder weg, welke hier voorkomen, stemmen zoo wel met het geen ons van elders daaromtrent reeds bekend was geworden, overeen, dat men ook hierin eene reden te meer vindt, om 's mans getrouwheid en waarheidsliefde voor geldig te erkennen.

Dit werk levert verscheidene korte beschrijvingen en opgaven op, omtrent de voorwerpen

I.

en

en voortbrengsels van *de Kaap*, en de verschillende ingezetenen aldaar, en zal dus ook hun welkom zijn, die meer verlangen dan een kort reisverhaal met stichtelijke aanmerkingen.

Het berigt, omtrent de voornaamste Zendelingsplaats der Broedergemeente in *Zuid-Afrika*, *Genadendal* geheeten, in Plaat hier voor den Titel uitgedrukt, en omtrent 120 Engelsche mijlen van *de Kaapstad*, in eene Oostelijke rigting gelegen, is vooral merkwaardig. Wij vermeenen er, voor den Lezer, dit uit te moeten overnemen:

„ Wij stonden den 17den, bij het eerste geluid der klokken, om half zes op. Om dezen tijd verzamelen zich de huisgenooten in de eetzaal, lezen de bijbelsche teksten, die voor dien dag bestemd zijn, zingen eenige verzen, gewoonlijk uit liederen, die met den inhoud der teksten overeenkomen, of uit een' morgenzang, en drinken dan koffij, want hetgeen men hier ontbijt heet, is niet voor 8 ure gereed. De maaltijden nemen hier weinig tijds weg. Tusschen 12 en 1 ure houden zij het middagmaal, om 2 ure drinken zij thee of koffij, eten tusschen 6 en 7 ure des avonds, en gaan om 8 ure in de kerk, waar de geheele gemeente ter verrigting van den Avond-Godsdienst zamenkomt. Op iederen dag echter zijn er bijzondere zamenkomsten voor de eene of andere afdeeling der gemeente, tot onderwijs in den Christelijken Godsdienst. De school wordt des morgens voor de jongens, des middags voor de meisjes gehouden."

„ Na het ontbijt ging broeder *Bonats* met mij in het dorp, en wij bezochten omtrent een dozijn huizen. Het dorp bestaat thans uit 256 huizen of hutten en heeft 1276 inwoners. De woningen zijn onderscheiden gebouwd. Eenige der nieuwe lieden, die verlof hebben hier hunnen proeftijd door te staan, als ook de armsten onder

de bewoners, bouwen eene hut, die uit eenige opgerigte staken bestaat, welker tusschenruimte door biezen of riet is aangevuld; andere echter hebben muren van ongebranden steen, of hebben het vlechtwerk met leem bedekt, gelijk ook vierkante deuren en vensters en een wel voorzien dak. Geen hunner heeft gaarne veel licht in zijne woning, en gewoonlijk bezit een huis één of op zijn hoogst twee ramen, en dikwijls wordt dan nog een schapenvel als een gordijn voor hetzelve gehangen, om het indringen der zonnestralen te beletten. Ieder huis is met eenen belendenden tuin voorzien en de toestand van dien tuin is gewoonlijk het kenmerk van de geaardheid van den bezitter. Eenige worden zeer zindelijk gehouden, en leveren eenen goeden oogst op, andere, schoon niet vele, staan vol onkruid."

„ De zendeling, aan wien dit gedeelte van den dienst is opgedragen, kan den bezitter, na hem vooraf behoorlijk vermaand en gewaarschuwd te hebben, zijnen tuin ontnemen, en dien aan eenen anderen geven. De meeste tuinen echter zien er zeer goed uit, en daar zij door lage hagen van elkanderen gescheiden zijn, zoo vertoont zich het geheele dal in een fraai groen gekleed. — In sommige woningen gaan de kinderen der armen, inzonderheid de kleine jongens, naakt, en eenige mannen dragen verder niets dan schortjes en krossen, naar de wijze der oude Hottentotten. Diegenen echter, die iets meer verdienen, koopen ook dra buizen en lange broeken en andere Europeaansche kleederen, die zij elken zon- en feestdag aantrekken, en geven ook hunne kinderen boomwollen hemden, broeken en rokken. Het hoofddeksel der vrouwen is een doek, dat haar hoofd boven de ooren digt en fraai omringt, van voren met eenen strik vastgemaakt is, en zeer goed staat."

„ Aan

„ Aan beide zijden van het dal staan de hutten in rijen. De overige grond echter is onregelmatig bezet. Hoewel ik het in het eerst eens was met hen, die zich beklagen, dat er van het begin af geen regelmatig plan bij den aanleg van het geheel gevolgd is, zoo behaagde mij evenwel allengs deze romaneske onregelmatigheid in het binnenste dezer kolonie, toen ik namelijk eens tusschen de heggen op een slingerpad wandelde, en onverwachts eene welgebouwde hut aantrof, door kweën, vijgen en andere vruchtboomen beschaduwd en eene vergadering van vrouwen en kinderen vond, bezig met het verrigten van haar werk onder de schaduw dezer boomen; en nog meer, toen ik na een vriendelijk gesprek met deze menschen verder gaande, eene andere familie door mijn bezoek verraste. In eene dezer hutten verzocht broeder *Bonats* een arm kind van naauwelijks zeven jaar, dat slechts een schortje en een kros om het lijf had, om eenige verzen uit den bijbel voor te lezen, dat het ook terstond onbeschroomd en zeer vaardig deed."

„ Om drie uur des middags was er een vrij aanzienlijk getal van avondmaalgangers zamengekomen, om de bevestiging bij te wonen van eene Hottentottin, die daardoor geregtigd werd om het avondmaal te ontvangen. Vader *Schwin* verrigtte dit werk en hield eene stichtelijke leerrede, over het doel dezer heilige instelling."

„ Ik ging vervolgens, met broeder *Lemmers*, naar een gedeelte van dit oord, dat op eene hoogte aan gene zijde der *Baviaansrivier* ligt, en *Kafferskraal* heet, dewijl dit grootendeels door Christelijke Kaffers bewoond wordt. Deze lieden werden, voor de laatste onlusten der Kaffers, als inwoners van *Genadendal* aangenomen, en toen alle Kaffers uit de volkplanting gebannen en gedwongen werden zich over de groote vischrivier te-

terug te trekken, kregen echter diegenen, die tot deze zending behoorden, van de regering vrijheid hier te mogen blijven, en hebben zich ook steeds zeer vreedzaam en ordelijk gedragen. Eenige hunner munteden zelfs uit door een allervoorbeeldigst gedrag. Zij zijn wel in wezenstrekken en gewoonten van de Hottentotten onderscheiden, maar leven echter hier met hen in de volkomenste eendragt. Heden hoorde ik met groot genoegen een aantal mannen en vrouwen, die in daghuur in den tuin der zendelingen werkten, zoowel voor als na den maaltijd, dien zij in de schaduw eeniger boomen gebruikt hadden, in plaats van het tafelgebed, eenige verzen zeer welluidend zingen. Eene der vrouwen zong de tweede-stem zeer zuiver, en voerde dit gedeelte in de muzijk zeer goed uit, dat men de retardatie heet, waaruit ik opmaak, dat dissonanten niet zoo zeer eene uitvinding der kunst, als wel een voortbrengsel der natuur zijn. Niets zou gemakkelijker zijn, dan voor een koor van vier stemmen de liefelijkste stemmen uit deze zangrijke natie zaam te stellen (1)."

„Dewijl de zondag gewoonlijk de dag is, waarop vreemdelingen den openbaren Godsdienst bijwonen, of deze plaats bezoeken, zoo wordt het heilig avondmaal steeds des avonds gevierd, wanneer er geene storing plaats heeft. Om half acht verzamelden dus ook, op den 8sten Januarij, de avondmaalgangers in de kerk. Wat zal ik van deze plegtigheid zeggen! Ik wenschte dat alle vrienden van het zendelinggenootschap onder de heidenen, hier hadden kunnen tegenwoordig zijn. Welk een wonder is hier gewrocht door de eenvoudige prediking van het woord des kruises,

(1) Vergl. Lichtenbergs Reis, Deel 2.

tes! Wat moeten die mannen gevoelen, die ter vernieuwing dezer zending niet langer dan van 1792 gebezigd zijn, als zij dezen uitslag van hun werk aanschouwen."

Omtrent *St. Helena*, en het *Hemelvaarts-Eiland*, ook door onzen Schrijver bij zijne terugreis aangedaan, wordt aan het slot ook het een en andere medegedeeld. Achter aan volgen nog drie bijvoegsels: het eerste, over de verplanting der Europeesche en andere buitenlandsche Gewassen, naar *de Kaap de Goede Hoop*, het tweede, over de Walvischvangst aan *de Kaap*, en andere voortbrengsels des lands, zout, zeep, wijn, en het derde, over eenige der nieuwste gebeurtenissen en veranderingen, in de Stad en Volkplanting aan deze *Kaap*. Dit laatste, uit de iederen Zaturdag, aan *de Kaap*, uitkomende *Cape Town, Gazette and Afrikan Advertiser*, en uit bijzondere brieven.

Gelijk verscheidene aanteekeningen des Vertalers onder aan, zoo zijn vooral ook deze bijvoegsels belangrijk. Gaarne eindigen wij deze onze beschouwing, door ons te vereenigen, met den wensch aan het slot:

„ Mogten de Evangelische boden des vredes slagen, om ook onder de Kaffers, die naar ligchaam en geest de Hottentotten ver overtreffen, dat heerlijk licht te verspreiden, dat alleen in staat is om de ruwe horden dezer Heidenen tot den rang van beschaafde menschen te verheffen, en hen tot vreedzame naburen en Christelijke vereerders van den waren God te maken!"

GESCHIEDENIS van het Britsche Gezantschap, in het jaar 1817 *aan den Koning van* Ashantee, *in de Binnenlanden van* Afrika, *in de nabijheid van de Goudkust, gezonden. Benevens*

eenige Statistieke, Aardrijkskundige, en andere berigten, wegens dit Rijk en andere naburige gedeelten des Lands; en beschreven door den Heer T. E. BOWDICH, *welke aan het hoofd van dit Gezantschap heeft gestaan. Te* Amsterdam, *bij* J. C. van Kesteren. *VI en* 292 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 2 : 18 : —

De dagelijksche nieuwspapieren, gewagen thans van de onlusten, geschillen en gevechten, van en tusschen de Engelschen en de landwaarts inwonende Volken, in de nabijheid van de zoogenaamde Goudkust van *Afrika*, gedurig zoodanig, dat men, om daarvan iets te begrijpen, wel in de weinig bekende geschiedenis van dat gedeelte of dien hoek der wereld, eenigzins ervaren zijn moet. Dit bewoog ons, om het boek in handen te nemen, waarvan wij den titel hebben afgeschreven, om er eene korte beschouwing van mede te deelen, waartoe ons eerder de gelegenheid ontbrak, hoe zeer het ons veel vroeger ter beoordeeling werd toegezonden.

Wij zeggen met den Vertaler, niet te twijfelen, of de overzetting van deze geschiedenis, welke „zoo veel licht verspreidt over de aardrijkskunde, het luchtgestel, de vruchtbaarheid des lands en over de zeden, de gewoonten, de levenswijze en het karakter des volks, zal aan onze langdgenooten welkom zijn, zoo wel ten aanzien van de algemeene kennis van dit gedeelte van *Afrika*, als met opzigt van het bijzonder belang, hetwelk de Nederlander natuurlijk moet stellen in de kennis van een volk, wiens grond zoo nabij ligt aan de eenige bezitting, welke ons, na het verlies van de *Kaap* de *Goede Hoop*, in dat werelddeel, is overgebleven."

Eerst ontvangt men hier, over de afreis, aankomst,

komst, en het doel van het Engelsche Gezantschap, eenig berigt. De beschrijving der eerste ontvangst, bij den Monarch van *Ashantee*, baart zeker menig een niet alleen verwondering, maar ook vermaak.

Dan volgt eene beschrijving van het oponthoud in de Hoofdstad *Coomassie*, en van de onderhandelingen met den genoemden Koning. Dit leest men met belangstelling, vooral ook, omdat men daardoor de Ashantees veel nader leert kennen, en hooger gedachten van hen vormen, dan men te voren meende te kunnen voeden. Belangrijk is daarin ook eenig nader berigt, omtrent het omkomen van den beroemden reiziger MUNGO PARK.

Het sluiten van een Tractaat, op den 7 September 1817, tusschen de Engelschen en de Koningen van *Ashantee* en *Dwabin*, en het terugkeeren van het Gezantschap naar Kaap *Coast*, wordt verder medegedeeld. Het zal ons benieuwen, wanneer wij eens het verdrag zullen lezen, dat de Engelschen met die waarlijk niet onbelangrijke Natie zullen sluiten, bij het eindigen van den tegenwoordigen oorlog, of het ook, voor de in kunst van onderhandelen doorslepene Britten, zoo voordeelig en vereerend zijn zal. Dat zij overwinnaars zijn zullen, betwijfelen wij geheel niet.

De nieuwe Geographische berigten, wegens *West-Afrika*, door het Gezantschap naar *Coomassie*, verzameld, zijn voor de nadere kennis van een nog zoo weinig bekend land, offchoon dan ook al verre van volledig te kunnen genaamd worden, evenwel belangrijk; gelijk ook de verder volgende beschrijving der landen aan de kust, tusschen de monden der vloeden *Assinee* en *Lagos*, — de aanteekeningen wegens de geschiedenis des Lands, — de Staatsgesteldheid en Wetten, — over de Godsdienstige begrippen der

In-

Inboorlingen, — over de Volkszeden en gewoonten, — (waaronder zeer barbaarsche zijn op te merken), over de bouw- en andere kunsten en de Manufacturen, — over het luchtgestel, de bevolking, de Staats-inkomsten, de gesteldheid der Hoofdstad, de Markten, — over den Handel, de Taal, de Muzijk, — en de ziekten en Geneesmiddelen, — dienen kunnen, om zich eenig denkbeeld van die Natie te vormen.

Achter aan, volgt een dagboek van den Heer HUTCHINSON, die 's mans opvolger werd, na de afreize van den Heer BOWDICH begonnen, 't welk ook verscheidene bijzonderheden behelst, die tot de gesteldheid en de manieren van het genoemde volk, uit de Afrikaansche Binnenlanden, behooren, en alzoo de kennis daarvan vermeerderen. Opmerkelijk is het, dat dit Heidensche Volk, en deszelfs Koning, zulke duidelijke en herhaalde bewijzen gaven, van hunne spijt tevens en verwondering, dat de Slavenhandel door sommige blanken afgeschaft werd, en dat zij ten sterksten die herleving van dien Goddeloozen handel verlangen.

Wij hadden wel gewenscht, dat de Vertaler, die anders vrij goed overzet, wat meer naauwkeurigheid ten toon gespreid had, in het verbeteren der taalfouten, welke, daar ze zijn staan gebleven, den kieschen lezer gedurig hinderen; wij merken dit hier te meer op, omdat wij meenen reden te hebben, te gelooven, dat de Heer J. DE Q.... meermalen als Vertaler werkzaam is.

Wij verklaren overigens dit boek met goedkeuring gelezen te hebben, prijzen de lezing daarvan aan, en houden ons verzekerd, dat men het eene niet onbelangrijke bijdrage vinden zal.

MEN-

MENGELWERK.

WAT IS ER DE OORZAAK VAN, DAT VELE BEOEFENAARS VAN NUTTIGE WETENSCHAPPEN, DEN CHRISTELIJKEN GODSDIENST VERWAARLOOZEN, EN HOE WORDT DAT KWAAD HET BEST WEGGENOMEN?

Gedurende mijnen leeftijd, dien ik voor verre het grootste gedeelte in den dienst van het Evangelie doorbragt, heb ik dikwijls opgemerkt, dat véle beoefenaars van nuttige wetenschappen, Regtsgeleerden, Medici, Literators en anderen, weinig of geen werk van het Christendom maken, en ten gevolge daarvan ook den openbaren Godsdienst der Christenen zeer verwaarloozen. Niet als of ik alle die heele en halve Geleerden daar van beschuldigen wilde: verre van daar! ik kenne ook velen onder hen, die eenen hartelijken eerbied voor het Christendom hebben, die den openbaren Godsdienst gaarne mede waarnemen, die ik, in alle opzigten, voor brave menschen en welmeenende Christenen houde. Maar aan den anderen kant, kan ik toch niet ontveinzen, ook velen onder hen te kennen, die omtrent het Christendom zeer onverschillig zijn, en die, wat de waarneming van deszelfs instellingen betreft, zeer slechte voorbeelden zijn voor hunne medemenschen. Ook niet, als of ik het getal gestudeerd hebbende personen, dat den Godsdienst verwaarloost, zoo groot achte, dat ik letterlijk het oude spreekwoord voor waar zou houden: *tres Medici, duo Athei*, maar ik

ik heb toch gezien, dat het gemelde kwaad op vele plaatsen naar evenredigheid meer plaats heeft onder menschen, die de Akademie gefrequenteerd hebben, dan onder andere klassen van menschen. Dit heeft intusschen eenen zeer nadeeligen invloed, op het belang en den bloei van de Christelijke Kerk. Ik kenne, of heb gekend, Regtsgeleerden, Medici en Litteratoren, die door hunne verwaarloozing van den openbaren Godsdienst, van het Avondmaal, en van al wat de welvaart der Godsdienstige Gemeente betreft, op dezelve over het geheel eenen zéer nadeeligen invloed maakten, ter vermindering van godsdienstigheid en van goede zeden. Vele menschen, die niet gestudeerd hadden, redeneerden aldus: „ Indien die personen, die door hunne kunde uitmunten, die door hunne ambten verre boven ons verheven zijn, die wij over het geheel niet anders dan als zeer wijze en wakkere menschen kennen, geen belang zien in de waarneming van den openbaren Godsdienst, in de viering van het Avondmaal, en in het lezen van Godsdienstige boeken, waarom zouden wij dan daarin zulk een belang stellen? Zij hebben toch veel beter doorzigt dan wij." Ik vernam ook wel eens, dat zulke gepromoveerden bij gelegenheid, tot verschooning van hun verzuim, er hun werk van maakten, om de menschen te beduiden, dat hunne Leeraars zoo weinig konden bijbrengen tot voldoening voor hun beschaafd en verlicht verstand, dat zij daarom wel genoodzaakt waren, om zich van het gebruik maken van derzelver dienst te onttrekken, daar dezelve toch zeer verre beneden hen stonden. Wanneer dat geschiedde, dan deed hun voorbeeld nog veel meer nadeel, want daardoor bragten zij eenvoudige menschen in de verbeelding, dat hunne Leeraars hun vertrouwen ook niet ver-

dien-

dienden, en ook niet in ſtaat waren om hen te leeren en te ſtichten.

Deze ondervinding deed mij de vraag doen, welke aan het hoofd van dit opſtel ſtaat, en ziet hier dan ook mijn antwoord op die vraag.

Verre is het er van af, dat men de oorzaak van de opgemelde verwaarloozing van het Christendom in het Christendom zelve zou moeten zoeken. Neen de Christelijke godsdienst is beſtaanbaar met alle nuttige Wetenſchappen. Hij wekt ons krachtig op tot de ontwikkeling van onze redelijke vermogens, en tot het aanwenden van dezelve ten algemeene nutte. Hij ſpreekt tot ons woorden van wijsheid en van gezond verſtand. Hij heeft tot het herſtel der Wetenſchappen veel toegebragt, en toen zijn luister, na den afloop der treurige middel eeuwen, weer herſteld werd, toen kwamen ook alle andere Wetenſchappen, ten gevolge daarvan, weer met nieuwen glans te voorſchijn. Vele ware geleerden in allerlei vakken hebben ook overal, vooral ook in ons Vaderland, in de laatſte eeuwen, door hunne echt Christelijke godsvrucht, en hunne behartiging van de belangen des Christendoms getoond, dat men zeer wel geleerd en christelijk godsdienſtig tevens zijn kan.

Aan den anderen kant meene ik ook, dat de oorzaak van die menigvuldige verwaarloozing van den Godsdienst, onder zoogenaamde Geleerden, geenszins gezocht moet worden in de ſlechtheid en ondeugendheid van zulke menſchen. Wel is waar, uit die ongodsdienſtigheid komt dikwijls ondeugd en ſlechtheid voort, vooral liefdeloosheid, want ik heb ook dikwijls opgemerkt, dat de ongodsdienſtige liefdeloos is, en dat bij zulke zoogenaamde Geleerden, bij welke de ongodsdienſtigheid de overhand krijgt, eindelijk het koude, liefdelooze eigenbelang alle plaats in het

hart

hart inneemt. Maar daarom zou ik nog niet gaarne willen zeggen, dat al die ongodsdienstige menschen, die lieden van professie zijn, een slecht hart hebben, en zich aan de ondeugd verslaven. Ik weet wel, dat vele menschen van andere klassen, die zich over de ongodsdienstigheid van zoogenaamde Geleerde Lieden bedroeven, daarover anders denken, en die ongodsdienstigheid beschouwen als een stellig bewijs van hunne slechtheid, maar ik houde dat gevoelen voor geheel ongegrond. Ik ontdekte integendeel meermalen, dat zulke ongodsdienstige geleerde personen edele beginsels, goede gevoelens hadden, en dat zij niet verre waren van het Koningrijk van God. Ik bedroefde er mij dan over, dat zij zich zelve zoo opzettelijk daar buiten sloten, en niettegenstaande hunne goede hoedanigheden, toch anderen ergerden en ontstichtten, en de beste zaak benadeelden.

Wat is dan toch de ware oorzaak van hunne openbare minachting en verwaarloozing van het Christendom? Ik meene die alleen te moeten zoeken in hunne onkunde van hetzelve, en uit de gevolgen, die daar uit, nog meer bij hen dan bij andere menschen, voortvloeijen. Hoe gaat het dikwijls met de godsdienstige vorming der zoodanigen, die naar de Akademie zullen gaan? Al zeer dikwijls worden zij eenigen tijd vooraf op eene zeer gewone wijze in den godsdienst onderwezen, door eenen Katechiseermeester of Predikant, en dan worden zij tot het doen van belijdenis toegelaten, schoon nog zeer jong zijnde, evenveel of zij den godsdienst regt verstaan of niet. Zij moeten er toch af, om dat zij naar de Akademie vertrekken zullen, en daar krijgen zij het dan te druk, om zich verder te laten onderwijzen. Enkelen brengen het zelfs, door de onverschilligheid hunner ouders daaromtrent, zoo

ver niet, dat zij, voor dat zij als Studenten worden ingeschreven, tot leden der kerk worden aangenomen, en gaan dan, bijna geheel onkundig van het geen zij omtrent den godsdienst gelooven moeten, naar de Hooge School. Daar gekomen, in het godsdienstige geheel of ten halve onkundig, wordt er door hen aan geen godsdienstig onderzoek gedacht. Zij krijgen geenen Bijbel, geen godsdienstig boek in handen. Spoedig leggen zij zich toe op het hoofdvak, waarin zij studeren zullen, waarvan zij voor het vervolg niet alleen hun bestaan, maar zelfs hunnen roem en hunne aardsche grootheid verwachten. Weldra worden zij voor dat vak op eene zeer bevooroordeelde wijze ingenomen, en vinden daarin alles, wat zij wenschen. De Regtsgeleerde komt spoedig zoo ver, dat hij in zijne wetboeken alles meent te vinden, wat de mensch doen en laten moet, wat hem gelukkig of ongelukkig kan maken. De Medicus, altijd met het materiele bezig, verbeeldt zich welhaast, dat dat het voornaamste bij den mensch is, en blijft in den gang der geschapene natuur hangen. De Literator vindt bij zijne Grieken en Romeinen zoo veel schoonheid en zoo veel waarheid, dat de eenvoudige Jezus en zijne Apostelen, naar zijn inzien, daar mede in het geheel niet kunnen vergeleken worden. Zoo komen zij van de Akademie af, in het maatschappelijke leven. Vele menschen houden hen nu voor kundig, en verbeelden zich daarom, dat zij ook zeer goed over den godsdienst zullen kunnen oordeelen, maar zij weten van denzelven niets. Al wat zij daar van te voren leerden, is hen vergeten, zij hebben zich nimmer op het onderzoek van denzelven toegelegd, zij zijn zelfs daar tegen vooringenomen door het vooroordeel, dat zij voor hun vak van studie hebben opgevat. Nu treden zij als Praktizijns, als Artsen, als Leer-
 mees-

meesters, als Geleerden op, en nu moet ten allen tijde de eer en roem van het vak, waarop zij zich hebben toegelegd, gehandhaafd worden. Zij ontzien zich niet dat te doen, ook ten koste van den Christelijken Godsdienst, die reeds lang bij hen verre op den achtergrond staat, om dat zij dien niet kennen, en daarom ook niet kunnen hoogachten, en zoo stijven zij zich zelven dagelijks in het verwaarloozen van denzelven. De Regtsgeleerde, gaat nu op den Zondag op zijne kamer, en besteedt dien dag vooral tot het nazien of bewerken van dat gene, dat hij op andere dagen, om zijne gezelschappen, niet wel kan verrigten, en meent dat hij dus doende, dien dag uitmuntend wel doorbrengt. De Geneesheer bezoekt, vooral op Zondag, onder den kerktijd de kranken, en verklaart, dat hij dat werk voor zijnen Godsdienst houdt. De Literator gaat op dien dag zitten, en leest iets in PLATO, of CICERO, of SENECA, en verbeeldt zich nu, dat hij veel nuttiger werk verrigt heeft, dan wanneer hij naar de kerk gegaan was. Gezamenlijk laten zij het kerkgaan aan het Gemeen, en aan de Vrouwen over, als er niet een bijzonder feestelijke dag is, of een bijzonder beroemd Predikant zal prediken. De Godsdienst, denken zij, is vóór de onkundigen, en zij bedenken niet, dat zij zelve daar onder ook behooren, en durven het zelfs nog wel eens wagen over den Godsdienst in gezelschap beslisfend te spreken, zonder het te gevoelen, dat zij dan hunne onkunde daaromtrent ellendig bloot leggen.

Zoo is dan onkunde omtrent den Godsdienst, en vooral het treurig gevolg, dat die onkunde, meer dan bij anderen, bij studerenden heeft, de voornaamste oorzaak van de verwaarloozing van het Christendom, die men bij vele beoefenaars van nuttige wetenschappen aantreft. Zij worden

bij

bij het algemeen, voor wijs, kundig, knap gehouden, om dat zij gestudeerd hebben, maar in het Godsdienstige zijn zij niets minder dan dat. *Zij zijn* bevooroordeeld, zij verachten het geen zij niet kennen, en een eenvoudige Boer, weet dus dikwijls veel meer van Godsdienst en Christendom, dan iemand, die met zijne wijsheid pronkt, en den Boer veracht.

Het is van groot belang, dat dit kwaad, hetwelk van tijd tot tijd schijnt toe te nemen, met ernst worde te keer gegaan, en dat er voor gezorgd worde, dat vooral zulke jonge lieden, die studeren willen, niet onkundig van den Christelijken Godsdienst blijven. Tot dat einde was het, naar mijn inzien, zeer te wenschen: Vooreerst, dat de Predikanten zich er bijzonder op toelegden, om die jonge lieden zelve te onderwijzen, zich hunner bijzonder aantrokken, en hen alle mogelijke gelegenheid gaven tot het verkrijgen van grondige Godsdienstkennis. Ten tweede, dat zij dat onderwijs vooral raisonnabel inrigteden, en die jonge menschen niet alleen inprentten, op welke gronden het geloof aan onzen Godsdienst steunt, maar ook het schoone, het aangename, het belangrijke van deszelfs behartiging en beoefening hen inboezemden. Ten derde, dat zoodanige Leeraars, welke aankomende Studenten dus hebben onderwezen, en daar door hun vertrouwen hebben verkregen, hen schriftelijk vaderlijke raadgevingen, naar de Akademie mede gaven, waar in zij hun gewigtige lessen over hunne toekomstige Studiën, en hun levensgedrag op de Akademie mededeelden, en tevens hen met liefde en kracht opwekten, om in het onderzoek van het Christendom, en het behartigen van den Godsdienst te volharden, en hen plegtig deden beloven om die lessen, op bepaalde tijden, telkens weder te zullen nalezen. Ten vierde, dat

zij hen opgaven, welke boeken zij voorál tot eigene oefening, in den Godsdienst, moeten gebruiken, als het Christelijk Handboekje voor Jonge Lieden, van NIEMEIJER, de Geloofs- en Zedeleer van BERGEN, de werken over de Godsdienst-leere van BRINK, REDDINGIUS, EGELING en anderen, CLARISSE's Redevoeringen voor Jongelingen enz., en er voor zorgden, dat zij zich die aanschaffen. En eindelijk ten vijfde, dat zij naderhand hen ontmoetende, onderzochten, hoe zij zich van het lezen dier Werken kwijten, en of zij den openbaren Godsdienst wel waarnemen, en hun het pligtmatige en belangrijke daar van, ernstig en verstandig inprenten, met waarschuwing tegen het volgen van slechte voorbeelden.

Bij dit alles zou ik gaarne nog éénen wensch willen voegen, dezen namelijk, dat alle Hoogleeraren, in welk vak ook geplaatst, door hun voorbeeld, de studerenden, welke derzelver voorbeeld zoo ligt navolgen, toonden, dat de Geleerde ook behoort te behartigen, het geen tot het Christendom behoort, en het geen tot stichting van andere menschen dienen kan, en dat de ware wijsheid zich zeer wel vereenigen kan, met de behartiging van den openbaren Godsdienst, en het toonen van belangstelling in denzelven.

Ik vleije mij, dat door het aanwenden van zulke middelen, en door de zorg der Ouders, dat hunne kinderen die gebruiken kunnen, zal veroorzaakt worden, dat de ongodsdienstige voorbeelden van hen, bij welke het ongeleerde Volk hoog opziet, op den duur verminderen, en niet zoo veel kwaad stichten, als thans hier en daar plaats heeft.

HET

HET JUBELJAAR TE ROME.

Het is uit de nieuwspapieren bekend, dat de Paus het jaar 1825 tot een Jubeljaar bestemd heeft, maar mogelijk zullen velen niet weten, wat dit beteekent; het volgende zal hun dus zeker niet onaangenaam zijn.

Reeds voor den tijd van Paus BONIFACIUS VIII. verzamelde alle honderd jaren, op den avond voor het kersfeest, eene groote menigte volks, zoowel Romeinen als vreemden, in de St. Pieters kerk te *Rome*, om daar eenen grooten aflaat te ontvangen.

Paus BONIFACIUS VIII keurde, in het jaar 1300, door eene bul, dit heilig gebruik goed, en gaf de Pelgrims, zoowel als de inwoners van *Rome*, grooten aflaat, als de eersten vijftien, de laatsten dertig dagen de kerken van de Apostelen PETRUS en PAULUS bezochten en in dezelve eerbiedig baden.

Paus CLEMENS III verkortte dezen tusschentijd van honderd jaren op vijftig en hield het Jubeljaar in 1350. Ook voegde hij, bij de twee voornoemde kerken die bezocht moesten worden, nog de kerk van ST. JAN VAN LATERAAN. Bij deze drie aflaatskerken werd eindelijk de vierde te *St.* MARIA MAGGIORE gevoegd, en bij deze vier hoofd- en aflaatskerken is het gebleven. Eindelijk zette Paus PAULUS II, die in 1464 de driedubbele kroon ontving, uit aanmerking der menschelijke zwakheid en de kortstondigheid des levens, het Jubeljaar op 25 jaren. De volgende Pausen hielden dezen termijn, tot in latere tijden de loop der gebeurtenissen dat niet meer gedoogde.

Het Jubeljaar begint steeds op den avond voor Kersmis, den 24sten December. Op dezen dag, trekt de Paus ten tijde der vesper zijne witte kleederen aan, en de Kardinalen volgen zijn voorbeeld;

beeld; hierop gaan zij uit de Anticamera in processie naar de kapel van SIXTUS, verrigten daar hunne gebeden, en de Paus begint het *Veni Creator Spiritus* (o Heilige Geest daal op ons neder). Vervolgens trekken zij in processie, door de koninklijke en vorstelijke gezanten vergezeld, met brandende witte waschkaarsen over het St. Pieters plein, naar de St. Pieters kerk. Aan de zwitzersche poort (de buitenste van het Vatikaan) kiest de Paus drie Kardinalen tot Legaten, met bevel om in de drie andere hoofdkerken, namelijk die van ST. PAULUS, ST. JAN VAN LATERAAN en MARIA MAGGIORE, de heilige poorten te openen.

Zoo dra de Paus bij het Portiko voor de St. Pieters kerk gekomen is, plaatst hij zich op den zetel, die in de nabijheid van den heiligen troon opgerigt is (alle ingangen tot de St. Pieters kerk zijn intusschen gesloten). Vervolgens staat hij op, wijdt de heilige poort en het omstaande volk met den wijkwast, en slaat dan, onder het uitspreken van een door de pausselijke zangers in het koor vergezeld formulier, driemalen met eenen gouden hamer tegen den dunnen muur van de heilige poort. Hierop geeft hij den hamer over aan den oppersten Biechtvader, legt de driedubbele kroon af, bidt en leest den XCIXsten Psalm: *Jubilate Deo omnis terra.* Ondertusschen wordt, door tot dat einde bestelde werklieden, de muur in de heilige poort afgebroken. Hierop neemt de Paus het kruis, knielt voor de heilige poort, begint het *te Deum*, en trekt met de Kardinalen in de kerk om de Vesper te beginnen. Intusschen valt het volk aan op de puin van den weggebrokenen muur, deels uit aandacht, deels om de goudene en zilveren munten te vinden, die de Paus bij het toemetzelen der heilige poort onder de kalk heeft laten mengen. Ter zelver tijd, wordt het

ka-

kanon op de Engelenburg en op andere plaatzen gelost en alle deuren der kerk geopend.

Gedurende het ganfche Jubeljaar wordt *Rome*, als de eerfte Pelgrimsplaats, door duizende Pelgrims bezocht, tot op den laatften avond voor Kersmis in het volgend jaar, de tijd der genade afloopt. Dan trekt de Paus, na dat hij de Vesper heeft gehouden, uit de kapel van SIXTUS, met de Kardinalen en de geheele Geestelijkheid in procesfie, met brandende waschkaarfen, in de St. Pieters kerk; vervolgens gaan de Kardinalen door de heilige poort naar buiten, de Paus volgt hen, bidt voor de poort, zegent de fteen en de kalk, ftort twaalf kastjes met gouden en zilveren munten onder de kalk, legt den eerften fteen van den nieuwen muur, zegt dan nog eenige gebeden op en laat de heilige poort weder toemetzelen.

Het heilig jaar wordt telkens op Hemelvaartsdag van het voorgaande jaar door eene pausfelijke bulle plegtig bekend gemaakt, en deze afkondiging wordt op den vierden zondag in den advent herhaald. (1)

OP DEN VOLGENDEN DAG.

Indifche Novelle uit het Rusfifche medegedeeld,
door H. LANGE.

(*Vervolg en Slot van Bladz.* 201.)

NARUD kwam en ging, — zonder ONIDA te zien. Nog twee dagen verliepen, eindelijk verfcheen zij op den vierden dag.

ONIDA, — riep hij, — wreede! waardoor heb ik deze foltering verdiend? waarom vergeldt gij mijne liefde met hardheid?

Uwe

(1) Vooral leze men over het zoogenaamd Jubeljaar, MOSHEIM' *Kerkel. Gefchied.* D. V. van bladz. 193 tot 196. en den Franfchen Schrijver daar aangehaald, in de aanmerkingen onder aan. *De Redact.*

Uwe verwijten, mijn gebieder, zijn even zoo onregtvaardig, als de woorden, waarmede gij die uit, vleijende zijn; maar ik kan mij echter niet anders regtvaardigen, als *op den volgenden dag.*

Nog al op den volgenden dag? neen ONIDA, neen!

NARUD wilde, toen hij haar oogmerk om te ontvlugten bespeurde, hare hand vatten, maar greep haren blaauwen gordel, — de schoone rukte zich los en haar gordel bleef in de handen van NARUD. Gelijk kinderen juichen, bij het zien van den veelkleurigen Regenboog, zoo verheugde zich NARUD, toen hij het blaauwe lint van ONIDA beschouwde. Hij bedekte het met kusfen, terwijl hij uitriep: ONIDA, ONIDA! wie telt de tranen, die ik in bange hoop weende? wie bezeft mijne liefde tot u?

Uwe liefde! — zeide ONIDA, uit de Pagode komende. Genoeg NARUD, uwe beproeving zal dra voorbij zijn! kom *op den volgenden dag* hier; ik zal mijn vader mede brengen, hij zal in mijne plaats mijne beloften vervullen, en mogelijk ONIDA veroorloven PATNA's NABOB te beminnen. — Het lot van NARUD en ONIDA is reeds beslist, — op den volgenden dag, zal het lot der *arme onderdanen* en *van den heerscher van Bahar*, beslist worden.

Op den volgenden dag! wreede! waarom mijn lot verschoven tot den volgenden dag, als het heden volbragt kan worden? — Nooit onderscheide ik in mij den mensch van den heerscher, NARUD en de NABOB van *Bahar*, zijn een en dezelve; kom laat ons thans naar uwen Vader gaan, hij zij ook de mijne.

Ach, mijn heer! u valt het moeijelijk het wederzien van een meisje, dat u behaagt, tot den volgenden dag uit te stellen; oordeel dus hoe onverdragelijk dit zijn moet voor hen, die regt

ver-

verwachten; bedenk hoe smartelijk het zelfs vallen moet, de hoop tot den volgenden dag uit te stellen, hoe treurig tot zich zelven te moeten zeggen: heden niet, mogelijk op den volgenden dag.

Op den volgenden dag?

Duizende uwer onderdanen, zeggen dit met bittere tranen, waarom zou hun heerscher dan ook niet al het verdriet van een onaangenaam uitstel ervaren.

Ik ondervond alles, — weet alles.

Des te beter, — het zal u derhalve niets nieuws zijn, van mij tot den volgenden dag te scheiden.

Neen, ONIDA, de smart der scheiding, zal steeds eene nieuwe wonde voor mijn hart zijn, kan men wel aan verdriet gewennen; zie hier aan uwe voeten, smeek ik u mijne ziel niet meer, door de scheiding van u, te kwellen; ik bezweer u om het hatelijk woord: *op den volgenden dag*, niet meer te bezigen; het is eindeloos als de eeuwigheid, vreesselijk als de hel. — Ach! heb ik dan nog te weinig door hetzelve geleden?

Zeer zeker minder dan ik, en mijn ongelukkige Vader.

Minder? ongelukkig? — gij weent? — minder?

Ach veel, onuitsprekelijk veel leden wij door dit vreesselijk woord!

Regtvaardige BRIMG! wat hoor ik? Meisje spreek onbewimpeld, ik bezweer u, verklaar u duidelijker.

Ik wil opregt zijn tegen mijnen Vorst, ik wil niets verbergen, want ik hoop daardoor hem en alle zijne onderdanen eenen dienst te doen, en door het openbaren der misbruiken van hen, die hem omringen, de wonden der lijdende menschheid te heelen.

O NARUD, NARUD! gij dwaaldet dus, toen gij

 ge-

geloofdet, dat er geene ongelukkigen in uw rijk waren!

Mijn vader diende vijftig jaren, in het heer van uwen vader; ouderdom en ziekte noodzaakten hem uwe vaandels, een jaar na dat gij den troon beklommen had, te verlaten. Zijne verdienſten deden hem hopen, dat hij de door de wet bepaalde belooning zou verkrijgen; maar de uitvoerers der wetten, vergaten zijne langdurige dienſten en beroemde daden; deze waren ſlechts aan den overledenen Vorst bekend.

Hoe heette uw vader?

BEKKIR!

De beroemde BEKKIR, wiens zwaard mijnen onrustigen nabuur, den NABOB van *Negrakut*, tweemaal overwon, en aan wien *Bahar* eenen voordeeligen vrede te danken had? BEKKIR, die den aanval der Europeanen, aan den mond van den *Ganges*, werwaarts hem mijn vader, om den heerſcher van *Bengalen* te helpen, gezonden had, verijdelde? — ONIDA, gij zijt onregtvaardig; BEKKIRS heldendaden zijn mij ook bekend, maar ik zag hem nooit in mijn paleis.

De toegang tot u, is moeijelijker voor uwe onderdanen, dan voor den zondaar de weg tot de poorten van het paradijs.

En dit hoor ik thans voor het eerst? en de Nairen ſchamen zich niet, mijne weldadigheid te prijzen!

Mijn vader ging naar uwen Stadhouder.

Naar mijnen vriend, ONIDA, naar mijnen waren vriend!

Uw vriend en Stadhouder, gaf hem een weigerend antwoord.

Een weigerend antwoord?

Maar eer hij dit gaf, liet hij hem een geheel jaar op den volgenden dag komen, terwijl wij dikwijls op den volgenden dag geen brood hadden.

Is

Is het mogelijk! dit deed mijn vriend! Mijn Stadhouder, gaf den verdienstelijken BEKKIR een weigerend antwoord! hij bedroog een oud foldaat, hij, die van mij ter ondersteuning van de ware zonen des vaderlands, maandelijks eene ton gouds kreeg.

Van alle deze tonnen gouds, gaf hij mijnen vader geen Palon.

Thans begrijp ik, waarom zij met zoo vele vreugde mijne mildheid verheffen.

Men zeide ons, dat SAIB bij u in groot aanzien stond, daarom vernieuwde mijn vader zijn aanzoek bij het Opperhoofd, van de heilige vergadering der Braminen.

Van wien hij zeker een gewenscht antwoord kreeg? Ach, hoe smart het mij, dat mijn Stadhouder zich van het zoet vermaak beroofde, om de verpligting van den heerscher te vervullen, en hoe verblijd ik mij, dat SAIB aan BEKKIR mijne schuld betaalde, en door deze daad mij verpligt dat ongunstig denkbeeld, dat ik van hem had opgevat, te veranderen; o hoe verheugd ben ik, eindelijk te kunnen zeggen: ik bezit één mensch, op wien ik veilig vertrouwen kan! van nu af zal SAIB mijn raadsman, leermeester en vriend zijn.

Anderhalf jaar beval SAIB, dan eens mijn vader, dan eens mij op den volgenden dag weder te komen, — en heden weigerde hij, eindelijk, ons verzoek volstrekt.

SAIB? de grijze SAIB? die in de *Veda* en *Esur-Veda* leest?

Dezelve! — zoo even was ik bij hem, en hij, — ach, hoe schrikkelijk is toch de armoede! — hij verstoutte zich mij, de dochter van eenen edelen krijgsman, voor de welverdiende belooning van mijnen vader — onteering aan te bieden.

Hoe

Hoe? zou mogelijk BRAMA dit ook gebieden? — In mijn rijk zulk eene misdaad? In de Hoofdstad van den goedhartigen NARUD, verkoopt men de belooning der verdiensten, beleedigt de onschuld, onderdrukt de zwakken! — O hoe wreed bedroog men mij! Maar ONIDA, waarom hebt gij, of BEKKIR, uwe klagten niet voor mijnen troon gebragt?

Heeft dan mijn gebieder zijn bevel vergeten, dat bekend gemaakt werd op dien dag, toen PATNA het derde jaar zijner regering vierde?

Onvergetelijk blijft mij deze dag. Ik herinner mij zeer goed het bevel, om de barbaarsche wet af te schaffen, die de ongelukkige HARRIS (1), uit de menschelijke maatschappij bande, en het bevel om de oude verdraagzaamheid van elken Godsdienst in mijn rijk te vernieuwen.

En slechts deze bevelen?

Slechts deze. Ik onderteekende deze beide bevelen, en nog eenige brieven van dankzegging, aan de door burgelijke deugden uitgemunt hebbende Ambtenaren.

En evenwel werd, op dezen dag, ook uw bevel bekend gemaakt, dat niemand het wagen zou, u met smeekschriften lastig te vallen.

Wat hoor ik? — lastig vallen, — den gebieder, — met smeekschriften.

Op de overtreding van dit bevel, werd de doodstraf gezet.

En dit deden mijne gunstelingen, mijne vrienden, de grijze Braminen, en de welopgevoede Nairen, die de goedheid des harten van den ligt-

(1) De inwoners van *Hindostan*, worden in verscheidene kasten verdeeld, onder welke die der Harri's, Paria's of Pulia's de ongelukkigste is. Deze zijn verpligt, de laagste diensten te verrigten, de ontmoeting van ieder Indiaan te ontwijken, en elk, die niet van hunne kaste is, heeft het regt eenen Harris zonder alle reden te dooden.

bijgelóóvigen NARUD roemden? Van nu aan zal men mijne liefde tot geregtigheid, en niet mijne goedheid van hart prijzen, van nu aan zal men den spiegel der waarheid, en niet de groene hielen mijner pantoffelen kussen? ONIDA, ik dank u voor de ontdekking mijner dwalingen; al beminde ik u nog niet, zoo zou echter deze dienst u waardig maken, de gemalin van den heerscher van *Patna* te zijn, kom, laat ons naar uwen vader gaan. Niet den zegen van SAIB, maar den zijnen heb ik noodig, hij zal 7777 der zwaarste stukken gouden munten ontvangen, maar niet de kist der pagode aan den oever der *Ganges*; niet het beeld van BRÅMA, maar den hals mijner beminde ONIDA, wil ik met alle hijdrobantische edele gesteenten, die in mijnen schat zijn, versieren! —

Naauwelijks verguldde de zon de daken der huizen van *Patna*, toen NARUD reeds vergezeld door twee regimenten uitgelezene trawanten, naar de pagode aan den oever der *Ganges* reed, omringd door zijn geheel gevolg.

Vrolijk speelden de muzikanten, die den optogt openden, met een lagchenden blik volgden de krijgslieden hunnen Heer; het volk drong om bij NARUD te komen, die het vriendelijk groette. Vreugde schitterde in aller oogen.

Slechts de Nairen, die het gevolg van den NABOB uitmaakten, zagen elkanderen verlegen aan, bevend reed de Stadhouder naast NARUD, want NARUD sprak, tegen zijne gewoonte, met niemand van hen een woord, en verklaarde niet, waarom hij naar de Pagode reed. Allen hadden een slecht voorgevoel, vooral de Stadhouder. — En zoo lang er hovelingen bestaan, is nog geen hunner door een voorgevoel bedrogen geworden!

Even zoo schrikten SAIB en de Braminen, toen zij

zij plotsling NARUD ontwaarden, nog meer ontzetten zich echter de vrome kasten, bij het zien der twee regimenten. SAIB telde juist het derde deel der inkomsten van den vorigen dag, maar hoe zeer hij ook het geld beminde, zoo haastte hij zich evenwel, de *Veda*, *Esur Veda*, en het wierook vat met Arabische reukwerken, in de handen, — den NABOB te gemoet te gaan, en vergat in de drift de kist te sluiten.

Angst en vrees overviel SAIB, de Braminen, den Stadhouder, en de Nairen, toen NARUD, na dat hij in den voorhof der Pagode gereden was, van het paard steeg, en, in plaats van in de Pagode te gaan, op eene hoogte midden in den voorhof trad.

Gelijk de bronnen van het Noorden, die door den adem der koude winden, in de maanden van den Steenbok verstijven, zoo verstijfde ook het bloed in hunne aderen, toen de NABOB het volk dus aansprak:

Mijne kinderen! drie jaren heerschte ik over u, na den dood van mijnen vader! drie jaren hebben schandelijke vleijers u in mijnen naam onderdrukt, — elk nadere, die eenige klagte heeft over den Stadhouder, of de over u gestelde rigteren!

Alle vielen op de kniën; duizenden snikten. NARUD gaf een teeken en vervolgde dus:

Ik beloof ieder te geven, wat hem toekomt, ik beloof alle klagten te onderzoeken, en de regtvaardige eischen te zullen voldoen. — Van nu af zal niemand van mij verwijderd worden, mijne kinderen kunnen hunnen vader ten allen tijde zien, als zij zijne hulp behoeven. De noodlijdende en de ongelukkige, de vervolgde en onderdrukte, de wees en weduwe behoeven op geen dag of uur te wachten, om troost te verkrijgen bij den troon van den gebieder. God ont-

ontvangt onze gebeden dag en nacht, dag en nacht, zal ook mijn paleis voor mijn volk open ſtaan. (zich tot den Stadhouder wendende) Gij echter, die het waagde het vertrouwen van uwen Heer te misbruiken, zult met uwe vrouw en kinderen, — want deze hadden deel aan uwe misdaad, — BEKKIRS ſlaven zijn. Verneder u als lijfeigene voor hem, die van u den verdienden loon niet ontving, dien gij een geheel jaar beloofdet, zijnen wensch op den volgenden dag te vervullen, en hem eindelijk met die ruwheid afwees, die der hardhartige hebzucht eigen is.

(Tot SAIB). Hier, in tegenwoordigheid mijner krijgslieden, de verdedigers van geloof en vaderland, en voor het oog mijner kinderen, beveel ik u te zeggen, wat de NABOB doen moet, als hij eene ſchoone bemint.

Zoo als het hem behaagt — hernam SAIB, terwijl de boeken en het wierookvat uit zijne handen vielen.

Trouwelooze priester — zeide NARUD — dit antwoord redt u niet, verzoent u niet met de verbitterde geregtigheid; — ik veracht uwe woorden, en eisch in plaats van dezelve, dat gij de *Veda* openen zult en uit dezelve mijne vraag beantwoorden; ik wil den ondeugenden woekeraar ontmaskeren, die zich achter de mom des ootmoeds verborg.

Met eene bevende hand opende SAIB de *Veda* en las:

Zie niet op ſchatten, titels en ſchoonheid, als gij wenscht, dat het door u tot gemalin gekozene meisje u tot aan uwen dood beminnen zal, en gij gelukkig met haar wenscht te zijn! — Schoonheid verwelkt, titels en ſchatten kan een magtigere u ontrooven. — Slechts ware liefde, gegrond op wederzijdſche achting, blijft onwankelbaar in eeuwigheid.

SAIB

SAIB zweeg, NARUD vervolgde dus:

Geen woord derhalve van het storten van goud in de kist der Pagode, noch van een paar bijdrobantische diamanten. Dus heeft SAIB het boek *Veda* gelasterd, God, den vorst en het volk bedrogen. De bedrieger en lasteraar verdient geen Priester te zijn, ik zet hem af.

De overste van de heilige vergadering der Braminen — zeide SAIB met eene bevende stem, terwijl hij zich voor NARUD nederwierp — mag door niemand als door de Braminen van zijne waardigheid beroofd worden; dit staat geschreven in de *Esur Veda*, het zesde Hoofddeel de vijftiende bladzijde.

Tschetris! — riep de NABOB — omringt de Braminen, dat zij terstond in de *Esur Veda*, in het eerste Hoofdstuk de eerste bladzijde schrijven, dat de NABOB het regt heeft de *Esur Veda* te verbranden, als die iets, met de waarheid en het gezond verstand strijdigs, bevat. De Braminen hebben het boek *geschreven* — zij kunnen het dus ook *omschrijven*.

De trommelen klonken, de Tschetris trokken hunne sabels en vormden fierlijk eenen kring om de Braminen. Het boek *Esur Veda* werd geopend, en NARUDS bevel in hetzelve geschreven. De NABOB ging voort.

De meineedigen SAIB zet ik af, hij zij met alle zijne onregtmatig verworvene schatten de slaaf van ONIDA, die hij gisteren grievend beleedigde, en welker vader hij anderhalf jaar *op den volgenden dag* beloofde te helpen; (zich tot de Nairen wendende) ik verbied u de hielen mijner pantoffels te kussen, en nog meer eenige daad van den NABOB te prijzen. Wie goed doet wordt door zijn eigen hart beloont, de stem van het geweten is aangenamer, dan uwe lofuitingen, en overtuigender dan alle Sancritische verzen. — Het

volk

volk verbied ik voor mij neder te knielen, want als men aan den NABOB deze eer bewijst, wat blijft dan voor God overig? — Dien alleen komt de eer der kniebuiging toe.

De toejuiching des volks verdoofde de woorden van NARUD. Toen het gejuich ophield, begon hij weder te spreken:

Als het BRAMA voortaan mag goedvinden iets aan de Braminen te openbaren, dan moeten zij mij dit terstond berigten, en ik zal het dan mijn volk mededeelen.

De Braminen zagen zijdwaarts naar de zwaarddragers, en bogen zich diep voor den NABOB, tot een teeken hunner gedwongene toestemming.

Thans mijne kinderen — zoo vervolgde NARUD — zal ik u haar toonen, die mij de streken van mijnen Stadhouder en van SAIB leerde kennen, mij de gruwelen en listen ontdekte, en mij aan u heeft wedergegeven. Zie daar komt uwe en mijne weldoenster.

Het volk en de Tschertris maakten ruimte — aan de hand van haren vader naderde ONIDA, en werd door NARUD op de hoogte geleid. Hierop zeide hij tot het volk:

Deze is het, die mij den weg wees, om het ware welzijn van BAHAR te bevorderen; ik heb aan haar de heilzame les der zelfskennis te danken; zij was de goede geest, die mij bijstond om het begin tot den grondslag van uw geluk te leggen. — Volk, waarmede zullen gij en ik haar vergelden?

Eenigen uit het volk. Geef haar de helft uwer schatten.

Anderen. Geef haar die allen, wij zullen die vergoeden.

Anderen. Beloon haar waarmede gij wilt.

NARUD. Mijne schatten behooren u, als ik die haar gaf betaalde ik slechts uwe schuld, niet de mijne. Maar ik heb ook een eigendom — mijn hart.

Eenigen uit het volk. Zij zij uwe gemalin.
Anderen. En onze moeder.
Allen. Het zij zoo.

NARUD. Het zij zoo! — *Op den volgenden dag* (voor de laatste reis bezig ik deze uitdrukking) worde ons huwelijk voltrokken, en mijne kinderen kunnen komen om deel te nemen aan de algemeene vreugde; de vervloekte uitdrukking: *op den volgenden dag*, zij voor altijd uitgeroeid uit de taal van *Hindostan*.

Zoo lang NARUD regeerde, werd de uitdrukking: *op den volgenden dag*, niet meer gebruikt, dewijl alle verzoeken tot den NABOB, of tot regteren van beproefde eerlijkheid, kwamen en dus ook *op denzelven dag* beslist werden.

Lang duurde de welvaart van BAHAR, lang heerschte NARUD; maar eindelijk stierf hij en met hem stierf het geluk des volks.

Hoewel, uit achting voor de gedachtenis van NARUD, zijne opvolgers de uitdrukking: *op den volgenden dag*, deze oorzaak van veel onheil, niet bezigden, zoo lieten zij evenwel de Fakirs rondloopen, vervolgens veroorloofden zij de hielen hunner pantoffelen te kussen, en eindelijk trokken zij ook het verbod, betreffende de openbaringen van BRAMA, in.

BRAMA, die nu weder, gelijk voorheen, begon met de Priesters te spreken, deed ook op nieuw eenige wonderen, onder welke zich ook een beuken plank bevond, die in den nacht opwaart den *Ganges* zwom, en tegen over de Pagode, waar voorheen SAIB woonde, staan' bleef. Op deze plank stond het woord: *morgen.* — Niemand verstond den zin van dit geheimzinnig woord, maar BRAMA verklaarde het aan de Braminen, die de Nairen onderrigteden, dat dit woord juist hetzelfde beteekende, als de uitdrukking: *op den volgenden dag.*

De

De Braminen waren de eerste, die dit woord aannamen, vervolgens werd het met groote plegtigheid, in het woordenboek van de wachters der geregtigheid geschreven, hierop bedienden zich de woekeraars van hetzelve, en eindelijk kwam het zoo algemeen in gebruik, dat het zich door geheel *Bahar*, *Hindostan*, en het Oosten, verspreidde.

Dit wonder, kwam echter de opvolgers van NARUD duur te staan; want toen de vijanden in de grenzen van *Bahar* vielen, en de NABOB om hen terug te slaan, de hulp van de naburige heerschers inriep, beloofden hem alle die — *morgen* te zullen zenden.

Thans zucht *Bahar* onder het juk zijner vijanden, en levert jaarlijks, niettegenstaande de voortdurende wonderen en verklaringen van BRAMA, aardige hoopen goud en zilver, in de kisten der veroveraars; want deze vijanden hebben ook, gelijk SAIB, een onverwinnelijken afkeer van andere metalen, die niet in staat zijn, om in eene kleine hoeveelheid *veel* te bevatten.

En in plaats van den vorigen uitroep: *Aanbid de Koe!* roepen de Fakirs de voorbijgangers toe: ô wee, wee ons! wanneer zal *Patna* zijne onafhankelijkheid wederkrijgen!

Morgen! — —

HET KANAAL VAN ALEXANDRIE.

Het groot Kanaal, dat de Bassa van *Egipte* binnen kort heeft laten maken, of liever vernieuwen, is een buitengewoon werk. Het is veertig Engelsche mijlen lang, en vereenigd den Nijl met de Zee bij *Alexandrie*. De graving van hetzelve, heeft eenen langen tijd 150,000 menschen, meestal Arabieren, uit *Opper-Egipte* bezig gehouden, van welke er 20,000, gedurende het vervaardigen, stierven.

Toen wij eens des morgens, in de nabijheid der Stad, een fraai huis bezochten, dat ALI juist voor zijnen zoon liet bouwen, hoorden wij plotsling den klank van muzijk, en vonden, dat het de Basſa met zijne lijfwacht was, die zoo even van *Cairo* was gekomen. Hij was te voet en ſtond aan den hoogen oever van het Kanaal, dat hij liet graven, en ſloeg ernſtig de tallooze werklieden gade, die beneden bezig waren. Hij is een man van eene middelbare lengte en zeer eenvoudig gekleed; hij ſcheen tusſchen de vijftig en zestig jaren oud te zijn; zijn gezigt is fraai en vol uitdrukking, en zijn lange grijze baard hing over zijne borst.

Het bed van het Kanaal, leverde een zonderling gezigt op, met eene menigte Arabieren van allerlei kleur opgevuld, die in de brandende hitte moesten werken, terwijl Egijptiſche Opzigters met de zweep naast hen ſtonden en hen aanſpoorden en herinnerde levendig die tijden, in welke de Israëlieten in dit land, onder gelijke omſtandigheden, ſlavenwerk moesten verrigten.

Het dagloon dezer arme lieden, die MAHMUD uit hun land en herwaarts ter verrigting van zijn werk geſleept heeft, bedraagt één ſtuiver per man, benevens een ration brood. De ligtzinnigheid der Arabieren is echter zoo groot, dat zij hun zwaar werk vrolijk verrigten. Ik deed bij maneſchijn eene wandeling om de plaats waar zij gelegerd waren; zij zaten hier onder hunne armoedige tenten, of lagen in rijen, zonder eenig dekſel, onder den bloten hemel, en aten hun grof kommiesbrood; evenwel hoorde men aan alle kanten niets als liederen van dit volk, welker onwelluidende klank, door handgeklap vergezeld ging, dat bij hen ſteeds een teeken van vreugde is.

MERK-

MERKWAARDIGE SLANG.

Berigten uit *Kalkuta*, van den 24sten October 1823, melden van eene zeer groote Slang, die, zoo als men vermoedt, door eene zware storting van water van het gebergte, naar beneden gevoerd, zich in de nabijheid van *Bramitulkal*, in het Noorden van *Santiporu*, ophoudt. Zij is niet zeer dik, maar twintig tot vier en twintig ellen lang. Volgens het verhaal van sommige reizigers, die haar van verre zagen, rolt zij haar lijf somtijds in de gedaante van een rad, op; maar bij het minste gedruis ontwikkelt zij hetzelve weder, en doet eenen sprong van vijf en twintig tot dertig voeten. Gelukkig is nog niemand door haar gebeten, maar hare tegenwoordigheid heeft den geheelen omtrek bevreesd gemaakt. Eenige rijke bewoners van dezen oord hebben wel lieden, met snaphanen en knuppels gewapend, tegen dit monster uitgezonden, maar deze zijn, door de ontzettende grootte dezer Slang, zoo verschrikt geworden, dat zij geenen aanval op haar hebben durven wagen.

(Waarschijnlijk is deze Slang eene *Anokonda*, de vreesselijkste soort van Slangen.)

OVERDENKINGEN.

I. *Bij het zien van eenen Maan Regenboog.*

Laat vrij den avondhemel van den mensch, met duistere wolken betrekken, die in groote droppelen op den bedrukten nedervallen; eindelijk, al was het dan ook zeer laat, breekt toch eens de maan, met haren vriendelijken troostrijken glans door de duisternis, en de regenboog der hoop schittert den huiswaarts keerenden vriendelijk te gemoet, wel zwakker en minder prachtig dan des morgens en des middags, maar echter

ter zachter en schooner; want de vervulling staat terstond achter hen, — de geopende poorten des hemels.

II. *Toen de vogels bij eene totale Zonsverduistering zich ter rust begaven.*

Ô, Arme menschen, lacht toch niet over de vogels, om dat zij zich ter rust begeven en gelooven, dat de dag nu voorbij en de zon ondergegaan is, dewijl de maan haar bedekt heeft! Ô, Armen, als de hemel uwes levens bewolkt wordt, en droevige dagen komen, vol storm, regen en onweder, en als zwarte twijfelingen zich tusschen God en uw inwendig oog plaatsen; Ô, Hoe dikwijls gelooft gij dan ook, dat het thans voor eeuwig nacht, en geen Algoede Vader voor u in den hemel is! Maar de maan zal dra voorbijgaan, en de vogels groeten vrolijk den terugkeerenden dag, en met hem de gansche natuur; maar als uwe zonsverduistering nu ook voorbijgegaan, en alle twijfelingen voor de eeuwige waarheid zullen gevlugt zijn, dan zult gij ook zoo vrolijk het wederkeerend licht groeten.

LADIJ ESTHER STANHOPE.

Elk die de Engelsche papieren met eenige oplettenheid leest, zal zich deze Dame herinneren, die reeds in haar Vaderland, door hare schoonheid, zoowel als door haar verstand beroemd was, en thans het Opperhoofd is van eenen Arabischen Stam, in de woestijn van *Sijrië*, over welken zij onbepaald heerscht.

Onlangs heeft men van deze *vrouwelijke zonderling*, die hare rijke en aanzienlijke familie gaarne naar *Engeland* wenschte terug te brengen, eenige berigten ontvangen.

De Kapiteins IRBY en MANGLES, hadden op zich ge-

genomen, haar brieven en boeken ter hand te zullen stellen, en waren daarom van *Jaffa*, in het binnenste des lands getrokken, tot naar een in puinhoopen liggend Klooster, *Max Elias* [illegible] genoemd, waar zij zich gewoonlijk ophield, en [illegible] anderhalf uur van *Sais* lag. Hier vernamen zij, dat deze Vorstin zich naar *Jeba*, midden in het gebergte gelegen, begeven had. De twee Engelschen zonden haar nu boeken en papieren, en verzochten tevens verlof om haar te mogen bezoeken. Maar zij liet hun antwoorden: *Dat zij bepaald had, nooit een Engelsche bij zich te ontvangen.*

De twee Kapiteins hoorden bij deze gelegenheid, dat zij zich steeds in turksche mannelijke kleeding vertoonde, dat haar het volk aanbad en onuitputtelijk was in de schoonheid en edelmoedigheid dezer Vorstin te prijzen.

ANEKDOTE.

Voor eenigen tijd trapte, op een gemaskerd bal, een maske eenen anderen toevallig op den voet, en hierdoor werd de laatste, die een zeer driftig temperament scheen te bezitten, zoo boos, dat hij den onvoorzigtigen niet alleen met eenen stroom van scheldwoorden overlaadde, maar hem ook uitdaagde. De beleediger deed alles om den op den voet getrapten tot bedaren te brengen, maar te vergeefs. Dewijl hij nu eindelijk niet kon nalaten de uitdaging aantenemen, zoo nam hij papier en potlood, en schreef zijn adres op, waar hem de beleedigde den volgenden morgen kon afhalen, om met hem in het bosch van *Boulogne* te vechten. Hierop scheidden de maskers en verdwenen onder de menigte.

Zoo dra het dag geworden was, liep de driftige man naar de woning van den koelbloedigen, en schelde hevig, tot de deur geopend werd. Een

man met een slaapmuts en in zijn nachtgewaad, die nog half sliep, vroeg den haastigen, wat hij begeerde?

„ Hoe kunt gij dit nog vragen? — u eene les in het vechten te geven."

„ Mij, eene les in het vechten, wezenlijk?"

„ Wel ja, hierop behoorde gij immers voorbereid te zijn."

„ Waarlijk niet, maar zeg mij dan toch..."

„ Neen, neen, hiertoe is het thans geen tijd, kleed u spoedig, en dan naar het bosch van *Boulogne*."

„ Welaan, als het dan zoo zijn moet, ik ben tot uwen dienst."

De man kleedde zich, nam zijnen degen, en beiden gingen naar het voornoemde bosch.

De gewaande beleediger was zoo bedreven in het schermen, dat hij dra zijne partij zoo kwetste, dat hij ter aarde stortte. Hierop had het volgend gesprek plaats:

„ Daar ik u nu buiten staat gesteld heb om thans meer te vechten, zoo zal ik nu wel kunnen vernemen wat de reden is, waarom gij mij zoo spoedig uitgedaagd hebt."

„ Hoe! gij kunt dit nog vragen, daar gij mij in den vorigen nacht op het gemaskerd bal op den voet getrapt hebt."

„ Ik, ik ben in geen vier jaren op zulk een bal geweest."

„ Hoe! gij waart dus niet...

„ Mijn heer, ik ben een vechtmeester, waarschijnlijk heeft een mijner leerlingen u mijn adres in de hand gestopt, om u eene les in de wellevendheid te laten geven."

„ O ik ben verlegen."

„ Wees dit niet, deze les kan u in het vervolg zeer nuttig zijn."

PRO-

PROGRAMMA.

De Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, hield, den 10den en 11den dezer, hare 40ste jaarlijksche Algemeene Vergadering, onder voorzitting van den Mede-Hoofdbestuurder, den Weleerwaardigen Heere SAMUEL MULLER, welke dezelve, des morgens van den eersten dag, ten half tien ure, in de *Luthersche Oude Kerk*, opende, met eene Redevoering, ten onderwerp hebbende: *Den invloed des Christendom op het Huisselijk leven.* Deze Redevoering werd voorafgegaan, afgewisseld en besloten, zoo door Zangstukken, vervaardigd door den Heere Ridder C LOOTS, als door Instrumentale Muzijk, beide gecomponeerd door den Heere J. W. WILMS, terwijl het Orkest door den Heer J. L. P. L FREUBEL, gedirigeerd werd, en was vereerd met de tegenwoordigheid van den Hoog Edel Gestrengen Heer Staatsraad, Gouverneur der Provincie Holland, Noordelijk gedeelte; eene Commissie uit de Edele Achtbare Heeren Wethouderen en Raden dezer stad; den Wel Edel Gestrengen Heer Directeur van Policie dezer stad; eene Commissie uit het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten; eene Commissie uit de Kamer van Koophandel, en voorts van Commissiën uit Kerkelijke, Wetenschappelijke, Stedelijke of andere nuttige inrigtingen.

Na het uitspreken dezer Redevoering, werd de gouden Eereprijs benevens tien gouden Dukaten ter hand gesteld aan den Heer P. BURGGRAAFF, Onderwijzer te *Leeuwarden*, en de gouden Eereprijs aan den Algemeenen Secretaris, voor den afwezigen Heer C. J. VAN HEUSDEN, JZ., Regter ter Instructie, bij de Regtbank van Eersten Aanleg, te *Breda*,

alsmede aan den Heer W. H. WARNSINCK, BZ., te *Amsterdam*, voor derzelver, in den verledenen jare, bekroonde Prijsverhandelingen. Voorts werden de Eereblijken wegens bedrevene Edelmoedige Daden, namens de Algemeene Vergadering, door den Voorzitter uitgereikt, aan PIETER HENDRIK COERS en GERHARDUS JOHANNES TERSTEEGE, beide te *Amsterdam*, en JAN VAN DER ZWALM, te *Gouda*, allen voor het redden van in het water gevallene menschen of kinderen; aan PHILIPPUS DE BLAAUW, te *Gouda*, voor het redden van eene in eenen put gestorte vrouw; en aan GERRIT MOELE, JR., alsmede aan denzelven, voor JAN PIETER BOHLMEIJER, en voorts aan EVERT JANSEN, allen te *Amsterdam*, voor het redden van eene onder het puin van een ingestort gebouw liggende vrouw, en herhaalde pogingen tot redding, hoewel vruchteloos, van eenen insgelijks daaronder geraakten man; zullende de Eereblijken, toegewezen aan zoodanige personen, als welke zich mede, door het bedrijven van Edelmoedige Daden, dezelve hadden waardig gemaakt, doch die niet ter Vergadering verschenen waren, worden toegezonden aan de Departementen of Autoriteiten, welke daarvan de opgaven gedaan hebben: als: aan CORNELIS KOEVOET, te *Vlissingen*; CORNELIS VAN DE MOLEN, te *Beverwijk*; JOHANNES DE KONING en JAN BEKKER, te *Delft*; JAN PARET en JOSEPH SMITS, te *Zierikzee*; ARY ZOET, HUIBERT VAN DE WILLIGEN, MAARTEN KRUINEN, ADRIANUS STEENHOUWER, JOHANNES VISSER en CORNELIS HARDIJZER, te *Brielle*, GERRIT JAN BRUNENS, te *Molenaarsgraaf*; GEERLOF VAN DER LEE, te *Noorden*; ARIE VAN NOORT, te *Benschop*; ADRIANUS VAN ZELST, MARTINUS VAN TIEL, JAN DEKKERS, ANTONIJ VAN ZELST en JOOST VAN UIJTERT, te *Ammerzoden*; GERARDUS VAN MAARSEVEEN, JOHANNES HENRICUS AALBERSÉ, JACOBUS ANDRIES REEDERS, PIE-

PIETER NUIJS, WOUTER VAN LUIJN, FRANCISCUS SMIT, GERARDUS VAN DEN STEEN en THEODORUS VAN STRAALEN, te *Utrecht*; GERARD HENRIJ VAN STEIJN en CAREL ADRIAAN HIGGINS, te *Soestdijk*; AART SNELLENBERG, aan de *Eembrug*; FREDERIK NIJLAND, te *Almelo*; BERNARDUS MULDER, KAREL VAN RIJN en JANUS MULDER, te *Leyden*; JAN BENT, te *Hoorn*; FRANS VERGONET, YNZE KERKHOF, EDZE RIENKS ZOUTMAN en JACOBUS RONNER, te *Leeuwarden*; PIETER TERSCHUUR, te *Amersfoort*; ANDRIES SIMON FOK en JACOB HOOGWERFF ARMSTRONG, te *Dordrecht*; KLAAS KLAASZ. LAMMES en PIETER DE BOER, te *Monnikendam*; CORNELIS VAN EGGERMOND, te *Breda*; JAN STAM en SIMON ZEULEVOET, te *Wormerveer*; JOANNES FRÖELIG, FELIX STEFFER en WILLEM FREDRIK HEIJMANS, te *'s Gravenhage*; PIETER DE BRUIN, te *Arnhem*; PIETER VERHAGEN, te *Rotterdam*; PIETER LAMBERTUS ZOOMERS, te *Middelburg*; SERAPHIN VAN WULPEN en JACOBUS VERHIEST, te *Blankenberg*; WILTE JANS BEERTHUIS, te *Nieuw-Wolda*; JOHAN DE MOOR en JOANNES BAUTERS, te *Gent*; JAN VAN GELDER, te *Hardinxveld*; TJEERD HARMENS KOK, te *Oude-Bildt Zijl*, en JEAN BAPTISTE LEBRUN, JOSEPH PICELLE, GERARD JOSEPH DUBOIS, JOSEPH CHRISTOPHE en ANTOINE THIRION, te *Namen*; allen voor het met levensgevaar redden (of het aanwenden van pogingen tot redding) van in het water of door het ijs gevallene menſchen of kinderen; aan KLAAS CORNELISZ. VLASBLOEM, DIRK KLAASZ. DE GROOT en KLAAS KLAASZ. VAN ALTENA, te *Marken*; HARME SNIJDERS, LZ. WILLEM PAAP en COENRAAD VAN DUIN, te *Wijk aan Zee*; FRANCISCUS JOSEPHUS DE BRUIN, te *Rippermonde*; ALBERT CLASEN VISSER, THOMAS CROESE, JAN DE WIT, ABEL SNOR, GERRIT DE BOER, LIEWE PIERSEN, IJSBRAND DOUWES VISSER en KLAAS GOOLISZ VISSER, op *Vlieland*; JOGCHEM WILLEMS SCHOTS, GABE LOUWS

LOUWS LOUWSMA en HENDRIK LOUWS LOUWSMA, te *Oudemirdum*; KLAAS HAITJES VISSER, LIEUWE KLAZES VISSER, KORNELIS GERLOFS POSTMA en OBE HAITJES VISSER, te *Balk*; en JAN FREDRIK SCHUTTERS, FRANS STAVANGER en PIETER STEYARD, aan boord van het Schip *de Zeeuw*, alle voor het, met veel beleid, moed en zelfopoffering, redden van schipbreukelingen of gestrande personen; aan WILLEM AATS KRAMER, te *Berlikum*, en EVERT JANS KOLBEEK en KNELSKE MELIS, te *Leens*, alle drie voor het redden van in eenen diepen put gevallene kinderen; aan THEUNIS PALS BANSTRA, te *Parraga*, voor het belangloos verzorgen eener in barensnood zijnde vrouw, en aan PIETER EIKELEN, te *Heesch*, voor het met levensgevaar redden van een zich in een brandend huis bevindend kind, en hetzelfde, hoewel zonder gelukkig gevolg, ten aanzien van een ander kind te beproeven.

Des namiddags, omstreeks één ure, in de Kerk der Vereenigde Doopsgezinde Gemeente, de eigenlijke werkzaamheden der Vergadering aangevangen zijnde, werd door Hoofdbestuurders-berigt:

1. Dat op de Prijsstoffe: *Een Stukje, waarin, op eene eenvoudige en duidelijke, doch vooral levendige en indrukmakende wijze, worde aangetoond, hoe rampzalig en schandelijk de gevolgen zijn van huisselijke achteloosheid, wanorde en verkwisting, en hoe men, in onderscheidene standen en betrekkingen, zijne huisselijke zaken moet inrigten, om zich en de zijnen niet alleen voor kommer, gebrek en schande te hoeden, maar ook het aangenaamste genot des huisselijken levens te verschaffen.*

Zes Antwoorden waren ingekomen, geteekend met de spreuken:

N°. 1. *Een weinig slapens, een weinig sluimerens, een weinig nederliggens met zaamge-*

geslagen armen; zoo overvalt u de armoede, als een roover en het gebrek, als een gewapend man.

SALOMO, Spreuk. 24: 30—34.

N°. 2. *Zonder orde, geen geluk*

N°. 3. *Het gebrek loert aan de deur van eenen vlijtigen; maar durft niet binnen treden.*

N°. 4. *Laat alle dingen — — met orde geschieden.*

PAULUS.

N°. 5. (in de Fransche Taal)

Vous serez toujours content le soir, quand vous aurez utilement employé la journée.

(Imitation de Jesus-Christ.)

N°. 6. *Leef voor u huis.*

Dat de beoordeelingen over deze Prijsstoffe den onderstaanden uitslag hebben opgeleverd.

Aan N°. 1. is door *twee* der Beoordeelaars de gouden, en door *een* derzelve (hoezeer niet in aanmerking komende) de zilveren Eereprijs toegewezen; insgelijks heeft dit plaats gehad met N°. 2. en N°. 4.; terwijl aan N°. 6. slechts door *éénen* Beoordeelaar het goud is toegekend, en de beide overige, hoezeer met loffelijke vermelding, der bekrooning geheel zijn onwaardig gekeurd; zoodat deze Prijsstoffe is onbekroond gebleven.

De voornaamste bedenkingen van Beoordeelaars zijn, dat over het algemeen in de ingezondene stukken te veel omslagtigheid gevonden wordt; dat in N°. 1. te veel betoog heerscht, en de stijl somtijds van platheid niet is vrij te spreken; dat N°. 2., hoewel anders het doel vrij goed in het oog gehouden hebbende, dat levendige en indrukwekkende mist, hetwelk als noodzakelijk in Werken voor den gemeenen man geoordeeld wordt; dat in N°. 3. mede een goede stijl ontbreekt, en hetzelve hier en daar overdrevene voorbeelden be-

vat;

vat; terwijl N°. 4. gedeeltelijk dezelfde gebreken als N°. 2. oplevert; dat voorts N°. 5. (in de Fransche Taal geschreven) hoezeer veel goeds bevattende, niet genoeg geraadpleegd heeft met hetgene de Maatschappij in hare Werken vordert, en, bij nuttelooze uitweidingen over bijgeloovigheden, te veel gebreken aanwijst, welke ten minste in de Noordelijke Provinciën niet algemeen heerschende zijn, en eindelijk N°. 6. soms geheel buiten het onderwerp treedt, en zich zoodanig in kleinigheden verliest, dat de lezing vermoeijend wordt.

2. Dat op de Prijsstoffe: *Eene Opgave van een algemeen, naauwkeurig, doelmatigst werkend, en, voor alle ingezetenen, maar vooral den gemeenen man, minst drukkend* Schoolfonds; *van de wijze, hoe hetzelve best in werking kan gebragt worden, hetzij in elke Provincie afzonderlijk, hetzij voor het geheele Koningrijk der Nederlanden in het algemeen, en hoe elke stad, dorp, gehucht en Onderwijzer daarvan genot dienden te hebben, en van de weldadige gevolgen, welke zulk eene invoering op de verlichting, beschaving en zedelijkheid der ingezetenen tot zich zoude trekken, en alzoo de oogmerken der Maatschappij op de verblijdendste wijze bevorderen.*

Twee Antwoorden waren ingekomen, geteekend met de spreuken:

N°. 1. *Quod hora forsan negat, dies dabit.*

N°. 2. *De deugd, in 't hart der jeugd geplant,*
Geeft eindelijk bloei in 't Vaderland!

Dat de uitspraak van Beoordeelaars over deze *twee* Antwoorden is geweest, als volgt:

Twee derzelven hebben N°. 1. den gouden Eereprijs waardig geacht, en de overige grootendeels lof aan hetzelve gegeven; terwijl N°. 2. bijna eenparig is afgekeurd, en alzoo op deze Prijsstoffe geene bekrooning plaats heeft.

De

De bedenkingen, door Beoordeelaars op de ingezondene stukken gemaakt, komen hoofdzakelijk hierop neder:

N°. 1. bevat, hoe veel moeite zich de Schrijver ook gegeven hebbe, bij vele gewaagde stellingen en tegenstrijdigheden, bijna niets meer dan het algemeen maken van die maatregelen, welke bereids hier en daar in werking zijn, daar het overige, door hem voorgestelde, veelal met eene overtollige uitvoerigheid, en soms onnaauwkeurig voorgedragen, ontwerpen aanbiedt, die algemeen moeijelijk in beoefening te brengen zouden zijn, en eindelijk de stijl meer in den vorm eener Staatkundige Memorie, dienstig om aan het Gouvernement te worden ingeleverd, zijnde, dit de lezing voor het algemeen zeer onbevallig maakt; terwijl N°. 2, vele der evengenoemde gebreken opleverende, een plan aanbiedt, strijdig met de bestaande Schoolverordeningen, en zich daarenboven door eene groote onnaauwkeurigheid in stijl en taal kenmerkt.

3. Dat op de Prijsstoffe: *Wat is de verbeeldingskracht? Hoedanig is hare werking op den mensch? Welke verwonderenswaardige verschijnselen kan zij te weeg brengen? — en oefent zij haar vermogen zoo sterk, dat zij ook geleerde en schrandere mannen misleiden kan, en schijn voor waarheid doen aannemen?*

Vier Antwoorden waren ingekomen, geteekend met de spreuken:

N°. 1. *Het hart des verstandigen verwerft zich wetenschap, en het oor der wijzen zoekt haar op.*

SALOMO.

N°. 2. *Verbeeldingskracht! o bron van heil!*
Maar ook van dwaling en van logen;

N°. 3. *Waarheid en onwaarheid is onderscheiden.*

N°. 4

N°. 4. *Leg af dan schijn en wat zij baarde,*
Ontwijk dan wat dien stempel draagt,
Want edler is, o mensch, op aarde,
Het ware doel, waarna gij jaagt.

Dat de uitspraak van Beoordeelaars over gemelde *vier* stukken is geweest de volgende:

Aan N°. 1. is, hoezeer grootendeels met lof vermeld, slechts door *éénen* der Beoordeelaars de gouden Eereprijs toegewezen. Hetzelfde heeft plaats gehad met N°. 2; terwijl N°. 4. eenparig afgekeurd is, gelijk ook N°. 3, hetwelk daarenboven door *allen* verre beneden alle beoordeeling beschouwd is; zoodat ook deze Prijsvraag is onbekroond gebleven.

De voornaamste bedenkingen van Beoordeelaars zijn:

N°. 1, niet rijk genoeg in zaken en vooral in voorbeelden, heeft de Verbeeldingskracht niet juist bepaald, zwijgt ook te veel van het edele, dat in dit vermogen der ziel gelegen is, en is soms van platheid en onduidelijkheid in enkele uitdrukkingen niet vrij te pleiten; waarbij komt, dat hetzelve buiten het geschil over de wezenlijkheid van het Dierlijk Magnetismus had moeten blijven. N°. 2. is over het algemeen beschouwd geworden als niet helder, niet belangrijk en uitlokkend genoeg, en zelfs te veel hebbende van een pleidooi, en, behalve eenige onnaauwkeurigheden, overbekende of weinig beduidende voorbeelden bevattende, en almede de Verbeeldingsdracht te veel van derzelver zwakke zijde beschouwende; terwijl N°. 4, als duister, verward en diepzinnig, geene goedkeuring in het geheel heeft kunnen verwerven.

4. Dat op de Prijsstoffe: *Eene Verzameling van dikwerf misbruikt wordende spreek- en zegswijzen, verkeerde grondbeginselen, schadelijke vooroordeelen, nietige uitvlugten, enz., dikwerf door den*

zoogenoemden gemeenen man, en ook hierdoor al vroeg door zijne kinderen, onoplettend, en zonder derzelver ware beteekenis te kennen, gebezigd en aangenomen; ten einde hierdoor den Onderwijzers gelegenheid te verschaffen tot gepaste gesprekken en onderrigtingen met en voor de Schooljeugd.

Was ingekomen *één* Antwoord, geteekend met de spreuk:

Auf alle Weise musſ dafur gesorgt werden, dasſ unsre Grundſätſe und Lebensregeln durchaus wahr und anwendbar seyen.

REINHARD, Sijst. der Christ. Moral, V. Th., ſ. 247.

Welk stuk *al* de stemmen ter goedkeuring op zich vereenigd heeft, en alzoo is bekroond geworden.

5. Dat op de Prijsstoffe: *Een Volks-Leesboek over de Voorzienigheid, — waarin zoowel uit (in ons oog) geringe, als uit groote gebeurtenissen en bijzonderheden, ontleend uit de Natuurlijke en Zedelijke gesteldheid der wereld, aangetoond wordt, dat er eene Voorzienigheid is, die alles bestuurt, en door welke dus, zoowel bijzonder, als algemeen geluk, wordt bedoeld; terwijl alverder moet worden aangetoond, dat, hoe tegenstrijdig ons somtijds* GODS *handelingen, in onderscheidene betrekkingen, ook mogen voorkomen, dezelve echter altijd hoogst regtvaardig, wijs en weldadig zijn.*

Almede *één* Antwoord was ingekomen, geteekend met de spreuk:

Zijn magtig' arm beschermt de Vromen,
En redt hun zielen van den dood;
Hij zal hen nimmer om doen komen
In duren tijd, noch hongersnood.
In de grootste smarten
Blijven onze harten
In den Heer gerust,
'k Zal Hem nooit vergeten,

Hem mijn helper heeten,
Al mijn hoop en lust.

Psalm XXXIII. vs. 10. Statenberijming.

Dat aan dit stuk door *drie* der Beoordeelaars de gouden Eereprijs is toegewezen, doch door de *vier* andere is afgekeurd; zoodat hetzelve niet is bekroond geworden.

De aanmerkingen van Beoordeelaars houden hoofdzakelijk in, dat de Schrijver, hoezeer blijken gevende van welmeenenden ijver en een Godsdienstig hart, zijn stuk te wijdloopig heeft behandeld, en in herhalingen vervalt, zoodanig zelfs, dat soms het eene deel in het andere grijpt; dat de voordragt, niet uitlokkend genoeg is, en meer geleidelijk had moeten zijn; dat men de bewijzen voor de waarheid, dat er eene Voorzienigheid bestaat, eenvoudiger en meer overtuigend verwacht had, terwijl die, ontleend uit de Geschiedenis van bijzondere personen, te kort en te flaauw geoordeeld zijn, en, men de zwarigheden tegen het bestaan eener Voorzienigheid liever hier en daar had ingevlochten gezien, dan daaraan bijna 40 bladzijden besteed te vinden.

6. Dat op de Prijsstoffe: *Een Tafereel van een gelukkig Burgergezin, Dichtstuk, in den smaak van* CATS.

Vijf stukken waren ingekomen, geteekend met de spreuken:

N°. 1. *De liefde is de hemel op aarde.*

N°. 2. *Eene drooge bete; en ruste daar bij, is beter, dan een huis vol van geslagte beesten, met twist.* SALOMO.

N°. 3. *Zoekt geen geluk bij kroon of troonen — 'k Wil liefst bij vrije burgers wonen.*

N°. 4. *Het huisselijk geluk kent hij alleen die hetzelve geniet.*

N°. 5 *Godsvrucht en liefde: deze verzekeren ons het geluk.*

Dat

Dat van deze stukken N°. 4, met uitzondering van *ééne*, die hetzelve echter loffelijk vermeldt, *al* de stemmen ter goedkeuring heeft ontvangen, en alzoo bekroond is; terwijl N°. 3, met *ééne* stem ter bekrooning in verscheidene opzigten lof verworven heeft, en de overige grootendeels afgekeurd zijn geworden.

Dat eindelijk op de *derde* Prijsstoffe: *Eene duidelijke en volledige beschrijving der Leerwijze van* PESTALOZZI, *benevens eene vergelijking daarvan, met de verbeterde manier van Onderwijs in Nederland, met aanwijzing van het gebruik, dat van eerstgemelde Leerwijze, hetzij geheel, hetzij gedeeltelijk, zoude kunnen en behooren gemaakt te worden*; en op de *vijfde* Prijsstoffe: *Eene Handleiding voor Jongelingen, welke tot den Koophandel en Fabrijken worden opgeleid, om hunne praktische commerciele kunde te vermeerderen, door eene behoorlijke vergelijking en beoefening der wetenschappen van Natuurkunde, Scheikunde en Technologie, in betrekking tot den Koophandel, ten einde daardoor hoogere en meer wezenlijke kundigheden te verkrijgen, dan wel bij velen tot hier toe plaats heeft*; alsmede op de *achtste* Prijsstoffe: *Een Godsdienstig, Zedekundig, en, zoo veel mogelijk, onderhoudend Leesboek, voor Gevangen-, Werk- en Tuchthuizen, ten einde daarvan op Zon- en Feestdagen gebruik te kunnen maken*; — geene Antwoorden waren ingekomen.

De Naambriefjes bij de bekroonde Antwoorden behoorende, hierop, door eene Commissie uit de Afgevaardigden, geopend zijnde, bleken Schrijvers te zijn: van dat op de Prijsstoffe, vermeld onder N°. 4, geteekend met de spreuk: *Auf alle Weise muss dafür*, enz. de Weleerwaardige Heer P. VAN DER WILLIGEN, *Leeraar der Hervormden* te *Tiel*, en van dat op de Prijsstoffe, vermeld onder N°. 6, geteekend met de spreuk:

Het huisselijk geluk kent hij alleen, enz. de Heer W. H. WARNSINCK, BZ. te *Amsterdam*, thans Mede-Hoofdbestuurder der Maatschappij.

Hierop werden de Naambriefjes, tot de onbekroonde Verhandelingen of stukken behoorende, ongeopend en openlijk verbrand.

Wijders werd door den Secretaris herinnerd, dat, om te beantwoorden *vóór den eersten December*, 1824, onder de daarbij vermelde uitlovingen, opgegeven waren:

N°. 1. *Levensschetsen van Nederlandsche Mannen en Vrouwen, bepaaldelijk zoodanige belangrijke personen bevattende, welke in de Zuidelijke Provincien des Koningrijks geboren zijn, of den meesten tijd huns levens aldaar hebben gewoond.*

De gewone Gouden Medaille.

N°. 2. *Eene Geschiedenis der* Zuidelijke *Provincien des Koningrijks, mitsgaders van die gedeelten deszelven, welke, ten gevolge van het Vredes-Traktaat van* Parijs, *op den 21sten November*, 1815, *gesloten, aan het Koningrijk der* Nederlanden *zijn afgestaan, en, met de voormalige Zeven Gewesten der Vereenigde Nederlanden, thans uitmaken* HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN, *ten einde alzoo der schooljeugd, in verband met het door de Maatschappij uitgegevene Werkje van* WESTER, *eene volledige Geschiedenis onzes* geheelen *Vaderlands te verschaffen.*

De gewone Gouden Medaille, benevens twintig gouden Dukaten.

N°. 3. *Onderrigtingen omtrent den Eed.*

De gewone Gouden Medaille, benevens tien gouden Dukaten.

N°. 4. *Daar het aan geenen twijfel onderhevig is, of het nuttig zij het* Geheugen *te oefenen, wordt gevraagd: In hoeverre het Geheugen moet geoefend worden? Hoe men dit op de beste wijze doe? En welke regelen daarbij behooren in acht* ge-

genomen te worden, zoowel in de huisfelijke als schoolopvoeding, ten einde van den eenen kant niet te veel te vergen, noch van den anderen kant, ten aanzien van dit belangrijk onderwerp, te weinig te doen?

De gewone Gouden Medaille.

N°. 5. *Daar het* Eigenbelang, *den mensch natuurlijk eigen, bij hem de drijfveer zijn kan, en moet, tot vele nuttige en loffelijke daden, doch, misbruikt zijnde, de fchromelijkfte en verderfelijkfte uitwerkfelen kan te weeg brengen, zoo wordt gevraagd: Welke zijn de grenzen van het geoorloofde en ongeoorloofde Eigenbelang?*

De gewone Gouden Medaille.

N°. 6. *Een Volks-Leesboek, waarin de zoogenaamde gemeene man, door eene bevattelijke en met voorbeelden geftaafde optelling, worde bekend gemaakt met de voorregten, welke hij in den maatfchappelijken toeftand geniet boven hen, welke buiten denzelven, of in eenen min befchaafden toeftand der maatfchappij leven, en met de voordeelen, welke in ons Vaderland, boven zoo vele andere volken, zijn deel zijn.*

De gewone Gouden Medaille.

Vervolgens werden door de Vergadering *vijf* nieuwe Prijsftoffen, als *drie* gewone en *twee* buitengewone, gekozen, waardoor, met degene, welke, volgens de Wetten der Maatfchappij, en het Befluit der Vergadering, op het advijs van Hoofdbeftuurders, andermaal moeten worden opgegeven, de Lijst der Prijsvragen, om te beantwoorden *vóór den eerften December*, 1825, is als volgt:

N. 1. Daar de welvaart van het Vaderland grootelijks afhangt van den bloei der huisgezinnen, welker vereeniging het Vaderland uitmaakt; — daar niemand, ook niet in het allergelukkigfte Land, gelukkig kan zijn bij eenen ongunftigen

ſtaat van zijne eigene huisſelijke zaken, — en daar, door een verkeerd beſtuur van dezelve, vele huisgezinnen ten val gebragt, en zij, die ons hun vertrouwen ſchonken, niet zelden jammerlijk bedrogen worden; zoo verlangt de Maatſchappij:

Een Stukje, waarin, op eene eenvoudige en duidelijke, doch vooral levendige en indrukmakende wijze, wordt aangetoond, hoe rampzalig en ſchandelijk de gevolgen zijn van huisſelijke achteloosheid, wanorde en verkwisting, en hoe men, in onderſcheidene ſtanden en betrekkingen, zijne huisſelijke zaken moet inrigten, om zich en de zijnen niet alleen voor kommer, gebrek en ſchande te hoeden, maar ook het aangenaamſte genot des huisſelijken levens te verſchaffen.

De Maatſchappij, in al hare Werken, eene zoo veel mogelijk, zinnelijke voordragt als voorwaarde ſtellende, verlangt allerbijzonderst, dat deze bij de Beantwoording dezer Prijsſtoffe in acht genomen worde, hetzij dezelve beſta in ſchetſen, korte verhalen, of wel ééne doorloopende geſchiedenis, met verſchillende karakters en handelingen. Al deze voorſtellingen kunnen en moeten de aanleidingen opleveren, om te doen opmerken, hoe noodzakelijk het zij, eene geregelde en ſtandvastige orde in zijne zaken te volgen, bijzonder om naauwkeurige aanteekeningen van ontvangst en uitgave te houden, ten einde elk oogenblik te weten, in hoeverre men de laatſte mag uitbreiden, of wel verpligt is, die te beperken. Vooral moet hier levendig worden aangetoond, hoe verbazend veel zoogenaamde kleinigheden ten goede of ten kwade medewerken. Voorts moet blijken de nóodzakelijkheid eener goede tijdverdeeling voor arbeid, rust en uitſpanning;

bij

bij dit laatste moeten vooral de verderfelijke gevolgen geschetst worden, welke uithuizigheid, gehechtheid aan vermaken, die, of onze vermogens te boven gaan, of den kostelijken tijd verslinden, en ons onze belangen doen verwaarloozen, voor gade, kroost en huisgezin hebben: gevolgen, welke niet anders kunnen zijn dan armoede, eerloosheid, gebrek en wanhoop.

De gewone Gouden Medaille.

N°. 2. Daar de verbetering en hoogstmogelijke volmaking van het schoolwezen eene hoofdbedoeling onzer Maatschappij is, het wijze en weldadige veler nieuwe verordeningen op dit stuk, in eene opzettelijke, met goud bekroonde, Prijsverhandeling, door haar is aangetoond, en nóg, op dezelfde wijze, na eene naauwkeurige vergelijking, gehandhaafd, boven dat der inrigtingen van BELL en LANCASTER; doch daar het even zeker is, dat deze wijze en weldadige verordeningen niet weinig worden tegengewerkt en belemmerd, zoo door de slechte schoolvertrekken, als de geringe bezoldiging der Leeraars en het onvermogen veler kinderen, om zich de noodige schoolbehoeften te verschaffen, vooral ten platten lande, zonder dat men tot hier toe heeft kunnen slagen, om deze zwarigheden, door het oprigten van algemeene en toereikende fondsen, uit den weg te ruimen, zoo vraagt de Maatschappij:

Eene Opgave van een algemeen doelmatig, en, inzonderheid voor den gemeenen man, minst drukkend schoolfonds; *van de wijze, hoe hetzelve best in werking kan worden gebragt, hetzij in elke Provincie afzonderlijk, hetzij voor het geheele Koningrijk der Nederlanden in het algemeen, hoe elke stad, dorp, gehucht en Onderwijzer daarvan genot zal hebben, en welke weldadige gevolgen zulk eene inrigting zou te weeg brengen op de verlichting, beschaving, zedelijkheid, enz. der maatschappij.*

De uitdrukking: *algemeen doelmatig*; moet niet, zoo als bij sommige der Schrijvers bij de eerste opgave geschied is, in tweederlei beteekenis worden opgevat, even alsof een *algemeen* en een *doelmatig* ontwerp gevraagd wierd: men bedoelt hiermede een ontwerp tot het doel leidende, zoodanig, dat hetzelve, het geheele Rijk bevattende, algemeen, en voor bijzonderen Provinciën, met de noodige wijzigingen zoude kunnen dienen, en hierdoor algemeen worden. Ook wordt niet blootelijk verlangd eene opgave der middelen om een zoodanig fonds tot stand te brengen en staande te houden, maar tevens eene beredeneerde behandeling van deszelfs strekking, om, vooral voor minvermogenden, de gelegenheid te geven, om hunne kinderen, tegen betaling van een gering schoolgeld, het genot van een goed onderwijs te kunnen verzekeren.

Daar het geheel van den aard des onderwerps zal afhangen, of hetzelve door het Hooge Bewind, of als eene bijzondere onderneming moet worden in werking gebragt, zoo behoort zich de Schrijver hiernaar ook in de behandeling te schikken, hetzij, in het eene geval, om zijne gedachten slechts zoo klaar voor te stellen, dat de uitvoerbaarheid en gepastheid van het plan aan het Gouvernement duidelijk blijke, hetzij, in het andere, om het publiek van het belang en de aannemelijkheid der zake tevens te overtuigen, en tot ijverige medewerking aan te vuren.

De gewone Gouden Medaille.

Nº. 3. *Eene Handleiding voor Jongelingen, welke tot den Koophandel en Fabrijken worden opgeleid, om hunne praktische commerciële kunde te vermeerderen, door eene behoorlijke vergelijking en be-*

beoefening der Wetenschappen van Natuurkunde, Scheikunde en Technologie, in betrekking tot den Koophandel, ten einde daardoor hoogere en meer wezenlijke kundigheden te verkrijgen, dan wel bij velen tot hier toe plaats heeft.

De Maatschappij verlangt in het gevraagde Stuk een duidelijk, beknopt, en vooral doelmatig onderrigt in de aangestipte wetenschappen, voor zooveel zulks noodig is, om de voorwerpen van den Handel, derzelver behandeling en inzonderheid de fabrijkmatige bewerking of aanwending, grondig te beoordeelen.

De gewone Gouden Medaille, benevens twintig gouden Dukaten.

N°. 4. *Een Volks-Leesboek over de Voorzienigheid, — waarin zoowel uit (in ons oog) geringe, als uit groote gebeurtenissen en bijzonderheden, ontleend uit de Natuurlijke en Zedelijke gesteldheid der wereld, aangetoond wordt, dat er eene Voorzienigheid is, die alles bestuurt, en door welke dus, zoowel bijzonder, als algemeen geluk, wordt bedoeld; terwijl alverder moet worden aangetoond, dat, hoe tegenstrijdig ons somtijds* GODS *handelingen, in onderscheidene betrekkingen, ook mogen voorkomen, dezelve echter altijd hoogst regtvaardig, wijs en weldadig zijn.*

De Maatschappij verlangt in dit Leesboek vooral bondig bewijs der waarheid, dat Gods Voorzienigheid alles onderhoudt en bestuurt; alles gekleed in eene eenvoudige en uitlokkende voorstelling, ontleend uit bijzonderheden uit de Natuurkunde en Natuurlijke Historie, zoowel als uit de Geschiedenis, door algemeen voor echt erkende gebeurtenissen, zoo van bijzondere personen, als van geheele volken.

De gewone Gouden Medaille.

N°. 5. *Een Godsdienstig, Zedekundig, en, zoo veel mogelijk, onderhoudend Leesboek, voor hen, welke in Gevangen-, Tucht- en Werkhuizen zich bevinden, ten einde daarvan inzonderheid op Zon- en Feestdagen gebruik te kunnen maken.*

Dit Leesboek behoort te bevatten gepaste uittreksels uit den Bijbel, en gezangen, geschikt voor de behoeften der opgeslotenen; voorts leerzame vertoogen en zedelijke verhalen, in eenen onderhoudenden, en den leeslust wekkenden toon gesteld, en bijzonder ingerigt, om den gevangene den levendigsten afkeer in te boezemen van gepleegde misdaden, hem de noodzakelijkheid te doen zien, om, bij eene terugkeering in de burgerlijke maatschappij, zich daarvan te onthouden, en het uitzigt daarop voor hem gemakkelijk en bekoorlijk te maken. Men verlangt alles in Afdeelingen, geschikt voor den tijd, welke hiertoe op Zon- en Feestdagen kan besteed worden.

De gewone Gouden Medaille.

N°. 6. *Eene aangename en onderhoudende Geschiedenis, dienende, om de jeugd met de grondwaarheden van den Natuurlijken en Christelijken Godsdienst, en de daaruit afgeleide pligten, bekend te maken, in de manier van den* Gumal en Lina *van* LOSSIUS, *en derhalve geschikt, om als* Leesboek *op de Scholen, of, als zoodanig, tot afzonderlijk gebruik voor de jeugd te kunnen verstrekken.*

De Maatschappij acht door de uitdrukkelijke bepaling van *Leesboek*, alsmede door de verwijzing naar LOSSIUS *Gumal en Lina*, hare bedoeling met het uitschrijven van deze Prijsstoffe genoegzaam te hebben aangeduid. Zij verlangt, namelijk, geen *Leerboek*, waarin de grondwaarheden van den Natuurlijken en Christelijken Godsdienst, in eene gestrenge Sys-

Systhematifche orde behandeld worden, en waarin volledigheid en bondigheid de hoofdvereischten zijn; maar zij wil hier vooral niet min op den vorm of inkleeding, dan op de zaak zelve gelet hebben. Te dien einde wenscht zij, dat de bovengenoemde grondwaarheden in de eene of andere verdichte gefchiedenis ingekleed worden; opdat alzoo de jeugd, door het aangename van het verhaal, evenzeer uitgelokt, als, door het belangrijke der zaken en hare duidelijke voordragt, onderrigt worde. Ten aanzien der uitgebreidheid van het Antwoord, wordt dit den Schrijver overgelaten; mits hij alle nuttelooze uitvoerigheid vermijde.

De gewone Gouden Medaille, benevens tien gouden Dukaten.

N°. 7. *In hoeverre is het geoorloofd, betamelijk en pligtmatig, in den omgang met menfchen, ten einde zich geacht, bemind en nuttig te maken, zich eenigermate naar hunnen fmaak en denkwijze te fchikken, zonder aan den eenen kant flug en onbeleefd te zijn, of aan de andere zijde tot laagheid, vleijerij en onopregtheid te vervallen, en der waarheid te kort te doen?*

Hoezeer tot het beantwoorden dezer Vraag een juist onderfcheidende en fcherp- wijsgeerige geest noodig zal zijn, behoort echter eenen Verhandeling over dit onderwerp, ten behoeven dezer Maatfchappij, zoo veel mogelijk, in eenen gemakkelijken en volksmatigen toon gefchreven en van alle geleerde en diepzinnige onderzoekingen vrij te zijn.

De gewone Gouden Medaille.

N°. 8. Daar de ondervinding leert, dat eene verderfelijke zucht tot allerlei fpeculatiën; het fluiten van koopen op tijd, en het drijven van windhandel, zoo in publieke fondfen, als andere ar-

artikelen, meer en meer veld wint, en niet slechts eenen nadeeligen invloed heeft op den wezenlijken koophandel zelven, maar tevens en vooral op het persoonlijk karakter en de huisselijke welvaart van koopers en verkoopers beiden, zoo wordt gevraagd:

Een Volks-Leesboek, waarin, op eene onderhoudende wijze, het gevaarlijke, nadeelige en onzedelijke daarvan worde aangetoond, en, zoo mogelijk, de middelen opgegeven, om dit kwaad te keer te gaan.

De Maatschappij bedoelt met deze Vraag geene volledige ontwikkeling van den eigenlijken aard der gemelde speculatiën, boven hetgene noodig is, om hare verderfelijkheid te doen blijken. Veelmin wil zij den koopman, door hare raadgevingen, belemmeren; maar alleenlijk, zoo veel zij vermag, de schadelijke gevolgen voorkomen, welke noodwendig moeten geboren worden, als de stille burger, de handwerks of landman, door eene ontijdige zucht tot winst gedreven, of door enkele voorbeelden weggesleept, zich daaraan overgeeft, en aldus zijne persoonlijke eer en huisselijke welvaart in gevaar brengt, Dit wenscht de Maatschappij duidelijk en voldingend, naar de vatbaarheid van het volk, ontwikkeld, en met verdichte of ware voorbeelden aangedrongen te zien, welke in onze dagen, helaas! niet moeijelijk te vinden zijn.

De gewone Gouden Medaille.

N°. 9. *Eene Redekunde, of* Logica, *voor Jongelingen, die de scholen verlaten hebben.*

De Schrijvers behooren te bedenken, dat zij schrijven voor jonge lieden, wier verstand reeds eenigermate op de scholen geoefend is, en dat met dit Werkje bedoeld wordt, dit verstand verder te leiden langs

den

den kortsten en aangenaamsten weg, om niet alleen velerlei zaken met goede orde te leeren onderscheiden en behandelen, maar ook de regelen te leeren kennen, om wel te beoordeelen, wat voor waar mag gehouden worden, of wat alleen waarschijnlijk, of wel geheel valsch is, alles vrij van den dorren schoolschen trant, onderhoudend en, ter leering, uitlokkend toegepast op het beoordeelen van zaken, welke men dagelijks bij monde of geschrifte hoort voordragen, en alzoo ter behoeding voor het te ligt toestemmen van — en geloof geven aan ongegronde voorstellingen, die, niet zelden, door wegslepende woorden en kunstige drogredenen, als waarheid worden opgedischt.

De gewone Gouden Medaille.

N°. 10. *Eene Volks-Plantenkunde.*

Dit Volksboek moet geene wetenschappelijke *Botanie* bevatten, die op kunstspraak is gegrond, maar eene korte en duidelijke Handleiding tot de kennis van de voornaamste Inlandsche gewassen; terwijl, in eene inleiding, de algemeene gronden der *Botanie* opgenoemd, en de rangschikking, de wijze van voeding, groei en bevruchting der planten, op zoodanig eene wijze behooren beschreven te worden, dat men, bij de opnoeming van elke plant, telkens daarop verwijzen kan.

De gewone Gouden Medaille, benevens twintig gouden Dukaten.

Alle stukken, welke de Maatschappij verlangt, moeten geschreven worden in eenen onderhoudenden, duidelijken, en voor het volk verstaanbaren toon; zoo veel mogelijk, en voor zoo verre de onderwerpen daarvoor vatbaar zijn, in zinnelijke voordragt; voorts wordt gestreng gevorderd, dat de inhoud zoodanig zij, dat daaruit

niets

niet blijke tot welk Christen-Kerkgenootschap de Schrijvers van dezelve behooren.

Ieder, die naar den Prijs wil dingen, zal zijne Verhandeling in de Nederduitsche of eenige andere levende taal, mits met Italiaansche letteren, en, in welke dezer talen ook, door eene andere hand, dan de zijne, geschreven, *vóór* of *op den eersten December*, der daarbij vermelde jaren, *vrachtvrij*, moeten bezorgen, onder het adres van den Algemeenen Secretaris der Maatschappij, ter Vergaderplaats van Hoofdbestuurders, *op den Nieuwezijds Voorburgwal, achter het Paleis*, N°. 215. *te Amsterdam*. Voorts zij den Schrijveren berigt: dat elk *bekroond* stuk een eigendom wordt van de Maatschappij, waarvan de Schrijver, door de bekrooning, aan haar eenen onvoorwaardelijken afstand doet, om daarmede, en daarvan, met en benevens den naam des Schrijvers, zoodanig gebruik te maken, als zij zal bevinden noodig te zijn, tot beveiliging van het regt van eigendom op de door haar uit te gevene Werken. Eindelijk is het van belang voor de Schrijvers, dat derzelver stukken duidelijk en leesbaar afgeschreven worden, daar het *moeijelijk* leesbare geenen anderen dan nadeeligen invloed op de beoordeelingen kan hebben, en het *onleesbare* dezelve daaraan geheel zoude onttrekken.

Op last der Maatschappij:

HENDRIK RAVEKES,

Amsterdam, *Algemeene Secretaris.*
den 26sten Augustus, 1824.

SCHOOL-

SCHOOL-NIEUWS.

ARNHEM.

Den 6den September 1824. Na dat de Leerlingen der Latijnsche Scholen alhier, op den 19den Julij l. l., bij het gewoon Zomer-Examen, aan Heeren Curatoren voldoende blijken hunner vorderingen, zoo wel in de Oude Talen, als in andere wetenschappen gegeven hadden, geschiedde de plegtige en openbare bevordering en Prijsuitdeeling, op heden voormiddag in de Gasthuis-Kerk.

Na dat de Rector onzer Scholen, de Heer A. ROMBOUTS, de plegtigheid met eene korte inleiding geopend had, hielden twee lofwaardige Jongelingen, grootendeels door hen zelven bewerkte Redevoeringen, ontvingen een aanzienlijk Boekgeschenk, en werden met loffelijke Getuigschriften tot de Akademische Lessen bevorderd. De eerste J. WILLEMSEN, sprak: *De M. T. Cicerone, laudis atque gloriae Studiosissimo.* (*Conf. Orat. pro Archiâ, Cap.* 11 *et* 12.) De tweede, G. VAN NIJMEGEN SCHELTEMA: *De Tiberio Sempronio Graccho, et legibus, imprudenti magis quam impio Consilio, ab eo latis.*

Vervolgens beklom de Rector zelf het Spreekgestoelte, zeide een hartelijk vaarwel aan de Jongelingen, die naar de Hoogeschool vertrokken, (van welke de laatstgenoemde, gedurende twee jaren, bij den Rector had ingewoond,) en ontleende voor alle de Leerlingen stof, van krachtige aansporing tot verdubbelden ijver, uit het verlies, dat ons Vaderland, sedert weinige jaren, aan de grootste en beroemdste mannen, in alle vakken van geleerdheid geleden had, op dat het

op-

opkomend geslacht, Neêrlands roem eenmaal handhaven, en het geleden verlies herstellen moge.

Daarna werden prijzen van verdiensten, of van aanmoediging geschonken, in de tweede klasse aan: H. TANNER en W. VERSTEEG, die naar de eerste —, in de derde klasse, aan J. F. C. KRONENBERG en G. H BRAND, die met T. DAEMS naar de tweede —, in de vierde klasse, aan P. H. HOLLEMAN en J. P. DE NERÉE, die met W. C. BEIJERINCK, naar de derde —, in de vijfde klasse, aan L. H. F. VAN SCHEVICHAVEN, en J. F. SCHLOSSER, die met P. A. DE BRUIN, naar de vierde —, en in de zesde klasse, aan D. W. KOOPS en C. T. MARIUS, die met E. ENKLAAR, naar de vijfde klasse, bevorderd werden.

Getuigschriften van bijzondere vlijt, in de beoefening *der Wiskunde*, werden uitgereikt, aan J. WILLEMSEN, (die voor zijne menigvuldige Getuigschriften, bij het verlaten der Scholen, een fraaije doos met Mathematische Instrumenten, ten geschenke ontving,) en aan C. T. MARIUS; — *der Geschiedenis*, aan G. H. BRAND en L. H. F. VAN SCHEVICHAVEN; — *der Oude Aardrijkskunde*, aan W. VERSTEEG en denzelfden G. H. BRAND; — *der Nieuwe Aardrijkskunde*, aan D. W. KOOPS, en *der Fabelkunde*, aan J. F. C. KRONENBERG.

Met gepaste vrijmoedigheid, betuigden de met prijzen begiftigde Leerlingen, aan Heeren Curatoren hunne dankbaarheid; en eindelijk besloot de Rector deze plegtigheid, met een woord van dankbetuiging aan alle aanwezenden, voor hunne vereerende tegenwoordigheid.

NIJMEGEN.

Den 7den September. Heden had de gewone halfjarige Promotie en Prijs-uitdeeling bij de Latijnsche Scholen, alhier plaats.

Na eene korte Voorafspraak van den Rector, namen twee Leerlingen der eerste klasse: W. VAN LIJN-

LIJNDEN en A. J. C. H. PAYEN, met prijzen van promotie en naarstigheid begiftigd zijnde, van de Scholen afscheid; de eerste met eene Redevoering: *De dicto Cornelii Nepotis: magnos homines virtute metimur non fortunâ;* de andere: *De Phaedri effato: nisi utile est, quod facimus, stulta est gloria.*

Daarna werden verscheidene Leerlingen, der overige klassen, met prijzen, deels van promotie, deels van naarstigheid, naar hoogere klassen bevorderd. De prijzen van promotie, vielen ten deel in de tweede klasse: aan H. C. PAYEN; in de derde: aan M. ARNTZ; in de vierde: aan J. W. GREVINCK; in de vijfde: aan N. ARNTZ; in de zesde: aan A. W. M. JONGENEEL. Prijzen van naarstigheid, voor de meeste vorderingen in het Grieksch, werden verleend aan: G. W. DE LA COUTURE en H. J. VAN HULST; in de Geschiedenis en Fabelkunde, aan: R. REIJNEN, G. E. J. EVERTS en E. J. HASPELS, in de Wiskunde, aan: J. A. SINGENDONCK en M. COENEN. Met getuigschriften werden gepromoveerd: B. C. BOESSES en J. S. BROEDELET, en zonder eerbewijs C. G. SMELTEN en B. STEMBERG BOSCH. Nog ontvingen, buiten promotie, in de laagste klasse: getuigschriften G. C. VAN GULPEN en W. H. TEN HOET. Al de met prijzen begiftigde Leerlingen, betuigden met veel bevalligheid, deels in Latijnsche, deels in Nederduitsche versmaat, hunnen dank aan Heeren Curatoren, in tegenwoordigheid, en ten genoegen van eene talrijke schare van toehoorders en aanschouwers; waarna de Rector met eenige Dichtregelen de plegtigheid besloot, die door een aangenaam en verv[illegible]kend Orgel-Muzijk begonnen, en van tijd tot tijd afgewisseld was.

D O E S B O R G H.

Den 13den Augustus. Heden werd alhier, in de Gasthuis-Kerk, de halfjarige Promotie gehou-

den. De Rector opende deze plegtigheid, met eene Prolusio, welke met aanspraken aan de Wel Ed. Achtb. Heeren Curatoren, den onlangs tot ons overgekomenen Conrector, den Wel Eerw. zeer geleerden Heer en Mr. A. J. VAN MARLE, en aan de Discipelen, zoo in het algemeen, als in het bijzonder aan degenen, die tot de Akademische lessen bevorderd waren, besloten werd. Daarna hielden deze tevens met præmia vereerde Jongelingen, met namen J. G. LUIJKEN GLASHORST, F. G. GAUTSCH en S. WESSELINK, door hen zelven bewerkte Redevoeringen, de eerste: *De P. C. Scipione Africano Majore*; de tweede: *De Hectore Homerico*; en de laatste: *De Hannibale.* Vervolgens sprak de insgelijks bekroonde Leerling der tweede klasse, die met zijne Mede-Leerlingen, A. VAN EPEN MIDDELHOVEN en C. T. CLUMPER, tot de eerste klasse bevorderd werd, een door hem zelven vervaardigd opstel, *De Miltiade*, met veel vrijmoedigheid uit. Daarna ontvingen L. G. J. JANSEN, met het lot tegen G. W. BOLAND en D. F. GLASHORST, welke alle van de vierde klasse naar de derde overgingen en J. C. HENTZEPETER, Discipel der vijfde klasse, hunne welverdiende praemia, waarvoor zij ook op eene gepaste wijze, aan H. H. Curatoren hunnen dank betuigden. Ten laatsten ontvingen de niet bekroonde Leerlingen, loffelijke en welverdiende getuigschriften, wegens hunne betoonde vlijt en gemaakte vorderingen. Op deze wijze eindigde deze plegtigheid, welke door eene talrijke bijeenkomst van beiderleie sexe, verhoogd werd.

TIEL.

Den 3den September, had alhier de gewone jaarlijksche Promotie plaats, bij welke gelegenheid de Rector C. F. NAGEL, als thans Emeritus, 't Rectoraat aan zijnen opvolger P. H. TIJDEMAN

overdroeg, welke dit met weinige woorden beantwoordde. Tot de Akademische lessen werd bevorderd, na 't houden eener Redevoering: *De Bellica Romanorum Virtute*, MOREES. Waarop onder de gewone plegtigheden met prijzen begiftigd werden, HIJMANS, NAGEL en POST.

D E L F T.

Op den 9den Augustus l. l., had alhier de gewoone Prijs-uitdeeling en Promotie van de Leerlingen dezer Latijnsche Scholen, met de gewone plegtigheid in de Fransche Kerk plaats, en werd door een fraai Orgel-Muzijk geopend. Daarna hield de naarstige Jongeling A. VAN DER GOES, die van de onderste tot de hoogste orde der eerste klasse was bevorderd, in tegenwoordigheid van een groot en luisterrijk aantal kundige Toehoorders, oefenings halve, eene Redevoering door hem zelven gekozen, opgesteld en bewerkt: *De Vera amicitia*. Na het eindigen dezer Redevoering, die de algemeene goedkeuring wegdroeg, werd hij met eenen aanzienlijken Eereprijs beschonken. Hierna heeft de Heer A. W. GEERS, Rector dezer Scholen, op eene gepaste wijze, de Vergadering herinnerd, aan het overlijden van den Wel Eerw. zeer geleerden Heere J. W. VAN IJSSUM, Curator der Latijnsche Scholen alhier, en tevens door eene treffende aanspraak, die met algemeene goedkeuring werd gehoord, de belangen der Scholen aanbevolen, aan den Wel Eerw. zeer geleerden Heer J. VAN SEIJST, welke bij het Collegie van Heeren Curatoren, de plaats van den Overledenen heeft vervangen.

Daarna geschiedde ook de bevordering tot hoogere klasse en orden, en de uitdeeling der prijzen, aan de volgende in naarstigheid bijzonder uitmuntende Leerlingen:

Van de hoogste orde der tweede klasse, tot de onderste der eerste: W. FRANKAMP en H. W. C.

LEEREN. Van de onderste tot de hoogste der tweede klasse: A. J. BOON. Van de derde tot de onderste orde der tweede klasse: M. D. DE BRUIN, N. J. VAN DER MANDELE en A. VAN DER MAAREL. Van de hoogste orde der vijfde, tot de vierde klasse: J. J. SAS, C. L. HAPPEL en F. J. DE FREITAG. Van de onderste tot de hoogste orde der vijfde klasse: J. H. SCHOLTEN.

Alle deze in vlijt zoo uitstekende Leerlingen, hebben aan Heeren Curatoren, hunne dankzeggingen voor de ontvangene belooningen, op eene bevallige wijze gedaan, waarna deze plegtigheid door een fraai Orgel-Muzijk werd gesloten.

LEIJDEN.

Den 8sten Sept. De promotie van de leerlingen der Latijnsche Scholen, werd heden op de gewone wijze gevierd. De uitmuntende Jongelingen H. H. VAN STAVEREN en J. G. SLUITER, werden met eereprijzen bekroond en tot de Akademie bevorderd. De eerste hield eene redevoering *de sapientia divina in humani corporis forma perspicua*; de tweede *de Audocide oratore Attico.*

Vervolgens werden er declamationes gehouden, door drie veelbelovende Jongelingen F. C. G. BOSSE, C. VAN DER BREGGEN en G. L. VAN KAATHOVEN. De eerste sprak *de Paride Homerico*; de tweede *de Sallustii sententia; magis industriam quam tempus hominibus deesse*; de derde *de Catone Majore.*

Eindelijk werden door de onderstaande leerlingen gratiarum actiones gereciteerd: P. VAN OORDE, G. H. DE VRIESE, G. C. STRAM BLANKEN, H. DE BOSCH-KEMPER, G. G. VREEDE, J. G. SURINGAR, P. M. J. VAN GRASSTEK, P. C. MEERBURG, J. H. WARNSJOUW, C. LEEMANS, N. A. FRANCHIMONT, C. VAN DER POST, F. J. J. A JUNIUS, A. C. HANEGRAAFF, G. G. BRILL, P. VAN LELIJVELD, G. C. S.

PIC-

PICCARDT, P. A. MOQUETTE, H. J. BRILL en G. VAN OORDE.

GORINCHEM.

Den 19den Augustus. Heden werd alhier de jaarlijksche promotie der Latijnsche Schooljeugd, met de gewone plegtigheid gevierd. Na dat de Rector P. W. BOOT, dezelve met eene doelmatige Voorrede had geöpend, waar bij hij den Wel Eerw. zeer gel. Heer G. H. ERNST, als nieuw aangestelden Curator begroet had, bevorderde hij zijnen jongsten Zoon H. BOOT, uit naam der H. H. Curatoren, tot de Akademische Studiën; die daar op eene Redevoering hield: *De Theologia, omnium doctrinarum principe.*

Vervolgens werden de Leerlingen J. C. F. VAN APPELTERE, van de tweede naar de eerste klasse, — L. METMAN en C. VAN EETEN, van de vierde naar de derde klasse, — en E. D. VAN APPELTERE, met H. RAVENSWAAIJ, van de zesde naar de vijfde klasse bevorderd, terwijl J. K. COLTHOFF, nog op de zesde klasse bleef. Alle de gezegde leerlingen werden met aanzienlijke eereprijzen begiftigd, en ontvingen daar en boven elk een diploma, wegens vlijtige beoefening van de Mathesis en de gronden dier Wetenschap, waarvoor zij aan hunne begunstigers, op eene bevallige wijze, hunnen dank betuigden.

GOUDA.

Den 1sten Sept. 1824. Na voorafgaand onderzoek naar de vorderingen der Leerlingen aan het Gijmnasium alhier, zoo in de Grieksche en Latijnsche Letterkunde, als in de daarmede in verband staande Wetenschappen; had heden, onder voorzitting van Heeren Curatoren, de openbare bevordering plaats, welke plegtigheid door den Rector met eene voorafspraak geopend werd.

Tot het Akademisch onderwijs gingen over, werden volgens gewoonte met eerepenningen be-

gifdigd, en hielden met veel vrijmoedigheid en bevalligheid, hunne eigene gekozene en bewerkte redevoeringen J. C. GROOTENDORST, *de Hermanno Boerhavio* en A. H. J. RAVESTEIN MEDENBLIK, *de Guilielmo primo.* De eerste werd vereerd met een *praemium ordinarium*; de tweede met een *praemium diligentiae.* De Grieksche prijs was behaald door denzelfden J. C. GROOTENDORST.

Van de onderste tot de bovenste orde der eerste klasse, ging over T. KOEMANS, met een *praemium ordinarium en diligentiae*; van de tweede tot de eerste klasse F. J. VAN BOL'ES met een *praemium ordinarium en diligentiae*; van de derde tot de tweede werden bevorderd: A. M. LANKHORST, met een *praemium ordinarium*, en A. J. C. VAN BIJNKERSHOEK VAN DER KOOG, met een *praemium diligentiae*; van de vierde tot de derde A. GIJSBERTI HODENPIJL, met een *praemium ordinarium en diligentiae*; van de zesde tot de vijfde O. BRAET BISDOM, met een *praemium ordinarium en diligentiae*; eindelijk van de onderste tot de bovenste orde der zesde klasse, gingen over: J. C. TEN BRUMMELER ANDRIESSE, met een *praemium ordinarium en diligentiae* en J. C. LUIJKEN, met een *praemium ordinarium*, voor welke ontvangene geschenken zij hunne *gratiarum actiones* uitspraken. Vervolgens werden door Heeren Curatoren nog loffelijke getuigschriften voor gemaakte vorderingen in de wetenschappen vereerd, aan: J. C. GROOTENDORST, in de Wiskunde, A. J. RAVESTEIN MEDENBLIK, in de nieuwe Aardrijkskunde, F. J. VAN BOL ES in de Wiskunde, in de nieuwe Aardrijks en nieuwe Geschiedkunde, A. M. LANKHORST, in de nieuwe Geschiedkunde; eindelijk A. GIJSBERTI HODENPIJL, in de oude en nieuwe Aardrijkskunde, in de oude en nieuwe Geschiedkunde en in de Fabelkunde.

Deze plegtige feestviering met Orgelmuzijk begon-

gonnen, afgewisseld en gesloten, is tot algemeen genoegen gehouden.

ENSCHEDE.

Den 12den Augustus. Het halfjarig Zomer-Examen alhier, zoo in de Grieksche en Latijnsche, als in de daar mede in verband staande Wetenschappen, had op den 22sten Junij, onder Voorzitting van Heeren Curatoren, plaats gehad, en heden geschiedde de gewone promotie der Latijnsche en Fransche School, en de uitdeeling der prijzen aan de boven hunne mede Leerlingen uitmuntende Jongelingen. Bij deze gelegenheid werd de plegtigheid geopend, met eene wel uitgewerkte Redevoering in het Nederduitsch door onzen Rector, den Wel Edelen Zeer Gel. Heer A. P. VAN DE SIEPKAMP, *over het verloopen des tijds en het gebruik van denzelven te maken.*

Voor de Latijnsche school werden met prijzen begiftigd: tweede klasse: H. G. BLIJDENSTEIN, derde klasse: J. C. A. VAN DE SIEPKAMP, vierde klasse: L. GREVE, vijfde klasse: B. W. BLIJDENSTEIN, zesde klasse: N. UITENDIJK, welke alle Heeren Curatoren op eene bevallige wijze in het Latijn bedankten; voorts werd aan den verdienstelijken Jongeling H. R. MEIJER, een loffelijk getuigschrift uitgereikt.

Voor de Fransche School ontvingen prijzen: derde klasse: de eerste prijs J. LAMMERINCK, en de tweede prijs: D. W. JENNES, vierde: A. HARPERINK, vijfde: J. GESHATE, welke mede Heeren Curatoren in de Fransche Taal bedankten.

De plegtigheid is tot algemeen genoegen in de groote kerk gehouden, onder voorzitting van Burgemeesteren dezer Stad en Heeren Curatoren. Aanzienlijk was het getal toehoorders, en werd deze plegtigheid met een Instrumentaal Muzijk geëindigd, gelijk zij daarmede was begonnen en afgewisseld.

OOTMARSUM.

Den 27sten Augustus. Heden werd alhier, in het Kerkgebouw der Hervormde Gemeente, het Examen over onze Latijnsche Schooljeugd, gehouden. — De veel belovende Jongeling, H. K. ROESSINGH, van *Nienhuis*, tot hooger onderwijs bevorderd, sprak te dier gelegenheid eene Redevoering uit: *Ad dictum Terentianum: Homo sum: humani nihil a me alienum puto*; en werd dit werk loffelijk, en tot algemeen genoegen, door denzelven volvoerd.

OLDENZAAL.

Op den 8sten Julij had alhier het gewone halfjarig Examen der Latijnsche Schooljeugd plaats, en nadat hetzelve tot genoegen van H. H. Curatoren en verdere Toehoorders was afgeloopen, werd op den volgenden dag de jaarlijksche Promotie in de Gereformeerde Kerk gehouden. — Deze plegtigheid werd ten 10 ure geopend, door den Rector J. WERLING, met eene verhandeling: *De statu civili, religione ab vita domestica majorum nostrorum.* Hierna tot de promotie zelve overgegaan zijnde, werden de navolgende Jongelingen bevorderd tot de Akademische lessen; J. E. STROINK VAN ALMELO en J. B. HULSBEKE. Deze Jongelingen beklommen vervolgens den predikstoel; en hield de eerste eene door hem zelven bewerkte Redevoering: *de Historiae studio, cuivis ingenuo adolescenti commendando*, terwijl de tweede vervolgens handelde: *De simulata pietate.* Beide spraken met zeer veel vrijmoedigheid en verwierven zich de goedkeuring van allen, die hen hoorden; ook nam de eerste tevens deze gelegenheid waar, om H. H. Curatoren voor zijne ontvangene praemie te bedanken. — Van de derde tot de tweede klasse werden bevorderd: A. SIEMERINK en H. BOORES VAN LOSSER, beide met praemien. Van de vierde tot de derde klasse: (hoogste

ſte des Conrectors tot de laagſte des Rectors) J. T. H. HULSKEN VAN LOSSER en P. F. NIEUWENHUIS, de eerſte met eene praemie. Van de zesde tot de vijfde klasſe: H. W. STORK, T. A. A. KISTEMAKER, J. H. HELDERMAN en H. P. GELDERMAN, de eerſte met eene praemie. De met praemien begiftigde Jongelingen ſpraken met eene gepaste vrijmoedigheid voor H. H. Curatoren, zoo in Dichtmaat als in Proza, hunne gratiarum actiones uit, en alzoo liep dit letterfeest, met Orgelmuzijk aangevangen, afgewisſeld en beſloten, tot genoegen van alle aanwezenden ten einde.

APPINGADAM.

Den 30ſten Augustus 1824. Op den 7den Julij werd, in tegenwoordigheid van Heeren Curatoren en een aanzienlijk getal Toehoorders, het examen der Latijnſche Schooljeugd in alle de bij het reglement voorgeſchrevene kundigheden alhier gehouden, en met algemeen genoegen ten einde gebragt. Waarna op heden de openbare promotie, door den Rector den Heer H. N. BOSKER, met eene korte redevoering geopend, en de navolgende door Heeren Curatoren bepaalde bevorderingen bekend gemaakt werden. Uit de eerſte klasſe tot de Akademie werd bevorderd: G. P. HOUWERZIJL. Uit de tweede tot de eerſte: A. DU CLOUX en J. DIJKHUIZEN. Uit de derde tot de tweede, J. J. HUIZINGA. Van de ſchool des Conrectors werden bevorderd, van de vierde tot de derde klasſe: S. VAN DEN BROEK en D. CANNEGIETER; met prijzen werden begiftigd: G. P. HOUWERZIJL, in de eerſte klasſe, en S. VAN DEN BROEK, in de vierde. In de derde klasſe ontvingen getuigſchriften J. J. HUIZINGA; in de vierde D. KANNEGIETER en W. DU CLOUX, alle drie wegens aanmerkelijke vorderingen, de eerſte in de Griekſche taal, de tweede in het Latijn, en de derde in het opſtellen der Themata. De uitdeeling aan de Jongelin-

gen onder toepasselijke aanspraken verrigt zijnde, betrad de zeer gevorderde, naar de Akademie bevorderde Jongeling G. P. HOUWERZIJL, het spreekgestoelte, en hield met algemeenen lof en bijval zijne door hem zelven gekozene en behandelde Redevoering: *de Ambitione*, na wien de naarstige Jongeling S. VAN DEN BROEK, voor het ontvangen boekgeschenk, zijne gratiarum actio aan Heeren Curatoren met veel bevalligheid uitsprak. Dit afgeloopen zijnde, hield de Rector eene korte aanspraak tot sluiting van dit feest, hetwelk, even als het met Orgelspel aangevangen en afgewisseld was, ook daarmede geëindigd werd.

Ook kan van hier worden berigt, dat er thans bekwame gelegenheid is, tot het plaatsen van Jongelingen in kost en inwoning, om onderwezen en bekwaam gemaakt te worden, in alle Wetenschappen gevorderd als voorbereiding tot het Akademisch onderwijs, als ook in de Fransche taal, bij den bovengenoemden Rector der Latijnsche Scholen alhier, bij wien ook, de voorwaarden zijn te verneemen.

B R E D A.

Den 9den September, is de Promotie der Latijnsche Schooljeugd, met de gewone plegtigheid verrigt. Na eene korte Vooraffpraak, van den Rector A. L. KALDENBACH, zijn tot de Akademische lessen bevorderd, C. LANGEWEG en C. F HARTMANN, hebbende de eerste eene rede uitgesproken: *De Batavorum, non Graecis nec Romanis ulla in re cedente, Gloria.* De tweede: *In laudem Theologiae.* Vervolgens zijn van de vijfde, tot de bovenste klasse bevorderd: J. G. BETZ en J. C. P. M, PELS RIJCKEN. Van de derde, tot de vierde: W. E. G. C. F. HARDIJ. Van de tweede naar de derde: J. S. VERTHOLEN en C. D. VAN NAERSSEN. Terwijl van den tweeden tot den eer-

sten

ften rang der benedenste klasse overgegaan zijn: F. G. HERMUS en G. P. H. KOCKEN.

Wijders zijn, om hunne gemaakte vorderingen, in de *Mathesis*, met vereerende getuigschriften begiftigd: C. F. HARTMANN en J. G. BETZ.

Alle deze hebben de Heeren Curatoren, voor de bekomene eereprijzen, op eene bevallige wijze bedankt, en deze plegtigheid is met Orgel-Muzijk, gelijk dezelve begonnen en voortgezet was, geëindigd

---

KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

GELDERLAND.

ARNHEM.

EDE, den 22sten Augustus. Onze Leeraar, G. J. SCHOTHORST, maakte ons heden den dood bekend van Ds. J. W. VAN IRHOVEN LEEMAAN, eenen onzer vorige Predikanten. Wij werden aan zijn vriendelijk en minzaam karakter herinnerd, en aan den ijver en getrouwheid, waar mede hij van October 1790 tot Mei 1792, het Evangelie der genade, onder ons heeft verkondigd, terwijl wij ernstig werden opgewekt, om de vermaningen welke wij uit zijnen mond gehoord hadden, getrouw op te volgen. Zijne nagedachtenis blijve onder ons gezegend.

SPANKEREN. Ds. H. W. DE WILDE, staat gereed om zijn werk onder ons te beginnen.

HALL zal eerstdaags vakant zijn.

NIJ-

NIJMEGEN.

LEEUWEN, den 22sten Augustus. Heden maakte onze Leeraar, Ds. H. J. HITJER, ons bekend, met het afsterven van een' onzer vorige Leeraren, den Wel Eerw. zeer gel. Heer H. VAN DER LINDEN, laatst Pred. te *Oudelande*. Gedurende vijf jaren, is zijn Eerw. onder ons in den dienst des Evangelie's werkzaam geweest, en heeft zich onze achting en liefde verworven. Aandoenlijk was ons daarom dit berigt, en onze droefheid werd vermeerderd, door het aandenken aan de nagelatene Weduwe en Kinderen.

RANDWIJK EN LAKEMOND, den 23sten Augustus. Heden is de Kerkeraad, in tegenwoordigheid van den Consulent dezer Gemeente, Ds. A. JONCKERS, Pred. te *Heteren*, overgegaan ter vervulling der hier bestaande vakature.

Op het zestal werden geplaatst:

DD. M. P. VAN DOESBURG, J. C. KOBUS, A. VAN DEN BRANDHOFF, A. BROWN, H. J. HITJER, S. VAN DER MARK, resp. Predd. te *Rennesse* en *Noordwelle*, *Resfen* en *Doornik*, *Schalkwijk*, *Elkum*, *Puflijk* en *Leeuwen*, en *Beuningen*.

Op het drietal:

DD. J. C. KOBUS, A. VAN DEN BRANDHOFF en A. BROWN, met het lot tegen M. P. VAN DOESBURGH.

Uit welk drietal beroepen is, Ds. A. VAN DEN BRANDHOFF, Pred. te *Schalkwijk*.

WINSSEN vakant. Zie Nov. 1822.

HORSSEN vakant. Zie Febr. 1822.

OOIJ EN PERSINGEN vakant. Zie Dec. 1822.

WIJCHEN, LEUR EN DIEDEN vakant. Zie April 1824.

ZUTPHEN.

HENGELO. Zie April 1824.

WARNSVELD: Zie Aug. 1824.

T I E L.

In de Vergadering van het Klassikaal Bestuur, gehouden l. l. den 28sten Julij, is aan Ds. H. VERMEER, bevestigd Pred. te *Ommeren*, acte van Lidmaatschap dezer Classis bezorgd.

ECK EN WIEL. Daar de Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, op het beroep van onzen aanstaanden Leeraar reeds zijn ingekomen, hopen wij Zijn Wel Eerw. weldra onder ons zijn dienstwerk te zien aanvaarden.

BUURMALSEM, staat vakant te woden. Zie Junij 1824.

Z A L T-B O M M E L.

OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN, den 28sten Mei. Ds. J. H. OOSTERDIJK, Pred. *Lunteren*, voor de op zijn Eerw. alhier uitgebragte beroeping bedankt hebbende, is andermaal, op vertoonde acte van collatie der Hoog Ed. Geb. Jonkvrouwe VAN HAAFTEN, beroepen de Wel Eerw. Heer J. C. MULLER, S. Min. Cand. bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*.

OPHEMERT EN ZENNEWIJNEN, den 29sten Aug. Heden is alhier door den Consulent der Gemeente, Ds. H. POTHOLT VAN DORP, Pred. te *Varik*, met eene Leerrede over 1 *Cor*. II: 1*b*. *U verkondigende het getuigenis Gods.*, in den H. dienst bevestigd, de Wel Eerw. Heer J. C. MULLER, S. Min. Cand. bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*. De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Consulent, mede door de Wel Eerw. Heeren W. J. VAN EEDEN, J. M. VAN HULSTEIN en J. J. VAN WALSEM, Predd. te *Opijnen* en *Heesselt*, *Wadenoijen* en *Alforst* en *Appeltern*. Des namiddags hield de Bevestigde eene Intre-rede over *Joh.* IV: 34*b*. *Mijne spijze is, dat ik doe den wil des genen die mij gezonden heeft, en zijn werk volbrenge.*

HURWENEN, den 1sten Sept. Ds. A. R. RUTGERS,

GERS, Pred. te *Lent*, vóór de beroeping naar deze Gemeente bedankt hebbende, zoo worden H. H. Kandidaten uitgenoodigd, om hunne gaven alhier te laten hooren, en verzocht hunne getuigschriften aan den Consulent dezer Gemeente, Ds. H. J. VAN NOORDEN, Pred. te *Bruchem*, te vertoonen.

POEDEROIJEN EN LOEVESTEIN vakant. Zie Nov. 1819.

HEDEL vakant. Zie Junij 1824.

EST staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

GELLIKUM. Zie Julij 1824.

VARIK staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

ZALT BOMMEL staat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

HARDERWIJK.

GARDEREN, den 12den Aug. 1824. Heden is, uit een te voren gemaakt drietal, waarop geplaatst waren, de Heeren:

H. SLOTHOUBER, Kandidaat tot den H. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*. A. LAMBRECHTS, Pred. te *Lienden* en A. L. EVERWIJN, Pred. te *Voorthuizen*, tot Herder en Leeraar dezer Gemeente beroepen, de Wel Eerw. zeer Gel. Heer H. SLOTHOUBER, die dit beroep, onder inwachting van de noodige goedkeuringen, heeft aangenomen.

DOORNSPIJK. Zie Junij 1824.

HIERDEN staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

ZUID-HOLLAND.

'S GRAVENHAGE.

DELFT vakant. Zie Mei 1824.

ROTTERDAM.

ROTTERDAM. Op den 25sten Julij l. l. vierde onze zeer geachte Leeraar, de Wel Eerw.

Eerw. zeer Gel. Heer J. F. SPRENGER VAN EIJK, dankbare gedachtenis van zijnen 25 jarigen Evangelie-dienst in de Gemeenten van *Segveld*, *Kethel*, *Vlaardingen* en *Rotterdam*, met *Ps.* CXVI: 12. *Wat zal ik den Heere vergelden, voor alle zijne weldaden aan mij bewezen?*

Insgelijks vierde op den 15den Aug. l. l. onze geachte Leeraar, de Wel Eerw. zeer Gel. Heer H. OORT, dankbare gedachtenis van zijnen 25 jarigen Evangelie-dienst, in de Gemeenten van *Hogeveen* in *Drenthe*, *Zwolle* en *Rotterdam*, ten tekst nemende 1 *Tim.* I: 12. *En ik danke hem, die mij bekrachtigd heeft [namelijk] Christus Jezus onzen Heere, dat hij mij getrouw geacht heeft, [mij] in de bediening gesteld hebbende.*

De Gemeente alhier heeft aan deze beide Leeraren, bij deze gelegenheid, hare warme belangstelling, op eene zeer kiesche, en vereerende wijze betoond, en houdt niet op, God te bidden, om den ruimsten zegen op den dienst van deze, en alle hare hartelijk geliefde Leeraren.

POORTUGAAL, den 29sten Augustus 1824. Heden ontvingen wij het treurig berigt, omtrent het overlijden van den Wel Eerw. zeer gel. Heer G. METTINGANG, weleer ook Leeraar, in deze Gemeente, doch laatstelijk rustend Pred. van *Huizen*. Velen van ons, herinnerden zich nog levendig den ijver van dezen braven man, in het verkondigen van het Evangelie, met welke hij eenen regt Christelijken wandel vereenigde, en deze herinnering doet ons weenen over zijnen dood. Onze tegenwoordige Leeraar, Ds. J. DE JONG, bepaalde ons bij deze gelegenheid bij de verdiensten van dezen Leeraar, spoorde ons tot opvolging aan van dat Evangelie, het welk ook bij ons verkondigd had, en wekte ons op, om door geloof en Godsvrucht, ons vroeg voor den dood te bereiden.

RHOON

RHOON vakant. Zie Junij 1824.

POORTUGAAL staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

LEIJDEN.

NIEUWVEEN EN KALSLAGEN, den 5den September. Heden werd onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer P. SCHOENMAKERS, bevestigd door den Wel Eerw. Heer H. PROPER, Pred. te *Leijden*, aan wien de Consulent dit werk had afgestaan, met eene Leerrede over 1 *Tim.* III: 1. en dus over de hooge voortreffelijkheid van het Christelijk Leeraars-Ambt.

De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en den Consulent, D. VAN ECHTEN, Pred. te *Zevenhoven*, door de Wel Eerw. Heeren: A. VERWEIJ, Predd. te *Leijden*; H. HUIJSER, te *Langeraar*; J. H. MALHSTEDE, te *Leiderdorp*; E. NIEKERK, te *Aarlanderveen*; R. NIEUWKOOP, te *Rhijnzaterwoude* en A. T. BEAUSAR, te *Ritthem*.

De bevestigde Leeraar, aanvaardde des namiddags zijn werk onder ons, met eene Leerrede over 1 *Cor.* I: 23*c.* en betoogde: dat CHRISTUS de gekruiste, de hoofd inhoud moet zijn der prediking van den Evangelie-Dienaar.

OUDSHOORN; ter vervulling van de vakature, heeft de Kerkeraad, na verzochte en verkregenen handopening, ten overstaan van den Consulent den Wel Eerw. Heer J. HEENK, Pred. te *Woubrugge*, het navolgende viertal van Predikanten gemaakt:

DD. VAN VELZEN, DE WILLIGEN, STEENHOUWER en HAZEU, Predd. te *Hoogeveen*, *Meern*, *Ransdorp* en *Abkoude*, en daar uit beroepen de Wel Eerw. Heer F. DE WILLIGEN. Na dat de beroeping door den Wel Ed. geboren Heer dezer Plaats was geagreëerd, is dezelve aan den beroepenen toegezonden, die, na beraad, dezelve heeft

heeft aangenomen, en dus met verlangen, door ons wordt gewacht.

HAZERSWOUDE. Na eene vijfenvijftig jarigen Evangelie-arbeid, heeft onze waardige Leeraar, de Wel Eerw. Heer A. J. VATEBINDER, gedrongen door ligchaams-ongemakken, het Emeritaat verzocht, en door Zijne Majesteit, salvo honore et stipendio verkregen. Uit kracht van dit besluit, heeft de Eerw. Kerkeraad vrijheid verzocht, en ontvangen, om in de aanstaande vakature te mogen voorzien.

LEIMUIDEN staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

LEIJDEN vakant. Zie Aug. 1824.

DORDRECHT.

NIEUW-LEKKERLAND. Den 15den Augustus, werd onze beroepen Leeraar, Ds. A. J. DIEMONT, bij afstand van den Consulent, Ds. J. E. C. DE WIJS, Pred. te *Alblasserdam*, bevestigd door zijnen Broeder Ds. J. J. W. DIEMONT, Pred. te *Haastrecht*, met eene Leerrede over 1 *Thess.* V: 12, 13. *En wij bidden u, broeders, erkent de genen die onder u arbeiden, en uwe voorstanders zijn in den Heere, en u vermanen: En acht ze zeer veel in liefde, om hunnes werks wille. Zijt vreedzaam onder malkanderen.*

De oplegging der handen is geschied, behalve door den Heer Bevestiger, door de Wel Eerw. Heeren: J. E. C. DE WIJS, J. WALLER, G. JANSSEN, B. J. SWALUE en B. VAN WILLES, respective Predikanten te *Alblasserdam*, *Streefkerk*, *Molenaarsgraaf*, *Schoonhoven* en *Lekkerkerk*. De Bevestigde deed 's namiddags zijne intrede, ten tekst nemende *Hand.* VIII: 5. *Philippus kwam af in de Stad van Samaria, en predikte hun Christus.*

NIEUW-BEIJERLAND, den 15den Augustus Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. DAGEVOS, gaf ons heden, bij het slot van zijne Leerrede,

berigt van het overlijden van een onzer voormalige Leeraren, den Wel Eerw. zeer gel. Heer G. G. AKERSLOOT, laatst Pred. te *Leijden*. Zijn Wel Eerw. bekleedde onder ons het Leeraar-Ambt, den tijd van bijna drie jaren. Wij werden bij deze gelegenheid door onzen Leeraar opgewekt, om te gedenken aan de lessen van onzen Voorganger, en ons te bereiden tot eene zalige onsterfelijkheid.

OUD ALBLAS. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. J. DE JONGE, bij besluit van Zijne Majesteit, van den 1sten April 1824. N°. 86. Emeritus salvo honore et stipendio, goedgunstiglijk verklaard zijnde, werd in eene Kerkeraads Vergadering, den 24sten Augustus, door den Gecommitteerden van het Klassikaal bestuur van *Dordrecht*, den Wel Eerw. Heer J. J. NEUMAN, Pred. te *Sliedrecht*, behoorlijk losgemaakt, en heeft daarna den 29sten Augustus afscheid gepredikt, ten tekst nemende *Matth.* XVII: 5*b*. *Hoort Hem*. Hartelijk wenschen wij, dat deze onze geliefde Leeraar, nog lang een aangenaam genot van de aan zijn Eerw. verleende rust mag smaken.

BRANDWIJK EN GIJBELAND. Den 8sten September zagen wij aan ons Nieuw Kerkgebouw, tot welks stichting wij door de gunstige dispositie van Z. M. den Koning, en de testamentaire beschikking van den overledenen Ambachtsheer S. ONDERWATER, in staat gesteld werden, den 11den van Maart l. l. den eersten steen leggen, en werden wij bij die gelegenheid tot gepaste overdenkingen opgewekt, in eene redevoering over *Neh.* II: 20. *God van den Hemel die zal het ons doen gelukken, en wij, zijne knechten, zullen ons opmaken en bouwen*, welke redevoering de Wel Eerw. en zeer gel. Heer A. P. VAN GRONINGEN, Predikant te *Bleskensgraaf*, hield, daar de Consulent G. JANSSEN, Predikant te *Mo-*

ksnaarsgraaf, dien men tot dat werk uitgenoodigd had, verhinderd werd, door het treurig afsterven van eene zijner naaste betrekkingen.

Heden vergaderden wij voor de eerstemaal in het nu voltooide Kerkgebouw; en werd hetzelve door den bovengenoemden Heer A. P. VAN GRONINGEN, plegtig Gode en zijnen dienst toegewijd, met eene Leerrede over 1 *Kon.* VIII: 29 en 30. *Dat uwe oogen open zijn enz.*

BRANDWIJK EN GIJBELAND vakant. Zie Nov. 1823.

GORINCHEM. Zie April 1824.

HOOG BLOKLAND. Zie Julij 1824.

GOUDA.

BERGAMBACHT, den 29sten Aug. 1824. Heden maakte onze Leeraar W. K. M. VAN LEEUWEN VAN DUIVENBODE, ons het afsterven bekend, van den Wel Eerw. Zeer Gel. Heer G. METTENGANG, rustend Pred. van *Huizen*, die ook alhier 2 jaren het Evangelie verkondigde, en zoo wel door den ijver, waarmede hij dit deed, als door zijnen godvruchtigen wandel, zich zoo nuttig en beminnelijk maakte, dat allen, die hem gekend hebben, deze kennisgeving, gepaard met gepaste herinneringen en opwekkingen, niet zonder aandoening konden hooren, en nog zijne nagedachtenis zegenen.

NOORDELOOS, den 5den Sept. 1824. Heden werd onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer H. LANGENBERG, alhier in zijnen Evangeliedienst bevestigd, door onzen Consulent Ds. S. H. KOORDERS, Pred. te *Meerkerk*, met eene leerrede over *Rom.* I: 16*a*. *Ik schaam mij het Evangelie van Christus niet.* De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger, door de Wel Eerw. Heeren VAN HEINSBERGEN, DE RAPPER en VERBEEK, respective Predikanten te *Ameide*, *Nederhemert* en *Goudriaan*.

 De

De bevestigde deed daarop zijne intrede, met *Joh.* IV: 36*a*. *Die maait ontvangt loon, en vergadert vrucht ten eeuwigen leven.*

GOUDA, den 12den Sept 1824. Onze Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. H. KROM, herinnerde ons gisteren aan zijnen 25 jarigen dienst bij deze Gemeente, predikende over 2 *Joan.* vs. 8. *Ziet toe voor u zelven, dat wij niet verliezen het geen wij gearbeid hebben, maar eenen vollen loon mogen ontvangen.*

OUDEWATER, den 12den Sept. 1824. Onze jongste Leeraar H. J. TOL, Theol. Doctor, andermaal eene beroeping naar *Kampen* ontvangen hebbende, berigtte ons heden, dat hij zich verpligt had gevoeld, deze beroeping te moeten aannemen. Zoo dat

OUDEWATER eerlang vakant zal worden.

GROOT AMMERS. Zie April 1824.

BERKENWOUDE vakant. Zie Junij 1824.

GOUDA. Zie Aug. 1824.

LANGERAK BEZUIDEN DE LEK staat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

NIEUWLAND. Zie Aug. 1824.

B R I E L L E.

OUDE TONGE, den 29sten Aug. Heden maakte onze Leeraar, Ds. J. J. LE ROY, aan de Gemeente bekend, dat te *Amsterdam* overleden was, in den ouderdom van 65 jaren, de Wel Eerw. zeer gel. Heer G. METTENGANG, laast rustend Predikant van *Huijzen*, die van het jaar 1793 tot 1796. ook onder ons het Evangelie had verkondigd; zijnde zijn Eerw. zijne beminde Echtgenoote, met welke hij gedurende zijn verblijf alhier in het huwelijk trad, en die voor weinige maanden overleed, naar zijnen wensch, zeer spoedig gevolgd. Wij gedenken nog in liefde aan den overledenen, en zijnen arbeid, onder ons verrigt; gelijk wij dan ook daartoe nader werden

op.

opgewekt, door eene opzettelijke Leerrede over *Hebr.* XIII: 7. *Gedenkt uwer Voorgangeren, die u het woord Gods gesproken hebben, en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandeling.*

SIMONSHAVEN EN BIERT, den 8sten September 1824. Op heden heeft de Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent Ds. C. GUTTELING, Pred. te *Zuidland*, weder eene poging aangewend, ter vervulling onzer vakature. Ten dien einde werd het volgende drietal geformeerd: DD. J. J. SLOT, Predd. te *Hoogmade*. H. A. J. CALKOEN, te *Gasselternijveen*. en J. HUISKAMP, Kandidaat van den h. dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, en daaruit beroepen de Kandidaat J. HUISKAMP, welke die beroeping, in afwachting der Kerkelijke en Koninklijke approbatien, heeft aangenomen.

NIEUWENHOORN. Zie Junij 1824.

ZWARTEWAAL. Zie Aug. 1824.

NOORD-HOLLAND.

AMSTERDAM.

HUIZEN, den 29sten Aug. Onze Leeraar maakte ons heden, in eene voorafspraak, naar aanleiding van *Psalm.* LXXXIX: 49. *Wat man leeft er, die den dood niet zien zal?... die zijne ziel zal bevrijden van het geweld des grafs?...* het overlijden bekend van onzen laatstvoorgaanden Leeraar Ds. G. METTENGANG, die onze Gemeente van 1798 af, met ernst het Evangelie verkondigde, en door eenen Godzaligen wandel voorging, tot dat ligchaams zwakheid hem verpligtte, om in 1810, zijnen dienst behoudens eer en waardigheid neer te leggen, en sedert te *Amsterdam* wonende, en die Gemeente meermalen als ouderling ge-

gediend hebbende, aldaar op den 21sten Aug. in den Heere ontsliep. Wij wenschen de lessen en opwekkingen van onzen Leeraar ons ten nutte te maken, en den ontslapenen, die zijne hartelijke liefde tot ons, ook door beschikkingen heeft getoond, in dankbare en gezegende gedachtenis te houden.

NEDERHORST (DEN BERG.) den 5den Sept. 1824. Heden is onze beroepen Leeraar Ds. C. D. CANNE, onder ons bevestigd, door deszelfs Vader Ds. D. CANNE, Pred. te *Tzummarum*, bij afstand van den Consulent. De Bevestiger predikte over 2 *Tim.* IV: 5*b*. *Doe het werk van een Evangelist, maak dat men van uwen dienst ten vollen verzekerd zij.* De oplegging der handen is, benevens den Bevestiger, geschied, door Ds. HIRSCHIG, SWEIGHOLT en GOBIUS DUSART, Pred. te *Ankeveen*, *Loenen* en *Nichtevecht*.

De nieuwe Leeraar aanvaardde zijn dienstwerk met eene Leerrede over *Luc.* II: 30—32. *Want mijne oogen hebben uwe zaligheid gezien, die gij bereid hebt voor het aangezigt van alle volkeren: een licht tot verlichting der Heidenen, en tot heerlijkheid uwes volks Israels.*

BLARIKUM EN LAREN De Kerkeraad reeds eene beroeping uitgebragt hebbende op Ds. P. LEESEKAMP, Kand. te *Utrecht*, doch vruchteloos, alzoo zijn Eerw. een ander gelijktijdig ontvangen beroep heeft aangenomen, noodigt de Heeren Kandidaten uit, om hunne gaven in deze Gemeente te doen hooren.

KORTENHOEF. De handopening bij deze Gemeente ontvangen zijnde, wordt van wegens dezelve, hetzelfde verzoek aan de Heeren Kandidaten gedaan.

AMSTERDAM. Zie Julij 1824.

AMSTERDAM vakant. Zie Aug. 1824.

MUIDEN. Zie Aug. 1824.

HAAR-

HAARLEM.

ASSENDELFT. Zie Aug. 1824.

WORMER ſtaat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

ALKMAAR.

PETTEN. Onze Leeraar J. F. CONRADI, maakte ons den 11den Julij bekend, dat hij eene beroeping had ontvangen naar de Gemeente van *St. Pancras*, en eenigen tijd daarna vernamen wij van hem, dat hij zich verpligt had gevonden, deze beroeping, in afwachting der noodige approbatien, aan te nemen. Zoo dat

PETTEN wederom ſtaat vakant te worden.

EGMOND AAN DEN HOEF EN BINNEN, den 31ſten Aug. Wij kunnen van hier melden, dat de plaats van onzen vertrokken Leeraar, weldra ſtaat vervuld te worden; daar het beroep, uitgebragt op den Wel Eerw. Heer H. HENNIJ, Kandidaat bij het Provinciaal Beſtuur van *Utrecht*, na alvorens geagreerd te zijn door Mevrouwe GREGORIJ, Wed. TINNE VAN EGMOND, Vrouwe der drie *Egmonden* en *Rinnegum*, onverwijld is aangenomen, en zijn Eerw. aanſtonds denkt over te komen, na de approbatien van de Claſſis en den Koning bekomen te hebben. Met den Kandidaat waren op het drietal geplaatst.

DD. G. VAN WARMELO en T. J. WIJNOLDIJ, Predd. te *Heilo* en *Egmond aan Zee*.

ALKMAAR, den 5den Sept. 1824. Het groot beroemd Alkmaarsch Orgel, in de Groote of St. Lourenskerk alhier, ſedert eenige jaren zeer vervallen zijnde, werd op last der Plaatſelijke Regeering, met aanmerkelijke kosten door den Orgelmaker A. VAN GRUISEN EN ZONEN, tot vorigen luister geheel herſteld, en op dezen dag plegtiglijk als op nieuw ingewijd, door onzen oudſten Leeraar F. L. DER KINDEREN, die, na dat hij openlijk den pligtmatigen dank bewezen had,

aan de Ed. Achtbare Regeering voor de bevordering van de genoegens onzer Gemeente niet alleenlijk, maar ook van de geheele Stad, voor welke dit kunststuk eene eer en sieraad is, hetzelve met dankzegging en gebed Gode heiligde. Waarna het hersteld Orgel zich liet hooren, tot lof van God, door het spelen van *Gez.* II: 1, 3, 5. beurtgewijze door de Gemeente gezongen. Onze Leeraar betoogde vervolgens in eenige bijzonderheden den invloed, welken Orgelspel en Gezang hebben niet alleenlijk om ons tot Gods lof optewekken, maar ook den Christen te stemmen tot alle die gevoelens en aandoeningen, welke hem in zijne redelijke Godvereering betamen. Terwijl deze naar tijdsgelegenheid ingerigte rede telkens werd afgewisseld door het zingen, zoo door de geheele Gemeente, als bij beurtgezang, ook door de Wees- en Armekinderen, van Psalmen en Gezangen, welke voor onderscheidene aandoeningen van het hart gestemd zijn. Zoo verkreeg de kundige Organist KRAUCH, de geschikste gelegenheid, om van de kracht, de welluidenheid, en de treffende uitwerking, waarvoor ons Orgel gestemd en berekend is, de meest voldoende proeven te geven. De geheele Godsdienstige plegtigheid, liep alzoo af tot algemeen genoegen van eene talrijk vergaderde menigte, zoo van onze Gemeente, als van andere Christelijke Gezindheden, die dezelve met gepaste belangstelling en stichting bijwoonde.

MIDSLAND EN HOORN OP TERSCHELLING vakant. Zie April 1824.

ST. PANCRAS. Zie Aug. 1824.

WAAL EN KOOG vakant. Zie Aug, 1824.

HOORN.

TWISK, den 13den Augustus. De Kerkeraad dezer Gemeente, heeft ter vervulling der aanstaande vakature, door het Emeritaat van Ds. C.

VAN

VAN LOENEN, na verkregene handopening, bij het Departement voor de Zaken der Hervormde Kerk, enz. uit eene Nominatie van twaalf Predikanten, op het zestal gebragt:

DD. J. A. ROMKES, G. WARMELO, D. DAGEVOS, A. DIEPERINK, H. SCHREIJ, H. D. SMEDING, respective Predikanten op het Eiland *Urk*, *Heilo*, *Driehuizen* en *Zuidschermer*, *Midwoud*, *Oost-* en *Westerblokker* en *Stavoren*.

Op het drietal zijn geplaatst:

DD. ROMKES, WARMELO en SCHREIJ.

Waar uit beroepen is, Ds. J. A. ROMKES, Pred. op het Eiland *Urk*, aan wien eene acte van beroeping is toegezonden, die door hem in beraad genomen is.

HAUWAART, den 6den September. Uit een geformeerd, zes- en drietal, is, na het bedanken van Ds. B. LOOZE, Pred. te *Nieuwvliet*, in tegenwoordigheid van den Consulent, beroepen: Ds. D. BROEDELET JZ., Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*; dan, daar de beroepene, gelijktijdig te *Abbekerk* en *Lammerschaag* beroepen was, en dezelve beroeping had aangenomen, bedankte hij voor onze aanbieding. Heden hervatte de Kerkeraad de werkzaamheden, en bragt het volgend zestal uit:

DD. J. M. BREDÉE, G. VERBEEK, N. P. GREIDANUS, S. H. KOORDERS, G. J. GELDERMAN en P. LEESEKAMP; respective Predikanten te *Schraard*, *Goudriaan*, *Koedijk*, *Meerkerk*, en Kandidaten bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*.

Op het drietal:

DD. BREDÉE, GELDERMAN en LEESEKAMP, en daar uit beroepen; Ds. J. M. BREDÉE, Pred. te *Schraard*, Provincie *Vriesland*, Classis *Harlingen*, Ring *Makkum*; aan wien deze beroeping is toegezonden.

OBDAM vakant. Zie Maart 1824.

ABBEKERK EN LAMMERSCHAAG. Zie Aug. 1824.

EDAM.

ETERSHEM EN SCHARDAM. De Wel Eerw. Heer H. D. STRUIVING, op den 23ften Julij l. l., alhier van *Stavoren* tot Pred. beroepen, heeft, onder inwachting der noodige approbatien, deze roeping aangenomen.

ILPENDAM. Op den 20ften Augustus l. l, is alhier, tot Leeraar beroepen, de Wel Eerw. Heer J. G. TOUSSAINT, Pred. te *Westwoud* en *Binnenwijzend*, welke deze beroeping heeft aangenomen.

NIEUWENDAM, den 29ften Augustus 1824. Onze Leeraar, Ds. R. A. VAN DEURSEN, berigtte ons voor veertien dagen, eene beroeping ontvangen te hebben naar de Gemeente te *Biefelingen* op *Zuidbeveland*; heden echter mogten wij vernemen, dat zijn Eerw. goedgevonden had, voor die beroeping te bedanken, terwijl hij zich wederom aan ons verbond, met 1 *Thesf.* II: 19, 20.

BEETS ftaat vakant te worden. Zie Julij 1824.

LANDSMEER ftaat vakant te worden. Zie Julij 1824

ZEELAND.

MIDDELBURG.

SEROOSKERKE. Onze Leeraar Ds. N. BORSBOOM, door Ds. J. RENIER, Pred. te *Vere*, en Lid van het Klasfikaal Beftuur van *Middelburg*, in de tegenwoordigheid van den Confulent Ds. J. W. ERMERINS, Pred. te *Vrouwen-Polder*, op den 10den Aug, behoorlijk losgemaakt zijnde, heeft heden, den 15den Aug. van ons affcheid genomen,

men, met *Pred.* XII: 13, 14. *Van alles, dat gehoord is enz.*

KLEVERSKERKE, den 31sten Aug. 1824. Met medestemming van den Heer C. D. BAARS, als gekwalificeerde van den Ambachts Heer, is alhier, onder bestuur van den Consulent Ds. H. J. VAN INGEN, Pred. te *Arnemuiden*, gemaakt het volgende zestal:

DD. HANEWINKEL, Predd. te *Stand daar Buiten.* JORISSEN, te *St. Jansland.* VERVOORN, te *Domburg.* MEERBURG SNARENBURG, te *Aagtekerke.* LOOSE, te *Oostzouburg.* en JUTTING, te *St. Nieuw- en Joostland.*

De drie bovenste waren op het drietal geplaatst, en uit hetzelve is dadelijk beroepen, Ds. J. A. HANEWINKEL, Pred. te *Stand daar Buiten.*

MIDDELBURG, den 12den Sept. 1824. Onze van *Hulst* beroepen, en tot ons overgekomen Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. J. VAN DEINSE, werd heden morgen, in den heiligen dienst alhier bevestigd, door deszelfs Vader, onzen waardigen Leeraar Ds. A. VAN DEINSE, aan wien zijn jongste Ambtgenoot, Ds. P. VAN RADEN, dit gewigtig werk had afgestaan. Hetzelve was in vollen nadruk, roerend en plegtig, en werd op eene treffende en aandoenlijke wijze verrigt, naar aanleiding van 2 *Tim.* II: 1. *Gij dan, mijn zoon, wordt gesterkt in de genade die in Christus Jezus is.*

De Bevestigde heeft des avonds zijne Intrede gedaan, daartoe tot tekst nemende 2 *Cor.* XII: 9*a*. *En hij heeft tot mij gezegd, mijne genade is u genoeg.*

SEROOSKERKE, den 3den Sept. 1824. Ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het vertrek van Ds. N. BORSBOOM, naar *Axel*, is onder voorzitting van den Consulent Ds. J. W. ERMERINS, Pred. te *Vrouwen-Polder*, en van den

Wel

Wel Ed. Heer P. PONE, als gekwalificeerde van den Ambachtsheer, gemaakt het volgende zestal;

DD. C. GUTTELING, Predd. te *Zuidland*. J. A. HANEWINKEL, te *Stand daar Buiten*. J. P. P. CLINGE, te *Runen*. J. MEERBURG SNARENBURG, te *Aagtekerke*. J. W. ERMERINS, te *Vrouwen-Polder*. en J. VERSPRILLE, te *St. Annaland*, de laatste met het lot tegen J. GRIENS, te *Westkapelle*.

De drie eersten zijn op het drietal geplaatst, en is uit hetzelve terstond beroepen, Ds. C. GUTTELING, Pred. te *Zuidland*, aan wien de beroepingsbrief is toegezonden.

ARNEMUIDEN staat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

KLEVERSKERKE vakant. Zie Aug. 1824.

ZIERIKZEE.

OUWERKERK IN DUIVELAND, den 15den Julij 1824. Heden heeft de Kerkeraad, met medestemming van eenen gekwalificeerden, van den Wel Ed. Gestr. Ambachts-Heer, onder voorzitting van den Consulent G. J. LETTE, Pred. te *Nieuwerkerk* in *Duiveland*, uit het volgend zestal, bestaande uit de Wel Eerw. zeer gel. Heeren:

H. J. VAN INGEN, L. A. MEIJER, A. B. HAGEN, P. J. LANDSKNEGT, A. T. BEAUSAR en J. SMIJTEGELD VAN DER HORK, respective Predd. te *Arnemuiden*, *Ooltgensplaat*, *Ovezande* en *Driewegen*, *Wissekerke* in *Noord-Beveland*, *Ritthem* en *Dreischor*, zijnde daarvan de drie eerstgenoemden geplaatst op het drietal; beroepen de Wel Eerw. zeer gel. Heer H. J. VAN INGEN, Pred. te *Arnemuiden*, aan wien de beroepingsbrief is toegezonden. en, heden den 29sten dito, ontving de Kerkeraad van den beroepenen berigt, dat zijn Wel Eerw. de op hem alhier uitgebragte beroeping,

ping, onder inwachting van de vereischte, zoo Koninklijke als Kerkelijke goedkeuringen, had aangenomen.

KERKWERVE. Zie Aug. 1824.

GOES.

BIESELINGEN, den 5den Julij 1824. Onder het bestuur van den Consulent Ds. A. M. VAN WILLES, Pred. te *Kapelle*, is, ter vervulling der vakature, ontstaan door het vertrek van Ds. G. J. LETTE, naar *Nieuwerkerk*, het volgend drietal van Predikanten geformeerd:

DD. A. FONHOF, A. B. HAGEN en J. DAGEVOS, Predd. te *Waarden*, *Ovesande* en *Kruiningen*. Uit welk drietal beroepen is, Ds. A. FONHOF, welke, na beraad, bedankt heeft.

Daarop heeft de Kerkeraad den 11den Aug. dit drietal uitgebragt:

DD. R. A. VAN DEURSEN, A. B. HAGEN en A. M. VAN WILLES, Predd. te *Nieuwendam*, *Ovesande* en *Kapelle*, en werd daaruit beroepen, Ds. R. A. VAN DEURSEN, Pred. te *Nieuwendam*, die ook, na beraad, bedankt heeft. Dus blijft deze Gemeente alsnog vakant.

OUDELANDE, den 15den Aug. Deze Gemeente heeft eene zware slag getroffen, ons wierd bekend gemaakt door Ds. J. A. ANOSI, Pred. te *Borsselen*, waarnemende eene liefdebeurt voor onzen Leeraar, Ds. H. VAN DER LINDEN, die eenige dagen te voren met zijne Echtgenoote naar *Utrecht* vertrokken was, dat zijn Eerw. aldaar den 10den dezer, alleronverwachts, aan het roodvonk, in den jeugdigen leeftijd van 36 jaren overleden was, 15 jaren heeft zijn Eerw. met lust de Evangeliebediening waargenomen, eerst te *Puflijk* en *Leeuwen*, onder de Classis van *Nijmegen*, daarna te *Hurwe*-

nen,

nen, onder de Clasfis van *Bommel*, vervolgens te *Waterland* (*kerkje*), onder de Clasfis van *IJzendijke*, en federt den 2den Mei l. l. in deze Gemeente, zoodat wij ons maar even drie maanden in zijn bezit hebben mogen verblijden. Zijn Eerw. laat eene bitter bedroefde Weduwe na, Mej. A. C. PETERMAND, met vijf nog zeer jeugdige kinderen, die hun groot verlies nog niet bezeffen kunnen. Het annus gratiæ zal door de Broeders van den Ring van *Borfelen* worden waargenomen. Den eerstvolgenden zondag heeft Ds. S. LUIJMES, Pred. te *Baarland*, en Confulent van deze Gemeente, hier predikende, eene plegtige nagedachtenis gehouden, met eene Leerrede over 1 *Thesf.* IV: 13. *Doch Broeders, ik wil niet dat gij onwetende zijt van de gene die ontflapen zijn, op dat gij niet bedroefd zijt, gelijk als de anderen die geen hope hebben.* Welke Leerrede met veel deelneming werd aangehoord. Zoo dat

OUDELANDE nu weder vakant is.

KATTENDIJKE, den 10den Sept. 1824. Daar Ds. J. A. HANEWINKEL, onze beroeping had van de hand gewezen, deed de Kerkeraad, met medewerking van eenen daartoe gekwalificeerden van wege den Hoog Welgeb. Heer Jonkheer J. W. HUIJSSEN VAN KATTENDIJKE, als Ambachtsheer van *Kattendijke*, tot de medeftemming geregtigd, heden eene vernieuwde poging, beroepende tot Herder en Leeraar in deze vakante Gemeente, den Wel Eerw. Heer L. BONZET, Predikant te *Denekamp*, Clasfis van *Deventer*.

Met zijn Eerw. waren op de nominatie geplaatst:

DD. A. W. EGTER VAN WISSEKERKE, E. J. HOMAN, S. J. EVERAARS, F. CANTER ALTA en A. PIETERSE, Predikanten te *'s Heer Hendrikskinderen*, *Nieuw*

Nieuw Vosſemeer, *St. Philipsland*, *Retranchemen* en *Zuidzande*.

Het drietal beſtond uit de Heeren BONZET, EGTER en HOMAN.

ELLEWOUTSDIJK ſtaat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

IJZENDIJKE.

WATERLAND (KERKJE), den 22ſten Aug. Onze voormalige Leeraar, de Wel Eerw. Heer H. VAN DER LINDEN, die omſtreeks vijf jaren onder ons heeft gewoond, is overleden. Wij hoorden de tijding hiervan met veel aandoening, want zijne leer ſtichtte ons, en zijn omgang was eenen Christenleeraar waardig.

HULST, den 29ſten Aug. Heden nam onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. J. VAN DEINSE, afſcheid van ons, predikende bij die gelegenheid over *Marc.* XVI: 16*a*. *Die geloofd zal hebben, en gedoopt zal zijn, zal zalig worden.*

AXEL, den 5den Sept. Wij hadden heden, des voormiddags, het genoegen, onzen beroepenen Herder en Leeraar, den Wel Eerw. Heer N. BORSBOOM, in zijn dienstwerk bevestigd te zien, door den Wel Eerw. Heer J. J. VAN DEINSE, beroepen Pred. te *Middelburg*; en des namiddags mogten wij zijn Eerw. zijn dienstwerk zien aanvaarden. De Bevestiger had tot tekst *Pſ.* CXXVI: 5. *Die met tranen zaaijen, zullen met gejuich maaijen* De Bevestigde predikte over *Gen.* XXXI: 13. *Ik ben die God van Bethel.*

HULST, den 29ſten Aug. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. J. VAN DEINSE, van hier naar *Middelburg* beroepen, en den 25ſten l. l. ontſlagen zijnde, van zijne Kerkelijke betrekkingen, door Ds. C. MEEUWSE, Gecommitteerden van het Klasſikaal Beſtuur van *IJzendijke*, na afſcheid van ons

ons genomen te hebben, ging de Kerkeraad, onder het bestuur van den Consulent, den Wel Eerw. Heer P. VAN ECK, Pred. te *Houtenisse*, over tot het beroepingswerk; uit een achttal Predikanten, waarop geplaatst waren de Heeren:

J. F. HENRIJ, C. MEEUSE, P. SIX DIJKSTRA, J. POPPE, J. A. JANSSEN, M. A. JENTINK, A. L. EVERWIJN en J. VERSPRILLE, Predd. respectivelijk te *Groede*, *Hoek*, *ter Neuzen*, *Cortgeen*, *St. Anne ter Muiden*, *Vinkeveen*, *Voorthuizen* en *St. Anneland*.

Werd het volgend viertal geformeerd:

DD. J. F. HENRIJ, P. SIX DIJKSTRA, J. POPPE en A. L. EVERWIJN; uit welke beroepen is, de Heer J. F. HENRIJ.

SAS VAN GEND. Zie Mei 1824.

ZAAMSLAG. Zie Julij 1824.

NIEUWVLIET vakant. Zie Julij 1824.

WATERLAND (KERKJE). Zie Aug. 1824.

U T R E C H T.

U T R E C H T.

VREESWIJK, (DE VAART). Ter vervulling van de vakature dezer Gemeente, is op den 22sten Aug. l. l., onder het Præsidie van Ds. T. L. ABRESCH, Pred. te *IJsselstein*, als Consulent, door den Kerkeraad beroepen, Ds. W. TERNOOIJ APEL, Kand. bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, welke die beroeping, onder inwachting der noodige approbatien, heeft aangenomen.

JUTPHAAS, den 12den September. Onze beroepen Leeraar, G. STEENHOFF, werd heden morgen, bij afstand van onzen Consulent, Ds. C. H. VAN EE, Pred. te *Vreeswijk*, onder ons bevestigd, door den Wel Eerw. zeer gel. Heer W. BREIJL, Pred.

Pred. te *Amersfoort*, die bij deze gelegenheid over *Joh.* XV: 5*b*. predikte. De Bevestigde aanvaardde des namiddags zijnen H. Dienst onder ons, en predikte over *Openb.* I: 3*a*.

LOPIK staat vakant te worden. Zie April 1824.

LOPIKER-CAPEL staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

A M E R S F O O R T.

TIENHOVEN. Zie Aug. 1824.

W IJ K.

LEERSUM, den 5den September. Heden werd onze beroepen Leeraar, Ds. A. A. C. BONNET, Kandidaat van den H. Dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord Holland*, door den Wel Eerw. Heer W. VOORDUIN, Pred. te *Utrecht*, aan wien de Consulent dezer Gemeente, Ds. C. W. KERSTEN, van *Driebergen*, dit werk had afgestaan, in zijnen dienst bevestigd, met eene Leerrede over *Luc.* X: 16*a*. *Wie u hoort, die hoort mij.* De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en den Consulent, door DD. COOLHAAS, DE WIT, VAN DEN BRAAK, WIJS, BRUINS, WALLER, VAN DAM, MOLENAAR, Predd. te *Amerongen*, *Doorn*, *'s Hage*, *Amsterdam*, *'s Graveland*, *Streefkerk*, *de Beemster* en *Hemmen*. De Bevestigde aanvaardde zijn werk, met eene Leerrede over 2 *Cor.* V: 19*b*. *En heeft het woord der verzoening in ons gelegd.*

'T WAAL EN HONDSWIJK, den 5den September. Onze naar *Jutphaas* vertrekkende Leeraar, Ds. G. STEENHOFF, nam heden van ons afscheid, naar aanleiding van 1 *Cor.* XIII: 13.

Ter vervulling dezer vakature, is door den Kerkeraad, ten overstaan van den Consulent dezer Gemeente, Ds. R. HELLENDOORN, Pred. te *Houten*, uit een drietal: waarop stonden DD. G. RIBBIUS, Pred. te *Wervershoof*, C. C. VAN DER STRATEN en C. WAGENER, Kandidaten van den H. Dienst,

bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, beroepen de Kandidaat C. WAGENER, die deze beroeping heeft aangenomen.

ELST BIJ AMERONGEN staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

OVERLANGBROEK. Zie Aug. 1824.

FRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEEUWARDEN. De beroeping van Ds. S. CROMMELIN, Pred. te *Bommel*, tot Predikant der Nederduitsche Hervormde Gemeente alhier, is, den 24sten Augustus 1824, uit naam van het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, door den Præses en Scriba van dat Bestuur, geapprobeerd geworden, als overeenkomstig de Kerkelijke Reglementen.

LEEUWARDEN. Eene tweede Predikantsplaats staat eerlang hier vakant te worden. Zie Julij 1824.

LEKKUM EN MIEDUM. De beroeping van Ds. R. S. SEVENSMA, tot Pred. van deze Gemeente, heeft reeds de Koninklijke goedkeuring bekomen.

FINKUM EN HIJUM. Den 18den Julij 1824, maakte Ds. A. SMIT, Pred. alhier, aan deze zijne Gemeente bekend, dat hij, voor de beroeping naar de Gemeente te *Kimswerd*, onder de Classis van *Harlingen*, en ook voor die naar de Gemeente te *Waal* en *Koog* op *Texel*, bedankt had, op het einde eener hier op toepasselijke Leerrede, over *Spreuk.* XVI: 9. *Het hart des menschen overdenkt zijnen weg, maar de Heere bestuurt zijnen gang.*

HIJLAARD, HUINS EN LIJONS. Den 1sten Augustus 1824, gaf Ds. S. NAUTA, Pred. alhier,

te *Bijlaard* des voormiddags predikende, op het einde eener Leerrede over 1 *Petr.* V: 7. zijne Gemeente te kennen, dat hij voor de beroeping naar de Gemeente te *Arum*, onder de Clasfis van *Harlingen*, bedankt had, en wekte des namiddags de Gemeente op, om verder van zijnen Evangelie-Dienst, een ijverig en getrouw gebruik te maken, met 2 *Tim.* I: 13. *Houdt het voorbeeld der gezonde woorden, die gij van mij gehoord hebt.*

STIENS ftaat vakant te worden, nadien Ds. R. KUILSTRA L. Z., Pred. alhier, beroepen naar de Gemeente in *de Meeden*, onder de Clasfis van *Winfchoten*, Provincie *Groningen*, deze beroeping heeft aangenomen.

ANNAPAROCHIE vakant. Zie Julij 1824.

HARLINGEN.

ST. JACOBI PAROCHIE, den 4den Julij 1824. Onze Leeraar Ds. J. H. THEMMEN, door de Weduwe en Kinderen van wijlen Ds. P. NOORDHOFF, in leven Pred. te *St. Anna Parochie*, verzocht, om eene opzettelijke lijkrede over den overledenen te houden, doch door tusfchenkomende omftandigheden verhinderd geworden zijnde, aan dat verzoek te voldoen, vierde heden de gedachtenis van zijnen hooggeachten vriend, in wiens vriendfchap hij gedurende het vierde van eene eeuw had mogen deelen; predikende bij die gelegenheid over *Joh.* XI: 11. *Lazarus onze vriend flaapt.* Behalve de Weduwe en de Kinderen van den overledenen, waren zeer velen der ingezetenen van *St. Anna*, en eene groote fchare van elders toegevloeid, als ook twee Klasfikale Broeders, daar bij tegenwoordig.

De overledene was te *Groningen*, uit eene aanzienlijke burgerlijke familie geboren, zijne ouders waren de Heer D. NOORDHOFF, en Mejufvrouw K. NIBORG. Zijne Moeder is reeds voor

lang overleden, doch in eenen ouderdom van 80 jaren betreurt thans de grijze Vader, dezen zijnen geliefden Zoon.

Gedurende vele jaren verkondigde Ds. P. NOORDHOFF, het Evangelie der zaligheid, eerst te *Gerkesklooster*, en daarna te *St. Anna Parochie*, alwaar hij den eersten Junij 1795, zijnen dienst met eene leerrede over 1 *Cor.* II: 2. aanvaardde.

Door het afslaan van vier beroepingen, onder welke ook eene naar het aanzienelijk vlek *Heereveen* was, welke hij gedurende zijn verblijf te *St. Anna* ontving, toonde hij zijne liefde en verkleefdheid aan zijne Gemeente, die ook wederkeerig hare erkentenis en achting door daden liet blijken.

Tweemaal is zijn Eerw. gehuwd geweest. Te *Gerkesklooster*, trouwde hij, op den dag zijner bevestiging, met Mej. A. M. SCHIERBEEK, die in den bloei harer levens den 13den Mei 1812 overleed. Van de vijf kinderen uit dezen echt geboren, zijn er nog twee in leven, een zoon, de Wel Eerw. Heer D. NOORDHOFF, Pred. te *Idzegahuizen* en *Plaam*, en eene dochter, te *St Anna*, met den Heer NICOLAI, gehuwd, die met des overledenen tweede Echtgenoote Mejufvrouw C. C. CAMHUIZEN, zijn gemis beweenen.

Van de Predikanten, welke sedert 1575, gedurende een tijdvak van 249 jaren, te *St. Anna Parochie*, in den dienst des Evangelies werkzaam geweest zijn, was wijlen Ds. NOORDHOFF, de achttiende, zeven van dezelve zijn daar gestorven. Van een' hunner is het onzeker, of hij vertrokken, dan ook aldaar overleden is. Tien zijn er naar elders vertrokken, van welke de Wel Eerw. zeer gel. Heer E. H. TENCKINCK, Pred. te *Britswerd* en *Wieuwerd*, alleen nog in leven is.

OOSTERBIERUM, den 15den Aug. 1824. Heden werd alhier onze beroepen Leeraar de Wel

Wel Eerw. Heer L. DOLCAMA, in den heiligen dienst bevestigd, door den Wel Eerw. Heer G. CAMPE, Pred. te *Tjummarum*, die als Consulent dat werk verrigtte, predikende over 2 Cor. V: 21. Terwijl de bevestigde des middags zijne intrede deed, met eene Leerrede over *Hebr.* I: 1.

KIMSWERD, den 20sten Aug. 1824. Na dat Ds. A. SMIT, Pred. te *Hantum* en *Hijum*, voor die op zijn Eerw. uitgebragte beroeping bedankt had, is heden alhier beroepen de Wel Eerw. Heer A. GERSSMA, S. S. Min. Cand. bij het Klassikaal Bestuur van *Groningen*, die deze beroeping, onder inwachting van de vereischte goedkeuringen, heeft aangenomen.

ARUM, den 9den Sept. 1824. Ter vervulling der vakature, door het vertrek van onzen Leeraar E. ROMAR, naar *Huisduinen*, veroorzaakt, is alhier, ingevolge de stemming van daartoe geregtigden, op den 9den Aug. l. l. beroepen, de Wel Eerw. Heer S. NAUTA, Pred. te *Hijlaard* c. a., doch zijn Eerw. heeft, na beraad, voor de beroeping bedankt, waarom men heden dit werk hervat en beroepen heeft, den Wel Eerw. Heer J. N. SCHERMER HESSLING, Pred. te *Hempens* en *Teerns*, aan wien de beroepingsbrief is toegezonden.

SCHALSUM vakant. Zie Junij 1824.

S N E E K.

OUDEGA, IDSEGA EN SANDFIRDE, den 28sten Julij. Ds. H. D. STRUIVING, Pred. te *Staveren*, voor onze, op zijn Eerw. uitgebragte beroeping bedankt hebbende, werd heden, ingevolge de stemming der Floreenpligtigen, beroepen de Wel Eerw. zeer gel. Heer L. D WESTERLOO, Pred. te *Lutkegast*, doch welke insgelijks bedankt heeft.

OOSTHEM, den 1sten Augustus 1824. Onze hooggeachte Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel.

Heer A. GULDENARM, werd ons heden morgen, tot onze droefheid, door den dood ontrukt. Zijn Wel Eerw., ontsliep stil en gelaten, in den ouderdom van bijna 47 jaren; — hij werd geboren den 16den Augustus 1777, te *Nunspeet* in *Gelderland*, bij welke Gemeente zijn Vader, de Wel Eerw. Heer P. GULDENARM, in leven laatst Pred. te *IJlst*, als toen het Ambt van Evangelie-Dienaar waarnam. Behoorlijk in de voorbereidende Letteroefeningen te *Hattem* onderwezen, werd zijn Wel Eerw. met lof tot de Hoogeschool te *Lingen* bevorderd; voltooide verders te *Groningen* zijne studiën; en is zijn Wel Eerw. na voorgaand onderzoek, als Kandidaat tot den Heiligen Dienst, beroepelijk verklaard door de Classis van *Sneek*, in het jaar 1802. — Ten zelfden jare was zijne eerste, maar ook vervolgens bleef zijne eenigste standplaats *Oosthem*, c. a., onder deze Classis; terwijl zijn Wel Eerw. hier bedankte voor eene op hem uitgebragte beroeping naar *Epe* in *Gelderland*, omstreeks het jaar 1806, en zich vervolgens op nieuw aan ons verbond. In het jaar 1804, is zijn Wel Eerw. gehuwd met Mejufvrouw HILTJE BLAAUWMUTS HEINEMAN, dochter van den Heer W. HEINEMAN en Mejufvrouw BARBER LANTINGA, lieden uit deftigen burgerstand te *Bolsward*, dewelke, na weinige jaren overleden zijnde, zijn Wel Eerw. slechts ééne dochter naliet, die reeds gehuwd is met den Heer J. B. P. VAN VOORST, wonende te *Bolsward*. — In het jaar 1817, is zijn Wel Eerw. hertrouwd met Mejufvrouw KORNELIA ANNES VISSER, uit welk huwelijk nog drie onmondige Kinderen, met de bedroefde Weduwe, den overledenen betreuren! — De Wel Eerw. Heer R. RODENBURG, Pred. te *IJlst*, en Consulent dezer Gemeente, beklom, ter gelegenheid van de begrafenis, den Predikstoel, en gedacht in eene opzettelijk daar-

toe

de ingerigte Redevoering aan zijnen overledenen vriend. Zijn Wel Eerw. deed ook op Zondag den 15den Augustus, des voormiddags de eerste Leerrede en Lijk-predikatie, naar aanleiding van *Openb.* XIV: 13. *Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven* enz. waarin zijn Wel Eerw. na het geluk van hen, die in den Heere sterven, ontwikkeld te hebben, de Gemeente met veel opgewektheid aansspoorde, om de vermaningen van wijlen haren waardigen Leeraar, omtrent twee en twintig jaren genoten, veel te gedenken, en dezelve op te volgen, ter voorbereiding tot eene zalige onsterfelijkheid eens Christens. — De Wel Eerw. Heer P. L. JAKOBS, Pred. te *Strijen*, bij *Dordrecht*, Zwager des overledenen, predikte des namiddags over *Ps.* CXI: 3a. *Zijn doen is majesteit en heerlijkheid*; zoodat zijn Wel Eerw. ons bepaalde bij het groot verlies onzes achtingwaardigen Leeraars, maar tevens hartelijk aanvuurde, om, ook in dit gemis, Gods doen als majesteit en heerlijkheid te erkennen.

De waarneming van het jaar van gratie, voor de diep bedroefde Weduwe en drie Kinderen, is door de Ringsbroederen volvaardig aangenomen.

RAUWERD EN EERNZUM. Den 15den Augustus j. l., werd Ds. R. L. KIJLSTRA, alhier in den Dienst bevestigd, door den Consulent, Ds. J. DOORENBOS, Pred. te *Durzum* c. a., met eene Leerrede over *Luc.* IX: 62. De Bevestigde deed 's namiddags zijne Intrede, predikende over *Joann.* VI: 68. *Simon Petrus dan antwoordde Hem, Heere, tot wien zullen wij henen gaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens.*

HEEG, den 15den Augustus. Heden gaf ons onze Leeraar, J. G. H. TEN DAL berigt, dat hij zich verpligt had gevonden, eene bij hem ontvangene beroeping naar de Gemeente van *Burgha-*

haren en *Hernen*, onder de Classis van *Nijmegen* aan te nemen.

STAVOREN, den 22sten Augustus. Onze Leeraar, H. D. STRUIVING, gaf ons heden berigt, dat hij zich verpligt had gevonden, om eene, voor drie weken bij hem ontvangene beroeping naar de Gemeente van *Etershem* en *Schardam*, onder inwachting der vereischte goedkeuringen, aan te nemen. Zoo dat

STAVOREN vakant staat te worden.

GAASTMEER EN NIEUWHUIZEN. Zie Julij 1824.

OOSTERWIERUM. Zie Julij 1824.

JUTRIJP EN HOMMERTS vakant. Zie Sept. 1823.

SNEEK. Zie Aug. 1824.

DOKKUM.

NES, OP HET EILAND AMELAND, den 15den Augustus l. l., heeft Ds. W. VETTER, Pred. alhier, onze Nieuwe Kerk, welke wij aan de weldadigheid van Z. M. onzen Koning, Unicus Collator dezer Gemeente, hebben dank te weten, ingewijd en aan 's Heeren dienst geheiligd, met eene opzettelijke daartoe ingerigte Leerrede, over *Ps.* XXVII: 4. *Een ding heb ik van den Heere begeerd, dat zal ik zoeken; dat ik alle de dagen mijns levens moge wonen in het huis des Heeren, om de liefelijkheden des Heeren te aanschouwen, en te onderzoeken in zijnen tempel.* De inhoud dier Leerrede, was een betoog van de nuttigheid der openbare Godsdienst-oefeningen.

SCHIERMONNIKOOG vakant. Zie October 1821.

HOLWERD vakant. Zie Julij 1824.

HEERENVEEN.

LANGEZWAAG c. a. staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

TJERK-

TJERKGAAST. o. a. vakant. Zie Aug. 1824.

OVER-IJSSEL.

ZWOLLE.

WINDESHEIM. Sedert vele jaren was ons Kerkgebouw in eenen vervallen staat, terwijl de noodige middelen ter verbetering van hetzelve ons geheel ontbraken. Daar echter deze Gemeente, met regt aanspraak maakte, op het eigendom van eenige Kerkelijke Goederen, die thans onder de Domeinen behoorden, heeft men zich met deze gegronde klagten tot Z. M. onzen Koning gewend. Deze maatregel heeft de gewenschte gevolgen gehad, daar het Z. M. gunstig behaagd heeft, ons geheel schadeloos te stellen, door ons niet alleen een jaarlijksch inkomen van *f* 200 te verzekeren, maar ook eene som van *f* 3000 te schenken, ter vertimmering der Kerk. — Alzoo mogen wij ons nu verblijden, over het bezit van een zeer schoon Kerkgebouw, waarin wij op Zondag den 29sten Augustus, de eerste Godsdienst-oefening hebben gehouden, bij welke gelegenheid onze Leeraar, eene toepasselijke Leerrede uitsprak, naar aanleiding van *Hand.* VII: 44—50.

Den 3den September, werd onze Leeraar, Ds. W. L. RUITMAN, beroepen zijnde naar *Assendelft*, van zijne betrekkingen op deze Gemeente losgemaakt, door den Wel Eerw. Heer G. RADEMAKER, daartoe gecommitteerd, door het Klassikaal Bestuur van *Zwolle*, en op den volgenden Zondag, nam zijn Eerw. afscheid van ons, met 1 *Thess.* IV: 1. *Voorts dan Broeders! wij bidden en vermanen u* enz.

STAPHORST. Zie Mei 1824.

DEN HAM. Zie Aug. 1824.

DEVENTER.

OLST. Zie Aug. 1824.

KAMPEN.

KAMPEN, den 10den September. Nadat de handopening tot het doen van eene beroeping was ingekomen, heeft de Eerw. Kerkeraad, op den 25sten Augustus l. l., gemaakt het volgende twaalftal:

DD. H. J. TOL, Predd. te *Oudewater*. R. ADRIANI, te *Bolsward*. A. J. VAN DER VEEN, te *Gordijk*. J. W. VAN DOLDER, te *Wageningen*. B. R. DE GEER, te *Vreeland*. J. MOLL JZ., te *Oosthuizen*. T. KLIPPING, te *Broek* in *Waterland*. G. G. BRUGMAN, te *Beverwijk*, G. B. CLEMENT, te *Brielle*. P. A. C. HUGENHOLTZ, te *Vorden*. J. H. SCHEEPERS, te *IJsselmuiden* en J. C. VAN DOORNE, te *Lathum*.

In dezelfde Vergadering werd, uit dit twaalftal, beroepen de Wel Eerw. zeer gel. Heer H. J. TOL, Th. Doct. en Pred. te *Oudewater*, die verklaard heeft, deze beroeping, in afwachting der vereischte approbatien, te hebben aangenomen.

BLOKZIJL. Zie Junij 1824.

KAMPERVEEN staat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

GRONINGEN.

LUTKEGAST, den 29sten Aug. Onze Leeraar, Ds. L. D. WESTERLOO, twee beroepingen ontvangen hebbende, de eene naar de Gemeente van *Gaastmeer*, c. a. onder de Classis van *Sneek*, de andere naar de Gemeente van *Tinallingen*, onder de Classis van *Middelstum*, maakte ons bekend, dat hij, na beraad, voor de eerste bedankt, maar de laatste, onder inwachting der Kerkelijke en Koninklijke approbatien, had aangenomen.

WIN-

WINDEWEER en LULA vakant. 21e Julij 1824.

WINSCHOTEN.

MEEDEN, den 19den Aug. Op heden is, uit de voorheen gemaakte nominatie, tot Predikant alhier beroepen, Ds. R. KIJLSTRA, L. Z. thans Predikant te *Stiens*, welke ook, volgens latere berigten, deze beroeping heeft aangenomen.

VLAGTWEDDE. Ds. R. P. MENSINGA, Pred. te *Koeverden*, heeft voor de alhier op hem uitgebragte beroeping bedankt.

BELLINGWOLDE, den 2den Sept. Heden is alhier, ter vervulling van de jongste Leeraarsplaats, door Collatoren en Stemgeregtigden de volgende nominatie gemaakt:

DD. D. A. DE GROOT, D. J. SIKKEMA, J. P. RIN-DEL, E. HOUWERZIJL, G. W. STUIVINGA, J. S. DAMSTÉ, L. WARMOLTS, H. OORTWIJN, P. BAKKER en J. W. TAMMEN, Predd. te *Woltersum*, *Holkum* en *Ballum*, *Noordlaren*, *Boertange*, *Hoogezand*, *Burum*, *Meedhuizen*, *Garsthuizen*, *Buitenpost* en *Oostwold* en *Lagemeeden*; benevens den Heer G. GOMKENS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*.

OUDE PEKELA, den 27sten Aug. Op heden had weder de jaarlijksche plegtige aanneming van jonge Ledematen in het openbaar plaats. Na eene korte voorafrede van den Leeraar Ds. M. J. ADRIANI, ten grondslag leggende, *Pred.* XII: 13. *Vreest God en houdt zijne geboden*, werden 4 jongelingen en 12 jonge dochters, in tegenwoordigheid der Gemeente onderzocht, in de kennis der waarheden, en daarna plegtig aangenomen en bevestigd, onder doelmatige aanspraken en opwekkingen.

APPINGADAM.

HARKSTEDE, den 8sten Aug. Na dat onze Leeraar heden morgen voor deze Gemeente de pligt-

pligtmatigheid en nuttigheid betoogd had, van den openlijken en gemeenschappelijken Godsdienst, maakte zijn Eerw. ons bekend, dat het Zijne Majesteit onzen Koning behaagd had, aan deze Gemeente, nu vereenigd met die aan de Schar-mer, goedgunstig toetestaan eene som van f 2500: ten einde daar mede de kosten te bestrijden, welke er vereischt werden, ter vergrooting van dit Kerkgebouw; om alzoo beide Gemeenten op eene geschikte wijze te kunnen bevatten. Zijn Eerw. wekte ons op tot hartelijke dankbaarheid jegens onzen Koning, voor dit edelmoedig geschenk, hetwelk zulk een sprekend bewijs voor ons opleverde, van de hooge waarde, die ook door Zijne Majesteit gesteld wordt, op de gemeenschappelijke Godsvereering; vermanende ons tevens, om die Godsvereering, in dit huis, getrouwelijk en op de regte wijze, zoo als het Christenen betaamt, steeds waar te nemen. Eindelijk betuigde Zijn Eerw., in naam der Gemeente, zijnen opregten dank aan den Hoog Wel Geb. Heer en Meester J. HORA SICCAMA VAN DE HARKSTEDE, Unicus Collator en tevens Kerkvoogd dezer plaats, onder wiens opzigt en bestuur zulk eene uitmuntende inrigting aan dit Kerkgebouw was bezorgd, in alles overeenkomstig de bedoeling.

APPINGADAM, den 24sten Aug. Uit hoofde dat Ds. J. MUNTENDAM, van *Noorddijk*, voor de op zijn Eerw. uitgebragte beroeping bedankt heeft, is heden door de Stemgeregtigden verkozen, de Wel Eerw. Heer H. J. HITJER, Predikant te *Pustijk* en *Leeuwen*.

WESTER EMBDEN vakant. Zie Mei 1824.

GARMERWOLDE. Zie Junij 1824.

MIDDELSTUM.

ULRUM vakant. Zie Julij 1823.

WARFUM vakant. Zie Maart 1824.

EENRUM vakant. Zie Aug. 1824.
TINALLINGEN vakant. Zie Aug. 1824.

NOORD-BRABAND.

'S HERTOGENBOSCH.

BOXTEL EN ESCH vakant. Zie Sept. 1823.
OOIJEN vakant. Zie Aug. 1823.

BREDA.

STAND DAAR BUITEN, den 5den Sept. 1824. Heden maakte onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. A. HANEWINCKEL, bekend, dat hij eene beroeping naar de Gemeente van *Kleverskerke*, onder de Clasfis van *Middelburg* ontvangen, en dezelve in beraad genomen had.

FIJNAART. Heden den 5den Sept. 1824, heeft alhier eene buitengewone plegtigheid plaats gehad. Een Israëliet BENJAMIN ELIAS, geboren te *Zalt Bommel*, en oud ruim 20 jaren, is, na vooraf het onderwijs van onzen Leeraar Ds. J. SIOENNIS, genoten, en belijdenis van zijn geloof en zijne gehoorzaamheid aan CHRISTUS, onzen Heer en Zaligmaker, voor den vollen Kerkeraad, afgelegd te hebben, door den H. Doop in de Christelijke Hervormde Kerk ingelijfd. De Leeraar sprak bij die gelegenheid, naar aanleiding van *Jesaia* LIX: 20. over de verwachting, eener algemeene bekeering der Joden in de laatste dagen, versterkte ons geloof aan die verwachting, en wees eindelijk den invloed aan, welke en die verwachting en deze gebeurtenis hebben moeten, zoo op ons, als op dezen nu CHRISTUS belijdenden Israëliet. Buitengemeen groot was de toevloed van menschen van alle kanten zamengekomen. Wij wenschen, dat dit voorbeeld, gelijk andere in onze dagen, daar-
toe

toe moge dienen, dat vele Israëlieten tot onderzoek komen, en langs dien weg tot CHRISTUS gebragt worden.

OUDENBOSCH ſtaat vakant te worden. Zie Mei 1824.

OOSTERHOUT vakant. Zie Aug. 1824.

BERGEN OP ZOOM ſtaat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

HEUSDEN.

BABIJLONIENBROEK EN DEN HILL vakant. Zie Julij 1824.

EINDHOVEN.

HEEZE. Zie October 1823.

NUNEN vakant. Zie Jan. 1824.

VEGHEL ſtaat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

DRENTHE.

ASSEN.

GIETEN vakant. Zie Dec. 1823.

MEPPEL.

VLEDDER. Ds. J. H. HEERSPINCK, heeft den 25ſten Julij van deze Gemeente afſcheid genomen, naar aanleiding van *Phil.* II: 1, 2.

VLEDDER. Ter vervulling der vakature, door het vertrek van Ds. J. H. HEERSPINCK, naar de Kolonie *Veenhuizen*, alhier veroorzaakt, hebben de Heeren Collatoren, den 25ſten Aug. de volgende twaalf Predikanten genomineerd:

DD. A. VAN LAAR DINKSGREVE, Predd. te *Sleen*. C. ALBERTI, te *Ruinerwolde*. A. VISCH, te *Zuidwolde*. R. DE KEMPER, te *Nijehaske*. L. W. SLOMP, te *Wapſerveen*. H. T. GOSSELAAR, te *Schoonebeek*. W. H. FOLCKERS CRANSSEN, te *Dwingelo*. J. VAN VELSEN, te *Hoogeveen*. J. P. F. CLINGE, te *Ruinen*.

nep: C. N. LAMPING, te *Dalen*. J. M. BROEKHOFF, te *Heino*. en H. C. SCHOLTEN, te *Emmelenkamp*.

Uit deze nominatie is den 26sten Aug. als Predikant bij de Gemeente van *Vledder* beroepen, de Wel Eerw. Heer A. VISCH, Pred. te *Zuidwolde*. Dit beroep, door den Kerkeraad der Gemeente, onder bestuur van den Consulent, den Wel Eerw. Heer P. PRINS, Pred. te *Diever*, Kerkelijk gemaakt zijnde, is aan den beroepenen Predikant toegezonden.

ZUIDWOLDE, den 29sten Aug. Heden gaf onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer A. VISCH, ons kennis, dat hij als Predikant, bij de Gemeente van *Vledder*, was beroepen, en dit beroep had in beraad genomen.

KOEVERDEN.

DALEN, den 15den Aug. 1824. Heden was het voor onze Gemeente een heugelijke dag, daar wij de eerste Godsdienstoefening in ons nieuw Kerkgebouw mogten houden. Sedert den 13den April des vorigen jaars, en dus gedurende een jaar en vijf maanden, hadden wij den Godsdienst moeten waarnemen in een Boerenhuis en Schuur, daar het oude Kerkgebouw zoo zeer vervallen was, dat het tot het waarnemen van den Godsdienst, door deskundigen, als gevaarlijk wierd verklaard en afgekeurd. Daar nu deze Gemeente wegens vorige rampen, welke haar getroffen hadden, niet in staat was een nieuw Kerkgebouw te stichten, zoo heeft het Z. M. onzen Koning goedgunstig behaagd, bij een besluit van den 20sten Junij 1823. No. 79. haar daartoe door een ruim geschenk in staat te stellen, en wij mogen ons nu over ons nieuw, en allezins naar de behoefte van onze Gemeente ingerigt, Kerkgebouw verblijden. Onze Leeraar Ds. C. N. LAMPING, betoogde bij deze gelegenheid, volgens aanleiding van *Hebr*. X: 25a. *Laat ons onze onderlinge*

bij-

bijeenkomsten niet nalaten, de nuttigheid en noodzakelijkheid van den openlijken Godsdienst, om ons dies te meer te bepalen bij de groote waarde, welke het Koninklijk geschenk voor deze Gemeente heeft, en ons op te wekken tot hartelijke dankbaarheid voor- en een regt gebruik maken van het voorregt, hetwelk wij nu mogen genieten. Deze plegtigheid, welke nog opgeluisterd werd, door eenen toevloed van menschen uit de omliggende Gemeenten, en waaronder ook eenige Leeraars van dezelve waren, liep gelukkig en naar wensch af, en lang zal deze Gemeente zich nog aan dezelve herinneren, en dankbaar zijn voor het milde geschenk van Z. M. onzen Koning.

KOEVERDEN, den 7den Sept. Onze jongste Leeraar Ds. R. PERIZONIUS MENSINGA, van hier naar *Vlagtwedde*, beroepen zijnde, heeft, na beraad, daar voor bedankt. Zijn Eerw. maakte zulks den 29sten Aug. ons bekend, en verbond zich op nieuw weder aan ons in de voorafspraak.

ROSWINKEL staat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

WAALSCHE KERK.

AMSTERDAM, Augustus 1824. De Waalsche Kerken hadden wederom het genoegen, ingevolge het regt aan dezelve, bij het algemeen Reglement toegekend, door hare afgevaardigden, hare jaarlijksche bijeenkomst te houden, om over de huishoudelijke belangen dezer Gemeenten te zamen te raadplegen. Bij deze zamenkomst waren tegenwoordig:

De Commissie voor de Zaken der Waalsche Kerken,

ken, bestaande bij deze gelegenheid uit de volgende Leden:

Ds. J. TEISSÈDRE L'ANGE, Pred. te *Amsterdam.*

Ds. G. E. J. DE CHAUFEPIÉ, Pred. te *'s Gravenhage.*

Ds. P. MOUNIER, Pred. te *Rotterdam.*

Ds. A. GERLACH, Pred. te *Delft.*

Ds. G. H. M. DELPRAT, Pred. te *Leeuwarden*, als Secundus van den Ridder D. DELPRAT, Pred. te *'s Gravenhage.*

J. A. WESTPLATE, Ouderling te *Amsterdam.*

Voorts nagenoemde Afgevaardigden, als wegens *Amsterdam.* Ds. C. G. NEREUS, Secundus, Ds. A. C. L. COQUEREL, Ouderlingen: J. H. JOOSTEN, Secundus, J. CHENET, Diakonen: Mr. J. H. [illegible], Secundus, G. J. BOISSEVAIN.

's Gravenhage. Ds. G. J. DE CHAUFEPIÉ, Ouderling: Mr. H. BARON VAN SLINGELANDT VAN GOUDSCHALXOORT, Plaatsvervanger bij den Regtbank van eersten aanleg, Secundus, J. E. VALETON, Referendaris der tweede klasse, Administrateur der Algemeene Thesaurie.

Rotterdam. Ds. P. MOUNIER, Ouderling R. [illegible]FAER.

Leijden. Ds. J. B. MOQUETTE, Ouderling Mr. W. P. KLUIT.

Utrecht. Ds. J. H. CHATELAIN, Ouderling D. E. A. VERBOOM VAN WOLVEN.

Haarlem. Ds. L. P. SERRURIER, Ouderling J. M. GUÉPIN.

Delft. Ds. R. GERLACH, Ouderling J. P. HART.

Schiedam. Ds. W. ERMERINS, Diaken D. DE BRUIJN JR.

Nijmegen. Ds. J. H. PAREAU.

Arnhem. Ds. A. J. KRONENBERG.

Middelburg. Ouderling P. VAN STOKKELAAR, Lid van de Raad.

Dordrecht. Ds. P. J. L. HUËT, Ouderling J. BODEL, Secundus: Mr. M. BEELAERTS.

Leeuwarden. Ds. G. H. M. DELPRAT, Ouderling:

S. BALVERDA, Lid der Gedeputeerde Staten van *Vriesland.*

's Hertogenbosch. Ds. J. D. COCHERET, Ouderling VAN HARENCARSPEL ECKHARDT.

Groningen. Ds. L. D. PORTEVIN, Diaken G. L. H. KOSTER HENCKE.

Zwolle. Ds. L. H. BÄHLER, Diaken J. D. DE DE BEER, Supernumerair bij het Departement der Ontvangsten.

Breda. Ds. G. L. JAMES.

En bovendien de navolgende Predikanten:

Ds. J. H. MERLE D'AUBIGNÉ, Pred. te *Brussel.*

Ds. D. H. DAUTUN, Oud-Pred. van *Cadzand.*

De Predikanten TEISSÈDRE L'ANGE en CHAUFEPIÉ, Voorzitter en Secretaris der Waalsche Commissie, stonden in dezelfde betrekking met deze Vergadering. De eerste zitting werd den 5den dezer, met een plegtig gebed en eene doelmatige aanspraak, door den Heer Moderator, geopend, waarna de redevoering in het openbaar in de Oude Walen Kerk geschiedde, door den Wel Eerw. Heer G. L. JAMES, Pred. te *Breda*, met eene op de gelegenheid passende Leerrede over 1 *Tim.* VI: 3—5.

In de volgende zittingen hield de Vergadering zich onder anderen bezig, met het nemen van maatregelen, tot het instand brengen van een fonds, bestemd om, in het vervolg van tijd, de tractementen der Waalsche Predikanten te verhoogen. Voorts werd de Student J. H. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, met eene beurs begiftigd, en door eene Commissie uit de Vergadering over zijne vorderingen en aanleg onderzocht; de loopende zaken behandeld, de verschillende Administratien nagegaan, de zestallen voor de aftredende Leden der Commissie met den 1sten Januarij 1825, en derzelver Secundi, gemaakt, en onderscheidene noodlijdende Gemeenten en Weduwen in liefde be-

bedacht. De sluiting had den 11den plaats, onder de gewone hartelijke uitboezemingen en gebeden.

De volgende bijéénkomst zal D. V. in het volgende jaar te *Leijden* plaats hebben; en, om dezelve te openen, is benoemd, de Wel Eerw. Heer A. C. L. COQUEREL, buitengewoon Pred. te *Amsterdam*; en tot deszelfs Secundus Ds. J. D. COCHERET, Pred. te *'s Hertogenbosch*.

ZIERIKZEE, den 8sten Augustus. Onze Leeraar, Ds. N. H. HARTMAN, thans de oudste in dienst der Waalsche Predikanten binnen dit Rijk, had heden het genoegen, zijnen vijftigjarigen dienst onder ons te mogen vieren: — Zijn Wel Eerw. heeft, bevorens omstreeks zeven jaren, de Gemeenten van *Groede* en *Aardenburg*, als Pred. gesticht; en zijne gezondheid laat hem nu nog toe, zijn dienstwerk bij zijne Gemeente getrouw waar te nemen, en zelfs van tijd tot tijd in de vakature van *Middelburg*, den predikdienst te vervullen. — Lange moge nog deze waardige Grijsaard voor het welzijn zijner Gemeente bewaard blijven!

GORINCHEM, den 9den Aug. 1824. Onze waardige Leeraar, de Wel Eerw. zeer geleerde Heer J. D. R. B. REUCHLIN, overleed heden, in den ouderdom van 72½ jaren, na eene ziekte van weinige dagen. — Zijn Wel Eerw. uit een in de Jaarboeken der Hervorming zeer bekend geslacht afstammende, kwam reeds jong hier te lande, alwaar hij met roem op *Utrechts* Hoogeschool zijne Studiën voortzette, waarna hij in 1776, bij de Waalsche Sijnode, tot Proponent aangenomen, en in 1780 alhier beroepen, door den Wel Eerw. Heer H. A. CERTON, Pred. te *Rotterdam*, in den Heiligen Dienst werd ingezegend. — Sedert dien tijd stichtte hij onophoudelijk onze Gemeente, door zijne leer en een' onbesproken wandel, en, offchoon zware ziekten en ligchaamszwakte,

hem in de laatste jaren, zijn Dienstwerk moeijelijk maakten, en hem wel eens in de uitoefening van hetzelve verhinderden, bleef hij echter tot weinige dagen voor zijnen dood den Predikdienst getrouw en vlijtig waarnemen. — Zijne nagedachtenis zal onder ons in zegening blijven. Door dit sterfgeval, is

GORINCHEM vakant.

MIDDELBURG, den 20sten Augustus. Ter vervulling der als nog bestaande vakature bij onze Gemeente is, op den 18den Julij l. l., door den Grooten Kerkeraad der Waalsche Gemeente, alhier, gemaakt het volgende drietal:

DD. G. L. JAMES, Pred. te *Breda*. H. E. BRANDT, Kandidaat, te *Leijden* en J. C. J. SECRETAN, Kandidaat, thans uitlandig; waaruit op denzelfden dag beroepen is. H. E. BRANDT, Kandidaat onder het ressort der Waalsche Commissie, die deze beroeping, na beraad, onder inwachting der noodige approbatie, aangenomen heeft.

VOORBURG vakant.

AMSTERDAM vakant. Zie Dec. 1823.

ROTTERDAM. Zie Julij 1824.

L I M B U R G. enz.

B R U S S E L.

BERGEN IN HENEGOUWE. (*Garnizoens Gemeente*) vakant.

MARIA HOORBEEKE vakant. Zie Aug. 1824.

PROTESTANTSCHE KERKEN IN NEERLANDS OOST- EN WEST-INDIE.

O O S T - I N D I E.

Zie Julij 1824.

WEST-

WEST-INDIË.

SURINAME. Hervormde Gemeente, eene Predikantsplaats vakant.

REMONSTRANTSCHE BROEDERSCHAP.

WADDINGSVEEN, AMERSPOORT, NIEUWPOORT } vakant.

EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

WOERDEN, den 2den September 1824. — Ter vervulling der vakature, ontstaan door het overlijden van wijlen Ds. J. C. ANDRES, is door de Groote Kerkelijke Vergadering der Evangelisch-Luthersche Gemeente alhier, gemaakt het volgende drietal:

DD. T. M. REICHE, Predd. te *Bergen op den Zoom*; C. OP DEN OORT, te *Beverwijk*; en J. G. H. REUDLER, te *Zierikzee*.

Waaruit beroepen is, Ds. J. G. H. REUDLER, Pred. onzer Broederschap te *Zierikzee*, die deze beroeping, onder inwachting der vereischte approbatiën, heeft aangenomen; zoo dat het der oudste Protestantsche Gemeente van Nederland, eerlang te gelukken staat, van eenen vasten Herder en Leeraar voorzien te zijn.

ZIERIKZEE, den 12den September 1824. Na dat ons voor acht dagen was bekend gemaakt, dat onze Leeraar, Ds. J. G. H. REUDLER, eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente van *Woerden*, vernamen wij heden, dat zijn Eerw. zich verpligt had gevonden, om onder afwachting van de Koninklijke goedkeuring, deze beroeping aan te nemen.

DOETINCHEM vakant. Zie Junij 1823.
VLISSINGEN. Zie Maart 1824.
DOESBURG vakant. Zie Julij 1824.

BUITENLANDSCH KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

OOST-VRIESLAND.

OLDERSUM, onderste Dienst vakant.
RORICHUM vakant. Zie Junij 1824.
GANDERSUM. Zie Aug. 1824.
NIEUWSTAD, GODENS EN DIJKHUIZEN. Zie Aug. 1824.
CIRKWERUM. Zie Aug. 1824.
GROOT BORSUM staat vakant te worden. Zie Aug. 1824.
LOPPERSUM. Zie Aug. 1824.

GRAAFSCHAP BENTHEIM.

SCHUTTORP, den 12den Augustus. Onze jongste Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. W. BENSCHEN, ontving voor eenigen tijd eene beroeping naar *den Ham*, voor welke hij, na beraad, bedankt heeft.

KONINGRIJK PRUISSEN.

EVANGELISCHE KERK.

KREITS DUISBURG.

SCHERMBEEK. Zie Maart 1824.

KREITS MUNSTER.

GEMEN vakant. Zie Maart 1824.

WEST-

WEST-INDIË.

BERBICE. *Evangelisch Luthersche Gemeente* vakant. Zie Nov. 1823.

BIJBEL-GENOOTSCHAP.

IJZENDIJKE, den 8sten Aug. Het Bijbel-Genootschap, afdeeling *Zeeuwsch Vlaanderen*, hield wederom deszelfs plegtige Vergadering. De President de Ed. Gr. Achtb. Heer J. HENNEQUIN, Commissaris van het district *Sluis*, Ridder van den Nederlandschen Leeuw, de Vergadering geopend hebbende, beklom de Wel Eerw. Heer D. VAN BASSELAAR, Pred. te *Biervliet*, het spreekgestoelte. Hij voerde het woord, over de bedenkingen, die men tegen de Bijbelverspreidingen maakt, even of daar mede alle gevaar en schade verbonden was; hierover sprak de Redenaar krachtig, en op eene wijze, die toonde hoe wel men in staat is, om de goede zaak der waarheid over de tegenwerpingen te doen zegevieren.

BERIGTEN.

Emeriti, Weduwen en Voogden over Weezen van Predikanten, die onder het ressort der klasse van *Amsterdam* wonen, en bij den Ondergeteekenden nog niet mogten bekend zijn, worden verzocht, om voor den 1sten November, de noodige stukken ter reclame van Kinder-, School- en Akademiegeld over 1824, ten zijnen Huize, Keizersgracht bij de Westermarkt N°. 497., te doen afhalen.

De Scriba van het Klassik. Bestuur,
H. WEILAND.

 Een

Een Predikant of Kandidaat tot den H. dienst, genegen zijnde, op voordeelige voorwaarden, behalve den post van Krankbezoeker, ook eenige Predikbeurten bij de Nederduitsche Gereformeerde Gemeente te *Amsterdam* te vervullen, adressere zich ten spoedigste bij Ds. D. C. VAN VOORST, aldaar. Brieven franko.

LETTER-NIEUWS.

Bij A. B. Saakes, Boekverkooper op 't Rok-in, te *Amsterdam*, is heden gedrukt, en alom verzonden.

Merkwaardig Verhaal, aangaande het Leven en de Lotgevallen van M. C. VOS, als Predikant der Hervormde Christelijke Gemeente, op onderscheidene plaatsen, in *Nederland*, *Afrika* en *Azië;* van zijne jeugd af tot den tijd van zijn Emeritusschap; door hemzelven in den jare 1819 briefsgewijze aan eenen vriend medegedeeld. De Eerw. VOS, een geboren *Kapenaar*, nog bij velen in ons Vaderland met roem bekend, vermeldt in dit Verhaal, onder anderen, ook zijne bekeering, en lust om Leeraar te worden, ten einde in zijn eigen land het Evangelie aan de Heidenen en arme Slaven te verkondigen, zijne reize daartoe naar *Utrechts* Hoogeschool, en ontmoeting ten huize van Prof. BONNET, aldaar; hoe hij, Proponent geworden zijnde, verhinderd wordende om naar zijn land en maagschap weder te keeren, nu eenigen tijd den predikdienst voor den oudsten Leeraar TIJKEN, te *Amsterdam*, waarnam, en vervolgens Predikant werd te *Woudenberg*, *Franeker* en *Woerden;* zijne verrigtingen in die Gemeenten, en eindelijke aanstelling tot Predikant voor de Kaapsche Kerk; zijn vertrek naar, en verrigtingen in *Afrika*, en daarna in *Azië*, te *Punt de Gale*, *Columbo*, enz.; den veelvuldigen zegen, die hem overal, in drie Werelddeelen op zijn dienstwerk verzelde, waardoor vele menschen tot God bekeerd werden; doormengd met gewigtige bijzonderheden, buitengewone gevallen en ontmoetingen, en een Tafereel van den akeligen Kerkstaat in *Azië*, gedurende zijn verblijf aldaar: met één woord, een zeer uitlokkend boek, van den echt godsdienstigen stempel, hetwelk onder den Goddelijken zegen veel nut kan stichten. Het is versierd met het Portret des Schrijvers, en kost *f* 2 : 5 : 8.

De

De Gebroeders van Cleef, Boekverkoopers, in 's Gravenhage en te Amsterdam, debiteren met succes, de navolgende belangrijke, eerst onlangs uitgekomen Leerboeken, als:

1. J. R. SCHMIDT, Lector voor de Wiskunde, aan de Koninklijke Artillerie en Genieschool te *Delft*, *Beginselen der Statica*, bevattende de *Statica der vaste ligchamen en die der Vloeistoffen*, 2 deelen, met platen.

2. —— —— *Beginselen der hoogere Meetkunst*, bevattende de toepassing van de Stelkunst op bepaalde Meetkunstige vraagstukken, verder de theorie van de regte Lijn en den Cirkel; benevens de kromme lijnen van den tweeden graad, of de Kegelsneden, en eindelijk eene korte Verhandeling over de Gebogen Oppervlakken, één deel, met platen.

3. —— —— *Beginselen der Differentiaal en Integraal Rekening*, één deel, met platen.

4. —— —— *Beginselen der Stelkunst*, vrij gevolgd, naar het Fransch, van den Heer S. F. LA CROIX, één deel.

5. —— —— *Beginselen der Meetkunst*, naar denzelven, één deel, met platen, tweede Druk.

6. —— —— *Grondbeginselen der beschrijvende Meetkunst*, naar denzelven, één deel, met platen.

7. —— —— *Beginselen der Goniometrie et Trigonometrie*, naar denzelven, één deel, met platen.

Bij de Weduwe J. Allart, te 's *Gravenhage*, zijn van de Pers gekomen, en alom bij de Boekhandelaren verkrijgbaar.

I. *Proeve over de vrijheid des Zeehandels, en der Nationale nijverheid*, in verband beschouwd met de grondbeginselen eener nieuwere verlichte Staatshuishoudkunde, en de gelukkige uitkomsten, daaruit voortvloeijende tot vereeniging en bloei van alle belangen. Door PIETER VREEDE. Tweede Stuk. De toezegging in het eerste Stuk van dit werk, om in het tweede, ten aanzien van 's Lands kwijnenden Zeehandel en Nationale Nijverheid, eene compleet bewerkte voordragt te geven, waarin de mogelijkheid zou zijn aangewezen, dezelve uit haar diep verval op te beuren, derzelver vereeniging en bloei daar te stellen, en alle 's Lands belangen te bevorderen, zal de Lezer in dit stuk voldaan vinden.

II.

II. *Bijbeloefening over het Evangelie van Lukas*, door H. VAN HEIJNINGEN, Predikant te *Rijswijk*. Eerste deel. Heeft des Schrijvers Bijbeloefening over MATTHEUS bij onze Landgenooten een gunstig onthaal aangetroffen, zijn LUKAS kan het niet minder hebben, de levendigheid der voorstellingen in 't algemeen en de bijzonderheden van het leven, de leer, daden en lotgevallen van onzen Heer, die men hier, en niet bij MATTHEUS aantreft, maken dit werk mede allerbelangrijkst.

III. *Tweetal Sijnodale Leerredenen*, uitgesproken in de Klooster Kerk, te *'s Gravenhage*, de eerste op den 19den Julij 1822, en de laatste op den 11den Julij 1824. Door JOHANNES LA LAU, Predikant te *Bergen op den Zoom*. De Lezer treft hier niet alleen twee schoone plegtigheids Leerredenen aan; maar tevens twee heerlijke voordragten, de eerste volgens 1 *Cor.* VIII: 1. *Over den aard en strekking der Christelijke kennis en liefde*, en de tweede naar *Jes.* LV: 8, 9. *Over Gods raad en beschikkingen tot heil van het menschdom, oneindig verre verheven boven die der menschen.* Zoo dat derzelver lezing in beide opzigten hare wezenlijke waarde heeft.

Beschrijving van Zwitserland, met betrekking tot deszelfs Aardrijkskundig ligging, Natuurlijke Voortbrengsels, Oudheden, Geschiedenis en Koophandel, met platen, 2 deelen kompleet *f* 6: — —

Komt heden van de pers, bij den Boekhandelaar J. C. van Kesteren, te *Amsterdam*. — Al wie *Zwitserland*, — dat voor den Bergbouw en den Koophandel zoo veel nog onbekende bronnen bevattende land, naauwkeurig wil leeren kennen, vindt in twee boekdeelen het volledigste en nieuwste, dat er van dien aard bestaat. Het is even zoo aangenaam als nuttig om te lezen, dewijl het, ten aanzien van de Geschiedenis des lands, een aantal wetenswaardige bijzonderheden, en pikante Anekdoten bevat, die men nog in geen werk van dien aard heeft aangetroffen.

Geschiedkundig Verslag, daadzakelijke bevindingen en algemeene aanmerkingen, benevens eene verzameling van bewijsstukken, betrekkelijk het Amsterdamsch geoctroieerd Kunst-Cement, door U. W. J. CAZIUS. Eigenaar der geoctroieerde Fabriek te *Utrecht* gevestigd, is heden van de pers gekomen te *Utrecht*, bij J. G. van Terveen, en alom verzonden.

Bij

Bij J. Römelingh, te *Groningen*, is van de pers gekomen, en bij W. Brave Jr., te *Amsterdam*, en alom te bekomen:

Oude Aardrijkskunde, of *schets van den alouden staat van de bekende Volken der Oude Geschiedenis*, door H. J. NASSAU, tweede veranderde druk. De prijs is *f* 1 : 60 : —

Men heeft in dit Werk, bij den herdruk, alles zoeken te vereenigen, wat het zelve, het zij als Handboek voor elken beminnaar der Geschiedenis, het zij als Leesboek, in een bepaalden zin nuttig en doelmatig kan maken. Een uitgebreid register, eene meer gedetailleerde beschrijving der voornaamste plaatsen en compresse druk, zijn bovendien even zoo velen aanbeveling.

BERIGT VAN INTEEKENING.

Op eene Alphabetische Naamlijst der Gemeenten en derzelver onderhoorigheden, uitmakende het Koningrijk der Nederlanden; enz. enz. enz., opgemaakt en zamengesteld door J. J. GOSSELIN, *Adjunct-Commies bij het Departement van Oorlog*.

Dit Werk, hetwelk zich reeds dadelijk door deszelfs belangrijkheid bij een ieder aanbeveelt, is inzonderheid van een groot nut voor elk, die in eenig Administratif Bestuur geplaatst is, als ook voor Leden van Regeeringen, Administratiën, Kooplieden en Ambtenaren; terwijl hetzelve voor den Onderwijzer der jeugd, en den beoefenaar der Aardrijkskunde van ons Land, ja voor het grootst gedeelte van het Publiek, van zeer veel dienst zal wezen.

De Inteekening op dit voor het algemeen zoo belangrijk Werk, staat open tot den 15 October aanstaande; en geschiedt bij den Boekhandelaar J. C. VAN KESTEREN, te *Amsterdam*, en bij de voornaamste Boekhandelaren, in de Noordelijke en Zuidelijke Provinciën.

Een omslagtig Berigt, aanduidende het nut van dit Werk, benevens de voorwaarde der Inteekening, alsmede eene proeve van het Werk zelf, is alom *gratis* te bekomen.

I N H O U D.

BOEKBESCHOUWING.

MENGELWERK.

BOEKZAAL
DER
GELEERDE WERELD,
EN
TIJDSCHRIFT
VOOR DE
PROTESTANTSCHE KERKEN,
IN HET
KONINGRIJK DER NEDERLANDEN:

Voor OCTOBER 1824.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
op den Singel, tusschen den Blaauwburgwal en
de Bergstraat, N°. 320.
MDCCCXXIV.

De Prijs is 6 Stuivers

BOEKBESCHOUWING.

Nieuwe LEERREDENEN. *Door* I. J. DERMOUT, *Hofprediker van Z. M. den Koning der* Nederlanden *en Predikant te* 's Gravenhage. *In* 's Gravenhage, *bij* de Wed. J. Allart *en* Comp, 1823. *VIII en* 295 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 3 : —: —

Aangemoedigd door de vereerende wijze, waarop een vorige bundel, ruim vier jaren geleden uitgekomen, door het Godsdienstig Publiek ontvangen is, heeft de Eerw. DERMOUT zich opgewekt gevonden, om deze nieuwe proeve van zijnen kanselarbeid in het licht te geven Wij twijfelen geen oogenblik, of de beoordeeling en ontvangst dezer acht Leerredenen, zal niet minder gunstig uitvallen, en hij dus overgehaald worden, om zijne voorwaardelijke belofte te vervullen, en na verloop van tijd, nog eenen anderen bundel te laten drukken, waarin hij op gelijke wijze zal zoeken te stichten. De hier voorkomende Leerredenen, prijzen zich toch door verscheidenheid en inhoud, maar ook door de wijze van behandeling, zeer aan. De eerste heeft tot tekst *Efez.* III: 10. en beschouwt, naar aanleiding van denzelven, Gods wijsheid in de stichting van het Christendom, als een voorwerp van de eerbiedige beschouwing der Engelen. In de inleiding, zoekt de Eerw. DERMOUT te doen opmerken, welk eene belangrijke zaak het voor het geloof der Christenen is, te mogen weten, hoe de Engelen over den Godsdienst denken, aan welks kracht wij zoo veel toeschrijven. Men zer-

zorge evenwel, dat men hieruit geene aanleiding neme, van te denken, dat wij, zonder daaromtrent bijzonder ingelicht te zijn, gebrek zouden hebben, aan duchtige gronden voor de echt- en redelijkheid van ons Christelijk geloof. Een gezegde in de derde Leerrede, op bladz. 96, verdient hiermede vergeleken te worden. Te regt wordt vervolgens, in de verklaring, naar het verband gezegd, dat de leer: door het Christendom is de gelegenheid voor alle volken en menschen geopend, om kinderen van God te worden, — door PAULUS beschouwd wierd, als het bewonderenswaardigst plan van God, dat ooit in de wereld bereikt werd, of stond bereikt te worden, waarvan de Jood zich nog geen denkbeeld vormen kan, wegens zijne vooroordeelen, en voorgesteld als eene verborgenheid, die van alle eeuwen verborgen is geweest in God, die alle dingen geschapen (als eene geheele nieuwe schepping daargesteld) heeft, door JEZUS CHRISTUS.

Door de overheden en magten in den Hemel, denkt DERMOUT aan de Heilige Engelen alleen, en zegt dus:

„ Het hoofdoogmerk van de inrigting of schepping, waarvan de Apostel gewaagt, was ongetwijfeld het heil der wereld, de zaligheid der menschen; maar zoo heerlijk werd dat oogmerk thans bereikt, dat zelfs de engelen daarin Gods verhevene wijsheid moesten bewonderen en aanbidden."

't Is bekend, hoe verschillend over den bepaalden zin dezer tekstwoorden gedacht, en geschreven is, wij hebben daarom ons verpligt geacht, DERMOUT's opvatting hier mede te deelen, ten einde zoo te doen blijken, dat daarop zijne behandeling van het gezegde onderwerp gegrond is. In het tweede Deel, wordt alzoo eerst de veelvuldige wijsheid Gods, in de stichting der

Chris-

Christelijke Gemeente, door eenige proeven onder de aandacht gebragt, en daarna dezelve, als een waardig en belangrijk voorwerp der wetenschap van hoogere wezens, voorgesteld. Dit een en ander is zoo ontwikkeld en toegepast, dat men, al oordeelt men ook zich met de verklaring niet geheel te kunnen vereenigen, de nuttige strekking er niet van zal kunnen miskennen.

Zeer geschikt volgt op deze, de tweede Leerrede, over *Hand.* XVI: 9, 10. de invoering van het Christendom in *Europa*, voorstellende als een Goddelijk werk. De Eerw. DERMOUT beschouwt, in het eerste Deel, om op de hand der Voorzienigheid in deze opmerkzaam te maken, 1.) de aanwijzing door God zelven, aan de eerste ondernemers van dat werk daartoe gegeven, 2.) de heilzame vruchten, welke de uitslag dezer onderneming aan de bewoners van dit wereld-deel (*Macedonië* behoorde tot *Europa*) heeft opgeleverd, en 3.) het tijdstip, door den Heer der wereld, voor deze groote gebeurtenis zoo wijsselijk uitgekozen; terwijl hij daarop, in het tweede Deel, het nuttig gebruik aanwijst, dat wij ook in onzen tijd van zulk eene beschouwing maken kunnen. Dit geschiedt overtuigend, en op eene treffende manier. Lettende op den inhoud van *vs.* 10, op het besluit van PAULUS, uit het hem voorgekomen gezigt, dat de Heere (JEZUS CHRISTUS) hem geroepen had, om de inwoneren van *Macedonië* het Evangelium te verkondigen, zal men ook zeker te meer overtuigd moeten worden, van de trouwe zorge van JEZUS onzen Heer, voor de uitbreiding van zijn Rijk, ook in *Europa*.

Naar aanleiding van 1 *Joan.* II: 1*b* en 2, wordt in de derde Leerrede gehandeld, over de krachtige vertroosting, welke de leer des Evangeliums, aangaande JEZUS CHRISTUS, aan het ontrust geweten aanbiedt. Bij gelegenheid der verklaring,

wordt zeer juist aangemerkt, dat men zich wach-tende voor die ongepaste onderzoekingen, en ongerijmde begrippen, waarmede men het zamenstel der Christelijke geloofsleer nimmer had moeten belasten en ontsieren, behoort te vreden te zijn, met de eenvoudige opvatting, dat de Heiland onze *voorspraak* genaamd wordt, om ons daardoor te leeren, dat hij bestendig voortgaat, de belangen der zijnen te behartigen, en Gods genadige vergiffenis dus ook te verzekeren, even als of hij gedurig voor ons tusschen trad, gelijk de Hoogepriester onder het O. Testament.

Het voortreffelijke der Evangelische vertroosting, nopens de vergeving onzer zonden, wordt aangewezen, vervolgens 1.) uit de wijze, waarop zij gewaarborgd is, 2.) uit hare volledigheid, en 3.) uit de onbepaalde uitgestrektheid. De Heer DERMOUT wacht zich wel voor het toegeven aan al te menschelijke of zoogenaamd wijsgeerige redeneringen, over deze geopenbaarde waarheid, en leert alleen van de Bijbelsche uitdrukkingen, een nuttig en vertroostend gebruik te maken. Hij laat dus anderen de vrijheid, welke hij voor zich zelven verlangt. Had men dit toch altoos gedaan!

Van de vierde Leerrede, is de tekst *Matth.* X: 16*b*., en de behandelde stof: over de vereeniging van voorzigtigheid en opregtheid. Na de toelichting der les van onzen Heer, in haren zin en bedoeling, wordt dezelve als eene proeve voorgesteld, van JEZUS zedekundige wijsheid, en ten laatsten geleerd, op welk eene wijze ook wij deze les in beoefening kunnen brengen.

Met de gedachte van eenigen, dat MATTHEUS hier meer zou hebben opgeteekend, dan wel, bij deze gelegenheid, door JEZUS zou zijn gesproken, hier enkel toch als gissing voorgedragen, kunnen wij ons niet vereenigen, daar hiervoor niet

niet alleen geene voldoende gronden kunnen worden aangevoerd, maar dit gevoelen ons daaren boven voorkomt, niet vereenigbaar te zijn, met de gewone naauwkeurigheid van den Evangelist, noch ook met het geen wij ons moeten voorstellen, van het doel der aanspraak des Verlossers bij die gelegenheid. Deze Leerrede is voorts menschkundig ingerigt, en levert een bewijs op, hoe de schrandere Leeraar zelf voorzigtigheid met opregtheid, zoekt te vereenigen.

De vijfde Leerrede, is eene Bijbeloefening over *Gen.* XXIV: 1—33. Gods Bestuur voorstellende, ter voorbereiding van een gelukkig huwelijk, waarvan de zesde Leerrede het vervolg is, over *Gen.* XXIV: 34—67. die tot opschrift draagt: het wel gesloten Huwelijk. De hier behandelde zaken zijn, naar derzelver teederen en belangrijken aard, met zachten ernst, waardigen aandrang, en Christelijke belangstelling overwogen, en door zoodanige lessen en toespraken doormengd voorgedragen, als dit op den Leerstoel voor eene gemengde Vergadering behoort te geschieden. Een enkel bewijs kunnen wij niet nalaten hiervoor te berde te brengen, zie hier hetzelve:

„ Doch ik bemerk, Toeh.! dat ik U, tot heden, slechts weinig van de geaardheid van dezen man gezegd heb. De reden is, omdat de geschiedenis ons slechts weinig van hem mededeelt, en hem, in dit geval, meer lijdelijk dan werkzaam vertoont. Het is, in het algemeen, niet te ontkennen, dat wij in hem minder kracht van geest en zielegrootheid bespeuren, dan wij in Abraham opmerken; en dat wij hem, bijkans overal, als zeer toegeeflijk en vrij gezet op gemak en rust aantreffen. Zoo verschillend zijn, gelijk gij weet, de menschen, naar gelang van hun vochtgestel en opvoeding geaard; doch het kan gebeuren, dat

het valt niet zelden voor, dat lieden, die, met anderen vergeleken, afvallen, op zich zelve beschouwd en naar hun eigen karakter beoordeeld, ten opzigte van het een of ander, in hunne ware voortreffelijkheid uit komen. Zulk een man was Isaäk: hij had eene eigene voortreffelijkheid, wel voor een goed gedeelte aan zijne natuurlijke geaardheid verknocht, doch die hem tot een waardig mensch en een' uitmuntenden echtgenoot voor Rebekka vormde. Want, behalve zijne onverdenkbare godsdienstigheid, door de vaderlijke opvoeding aangekweekt, en reeds in zijne jeugd zoo onvergetelijk bewezen; had hij een hart, ten uiterste gevoelig voor de teederste betrekkingen en de zachte aandoeningen der liefde. Het moge den man wel staan, wanneer hij zijn vermogen gevoelt en zelfstandig uitoefent; vuur en moed mogen zelfs in hem de zwakkere vrouw behagen: maar wat is moed en vermogen zonder teedere gevoeligheid, anders dan eene stoutheid, die ligt ontaardt in aanmatiging en dwinglandsch geweld. Het echtelijke leven wordt van de zijde des mans meest veraangenaamd door zachtaardigheid, berekend om de waardij der vrouwelijke liefde te erkennen en daaraan te beantwoorden, en door die naauwe gehechtheid aan het geliefde voorwerp, welke zelfs den fieren leeuw tot een lam maakt. Zulk eene schatting wist Isaäk aan Rebekka's verdiensten te geven: hij, die meer dan iemand van zijnen tijd, verknocht was aan zijne naaste betrekkingen, en gevoelen konde, welk eenen schat hij in deze vrouw en hare deugd bezat. Zoo toch moet gij denken over een' man, die eerst door zijn gelukkig huwelijk vertroost werd over het verlies van zijne moeder, en door Rebekka's liefde allengs zijne smarten vergat over het derven van haar, die zijne jeugd had gevoed, verzorgd, geleid en onderwezen. Dit lees ik in zijne historie

liever, dan menige heldendaad, door de wereld bewonderd, doch waaraan die zedelijke waarde van het hart, die Isaäks ouderliefde uitdrukt, niet te herkennen is. Zulk een man, die alzoo aan zijne moeder verkleefd was, schonk ongetwijfeld aan de gade van zijn hart zijne volle liefde. Beoordeelt vrij, Maagden! of de jonge man, die naar uwe hand dingt, u gelukkig kan maken, uit de wijze, waarop hij van vader of moeder spreekt, en uit zijne trouw aan de verbindtenissen van natuur en vriendschap: hetgeen uw echtgenoot voor zijne voormalige betrekkingen was, dat zal hij ook voor u wezen, indien gij zijner vriendschap waardig zijt; en dubbel zoudt gij u bezondigen, indien gij zulk een hart kondt krenken. Hier ligt dan ook de grondslag der duurzame en wederzijdsche verkleefdheid van Isaäk en Rebekka. Wij houden op, ons te verwonderen over den zegen des gezelligen levens van eene zoo deugdenrijke vrouw en van zulk een' regtgevoelig' man; en, zoo wij het wagen mogen om u een' hemel op aarde te wenschen, dan wenschen wij u een huwelijksgenoegen, zoo heilrijk, als dat van Isaäk en Rebekka was."

De tekst der zevende Leerrede is 1 *Sam.* I: 8. het opschrift: het evenwigt van goed en kwaad in het huisselijk lot der menschen, en dezelve volgt dus goed op de twee naastvoorgaande; gelijk ook de achtste, over de volgende verzen, *vs.* 9—19, waarin de Godsdienst voorkomt, als de beste toevlugt onder huisselijk lijden. Na de aandachtige beschouwing van den tekst, (op dat wij alzoo ook ééne proeve geven, van de voegzame orde der behandeling) ontvouwt de Kerkelijke Redenaar, naar aanleiding van het voorbeeld daarin medegedeeld, *ten tweeden*, den weldadigen invloed, welken de Godsdienst onder het

 huis-

huisselijk lijden vermag te oefenen, en leidt eindelijk, eenige lessen ter behartiging af, uit het behandelde onderwerp. In het tweede Deel, wordt aangewezen, dat wij, uit het voorbeeld van HANNA, ELKANA's Huisvrouw, zien:

Vooreerst, hoe zeker de toevlugt zij, welke de godsdienst ons onder 's levens zwaarste moeijelijkheid aanbiedt; *ten tweede*, tot welke gepaste oefeningen onder huisselijk leed wij door den godsdienst worden opgeleid; *ten derde*, hoe edel de vertroostingen zijn, die daaruit ontstaan; hoe zegenrijk, *ten vierde*, men de uitwerkselen noemen mag, welke uit denzelven, zoo wel voor onzen uiterlijken welstand als onze innerlijke kalmte, geboren worden; *eindelijk*, tot welke heilzame uitkomsten men langs dezen weg kan worden gebragt.

De drie daaruit ter toepassing afgeleide lessen zijn: 1.) ter opmerking van Gods weldadig oogmerk, wanneer misschien het dagelijks leven en huisselijk lot doorzaaid is met verdrietelijkheid; 2.) om te ontraden, dat men bij huisselijk lijden eene andere toevlugt, dan den Godsdienst zoeken zoude; en 3.) om een elk, ook buiten het lijden van levensverdriet, den Godsdienst aan te prijzen.

Langer kunnen wij bij dezen bundel niet stil staan, ook vertrouwen wij genoeg gezegd te hebben, om er de aandacht op te vestigen, den Lezer van de waarde dezer Leerredenen te overtuigen, en den lust op te wekken, om dezelve te lezen. De eene beviel ons meer om deze, de andere om eene andere reden, maar dit kunnen wij verzekeren, dat ze alle blijken dragen van de kunde, den smaak en regt Christelijk Godsdienstige denkwijze van den beroemden Haagschen Kerkleeraar. Wij wenschen dat deze

bun-

handel veel gelezen worde, en onder Gods zegen zal mogen verstrekken, ter bevordering van ware Godsvrucht en huisselijke gelukzaligheid.

LEERREDE over 1 Tim. I: 5. *Tot gedachtenis van wijlen den Wel Eerw. Zeer Gel. Heer* E. J. POST, *Predikant te* Arnhem, *op den* 27 *April* MDCCCXXIII. *Uitgesproken door deszelfs Ambtgenoot* H. H. DONKER CURTIUS. *Te* Arnhem, *bij* P. Nijhoff, 1823. *VI en* 29 *Bladzz. In. gr.* 8*vo. De prijs is f* — 8 —

„Ik geef, (zoo schrijft de Eerw. DONKER CURTIUS,) dit opstel voor geene *Lijkrede* uit, in welke men gewoon is, een geregeld levensberigt des overledenen te ontvangen. Ik wilde de gemeente niet bezig houden met een verhaal van bijzonderheden, welke aan dezelve, ook zonder mijne herinnering, bekend waren; maar den spreektijd besteden, om haar te herinneren, wie POST, als *Leeraar* en *Herder*, voor haar was; wat zij in hem bezat en verloor. Als zoodanige herinnering, geve ik mijne Leerrede over aan de gemeente; aan zijne weduwe, die in hem eenen voorbeeldigen echtgenoot verloor en betreurt; aan zijne zusters, die het gemis van eenen regt hartelijken broeder beweenen; aan zijne verdere nabestaanden, en aan zijne menigvuldige hoogschattende vrienden; met de bede tot God, dat Hij het lezen derzelve doe strekken, niet alleen ter vereering van de nagedachtenis van den waardigen POST, maar ook ter bevordering van de hoogachting voor het Evangelie, hetwelk hij ons verkondigd heeft."

De bekwame Kanselredenaar had dezen reeds

reeds

reeds gekozen, toen hem de treurige maar van het overlijden zijns hooggeschatten vriend geboodschapt werd, en hij begreep, om voldoende hier opgegevene redenen niettegenstaande hij over zijnen overledenen Ambtgenoot oordeelde en genoopt werd te moeten spreken, bij denzelven te moeten blijven. De brave POST, vertoonde toch steeds: *liefde uit een rein hart, uit een goed geweten, en uit een ongeveinsd geloof*, en als zoodanig heeft dan ook DONKER CURTIUS hier hem geschetst, ja; met aandoening, overtuiging en waardigheid geschetst. Wij lazen deze niet gewone rede met veel genoegen. Zij strekt en den spreker en hem, van wien hier een zoo loffelijk getuigenis gegeven is, tot eer.

LIJKREDE ter gedachtenis van den Wel Eerwaardigen Zeer Geleerden Heere J. C. ANDRES, *in leven Leeraar der Evangelisch Luthersche Gemeente te* Woerden, *aldaar uitgesproken op den 23sten van Mei* 1824. *Door* J. C. LOMAN, *Leeraar der Evangelisch Luthersche Gemeente in* 's Gravenhage. *In* 's Gravenhage, *bij* J. Thierrij *en* C. Mensing *en* Zoon. 1824. 52 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* — 10 —

De Eerw. LOMAN, door den Kerkeraad der Evangelisch Luthersche Gemeente te *Woerden*, uitgenoodigd, om eene gedachtenis-rede op zijnen overledenen vriend ANDRES te houden, heeft aan dat verzoek, wegens den omgang dien hij met hem gehad, en de vriendschap welke hij van hem genoten had, en de ware hoogachting welke hij altoos voor hem bleef gevoelen, bereidwillig voldaan; op eene wijze zoo aangenaam voor de Gemeente, dat dezelve zeer dringend begeerde, dat die Lijkrede

haar

haar zou worden afgestaan, ten einde dezelve door den druk algemeen verkrijgbaar mogt worden gesteld. Daaraan heeft dus het Publiek deze uitgave te danken. De tekst is *Hand.* XIII: 14. en de orde van behandeling deze:

„ I. Eerst zullen wij, kortelijk, het verband van onzen tekst nagegaan hebbende, de hoofdgedachten daarin vervat, eenigzins ontvouwd, aangeven."

„ II. Dan met onze aandacht stilstaan ter overweging van de zeer verschillende gewaarwordingen, die in de onderscheiden menschen verwekt moeten worden, bij de herinnering en voorstelling der in onzen tekst verkondigde waarheid, ons door den dood des Leeraars, wiens aandenken deze ure huldigt, zoo levendig voorgesteld."

„ III. Eindelijk wil ik u dan opwekken om te trachten, als waardige volgelingen uwes leeraars, die gedachte in onzen tekst, zoo gerust en verheffend voor u zelven te maken, als wij met grond mogen veronderstellen, dat zij hem in zijn leven opwekkend en verheffend was."

Wij lazen ook deze ter zake dienende Lijkrede met genoegen, vereenigen ons hartelijk met de daarin uitgeboezemde christelijke wenschen, en hopen, dat de Gemeente van *Woerden*, onder den nieuwen Leeraar, geen minderen zegen genieten zal, dan onder haren onvergetelijken ANDRES.

LEERREDE ter nagedachtenis van den Wel Eerwaarden en Zeer Geleerden Heer G. G. AKERSLOOT, *in leven Predikant bij de Hervormde Gemeente te* Leijden. *Uitgesproken in de Pieters Kerk, op den* 15*den Augustus* 1824. *door* A. VERWEIJ, BZ. *Bij gelegenheid van deszelfs eerste Predikbeurt na het overlijden van zijnen Ambt-*

Ambtgenoot. *Te* Leijden, *bij* de Wed. D. du Saar. 47 *Bladzz.* *In gr.* 8vo. *De prijs is* f — 8 —

Op dringend aanzoek van eenigen, maar vooral, daar de Weduwe van zijnen onvergetelijken vriend, wijlen den Eerw. AKERSLOOT, liet blijken, dat deze uitgave haar en hare betrekkingen eenig genoegen zoude geven, heeft de Eerw. VERWEIJ, gaarne tot bevordering van het genoegen der bedroefden verklarende te werken, tot dezelve besloten, zonder zelf echter aan deze Leerrede, eene bijzondere waarde te hechten. De tekst is *Joan.* XI: 11. waaromtrent de Eerw. VERWEIJ opmerkt: JEZUS herinnerde hiermede, wat LAZARUS eenmaal was, onderrigtte zijne Leerlingen, nopens de wijze, waarop zij zijnen tegenwoordigen toestand moesten beschouwen, en deed hen zien, wat zij in de toekomst nopens hem verwachten moesten; en neemt daaruit aanleiding, om over den overledenen Predikant, zijnen vorigen Ambtgenoot en Vriend, stichtelijk tot de Gemeente te prediken. Met veel hoogachting spreekt hier VERWEIJ over den overledenen, doet hem allergunstigst kennen, en leidt de Gemeente op, om zijne nagedachtenis zich ten nutte te maken. Dat deze Leerrede, zeker met aandoening uitgesproken, door de Herderlievende Gemeente van *Leijden*, met genoegen gehoord is, verwondert ons niet, ook de lezing daarvan zij nuttig! De vrienden van den braven Overledenen, zullen zeker ook gaarne bij deze Leerrede voegen, het Dichtstukje waarvan wij hier den titel afschrijven:

Bij het afsterven van den Wel Eerw. en zeer geleerden Heer G. G. AKERSLOOT, *Leeraar bij de Hervormde Gemeente te* Leijden. *Op den 9den van Oogstmaand* 1824. *Te* Leijden, *bij* de Wed. D. du Saar.

WEN-

WENKEN, RAADGEVINGEN en HERINNERINGEN, over den omgang met het vrouwelijk geslacht, de keus eener Echtgenoote, verloving, het Huwelijk en den Ongehuwden Stand; voor Landpredikanten, en die zich tot dezen Stand vormen of gevormd hebben. *Te* Groningen, *bij* W. van Boekeren, 1823. 96 *Bladzz.* *In gr. 8vo.* *De prijs is f* — 18 —

„Over de onderwerpen, (zegt de ongenoemde Schrijver,) welke in het werkje, dat wij thans den lezer aanbieden, behandeld worden, is in het Nederduitsch, voor zoo verre wij weten, weinig of niets opzettelijk geschreven."

„Hierover nadenkende, viel mij voor eenigen tijd een, ten jare 1802 uitgegeven, Hoogduitsch stukje in handen, onder den titel: *Ueber Studenten und Kandidaten Liebschaften und Eheversprechungen, Landprediger Frauen und Landprediger Ehelosigkeit, für Landprediger und so solche zu werden gedenken: von einem Landprediger.*"

„Bij het onmisbaar goede, dat dit werkje behelsde, en daarom allezins in onze taal verdiende overgebragt te worden, ontmoette ik ook veel in hetzelve, dat mij, om verschillende redenen, minder geschikt voorkwam; alsmede verlangde ik hier en daar soms eene meerdere uitvoerigheid, ginds wat meer beknoptheid, elders weder iets, dat mij noodzakelijk scheen, maar waarvan ik geene melding gemaakt vond, aan te treffen."

„Ik besloot dus, om het boekje, niet te vertalen, maar aan te vullen, waar het mij noodig scheen, over te nemen wat mij gepast voorkwam, weg te laten wat ik voor mijne Nederlandsche ambtgenooten min dienstig oordeelde, en hier en

daar

daar een door den Schrijver aangestipt begrip verder te ontwikkelen."

„ Zóó ontstonden deze bladen, welke derhalve noch geheel vertaling noch geheel oorspronkelijk zijn, maar toch, gelijk ik mij vleije, met nut kunnen gebruikt worden. Dit althans is het eenig doel, dat ik mij met de uitgave van dit werkje voorstelde, en mijn hartelijke wensch, dat het, onder den Goddelijken zegen, iets bijdrage tot bevordering van het heil mijner tegenwoordige of toekomstige ambtsbroeders, die hunne vurigste wenschen tot den Alzegenaar opzenden voor eenen geliefden Koning en een waarlijk Hoogeerwaardig Synode, onder wier bestuur zij reeds zoo vele zegeningen genoten, en van wier edele pogingen zij zich verder met grond de schoonste toekomst beloven."

In drie Hoofdstukken verdeeld zijnde, *handelt* het eerste over vrijerij en verloving van Godgeleerde Studenten en Kandidaten, wordt in het tweede de vraag beantwoord: waarop moet de Land Predikant, bij de keus eener Echtgenoote, letten? — en deelt het *derde*, het een en andere mede, over den ongehuwden Land-Predikant.

Wij hebben deze wenken, over 't algemeen, met genoegen gelezen. Er komt hier veel voor, dat zeer behartigens waardig is, en veilig kunnen wij de lezing aanprijzen aan hen, voor welke het blijkt opgesteld te zijn. Mogten de goede hier voorkomende herinneringen en raadgevingen opgemerkt, en in beoefening gebragt worden! Vele ouders zouden zich dan verblijden, vele Leeraars er voordeel uit trekken, en vele Gemeenten stoffe vinden tot dankbaarheid!

De

De SADDUCEËN. Door Mr. I. DA COSTA.

Ben ik dan uw' vyant geworden, u de waarheyt seggende?
Gal. IV, 16.

Indien ik nog menschen behaegde, so en ware ik geen dienstknecht Christi.
Gal. I. 10.

Te Leijden, *bij* L. Herdingh *en* Zoon, 1824. *72 Bladz. In gr. 8vo. De prijs is f* — 16 —

De Heer DA COSTA, blijkt nog niet genezen te zijn van zijne zucht, om zijne begrippen in het Zedelijke en Godsdienstige, hoe vreemd en hoe onbekookt, en hoe duidelijk en krachtig ook wederlegd, het Publiek ware het mogelijk op te dringen. Wij vreezen dus, dat zijne kwaal voor eerst althans nog niet te herstellen zal zijn. Dit zonderling Stukje, geeft ons hiertoe maar al te veel grond. In hetzelve, beschouwt hij I. de Sadduceën in het Joodsche Land, handelt dan II. over het Sadduceïsmus der hedendaagsche Neologie, en III. over het Sadduceïsmus onder de Arminianen van de XVIIde Eeuw. Waarom de tijd-orde niet in acht genomen is, kan men vragen, doch het spreekt van zelf, dat een zoo fijnen verlicht man, als DA COSTA zich verbeeldt te zijn, goede redenen zal gehad hebben, om het tweede punt eerder te behandelen, dan het derde. Daarop volgt nog eene toepassing, en eindelijk volgen eenige aanteekeningen. Hoewel over 't algemeen, dit Stukje wat minder scherp en dol geschreven moge schijnen, dan een vorig, dat haast niet was uit te lezen, voor een eenigzins beschaafd mensch, — ofschoon er hier en daar goede dingen, gegronde aanmerkingen en voorstellingen van Christelijke, gemoedelijke gevoe-

lens in voorkomen, kan men evenwel genoegzaam uit elke bladzijde opmaken, dat DA COSTA er in 't geheel niet voor berekend is, om als een wel toegerust Krijgsman te strijden, voor het ware geloof, dat hij zelf duidelijk toont nog niet te kennen. Men ziet hier, wanneer men eenigzins immers geleerd heeft te oordeelen, dat het den man, zoo al niet aan een goed oogmerk (dat de Heer alleen beoordeelen kan) daartoe ten minsten aan kunde, aan oordeel, aan bedaardheid en zachtzinnigheid ontbreekt. Zelfs blijkt dit, uit de schets hier gegeven, van de eigenlijk gezegde Sadduceërs, in de eerste Eeuw onzer Christelijke Jaartelling. Door zijne onvoorzigtige en onbezonnen, niet zelden valsche beoordeelingen, heeft de man, zich bitter bloot gegeven. Gelukkig dat de goede, de zaak van God en van onzen Heere JEZUS CHRISTUS, zulke verdedigers, die wijs zijn in hunne oogen en tegelijk zeer onkundig, niet behoeft.

9. Het verwondert ons minder, dan het ons leed doet, dat geschriften, als het zoo even beschouwde, zoo veel geruchts in den beginne maken, noch ook dus, dat deze en gene die zich door zulk geschrijf grootelijks beleedigd achten, of ook vermeenen het kwaad dat men dus ligt zou moeten tegenwerken, of de nadeelige gevolgen voor te komen, zijne pen gescherpt heeft, om het Publiek beter in te lichten.

Wij ontvingen achtervolgens:

De SADDUCEËN van Mr. I. DA COSTA *getoetst aan Redelijkheid, Geschiedenis en Bijbel. Door Mr.* S. J. S. WISELIUS. *Te* Amsterdam, *bij* J. van der Heij *en* Zoon. 1824. *VIII en* 154 *Bladz. In gr. 8vo. De prijs is f* 1 : 10 : —

De

De PHARIZEËN. Door J. ROEMER.

Sy en yveren niet recht over u, maar zy willen ons uytsluyten, op dat gy over haer zoudt yveren.
Gal. IV. 17.

Ik verwondere my, dat gy, zoo haast wyckende van de genen, die u in de genade Christi geroepen heeft, overgebracht wordt tot een ander Evangelium.
Gal. I. 6.

Te Haarlem, *bij* de Erven F. Bohn, 1824. 76 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* — 16 —

Dat het Stukje van DA COSTA, zulk eenen toets als deze van den Heer WISELIUS, aan *Redelijkheid*, *Geschiedenis* en *Bijbel*, onmogelijk kan doorstaan, heeft de lezer uit het door ons aangemerkte wel kunnen opmaken, wanneer hij ten minsten ons oordeel slechts eenigermate vertrouwt. Allerovertuigendst zal hij dit althans zien, uit het Werkje van den Heer WISELIUS, die zich alle moeite wel heeft gelieven te geven, om duidelijk aan te toonen, dat men zeer dwaas zoude handelen, met in de Sadduceën van DA COSTA eenig belang te stellen. Men zou oppervlakkig kunnen vragen, verdient dus dat boekje wel opzettelijk wederlegd te worden? De Heer WISELIUS, stelt ook zelf hier de bedenking voor: waartoe dan alle tegenspraak, in dit geval, voor zoo veel het geschrift met vroegere schotschriften, die de waarheid magteloos ondermijnen, gelijk moge staan? Maar hij antwoordt: om drie verschillende redenen:

„ Vooreerst, om (hetgeen ik reeds in mijn Voorberigt zeide) de diepe onkunde van den Heer DA COSTA in alles, waarover hij spreekt, aan te toonen, en daardoor te bewerken, dat niemand, hoe ongeoefend ook, zich ooit meer, door zijnen stoutmoedigen en verzekerden toon, in zoo verre la-

hem misleiden, om, zonder duchtige bewijzen, hetgeen hij zegt voor waarheid aan te nemen. — Ten andere, als eene poging, om hem zelven, zoo mogelijk, nog tot bezadigd nadenken te brengen. — Eindelijk, omdat hij in dadelijken opstand is tegen den Koning; in welk laatste opzigt ik het zelfs de pligt geloove te zijn van ieder Nederlander, om openlijk aan den dag te leggen, hoezeer hij de denk- en handelwijze van den Heer DA COSTA afkeurt. — Dit laatste inzonderheid heeft mij, tot het schrijven eener wederlegging van zijn Boekje, genoopt (1)."

Wat de wijze van behandeling betreft, om deze den lezer eenigzins te doen kennen, nemen wij de eigene woorden van WISELIUS liefst over. Hij schrijft:

„Hoe ondertusschen mijn taak aangevangen? De ontleeding van het Boekje is moeilijk; de stuksgewijze wederlegging is het nog veel meer; want het is een vloed van magtspreuken en scheldwoorden, een *diarrhoea verborum*, waarbij de Schrijver, zoodra hij eenige *lipothymie* begint te gevoelen, gestadig, in sommige namen, die hem geweldig *stimuleren*, de benoodigde *analeptica* vindt. — Wij hebben er een zeer gelijkend beeld in van het buren-gekijf, dat men dikwijls hoort bij de geringere volksklassen, inzonderheid onder de vrouwen, die vaak, in haren trant, *lixarum atque colonum more*, zoo glad van tong zijn, dat zij degenen, met welke zij geschil hebben, een halfuur lang, en langer, onder scheldwoorden en verwenschingen

(1) *Door wederlegging versta ik hier zulk eene, die het zakelijke betreft; want zoude men alle dwaze magtspreuken, alle ongerymde stellingen, alle verkeerde opvattingen, alle onbeschofte uitdrukkingen en woorden, in de Sadduceën voorkomende, stuksgewijze aanroeren,* [illegible]

gen [illegible] bedelven, zonder dat voor een ander eenige kans besta, om, bij het stroomen dier redenen, er slechts een enkel woord tusschen in te voegen (1). — Mij blijft aldus, bij de onmogelijkheid eener methodieke behandeling, geen andere weg open, dan de opmerkelijkste punten, zoo als zij, hier en ginds, voorkomen, uit te trekken en ter toets te brengen."

Wij kunnen den Lezer verzekeren, dat DA COSTA hier duchtig tegengesproken, en zijn geschrift zoodanig ontleed, en ten toon gesteld wordt, dat hij zich schamen moet hetzelve geschreven, en in het licht gegeven te hebben. Het verdient opmerking, dat dit geschied is, door eenen man, die te voren gunstiger over DA COSTA dacht, en in betrekkingen met hem stond, toen hij hem nog beschouwde, als het tegenbeeld van het geen hij naderhand gebleken is te zijn. De zulken, die in het boven genoemd geschrift van DA COSTA, nog eenig belang dachten te mogen stellen, raden wij dit grondig toetsend tegenschrift, van den Heer WISELIUS, als een nuttig tegengift te lezen.

Uit N°. 2., ziet men, dat de Eerw. ROEMER zich andermaal verpligt gevonden heeft, tegen de gevaarlijke dwalingen van den Heer DA COSTA te schrijven, en dat hij, even als te voren, dit gedaan heeft, zonder zelfs 's mans naam en geschrift uitdrukkelijk te noemen.

ROEMER vangt aan met het doel waartoe JEZUS kwam, maakt van den tegenstand dien hij ontmoette gewag, komt zoo op de Pharizeërs, die wel zijne voornaamste tegenstrevers waren, en beschouwt dan I. de Pharizeërs in het Joodsche Land,

„ (1) *Zoude men het Geschrift een naam geven, in de Redekunst bekend, misschien zoude die van* [illegible] *er wel het best aan voegen.*"

Land, handelt vervolgens over het Phariseïsmus der hedendaagsche Neologen, en eindelijk over het Phariseïsmus, onder de Gomaristen van de zeventiende Eeuw. ROEMER blijkt geoordeeld te hebben deze orde van DA COSTA te moeten volgen, om hem zoo te beter, als van deel tot deel, te kunnen weêrspreken, en naar vereisch ten toon te stellen.

Het slot der eerste Afdeeling doet zien, als gevolg uit het te voren aangewezene, dat de Heiland, met tegen de Phariseën te waarschuwen, ons waarschuwt:

„Ten eerste: tegen den roem en hoogmoed op eigen stellingen, gebouwd op gevoelens en overleveringen van menschen, strijdig met de heilige Schrift."

„Ten tweede: tegen huichelarij en schijndeugd."

„Ten derde: tegen de zamenspanning met de zoodanigen, welke zich als Voogden over het menschdom opwerpen, en een ieder verachten en verdoemen, die niet van hunnen staatkundigen, of Godsdienstigen aanhang is, en die zich niet wil onderwerpen aan hunne magtspreuken."

In de tweede Afdeeling wordt aangewezen, dat er ook nog maar al te zeer reden is, om zich te beklagen, over zulke onaangename menschen, die men Phariseesche Neologen noemen kan, daar zij, onder den schijn van Godsvrucht, met eene onbeschaamde trotschheid gedurig woelen, om het reine Christendom te benadeelen.

„Met wat regt dan, Phariseësche Neologen! (dus vraagt hij in zijnen ijver) vermeet gij u te denken, dat iemand zich aan uw aangematigd gezag en uwe albeslissende magtspreuken zal onderwerpen? Wie heeft u geroepen, om als gezagvoerders op te treden, in het vrije rijk Gods wetten te geven, en de zielen te dwingen om u te gehoorzamen? Wie gaf u den last, om den

vre-

vrede der kerke te ſtooren, en beſchuldigingen in te brengen tegen de geloovigen? Van welke regtbank ontvingt gij, in ons Vaderland, verlofbrieven, om moord en vervolging te blazen? Zijt gij daarom Christenen geworden, omdat gij, onder dien ſchoonklinkenden naam, uwe pharizaeïſche ſtellingen en baatzuchtige bedoelingen den ruimen teugel zoudt vieren, op dat gij een verouderd Jodendom boven het Christendom zoudt kunnen verheffen? Wie zijt gij, die ons anders wilt leeren, dan JEZUS CHRISTUS geleerd heeft, en die uwe geliefkoosde ſtellingen zoudt willen opdringen aan Christenen, die het woord Gods zelf in handen hebben, en uwe ellendige, domme, ſtrijdige en verleidelijke gevoelens zeer wel van het zuivere Evangelie weten te onderſcheiden, even als het onkruid van de heilzame planten? Wie heeft u tot ridders des geloofs geſlagen, gij neologen van den eerſten rang! Gij zijt kinderen der duisterniſſe en de Satan heeft u verleid. Zijn grijnzend gelaat, zijn helsch gelach, zijne verleidelijke taal heeft u bedrogen. De Pharisaeër heeft u ongeſchrevene overleveringen en droomen eener verhitte verbeelding als de ware geſchiedenis voorgeſteld. Hij heeft u eenen ondragelijken last opgelegd; gij kent CHRISTUS niet, omdat gij hem gelooft, die een Antichrist is; die gaarne zijn' naam zou willen vereeuwigen boven dien, die eeuwiglijk te prijzen is. De leer die gij voor het Evangelie van CHRISTUS houdt, is de helſche Neologie van een laaggeestigen dweeper of van een Verleider, die, willens en wetens, verkondigt, hetgeen hij weet, dat eene misleiding des duivels is, welke een leugenaar was van den beginne."

De derde Afdeeling, is meer geſchiedkundig, en dient, om te doen zien, dat menſchen die als DA COSTA, c. ſ. oordeelen, dwaas oordeelen, dat hunne gevolgtrekkingen valsch zijn, en dat zij

zeer stuitig handelen, met den waren geest van het Christendom, door de oude geschillen en beroeringen der Kerk, weder te pogen te hernieuwen. 't Is niet te ontkennen, dat ook de Eerw. ROEMER, zoo als blijkt, al te zeer aan het vuur van verontwaardiging te hebben toegegeven; maar even min, dat dit zeer goed te verklaren is, ja, dat het bijna niet mogelijk is bedaard te blijven, wanneer men al wederom het raaskallen van eenen DA COSTA hooren moet, en tevens dat het hier gezegde door ROEMER, zoo wel als het geschrevene van WISELIUS, van dien aard is, dat wij hopen, ten minsten wenschen, dat hij, door zijn ellendig geschrijf, over zaken waarvan hij geene kennis nog draagt, niet verder alle weldenkenden hunnes ondanks noodzake te klagen, *ach, ware doch* DA COSTA *liever Jood gebleven!*

Liever eindigen wij, met den wensch, dat DA COSTA tot inkeer komen, zich voor den *Heer* vernederen, en aan het onderzoek der H. Schriften gaan moge, onder eene vurige bede om verlichting des verstands, en om de genezing dus van zijne grove blindheid en ruwheid; misschien, zeggen wij met den Heer WISELIUS, wordt hij dan, als een andere PAULUS, eenmaal een zoo volijverig voorstander en verdediger der waarheid, als hij zich nu nog haar verklaarden vijand en bestrijder betoont.

HANDBOEK der Geschiedenis van de Staatsgesteldheid van Europa *en deszelfs Volkplantingen, van derzelver begin, sedert de ontdekking der beide* Indiën, *tot aan derzelver herstelling, na den val van den Keizerlijken Troon in* Frankrijk, *en tot het vrij worden van* Zuid-Amerika. *Door* A. H. L. HEEREN, *Ridder der Guelfen Orde, Hofraad en Hoogleeraar in de Geschiedenis te* Göt-

Volkplantingen, Vertaald en met aanmerkingen voorzien door Mr. G. DORN SEIFFEN. Eerste en Tweede Stuk. Te Zutphen, bij H. C. A. Thieme, 1822. Te zamen XXXII en 908 Bladz. In gr. 8vo. De prijs is f 6 : 16 : —

Dit Handboek is reeds zoo voordeelig bekend, en heeft den roem van deskundigen zoo zeer weggedragen, dat men wel verzekerd kan zijn, dat het verdient gelezen en gebruikt te worden. Anders had het zeker ook geen HEEREN geschreven, geen G. DORN SEIFFEN, het der moeite waardig geacht, dat het in onze moedertaal wierd overgezet. Men ontvangt hier geen bloot verhaal van gebeurtenissen en voorvallen der Staten en Volken, maar eene wijsgeerige beschouwing en een oordeelkundig onderzoek, waaruit men veel nut trekken kan. Zeer voegzaam kan het als een leiddraad, voor de nieuwe Geschiedenis gebezigd worden, voor Jongelingen die zich op derzelver kennis toeleggen, en ook andere beoefenaars der Geschiedenis, zullen er zich wezenlijk voordeel mede kunnen doen, waarom wij het zeer goed keuren, dat men er ook eene Hollandsche Overzetting van vervaardigd heeft.

Na eene opgave van den inhoud, eene aanwijzing der bronnen, en eene ter zake dienende Inleiding, wordt hier het *eerste* tijdvak behandeld, van het einde der XVde Eeuw, tot aan den leeftijd van LODEWIJK XIV, vervolgens het *tweede*, van het begin van LODEWIJK XIV, tot aan den dood van FREDRIK DEN GROOTEN, en het begin van het tijdvak der Omwentelingen, en daarna het *derde*, van den dood van FREDRIK DEN GROOTEN, en het begin van het revolutionaire tijdperk, tot den val van den Keizerlijken Troon in *Frankrijk*. Natuurlijk, zijn deze tijdvak-

vakken weder in tijdperken verdeeld, en verder die deelen en onderdeelen in acht genomen, waartoe de geregelde beschouwing der gebeurtenissen haren onderzoeker opleidt. Wij zouden veel te breedvoerig worden, als wij ze hier wilden opnoemen, en ieder kan dezelve ook, voor het gebruik van het werk zelve, uit de voor aan geplaatste opgave, lezen en zich eigen maken; iets dat ter gemoetkoming van het geheugen, en tot het nuttig gebruik van dit beredeneerd compendium, van zeer veel dienst zal zijn. Eigenaardig en vernuftig tevens heeft HEEREN, ter regtvaardiging van zijne gemaakte verdeeling, aangemerkt:

„De geschiedenis van het nieuwe Europa verdeelt zich van zelve in drie *tijdvakken*, van welke de twee eerste, naar de ruimte des tijds, onderling gelijk zijn, bij het derde staan wij nog in zeker opzigt in het begin. *Het eerste* loopt van het einde der *vijftiende* eeuw tot op het begin, dat *Lodewijk* XIV zelf de teugels der regering in handen neemt, 1492—1661. *Het tweede* van dien tijd tot den dood van *Frederik den Groote*, 1661—1786. *Het derde* van dien tijd tot op onze tijden. De grond tot deze verdeeling ligt, in de *verscheidenheid van het karakter der praktische staatkunde* in elk tijdvak; ingevolge hiervan, kan men het eerste het *staatkundig godsdienstige*, het tweede het *mercantiel-militaire*, en het laatste het *revolutionaire* noemen. Het eerste was tevens het tijdvak van het *ontstaan*, het tweede dat der *bevestiging*, en het derde dat van de *vernietiging en herstelling van het staatkundige evenwigt in bovengenoemden zin.*"

„De natuur der dingen vordert het, om in de twee eerste en het eerste gedeelte van het laatste tijdvak, de geschiedenis van de staatsgesteldheid van het *noordelijke* Europa van dat van het *zuidelijke*

af-

afscheiden. Het eerste bevat de rijken van Rusland, Zweden, Polen en Denemarken; het andere de overige. De Britsche monarchie, sedert hare grootheid, het vereenigings lid der keten van beide stelsels, behoort ook tot beide. Zoo ook al vroeger in bijzondere tijdsgewrichten eene werkzame deelneming van het noorden aan de oneênigheden van het zuiden plaats had, was echter deze, tot op het vernietigen van Polen, altijd slechts voorbijgaande; dat evenwel de voortdurende onderlinge invloed van beide op elkanderen niet moet uit het oog verloren worden, spreekt van zelve."

Dat men hier gedurig ruime stof tot nadenken ontvangt, zullen wij den lezer niet behoeven te verzekeren, die in de latere geschiedenis geen vreemdeling is. Het blijkt overal, dat de beroemde Schrijver de beste bronnen gebezigd, zich daarvan verstandig bediend, en met de meest mogelijke onpartijdigheid geschreven heeft, zoo wel als met zekere uit kennis van zaken voortspruitende vastheid. Menigwerf lazen wij met genoegen en goedkeuring hier de gegevene wenken, en de op gepaste gevolgtrekkingen gegronde aanmerkingen; zonder ze daarom alle even zeer te billijken of even juist te kunnen noemen. Trouwens, hoe ware dit te vorderen? De later voorgevallene gebeurtenissen, bijzonder in *Zuid-Amerika*, in *Spanje*, en ook in *Afrika*, konde de Schrijver toen nog onmogelijk vooruitzien. Bijzonder moet aan ieder weldenkende de bezadigde, duidelijke en tevens alles behalve gemeene schrijftrant van HEEREN bevallen. Wij kunnen geheel niet twijfelen, of, naar mate van het toenemen der bekendheid van dit werk, zal ook de achting voor hetzelve toenemen. Wij wenschen het althans vele lezers toe, vooral ook dezulken, die soms niet alleen zeer oppervlakkig, maar

maar ook onvoorzigtig oordeelen, en maar al te dikwijls door hunne geſprekken en zeer verkeerde oordeelvellingen niet ſlechts zich zelve, bij verſtandigen ten toon ſtellen, maar ook dikwijls bij onkundigen en bevooroordeelden geen gering kwaad ſtichten.

Het merkwaardig ſlot, oordeelen wij hier ter verdere aanprijzing te moeten mededeelen:

„Aan de volmaking van het werk der monarchen, zoo verre dit door uiterlijke vormen mogelijk was, ontbrak nog *de volkomene verzoening met Frankrijk*, door de terugtrekking van het bezettings-leger. Dezelve werd, na de voldoening der door Frankrijk overgenomene oorlogslasten, (hoofdzakelijk onder de bemiddeling van Wellington — den ſtaatsman —) op het *congres te Aken* bepaald en terſtond voltrokken; waarvan *de toetreding van Frankrijk tot het verbond der beſturende hoofdmogendheden* het gevolg was. Een *Protocol* en eene *verklaring*, die tevens de vormen en de grondſtellingen der ſtaatkunde als het blijvende rigtſnoer voor de toekomst uitſpraken, geheel in den geest van het heilig verbond, maakten dit der wereld bekend; deze beiden kunnen aan het einde van de geſchiedenis der Europeſche ſtaatsgeſteldheid niet ontbreken."

Protocol, onderteekend te Aken, den 15 Nov. 1818., door de gevolmagtigden der Hoven van Oostenrijk, Frankrijk, Pruisſen, Engeland en Rusland.

„Na rijpe overweging der grondſtellingen, waarop de herſtelde orde van zaken in Europa rust, verklaren de ministers dezer Hoven: 1. Dat de Hoven vastelijk beſloten hebben, noch in hunne wederzijdſche betrekkingen, noch in die, welke hen aan andere Staten verbinden, eenigzins

af.

afteweiken van den grondſlag der nieuwe vereeniging, die tot hiertoe in alle hunne gemeenſchappelijke zaken geheerscht heeft, en die, door het tusſchen de ſouvereinen opgerigte verbond van kristelijke broederliefde, nog naauwer geworden is. 2. Dat deze verbindtenis, zoo veel wezenlijker en duurzamer, naarmate zij door geene afzonderlijke belangen, door geene voorbijgaande vereeniging, bepaald wordt, geen ander doel hebben kan, dan de inſtandhouding van den vrede, gegrond op de naauwgezette voldoening van de in de traktaten voorgeſchrevene verpligtingen, en de erkentenis van alle daaruit voortſpruitende regten. 3. Dat *Frankrijk*, door de herſtelling der regtmatige en conſtitutionele koninklijke magt met de overige mogendheden gelijkgeſteld, de verpligting op zich neemt, om voortaan, zonder eenige uitzondering, tot de bewaring en bevestiging van een ſtelſel mede te werken, dat aan Europa den vrede gegeven heeft, en alleen de voortduring van denzelven waarborgen kan. 4. Dat ingevalle de mogendheden, die aan het tegenwoordige beſluit deel nemen, ter bereiking van de hier boven genoemde doeleinden, zullen noodig vinden, om bijzondere zamenkomſten te houden, het zij tusſchen de hooge ſouvereinen zelven, of hunne ministers en lasthebbenden, om over hunne afzonderlijke zaken, in zoo verre die met de zaken hunner tegenwoordige onderhandelingen in betrekkingen ſtaan, gemeenſchappelijk te beraadſlagen, het tijdſtip en de plaats der zoodanige zamenkomſten telkens door diplomatieke affpraken vooraf bepaald zal worden; echter ingevalle er van zaken, die op het belang van andere Europesche Staten betrekking hebben, gehandeld moet worden, dergelijke zamenkomſten ſlechts, ingevolge eener formele uitnoodiging van de zijde der daarbij belanghebbende Staten, en met voor-

be-

behouding der regten van den laatsten, onmiddelijk, of door hunne gevolmagtigden daaraan deel te nemen, plaats zal hebben. 5 Dat de hier geteekende besluiten, benevens de daaraangehechte *verklaring*, ter kennisse van alle Europesche Hoven zal gebragt worden. *Aken den* 15 *Nov.* 1818."

(was get.) *Metternich*, *Richelieu*, *Castlereagh*, *Wellington*, *Hardenberg*, *Bernstorf*, *Nesselrode*, *Capo d'Istria*.

Verklaring.

„ In den oogenblik, dat het besluit, om de vreemde troepen van den Franschen bodem terug te trekken, op de herstelling van den vrede van Europa het laatste zegel drukt; en de maatregelen der voorzigtigheid, die eene treurige noodzakelijkheid bevolen had, ophouden, is het den ministers en gevolmagtigden van HH. K. K. M. M., den keizer van Oostenrijk, den koning van Frankrijk, den koning van Groot Britanje, den koning van Pruissen en den keizer van Rusland, door hunne souvereinen opgedragen, om het *resultaat* hunner vereeniging te Aken ter kennisse van de gezamelijke Europesche Hoven te brengen, en te dien einde de volgende verklaring af te geven:"

„ Het verdrag van den 9 Oct., waarbij de voldoening der in het vredes-traktaat van den 20 Nov. 1815 uitgesprokene verpligtingen hare laatste rigting kreeg, wordt door de daaraan deel nemende souvereinen, *als den slotsteen van het vredes werk* en als de voleindiging van het staatkundige stelsel, dat dit werk deszelfs duurzaamheid waarborgen zal, aangemerkt."

„ De nauwe verbindtenis der monarchen, die

aan, dit stelsel, door hunne grondstellingen, zoo wel als door het belang hunner onderdanen geleid, deel namen, biedt Europa het heiligste onderpand voor hare toekomstige rust aan."

„ Het doel van deze verbindtenis is even zoo eenvoudig, als weldadig. Zij is op geene nieuwe staatkundige ondernemingen, op geene verstoring van de door de bestaande traktaten geheiligde betrekkingen der mogendheden opgerigt. In haren vasten en rustigen gang streeft zij naar niets, dan naar de instandhouding van den *vrede*, en waarborging van alle onderhandelingen, waardoor dezelve gesticht en bekrachtigd is geworden."

„ De mogendheden erkennen, als grondslag van het tusschen hen bestaande verhevene *verband*, het onwankelbare besluit, om nooit, noch in hunne onderlinge zaken, noch in hunne betrekkingen jegens andere mogendheden, van de strengste opvolging der grondstellingen van het *regt der volken* af te wijken; vermits de onverwrikte uitoefening dezer grondstellingen op eenen duurzamen staat van vrede de eenige werkdadige waarborg voor de *onafhankelijkheid* van iedere afzonderlijke mogendheid, en voor de zekerheid van het gezamelijke verbond der Staten verschaft."

„ Aan deze grondstellingen getrouw, zullen de souvereinen dezelve niet minder in de zamenkomsten, die in het vervolg van tijd tusschen hen zelven, of tusschen hunne ministers, konden plaats grijpen, in aanmerking nemen; het zij dat deze zamenkomsten aan eene gemeenschappelijke beraadslaging over hunne eigene zaken gewijd waren; het zij dat dezelve vragen betroffen, waaromtrent andere vorsten op eene formele wijze hunne bemiddeling verlangd hadden; dezelfde zin, die hunne beraadslagingen geleiden en hunne diplomatieke onderhandelingen besturen zal, zal ook in

deze samenkomſten voorzitten, en de rust der wereld haar geſtadig doel zijn."

„Met zoodanige gevoelens hebben de ſouvereinen het werk volbragt, waartoe zij geroepen waren. Zij zullen niet ophouden aan de bevestiging en volmaking van hetzelve te arbeiden. Zij erkennen plegtiglijk, dat hun pligt jegens God en jegens de volken, waarover zij regeren, hun gebiedt, der wereld, zoo veel in hun vermogen is, het voorbeeld van geregtigheid, van eendragt en van gematigdheid te geven; gelukkig, dat het hun van nu aan vergund is, om alle hunne bemoeijingen op de bevordering der kunsten van den vrede, op de toeneming van de innerlijke welvaart hunner Staten, en op de opwekking dier Godsdienſtige en zedelijke gevoelens te rigten, wier heerſchappij onder de rampen des tijds maar al te zeer geſchokt was geworden."

„*Aken den* 15 *Nov.* 1818 (De bovenſtaande onderteekeningen. *Ad mandatum* GENZ.)"

„Aldus werd het driehonderdjarige ſchouwſpel van de geſchiedenis der Europeſche Staatsgeſteldheid, met derzelver herſtelling, op de waardigſte wijze beſloten. Mogt de toekomst aan de verhevene gezindheden der monarchen beantwoorden! Mogten de wolken verdwijnen, die in het Westen, zoo als in het Oosten, van ons wereelddeel reeds wederom zich vertoonen! Van de geſchiedenis der wereld intusſchen is geen laatſte bedrijf; en aan de gebouwen der ſtaatkunde viel nooit eene volkomene volmaaktheid, noch onveranderlijkheid ten deel:"

Want wat wij, als menſchen, bouwen,
Blijft nooit van gebreken vrij.

TA-

TAFEREEL der Omwentelingen in Europa, *sedert de vernietiging van het Westersche Romeinsche Rijk tot aan onzen leeftijd, gevolgd naar het Fransch van* C. W. KOCH, *door* A. J. LASTDRAGER. *Met zeven Kaarten. Te* 's Gravenhage *en* Amsterdam, *bij* de Gebroeders van Cleef, 1823. *XXIV en* 695 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 8 : — : —

De Vertaler hoopt, door deze overbrenging van het Fransche Werk van den Heer KOCH, eenen dienst te bewijzen, niet zoo zeer aan Geleerden in dezen tak van menschelijke kennis, als wel aan zoodanige beminnaren der Geschiedenis, die een beknopt en toch volledig overzigt over den gang der gebeurtenissen in ons werelddeel verlangen, hetwelk als een gevoegelijk vervolg, op het Handboek van den beroemden HEEREN, dienen kan. Ten einde de kostbaarheid dezer uitgave, zoo gering mogelijk te maken, heeft men, uitgaande van dit standpunt, dat dezelve min voor geleerden, dan wel voor liefhebbers en onderwijzers bestemd is, verre weg het grootste deel der noten, aan den voet van het oorspronkelijke geplaatst, als mede de zeer uitgebreide lijst van werken, door den Schrijver opgegeven, weggelaten en geoordeeld, dat dit vierde Deel der Fransche uitgave, bevattende eene verzameling van de geslachtlijsten aller Europesche Vorstelijke Huizen, voor eene afzonderlijke uitgave, als bij velerlei Historische Werken kunnende dienen, geschikt zoude zijn: waardoor dan de vier Boekdeelen tot één verminderd zijn, zonder dat evenwel van den tekst zelven iets wezenlijks is achter gehouden. Wij gelooven dat hierdoor het debiet bevorderd zal zijn, offschoon wij de genoemde lijst hier ongaarne misten.

De Fransche Schrijver, heeft zijn werk in acht tijdvakken verdeeld, namelijk:

Eerste Tijdvak, van den inval der Barbaren, in het Westersche Romeinsche Rijk, tot aan KAREL DEN GROOTEN.

Tweede Tijdvak, van KAREL DEN GROOTEN, tot aan OTTO DEN GROOTEN.

Derde Tijdvak, van OTTO DEN GROOTEN, tot aan GREGORIUS VII.

Vierde Tijdvak, van GREGORIUS VII, tot aan BONIFACIUS VIII.

Vijfde Tijdvak, van BONIFACIUS VIII, tot aan de inneming van *Konstantinopel*, door de Turken.

Zesde Tijdvak, van de inneming van *Konstantinopel*, tot aan den Westphaalschen Vrede.

Zevende Tijdvak, van den Westphaalschen tot den Utrechtschen Vrede.

Achtste Tijdvak, van den Utrechtschen Vrede, tot de verdeeling van *Polen*, in het jaar 1795.

Deze verdeeling, naar de tijd-orde, zal niemand ongeschikt noemen, voor het plan des Schrijvers, noch het ook ongepast keuren, dat hij vooraf nog eenen vlugtigen blik op de vroegere geschiedenis geslagen heeft, ten einde, door de herinnering aan dezelve, den lezer op het punt te plaatsen, van waar hij zijne taak aanving. De Vertaler zou zijn werk minder volledig verrigt hebben, indien hij de vrije vertaling daarvan had achterwege gelaten.

Dit woelig overzigt, dat ons in een aantal staatzaken, onder andere, op de bemoeijingen en uitwerkselen der Staatkunde, gelijk men het noemt, opmerkzaam maakt, leert, dat er niets nieuws onder de zonne is, en geschikt is, om ons over latere gebeurtenissen, met meer bedaardheid te doen oordeelen, wordt op deze wijze besloten:

„ De ontbinding van Polen, van welke het over-

overzigt boven is gegeven, veranderde het staatkundige stelsel van het Noorden, door de vernietiging der verdragen van Oliva en Moskou, geheel en al. De slagboom, door die overeenkomsten tusschen Rusland, Pruissen en Oostenrijk opgerigt, was neêrgeworpen, en deze Staten werden nu onmiddellijke naburen."

„Met deze gewigtige gebeurtenis besluiten wij dit Werk, in welks bestek het tafereel der Fransche omwenteling, zoo rijk in tallooze tooneelen, en zoo vruchtbaar in uitkomsten, niet viel, dewijl ons deze eene te uitvoerige ontwikkeling scheen te vereischen. Die verbazende omwenteling heeft, gelijk ieder weet, na beurtelings der wereld het schouwspel van verhevene en afschuwelijke bedrijven te hebben opgeleverd, derzelver invloed over de geheele oppervlakte van Europa uitgebreid; en, ten gevolge van verwoestende oorlogen, in welke koningrijken en gemeenebesten ten onder gingen en nieuwe Staten zich vormden, de staatkundige gesteldheid van dit werelddeel, op het vredesverdrag van Westfalen en volgende overeenkomsten berustende, veranderd, en eene nieuwe orde van zaken ingevoerd."

„Dit groote tafereel moet, om in deszelfs ware daglicht te staan, in zijnen geheelen zamenhang behandeld worden. Nog kan men over al deszelfs gevolgen geen oordeel vellen, maar dan verdient zulks het onderwerp van een afzonderlijk Werk te zijn."

De achter aan geplaatste nette Kaartjes, stellen I. *Europa* voor, voor den val van het Westersche Rijk, II. na dien Val, omtrent het einde van de vijfde Eeuw, III. ten tijde van KAREL DEN GROOTEN, IV. na KAREL DEN GROOTEN, omtrent het einde der negende Eeuw, V. bij het vierde

Tijdvak, VI. in het vijfde Tijdvak, en VII. na het vijfde Tijdvak.

Wegens den inhoud en de beknoptheid, kan men, als men zich de gebeurtenisfen voorftelt, niet verwachten, dat de doorloopende lezing veel genoegen verfchaffen zal. Evenwel houden wij dit Tafereel voor een goed voorgedragen overzigt, en onopgefmukt verhaal der gebeurtenisfen, waarvan het drooge, door tusfchen in gevlochten' aanmerkingen en oordeelvellingen, hier en daar althans afgewisfeld, en wat verminderd is. Wij brengen daarvoor, dit ftaal ten bewijze bij:

„ Karel had van zijne kwalijk verworvene magt niet lang genot. Terwijl hij zich gereed maakte, om eenen kruistogt tegen Michaël Paleologo, Grieksch Vorst, die de Latijnen uit Konftantinopel verjaagd had, te ondernemen, werd hij, ter gelegenheid van de Siciliaanfche Vesper, van het eiland Sicilië beroofd. Deze gebeurtenis, welke men gewoonlijk als het gevolg eener behendige zamenzwering, door eenen Salernitaanfchen Edelman, Jan van Procida, gefmeed, befchouwt, fchijnt echter niets anders dan de uitwerking van eenen plotfeling losgeborften' opftand te zijn, welke, door den afkeer der Sicilianen van de Franfche overheerfching, veroorzaakt werd. Het was op den 30ften van Lentemaand 1282, op het uur van de Vesper, op den tweeden Paaschdag, terwijl de inwoners van Palermo naar de kerk van den Heiligen Geest, op eenigen afftand buiten de ftad gebouwd, gingen, dat het gedrag van eenen Franschman, Drouette genaamd, die zich eenen gemeenzamen omgang met eene Siciliaanfche vrouw veroorloofd had, eenen twist deed ontftaan, welke den algemeenen opftand van Palermo naar zich fleepte. Al de Franfchen, die zich in deze ftad en de omlig-

liggende plaatsen bevonden, werden, met uitzondering van Guillaume Porcellet, Edelman uit Provence, die aller harten door zijne deugden gewonnen had, vermoord. De opstand verspreidde zich langzamerhand over het geheele eiland; alom bragt men de Franschen om het leven. Messina was de laatste stad, waar de opstand losborst. Zulks geschiedde eerst op den 29sten April, dertig dagen later dan te Palermo. Het is dus onwaar, dat de moord der Franschen op hetzelfde oogenblik, door het geheele eiland, op het luiden der Vesperklok zou geschied zijn. Niet waarschijnlijker is het, dat deze zaak in gemeen overleg met Petrus III, koning van Arragon, beraamd is; daar men te Palermo in den aanvang de Pausselijke vlag heesch en voornemens was, zich onder het gebied van den Kerkelijken Staat te begeven; maar door den Paus afgewezen, en Koning Karels wraak vreezende, deden zij eene bezending aan den Koning van Arragon, die met eene vloot voor de Afrikaansche kusten kruiste, om hem de kroon aan te bieden. Deze Vorst gaf aan het aanbod van Palermo gehoor; kwam den 30sten Augustus te Trapani aan, begaf zich naar Palermo en deed zich daar tot Koning van Sicilië kroonen. Geheel het eiland erkende hem, en Karel was genoodzaakt, het beleg van Messina, dat hij ondernomen had, op te breken. Petrus III deed aldaar zijne intrede, op den 2den October van hetzelfde jaar. (1) Sicilië bleef sedert in de magt der Koningen van Arragon en werd

(1) „Dit berigt omtrent de Siciliaansche vespers is voornamelijk getrokken, uit Barthélemi de Neocastro, een beroemd schrijver en ooggetuige van deze gebeurtenis, welke hij in zijne geschiedenis van Sicilië, door Muratori uitgegeven, uitvoerig beschrijft.”

werd het erfdeel van een' afzonderlijken tak van dit Geslacht; terwijl het Huis van Anjou zich met het koningrijk Napels moest vergenoegen."

De Heer LASTDRAGER, heeft zijn werk als Vertaler, met oordeel verrigt.

GEDENKSCHRIFTEN eener jonge Grieksche Vrouw. PAULINA - ADELAÏDE ALEXANDRA PANAM *tegen Z. D. H. den regerenden Hertog van* Saksen-Coburg.

> De magtigen der aarde hebben mijn voorhoofd met bloed besprengd. Uit de diepte mijner ellende riep ik, o Heer! uwen magtigen arm in tegen hunne ongeregtigheid.
>
> PSALMEN.

Uit het Fransch Vertaald. Te Amsterdam, *bij* J. C. van Kesteren, 1823. *IV en* 184 *en* 80 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* 2 : 15 : —

Tot Voorberigt, ontvangt de lezer den afdruk van twee brieven, de eerste van PAULINA ADELAÏDE ALEXANDRA PANAM, aan den Heer Maarschalk, P. DE L.... (een bejaard Heer) en een van Z. E. aan haar tot antwoord. Zij verzocht hem om raad, en hij antwoordde haar, met aanvoering van voor haar voldoende redenen, om deze Gedenkschriften uit te geven. Daarnaar zich dan gedragende, ontving het Publiek dit boekje, 't welk ons nu ook in onze taal wordt aangeboden; met een aanhangsel, de briefwisseling behelzende, tusschen den Hertog van *Coburg*, de Hertogin, en andere Personen, met de Schrijfster en hare Familie. Tusschen beiden nog dertig bladzijden met ophelderende aanteekeningen, en nadere bijzonderheden.

Het

Het hier voorkomend verhaal, is zeer aandoenlijk, ontroering barend, tevens medelijden en afschuwwekkend, en levert helaas een verschrikkelijk bewijs te meer op, tot welk eene laagte de mensch dalen, welk een gruwelijk monster hij worden kan, die de stem van zijn geweten smoort, en aan zijne driften zich laaghartig en onzinniglijk overgeeft; maar ook tevens hoe akelig de gevolgen kunnen worden, wanneer een meisje zich zelve slechts eenmaal vergeet, en zich in de strikken van wellust en bedrog vangen laat, of ook onbedachtzaam te goed van vertrouwen is. De Hertog van *Saksen-Coburg*, komt hier als een geldgierig, wellustig, en wreedaardig monster voor, waaraan men niet zonder afschuw denken kan; en het diepst medelijden wordt opgewekt, met de Schrijfster dezer, die zich eindelijk verpligt, ja gedrongen gevoelde, om deze Gedenkschriften uit te geven.

Wij hebben geen lust, om den inhoud van dit boekdeel nader te doen kennen. Wie wil kan het lezen, en het zal, vertrouwen wij, ook wel door velen gelezen worden. Mogt de lezing afschrik van de ondeugd onder mannen, en bedachtzaamheid aan de zwakkere sekse leeren.

JAARBOEKJE door Natuur en Kunst aan genoegen gewijd. Te Sneek, *bij* F. Holtkamp, 1824. *IV en* 210 *Bladzz. In kl. 8vo. De prijs is f* 1 : 10 : —

„Bewust, (zegt de Uitgever,) dat dit Bundeltje, schoon ter bevordering van opgeruimdheid en gulle scherts geschreven, geenen enkelen regel bevat, eenigermate strijdig met godsdienst en zedelijkheid, maar als een offer, door

natuur en kunst aan genoegen gewijd, beide die bronnen van duurzaam levensgenot, op onderscheidene plaatsen, in een beminnelijk licht stelt, meen ik op de goedkeuring mijner Landgenooten te mogen hopen; en vleije mij tevens, dat het oorspronkelijke der verschillende stukjes, dezelve bij het Hollandsch Publiek ter aanbeveling zullen strekken."

Dit boekje levert inderdaad, eene aangename en nuttige lectuur op, en verdient dus aangeprezen te worden.

Stukjes als: *De Boeren Jongen*, — en de *Gegronde vrees*, had men echter liever niet moeten opnemen. Onder de aardigheden komt ook deze voor:

„ *Hoogst billijk gehandeld.*"

„ Toen de Bruid van Prins Willem in B. haren intogt deed, wees een jonge grenadier, die aan de hofpoort op schildwacht stond, verscheidene dames bij aanhoudendheid terug; op eens greep de soldaat, toen hij de schoonen wederom op de verbodene plaats vond, eene der bevalligste om den hals en kuste haar frisch weg. De officier van de wacht werd door haar geschreeuw en het schaterend gelach der aanschouwers naar de plaats getrokken, waar het gebeurde. „ Zijt gij dol, karel!" riep hij den stoutaard toe. „ Niets minder dan dat, heer kapitein!" was het antwoord, „ maar wie volstrekt niet hooren wil, „ moet voelen."

MEN-

MENGELWERK.

OPHELDERENDE BESCHOUWING VAN

2 Cor. IV: 3, 4. Doch indien ook ons Evangelium bedekt is, zoo is het bedekt in de genen die verloren gaan: In dewelken de God dezer eeuwe de zinnen verblind heeft, [namelijk] der ongeloovigen, op dat hen niet bestrale de verlichting des Evangeliums der heerlijkheid van Christus, die het beeld Gods is.

Ter plaatsing ingezonden, door J. W. C. TENCKINCK, Pred. te *Oostzaandam.*

Niets is voorzeker voor ons, die het voorregt hebben van onder de Nieuwe Huishouding te leven, van meer belang te rekenen, dan dat wij omtrent het dierbaar Evangelie van JEZUS CHRISTUS, Gods eigen Zoon, gezonde denkbeelden vormen. Zonder dat toch kunnen wij niet regt bezeffen, welk een groot voorregt ons ter beurt is gevallen, door dat wij met hetzelve begiftigd zijn geworden, — zonder dat zullen wij daaromtrent niet behoorlijk werkzaam wezen; zonder dat zullen wij geenszins als ware belijders daarvan, als regt geloovigen leven, noch dus ook dien heugelijken troost kunnen genieten, welke daarin waarlijk voor heilbegeerigen ligt opgesloten.

Niets is dan nuttiger, gewigtiger, noodzakelijker te achten, dan dat zij wier taak het is, om het Evangelie des heils te verkondigen, de Leeraars van den Christelijken Godsdienst, zich er vooral op toeleggen, om hetzelve in deszelfs wa-

ren aard, den volke duidelijk voor te ſtellen, en de aan hunne zorge toevertrouwde Gemeenten, te doen opmerken, hoe voortreffelijk, ſchoon en heerlijk het waarlijk moet gezegd worden te zijn en blijkt te wezen, wanneer men het onbevooroordeeld leest, en alzoo goed leert verſtaan. Alzoo toch zal men de menſchen dies te meer overtuigen van de noodzakelijkheid, om daaromtrent regt geloovig te verkeeren, hen doen begrijpen, hoe zeer de goede God hen beweldadigde, door hen in de gelegenheid te ſtellen, om met hetzelve bekend te worden, en hen aanmoedigen en bewegen, om zich daaraan ſteeds te houden, daarbij te blijven en daar naar te leven; met het zeker en nooit beſchamend vertrouwen, dat zij dan ook gewisſelijk de heilrijkſte gevolgen, daaraan voor tijd en eeuwigheid verbonden, ondervinden en genieten zullen.

Dit begreep ook de groote PAULUS van *Tharſen*, die op den weg naar *Damaskus*, van den Heer zelven onmiddelijk geroepen, en vervolgens verder bekwaam gemaakt was, om het eerwaardig Apostel Ambt te bedienen. Zulks kan ons, onder andere, ook uit dezen leerrijken brief aan de Korinthiſche Christenen van dien tijd, waarin hij het Evangelie van CHRISTUS zoo innemend als overtuigend heeft voorgeſteld, zeer duidelijk blijken; bijzonder ook uit dat gedeelte, 't welk, volgens de latere edoch nuttige verdeeling in Hoofdſtukken en verſen, vervat is in het naastvoorgaande, en het eerſte gedeelte van dit vierde Hoofdſtuk.

Daarin maakte hij er toch opzettelijk zijn werk van, om zijne Christen-lezeren te doen zien, hoe magtig veel heerlijker en voortreffelijker de bediening van het Evangelie, onder de Nieuwe Huishouding, te achten is, dan die van de wet onder het Oude Verbond; om hen aldus namelijk,

lijk, tegen de pogingen der valsche, der Dwaalleeraren (die het Christendom door het Jodendom poogden te bederven) bestand te maken, en te doen begrijpen, hoe zeer het hunne zaak was, om dankbaar aan den Allerhoogsten te wezen, voor den grooten zegen hun genadig geschonken, en zulks te betoonen, door in hun geloof standvastig en onwankelbaar te zijn, en naar het heerlijk Evangelie, als echte Christenen, geloovig te wandelen. Daarom kwam hij dan ook eene tegenwerping, uit de ondervinding, welligt met een verkeerd oogmerk, anders in 't midden gebragt zullende worden, voor, en ruimde dezelve op, door te schrijven: „ *Doch, indien ook ons Evangelium bedekt is, zoo is het bedekt in de genen die verloren gaan; in dewelken de God dezer eeuw de zinnen verblind heeft, [namelijk], der ongeloovigen, op dat hen niet bestrale de verlichting des Evangeliums der heerlijkheid van* CHRISTUS, *die het beeld Gods is.*" Niet altoos heeft men deze woorden des Apostels, even goed begrepen, niet zelden daarvan misbruik gemaakt, en er zeer verkeerde, geheel met het oogmerk van den Heiligen Schrijver strijdige, gevolgtrekkingen uit afgeleid, en daarop onverdedigbare Stellingen gebouwd. Ze zijn ondertusschen van geen gering aanbelang, en kunnen, wel begrepen zijnde, bij uitnemendheid dienen, om ons ook dan, — wanneer men sommigen ziet woelen, om den luister van het Christendom te verdonkeren, of als men, de schadelijke en schandelijke misbruiken van sommigen, met droefenis waarneemt, — die door hunne dwaze Stellingen en slecht levensgedrag waarlijk hunne belijdenis tot oneer verstrekken, hoe zeer zij soms ook zich verre verheven wanen boven anderen, en zich beroemen de uitverkorenen, de kinderen van God te zijn, — te troos-

ten, en ons zoo veel te getrouwer in en te vaster verkleefd aan het onvervalscht Evangelie van JEZUS en zijne Apostelen te maken. Het zal dus wel der moeite waardig zijn, met derzelver naauwkeurige beschouwing, ook in onze dagen ons bezig te houden.

De uitdrukking, welke, om dat zij hier in de eerste plaats voorkomt, en de zaak zelve bevat, waarbij PAULUS nu de aandacht bepalen wilde, ook 't eerst noodzakelijk door ons behoort overwogen te worden, is, naar onze gewone letterlijke goede verklaring: *Doch, indien ook ons Evangelium* (het Evangelie van ons) *bedekt is.* Zullen wij dit gezegde wel leeren verstaan, dan moeten wij vooral den zamenhang raadplegen, en wel bijzonder acht geven, op het geen dat de Apostel even te voren geschreven had. Dezen weg hebben wij dan ook in te slaan, en zoo zal ons spoedig ook het gelukkig gevolg daarvan in 't oog vallen.

PAULUS wenschte zich aangenaam te maken, bij zijne Christen-lezeren, en hunne hartelijke hoogachtig en vertrouwen als Apostel van CHRISTUS, die de eenige ware weg ten leven is, te gewinnen, gelijk hij zelf verklaarde; niet, om zich daardoor tijdelijke voorregten te verschaffen, of er zich op te kunnen beroemen, maar om alzoo zijn oogmerk te beter te kunnen bereiken en hen voor CHRISTUS geheel en al te gewinnen. Dit nu was vooral noodzakelijk, om dat er lieden uit de Joden waren, die, tegen hem ingenomen, en op hem naijverig, hem zwart zochten te maken, en dus zijne heilige en heilzame pogingen, onnut te doen worden.

Tot dat einde herinnerde hij zijne Lezeren, hoe hij geroepen en bekwaam gemaakt was van God, om een Dienaar des Nieuwen Testaments te zijn, niet der Letter maar des Geestes, *Hoofdstuk*

ſtuk III: 5, 6; waar hij duidelijk door *Letter* de Wet, en door *Geest* het Evangelie, verſtaan wil hebben. Dit kan niemand met grond betwijfelen, die de volgende woorden in aanmerking neemt: „*Want de letter doodt, maar de geest maakt levendig. Indien nu de bediening des doods in letteren beſtaande, en in ſteenen uitgedrukt, in heerlijkheid geweest is .... hoe zal niet veel meer de bediening des geestes in heerlijkheid zijn?*" Van deze hier zoo geſchikt voorkomende gelegenheid, bediende zich de Apostel dus verder, om de groote voortreffelijkheid der bediening van het Evangelie, boven die der Wet, in 't oog vallend aan te toonen, tot *vs.* 18, of het ſlot van het derde Hoofdſtuk. Terwijl hij nu hiermede, met het gemeld verſtandig oogmerk, en zich wijsſelijk voorſtellende, aan welken hij eigenlijk ſchreef, bezig was, ſchreef hij, volgens *vs.* 13. wij doen niet gelijk MOZES, die een dekſel op zijn aangezigt legde.

Naar *vs.* 14. de zinnen der kinderen Israëls zijn verhard geworden Tot op den huidigen dag toe toch blijft datzelve dekſel, in het lezen des O. Testaments, (niet ontdekt) zonder ontdekt te worden: het welk door CHRISTUS te niete gedaan wordt. (die dat dekſel als 't ware weggenomen, en ons geleerd heeft, het O. Testament regt te verſtaan, door de vervulling met, in en door hem zelven.)

Vs. 15, 16. Maar tot heden, wanneer MOZES gelezen wordt, ligt een dekſel op hun hart; doch wanneer het bekeerd zal zijn tot den Heere, (als het CHRISTUS, zijn Evangelie, de vervulling zal hebben aangenomen,) dan wordt het dekſel weggenomen, dan worden de oogen geopend, dan zien, gelooven en belijden zij tot zaligheid, dan worden zij overtuigd, dat JEZUS de in de Wet en de Profeten te voren beloofde Mesſias is, het ein-

einde, of de vervulling der wet, gekomen om de oude huishouding te doen eindigen, en genade en waarheid aan het licht te brengen; den geest der goddelijke genade, de blijde hope der genade; den waren weg ten leven, voor eenen iegelijk te doen kennen tot zaligheid.

En *vs.* 18. Wij allen (niet alleen wij Apostelen, maar ook wij Christenen) met een ongedekt aangezigt, de heerlijkheid des Heeren als in eenen helderen spiegel (CHRISTUS zie IV: 6.) duidelijk aanschouwende. worden naar hetzelve beeld in gedaante veranderd, hervormd, verlicht, opgeluisterd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren geest.

Dewijl het dan nu, dus vervolgde hij, *Hoofdstuk* IV: 1. aldus waarlijk met de zaak gelegen, zoo heerlijk gesteld is, dewijl wij dan eene zoo heerlijke, zoo veel voortreffelijker bediening hebben, naar de barmhartigheid die ons geschied is, (door de Goddelijke genade) zoo vertragen wij niet, dat is: zoo houden wij niet op het Evangelie te verkondigen, zoo gebruiken wij, gelijk *vs.* 12. gelezen wordt, groote vrijmoedigheid in het spreken.

Maar wij hebben (dan ook) verworpen de bedekselen der schande, (die schandelijke bedriegerijen, waardoor dwaal-Leeraren hun oogmerk zoeken te bereiken) niet wandelende in arglistigheid (zoo verklaart PAULUS zich zelf, gelijk doorgaans) noch het woord Gods vervalschende, maar door de openbaring der waarheid ons zelve aangenaam makende, bij alle consciëntien (harten) der menschen, als in de tegenwoordigheid van God.

Uit dit aangemerkte nopens den zamenhang, zien wij dus:

1.) Dat de woorden, waarbij wij ons nu bepalen, met het voorgaande, in een naauw verband staan.

2.)

2.) Dat dezelve zijn aan te merken, als eene oplossing van eene tegenwerping, welke de Apostel zich voorstelde, dat deze of gene, tegen zijnen roem op en in de Evangelische bediening, welligt maken zou. en

3.) Waarop hij eigenlijk hier doelde, en hoe hij er toe kwam, om de uitdrukking: *indien ook ons Evangelium bedekt is*, te bezigen.

Als stond hier: Het is inderdaad waar, dat de bediening van het Evangelie, zoo veel voortreffelijker, duidelijker en heerlijker is, dan de oude van de wet door MOZES gegeven, als ik uliedeń heb doen opmerken. Ik kan als Apostel met het volkomenste regt schrijven, dat CHRISTUS het deksel, den sluijer, van voor onze aangezigten heeft weggenomen, 't welk nog op de kinderen Israëls, zoo velen zij niet tot het Christendom bekeerd zijn, onder het lezen van het O. Testament ligt, en zeggen: wij allen met ongedekte aangezigten de heerlijkheid des Heeren in eenen spiegel aanschouwende, worden naar dat beeld in gedaante veranderd, door 's Heeren geest, van heerlijkheid tot heerlijkheid.

Elk moet dus ook de reden billijken en onze handelwijze goedkeuren, dat wij, in de verkondiging van dat zoo schoon verlichtend Evangelie, niet vertragen, ons daarin door niemand of iets willen laten terug houden, dat wij hetzelve opregt, eenvoudig en onvervalscht verkondigen; zonder ons naar menschelijke bijvoegsels, weglatingen, of bepalingen eenigermate te schikken, en ons dus alleen door de openbare verkondiging der waarheid, in Gods tegenwoordigheid, bij de geweтens der menschen, bij hunne overtuiging, zoeken te veraangenamen.

Deze is en blijft dan ook onze standvastige denken handelwijze, waarvan niemand ons immer zal kunnen afbrengen.

't Is

'T Is waar, allen hooren evenwel daarom niet naar ons, allen willen de prediking der zuivere waarheid niet aannemen, velen weigeren het Evangelie van CHRISTUS, dat wij verkondigen, te gelooven, velen ſtellen nog de wet boven het Evangelie, de letter boven den geest, en de menſchelijke bepalingen boven de Goddelijke leer der genade, velen ergeren zich aan het ſchoonſte licht, laten zich door de leer der waarheid niet leiden, wijken af van het Evangelie van CHRISTUS, en gelooven en beoefenen het niet. Hunne duisternis kan het licht niet bevatten, zij ſchuwen hetzelve en vinden het niet waarachtig, niet ſchoon, niet dierbaar.

Maar, laat dit toch nimmer door iemand aangemerkt of gemeld worden, als eene krachtige, of ook iets beteekenende tegenwerping tegen het nu door mij gezegde en betoogde, nopens de heerlijke voortreffelijkheid van de bediening des Evangeliums.

Zulk eene bedenking heeft toch inderdaad niets meer dan eenigen ſchijn, en ſlechts hij, die diep onkundig of ſlecht is, kan er gebruik van maken, en wanen dat dezelve eenige kracht heeft. *Indien toch ons Evangelium bedekt is, dan is het bedekt in de genen die verloren gaan.*

Zoo ſneed dan de Apostel verſtandig de gelegenheid af, tot het bezigen van dergelijk eene bedenking, en beantwoordde dezelve zoodanig, dat zij geheel wierd weggenomen.

Ons Evangelie, of eigenlijk *van ons*, dat is: dat Evangelie 't welk wij Apostelen, ik en mijne Mede-Apostelen, verkondigen, 't welk wij Christenen belijden, 't geen door JEZUS aan het licht gebragt en dus van God zelven is, waarop wij grooten roem mogen dragen, *indien dat bedekt is*, ſchreef PAULUS.

Uit het reeds met betrekking tot het verband aan-

aangemerkte, is al gebleken, waarvan deze leenspreukige uitdrukking ontleend is. Te weten van het dekfel of sluijer, 't welk MOZES op zijn aangezigt leide, terwijl hij de Wet op *Sinaï*, door hem van den Heere ontvangen, aan de kinderen Israëls mededeelde; waarvan ons het berigt in de boeken van MOZES is medegedeeld, *Exod.* XXXIV: 33—35. Daarop wees en daarvan bediende zich de Apostel in het voorgaande Hoofdstuk, en daarop blijft hij ook hier zeker zinspelen.

Iets nu, dat met een dekfel of sluijer overtogen, gesloten of bedekt is, is niet zigtbaar, maar verborgen, het kan niet goed worden waargenomen. Het is onmogelijk, dat duidelijk te zien, of het voortreffelijke er van te bezeffen, hoe schoon en goed het ook zijn moge.

Als dan de Apostel hier oneigenlijk spreekt, van een bedekt zijn des Evangeliums van CHRISTUS, dan wilde hij daardoor deze gedachte openbaren: — wanneer het Evangelie als met een dekfel overtogen, met een sluijer omhangen is, wanneer het verborgen, onduidelijk is; — als het schoone, voortreffelijke, duidelijke en heerlijke daarvan niet ontdekt, niet bemerkt wordt; zoo men het verhevene en betere daarvan boven de Wet niet zien kan, dat voor iemand verborgen blijft, en door hem niet gezien wordt; dan enz.

Men kan hiermede wel vergelijken *Matth.* V: 14. waar ons blijkt, dat de Heer zelf tot zijne Discipelen zeide, en hun ried: „ *Gij zijt het licht der wereld. Eene stad boven op eenen berg gelegen kan niet verborgen zijn. Even min steekt men een kaars aan, en zet die onder eene koornmaat, maar men plaatst die op eenen kandelaar, en dan brandt dezelve voor en verlicht allen, die in het vertrek zijn. Laat uw licht alzoo dan ook schijnen voor de menschen,*" enz.

Zoo deed dan ook PAULUS, gelijk zijne mede-Apostelen, die voor hem reeds tot het Apostel-Ambt geroepen, en van tijd tot tijd bekwamer gemaakt waren. Ook hij liet zijn licht, het hem gegeven, en om te doen schijnen toevertrouwde licht schijnen, en verkondigde het Evangelie van CHRISTUS, in al deszelfs klaarheid en geheel onvergelijkelijke voortreffelijkheid.

Echter verblijdden zich niet allen, over dat licht. Velen zagen evenwel dat licht niet. Het kwam hun niet als een licht voor. Het dierbaar Evangelie, die leer van Hemelsche verlichting, was voor sommigen ook toen nog bedekt, en als duister, in den gezegden zin. Zij zagen er het groote en schoone niet van in en door, ja, ergerden er zich zelfs aan.

Nu vraagde men niet onnatuurlijk, — immers, de Apostel stelde zich dit dus eens gepastelijk voor, — welke mag daarvan toch wel de reden zijn? Hoe komt het, dat, indien het Evangelie zoo heerlijk, en voortreffelijk, zoo helder en schoon is, zoo velen dit echter niet beschouwen, niet begrijpen, niet gelooven?

Moet men de oorzaak daarvan zoeken, in het Evangelie zelve, of in de verkondigers daarvan, of bij de menschen zelve, die zich aan het Evangelie ergeren?

Vragen, die voorzeker zeer belangrijk zijn, en aan welker regte beantwoording ongemeen veel gelegen ligt. Dit begreep PAULUS ook, die het daarom noodig oordeelde, zich hieraangaande eens duidelijk te verklaren, en als Apostel, de waarheid aan allen openbaar te maken. Dit nu heeft hij gedaan, met de volgende woorden: „*Zoo is het bedekt in degenen die verloren gaan, in dewelke de God dezer Eeuw, de zinnen verblind heeft*, enz.

Niet

Niet het Evangelie zelve is, ook wij Verkondigers daarvan hebben, niet de schuld, dat het zelve bedekt is voor of in sommigen, maar de schuld daarvan ligt in die menschen zelve. In hun zelve is de oorzaak te zoeken, en kan men de reden daarvoor alleen vinden.

(Het Vervolg bij de eerstvolgende gelegenheid.)

BEVEL VAN EENEN HEIDENSCHEN KEIZER, OVER DE GODSDIENSTIGE VERDRAAGZAAMHEID.

Alles wat in het tijdperk dat wij beleven, eenig licht kan verspreiden over de groote vraag, betreffende de verdraagzaamheid in den Godsdienst, is hoogst belangrijk. Men dacht sedert lang, dat deze vraag geheel nutteloos was, maar de ondervinding heeft in latere tijden bewezen, dat dit zoo niet is. Men vindt toch in onze dagen, zoo wel onder de Protestanten, als onder de Roomschgezinden, menschen, die, hoewel zij in andere opzigten versierd zijn, met die beminnelijke bescheidenheid, die het Christendom en de burgerlijke beschaving te weeg gebragt hebben, evenwel dezelfde beginselen van onverdraagzaamheid in den Godsdienst koesteren, die de Kerk van JEZUS, gedurende de drie eerste Eeuwen van haren oorsprong, met bloed bezoedelden. Het zal dus niet onbelangrijk zijn te zien, hoe hoog een Heiden, enkel door het licht der rede en het gezond verstand, (of liever door den verborgenen invloed van het Christendom,) zich wist te verheffen, hoewel hij de wet niet kende, die ons beveelt zachtmoedig te zijn tegen allen, geduldig, met zachtmoedigheid onderwijzende diegenen, die tegenstaan.

Het is waar, dat zij, die voorstanders zijn der verdraagzaamheid, zoo al niet met daden, dan toch ten minsten met woorden, een afkeer zouden hebben van bloedvergieten, en de eerste zouden zijn, die hunne stem zouden verheffen tegen hen, die spreken zouden van het weder oprigten van schavotten; maar het groot onderscheid, dat bestaat tusschen deze twee tijdperken, is mogelijk minder groot, dan dit wel in den eersten opslag schijnt te zijn; want, zoo men aan de eerste Christenen gevraagd had: welke der twee onheilen zij kiezen zouden, namelijk, dat men hun de vrijheid ontnam, om zich te stichtten, en de een den anderen te versterken in het geloof, dat hun zoo dierbaar was, of dat men hun van *het leven beroofde?* dan is er veel reden om te gelooven, dat zij het laatste zouden gekozen hebben. *Het sterven is mij gewin*, dit was toch het beginsel, van een der voornaamsten onder hen.

ANTONINUS, bijgenaamd *de Vrome*, was de opvolger van den Keizer ADRIAAN, op den troon der CÆSARS, in het jaar 138; op dien troon, wiens trappen zoo dikwijls gestroomd hadden van het zuiverst bloed, het bloed der leerlingen van JEZUS. *Azië*, in het welk het Christendom in zijne eerste reinheid bloeide, zag tegen hetzelve het zwaard der vervolging trekken. De aardbevingen hadden de Heidenen verschrikt, die, deze toeschrijvende aan den toorn der Goden tegen de Christenen, hen met allerlei lasterlijke beschuldigingen overlaadden. De Christenen beriepen zich op den Keizer, ANTONIJN hoorde hen, en gaf het volgende bevel, dat hij aan den Algemeenen Raad in *Azië* zond, en waarvan elk woord met aandacht verdient gelezen te worden.

De

„ De Keizer CÆSAR MARCUS-AURELIUS, ANTONINUS, AUGUSTUS enz.., aan den Algemeenen Raad, in *Azië*, heil. (1)

Ik ben verzekerd, dat de Goden zorgen zullen, dat zulke menschen (zeker de voorgewende oorzaken der Aardbevingen) niet onbekend en ongestraft zullen blijven. Want ik weet, dat zij veel vaardiger zijn, om die geenen te straffen (2) die weigeren hen aan te bidden, dan gij zelve zijn kunt.

Maar wat deze lieden (de Christenen) betreft, die gij vervolgt, die gij van Goddeloosheid beschuldigt, die gij schildert als vijanden van den dienst der Goden, het is klaar, dat gij door dit alles niets anders doet, als hen te bevestigen in dien Godsdienst, aan welken zij verknocht zijn. Want, door u beschuldigd wordende, willen zij oneindig liever voor hunnen God sterven, dan door verzaking van hem het leven behouden, en door zoo hun leven op te offeren, behalen zij eene veel grootere en roemrijkere overwinning, dan of zij aan uw verzoek voldeden. — Voor het overige, wat de Aardbevingen betreft, die er voorgevallen zijn, het zij in vroegere of latere tijden, het komt ons billijk voor, u te berispen, dat gij toen allen moed verloort, en aan den Godsdienst van deze lieden alle uwe onheilen

(1) Dezen brief vindt men bij EUSEBIUS, Kerkelijke Geschiedenis, IVde Boek, 13de Hoofdstuk. Ook wordt die gevonden op het einde der eerste verdediging, (gewoonlijk de tweede genoemd) van JUSTIJN den bloedgetuige (Justini opera Parisiis, p. 100.)

(2) JUSTIJN heeft hier eene andere zeer merkwaardige lezing: achter de woorden: *De Goden zijn veel gereeder om te straffen*, leest men bij hem: *zoo zij kunnen*; dit zou te kennen geven, dat ANTONIJN niet veel geloof sloeg aan de Godheden van het Heidendom! Die lezing schijnt echter onverdedigbaar.

len toeschreeft. Zij integendeel, als hun zulke dingen overkomen, vertrouwen met des te meer kracht en standvastigheid op hunnen God, daar gij, gedurende dezen tijd, schijnt geenen God te erkennen, en de heilige dingen te verachten, ja, gij geeft aan den Allerhoogsten God niet alleen de eer niet, die hem toekomt, maar gij beschuldigt en vervolgt ook tot den dood dezulken, die Hem vereeren.

Velen van hen, die in onze Provinciën het bewind voeren, hebben ten gunste van deze menschen, aan onzen Vader (ADRIAAN) geschreven. Hij heeft hun geantwoord, dat zij niet behoorden verontrust te worden, zoo zij zich ten minsten niet schuldig maakten, aan eenige misdaad tegen het Roomsche Rijk. Verscheidene hebben ook aan mij ten hunnen voordeele geschreven, en ik heb hun, overeenkomstig de beginselen, en den wil van mijnen vader, geantwoord. Wanneer dus iemand mogt volharden, in het verontrusten of beschuldigen van eenen Christen, alleen om dat hij een Christen is, dat dan de beschuldigde worde vrijgesproken, al is het bewezen, dat hij een Christen is. Maar dat hij, die hem beschuldigd heeft, de straf onderga, die hij verdient."

Dit bevel, zegt EUSEBIUS, is bekend gemaakt te *Efesen*, in den Algemeenen Raad van gansch *Azië*.

De Keizer niet voldaan zijnde met één bevel, schreef in dezelfden zin aan de Larissiers, de Thessalonisensers, de Atheners en geheel *Griekenland*. Zijne bevelen werden uitgevoerd, en de rust hersteld.

Men kan gemakkelijk zien, welk een heerlijk voorbeeld de regtvaardige en beminnelijke ANTONIJN, in dit bevel, geeft aan alle Magthebbers, die, gelijk hij, verpligt worden, om eenig besluit

te

te nemen, betreffende eene Godsdienstige Sekte. En hoe wenschelijk ware het, dat zij ten allen tijde, en inzonderheid in onze dagen, hun voordeel deden, met die schoone les, die hier een Heidensch Keizer, aangaande de Christelijke verdraagzaamheid, geeft.

Welk eenen verlichten en onpartijdigen geest, vertoonde reeds ANTONINUS, door te weigeren het oor te leenen aan de lasteringen van de vijanden der Christenen. Men beschuldigde hen, dat zij menschenvleesch aten, dat zij zich in hunne vergaderingen aan allerlei soort van gruwelen overgaven; dat zij vijanden waren van het Rijk en van het menschdom. De ernstige TACITUS, had hunnen Godsdienst, *een verachtelijk Bijgeloof* genoemd; de voortreffelijke TRAJANUS, had op de *misdaad* van het Christendom de doodstraf gezet! Maar ANTONIJN, geloofde evenwel niet ligtzinnig de beschuldigingen, hoewel door zulk een gezag gestaafd; hij onderzocht die bedaard, en dit onderzoek deed hem ontwaren, dat deze zoo gehate lieden, de besten zijner onderdanen waren. — Ja wat meer is, hij gaf geen gehoor aan het verzoek der Geestdrijvers, die het vuur der vervolging ontstaken tegen burgers; die alleen begeerden zich in vrede te mogen vereenigen, om hunnen God te loven.

Hij koos geene partij, maar hij hield de weegschaal der geregtigheid met eene onpartijdige hand. Hij bleef Regter, en werd geen partij. Hij voelde het groote onregt, waaraan hij zich zou schuldig maken, ten opzigte zijner Christelijke onderdanen, zoo hij hun die bescherming weigerde, om welke zij hem verzochten, dewijl er dan geene menschelijke magt meer zou overblijven, bij welke zij zich vervoegen konden. — En met welk eene regtvaardigheid van geest, stelt hij het beginsel der Godsdienstige

verdraagzaamheid! Hij wil, dat men de Christenen, aan de gewone wetten zal onderwerpen; en zoo een hunner deze wetten schond, dat men hem dan die straf zou doen ondergaan, die de wet bepaalde; maar dat niemand mogt gestraft worden, om dat hij een Christen was. Hij verleende hun zijne bescherming in volle kracht, zoo lang zij hun geloof en eerdienst volgden. Maar als zij zich aan eenige misdaad schuldig maakten, dan zouden zij aan de wet, voor allen gegeven, onderworpen zijn, en volgens dezelve gestraft worden.

Hoe dierbaar moest de Godsdienstige verdraagzaamheid eenen ANTONIJN zijn, daar hij, een Heidensch Keizer, toeliet, dat de Christelijke Sekte zich gerust kon vestigen, in het Romeinsche Rijk!

En het is evenwel onder Christenen, dat men die betwist, schoon men steeds gezien heeft, dat eene Godsdienstige opvatting, of de geboorte van eene nieuwe sekte, wel ver van de heerschende partij te benadeelen, die veeleer niets dan goeds gedaan heeft. Maar in het geval van onzen Keizer, werd het geheel bestaan van den Godsdienst, van welken hij Hoogepriester was, bedreigd; en wie kon zelfs weten, wat er, in het midden van zulk eene omwenteling, worden zou van een Rijk, welks teugels hij in handen hield? En evenwel was het Heiligdom van het geweten, zoo onschendbaar in zijn oog, dat hij deze vreemde sekte met alle magt beschermde, tegen de aanvallen zijner barbaarsche onderdanen.

Hij verachtte hen niet ligtzinnig, die aan hunne overtuiging al de genoegens van een gerust leven wisten op te offeren; hij verklaarde integendeel, dat zij door hunnen dood eene luisterrijke zegenpraal over hunne vijanden behaalden. — En hij vergenoegde zich niet, met hen te ver-

verdedigen, maar beval tevens, dat hunne geestdrijvende beschuldigers zouden gestraft worden. De nuttigheid dezer aanmerking, en van vele andere, die men hier zoude kunnen maken, is blijkbaar.

Handelde nu een Heidensch Keizer, volgens zulke beginselen, wat mag men dan niet met regt van Christelijke Overheden verwachten? — En hoe mag men dan niet hopen, dat het licht, dat den geest van eenen ANTONIJN bestraalde, insgelijks zal doordringen tot den geest van menschen, buiten twijfel niet minder vrienden der geregtigheid, dan hij; daar zij toch ondervonden hebben, dat het te vergeefs is, den doorgang van het licht te willen belemmeren in den tijd, dien wij beleven.

Dit stuk uit een Fransch Werk (*Archives du Christianisme au dix-neuvieme siècle*) vertaald, kan dienen, om ons Nederlanders de voorregten te doen schatten, dat wij wonen mogen in een land, waarin deze beginselen meestal geheerscht hebben, en zich thans, onder het bewind van eenen verstandigen en tevens Godsdienstigen Vorst, in volle kracht vertoonen. — Neen, geene dompers zullen dit licht bij ons uitblusschen!

DUBBEL BEZOEK VAN AMERIKAANSCHE ZENDELINGEN, AAN HET HOF TE AVA, IN HET BIRMANSCHE RIJK (1).

I.

De Zendelingen JUDSON en COLMAN, kwamen den 25sten Januarij 1820 uit *Ranguhn*, in de

(1) Het *Birmansche rijk* is 16,000 vierkante mijlen groot, en bevat de voormalige Koningrijken *Ava*, *Pegu*, *Arra-*

de Keizerlijke hoofdstad *Ava*, met oogmerk om toelating van den Christelijken Godsdienst, bij den troon te verzoeken.

Wij gingen (zoo verhalen zij), bij onze komst allereerst naar het huis van den voormaligen Onderkoning van *Ranguhn*, die thans Staatsminister is. Wij vonden het niet goed, hem thans het eigenlijk doel onzer zending te berigten, maar zeiden hem slechts, dat wij wenschten *het gouden aangezigt* te mogen zien. De Minister droeg dit verzoek op aan eenen zijner meest beminde officieren, MOUNG-YO, en beval hem ons bij MOUNG-SAH, eenen anderen Minister van Staat, te brengen.

MOUNG-YO kwam des avonds bij ons, met het berigt, dat hij ons den volgenden morgen bij MOUNG-SAH brengen zoude. Wij bragten den nacht slapeloos door, en gingen des morgens met hem. Hij bragt ons eerst weder bij den gewezen Onderkoning, die ons zeide, dat de Keizer van onze komst onderrigt was, en begeerde, dat wij bij hem zouden gebragt worden. En nu werden wij naar het paleis geleid.

Wij moesten bij de buitenste poort vertoeven, tot de Officieren zeker waren, dat het ons geoorloofd was binnen te treden. Hierop overhandigden wij aan den Minister onze geschenken en werden in zijne kamer, in het voorhof van het pa-

Arrakan, *Cassay*, en een deel van *Sian*. Ten noorden is de grond met gebergten bezet, ten zuiden vlak. Het binnenland is grootendeels nog onbekend. Het getal der Inwoners, wordt op 15 à 16 millioenen geschat. De meesten dezer belijden den godsdienst van *Budhu*.

Ammerapura of *Ava*, de Hoofd- en Hofstad van den *Birmanschen* Keizer, ligt op een Schier-Eiland aan een Meer, dat met de Rivier *Irabitti* of *Ava* in verband staat.

Rangore (*Ranguhn*) eene nieuw aangelegde Koopstad, aan eenen mond der *Irabitti*, heeft 5000 huizen en 30000 Inwoners.

paleis, gebragt. Hier zaten wij, benevens vele Onderkoningen en keizerlijke Stadhouders, die den Keizer wenschten te spreken. Nu maakten wij aan den Minister bekend, dat wij Zendelingen of Uitbreiders van den Christelijken Godsdienst waren, en dat wij wenschten voor den Keizer te verschijnen, om hem een verzoekschrift en tevens onze heilige boeken te overhandigen. Hij nam ons verzoekschrift in de hand, las het ter loops, en vraagde ons vertrouwelijk over onzen God en Godsdienst. In denzelfden oogenblik kwam een hoveling binnen met het berigt, dat de *gouden voet* naderde. Hierop trok de Minister zijne feestkleederen aan en zeide ons, dat hij zich van dezen oogenblik moest bedienen, om ons aan den Keizer voor te stellen.

Wij vernamen nu eerst, dat dit tijdstip zeer ongunstig was, dewijl juist op dezen dag een zegefeest gevierd werd, dat den Keizer geene menschlievende denkbeelden kon inboezemen. Gedurende het kleeden, vroeg ons de Minister nog: maar hoe kunt gij uwen godsdienst in ons rijk uitbreiden? doch komt slechts. — Ons vielen deze woorden als een molensteen op het hart, en dezelve voorspelden ons weinig goeds.

Wij werden nu door eene schitterende parade, langs eenen fraaijen trap, in eene prachtige zaal geleid. Hier moesten wij aan den eenen kant op den grond zitten, terwijl de Minister aan de andere zijde zat, met onze geschenken voor zich, en MOUNG-IJO zat met eenen Officier achter ons. Het groot schitterend portaal, de magtige zuilen, de hooge dom, alles met goud overtrokken, leverde een belangrijk gezigt op. Slechts de hoogste Staatsambtenaren waren hier tegenwoordig.

Hier zaten wij omtrent vijf minuten, en nu fluisterde ons MOUNG-IJO in het oor; dat de *gouden voet*, dien wij niet zien konden, binnen kwam.

Wij

Wij zagen rond, zoo ver de pilaren dit toelieten, en in dezen oogenblik vertoonde zich de nieuwe AHASVERUS. Zonder geleide, trad hij in de trotsche kleeding van een oostersch Monarch binnen. Zijn gewaad was rijk, en hij droeg een gouden zwaard in de hand, dat de plaats van den schepter der oude wereld bekleedde. Zijn trotsche blik en blikfemend oog, trok vooral onze opmerkzaamheid. Hij kwam nader. Ieders hoofd lag in het stof, slechts het onze niet. Op de knieën en met gevouwen handen, beschouwden wij den monarch. Hij bleef bij ons staan en vroeg: wie zijn deze? — Leeraars, groote Koning, antwoordde ik. — Hoe, gij spreekt onze taal? zijt gij die Priesters, van welke ik gisteren hoorde? wanneer zijt gij hier gekomen? zijt gij Leeraars van den godsdienst? zijt gij, gelijk de Portugeesche Priesteren? zijt gij gehuwd? waarom zijt gij zoo gekleed? — Deze en andere vragen werden door ons beantwoord. Hij scheen ons met genoegen te hooren, en ging op een hoogen stoel zitten, terwijl zijn arm op het gevest van zijn zwaard rustte en hij ons naauwkeurig beschouwde.

MOUNG-SAH las ons verzoekschrift voor, dat van den volgenden inhoud was: „De Amerikaansche Leeraars verschijnen voor zijne Keizerlijke Majesteit, om de gunst van den grooten Koning, die over land en zee gebiedt, interoepen. Dewijl bij de grootheid der keizerlijke magt het land in eenen vreedzamen en bloeijenden toestand is, zijn wij in de staten van zijne Majesteit gekomen, en hebben van den Gouverneur te *Rangu'm* verlof gekregen om tot den *gouden voet* te naderen en het *gouden aangezigt* te zien. In ons vaderland, *Amerika*, bekleeden wij den post van Leeraars en Uitbreiders onzer heilige schriften, en in deze staat uitdrukkelijk, dat alom in alle landen, waar deze godsdienst verspreid wordt, aan de inwoners een

groot

groot geluk zal ten deel vallen, en dat allen, die dezen godsdienst volgen, van de toekomende ſtraffen verlost, en eene eeuwige gelukzaligheid in den hemel deelachtig zullen worden. Wij verzoeken dus uwe Keizerlijke Majeſteit, om, onder uwe beſcherming, onzen godsdienst in uwe ſtaten te mogen verkondigen, en de verzekering te verkrijgen, dat zij, die denzelven willen aannemen, door den verhevenen Koning, die over land en zee heerscht, beſchermd zullen worden."

De Keizer hoorde dit verzoek en ſtak zijne hand uit.

MOUNG-SAH kroop nu naar zijnen ſtoel en overhandigde hem ons verzoekſchrift. De Keizer begon dit op nieuw met aandacht te lezen. Ondertusſchen gaf ik MOUNG-SAH een fraai geſchreven en ſierlijk ingebonden Traktaat, dat de hoofdwaarheden van onzen godsdienst in zich bevatte, en de Keizer nam ook dit aan. Hij hield dit ſchrift eenigen tijd in zijne hand om de eerſte ſtellingen te lezen, die dus luiden: er is een eenig eeuwig God, verheven boven alle toevallen der ſterfelijkheid, en behalven Hem is er geen God. — Nu ſmeet de Keizer met onverſchilligheid, of liever met verachting, ons ſchrift op den grond. MOUNG-SAH kroop weer naar den ſtoel, nam het op en gaf het ons terug. MOUNG-IJO nam nog eene proef, om onze zaak eene goede wending te geven. Hij ſloeg een der prachtigſte banden open, die wij als geſchenken medegebragt hadden, om door hunne ſchoonheid de oplettendheid van den Keizer te boeijen. Maar ons lot was beſlist.

Na een paar minuten gaf ons MOUNG-SAH den wil des Keizers met deze woorden te kennen: waarom begeert gij zulk een verlof? Hebben niet de Portugezen, de Muzelmannen, de Engelſchen en alle andere volken volkomene vrijheid, om, naar de wijze hunner vaderen, hunnen Gods-
dienst

dienſt te oefenen! Op uw verzoekſchrift geeft zijne Majeſteit geen antwoord, en wat uwe Godsdienſtige boeken betreft, die weet zijne Majeſteit niet te gebruiken. Neem die weder mede.

Er werd nog een woord over de Artsenijkunde van broeder COLMANS geſproken, en nu zeide de Keizer: breng hen naar de woning van mijnen Arts, den Portugeeſchen Prieſter, op dat die hen toetſe, of zij mij in dit vak dienen kunnen, en mij hiervan berigt geve. Nu ſtond hij op, ging naar het einde der zaal, en nam plaats op een kusſen, om de muzijk te hooren, en de parade te zien.

Wij werden hierop zoo ſpoedig mogelijk, uit de zaal, naar het huis van den Onder-Koning gebragt, waar onze ontvangst door de Ambtenaren zoo gunſtig mogelijk verhaald werd, zoo dat hem het weigerend antwoord van den Keizer, niet zoo beſlisſend, als wij wisten dat het was, ſchijnen kon. Van hier werden wij door het ſtof der ſtraten van *Ava*, naar de woning van den Portugeeſchen Prieſter gebragt. Deze was dra overtuigd, dat wij, in het vak der medicijnen, geen geheim wondermiddel wisten, om den Keizer tegen ziekten, of den dood te beveiligen, en nu kregen wij bevel, om naar onze ſloep terug te keeren.

Het ſpeet ons thans zeer, dat wij in ons geſprek met MOUNG-SAH geſtoord waren, en hem het doel onzer zending niet naauwkeurig hadden kunnen bekend maken, wij zochten hem dus nog eens te ſpreken. Hij ontving ons den volgenden dag zeer koel. Er bleef ons dus geen twijfel over, of de Staatkunde van het *Birmanſche Hof*, was dezelfde als die in *China*, en dat, op den overgang van eenen *Birman* tot het Christendom, de doodſtraf ſtond.

II.

In het jaar 1822, werden de Zendelingen onder gunstigere omstandigheid, aan het Hof van *Ava* ontboden. De aanleiding hiertoe gaf eene gelukkige operatie van den katarakt, die een der Zendelingen, Doctor PRICE, te *Ranguhn*, aan eene Birmansche vrouw verrigt had. Dit baarde zulk een opzien, (zoo schrijft hij,) dat binnen korten tijd ons huis met zieken, vooral met zulken, die met oogziekten worstelden, geheel vervuld werd.

Een voornaam Ambtenaar der Regering kwam, kort hierop, met eene eigene boot, uit *Ava*, te *Ranguhn*, om den Amerikaanschen Doctor naar den Keizer te brengen, en den 1sten October 1822, gaven de Zendelingen van hun tweede bezoek te *Ava*, het volgend verslag.

„Het heeft den grooten Bestuurder van hemel en aarde behaagd, om ons bij den Vorst van *Birman* in een plegtig gehoor te brengen, en ik (PRICE) heb bevel ontvangen, om in deze Hoofdstad te wonen. Dit is eene zaak, die wij reeds lang wenschten, dewijl slechts op deze wijze onze zending in stand kan blijven in een land, waar de algemeene achting, alleen van de gunst van den Regent, afhangt."

„Onze ontvangst aan het Hof was, zeer gunstig. De voorgaande stijve plegtigheden hadden geene plaats meer. Naauwelijks had de Keizer van onze komst berigt gekregen, of hij gaf bevel ons bij hem te brengen. Zoo dra wij in de gehoorzaal traden, vraagde hij met het ongeduld van eenen Asiatischen Despoot: wie is de Doctor? Wij moesten, omtrent tien voeten van zijnen zetel, op den grond zitten. Ik werd door hem naar mijne bekwaamheid gevraagd om oogen te genezen, armen en beenen weder aan te zetten, en over vele andere dingen, die boven het bereik mijner kunst

kunst waren. Hierop moesten mijne Artzenijen en Chirurgikale instrumenten, ten toon gesteld worden, die de Monarch zeer bewonderde. De Keizer en zijne Hovelingen, vermaakten en verwonderden zich het meest, met en over de galvanische zuil."

„ Eindelijk verklaarde zijne Majesteit, dat wij in zijne Hoofdstad de fraaiste plaats moesten uitzoeken, waar hij dan een huis voor ons zou laten bouwen. Tevens gaf hij bevel, om alle zieken der Stad bij mij te brengen, om mijne gedachten over hunne kwaal te vernemen."

„ De Vorst is klein van Persoon, en heeft een zeer trotschen gang, maar in het gesprek is hij aardig en vriendelijk. Zoo ver ik bespeuren kan, gaat hem de welvaart en de roem van zijn Rijk zeer ter harte, en hij doet al wat hij kan, om vreemde kunstenaren en werklieden in zijn land te vestigen. Een Horologiemaker zou in dezen oogenblik elk gunstbewijs, dat hij begeerde, van hem kunnen verkrijgen, en even zoo een Slotemaker, Schrijnwerker, enz."

Hij zelf is, gelijk zijn geheel volk, een Afgodendienaar. Mogt hij voor het geloof aan den eenigen waren God gewonnen worden, hoe gelukkig zou dit zijn. Zestien millioenen onsterfelijke zielen, die de Afgoden dienen, verwachten hier, van de werkzame liefde der Christenen, het uur hunner verlossing uit de magt der duisternis." (1)

(1) Moet dit den ijver in de zaak der Bijbel-Genootschappen niet aanvuren? wij zeggen ook: *hoor, hoor!*
De Red.

EENE TERTULIA TE TEPIA, IN MEXIKO.

(*Uit het Journaal van Kapitein* HALL.)

Iederen avond was er hier of daar eene Tertulia, of avondgezelschap, waar wij, zonder verdere

zoo-

noodiging, verwacht werden. Ik wil een dezer gezelschappen pogen te beschrijven.

Langs het bovenste gedeelte van het vertrek, en een deel der twee zijden, zaten, als aan den muur gespijkerd, omtrent twintig Vrouwen. Somtijds slaagde een Heer, om tusschen deze Dames eene plaats te krijgen, maar dan moest hij ook een goede bekende, of een driest vreemdeling zijn.

In iederen hoek van het vertrek, stond een klein steenen tafeltje, op het welk eene donker brandende smeerkaars geplaatst was, welker flaauwe schemering, de kamer een treurig voorkomen gaf; de kandelaren echter, op welke deze lichten stonden, waren fraai, groot en van echt zilver. Achter de kaars stond, in een glazen kastje, een beeld der Heilige Maagd, als *Nuostra Senora de Guadeloupe*, de Beschermheilige van *Mexiko*, die, onder een tooisel van bonte konstige bloemen, bijna begraven was.

De Dames zaten aan den eenen kant, tot digt aan de deur, en aan de andere zijde tot aan eene tafel, bijna in het midden van het vertrek, op welke wijn en water stonden, en mans hoeden en vrouwen doeken lagen. Tegen eene der tafeltjes in de hoeken leunde eene guitar, en meestal is er iemand die genegen is een volkslied te spelen, of eene der vrouwen, waaronder er verscheidene waren die goed zongen, te vergezellen. Deze muzijk deed echter het gesprek niet ophouden.

Aan het bovenste einde der kamer, stond eene speeltafel, aan welke de meeste Heeren het zoogenaamde Monté speelden.

Het midden van het vertrek, scheen tot eene speelplaats voor de kinderen, en sommige naastbestaanden, bestemd te zijn. Minnen en oudere

dienstboden, bedienden zich ook van het voorregt, om te gaan en te komen, en spraken somtijds met eenigen der gasten, die kort bij de deur zaten.

Ik moet hier, in het voorbijgaan aanmerken, dat in alle deze landen eene soort van vertrouwelijkheid heerscht, die men, in ons land, onder aanzienlijke lieden zeldzaam vindt.

De ingang van het vertrek, was in eenen langen gang, die uitliep in den bloemtuin, in het midden van het vierkante gebouw gelegen.

Ik verbeeldde mij dezen avond, hoe zeer iemand verwonderd zou staan, die plotsling uit *Engeland*, in deze Tertulia's verplaatst werd. Na dat hij door eene soort van poort in het huis gekomen was, zou hij in eenen gang treden, waar hij te vergeefs, bij een der tusschen de pilaren spelende kinderen, naar den weg zou vragen; even zoo min zou hij die van *de meisjes* vernemen, die in den oogenblik, als zij den vreemdeling ontwaarden, stijf zouden blijven staan, om hem met eenen openen mond en koolzwarte oogen aan te staren, zonder dat zij hem een woord zouden antwoorden. Kreeg hij eindelijk moed om in het vertrek, waar het gezelschap vergaderd was, te treden, dan zouden in eenen oogenblik de Heeren op, en als beelden voor hunne stoelen staan; maar daar noch de Vrouw van het huis, noch eene andere Dame, in deze landen opstaan, om eenen Heer te ontvangen, zoo kon onze vriend ligt gelooven, dat zijne komst niet zeer aangenaam was. Niet minder zou hij verwonderd staan, als hij den oneffenen met baksteenen belegden grond, de naakte witte muren, de onbekleede balken van den zolder, door welke men de pannen op het dak kan tellen, aanschouwde, ja, het zwakke licht zou hem verwarren. De sierlijkheid der *kleeding*, de

de schoonheid en het edel gezigt der Vrouwen, zou hem terstond nopen te denken, dat hij in een fatzoenlijk gezelschap was; maar als hij dan weder zag, dat alle de dames sigaren rookten, en als hij haar uitbundig gelach en hare luidruchtige gesprekken hoorde, dan zou hij weder tot zijne vorige verwarring geraken; inzonderheid als hij de heeren met kazen en mantels, en sommigen met de hoeden op het hoofd ontwaarde, en zijne bedenkingen zouden niet verdwijnen, als hij het gezelschap rondom de tafel, in het bovenste van het vertrek, onder eene wolk van tabaksrook, in het spel verdiept zag zitten.

EEN TOONEEL OP DEN NIJL.

Wij hadden, zegt een beroemd reiziger, eene menigte passagiers van verschillende soort aan boord. Onder deze was een voornaam Janitsaar, die naar *Cairo* voer, waar hij woonde. Hij was klein, maar goed gewapend en gekleed, en verdreef den tijd met op de Arabieren te schimpen, en na dat hij zijn fraai tapijt had uitgespreid, en zich met zijne pijp in den mond op hetzelve gelegerd had, zag hij als een groot heer rond, en had vier vrouwen bij zich.

Op het dek, zat onder een zonnescherm, eene Egijptische Dame, die door verscheidene slavinnen omringd werd. Zij liet nu en dan een gedeelte van haar aangezigt zien, en hoewel met eenen sluijer bedekt, wist zij het evenwel zoo te schikken, dat zij alles zag, wat op het dek gebeurde, hetwelk zij dikwijls door haar luid gelach verraadde. Een paarmaal zond zij ons eenig suikerwerk tot een geschenk.

In eene kleine kajuit naast de onze, waren een paar Franschen, die even zoo luid babbelden en lachten, als of zij in *Parijs* waren, en trots alle regelen van het oosten, hun *Dejeune à la four-*

Ii 2 *chet*

ehette ten elf, en hun middag-maaltijd ten zes ure hielden.

Onze reis reis ging langzaam voort, dewijl onze manſchap in het ſcheepswerk weinig bedreven was; maar niets kon bekoorlijker zijn, dan bij nacht, onder den ſtillen wolkenloozen hemel, te varen, en de omtrek was te fraai, om aan ſlapen te denken.

De werking van den maneſchijn is, in deze ſtreken, zeer nadeelig voor de oogen, en hier zoowel als naderhand in *Arabië*, waarſchuwden mij de inboorlingen, voor het ſlapen in de open lucht met onbedekte oogen. Het is merkwaardig, dat de plaats in de Pſalmen: *de zon zal u bij dag, de maan bij nacht niet hinderen*, niet met opzigt op deze omſtandigheid verklaard is, daar die toch zeker hierop doelt. De maan is hier wezenlijk ſchadelijker voor de oogen, dan de zon, gelijk ik dit zelf eens ondervond, en het is zeker, dat als iemand dikwijls in den maneſchijn ſliep, dan zijn gezigt dra verzwakt zou worden, of wel dat hij het geheel verliezen zou.

Op den tweeden dag onzer vaart, had er een treurig voorval plaats. Onze Reis of Kapitein, een eerwaardige vrome grijsaard, ging op den middag, toen hem het gewoel op het ſchip mogelijk te zeer hinderde, in eene kleine ſloep, die achter het ſchip hing. Daar was hij geknield, en het aangezigt naar *Mekka* gewend, geheel in zijne aandacht verdiept, toen hij, bij het nederbuigen, het evenwigt verloor en in het water viel. Men ſchreeuwde terſtond: de Reis, de Reis is over boord gevallen. Maar het ſchip zeilde ſnel, en wij zagen hem, met de golven worſtelende en zwak om hulp roepende, door den ſtroom medeſlepen. Drie Arabieren, die goede zwemmers waren, ſprongen in het water, maar konden hem echter niet bereiken. Het leven van dezen grijsaard werd een offer der onkunde, want had men

het

het schip terstond gewend, dan was hij gered geworden, maar de verwarring aan boord was zoo groot, dat men dit verzuimde.

Zijn zoon, een jonge Egijptenaar, ging langen tijd tegen over die plaats, waar zijn vader verdronken was, op en neder, uitroepende: ALI! ALI! dat de naam van zijnen vader was.

LISTIGE DIEVERIJ, EN ONDERSCHEID IN DE WETTEN.

Voor eenigen tijd werd een Herder in *Engeland* beschuldigd, dat hij reeds dikwijls en vele schapen gestolen had. Hij stal echter *nooit zelf*, maar liet dit steeds door zijnen hond uitvoeren. Hierbij nam hij het volgende in acht: onder het voorwendsel van hamels te willen koopen, monsterde hij de kudde; zijn hond volgde hem echter steeds, en hij maakte hem die beesten, welke hij hebben wilde, door zekere teekenen kenbaar, als hij die bevoelde. Dan kocht hij van eene kudde van tweehonderd schapen, wel eens één of twee voor den schijn, en maakte er twintig of dertig kenbaar aan zijnen hond. In den nacht, zond hij vervolgens dit wel afgerigte dier terug, en dat dreef de uitgekozene, die het zeer goed van de overigen wist te onderscheiden, naar zijnen Heer, die ze dan op eenen verren afstand verkocht. Toen de zaak eindelijk aan den dag kwam, werd de Herder gevangen gezet, maar ook weder losgelaten, zoo dra hij bewezen had, dat niet hij, maar zijn hond de dief was, en de hond werd tot den strop veroordeeld. Zoo naauwkeurig wordt, in *Engeland*, de letter der wet gevolgd! Intusschen kreeg dit beest toch pardon, maar het werd aan een anderen Heer gegeven.

In *Parijs*, had een dief zijnen krulhond zoo gedresseerd, dat hij alles, wat zijn Heer aange-

raakt had, medenam. Op deze wijze ſtal deze ſlim langen tijd, zonder ontdekt te worden, en al werd de hond nu en dan eens betrapt, dan kreeg het beest, en niet zijn meester, de ſchuld, die kwanswijs zijnen hond eenige ſlagen gaf. Eindelijk werd de Politie toch op den viervoetigen dief oplettend, en nam ook den tweebeenigen bij den kraag, die, volgens de Franſche wetten, welke zich minder aan den letter ſtoren, voor tien jaren op de Galei te *Toulon* gezet werd. Hier verdiende hij, in zijne ledige uren, nog een aardig ſommetje, door het leeren van honden, en kreeg, na verloop van een jaar, zijne vrijheid, dewijl hij het voorſte of ſtapelblok van een Linieſchip, dat van ſtapel zou loopen, weghakte; eene bewerking, die met levensgevaar verbonden is, en waartoe men ſteeds een galei-ſlaaf bezigt, die zich vrijwillig daartoe aanbiedt. Behoudt hij *zijn leven*, dan is hij vrij. — Naauwelijks was de *ſlaaf* ontſlagen, of hij leerde eenen hond weder dezelfde kunst, trok met hem van Stad tot Stad, en bragt een aardig kapitaaltje bijeen.

Eindelijk, werd hij echter weder betrapt, kwam op nieuw op de Galei, en bood zich, na verloop van zes weken, weder vrijwillig aan, toen een Fregat van ſtapel zou loopen. Maar thans ſlaagde hij zoo gelukkig niet, want hij werd, door het als een pijl nederſchietende Fregat, verpletterd.

DE KLEEDEREN MAKEN DEN MAN.

De geleerde BUSCH, de Vriend van ERASMUS, ging eens in een gewoon dagelijks kleed uit, en niemand lette op hem. Op den volgenden dag, trok hij een ſtatiekleed aan, en ieder, die hem ontmoette, groette hem met achting. Verdrietig wierp hij, te huis komende, zijn kleed ter aarde, uitroepende: leg daar, prul, zijt gij BUSCH, of ben ik het?

PRO-

PROGRAMMA.

Voor het Jaar 1824.

Bestuurderen van het Genootschap, *Tot verdediging van den Christelijken Godsdienst, tegen deszelfs hedendaagsche Bestrijders*, opgerigt te *'s Gravenhage*, hebben, in hunne Vergadering van den 16 September dezes jaars, over de bij hen ingezonden Verhandelingen uitspraak gedaan.

Drie Verhandelingen waren bij het Genootschap ingekomen.

I. Eene Nederduitsche, strekkende tot betoog, *Dat het Christelijk Geloof, waaraan de zaligheid wordt verbonden, niet slechts gelegen is in de erkentenis van de Waarheid en Goddelijkheid der geopenbaarde Godsdienst-leer, en toeleg op beoefening der Christenpligten, maar bovendien eene hartelijke belangneming vordert in erkende Geloofswaarheden, en zoodanigen Christelijken zin, waardoor het Christendom zich onderscheidt, als leidende tot ware levenswijsheid en bestendige gemoedsrust*, welke ten Zinspreuk had: *Met der harten geloofd men ter regtvaardigheid, en met den monde belijdt men ter zaligheid.*
PAULUS.

II. Eene Nederduitsche, zijnde eene Proeve ter beantwoording van de gevraagde *Uitlegkundige Verhandeling over de Bijbelsche Leer omtrent den oorsprong van het Zedelijk Kwaad, met bijgevoegde beoordeeling van de voornaamste daarvan afwijkende denkbeelden en schriftverklaringen*, met de Zinspreuk: *Adam viel en ik in hem.* BROES.

Welke beide niet voldoende zijn bevonden, om gekroond en uitgegeven te worden.

III. Op de Vraag: *Kan en mag de redelijke overtuiging van de waarheid en Goddelijkheid van het Christendom, en van den zin en zamenhang der onderscheidene uitspraken van Jezus en de Apostelen, afhangen van een inwendig godsdienstig en zedelijk gevoel? zoo ja, hoedanig vermogen kan men dan zoodanig gevoel toestaan op die overtuiging?* is ingekomen eene Verhandeling, geteekend met de Spreuk: *De bevindinge (werkt) hoop*, welke wel allezins blijken draagt van de kunde en belezenheid des Schrijvers, doch tevens geoordeeld is, veel overtolligs en min passend te bevatten, en ten aanzien van het hoofddoel der vraag te veel te wenschen te hebben, overgelaten, om den Gouden Eereprijs te kunnen wegdragen. — En wordt deze Vraag nogmaals voorgesteld, om beantwoord te worden voor den 1 November 1825.

Desgelijks herhaalt het Genootschap deszelfs uitnoodiging, om in te leveren een betoog, *Dat het Christelijk Geloof, waaraan de zaligheid wordt verbonden, niet slechts gelegen is in de erkentenis van de waarheid en goddelijkheid der geopenbaarde Leer* enz. hetgeen verwacht wordt voor 1 October 1825.

Voorts stelt het Genootschap aan alle kundige voorstanders van waarheid en godsvrucht, met aanbieding van de Gouden Medaille, of *twee honderd vijftig gulden*, voor, de bewerking der navolgende Prijsstoffen:

I. Men verlangt, voor den 1 December 1825, een betoog, *Dat de Heilige Schrift alleen de zuivere bron is, waaruit wij de Christelijke Leer volkomenlijk kunnen leeren kennen, en alzoo ook voor den eenigen regel van Geloof*

en

en Zeden moet gehouden worden, met bijgevoegd onderzoek van de waarde en het gebruik van Oude Overleveringen en Besluiten van Kerkvergaderingen.

II. *Mogen wij op goede gronden ons voorstellen, in de heilige Geschiedboeken, waar* JEZUS *sprekende en leerende wordt ingevoerd, zijne eigene, getrouwelijk overgebragte, woorden te lezen; ook, daar zij verslag doen van meer uitvoerige, door den Goddelijken Leeraar gehouden woordenwisselingen en aaneengeschakelde Redevoeringen? En in hoe verre zoude men, behoudens derzelver geloofwaardigheid, kunnen aannemen, dat nu en dan slechts de hoofdzakelijke inhoud is voorgedragen?* Men verwacht de beantwoording dezer Vraag voor den 1 November 1825.

III *Staat, in de onderscheidene Verhalen der Evangelisten van gelijke en gelijkschijnende Gebeurtenissen, het verschil in woorden en zegwijzen en in de bepaling van tijd en plaats, derzelver geloofwaardigheid geenszins in den weg? En welke regels van omzigtigheid zijn, tot voorkoming of wegneming van ongepaste en met het erkend gezag van dezelve strijdige beoordeeling, in acht te nemen?* Te beantwoorden voor den 1 December 1825.

IV. *Op hoedanige wijze waren de Joodsche Leeraars, ten tijde van den Zaligmaker, gewoon de Schriften des Ouden Verbonds uit te leggen en aan te halen? en welk gebruik is, bij de verklaring der Leerwijze van* JEZUS *en de Apostelen, wanneer zij zich van gezegden uit die Schriften bediënen, daarvan te maken?* Men ziet het Antwoord op deze Vraag te gemoet, voor den 1 Januarij 1826.

V. Men verlangt voor den 1 October 1825 eene opgave van hetgeen *de Brieven van*

PAULUS *aan de* CORINTHIERS, *betreffende de Christelijke Geloofs- en Zedeleer, opleveren.*

VI. Insgelijks voor den 1 October 1825 eene Verhandeling, over *de geloofwaardigheid en het belang van de Boeken der* CHRONIEKEN *voor de Bijbelsche Geschiedenis.*

VII. Eene *Verzameling van uitgezochte voorbeelden van voortreffelijke Personen uit onderscheidene Eeuwen, welke in ongemeene en moeijelijke omstandigheden hebben aan den dag gelegd, wat het Christendom vermag.* Voor den 1 Februarij 1826.

De Schrijvers, die naar den Prijs dingen, worden verzocht, hunne *Namen* niet bij de Verhandelingen te stellen, maar dezelve met eene Spreuk te onderschrijven, en er bij te voegen een *verzegeld Briefje*, dezelfde Spreuk tot opschrift hebbende, waarin hunne Namen en Woonplaatsen gemeld zijn; voorts zich der *kortheid* en *klaarheid* te bevlijtigen, en hunne Verhandelingen, in *leesbaar schrift*, liefst in de Nederduitsche of Latijnsche, of ook des noods in de Hoogduitsche Taal, met Romeinsche Letters, (naardien het met Hoogduitsche karakters en onduidelijk geschrevene niet in aanmerking gebragt wordt,) *vrachtvrij*, en, zoo veel mogelijk, met eene bij het Genootschap onbekende hand geschreven, te zenden aan den *Secretaris des Genootschaps* THOMAS HOOG, *Predikant te Rotterdam*, en zich te schikken naar de voorwaarden, in vorige Programmata opgegeven.

Het Genootschap herinnert de meermalen herhaalde waarschouwing, in vorige Programmata gedaan, dat men zijne bekroonde Verhandelingen, noch afzonderlijk, noch in een ander werk zal mogen uitgeven, zonder bewilliging dezer Maatschappij.

Het Genootschap behoudt aan zich het regt, om,

om, naar goedvinden en ten algemeenen nutte, gebruik te maken van alle de ingekomene Verhandelingen, en dezelve, schoon er de Prijs niet aan is toegewezen, geheel of ten deele gemeen te maken, 't zij alleen met bijvoeging der Zinspreuken, door de Schrijvers gebruikt, 't zij ook met uitdrukking van hunne namen, indien zij, daartoe verzocht wordende, dezelve gelieven te openbaren.

AKADEMIE-NIEUWS.

LEIJDEN.

Den 2den October. De Hooggeleerde Heer J. C. KRAUSS, wegens aanhoudende zwakheden, door Z. M. onzen geliefden Koning, op de gunstigste wijs Emeritus verklaard zijnde, is, in deszelfs plaats, tot gewoon Hoogleeraar in de Geneeskunde, aangesteld, de Hooggeleerde Heer M. J. MACQUELIN, die heden zijne plegtige Inwijdings-rede hield: *De Medicinæ Practicæ Doctore, fideli Artis historico*, dat is: *Over den openbaren Leeraar in de Praktijk der Geneeskunde, beschouwd als vlijtig beoefenaar van de geschiedenis zijner kunst*; na dat te voren de Hooggeleerde Heer J. DE GELDER, tot nu toe, buitengewoon Hoogleeraar in de Faculteit der Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, doch nu tot gewoon Hoogleeraar verheven, dezen zijnen post aanvaard had, met eene Redevoering: *De Deo, totius mundi conditore et moderatore, ex illis Naturæ legibus, quibus coelestia reguntur, quam evidentissime cognoscendo*, dat is: *Dat God, als Schepper en Bestuurder van het Heelal, uit die Natuurwetten, welke den loop der Hemelsche ligchamen regelen, op de overtuigendste wijze te kennen is.*

FRA-

FRANEKER.

Den 20sten der afgeloopene maand September, onderging onze Illustre School een allerzwaarst verlies, door het afsterven, na eene kortstondige ziekte, van eenen harer oudste, zeer beroemde en verdienstelijke Hoogleeraren, den Wel Ed. Hooggeleerden Heer Mr. J. PIERSON THOLEN. A. L. M. J. U. D. Phil. Doctor en Professor in de Wiskunde en Wijsbegeerte, aan het hier gevestigde Rijks Athenaeum, Lid der Heeren Staten van *Vriesland*, Correspondent der eerste klasse van het Koninklijk Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en schoone Kunsten, enz. in den ouderdom van juist 60 jaren. Een man wiens uitgebreide kundigheden, ook aan de hooge Regering des lands, vaak te stade kwamen, en ten dienste stonden; wiens braafheid en regtschapenheid elks achting wekten; en om wiens gemis, *als hooggeschatten en beminden Leeraar*, onze bloeijende studerende Jeugd ten billijksten rouwe draagt!

SCHOOL-NIEUWS.

WAGENINGEN.

Den 24sten September 1824. Heden werd alhier de halfjarige Promotie onzer Latijnsche Scholen, in het Hervormd Kerkgebouw, op de gewone wijze gevierd. Nadat de Rector deze plegtigheid met eene Verhandeling had geopend, werden de navolgende Leerlingen, allen met prijzen begiftigd, naar hoogere klassen bevorderd, als: van de derde naar de vierde: T. DE VOOGT en M. A. VAN OMMEREN, van de tweede naar de derde: A. C. METZ BEEK en W. VAN RIJN, waarbij, om zijne uitstekende vorderingen, werd gevoegd, van de eer-

eerste klasse, E. F. VAN SETTEN. Alle welke Jongelingen met gepaste vrijmoedigheid Gratiarum actiones hebben gereciteerd. Waarna deze plegtigheid, door den Rector begonnen, afgewisseld en geëindigd, tot genoegen aller aanwezenden is afgeloopen.

GROENLO.

Den 13den September 1824. Op heden heeft alhier, in het openbaar, het Examen van de Latijnsche Schooljeugd plaats gehad, gevende dezelve blijken van hare naarstigheid en gemaakte vorderingen.

'S GRAVENHAGE.

Den 13den September. Op heden werd alhier, de halfjarige Promotie der Latijnsche Schooljeugd, met de gewone plegtigheid gevierd. Drie uitmuntende Jongelingen: D. PIJZEL, J. J. SLUITER en G. C. E. KICHERER, tot de Akademische lessen bevorderd, hielden hunne Redevoeringen, *De Socratis erga suos pietate*; *de Desiderio Erasmo, uno ex praecipuis literarum instauratoribus*; *de laudibus C. Plinii majoris*: en werden hierop met prijzen begiftigd, die, wegens hunne vlijt, ook in het leeren der Geschiedenis-, Fabel- en Aardrijkskunde besteed, buitengewoon versierd waren. De eerste van hen, D. PIJZEL, ontving ook een Griekschen, en daarenboven met G. C. E. KICHERER en D. TH. F. PATIJN, een Mathematischen prijs. Verder werden prijzen uitgereikt: op de tweede orde der eerste klasse, aan B. G. PH. GERTSEN en P. R. BOUMAN. In de derde orde der eerste klasse: aan C. F. BAREEL, en een Mathematische, aan J. CH. JACOBI, die, om wettige redenen, de Scholen voor het eindigen van den geheelen cursus moetende verlaten, deze buitengewone eer vroeger dan anderen verkreeg. In de tweede klasse: aan C. W. VAN DER SLEIDEN GEESTERANUS, een Grieksche en een Latijnsche, aan M.

VAN

VAN ROSSEM HOOGENDIJK, insgelijks een Griekſche en een Latijnſche, en aan R. C. G. ONTIJD. In de derde klasſe, aan J. DE BAS, een Griekſche en een Latijnſche, H. W. JANSEN en J. F. MARGADANT. In de bovenſte orde der vierde klasſe, aan F. P. ULENS een Griekſche en een Latijnſche, N. OLIVIER en J. WOUTERS. In de onderſte orde der vierde klasſe, aan A. A. VAN HEUSDEN en W. J. J. P. VAN BEERESTEIJN. In de vijfde klasſe, aan D. O. BEKKING, een Griekſche en een Latijnſche F. C. Q. PH. DE FLINES, D. M. VAN FILPEN, en daarenboven een Griekſche aan C. J. P. VAN OGTEN. Op de bovenſte orde der zesde klasſe, aan J. R. DE BRUINE, CHR. V. VAN VALKENBURG, M. DE RAS en J. TH. NIEUWENHUIJZEN. Op de onderſte orde der zesde klasſe, aan C. VAN OSENBRUGGEN, C. J. FRANÇOIS, C. G. VAN DE KASTEELE, P. KERKHOVEN en J. B. DE PINTO.

Eindelijk werden er Getuigſchriften gegeven: voor *de Geſchiedenis*, in de eerſte orde der eerſte klasſe, aan D. TH. F. PATIJN en J. F. W. KONIGSFELT. In de tweede orde der eerſte klasſe, aan E. G. PH. GERTSEN. In de derde orde der eerſte klasſe, aan G. VAN DER JAGT en L. VAN SCHUIJLENBURGH. In de tweede klasſe, aan C. W. VAN DER SLEIJDEN GEESTERANUS, M. VAN ROSSEM HOOGENDIJK en R. C. G. ONTIJD. In de derde klasſe, aan J. DE BAS, H. W. JANSEN en J. C. VAN DE WATERING. In de bovenſte orde der vierde klasſe, aan F. P. ULENS, N. OLIVIER en J. WOUTERS. In de onderſte orde der vierde klasſe, aan A. A. VAN HEUSDEN en L. C. TEN HOVE.

Voor *de Fabelkunde*, in de tweede klasſe, aan R. C. G. ONTIJD. In de derde klasſe, aan J. DE BAS en H. W. JANSEN. In de bovenſte orde der vierde klasſe, aan F. P. ULENS en N. OLIVIER. In de onderſte orde der vierde klasſe, aan A. A. VAN HEUSDEN, L. C. TEN HOVE en G. M. C. HOOFT.

Voor

Voor *de Aardrijkskunde*, in de vijfde klasse, aan D. O. BEKKING, F. C. Q. PH. DE FLINES en L. G. TROOST. In de bovenste orde der zesde klasse, aan J. R. DE BRUINE en J. TH. NIEUWENHUIJZEN. In de onderste orde der zesde klasse, aan C. VAN OSENBRUGGEN, P. KERKHOVEN, P. F. JANSEN en M. W. L. H. FABER VAN RIEMSDIJK RIETVELD.

Voor *de Wiskunde*, in de eerste orde der eerste klasse, aan J. J. SLUITER. In de tweede orde der eerste klasse, aan E. G. PH. GERTSEN, A. L. STRATENUS en F. A. LEMBERG. In de derde orde der eerste klasse, aan C. F. BARZIL, G. VAN DER JAGT, L. VAN SCHUIJLENBURCH, J. D. DE RIEMER, H. J. H. DU BOIS, L. P. MOUTON en W. F. VAN LIMBORCH VAN DER MEERSCH. In de tweede klasse, aan C. W. VAN DER SLEIDEN GEERSTERANUS en R. C. G. ONTIJD. In de derde klasse, aan J. DE BAS, H. W. JANSEN en J. F. MARGADANT. In de bovenste orde der vierde klasse, aan N. OLIVIER. In de onderste orde der vierde klasse, aan A. A. VAN HEUSDEN, W. J. J. P. VAN BERESTEIJN, L. C. TEN HOVE, G. M C. HOOFT en H. C. M. DRIELING. In de vijfde klasse, aan F. C. Q. PH. DE FLINES, D. M. VAN FILPEN en F. H. W. LIERNUR. In de bovenste orde der zesde klasse, aan J. R. DE BRUINE, CHR. V. VAN VALKENBURG, M. DE RAS, J. TH. NIEUWENHUIJZEN, J. J. F. NOORDZIEK en P. A. W. GOSENSON. In de onderste orde der zesde klasse, aan C. VAN OSENBRUGGEN, C. G. VAN DE KASTEELE, P. KERKHOVEN, J. B. DE PINTO, P. F. JANSEN, H. J. RUTTGERS en J. MORESCO.

De plegtigheid werd met Orgel-Muzijk begonnen, afgewisseld en besloten.

ROTTERDAM.

Den 25sten Augustus 1824. Heden had alhier, de gewone halfjarige plegtigheid der belooning en bevordering van de Leerlingen der Latijnsche School-plaats, aan welke, door een zeer groot aan-

aantal Toehoorders, zeer veel luister werd bijgezet.

Na dat de Rector W. TERPSTRA, Phil. Theor. Lit. Hum. ac J. U. Doct., deze plegtigheid, met eene op tijds omstandigheden toepasselijke inleiding had geopend, beklommen drie naar de Hoogeschool bevorderde Leerlingen, na ontvangene prijzen, het Spreekgestoelte, om de door hen zelven gemaakte Redevoeringen uit te spreken. De eerste: F. W. B. SCHUURMAN SCHIMMEL, sprak: *De historiae jucundidate et utilitate:* De tweede, J. D. TERPSTRA, *De belli Punici primi caussis et effectu:* De derde, TH. [illegible]. GLEICHMAN, *De bello Punico Secundo:* deze werden in het spreken vervangen, door vier Leerlingen tot de hoogste klasse, of ordo Candidatorum der Rectors Scholen bevorderd, welke ieder eene door hen zelven gestelde *Declamatie* hielden: C. E. VAN KOETSVELD, *De praestantia carminis, cui titulus, Batrachomijomachia*, P. W. VAN ROSSEM, *De Alexandri in Persas expeditione*, J. LAGERWEIJ, *De vi, quam in res Graecorum, inprimis Atheniensium, habuerunt bella Persica*, W. VAN DER [illegible]UW, *De Poëseos origine atque utilitate*, waarna zij Heeren Curatoren, voor hunne ontvangene prijzen, bedankten. Naar dezelfde orde, werd met hen bevorderd, P. J. G. VAN DER HARP, zonder prijs.

J. A. M. BICHON VAN IJSSELMONDE, kreeg een *praemium diligentiae*, om dat hij in de Themata minder fouten gemaakt had, dan alle de Leerlingen van de ordo majorum, tot welke hij nu overging, met J. A. VEEKMANS.

Van de hoogste orde der derde klasse, naar de onderste der vierde, werden bevorderd en met prijzen vereerd, G. DE ROO, J. WESTHOF, P. J. C. LEDEBOER, L. G. C. LEDEBOER, H. LEDEBOER GEWIN; zonder prijs J. F. VAN BINSBERGEN.

Uit de benedenste orde der derde klasse, naar de

de bovenste W. STORM, welke, uit hoofde dat hij alle zijne medemakkers van de bovenste orde, in het maken van Themata, de loef had afgestoken, een *praemium diligentiae* ontving, M. VAN HEUKELOM, C. VAN VOLLENHOVEN en E. C. VAN DER ZAAG.

Naar de ordo minorum der derde klasse, werden uit de ordo majorum der tweede klasse overgebragt: H. L. OORT, J. P. BURGERHOUT en J. H. CORNELDER met prijzen, maar zonder dezelve, TH. LEENHOF, J. C. GEWIN, H. W. A. VAN OORDT en H. A. LAMBERT.

Naar de hoogste orde der tweede klasse: A. DE JONGH, C. M. STORM VAN 'S GRAVESANDE, H. CUIJPERS VAN WIJNOXBERGEN, L. TH. MOUNIER, G. J. GIMBERG, C. H. CHABOT en G. VAN EIJBERGEN.

Uit de eerste klasse gingen tot de tweede over, met prijzen begiftigd: P. ROMEIJN, P. E. VAN VOLLENHOVEN en J. VAN DEN BOSCH, zonder prijzen C. H. VAN DAM, N. R. H. GUILJÉ en S. JONES.

Naar de bovenste orde der eerste klasse: J. P. G. MENSING DE LAURRETTE, G. J. LONCQ, F. W. A. BELAERTS VAN BLOKLAND, A. ZWIJNDREGT en P. C. J. LUCHTMANS, met vereerende Getuigschriften, in plaats van prijzen, volgens gewoonte bekroond; onbeloond F. VAN STAVEREN en C. J. DE LANGE. Uit het zoogenaamd Tirocinium gingen in de ordo Minorum, of onderste orde over: J. BOSCH, A. SPIERINGSHOEK, W. SUERMONDT, J. A. COOL, J. M. L. VAN ELSBROEK, D. DE VOS, W. A. VAN DEN HAM, C. H. GILTAIJ, W. J. SNABILIÉ, A. D. VAN DER GON NETSCHER, J. M. SNABILIÉ en R. DREES.

In de klasse der Geschiedenis en Aardrijkskunde, muntten boven anderen uit: J. D. TERPSTRA, J. LAGERWEIJ en W. STORM, weshalve, daar er maar een enkele prijs in die klasse gegeven wordt, er om denzelven werd geloot, waardoor de prijs aan J. LAGERWEIJ toeviel; de overigen ontvingen loffelijke Getuigschriften, gelijk ook vol-

volgens gewoonte, J. A. M. BICHON VAN IJSSELMONDE, als met de bovengenoemde bijna gelijkstaande.

In die der Mijthologie, waarin slechts één prijs pleegt uitgereikt te worden, lootten om denzelven: H. L. OORT, J. P. BURGERHOUDT, A. DE JONGH, H. CUIJPERS VAN WIJNOXBERGEN, G. J. GIMBERG, J. P. G. MENSING DE LAURETTE, G. J. LONCQ en F. W. A. BELAERTS VAN BLOKLAND Het lot schonk den prijs aan J. P. G. MENSING DE LAURETTE, de overigen kregen loffelijke Getuigschriften, gelijk C H. CHABOT, als de bovengenoemden bijna evenarende.

Ook in de bovenste klasse der Mathesis, hadden vier Leerlingen aanspraak op den prijs: J. D. TERPSTRA, J. A. M. BICHON VAN IJSSELMONDE, W. STORM en H. L. OORT. Bij loting droeg H. L. OORT den prijs weg, de overigen ontvingen loffelijke Getuigschriften.

In de benedenste klasse der Mathesis, werd A. DE JONGH, met eenen prijs vereerd.

Eindelijk werden, aan de Leerlingen van de eerste en tweede klasse der Letterkunde, welke bij voortduring in zedelijk gedrag hadden uitgemunt, Getuigschriften ter hunner eere uitgereikt. Uit de tweede klasse, aan: TH. LEENHOF, H W. A. VAN OORDT, C. M. STORM VAN 'S GRAVESANDE, L. TH. MOUNIER en G. VAN EIJBERGEN. Uit de eerste, C. H. VAN DAM, N. R. H. GUILJÉ, S. JONIS, F. VAN STAVEREN, C. J. DE LANG, J. BOSCH, W. SUERMONDT, J. A. COOL, J. M. L. VAN ELSBROEK, D. DE VOS, W. A. VAN DEN HAM, C. H. GILTAIJ, W. J. SNABILIÉ, A. D. VAN DER GON NETSCHER en J. M. SNABILIÉ.

SCHIEDAM.

Na dat de Lector en Rector C. CAMPHUIJSEN, van eene gevaarlijke ziekte hersteld, voor weinige weken, zijne werkzaamheid weder had begonnen, is den 27sten September, de Promotie der

La-

Latijnsche Schooljeugd alhier, met de gewone plegtigheid gevierd.

In zijne voorafspraak maakte de Rector gewag, van zijnen meer dan vijftigjarigen dienst, aan de publieke Scholen; daar hij, zeven jaren te *Enkhuizen*, en meer dan negentien jaren te *Breda*, het bestuur over het Gijmnasium gehad hebbende, nu reeds vijf-en twintig jaren, aan het doceren der Latijnsche Schooljeugd in deze plaats, besteed had.

Vervolgens deed de wakkere, en zeer veel belovende Jongeling, P. A. V. D. HOEVEN POST, eene Declamatie de *Amicitia*, en werd, wegens zijne ongemeene vorderingen, in de Latijnsche en Grieksche Talen, van de derde tot de eerste klasse bevorderd.

Wijders is, van de derde tot de tweede klasse, gepromoveerd, A. VAN WITZENBURG. Van de vierde tot de derde: J. D. VERLOUW, die, wegens zijne uitnemende vorderingen in de Mathematische Wetenschappen, met een prijs van naarstigheid is begiftigd. Van de vijfde tot de vierde: A. VERNEDE. Van de zesde tot de vijfde: T. NIEMANTSVERDRIET en A. H. VADERS. In de zesde klasse, zijn met prijzen van naarstigheid vereerd, L. C. JONGKIND en M. SPRUIJT. Alle deze Discipelen, hebben de Heeren Curatoren voor de bekomene eereprijzen, op eene bevallige wijze bedankt.

Voorts is deze Actus, in tegenwoordigheid van een aanzienlijk getal Toehoorders, met een aangenaam en vervrolijkend Orgel-Muzijk begonnen, afgewisseld en geëindigd.

AMSTERDAM.

Den 24sten September, heeft alhier de halfjarige promotie en prijs-uitdeeling bij de Latijnsche Scholen plaats gehad, waarvan het berigt nog niet is ingekomen; de Redactie hoopt echter

ter in staat gesteld te zullen worden, hetzelve in de eerstvolgende maand te kunnen mededeelen.

HOORN.

Den 7den September 1824. Nadat op den 8sten Julij het Examen der Latijnsche Scholen, ten genoegen van de E. E. A. A. H. H. Curatoren was afgeloopen, had heden, op de meest plegtige wijze, de promotie der Leerlingen plaats. De Rector opende dezelve met eene toepasselijke aanspraak, welke achtervolgens vervangen werd door J. H. LANGEWAGEN, die eene redevoering hield: *de praestantiâ hominis.* J. BOLDINGH, die onderzocht: *quantopere Muhammedis Doctrinâ in medii aevi moribus excolendis influxerit.*

Na dat beide deze verdienstelijke Jongelingen met het wel uitvoeren van deze, door hen zelven gekozen en bewerkte taak, door den Rector waren geluk gewenscht, werden zij, met behoorlijke getuigschriften, tot de Akademische lessen bevorderd; gelijk vervolgens tot de eerste klasse: N. VAN GOUDOEVER; tot de tweede: W. M. DE BRUIJN, J. A. SWAAN (Filius), C. G. MERENS; tot de derde: P. J. COSTERUS en M. C. MERENS; tot de vierde: N. BOON en J. SCHAGEN; tot de vijfde: J. F. JUTTINGH; tot de Majores der zesde: T. JUTTINGH, D. VAN VELDEN, W. ALBWIJN en J. T. SWARTSENBURG; tot de Minores dierzelfde klasse: T. F. GOLDMAN, W. J. BERCK, C. D. MERENS, F. G. JUTTING, terwijl onder de Novitii gerangschikt werden: H. W. COCKUIJT. R. HOOGLAND, W. K. F. NACHTENBERG DE JONG, P. D. SOETERBACH, P. HUSSEM en G. DE RUIJTER KORVER.

Met prijzen werden bekroond: J. H. LANGEWAGEN, J. BOLDINGH, N. VAN GOUDOEVER, W. M. DE BRUIJN, P. J. COSTERUS, N. BOON, J. F. JUTTINGH en T. JUTTINGH. De Grieksche prijs werd toegekend aan N. VAN GOUDOEVER. Alle deze

Jon-

Jongelingen bedankten met bevalligheid en gepaste vrijmoedigheid H. H. Curatoren, in Latijnsche dichtmaat, voor de ontvangen belangrijke boekgeschenken.

Vervolgens werden, aan: J. H. LANGEWAGEN, J. BOLDINGH. J. C. VAN MARKEN, P. J. COSTERUS en N. BOON, prijzen uitgereikt, als hebbende in de wetenschappelijke vakken meest uitgemunt.

De Rector besloot met aanspraken, naar het feest geschikt, deze plegtigheid, aan welke een aanzienlijk gehoor, en het welluidend afwisselend Muzijk des Orgels, door den kundigen J. W. SWARTHOFF bespeeld, geenen geringen luister bijzette; terwijl niet de plegtigheid slechts, maar ook het aanzienlijk getal Leerlingen dezer thans zoo bloeijende School, de Toehoorders met een vrolijken blik in de toekomst, het Kerkgebouw verlaten deed.

ENKHUIZEN.

Den 13den September 1824. Op heden had alhier het feest der Promotie en Prijsuitdeeling voor de Latijnsche Schooljeugd plaats, nadat eenigen tijd te voren het School Examen was geschied. Twee voortreffelijke Leerlingen op de hoogste der Scholen, C. L. JUNGIUS en P. DE GOEIJE, die door hunnen ijver en gelukkige vorderingen zich eereprijzen verworven hadden, hielden *exercitii causa*, door henzelve bewerkte *declamationes*. De eerste sprak zeer bevallig *de Trojano bello*; en de ander met veel gevoel *de Ovidii Fabula, de Baucide et Philemone*. Beide droegen evenzeer de goedkeuring der Toehoorders weg, en boezemden eene aangename verwachting in. Vervolgens werden de verdienstelijkste Leerlingen der andere Scholen tot hoogere klassen bevorderd, en met fraaije prijzen begiftigd: van de derde tot de tweede klasse: P. DE WIT, M. H. HAAKMAN en H. BAKKER; en van de vijfde tot de vierde: A. VAN SIMMEREN en IJ. LOOTS.

LOOTS. Door het uitspreken hunner *gratiarum actiones*, betuigden deze bekroonden hunnen dank aan de Heeren Schoolarchen; waarna de Rector met gepaste aanspraken, aan de aanzienlijke Toehoorders en zijne Leerlingen, deze plegtigheid eindigde, welke door fraai Orgel-Muzijk van tijd tot tijd was afgewisseld.

MIDDELBURG.

Den 21sten September. Volgens gewoonte is, den 15den dezer, wederom de halfjarige promotie der Leerlingen onzer Latijnsche School alhier, in de openbare gehoorzaal dezer stad, plegtig gevierd.

Er zijn bij deze gelegenheid tot de Akademische lessen, met prijzen, bevorderd, de volgende Jongelingen: P. J. VAN VOORST VADER, A. C. VADER, I. DE WAAL, J. W. VADER, H. M. G. KOOLHAAS, J. G. POLIJ KOMPENHANS en W. A. SLICHER; waarvan de vijf eerstgemelden redevoeringen hebben gehouden, de eerste: *de Themistoclis in bello Persico virtute*; de tweede: *de Miltiadis rebus in eodem bello gestis*; de derde: *de vita Desiderii Erasmi*; de vierde: *de Spartanorum legislatore Lycurgo*; de vijfde: *de animo grato*; terwijl de twee overigen, in dichtmaat, voor Heeren Curatoren, hunne *gratiarum actiones* reciteerden; zijnde J. W. VADER nog bovendien begiftigd met eenen prijs ter aanmoediging in de mathesis. Vervolgens overgegaan zijnde tot de verdere promotio en prijsuitdeeling, werden, deels zonder, deels met prijzen, waarvoor de begiftigden aan Heeren Curatoren, alle in Latijnsche dichtmaat, hunnen dank betuigden, tot hoogere klassen bevorderd, de navolgende Leerlingen: van de tweede klasse tot de tweede orde der eerste klasse A. HEIJBLOM, die de school heeft verlaten, en C. VAN DEINSE, met een prijs; H. J. VAN DER MANDERE, op de gewone wijze. Van de eerste orde der derde klasse tot de

de tweede klasse F. Z. ERMERINS, E. J. VOGELVANGER, PH. VAN DEN BROECKE, met prijzen, de laatste ook met een prijs van aanmoediging in de mathesis, en L. C. HERKLOTS, op de gewone wijze. Van de tweede tot de eerste orde der derde klasse W. PRINS, met een prijs, F. B. FOCK en J. C. HOLSCHER, op de gewone wijze. Van de vierde klasse tot de tweede orde der derde klasse, J. A. VAN EIJK, A. H. G. FOKKER, met prijzen, en V. VAN LISSA, op de gewone wijze. Van de tweede tot de eerste orde der vijfde klasse, J. APPEL, met een prijs van naarstigheid en een van aanmoediging in de mathesis. Van de eerste orde der zesde tot de tweede orde der vijfde klasse, C. H. J. JUTTING, met een prijs. Van de tweede tot de eerste orde des zesde klasse, J. A. TAK, J. H. NIEMANN en E. A. FORSTEN, met prijzen.

Voorts verdient nog gemeld te worden, dat de volgende Jongelingen de schoollessen met dit halfjaar zijn begonnen bij te wonen, namelijk: J. C. F. VERWAIJEN, welke, na gehouden examen, geplaatst is op de eerste orde der zesde klasse; A. DE RONDE BRESSER, A. P. VAN CITTERS, H. M. HOLSCHER, L. J. DE MARRÉE, A. A. FOKKER, G. BORKING, W. LOOSE, A. LOOSE, J. F. PAUWELS, P. N. J. LETTE ANEMAET en J. J. VAN UIJE.

De plegtigheid, met muzijk begonnen, voortgezet en geëindigd, is door een zeer aanzienlijk getal personen van onderscheiden rang bijgewoond, en tot algemeen genoegen afgeloopen.

ZIERIKZEE.

Den 13den September 1824. De gewone jaarlijksche promotie der Leerlingen van ons bloeijend Gijmnasium, werd heden op de gebruikelijke wijze gevierd, in de Waalsche Kerk, nadat dezelve, op het vorig Zomer Examen, weder voldoende bewijzen hunner vorderingen, in de onderschei-

dene vakken van onderwijs hadden gegeven. De lofwaardige Jongeling S. S. BOEIJE, van de eerste klasse bevorderd zijnde, tot de hooge School, hield eene wel uitgewerkte Oratie: *in laudem Q. Horatii Flacci Poetae.*

Voorts werden de volgende Leerlingen, die boven hunne mede-Leerlingen, in vorderingen, vlijt en goede zeden, hadden uitgemunt, van lagere tot hoogere klassen bevorderd, en met prijzen begiftigd:

In de tweede klasse: H. A. VAN ADRICHEM, (die ook een loffelijk getuigenis ontving voor zijne vorderingen en assiduiteit in de Wiskunst) en J. N. BOOM. In de derde klasse: G. VAN MAANEN en J. BOOM. In de vijfde klasse: W. MOSSELMANS.

Alle deze Jongelingen bedankten op eene gepaste wijze voor de hun toegereikte prijzen, in Latijnsche Dichtmaat.

Deze plegtigheid, bijgewoond door een aanzienlijk getal toehoorders, werd begonnen, afgewisseld en gesloten door een fraai muzijk, onder directie van den Heer VAN EMDEN, uit *Middelburg.*

UTRECHT.

Den 16den September. Heden had in de Luthersche Kerk weder de openbare bevordering plaats der Latijnsche Schooljeugd, onder Voorzitting van den Heer Burgemeester en de verdere Heeren Curatoren van ons bloeijend Gijmnasium. De Rector van het Gijmnasium, S. NIJHOFF, opende en bestierde de plegtigheid. Tot het Akademisch onderwijs werden met prijzen bevorderd, L. F. W. VAN COOTH, tevens met den Griekschen prijs, A. C. W. SUERMAN, tegelijk met den Mathematischen prijs en L. J. NEPVEU. De eerste hield eene redevoering *de Constantinopoli, strenue defensa a Graecis, et a Turcis contra fidem expugnata*, en toon-

toonde aan, hoe dapper Constantinopel door de Grieken verdedigd was, bij de trouwlooze verovering van deze stad door de Turken, de tweede sprak *de Batavis, Romanorum commercio moribus non indole mutatis*; bewerende, dat de Batavieren, door de gemeenschap met de Romeinen, wel van zeden veranderd waren, maar niet van aard. De derde eindelijk had zijn onderwerp, *de Gracchorum praecipuis facinoribus, tristique amborum exitu*, en vermeldde de voornaamste bedrijven der Gracchussen, en het treurig uiteinde van beiden. Verder gingen met prijzen over: van de tweede orde der eerste School tot derzelver eerste orde: G. MOLENKAMP, ook met een loffelijk getuigschrift wegens zijne aanhoudende vlijt in de Grieksche taal, W. L. WESSELS, J. VERWAAIJEN, en werd met eenen buitengewonen Mathematischen prijs beschonken H. GUNST, ontvangende nog een loffelijk getuigschrift, om dat hij door het lot den derden prijs miste: van de eerste orde der tweede School tot de tweede orde der eerste, M. J. VAN HENGELAAR, ook met eenen Griekschen prijs, en een loffelijk getuigschrift van zijne vorderingen in de Mathesis, L. VAN LIER, J. G. DORNSEIFFEN: van de tweede orde der tweede School tot derzelver eerste orde, A. COENEN, nog met twee loffelijke getuigschriften, het eene wegens zijnen ijver in de Grieksche taal, en het andere wegens dien in de Mathesis, R. VAN DER VOORT en F. C. ROSE: van de eerste orde der derde School tot de tweede orde der tweede W. E. C. DE GEER, buitengewoon, daar hij in de gewone opstellen geene fouten gemaakt had, J. J. D. NEPVEU, ook met een loffelijk getuigschrift wegens zijne zucht voor de Mathesis, J. F. MEELBOOM en P. A. VAN HERZEELE, welke allen den prijs van bijzondere naarstigheid buiten het lot hadden afge-

ſtaan aan F. M. E. HESSELINK: van de tweede orde der derde School tot derzelver eerſte J. A. M. MENSINGA, buitengewoon, om dat ook hij alle de opſtellen zonder fouten gehad had; nog werd hij met lof vermeld, zoo wel als A. C. STUCKI, om dat beiden een loffelijk getuigſchrift verdiend hadden wegens hunne vlijt in de Matheſis, maar hetzelve door het lot misten, W GOUDA QUINT, J. C. EIJKMAN, TH A. VAN SCHERMBEEK, en wegens uitſtekende vlijt en zedigheid J. A P. VAN BRAKELL. Nog bekwam J. F. TEMMINK twee loffelijke getuigſchriften; het eene, om dat hij door het lot de vierde was, en het andere, wegens zijnen lust tot de Matheſis: van de eerſte orde der vierde School tot de tweede orde van de derde, E. J. G. LANDRÉ, J. H. MOLKENBOER, A. W. VAN BRAKELL; en C. H VAN KLINKENBERG ontving een loffelijk getuigſchrift van buitengewonen ijver en *zedigheid*: van de tweede orde der vierde School tot derzelver eerſte orde C. SPEELMAN, met een loffelijk getuigſchrift te gelijk van bijzondere naarstigheid en zedigheid, A. L. VAN WOERDEN, P. F. VAN DEN STEEN: eindelijk van de vijfde School tot de tweede orde der vierde, H. CL. BROUWER, W. H. VAN DER VOORT, beiden ook met een loffelijk getuigſchrift van voorbeeldig gedrag en vlijt, en A. VERKERK.

De plegtigheid is tot genoegen van een aanzienlijk en talrijk Gehoor afgeloopen, en door muzijk veraangenaamd.

KERK-

KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

GELDERLAND.

ARNHEM.

HALL, den 26sten September. Onze Leeraar, Ds. H. W. DE WILDE, van hier naar *Spankeren* en *Dieren* beroepen, hield op heden, na van zijne betrekking op deze Gemeente, door den Gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur van *Arnhem*, Ds. P. MANDEN, Pred. te *Wilp*, te zijn losgemaakt, zijne Afscheidsrede, met 2 *Cor.* VI: 1. *En wij als medearbeidende bidden u ook, dat gij de genade Gods niet te vergeefs moogt ontvangen hebben.*

Op denzelfden dag, heeft de Kerkeraad, na verkregene handopening, van het Departement, voor de Zaken der Hervormde Kerk, ter vervulling der vakature in deze Gemeente, in tegenwoordigheid van den Consulent, J. D. VAN DEN HAM BAAK, Pred. te *Loenen*, de volgende Nominatien gemaakt:

DD. M. A. AMSHOFF, Prop. bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*. J. DIESEL, Pred. te *Otterlo*. A. RADIJS, Pred. te *Osch*. H. FOCKENS, Pred. te *Twijfel* en *Kooten*. A. VAN DEN BRANDHOF, Pred. te *Schalkwijk* en J. HUISKAMP, Prop. bij het Kerkbestuur van *Groningen*.

Op het drietal werden geplaatst:

DD. AMSHOFF, DIESEL en RADIJS.

Waar uit beroepen is, de Wel Eerw. Heer M. A. AMSHOFF, Prop. te *Groningen*.

SPANKEREN EN DIEREN. Op den 3den Oc-

October, is alhier in den H. Dienst bevestigd, de Wel Eerw. Heer H. W. DE WILDE, door den Wel Eerw. Heer A. BROWN, Pred. te *Elkum*, als Consulent dezer Plaats.

NIJMEGEN.

BALGOIJ, den 19den September. Onze Leeraar, Ds. J. G. EVERWIJN, maakte ons heden, op eene gepaste wijze bekend, het groot verlies, 't welk deze Gemeente, op den 16den dezer, heeft ondergaan, door het overlijden van den Hoog Wel geboren Heer, Jonkheer C. W. LE MERCIER VAN RAPPARD, Heer van *Balgoij* en *Heent*, en Raad der Stad *Nijmegen*. Zijn Eerw. wekte ons op, om de van zijn Hoog Wel geb. ontvangen weldaden in zegenend aandenken te bewaren, en ook uit dit voor ons zoo treffend sterfgeval te leeren, ons zelven steeds als vreemdelingen op aarde te beschouwen, en als zoodanigen te gedragen, bij die gelegenheid predikende over *Ps*. CXIX: 19*a*.

RANDWIJK EN LAKEMOND, den 28sten September 1824. Ds. A. VAN DEN BRANDHOFF, bedankt hebbende voor de beroeping, heeft de Kerkeraad eene Nominatie geformeerd, van een zestal Predikanten, waarop geplaatst waren:

DD. R. ALBERTHOMA CHEVALIER, Predd. te *Everdingen*. M. S. VAN DOESBURG, te *Renesse* en *Noordwelle*. J. C. KOBUS, te *Ressen* en *Doornik*. A. BROWN, te *Elkum*. S. VAN DER MARK, te *Beuningen*, *Ewijk* en *Weurt* en P. W. PRINS, te *Aartswaarde*.

Op het driertal de drie eerste geplaatst zijnde, is beroepen geworden tot Leeraar en Herder, in deze Gemeente, de Wel Eerw. Heer R. ALBERTHOMA CHEVALIER, Pred. te *Everdingen*.

ALTFORST, den 10den Oct. Wij mogten ons heden godsdienstig verheugen, daar wij ons Kerkgebouw, hetwelk door bouwvalligheid onbruikbaar was geworden, ten deele vernieuwd, ten deele her-

herstelde zagen, en ons daarin voor de eerste maal op nieuw vereenigden. Onze Leeraar Ds. J. J. VAN WALSEM, hield bij die gelegenheid eene toepasselijke Leerrede, naar aanleiding van *Joh.* X: 22, 23. waarin hij tot ons sprak, over de gevoelens die ons bezaamden, en ons aanspoorde tot zulke voornemens, als waartoe de dag van heden ons verpligtte. Eene talrijke schaar, van elders opgekomen, vereerde ons met hare tegenwoordigheid, aan welke wij bij dezen onzen dank betuigen. Wij wenschen, dat de Koning zijner Kerk, dit plegtig werk met zijnen zegen bekroone, en ons in staat stelle aan de verpligtingen, door onzen Leeraar ons voorgehouden, te beantwoorden.

WINSSEN vakant. Zie Nov. 1822.

HORSSEN vakant. Zie Febr. 1822.

OOIJ EN PERSINGEN vakant. Zie Dec. 1822.

WIJCHEN, LEUR EN DIEDEN vakant. Zie April 1824.

ZUTPHEN.

Het Klassikaal Bestuur van *Zutphen*, heeft de Akte van Lidmaatschap der Classis uitgereikt aan den Wel Eerw. Heer, P. G. SCHIBIJ, bevestigd Pred. te *Borkulo*.

De Ring van *Doesborg*, heeft tot Prætor benoemd, Ds. A. J. VAN DER BURG, Pred. te *Wehl*, en tot Scriba, Ds. A. H SANDBERG; Pred. te *Doesborg*.

WARNSVELD, den 3den October. Heden werd onze beroepen Leeraar, Ds. C. J. WIJNAENDTS, in den H. Dienst alhier bevestigd, door Ds. H. VAN IJSSEL GROOTHUIS, Pred. te *Hoorn*, bij afstand van den Consulent, Ds. D. VAN WULLEN, Pred. te *Zutphen*. De Tekst van den Bevestiger was, *Efes.* I: 20*b*, 21, 22.

De oplegging der handen is geschied, behalve door den Heer Bevestiger, door DD. VAN GEL-

DER,

DER, BLOEMERS, HUGENHOLTZ, SILVERGIETER HOOGSTAD en STEMBERG, (laatstgemelde als Plaatsvervanger van voornoemden Consulent,) resp. Predd. te *Almen*, *Olden-Keppel* en *Keppel-Binnen*, *Vorden*, *Lochem* en *Zutphen*. De Bevestigde deed zijne Intrede, en nam tot Tekst 2 *Cor.* XIII: 9*b*. *Wij wenschen ook dit* [*namelijk*] *uwe volmaking*.

HENGELO. Zie April 1824.

T I E L.

ECK EN WIEL, den 26sten Sept. 1824. Heden werd onze beroepen Leeraar J. J. W. VAN STAVEREN, bij afstand van den Consulent Ds. H. VAN STEEDEN, Pred. te *Maurik*, door deszelfs Vader, Ds. J. S. VAN STAVEREN, Pred. te *Haarlem*, in den dienst des Evangeliums onder ons bevestigd, met eene leerrede over 2 *Cor.* III: 5. *Onze bekwaamheid is uit God*. De oplegging der handen geschiedde door den Bevestiger en Consulent, als mede door de Predikanten REPELIUS, KOPPEN, DOEDES, VAN DER WILLIGEN, HEERINGA en DE KANTER, van *Echteld*, *Hien* en *Dodenweerd*, *Ingen*, *Tiel*, *Beusichem* en *Zoelen*. Des nademiddags hield de bevestigde zijne intreerede, over 1 *Thess.* V: 25. *Broeders! bidt voor ons*.

TIEL, den 29sten Sept. In de Vergadering van het Klassikaal Bestuur, werd aan den bevestigden Predikant te *Eck* en *Wiel*, Ds. J. J. W. VAN STAVEREN, acte van Lidmaatschap dezer Classis toegestaan.

BUREN, den 10den Oct. Onze Leeraar Ds. C. VAN DIEST, hield heden eene Leerrede, ter gedachtenis van zijnen 25 jarigen dienst des Evangeliums in de Gemeenten van *'t Waal* en *Honswijk*, *Alblasserdam* en *Alhier*, ten grondslag van dezelve leggende, des Heilands vraag aan zijne jongeren, *Luc.* XXII: 35. *Heeft u ook iets ontbroken?* zijne voorafspraak ontleendde hij uit

Ps.

Ps. LXXI: het 17 vs. Wij verblijden ons met hem, dankbaar voor de hulpe en goedertierenheid Gods, die hij ondervinden mogt, en bidden dat de Heer hem nog lange voor ons wil doen zijn, tot verlichting en voorganger op den weg des levens.

BUURMALSEM, ſtaat vakant te worden. *Zie* Junij 1824.

ZALT-BOMMEL.

HURWENEN, den 29ſten Augustus 1824. Ds. A. S. NANNINGA, Pred. te *Rosſum*, als Ringbroeder den dienst heden namiddag onder ons waarnemende, maakte ons bekend, met het ſpoedig afſterven van onzen en zijnen vriend, den Wel Eerw. Heer H. V. D. LINDEN, laatst Pred. te *Oudelande* in *Zeeland*, van Augustus 1817, tot October 1818, Pred. van deze Gemeente. Er werd hulde gedaan aan de kunde, braafheid en opregtheid van VAN DER LINDEN; — de kortſtondigheid des aardſchen levens ons herinnerd; en wij opgewekt, om door dankbare beoefening der door den Overledenen aan ons gegevene lesſen, zijne nagedachtenis te huldigen. God zij met de Weduwe en haar vaderloos Kroost!

VARIK, den 19den September. Heden nam onze Leeraar, van hier naar *Vegchel* zullende vertrekken, afſcheid van ons, met 2 *Cor.* XIII: 9*b*. *En wij wenſchen ook dit* [*namelijk*] *uwe volmaking.* Zoo dat

VARIK vakant is.

GELLIKUM, RHENOIJ EN ACQUOOI. Ds. J. E. STEINIGEWEG, is op den 3den October 1824. in de Gemeente van *Gellikum*, c. a. bevestigd, door zijnen vriend J. LAMMERÉE, Pred. te *Leksmond*. — De Bevestiger had tot tekst *Matth.* XXVIII: 20. *Ziet ik ben met u lieden, alle de* da-

dagen tot aan de voleindinge der wereld. De Bevestigde behandelde 2 *Cor.* IV: 1, 2, 3.

ZALT BOMMEL, den 10den October. Heden nam onze jongste Leeraar Ds. S. CROMMELIN, afscheid van deze Gemeente, met *Hebr.* XIII: 20, 21. *De God nu des vredes die den grooten Herder der schapen, door het bloed des eeuwigen Testaments uit den dooden heeft wedergebragt, (namelijk) onzen Heer Jezus Christus, die volmake u in allen goed werk, op dat gij zijnen wille moogt doen: werkende in u het geen voor hem welbehagelijk is, door Jezus Christus, denwelken zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid. Amen.*

Reeds is door den Kerkeraad, na verkregene handopening, tot vervulling der vakature alhier, gemaakt het volgende twaalftal van Predikanten:

DD. J. VAN DER FELTZ, Predd. te *Katwijk.* D. BRUINS, te *'s Graveland.* D. DE BONVOUST BEECKMAN, Th. Dr. te *Delfshaven.* M. JORISSEN, te *IJsselstein.* B. R. DE GEER, Th. Dr. te *Vreeland.* W. J. CROL, te *Gameren.* H. VAN NOORDEN, te *Bruchem* en *Kerkwijk.* J. SMIJTEGELT VAN DER HOEK, te *Dreischor.* J. BRAVE, te *Maarssen.* L. KROL, te *Lith.* D. J. WOLTERBEEK, te *Oosterbeek.* C. J. M. VAN DEN BROEK, te *Etten.*

POEDEROIJEN EN LOEVESTEIN vakant. Zie Nov. 1819.

HEDEL vakant. Zie Junij 1824.

EST staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

HURWENEN vakant. Zie Sept. 1824.

HARDERWIJK.

DOORNSPIJK, den 3den Oct. 1824. Heden werd onze beroepene Leeraar, Ds. G. W. BISSCHOP, onder ons bevestigd door den Consulent dezer Gemeente, Ds. J. P. VERFF, Pred. te *Elburg.* De Bevestiger had ten tekst *Hebr.* XIII: 17. De Bevestigde aanvaardde zijn dienstwerk, met eene Leerrede over *Eph.* IV: 16.

HIER-

HIERDEN staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

GARDEREN. Zie Sept. 1824.

ZUID-HOLLAND.

Door het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*, is, in deszelfs Vergadering van October tot den predikdienst geadmitteerd, de Heer J. HOOG, Kandidaat in de Letteren en Godgeleerdheid te *Leijden*.

'S GRAVENHAGE.

DELFT vakant. Zie Mei 1824.

ROTTERDAM.

RHOON vakant. Zie Junij 1824.

POORTUGAAL staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

LEIJDEN.

LEIJDEN, den 29sten Sept. Aan Ds. P. SCHOENMAKERS, bevestigd Predikant te *Nieuwveen* en *Kalslagen*, is de acte van Lidmaatschap ter hand gesteld. De beroeping te *Oudshoorn*, van Ds. F. DE WILLIGEN, is Kerkelijk goedgekeurd en naar *'s Hage* opgezonden.

LEIMUIDEN, den 9den Sept. Onze Leeraar A. W. VAN ROSSUM, beroepen naar de *Nieuwenhoorn*, heeft, na van zijne betrekking op ons en de Classis te zijn losgemaakt, heden afscheid gepredikt, naar aanleiding van *Joh.* XIV: 1a. *Uw harte worde niet ontroert.*

Na dat dit werk was afgeloopen, heeft de Kerkeraad, onder voorzitting van den Consulent, den Wel Eerw. Heer J. VAN DER EIJK, Pred. aan de *Oudewetering*, ter vervulling der vakature, het volgend drietal gemaakt:

DD. J. SLOT, Pred. te *Hoogmade*. J. J. BURGERHOUDT, Kand. bij het Provinciaal Kerkbestuur van

Zuid-Holland. en C. C. VAN DER STRATEN, Kand. bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, en daaruit beroepen, den Kandidaat J. J. BURGERHOUDT.

Deze beroeping, geagreëerd door Burgemeesteren van *Amsterdam*, als Ambachts Heeren, is den beroepenen toegezonden, en door Zijn Eerw. aangenomen. Na den onverhinderden afloop der drie voorstellen, is dezelve door het Klassikaal Bestuur goedgekeurd, en naar 's *Hage* opgezonden, waardoor wij het blijde vooruitzigt hebben, dat onze Gemeente niet lang vakant zal blijven.

HAZERSWOUDE, den 1sten Oct. Ter vervulling der aanstaande vakature, (zie de Boekzaal der vorige Maand) heeft de Kerkeraad, ten overstaan van den Consulent, den Wel Eerw. Heer H. ASTRO, Pred. te *Benthuizen*, het navolgend achttal van Predikanten gemaakt:

DD. J. MOL, JANZ. Predd. te *Oosthuizen*. J. VAN DEN BROEK, te *Jutwert*, Classis *Appingadam*. G. VAN WARMELO, te *Heilo*. G. C. VAN BALEN BLANKEN, te *Wagnum* en *Wadwaij*. P. VAN AMEROM, te *Noordorp*. H. ASTRO, te *Benthuizen*. A. BIBEN, in de *Nieuwe Tonge*. en H. VAN SCHELLE, te *Vleuten*.

Op het viertal zijn geplaatst:

DD. MOL, VAN AMEROM, VAN DEN BROEK en ASTRO.

En daaruit beroepen, Ds. J. MOL, JANZ. aan wien van deze beroeping dadelijk is kennis gegeven.

LEIJDEN vakant. Zie Aug. 1824.

OUDSHOORN. Zie Sept. 1824.

D O R D R E C H T.

GORINCHEM. Op den 15den Aug. l. l. werd de Gemeente, door derzelver Leeraars berigt, het overlijden van eenen harer voormalige Leeraren, den Wel Eerw. zeer gel. Heer G. C. AKERSLOOT, laatst geacht Evangelie-Dienaar in de Gemeente te *Leijden*. Velen herinnerden zich des waardigen mans ijver en getrouwheid, ook hier, offchoon slechts ruim één jaar, betoond in het werk der

der bediening, en treurden over zijnen dood. Mogt hij ook in deze Gemeente niet te vergeefs hebben gearbeid, en het woord, door hem gepredikt, veel vrucht dragen!

BRANDWIJK, den 22sten Sept. Na gunstig verkregene handopening van Z. E. den Heer Staatsraad, Directeur Generaal tot de Zaken der Hervormde Kerk enz. heeft de Kerkeraad, in plaats van den naar de *Nieuwe Tonge* vertrokken Leeraar A. BIBEN, op eene acte van collatie van den Wel Ed. Wel Geb. Heer B. OUDEWATER, Ambachtsheer van *Brandwijk* en *Gijbeland*, tot Herder en Leeraar beroepen, den Wel Eerw. Heer P. LEESBKAMP, Kandidaat tot den H. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, welke die beroeping, in afwachting van de Kerkelijke en Koninklijke approbatien, heeft aangenomen.

GORINCHEM, den 29sten Sept. Heden is, ter vervulling van de vakature, in deze Gemeente, veroorzaakt door den dood van derzelver oudsten Leeraar, Ds. H. H. THOOFT, door den breeden Kerkeraad dezer Gemeente, gemaakt het navolgend twaalftal van Predikanten:

DD. R. O. AITON, Predd. te *Aalten*. D. BAX, Theol. Doct. te *Brielle*. J. BRAVE, te *Maarssen*. L. W. VAN DAM, in de *Beemster*. L. W. DE GRIENT DREUX, te *Franeker*. H. KOK, te *Vuuren* en *Dalem*. W. VAN GENDT DE LEEUW, te *Hardinksveld*. J. MOL, JANZ. te *Oosthuizen*. T. SANDERS, te *'s Hertogenbosch*. J. A. SMITS, te *Renkum* en *Heelsum*. H. TIMMERS, te *Sneek*. en J. C. VAN DE VELDE, aan de *Bilt*.

HOOG BLOKLAND. Zie Julij 1824.

OUD ALBLAS vakant. Zie Julij 1824.

GOUDA.

LANGERAK BEZUIDEN DE LEK, den 26sten Sept. 1824. Nadat onze Leeraar Ds. J. E. STEENIGEWEG, beroepen naar *Gollinkum* c. a., op den 22sten dezer, door den Gecommitteerden van het

Klasfikaal Bestuur van *Gouda*, Ds. J. LA LAU, Pred. te *Stolwijk*, van zijne betrekking op ons en de Clasfis, in tegenwoordiuheid van den Consulent, behoorlijk ontslagen was, nam dezelve, op den volgenden zondag, van ons affcheid, met *Phil.* I: 27.

Ter vervulling van deze vakature is, den 26sten Sept., op vertoonde collatie van den Heer dezer plaats, Mr. L. P. VAN TETS, en den Kerkeraad, in tegenwoordigheid van den Consulent, beroepen de Heer H. KAMPHEUVE GREVING, Kandidaat tot den H. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Noord-Holland*, die deze beroeping heeft aangenomen.

GROOT AMMERS, den 3den Oct. 1824. Heden werd onze beroepen Leeraar, Ds. S. PRIJN, onder ons bevestigd, door Ds. W. K. M. VAN LEEUWEN VAN DUIJVENBODE, Pred. te *Schoonhoven*, bij afstand van den Consulent, met 2 *Tim.* I: 6, 7, 8*a*. De Bevestigde deed zijne intrede met *Hand.* V: 42.

EVERDINGEN, den 3den Oct. 1824. Onze Leeraar Ds. R. ALBERTHOMA CHEVALLIER, gaf ons heden kennis, eene beroeping ontvangen te hebben, naar de Gemeente van *Randwijk* en *Lakemond*, en berigtte ons tevens, na beraad, voor dezelve te hebben bedankt.

GOUDA, den 8sten Oct. 1824. Gisteren avond overleed alhier, in den ouderdom van 30 jaren en éene maand, de Wel Eerw. Heer J. P. MUNTING, rustend Predikant. Hij bediende, gedurende de 8 jaren zijner Evangelie bediening, de Gemeente van *Sprang*, *Hoogstrecht* en *Muiden*. Beroepen te *Kampen*, werd hij, door voortdurende ongesteldheid, verhinderd den dienst aldaar te aanvaarden, en eindelijk gedrongen zijne ruste te nemen. Hij wordt, van allen die hem kenden, als een hoogst waardig Evangeliedienaar betreurd, en laat vijf nu geheel ouderlooze weezen na, welke God onder zijne vaderlijke hoede neme!

GOU-

GOUDA, den 8sten Oct. 1824. Onze oudste Leeraar, Ds. J. W. BUSSINGH, door Z. M. den Koning, op de honorabelste en gunstigste wijze, Emeritus verklaard zijnde, werd door ongesteldheid in zijn voornemen verhinderd, om op den 3den October zijn dienstwerk bij deze Gemeente, met eene plegtige Redevoering, te eindigen, en is heden, door zijnen Ambtgenoot Ds. H. VAN MEERTEN, als Gecommitteerden van wege het Klassikaal Bestuur van *Gouda*, bij den Kerkeraad losgemaakt, en ook van zijne betrekking tot de Classis van *Gouda*, ontslagen; wenschende als nu, (D. V.) zijne voorgenomene Redevoering te houden, op den 31sten dezer loopende maand.

GOUDA, den 10den Oct. 1824. Heden morgen werd, in de plaats van onzen rustenden Leeraar Ds. J. W. BUSSINGH, onder ons bevestigd de Wel Eerw. Heer J. LA LAU, door zijnen Ambtgenoot, den Wel Eerw. Heer J. H. KROM. De Bevestiger had ten tekst, *Joh.* XVIII: 37*b*. *Hier toe ben ik geboren, en hier toe ben ik in de wereld gekomen, opdat ik der waarheid getuigenis geven zoude. Een iegelijk, die uit de waarheid is, hoort mijne stemme.* De Bestigde deed des avonds zijne intrede, met *Hand.* IV: 29*b*. *Geef uwen dienstknechten met alle vrijmoedigheid uw woord te spreken.*

HAASTRECHT, den 10den Oct. 1824. Heden sprak onze Leeraar, Ds. J. J. W. DIEMONT, tot ons, over het treurig afsterven van den Wel Eerw. zeer Gel. Heer J. P. MUNTING, laatst Pred. te *Muiden*, die, op den 7den dezer, in het naburig *Gouda*, naauwelijks den ouderdom van 30 jaren bereikt hebbende, aan eene uitterende ziekte overleed. Gedurende den tijd van drie jaren was Zijn Eerw. onder ons in den dienst des Evangelies werkzaam, en had zich onze achting en liefde verworven, aandoenlijk was ons daarom deze toe-

spraak, welke met gepaste herinneringen en o[illegible] wekkingen gepaard ging, terwijl onze aandoeni[illegible] vermeerderd werd, door het aandenken aan [illegible] vijf nagelatene kinderen, die, nog slechts d[illegible] weken geleden, ook van hunne waardige moed[illegible] beroofd werden. God neme hen onder zij[illegible] vaderlijke hoede!

BERKENWOUDE, den 11den October 18[illegible] Ter vervulling der vakature in deze Gemeent[illegible] is door den Kerkeraad, ten overstaan van d[illegible] Consulent, heden dit drietal gemaakt:

DD. L. F. F. KOCH, R. L. VAN DAM en C. C. VAN STRATEN, Kandidaten bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, en daar uit beroepen L. F. F. KOCK, aan wien daarvan per missive kennis is gegeven.

NIEUWLAND. Zie Aug. 1824.

OUDEWATER staat vakant te worden. Zie September 1824.

BRIELLE.

ZUIDLAND, den 12den Sept. Onze Leeraar Ds. C. GUTWELING, maakte ons heden bekend, eene beroeping ontvangen te hebben naar *Serooskerke*, onder de Classis van *Middelburg*, en den 26sten berigtte hij ons, voor die beroeping bedankt te hebben. Hij verbond zich dus bij vernieuwing aan ons, met eene Leerrede uit *Philipp.* I: 25, 26.

BRIELLE, den 29sten Sept. In de Vergadering van het Klassikaal Bestuur op heden, is Ds. J. STEENBERG, als bevestigd Leeraar in de Gemeente te *Heenvliet*, als Lid dezer Classis erkend, en zijn Eerw. deswegens acte gegeven.

NIEUWENHOORN, den 3den Oct. Heden werd onder ons bevestigd Ds. R. W. VAN ROSSUM, van *Kalslagen*, tot ons overgekomen, door Ds. J. D. SCHUURING, Pred. te *Delft*, aan wien de Consulent dezer Gemeente J. VAN DER WILLIGEN, Pred.

Pred. te *Rockånge*, de bevestigingsbeurt had afgestaan. De Bevestiger predikte uit 1 *Cor.* IV: 1 *a*. en de bevestigde aanvaardde zijnen dienst onder ons, met eene leerrede uit *Marc.* XVI: 15.

GOEDEREDE, den 10den Oct. Onze Leeraar Ds. A. C. ROËLL, maakte ons den 12den Sept. l. l. bekend, dat hij, dien morgen eene beroeping naar de Gemeente van *Bergen op Zoom* ontvangen, en in beraad genomen had. Den 26sten deelde Ds. J. M. LE COULTRE, Pred. te *Stellendam*, ons, bij afwezigheid van onzen Leeraar, op zijn verzoek, het berigt mede, dat hij voor die beroeping bedankt had, en heden verbond hij zich weder aan ons, met eene Leerrede over 1 *Thess.* II: 19, 20.

ZWARTEWAAL. Zie Aug. 1824.

SIMONSHAVEN EN BIERT. Zie Sept. 1824.

NOORD-HOLLAND.

AMSTERDAM.

Het Klassikaal Bestuur heeft Ds. C. D. CANNE, Pred. te *Nederhorst* (*den Berg*) tot Lid der Classis verklaard.

KORTENHOEF. Onze Leeraar Ds. C. HUIJZER VAN REENEN, beroepen naar *Midsland* en *Hoorn* op *Terschelling*, van wegen het Klassikaal Bestuur behoorlijk losgemaakt zijnde, heeft zijn dienstwerk alhier besloten, op den 26sten September, met eene Leerrede over *Joannes* XVII: 17. eerste deel. *Heilig ze in uwe waarheid.*

AMSTERDAM. Onze van *Leeuwarden* beroepen Leeraar Ds. D. J. MACKAIJ, is op den 3den October bevestigd door Ds. P. R. A. SALTET, met eene Leerrede over 1 *Cor.* XIII: 1—3. *Al was het dat ik de talen der menschen en der Engelen sprak, en de liefde niet had, zoo was ik een klinkend*

kend metaal of luidende schel geworden. En al was het dat ik de (gave der) Prophetie had, en wist alle de verborgenheden en al de wetenschap; en al was het dat ik al het geloof had, zoo dat ik bergen verzettede, en de liefde niet had, zoo was ik niets. En al was het dat ik alle mijne goederen tot onderhoud (der armen) uitdeelde, en al was het dat ik mijn ligchaam overgaf om verbrand te worden, en had de liefde niet, zoo zoude het mij geene nuttigheid geven. De bevestigde deed den 6den October zijne intrede, met 1 *Cor.* II: 2. *Want ik heb niet voorgenomen iets te weten onder u dan Jezus Christus en dien gekruist.*

's GRAVELAND, den 3den October. Heden werd het nieuwe Kerk-Orgel, door de ruime giften van rijken, en mindervermogenden in deze Gemeente, als ook van onderscheidene *onzer* Protestantsche Medebroeders verkregen, *des voormiddags* plegtig ingewijd. Onze Leeraar Ds. D. BRUINS, bestuurde op de volgende wijze deze plegtigheid. Na dat door de Gemeente, zonder geleide, van het Orgel, *Ps.* LXXXIV: gezongen was, en de Leeraar door het gebed een aanvang der Godsdienstoefening had gemaakt, verzocht hij den Heer BRACHTHUIZER, beroemd Organist der Nieuwe Kerk te *Amsterdam*, om het Orgel in deszelfs schoone en liefelijke toonen te doen hooren, en daar door de Gemeente te stemmen tot het zingen van *Gez.* I: 4. Vervolgens sprak zijn Eerw. over de waarde van het Godsdienstig Gezang, wanneer het wordt begeleid door Orgelspel. Hieromtrent in zijn eerste deel eenige aanmerkingen gemaakt hebbende, werd dit besloten met *Gezang* II: 1, 2 en 5. bij beurtzang aangeheven. Hierna bepaalde ons zijn tweede deel, bij de waarde van zulk Gezang, zoo als het God verheerlijkt, ons zelve sticht, en elkander op-

bouwt

bouwt in het goede, hetwelk telkens werd afgewisfeld door het zingen zoo van Gez. L: 2 en 3. als van *Gez.* CLXXXI: 1 en 3. en eindelijk van *Gez.* LXIX: 5 en 6.

Ten laatften befluitende met lofzegging tot God en dankbetuiging aan de Hoog Welgeb. Heeren Hoofd Ingelanden van dezen Polder, die het toezigt over de volmaking van dit fchoone fpeeltuig, en de inzameling der penningen, hadden op zich genomen, als ook met hartelijke toefpraak aan allen, die ieder naar zijn vermogen, rijkelijk daartoe hadden bijgedragen, de Gemeente daarbij opwekkende tot dankbaarheid voor de voorregten, die zij boven anderen geniet. Niettegenftaande eene groote fchare, ook van elders, was opgekomen, en ons Kerkgebouw allen niet kon bevatten, werkte de goede orde krachtig mede, om de geheele plegtigheid met ftillen eerbied en christelijke vreugde te doen afloopen. De Heer BRACHTHUIZER, die des voormiddags door zijne talenten reeds zoo veel luister aan ons feest had bijgezet, befpeelde des namiddags ons Orgel op nieuw, zoodanig dat ieder ten hoogften voldaan, over het fchoone fpeeltuig, onze zamenkomst verliet.

Het Orgel is vervaardigd door de Heeren Gebroeders BÄTS, op eene wijze die hunnen roem voorzeker moet verhoogen, en de reeds hoog gefpanne verwachting verre overtrof. Terwijl het uitwendige met den meesten fmaak zamengefteld, geevenredigd is aan de toonen die door hunne liefelijkheid aller ooren ftreelden, en het geheel aller aandacht boeide. Het is een 8 voets werk van 14 registers, hebbende twee handklavieren en een aanhangend pedaal.

MUIDEN. Op den 3den Oct. is onze Leeraar Ds. B. J. EVERWIJN, onder ons bevestigd door Ds. J. EVERWIJN, Predikant te *Nederbosch*, bij

afstand van den Consulent, met eene Leerrede over *Math.* XIII: 3. enz. *Hij sprak tot hen door gelijkenissen, zeggende: ziet een zaaijer ging uit om te zaaijen, enz.* De Bevestigde deed 's namiddags zijne Intrerede over *Joannes* III: 16. *Want alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat hij zijn eenig geborenen Zoon gegeven heeft, op dat een iegelijk die in hem geloofd, niet verderve maar het eeuwige leven hebbe.*

AMSTERDAM vakant. Zie Aug. 1824.

BLARIKUM EN LAREN vakant. Zie September 1824.

HAARLEM.

ASSENDELFT, den 19den September. Heden morgen werd de Wel Eerw. Heer W. RUITMAN, van *Windesheim*, tot ons overgekomen, als Pred. onder ons bevestigd, door zijnen Schoonbroeder, den Wel Eerw. Heer A. VISCH, Pred. te *Zuidwolde*, aan wien onze Consulent, de Wel Eerw. Heer P. A. V. D. LAAN, op verzoek, dit werk had afgestaan.

De Bevestigde, predikte ter dezer gelegenheid over 1 *Cor.* III: 5—9. *Wie is dan Paulus, en wie is Apollos, anders dan dienaars door welke gij geloofd hebt; en [dat] gelijk de Heere eenen iegelijk gegeven heeft. Ik heb geplant, Apollos heeft nat gemaakt, maar God heeft den wasdom gegeven. Zoo is dan, noch die plant iets, noch hij die nat maakt: maar God die den wasdom geeft. En die plant, en die nat maakt zijn een: maar een iegelijk zal zijnen loon ontvangen naar zijnen arbeid. Want wij zijn Gods mede-arbeiders: Gods akkerwerk, Gods gebouw zijt gij.*

's Namiddags daarop, ving onze bevestigde Leeraar zijn H. dienstwerk onder ons aan, met *Hebr.* VII: 19. *Want de wet heeft geen ding volmaakt, maar de aanleiding van eene betere hope, door welke wij tot God genaken.*

WOR-

WORMER, den 26sten September. Na dat onze Pred. de Wel Eerw. Heer S. A. ARNTZEN, door den Gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur van *Haarlem*, den Wel Eerw. Heer A. J. BERGHOUT, Pred. te *Zaandijk*, ordelijk was losgemaakt, nam zijn Eerw. heden namiddag afscheid van ons, ten einde vervolgens in de hem roepende Gemeente, te *Zaamslag*, zijn H. Dienstwerk te vervolgen.

Hij predikte, bij deze gelegenheid, over *Pred.* XII: 13. *Van alles dat gehoord is, is het einde der zake: Vreest God en houdt zijne geboden: want dit [betaamt] alle menschen.*

Daar de Kerkeraad, op ingeleverd verzoek, van Z. E., den Heere Staatsraad, Directeur-Generaal, voor de Zaken der Hervormde Kerk enz. reeds handopening ontvangen heeft, tot het beroepen van eenen anderen Leeraar, hoopt dezelve spoedig met het werk der beroeping een aanvang te maken.

HAARLEM, den 29sten September. In de Vergadering van het Klassikaal Bestuur, heden gehouden, werd Ds. W. RUITMAN, als bevestigd Pred. te *Assendelft*, tot Lid der Classis van *Haarlem* verklaard, waarvan de Scriba hem een schriftelijk bewijs zal ter hand stellen.

JISP, den 8sten October. Heden avond ontvingen wij het aandoenlijk berigt, dat onze Leeraar, M. VAN VEEN, die den jongstleden Zondag nog voor deze Gemeente predikte, en 's namiddags eene beurt, in de naburige vacerende Gemeente van *Wormer*, vervulde, te *Amsterdam*, met de zijnen bij zijnen schoonvader, den Heer G. VOS, logerende, aldaar in den morgenstond van [illegible]en dag, alleronverwachtst overleed, nalatende eene bedroefde Weduwe, en twee nog kleine Kinderen.

De Wel Eerw. Heer J. BRUGMAN, Pred. te *West-*

Westzaandam, op zich genomen hebbende, bij ons eene liefdebeurt te vervullen, heeft, daarvan onderrigt geworden, den 10den dezer, 's namiddags de Gemeente bij dit treffend sterfgeval op eene ernstige wijze bepaald, predikende over *Matth.* XXV: 13. *Zoo waakt dan, want gij weet den dag niet, noch het uur, waarin de Zoon des menschen komen zal!* en haar opgewekt, om, ook uit dit onverwacht verlies van haren Leeraar te leeren, deze vermaning van den Verlosser gedurig voor oogen te houden, en zich daar naar te gedragen.

De Ring van *Zaandam*, zal het annus gratiæ, voor de nagelatene Weduwe, vervullen.

ALKMAAR.

ALKMAAR. Het Klassikaal Bestuur, heeft den Kandidaat L. VAN PLATERINGEN, in dienst getreden, bij de Gemeente van *Akersloot*, tot *Lid* der Classis verklaard, en daarvan Akte ter hand gesteld.

PETTEN. Den 26sten September, heeft de Wel Eerw. Heer J. P. CONRADI, van hier beroepen naar *St. Pancras*, na behoorlijke losmaking van Kerkeraad en Gemeente, afscheid van ons genomen met eene Leerrede over *Eph.* VI: 24. *De genade zij met alle de genen, die onzen Heer Jezus Christus lief hebben in onverderflijkheid. Amen.*

De Heeren Kandidaten tot den H. Dienst, worden uitgenoodigd, om hunne gaven alhier te laten hooren.

ST. PANCRAS. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. DE LEEUW, die ons 31 jaren door leer en wandel gesticht heeft, door Z. M. Emeritus verklaard, en door den Wel Eerw. Heer G. VAN DER GOOT, als Gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur van *Alkmaar*, behoorlijk losgemaakt zijnde, heeft, op den 26sten September, van ons afscheid genomen, naar aanleiding van 1 *Thesf.* V:

Vs. 23. *En de God des Vredes zelve heilige u geheel en al: en uwe geheele opregte geest, en ziel en ligchaam worde onberispelijk bewaard, in de toekomst onzes Heere Jezus Christus.*

St. PANCRAS, den 3den October. Onze nieuw beroepen Leeraar, J. F. CONRADI, werd heden morgen onder ons bevestigd, door onzen Consulent, den Wel Eerw. Heer J. NIKKEL, Pred. te *Zuidscharwoude* en *Broek op Langedijk*, met eene Leerrede over 1 *Cor.* XVI: 10, 11. *Zoo nu Timotheus komt, ziet dat hij buiten vreeze bij u zij: want hij werkt het werk des Heeren, gelijk als ik. Dat hem dan niemand en verachtte.* — De Bevestigde, aanvaardde des namiddags zijn dienstwerk onder ons, predikende over 2 *Cor.* IV: 7. *Want wij hebben dezen schat in aarden vaten, op dat de uitnemendheid der kracht zij Godes en niet uit ons.*

MIDSLAND EN HOORN, OP TERSCHELLING vakant. Zie April 1824.

WAAL EN KOOG vakant. Zie Aug. 1824.

EGMOND AAN DEN HOEF EN BINNEN. Zie September 1824.

HOORN.

WESTWOUD EN BINNENWIJZEND. Onze Leeraar, Ds. J. G. TOUSSAINT, naar de Gemeente van *Ilpendam* beroepen zijnde, heeft verklaard, deze beroeping te zullen aannemen, en ons dus te verlaten.

TWISK. Ds. A. J. ROMKES, Pred. op het Eiland *Urk*, heeft, voor de beroeping alhier op hem uitgebragt, bedankt.

URK. (Het Eiland) van hier kunnen wij melden, dat onze Leeraar, Ds. A. J. ROMKES, voor de beroeping naar *Twisk* heeft bedankt, en zich op nieuw aan ons heeft verbonden.

OBDAM vakant. Zie Maart 1824.

ABBEKERK EN LAMMERSCHAAG. Zie Aug. 1824.

HAUWAART. Zie Sept. 1824.

EDAM.

LANDSMEER, den 19den September. Onze Leeraar, Ds. R. S. SEVENSMA, beroepen naar de Gemeente van *Lekkum* en *Miedum*, op den 16den dezer, door Ds. D. BROEDERLET, namens het Klassikaal Bestuur, ontslagen zijnde van zijne betrekking op deze Gemeente en de Classis van *Edam*, nam heden van ons afscheid met *Openb.* III: 11*b*; en dezen zelfden avond werd, in tegenwoordigheid van onzen Consulent, Ds. J. C. VORSTMAN, Pred. te *Buikfloot*, uit een zestal van Predikanten, waarop gebragt waren:

DD. J. CLAUS, J. C. MEIJER, G. VAN GEITENBEEK, T. G. SCHOMAKER, D DAGEVOS, E. L. REDDINGIUS, Predd. te *Middelie*, te *Purmerland*, te *Zijbekarspel*, te *Hoogwoud*, te *Driehuizen* en *Zuid-Schermer*, en te *Zunderdorp*.

Na dat de drie eersten, op een drietal waren geplaatst, tot Herder en Leeraar dezer Gemeente beroepen, de Wel Eerw. Heer J. CLAUS, Pred. te *Middelie*.

LANDSMEER, den 4den October. Ds. J. CLAUS, bedankt hebbende voor de op zijn Wel Eerw. uitgebragte beroeping, heeft de Kerkeraad, op heden, uit het bevorens gemelde zestal, aangevuld met Ds. J. H. SNIJDER, Pred. te *Kwadijk*, op het drietal gebragt:

DD. D. DAGEVOS, E. L. REDDINGIUS en J. MEIJER, en heeft uit hetzelve terstond beroepen, den Wel Eerw. Heer D. DAGEVOS, Pred. te *Driehuizen* en *Zuid-Schermer*, aan wien de Acte van beroeping is toegezonden.

BEETS, den 19den September. Onze Leeraar, Ds. B. J. EVERWIJN, beroepen te *Muiden*, is op den 17den September, door Ds. W. BOOMKAMP, Lid en Scri-

Scriba van het Klassikaal Bestuur van *Edam*, behoorlijk losgemaakt van zijne betrekking tot onze Gemeente en Classis, en heeft op heden van ons afscheid genomen, met eene Leerrede over 2 *Thess.* III: 13. *En gij, broeders, vertraagt niet in goed te doen.*

BEETS, den 22sten September. Na verkregene handopening ter vervulling onzer vakature, heeft de Kerkeraad, in tegenwoordigheid van den Consulent onzer Gemeente, J. MOLL, JAKZ., Pred. te *Oosthuizen*, heden het volgende zestal gemaakt:

DD. J. MOLL, JAKZ., P. VAN VELDE, L. VISSER, H. VAN SCHEELE, J. CLAUS en L. VAN DER HORST, Predd. te *Oosthuizen*, te *Workum*, te *Spanbroek* en *Opmeer*, te *Vleuten*, te *Middelie* en te *Schermerhorn*.

Op het drietal werden geplaatst:

DD. VAN SCHEELE, MOLL en VAN VELDE.

Op den 1sten October, is uit dit drietal beroepen, Ds. P. VAN VELDE, Pred. te *Workum*, in *Vriesland*, aan wien de beroepsbrief is toegezonden.

OOSTHUIZEN, den 10den October. Onze Leeraar, Ds. J. MOLL, JAKZ., maakte ons heden bekend, dat op gisteren door hem ontvangen was, eene beroeping naar de Gemeente van *Hazerswoude*, onder de Classis van *Leijden*; en dat hij deze beroeping heeft in beraad genomen.

ILPENDAM. Zie Sept. 1824.

ETERSHEM EN SCHARDAM. Zie Sept. 1824.

Z E E L A N D.

MIDDELBURG.

MIDDELBURG. Het Klassikaal Bestuur van *Middelburg*, heeft tot Leden dezer Classis verklaard, Ds. B. LOOSE, bevestigd Predikant te *Oost-*

Oostzouburg, in deszelfs Vergadering van den 28sten Julij l. l., en in die van den 29sten Sept. l. l. Ds. J. J. VAN DEINSE, bevestigd Pred. bij de Ned. Herv. Gemeente te *Middelburg*, terwijl de akten van Lidmaatschap hun Eerw. dadelijk zijn toegezonden.

RITTHEM, den 26sten Sept. Heden maakte onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer A. T. BEAUSAR, bekend, dat hij eene beroeping naar den *Ouden Bosch* en *Hoeven*, in de Clasfis van *Breda* had ontvangen, en, na beraad, dezelve aannam. Wij betreuren zijn aanstaand verlies, te meer, daar wij volkomen instemmen, met het gezegde van *Paulus*, als het welk zijn Eerw. op hem toepasselijk, heden namiddag voor ons behandelde: 2 *Cor.* XI: 11. *Waarom? is het, om dat ik u niet lief heb? God weet het.*

RITTHEM staat dus vakant te worden.

ARNEMUIDEN, den 3den Oct. 1824. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer H. J. VAN INGEN, van hier naar *Ouwerkerk* in *Duiveland*, beroepen, en van zijne betrekkingen op deze Gemeente, en op de Clasfis van *Middelburg*, door Ds. B. VAN DER FEEN, Pred. te *Middelburg*, en Lid van het Klasfikaal Bestuur, in de tegenwoordigheid van den Consulent, den Wel Eerw. Heer L. JUTTING, Pred. te *Nieuwland* en *St. Joostland*, behoorlijk losgemaakt zijnde, nam heden afscheid van ons, met eene Leerrede over *Luk.* XIX: 41 en 42. Dus is

ARNEMUIDEN vakant.

SEROOSKERKE, den 6den Oct. 1824. Ds. C. GUTTELING, Pred. te *Zuidland*, bedankt hebbende voor de beroeping naar deze Gemeente, zoo is onze Kerkeraad heden bijeen gekomen, tot hervatting van het werk der beroeping, en heeft daartoe het volgende twaalftal gemaakt:

DD. J. VERSPILLE, Predd. te *St. Annaland*. J. POP-

POPPE, te *Cortgene*. P. SIX DIJKSTRA, te *ter Neuse*. J. P. P. CLINGE, te *Ruinen*. D. A. BUIT, te *Nisse*. C. J. WELLE, te *Engelen en Crevecoeur*. J. MEERBURG SNARENBURG, te *Aagtekerke*. J. W. ERMERINS, te *Vrouwenpolder*. J. DE ROCHEFORT, te *Westzouburg*. J. KALDENBACH, te *Veere*. J. GRIMS, te *Westkappelle*. en J. VAN DEN HEUVEL, te *St. Laurens* en *Brigdamme*.

Op het zestal stonden de zes eersten, de drie eersten op het drietal, en uit hetzelve is terstond beroepen, de Wel Eerw. Heer J. VERSPRILLE, Pred. te *St. Annaland*, aan wien de beroepingsbrief is toegezonden.

KLEVERSKERKE, den 7den Oct. Ds. J. A. HANEWINKEL, Pred. te *Stand daar Buiten*, tot Leeraar in deze Gemeente beroepen, heeft die beroeping, onder inwachting der noodige approbatien, aangenomen. Zoo dat deze Gemeente weder eerlang van eenen eigen Leeraar zal voorzien zijn.

ZIERIKZEE.

KERKWERVE. Zie Aug. 1824.

OUWERKERK IN DUIVELAND. Zie Sept. 1824.

GOES.

ELLEWOUTSDIJK staat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

BIESELINGEN vakant. Zie Sept. 1824.

OUDELANDE vakant. Zie Sept. 1824.

KATTENDIJKE. Zie Sept. 1824.

IJZENDIJKE.

SAS VAN GEND, den 12den Sept. 1824. Onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. A KARSTEN, Theol. Doct. en Kand. bij het Provinciaal Kerkbestuur te *Groningen*, werd heden in den H. dienst bevestigd, door den Wel Eerw. Heer C. MEEUSE, Consulent en Pred. op *den Hoek*, met *Jac.* V: 7b. *Ziet de landman verwacht de kostelijke vrucht des lands, langmoedig zijnde over de-*

zelve, tot dat het den vroegen en spaden regen zal hebben ontvangen. De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger, door de Wel Eerw. Heeren: P. VAN ECK en P. SIX DIJKSTRA, Predikanten respectivelijk te *Houtenisse* en *Neuzen*. Des namiddags deed de Bevestigde zijne intrede, predikende over 1 *Joh.* IV: 1*a*. *Geliefden, gelooft niet een iegelijken geest, maar beproeft de geesten, of zij uit God zijn.*

IJZENDIJKE, den 29sten September 1824. Het Klassikaal Bestuur van *IJzendijke*, berigt ontvangen hebbende, dat de Wel Eerw. Heeren N. BORSBOOM en J. A. KARSTEN, bevestigd zijn, deze te *Sas van Gend*, en die te *Axel*, heeft dezelve tot Leden der Classis van *IJzendijke* verklaart.

ZAAMSLAG. Zie Julij 1824.

NIEUWVLIET vakant. Zie Julij 1824.

WATERLAND (KERKJE). Zie Aug. 1824.

HULST. Zie Sept. 1824.

U T R E C H T.

Het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, heeft tot den predikdienst geadmitteerd, de Heeren L. F. F. KOCH, J. L. A. KREMER en J. LEIJDS, Kandidaten in de Letteren en Godgeleerdheid, aan de Hooge School te *Utrecht*.

U T R E C H T.

UTRECHT, den 29sten Sept. De Wel Eerw. Heer C. STEENHOF, is, als bevestigd Predikant van *Jutphaas*, tot Lid der Classis van *Utrecht*, verklaard.

VINKEVEEN, den 3den October 1824. Deze dag was ons een onvergetelijke Feestdag. Met eene menigte vreemdelingen, uit omliggende Dorpen, te zamengevloeid, vierden wij het Feest,

van

van de afzonderlijke stichting dezer Gemeente. Onze Leeraar, M. A. JENTINK, deed ons opmerken, hoe de Eerw. J. HINLOPEN, dezelve voor vijftig jaren had ingewijd, en naar aanleiding van Gods belofte *Exod.* XX: 24*b*. *Op alle plaatse daar ik mijns naams gedachtenis stichten zal, zal ik tot u komen en zal u zegenen*, had bemoedigd; toonde ons in vele bijzonderheden, volgens dezen zelfden tekst, hoe dit, in den volsten zin, aan de Gemeente is vervuld en bevestigd, en wekte ons op, om onze zegeningen dankbaar te waarderen, en ons ten nutte te maken.

DE MEERN. Onze Leeraar, Ds. F. DE WILLIGEN, maakte ons op den 5den September, bekend, dat hij eene beroeping had ontvangen, naar de Gemeente van *Oudshoorn*, en op den 12den, dat hij zich had verpligt gevonden, deze beroeping aan te nemen. Zoo dat

DE MEERN eerlang vakant zal worden.

LOPIK staat vakant te worden. Zie April 1824.

LOPIKER-CAPEL staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

VREESWIJK. (DE VAART) Zie Sept. 1824.

AMERSFOORT.

TIENHOVEN, den 10den October. Heden voormiddag, werd de Wel Eerw. Heer L. C. VAN DER MEULEN, alhier in de Evangelie-bediening bevestigd, door den Wel Eerw. zeer gel. Heer I. STEENMEIJER, Pred. te *Nieuw-Loosdrecht*, bij afstand van den Consulent J. F. RUPPEL, Pred. te *Westbroek* en *Achttienhoven*, met *Matth.* XXVIII: 19*a*. *Gaat dan henen, onderwijst alle de volken.*

De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en den Consulent, ook door de Wel Eerw. Heeren G. VAN SCHELLE, Pred. voorheen alhier, thans te *Mijdrecht*, E. HERINGA, te *Blaauw-Capel*, K. HERINGA, te *Beusichem* en H. LANGENBERG, te *Noordeloos*.

Des namiddags, aanvaardde de Bevestigde zijn werk, met eene Leerrede over *Matth.* XVI: 16. *En Simon Petrus antwoordende zeide: Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods.*

ZUILEN, den 5den October 1824. De Wel Eerw. zeer geleerde Heer C. A. VAN VLOTEN, na bijna 33 jaren, zoo elders als alhier, den Evangelie-Dienst te hebben vervuld, heeft zich genoodzaakt gezien, om, wegens zwakte van hoofd, ontslag van zijn werk te verzoeken, en hetzelve ook bekomen van Z. M. den Koning, bij besluit van den 7den Julij l. l., waarop zijn Wel Eerw. heden in onzen Kerkeraad, van zijne betrekking als Herder en Leeraar dezer Gemeente, en als Lid van de Clasfis van *Amersfoort*, eervol is losgemaakt, door den Wel Eerw. Heer J. J. RAMBONNET, Theol. Doctor, Pred. te *Eemnes Binnendijks*, daartoe gecommitteerd, in het bijzijn van Ds. T. F. RUPPEL, Pred. te *Westbroek* en *Achttienhoven* onzen Consulent, in wiens tegenwoordigheid de Kerkeraad daarop ook heden is overgegaan, tot het beroepen van eenen anderen Leeraar, benoemende ten dien einde, op een zestal:

DD. J. STEENMEIJER, H. VAN SCHELLE, R. HERINGA, J. G. H. SANDBRINK, J. HARMSEN, Predd. te *Nieuw-Loosdrecht*, *Vleuten*, *Blaauw-Capel*, *de Vuursche*, *Bunnik* en *Vechten* en J. W. VAN VLOTEN, Kandidaat onder het Provinciaal Kerkbestuur *Utrecht*.

Op het drietal werden geplaatst:

DD. STEENMEIJER, VAN SCHELLE en VAN VLOTEN, terwijl daaruit vervolgens werd beroepen, Ds. J. W. VAN VLOTEN, Zoon van onzen nu Emeritus verklaarden Leeraar.

W IJ K.

SCHALKWIJK, den 5den Sept. Onze Leeraar Ds. A. VAN DEN BRANNHOFF, maakte ons heden

den bekend, dat hij voor de beroeping naar *Randwijk*, van welker ontvangst hij ons te voren kennis had gegeven, bedankt had.

ELST BIJ AMERONGEN, den 19den Sept. Heden nam onze naar *Doornspijk* vertrekkende Leeraar, Ds. G. W. BISSCHOP, afscheid van ons, met eene Leerrede over 2 *Cor.* XIII: 11*b*. *Wordt volmaakt*.

RHENEN, den 10den Oct. Met droefheid berigten wij het afsterven van onzen geliefden Leeraar, den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. DE WAEL, op den 2den dezer, in den ouderdom van bijna 60 jaren, aan eene beroerte.

Na 29 jaren te hebben doorgebragt in den dienst des Heeren, te *Garderen op de Veluwe*, waar hij, uit hartelijke verkleefdheid aan zijne Gemeente, voor verscheidene beroepingen naar elders had bedankt, werd hij bij ons beroepen in het jaar 1818, bevestigd den 10den Januarij 1819, sedert welken tijd, deze Gemeente zich in zijnen dienst mogt verblijden. Zijn Ambtgenoot, onze Leeraar J. A. VAN BEUNINGEN VAN HELSDINGEN, met ons dit sterfgeval betreurende, bepaalde ons daarbij heden, ons aansporende, om de gedachtenis des overledenen Leeraars, in zegening te houden, met eene Leerrede over *Hebr.* XIII: 7. welke niet zonder aandoening uitgesproken, en met hartelijke deelneming aangehoord werd.

HOUTEN, den 10den Oct. Onze Leeraar Ds. R. HELLENDOORN, maakte heden aan de Gemeente bekend, het overlijden van haren vorigen Leeraar Ds. M. VAN VEEN, Pred. te *Jisp*. Het plotselinge van dit berigt, met herinnering van de getrouwheid, welke hij, ook in deze Gemeente, in den dienst zijnes Heeren, heeft betoond, maakte veel indruk op de gemoederen. De liefde en ijver, waarmede hij, gedurende 9 jaren, alhier het Evangelie verkondigde, en zijn edel karak-

 ter,

ter, dat hem beminnelijk en nuttig maakte, doen zijne nagedachtenis in zegen blijven.

OVERLANGBROEK. Zie Aug 1824.

't WAAL en HONDSWIJK. Zie Sept. 1824.

VRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEEUWARDEN, den 6den Oct. 1824. Door het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, is heden tot den predikdienst geadmitteerd, TACO ROORDA, Doctor in de Godgeleerdheid bij de Akademie te *Groningen*.

LEEUWARDEN. De beroeping van Ds. S. CROMMELIN, tot Predikant der Nederduitsche Hervormde Gemeente alhier, heeft de *Koninklijke* goedkeuring bekomen.

LEEUWARDEN. Den 19den September 1824, heeft Ds. D. J. MACKAIJ, van hier naar *Amsterdam* beroepen, zijn dienstwerk hier geëindigd, met eene Leerrede over 3 *Joh. vs.* 4. *Ik heb geen meerdere blijdschap dan hier in, dat ik hoore, dat mijne kinderen in de waarheid wandelen.*

HEMPENS en TEERNS, den 19den Sept. 1824. Onze Leeraar Ds. J. N SCHERMER HESLING, maakte ons voor veertien dagen bekend, eene beroeping ontvangen te hebben, naar de Gemeente te *Arum*, onder de Classis van *Harlingen*, en heden verklaarde hij ons, zich verpligt gevonden te hebben, dezelve aan te nemen.

ROTTEVALLE. Daar ter dezer plaats, welke, in de zeventiende eeuw, uit de veenen al trapsgewijze oprees, in het jaar 1724, nu dus juist een eeuw geleden, voor het eerst eene Hervormde Kerk, de tegenwoordige nog, uit vrijwillige giften, zoo hier als elders bijeen verzameld, gesticht, en den

20sten

20sten Augustus van dat jaar, wanneer de Gemeente nog geenen eigen Leeraar had, door eenen naburigen Leeraar ingewijd, en deze Gemeente, den 17den September daaraanvolgende, ook voor de eerstemaal, eenen eigene Leeraar verkreeg; zoo heeft hare tegenwoordigen Leeraar Ds. J. BOLT, den 19den September van dit jaar, van het een en ander plegtig gedachtenis gevierd, met eene Leerrede over *Jes.* LXVI: 1, 2. *Alzoo zegt de Heere, de hemel is mijn troon, en de aarde is de voetbank mijner voeten, waar zoude dat huis zijn, dat gijlieden mij zoudet bouwen, en waar is de plaatse mijner ruste* enz., waarin hij zijne Gemeente aan deze heugelijke gebeurtenis, herinnerde, haar tot dankbare gevoelens opwekte, en aanspoorde om een pligtmatig gebruik van dit gebouw te maken, overeenkomstig het oogmerk, waartoe het gesticht was.

LEKKUM EN MIEDUM. Den 3den Oct. is hier, als Predikant van deze Gemeente, des voormiddags bevestigd geworden Ds. R. S. SEVENSMA, overgekomen van *Landsmeer*, onder de Classis van *Edam*, door Ds. L. VALK, Consulent van deze Gemeente, en Predikant te *Leeuwarden*, predikende bij deze gelegenheid over 1 *Cor.* IV: 1. *Alzoo houde ons een ieder mensche, als Christus dienaars, en uitdeelers der verborgenheden Gods.* Des namiddags aanvaardde de bevestigde Leeraar hier zijnen dienst, met eene Leerrede over 2 *Cor.* XII: 9. *Mijne genade is u genoeg.*

LEEUWARDEN. Den 26sten Sept. 1824, is door den grooten Kerkenraad dezer Gemeente alhier, ter vervulling der vakature, veroorzaakt door het vertrek van Ds. D. J. MACKAIJ, van hier naar *Amsterdam*, gemaakt het volgende twaalftal van Predikanten:

DD. Jonkheer B. R. DE GEER, Theol. Doc. en Predd. te *Vreeland*. PH. SILVERGIETER HOOGSTAD,

te *Lochem*. A. L. VAN DER BOON MESCH, Theol. Doct. te *Vlaardingen*. H. E. VINKE, Theol. Doct. te *Alkmaar*. N. S. HOEK, te *Kampen*. J. SANNES, te *Veendam*. P. F. TIJDEMAN, Theol. Doct. te *Dordrecht*. G. WALLER, te *Bolsward*. H. VAN HEIJNINGEN, te *Rijswijk*. J. L. NIJHOFF, te *Gouda*. D. DE BOUVOUST BEEKMAN, Theol. Doct. te *Delfshaven*. en R. ADRIANI, te *Bolsward*.

Denzelvelven dag werden de zes eersten op het zestal gebragt, en den 29sten dier maand, de drie eersten op het drietal.

Waaruit den 3den October is beroepen, Ds. PH. SILVERGIETER HOOGSTAD, Pred. te *Lochem*.

ANNAPAROCHIE vakant. Zie Julij 1824.

STIENS staat vakant te worden. Zie Sept. 1824.

HARLINGEN.

SCHALSUM vakant. Zie Junij 1824.

KIMSWERD. Zie Sept. 1824.

ARUM. Zie Sept. 1824.

SNEEK.

JUTRIJP EN HOMMERTS vakant. Zie Sept. 1823.

GAASTMEER EN NIEUWHUIZEN. Zie Julij 1824.

OOSTERWIERUM. Zie Julij 1824.

SNEEK. Zie Aug. 1824.

OUDEGA, IDSEGA EN SANDFIRDE vakant. Zie Sept. 1824.

OOSTHEM vakant. Zie September 1824.

HEEG staat vakant te worden. Zie Sept. 1824.

STAVOREN staat vakant te worden. Zie September 1824.

DOKKUM.

SCHIERMONNIKOOG vakant. Zie October 1821.

HOLWERD vakant. Zie Julij 1824.

HEERENVEEN.

TJERKGAAST c. a. Na verkregene handope-

ning

ning is den 6den September 1824, door den Kerkeraad, ingevolge de stemming van daartoe geregtigden, tot Predikant dezer Gemeente beroepen, de Wel Eerw. Heer L. ADRIANI, Kandidaat tot den h. dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Vriesland*, die deze beroeping, onder inwachting der vereischte goedkeuringen, heeft aangenomen.

LANGEZWAAG c. a. staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

OVER-IJSSEL.

ZWOLLE.

STAPHORST. Zie Mei 1824.

DEN HAM. Zie Aug. 1824.

WINDESHEIM vakant. Zie Sept. 1824.

DEVENTER.

DEVENTER. Den 10den Oct. l. l. overleed alhier, na eene zenuwziekte van weinige dagen, de Wel Eerw. zeer gel. Heer T. A. VISCH, na juist twee jaren van zijnen Evangeliedienst gerust te hebben. Den 13den October 1822, leide hij te *Hasselt*, zijne laatste Gemeente, eenen dienst neder, dien hij den 7den Sept. 1783, te *Kudelstaart* en den *Uithoorn* begonnen, en met gemoedelijken ijver en ernst voortgezet had, tot dat toenemende ligchaamszwakheid hem rust deed begeeren en verkrijgen. Gedurende zijnen rusttijd, dien hij grootendeels alhier heeft doorgebragt, was hij echter niet werkeloos, maar predikte nog meermalen met opgewektheid, vooral te *Zuidwolde*, waar zijn eenige zoon Predikant is, en te *Windesheim*, waar een zijner Schoonzonen tot voor korten tijd stond. Driemaal, kort achter een, mogt, in dezen zomer, ook onze Gemeente met genoegen en stichting hem hooren, laatstelijk den 8sten Aug. over *Ps.* CIII: 15—18. en reeds had hij op zich genomen den 3den Oc-

tober wederom te prediken, ter nabetrachting des Avondmaals, en in het uitzigt hier op zich verheugd, maar ziekte belette hem dit nu. Zijn wandel onder ons en waar hij verkeerde, was steeds die eens braven Christens, die, wat hij predikte, zelf geloofde, waardeerde en in beoefening bragt; en zijne gedachtenis verdient in zegening te blijven, en zal dit ook gewis, bij allen, die hem kenden. Hij werd den 25sten Junij 1761 geboren te *Utrecht*, waar hij zich ook op de lagere en hoogere Schoolen tot den Evangeliedienst bereidde, vooral onder de leiding van Prof. BONNET, en den 5den Maart 1783 Proponent werd. Alras beroepen te *Kudelstaart*, c. a. arbeidde hij daar bijna 5 jaren; vervolgens aanvaardde hij te *Hoornaar*, den 31sten Aug. 1788, te *Pernis*, den 20sten Maart 1791, te *Bovenkarspel*, den 24sten Julij 1803, en te *Hasselt*, den 13den Nov. 1808, het werk van den Evangeliedienst. Nu ingegaan in de betere en eeuwige ruste daarboven, wordt hij wel door Echtgenoote, eigene en Behuwdkinderen, en een aantal Vrienden betreurd, maar geniet zelf verzadiging van vreugde, van alle lasten des ligchaams verlost.

DENEKAMP, den 26sten Sept. 1824. Onze Leeraar M. L. BONZET, maakte ons op den 19den dezes bekend, dat hij eene beroeping, naar de Gemeente van *Kattendijke*, had ontvangen, doch berigtte ons heden, voor deze beroeping te hebben bedankt, en heeft zich op nieuw aan ons verbonden.

OLST. Zie Aug. 1824.

KAMPEN.

KAMPEN, den 29sten Sept. In de Vergadering van het Klassikaal Bestuur, zijn de Wel Eerw. Heeren H. DWARS en L. R. DE HAAN, als bevestigde Predikanten te *Steenwijk*, en op *Kamper-Eiland*, Leden onzer Classis verklaard. De eer-

ste

ste tot den ring van *Vollenhoven*, de tweede tot dien van *Kampen* behoorende.

KAMPEN, den 10den October. Op heden ontvingen wij het treffend berigt, dat de Wel Eerw. Heer J. H. MONTINO, te *Conde*, zijne tegenwoordige woonplaats, op den 7den dezer overleden is, in den ouderdom van ruim 30 jaren, en alzoo spoedig zijne Echtgenoote gevolgd.

In de maand Februarij dezes jaars, werd hij van *Muiden* herwaarts beroepen, dan reeds 4 maanden daarna, vond hij zich, door gedurig toenemende zwakte verpligt, voor dezelfberoeping, te voren door hem aangenomen, te bedanken. Wij moesten deze keuze billijken, maar bleven nog wenschen, dat zijn leven mogt gespaard worden, om ten eenigen tijde zijn afgebroken taak te kunnen hervatten, en tot heil der Gemeente van onzen Heer werkzaam te zijn. Dan, het geen de van tijd tot tijd uitkomende berigten ons deden vreezen, is nu gebeurd. Wij aanbidden het Gods Bestier voor ons zoo ondoorgrondelijk! Wij bevelen de 5 nu ouderlooze kinderen aan den besten Vader in den Hemel, en wenschen den grijzen Vader des overledenen, en den treurenden naastbestaanden al dien troost, welken het Christendom bij grievende verliezen, zijnen vereerderen kan schenken! Onze Leeraars hebben niet nagelaten, in hunne openbare gebeden, denzelven met ons voor hen af te smeken.

Intusschen leven wij in de hoop van onze langdurige vakature eerlang vervuld te zien, daar het beroep, op den Wel Eerw. Heer H. J. TOL uitgebragt, reeds Kerkelijk geapprobeerd is, en opgezonden, om de goedkeuring van Z. M. den Koning te verzoeken.

KAMPERVEEN, den 10den Oct. Na dat onze Herder en Leeraar A. F. BEEKMAN, naar *Huissen* beroepen, op den 8sten dezer was losgemaakt

maakt van zijne betrekking tot Clasfis en Gemeente, door den Gecommitteerden, van het Klasfikaal Bestuur G. H. HEIN, Predikant te *Kampen*, in tegenwoordigheid van den Consulent C. J. C. VENEMA, Predikant te *Zalk*, nam hij op heden van ons affcheid, met *Hand.* XX: 32. *En nu, Broeders! ik bevele u Gode en den woorden zijner genade, die magtig is u op te bouwen, en u een erfdeel te geven onder al de geheiligden!*

Ter vervulling dezer vakature, heeft de Kerkeraad, na vooraf verkregene handopening, ten overstaan van voornoemden Consulent, geformeerd het volgende zestal:

DD. H. BLEIJENBERG, Kandidaat tot den H. dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*: W. SCHEUER, Predd. te *Mastenbroek*. L. R. DE HAAN, op *Kamper-Eiland*. H. LAMBERS, te *Wilsum*: P. R. PETERS en H. P. VAN DE HAAR, Kandidaten bij genoemde Kerkbestuur.

Vervolgens op het drietal geplaatst de voornoemde Heeren Kandidaten, en daaruit beroepen den Wel Eerw. Heer H. BLEIJENBERG, aan wien de beroepsbrief is toegezonden, met hoop op eenen gunstigen uitslag.

BLOKZIJL. Zie Junij 1824.

KAMPEN. Zie Sept. 1824.

G R O N I N G E N.

GRONINGEN.

GRONINGEN, den 14den September 1824. Heden overleed alhier, in den ouderdom van ruim drie en zeventig jaren, de Wel Eerw. Heer J. C. METZLAR, rustend Leeraar van *Aduard*.

NOORDLAREN. Onze Leeraar, de Heer

J.

J. P. RIEDEL, van hier naar *Eenrum* beroepen zijnde, heeft die beroeping aangenomen.

ADUARD, den 19den September 1824. Het lijk van den Wel Eerw. Heer J. C. METZLAR, correspondeerend Lid der Commissie voor de zaken der Protestantsche Kerken, in Neêrlands *Oost* en *West-Indiën*, sedert 1820. Emeritus Predikant der Hervormden, overleden te *Groningen* den 14den dezer, werd gisteren in ons Kerkgebouw, naast het lijk zijner laatstoverledene Echtgenoote, Mejufvrouw ALETTA MARGARETHA VAN KERVEL, niet zonder groote aandoening, alhier bijgezet. Van 1811 tot 1820, verkondigde zijn Wel Eerw. met veel ijver en getrouwheid ons het Evangelie van JEZUS CHRISTUS. Heden, bij het einde van de namiddags Leerrede, wekte onze Leeraar R. VAN DER SLUIS, ons op, om de nagedachtenis van dezen altijd bij ons beminden en geachten Leeraar te vereeren, door ons te vormen naar de leer van het Evangelie der zaligheid, ons door zijn Wel Eerw. zoo welmeenend en duidelijk, een' geruimen tijd gepredikt, en door ons nog gedurig te herinneren, zijne wijze en menschkundige gesprekken, waarvan hij, die eene meer dan gewone ondervinding had, in zijnen dagelijkschen omvang overvloeide. — Veel wetenswaardigs en belangrijks, aangaande den Overledenen en zijne lotgevallen, kan men vinden in zijne *Levensschets tot en met zijne vijftigjarige Herinnerings-Leerrede, den 29sten Februarij* 1824. *te* Groningen *uitgesproken.* Groningen, *bij* W. van Boekeren, 1824.

WINDEWEER EN LULA vakant. Zie Julij 1824.

LUTKEGAST. Zie Sept. 1824

WINSCHOTEN.

WINSCHOTEN, den 22sten September. Op heden is, door het Klassikaal Bestuur, Kerkelijke ap-

approbatie verleend, op de beroeping van Ds. R. KIJLSTRA, L. Z. tot Pred. op de *Meeden*, en daarop de Koninklijke approbatie verzocht.

VLAGTWEDDE, den 15den September. Op heden is alhier eene nieuwe beroeping gedaan, na het bedanken van Ds. R. P. MENSINGA, en dezelve uitgebragt op Ds. J. VAN DEN BROEK, Pred. te *Jukwerd*.

BELLINGWOLDE, den 29sten September. Op heden is uit de voorheen gemelde nominatie, tot jongsten Leeraar of Adjunct Predikant beroepen, Ds. J. D. SIKKEMA, Predikant te *Hollum* en *Ballum* op *Texel*.

BLIJHAM, den 3den October. Onze Leeraar, Ds. W. J. KOPPIUS, eene beroeping ontvangen hebbende naar *Warfum*, gaf ons daarvan den 19den September berigt; maar, na beraad, voor die beroeping bedankt hebbende, verbond zijn Eerw. zich op heden weder aan ons, predikende over 1 *Thess.* III: 12, 13. *De Heere vermeerdere u* enz.

MEEDEN. Zie Sept. 1824.

APPINGADAM.

WESTER EMBDEN vakant. Zie Mei 1824.
GARMERWOLDE. Zie Junij 1824.
APPINGADAM. Zie Sept. 1824.

MIDDELSTUM.

WARFUM, den 12den September. Heden werd alhier Kerkelijk beroepen, de Wel Eerw. zeer gel. Heer W. J. KOPPIUS, Pred. te *Blijham*, die echter, de beroeping in beraad genomen hebbende, met veertien dagen berigtte, geene vrijheid gevonden te hebben, om dezelve aan te nemen.

EENRUM, den 9den September. Heden is alhier beroepen, de Wel Eerw. Heer J. P. RIEDEL, Pred. te *Noordlaren*, die, onder inwachting der Ko-

Koninklijke approbatie, deze beroeping heeft aangenomen.

TINALLINGEN, den 19den Augustus. Heden werd alhier beroepen, de Wel Eerw. Heer L. D. WESTERLOO, Pred. te *Lutkegast*, die, onder afwachting der noodige approbatien, de beroeping heeft aangenomen.

ULRUM vakant. Zie Julij 1823.

NOORD-BRABAND.

'S HERTOGENBOSCH.

BOXTEL EN ESCH vakant. Zie Sept. 1823.

OOIJEN vakant. Zie Aug. 1823.

BREDA.

OUDENBOSCH, den 19den September. Onze Leeraar, S. PRIJN, van hier beroepen naar *Groot-Ammers*, nam heden van ons, en de met ons gecombineerde Gemeente van DE HOEVE afscheid, na eene Leerrede, over I *Thess.* IV: 1. *Voorts dan broeders, wij bidden en vermanen u in den Heere Jezus, gelijk gij van ons ontvangen hebt, hoe gij moet wandelen en Gode behagen, dat gij daarin meer overvloedig wordt.* Dus is

OUDENBOSCH EN DE HOEVE vakant.

OUDENBOSCH EN DE HOEVE. Terstond na het afscheid van den Wel Eerw. Heer S. PRIJN, is de Kerkeraad dezer Gemeenten, ten overstaan van den Consulent, den Wel Eerw. Heer E. J. J. ECOMA, Pred. te *Gastel*, overgegaan tot het doen eener beroeping.

Op het zestal werden gebragt:

DD. J. A. HANEWINCKEL, Predd. te *Stand daar Buiten*. A. T. BEAUSAR, te *Ritthem*. H. J. HOMAN, te *Nieuw-Vosmeer*. P. J. VAN DE GRIENT, te *Moerdijk*. G. J. M. VAN DEN BROEK, te *Etten*. J. J. KAM, te *Drunen*.

DD

De drie eerstgenoemden, op het drietal gebragt zijnde, is uit hetzelve beroepen, Ds. A. T. BEAUSAR, Pred. te *Ritthem* bij *Middelburg*, die, na beraad, deze beroeping, onder inwachting der vereischte approbatien, heeft aangenomen.

BERGEN OP ZOOM. Ter vervulling der vakature alhier, ontstaande door het vertrek van Ds. J. LA LAU, naar *Gouda*, is op den 30sten Augustus l. l. het volgend twaalftal van Predikanten gemaakt:

DD. A. K. ROËLL, Predd. te *Goederede*. J. G. VORSTMAN, te *Sluis in Vlaanderen*. H. M. BOUVIN, te *Koudekerke*. F. DE WILLIGEN, te *Meern*. C. J. LE SCHULLER, te *Steenbergen*. H. J. RIJNDORP, te *Nieuwkoop*. W. M. KOOIJ, te *Warmond*. A. T. BEAUSAR, te *Ritthem*. H. J. KROM, te *Willemstad*. A. G. PRINS, te *Chaam*. K. GILTAIJ, te *Oud Vossemeer*; en A. TREFFERS, te *Hellevoetsluis*.

Daaruit op den 2den September dit zestal:

DD. ROËLL, SCHULLER, VORSTMAN, DE WILLIGEN, RIJNDORP en BOUVIN.

De laatste met het lot tegen Ds. BEAUSAR.

En den 6den September op het drietal gebragt zijnde;

DD. ROËLL, VORSTMAN en RIJNDORP.

De laatste met het lot tegen Ds. BOUVIN.

Is daaruit op den 9den September beroepen D. A. K. ROËLL, Pred. te *Goederede*, welke deze beroeping heeft in beraad genomen.

BERGEN OP ZOOM, den 26sten Sept. Ds. J. LA LAU, heeft heden, na bevorens door Ds. J. DE LEEUW, gecommitteerden uit het Klassikaal Bestuur van *Breda*, en Predikant te *Rozendaal*, Kerkelijk te zijn losgemaakt, deszelfs afscheidsrede gehouden, naar aanleiding van *Ps.* CXXII 7a, *Vrede zij in uwe vesting.*

STAND DAAR BUITEN, den 3den Oct. 1824. De beroeping van *Kleverskerke*, in de Clasis van *Mid-*

Middelburg uitgebragt, op onzen Herder en Leeraar Ds. J. A. HANEWINCKEL, is door hem, in afwachting van de Koninklijke en Klassikale approbatien, aangenomen. Zoo dat

STAND DAAR BUITEN vakant staat te worden.

OOSTERHOUT vakant. Zie Aug. 1824.

HEUSDEN.

BABIJLONIENBROEK EN DEN HILL vakant. Zie Julij 1824.

EINDHOVEN.

VEGHEL, den 3den October. Op heden werd onze, van *Varik*, tot ons overgekomen Leeraar H. POTHOLT VAN DORP, in den h. dienst alhier bevestigd, door den Wel Eerw Heer L. KROL, Predikant te *Lith*, c. a. bij afstand van den Consulent H. HOOGEVEEN, Pred. te *St. Oedenrode*. De Bevestiger hield eene Leerrede over *Ephes.* III: 21. *Hem zeg ik zij de heerlijkheid enz.* De Bevestigde hield zijne intrerede, over *Luc.* XI: 28. *Maar hij zeide: ja zalig zijn de genen, die het woord Gods hooren en hetzelve bewaren.*

HEEZE. Zie October 1823.

NUNEN vakant. Zie Jan. 1824.

D R E N T H E.

ASSEN.

GIETEN vakant. Zie Dec. 1823.

MEPPEL.

ZUIDWOLDE, den 19den Sept. Heden werd ons, door Ds. F. J. SMIT, Predikant te *IJhorst*, bij gelegenheid dat zijn Wel Eerw. hier den predikdienst waarnam, kennis gegeven, dat onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer A. VISCH, voor het beroep aan hem, als Predikant bij de Gemeente van *Vledder*, opgedragen, had bedankt.

VLEDDER, den 11den Oct. Ds. A. VISCH, Predikant te *Zuidwolde*, voor de beroeping naar deze Gemeente bedankt hebbende, hebben de Heeren Collatoren heden, tot het doen van een nieuw beroep, eene nominatie gemaakt, welke bestond uit:

DD. P. PRINS, Predd. te *Diever*, J. LULOFS, te *Meppel*, H. P. B. CLINGE, te *Ruinen*, L. W. SLOMP, te *Wapserveen*. M. A. AMSHOFF, Kandidaat voor het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, en H. J. STAVERMAN, Predikant te *Kolderveen*.

En daaruit is tot Predikant alhier verkozen, de Wel Eerw. Heer J. LULOFS, Predikant te *Meppel*.

KOEVERDEN.

ROSWINKEL staat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

WAALSCHE KERK.

ROTTERDAM, den 2den Oct. 1824. Onze beroepene Leeraar, de Wel Eerw. Heer G. H. M. DELPRAT, thans Predikant te *Leeuwarden*, heeft het op zijn Eerw. uitgebragt beroep, in afwachting der noodige approbatien, aangenomen.

LEEUWARDEN, den 28sten Sept. 1824. Onze Leeraar Ds. G. H. M. DELPRAT, bij de Waalsche Gemeente te *Rotterdam*, beroepen zijnde, en deze beroeping aangenomen hebbende, staat eerlang

LEEUWARDEN vakant te worden.

VOORBURG vakant.

AMSTERDAM vakant. Zie Dec. 1823.

GORINCHEM vakant. Zie Sept. 1824.

MIDDELBURG. Zie Sept. 1824.

LIM-

L I M B U R G, enz.

BRUSSEL.

BERGEN IN HENEGOUWE. (*Garnizoens Gemeente*) vakant.

MARIA HOOREBEKE vakant. Zie Aug. 1824.

PROTESTANTSCHE KERKEN IN NEERLANDS OOST- EN WEST-INDIË.

O O S T - I N D I Ë.

SOURABAJA. Bij de Commissie tot de zaken der Protestantsche Kerken, in Neêrlands *Oost-* en *West-Indiën*, is de treurige tijding ingekomen, dat de Wel Eerw. Heer HEBELIUS POTTER, Predikant aldaar, in de maand April 1824, na eene ziekte van twee maanden, aan eene verstopping in de lever, overleden is. Hij bereikte den ouderdom van 55 jaren. Zijne Studiën te *Franeker* en *Groningen* volbragt hebbende, werd hij Predikant te *Peins* en *Zweins*, onder de Clasfis van *Franeker*. Vervolgens is hij benoemd geweest als Leeraar op *Cabo de Goede Hoop*, doch is, op Zee het Schip, waarop hij zich bevond, door den vijand genomen zijnde, verhinderd geworden die bediening te aanvaarden. Eenigen tijd nam hij, ten gevolge van deze mislukte reize, den dienst in de Hollandsche Gemeente te *London* waar. Naderhand diende hij, als vast Leeraar de Hollandsche Gemeente te *Hanau*. Eindelijk werd hij Pred. te *Sourabaja* op *Java*, en was aldaar zeer ijverig werkzaam en tot veel nut voor deze Gemeente, en de aanhoorige Plaatsen, die eenen omtrek van over de honderd uren beslaan. Zijn dood is een waar gemis, eene bedroefde Weduwe en drie Zonen, beweenen zijn verlies. De Christenheid mist, in den omtrek dier uitgebreide en belangrijke Gewesten, den geheelen Evangelie-Dienst,

welken een ijverig en braaf Predikant aldaar, met *veel genoegen* voor zich zelven, en groot *nut* voor de zaak van onzen Heer, kan verrigten. Mogten in het Vaderland jonge Predikanten besluiten, zich voor die Gemeenten te laten benoemen, het zou hun zekerlijk, bij de uitkomst, niet berouwen. Dus is

SOURABAJA geheel vakant.

De Commissie tot de zaken der Protestantsche Kerken, in Neêrlands *Oost-* en *West-Indiën*, heeft het groot genoegen te kunnen berigten, dat Z. M. bij besluit van den 14den Augustus l. l. N°. 118. bepaald heeft, dat die Predikanten, die vervolgens voor de *Oost-Indiën* worden benoemd, in plaats van in de *derde*, in de *tweede* klasse zullen vertrekken, waardoor hun meerder voorschot en voordeeliger verblijf op de reize, en aan hunnen rang verschuldigde achting verzekerd wordt. De Ministers hebben ook hun voornemen te kennen gegeven, om voordragten te doen, ten einde aan de Predikants Weduwen, eene vroegtijdiger trekking, moge te beurt vallen, indien onverhoopt hunne Echtgenooten, voor de aankomst in *Oost-Indiën*, mogten overlijden.

De Commissie voornoemd, noodigt bij dezen uit *bekwame* en *onberispelijke* Catechiseermeesters en Krankbezoekers, die genegen mogten zijn, als zoodanigen naar *Oost-Indiën*, op goede voorwaarden, en met de beste uitzigten te vertrekken. De vereischten zijn, dat zij bij een Provinciaal Kerkbestuur worden geëxamineerd en toegelaten, en nog niet den ouderdom van veertig jaren, bereikt hebben. Zij kunnen zich deswegens met *gefrankeerde* brieven aanmelden, bij B. VERWEIJ, Secretaris der Commissie, tot de zaken der Protestantsche Kerken, in Neêrlands *Oost-* en *West-Indiën*, en rustend Pred. van *'s Gravenhage.*

WEST-

WEST-INDIË.

SURINAME. Hervormde Gemeente, eene Predikantsplaats vakant.

REMONSTRANTSCHE BROEDERSCHAP.

WADDINGSVEEN }
AMERSFOORT } vakant.
NIEUWPOORT }

EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

AMSTERDAM, den 8sten Oct. 1824. Door de Sijnodale Commissie der Evangelisch Luthersche Kerk, zijn, in hare op heden alhier gehouden Vergadering, tot den predikdienst geadmitteerd: J. C. KNACHWOERST, C. RICKEN en J. A. PFEIFFERS, Kandidaten in de Letteren en Godgeleerdheid te *Leijden*.

DOETINCHEM vakant. Zie Junij 1823.

VLISSINGEN. Zie Maart 1824.

DOESBURG vakant. Zie Julij 1824.

WOERDEN. Zie Sept. 1824.

ZIERIKZEE staat vakant te worden. Zie Sept. 1824.

BUITENLANDSCH KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

OOST-VRIESLAND.

NIEUWSTAD, GODENS EN DIJKHUIZEN, den 1sten Sept. De tot ons overgekomen Kandidaat, en Praeceptor der Latijnsche Scholen te

Emden, de Wel Eerw. Heer C. ALBERTS, is onder ons, door den Wel Eerw. Heer C. F. B. GAUSMAN, Pred. te *Nieuwstad Godens*, plegtig ingeleid, en bevestigd, met eene daartoe strekkende aanspraak, en deed zijne intrede met 1 *Cor.* XIII: 13.

LOPPERSUM. Van de bevestiging en intrede van Ds. E. S. EDEN, van *Kanhuizen* derwaarts vertrokken, kan de Correspondens nog geene nadere bijzonderheden opgeven. Noch ook van het afscheid van zijn Eerw. van *Kanhuizen*, hetwelk hier door vakant is. Doch alwaar hij vernomen heeft, dat ook reeds eene nominatie van *Oostvriessche* Kandidaten zou gemaakt zijn.

EMDEN. In de Coetueele Vergadering van September, is de *Groninger* Student RIGTS, geëxamineerd, en tot de orde der Oostvriessche Kandidaten aangenomen.

In dezelfde Vergadering is men tot het belangrijk besluit gekomen, om een tot dat einde te voren ontworpen Vraagboekje, eenparig aan te nemen, en in alle de Hervormde Gemeenten van *Oostvriesland*, ter onderwijzing voor aankomende Ledematen in te voeren. Hetzelve is reeds op de pers, om er in dezen Winter nog gebruik van te kunnen maken; en het doel daarvan is, eenparigheid in het Godsdienstig onderwijs te bevorderen; terwijl er tevens voor gezorgd wordt, dat niet dienstboden en anderen, bij derzelver vertrek van de eene plaats naar de andere, telkens een ander Leerboek vinden. Lof zij zulk eene eenstemmigheid in zulk eene talrijke Vergadering! waar over God, den uitgebreiden zegen, zijne hooge goedkeuring verleene!

GROOT BORSUM. De Wel Eerw. Heer G. VICTOR, nam van ons den 3den Oct. afscheid, met 2 *Cor.* VI: 1. *En wij, als Medearbeiders* enz. Waar door

GROOT BORSUM vakant is.

CIRK-

CIRKWERRUM, den 10den Oct. Heden is alhier, door den Hoog Eerw. Heer Super-Intendent, en Pred. te *Freepsum*, H. TER MAAR, in den h. dienst ingezegend, de Wel Eerw. Heer, O. VIëTOR, van *Groot Borsum*, tot ons overgekomen, met 1 *Thess.* V: 12, 13. *En wij bidden u, Broeders, erkent enz.* En deszelven daags deed deze zijne Intrede, met het laatste gedeelte van *Col.* III: 11. *Christus is alles, en in allen.*

GANDERSUM, den 10den Oct. Door den Hoog Eerw. Heer A. R. AIZONIUS, Super-Intendent en Pred. te *Oldersum*, is alhier bevestigd, de Kandidaat J. J. TAMLING, met *Matth.* XXIII: 10. *Een is uw Meester, naamlijk Christus*; die daarop zijne Intrede deed, met *Exod.* XXIV: 3. *Als Mozes kwam, enz.*

OLDENDORP, den 12den Sept. De Gemeente werd hier in diepe droefheid gedompeld, door het vroegtijdig overlijden van haren beminden Leeraar, den Wel Eerw. Heer W. NIKOLAI, na nog maar ruim 3 jaren den h. dienst bekleed te hebben. Hij was de zoon van den Wel Eerw. Heere D. NIKOLAI, Pred. te *Hatsum*, en geboren te *Borkum*, den 12den Julij 1791. Zijn Wel Eerw. laat na eene bedroefde Weduwe, met een kindje van 14 dagen, voor welke de tijd van gratie verzocht wordt.

OLDERSUM, onderste Dienst vakant.

RORICHUM vakant. Zie Junij 1824.

GRAAFSCHAP BENTHEIM.

EMLENKAMP, den 21sten September 1824. In den morgen van dezen dag, ontsliep zacht; en zoo wij hopen zalig, onze oude rustende Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. A. FRANTZEN, in den zeer hoogen ouderdom van 96 jaren, 7 maanden en 12 dagen.

Zijn Wel Eerw. was geboren te *Deventer*, in het jaar 1728, uit deftige ouders, zijn vader A. W. FRANTZEN, en zijne moeder ALIJDA NIEBLENBERG, bestemden dezen hunnen eenigen zoon, tot de Godgeleerde Wetenschappen. In zijne vaderstad werden daartoe de gronden gelegd, door eene getrouwe gebruikmaking van het onderwijs op de Latijnsche School. Na genoegzame voorbereiding werd zijn Wel Eerw. tot hooger onderwijs bevorderd, en de Hooge School van *Groningen* was de plaats zijner verdere vorming. Gedurende 4 jaren genoot zijn Wel Eerw. aldaar het grondig onderwijs van de toenmaligen beroemde Hoogleeraars, wier getuigschriften, de hoogachting voor dezen hunnen kweekeling kenmerken.

Vervolgens werd zijn Wel Eerw. in de Eerw. Classis van *Deventer*, na gedaan onderzoek, met lof, onder het getal der Proponenten aangenomen. Als Proponent vervulde zijn Wel Eerw. ongeveer 4 jaren den predikdienst in de Gemeente van *Zwolle*.

In het jaar 1762 aanvaardde zijn Wel Eerw. den Evangelie-dienst in deze Gemeente als jongste Leeraar, en werd, door het overlijden van zijnen Ambtgenoot, oudste Predikant in het jaar 1790.

Door hoogen ouderdom, buiten staat, alle de deelen van het dienstwerk, maar behooren, te volvoeren, werd zijn Wel Eerw in het jaar 1819, salvo honore et stipendio, emeritus verklaard. Zijn Wel Eerw. predikte dus hier 57 jaren aanhoudend, het Evangelie van zijnen Heer, en genoot 5 jaren eene stille ruste, onder het genot van eene duurzame gezondheid, tot dat eindelijk, een zeer spoedig verval van levenskrachten zijn Wel Eerw. overbragt in de eeuwige ruste.

Driemalen begaf zijn Wel Eerw. zich in het huwelijk. Hij laat echter geene kinderen na,

maar

maar eene Weduwe, Mejufvrouw AGNETA CHRISTINA KALTER, met welke zijn Wel Eerw. ruim 15 jaren, door de banden van den Echt verbonden was.

Zijn minzaam, openhartig en vredelievend karakter, verwierven hem de algemeene hoogachting, zijn vrolijk en opgeruimd gemoedsbestaan, bleven hem bij, tot het einde des levens; terwijl zijne getrouwe en zuivere Evangeliedienst, de Gemeente met dankbaarheid aan dezen haren Voorganger doet denken.

Hiertoe wierden wij op den dag der begraving opgewekt, door onzen nu oudsten Leeraar, den Wel Eerw. zeer gel. Heer H. C. SCHOLTEN, die ons, bij die gelegenheid, bepaalde bij *Hebr.* XIII: 7. *Gedenkt uwen voorgangeren enz.*

Dit wenschen wij dan ook te doen, terwijl wij bidden dat de Heer, over den dienst van onze tegenwoordige Leeraars, genadig zijnen zegen gebiede!

KONINGRIJK PRUISSEN.

EVANGELISCHE KERK.

KREITS WEZEL.

SCHERMBEEK. De vakature in de kleine Evangelische Gemeente, is reeds in de maand Augustus alhier vervuld, door den Kandidaat FUHRMANN, uit *Ruhrort.* De teksten van bevestiging en intrede zijn den Correspondent niet opgegeven.

— GENEN. Tweede Predikantsplaats is nog vakant.

WERTHER BRUCH zal vakant worden, daar onze oude Leeraar Ds. J. W. GRAFBER, Emeritus verklaard is.

KREITS MUNSTER.

GEMEN vakant. Zie Maart 1824.

WEST-INDIE.

BERBICE. *Evangelisch Luthersche Gemeente* vakant. Zie Nov. 1823.

BERIGT.

De ondergeteekende bij de Klassikale losmaking van Ds. J. W. BUSSINGH, zijnde opgetreden als Scriba Classis, zoo worden alle de Kerkeraden en Predikanten, onder het ressort der Classis van *Gouda*, verzocht, hunne brieven of stukken voor het Klassikaal Bestuur, aan hem, tijdig en vrachtvrij, toe te zenden.

Gouda, den 12den Oct. 1824.

J. L. NIJHOFF, Pred. te *Gouda*.

LETTERNIEUWS.

Bij R. J. Schierbeek, te *Groningen*, is gedrukt en alom te bekomen:

De ware vergenoegdheid voor alle menschen verkrijgbaar, of *lessen van Christelijke Levenswijsheid*; door J. CORSTIUS, Predikant te *Enkhuizen*. Eerste Deel. Met nog één Deeltje zal dit Werk, dat als een tegenstuk van des Schrijvers *Euthanasia* kan aangemerkt worden, kompleet zijn.

Bij W. Brave, Boekverkooper op den Nieuwendijk, te *Amsterdam*, wordt uitgegeven:

J. PRINS, Bijbelsche Geschiedenissen voor eerstbeginnenden à 3½ stuiver.

——— idem voor meergevorderden, à 11 stuivers.

——— idem verkort, à 2½ stuiver.

Bij

Bij J. H. den Ouden, Boekhandelaar te *Amsterdam*, zijn eenige Exemplaren der onderstaande Werken te bekomen:

J. BOOTH; *Verloochening van eigen Geregtigheid*, volstrekt noodig ter betrachting van Evangelische Deugd, waar achter gevoegd is, des Christens zegepraal over Dood en Graf, de prijs is f 1 : 5 : —

——— *Proeve van het Koningrijk van Christus*, f 1 : — : — Beide vertaald door M. VAN WERKHOVEN, welke onder andere ook in zijne Voorrede, voor hetzelve geplaatst, zegt: deze Werkjes kunnen nooit anders dan met genoegen ontvangen worden, bij hen die Evangelische Deugd, uit het regte beginsel geboren, liefhebben.

J. C. MEL, *Geopende Genaden Troon*, voor-, bij-, en na het gebruik van het H. Avondmaal, in 2 deelen, f 3 : 12 : —

——— *Woorden op zijn Tijd*, of Leerredenen op Boet-, Vast-, Bede- en Dankdagen, f 1 : 16 : —

——— *Herraut der Eeuwigheid* of Leerredenen van den Dood, de Opstanding, het laatste Oordeel, enz. enz. f 1 : 16 : —

——— *Heilige Oudheidskenner*, of verklaring van zeer vele zware plaatsen, f 1 : 16 : —

——— *Bazuine der Eeuwigheid*, of Leerredenen van den Dood, de Opstanding, het laatste Oordeel, 's Werelds ondergang, enz. enz., 2 delen, f 3 : 12 : —

J. VERMEER, *Oefeningen over verscheiden plaatsen des N. Testaments*, gedaan bij onderscheidene gelegenheden, f 1 : 16 : —

Alle deze Werken in Quarto.

Bij den Boekverkooper O. J. van Paddenburg, te *Utrecht*, is gedrukt en alom bij ieder Boekverkooper te bekomen:

I. J. A. HERMES, *Godsdienstig Lees- en Onderwijsboek*, voor alle Standen, maar inzonderheid voor de beschaafde Jeugd van alle Christen-Kerkgenootschappen, in één deel compleet, à f 3 : — Het werk van HERMES *Godsdienstig Handboek*, 3 deelen, op zes exemplaren na, uitverkocht zijnde, begreep de Uitgever dat het niet raadzaam ware, om dat Boek te herdrukken, maar liet door eene be-

bekwame hand, het gewigtigste uit de 3 deelen tot een brengen, om alzoo tot een geschikt *Huisboek*, en tevens *Onderwijsboek* te kunnen dienen, gelijk het daartoe in eenige Steden reeds is ingevoerd, en ook tot geschenken bij plegtige gelegenheden gebruikt wordt.

II. STURM en TIEDE, *Dagelijksche verkeeringen met God in de Morgen- en Avonduren*, 4 deelen, tweede druk, à *f* 10: - Een uitmuntend en algemeen geacht *Huisboek*, getuige daarvan de tweede druk, waarvan nog maar een klein getal in voorraad is. Een uitvoerig berigt van dit werk is gratis te bekomen.

III. S. VAN. TEUTEM, *Leerredenen bij den Kinderdoop*; dien aan *Bejaarden*, en *aanneming tot Leden der Kerk* *f* 1:16.

IV. ——— *s' Menschen Bestemming* en *Pligt*, *ontwikkeld* en op *belangrijke onderwerpen toegepast*, *in Redevoeringen* *f* 2:8:

V. A. YPEY, *Geschiedenis der Christelijke Kerk in de Achttiende Eeuw*, *Twaalf Deelen en Registers compleet. Dit werk heeft geen bepaalden prijs.*

VI. ——— *Afzonderlijke Deelen*, doch alleen het 10, 11 en 12, tegen den vollen bij de uitgave gestelden prijs.

VII. ——— *Letterkundige Geschiedenis der Systematische Godgeleerdheid* in de 18 eeuw, 3 deelen compleet, à *f* 6: -

VIII. ——— *Bijbelsche Geschiedenis*, een Leer- en Leesboek voor de Jeugd, tweede druk, algemeen in gebruik op de *Katechisatien* en in *Huisgezinnen*; ordinair papier *f* 1:8. Best papier tot geschenken *f* 1:16.

IX. ——— *Beknopte geschiedenis der Nederlandsche Taal*, in één deel compleet. Van dit Boek is nog maar een klein getal voorhanden, waarvan nu nog de prijs is *f* 4:16. doch welke eerlang met de helft zal worden verhoogd, terwijl het niet weder zal herdrukt worden.

X. *Handboek voor Liefhebbers van Vreemde Plantzoenen* en *Tuiniers*, of aanleiding tot de *kennis*, *aankweeking en behandeling van In- en Uitlandsche Boomen* en *Heesters*, welke bij ons in de opene lucht kunnen gekweekt worden; door W. VAN WINTERSHOVEN. Een werk van groot belang, men vindt in hetzelve eenige duizende *Boomen* en *Heesters*, benoemd in vijf talen, als: Latijn, Engelsch, Fransch, Hoogduitsch en Hollandsch. Voorts de aanduiding en beschrijving van deszelfs *Groeiplaats*, *Gronden*, *Voortteling*, *Zaden*, *Zaaitijd*, *Blad*, *Bloeitijd*, *Groeitijd*, *Groen-*

Groeitijd, *Schorse* en gebruik; terwijl het Boek met uitvoerige Registers in onderscheidene talen verrijkt is. De prijs is niet meer dan *f* 3:-

---

De Boekverkooper G. Ypma, te *Franeker*, geeft uit, en heeft alom verzonden:

I. *Ernstig-vrolijke beschouwingen van de merkwaardigste, zoo Staatkundige, als vooral Godsdienstige verschijnsels dezer eeuw*, door Dr. F. OBERTHUR. De helderdenkende R. C. Geestelijke, handelt in dit boek over de volgende belangrijke Onderwerpen: *Grondwettige Regeringsvormen; beschaving der Joden; afschaffing der Slavernij; het Heilig Verbond; de Bijbel-Genootschappen, en derzelver werkzaamheden.*

II. *Godlieb Zondag. Herinneringen uit het leven van eenen Student*, door C. F. HESEKIEL, met een aanprijzend Voorberigt van P. F. WILMSEN, Predikant te *Berlin*, twee deelen. Dit werkje is in denzelfden geest en vorm geschreven, als dat van den Eerw. STRAUS: *Herinneringen uit het leven van eenen jonge Geestelijken.*

III. *Het Leven en de Regering van* JACOBUS I, *Koning van Engeland*, geschetst in Tafereelen van zijn Hof, en de zeden van zijnen tijd, door LUCIJ AIKIN, Schrijfster van: *Het Leven en de Regering van* ELISABETH, *Koningin van Engeland*. Met het Portret. In twee Deelen. Eerste Deel à *f* 4: 10: — Het tweede is op de pers.

IV. *De veel vermogende invloed van den Godsdienst op het hart, in de gewigtigste omstandigheden des levens.* Voorgesteld door het voorbeeld en getuigenis van vermaarde menschen. Door LINDLEIJ MURRAIJ. Naar den zeventienden druk uit het Engelsch vertaald. Een stichtelijk boek voor lezers van alle klassen, en van elke godsdienstige gezindheid. Een Deel kompleet à *f* 3: 60.

Een boek dat zevenmalen herdrukt werd, zal wel geene verdere aanprijzing behoeven.

V. *De Pauzen, als tijdelijke Vorsten en Opperhoofden der Kerk beschouwd*, sedert de vestiging van den H. Stoel te *Rome*, tot het jaar 1822, door Don JUAN ANTONIO LLORENTE, voormalig Geheimschrijver van de Inquisitie, Kanunnik van de Hoofdkerk van *Toledo*, Lid van vele geleerde Genootschappen enz. enz. Uit het Fransch vertaald, door STEENBERGEN VAN GOOR, in twee deelen, eerste deel, met het portret en fac simile des Schrijvers. Het tweede deel is ter Pers.

De, door zijne *Oordeelkundige Geschiedenis der Spaansche Inquisitie*, gunstig bekende Schrijver, werd, om dit werk over de Pauzen, in den strengen winter van 1822, uit *Frankrijk* verbannen. De acht en zestigjarige Grijsaard, bezweek onder de vermoeijenissen van de reis, en den invloed van het barre jaargetij.

Bij de Weduwe J. Allart, in *'s Gravenhage*, zijn van de Pers gekomen, en alom bij de Boekhandelaren in het Koningrijk der Nederlanden, verkrijgbaar:

I. RODRIGO DE GOTH, Koning van *Spanje*, naar het Engelsch van SOUTHEY, gevolgd door Vrouwe KATHARINA WILHELMINA BILDERDIJK; tweede Deel, waarmede dit nooit volprezen Dichtstuk, in de schoonste Nederduitsche verzen, compleet is.

II. B. VERWEIJ, *Christelijk Feestboekje voor Protestanten.* Als een juist pendant van des Schrijvers *Evangelisch Avondmaalsboekje voor Protestantsche Christenen*, zal de Godsdienstvriend ook dit Werkje, voor een even nuttig huisselijk kleinood houden. Van het Avondmaalsboekje heeft het buitengewoon sterke debiet, reeds eenen tweeden druk noodzakelijk gemaakt.

III. H. VAN HEIJNINGEN, *Bijbeloefening over het Evangelie van Lukas*; in twee deelen compleet.

IV. DE GEER en REDDINGIUS, *Handleiding tot het wèl en vruchtbaar lezen van den Bijbel.* Tweede druk.

V. *Nieuwe zedelijke verhalen*, door M. ADRIAAN; tweede en laatste deel.

VI. J. LA LAU, tweetal Sijnodale Leerredenen.

VII. P. VREEDE, *Proeve over de vrijheid des Zeehandels en de waarde der Nationale Nijverheid*; twee stukken compleet.

VIII, C. G. ONTIJD, *De waarde der Koepokinenting*, gehandhaafd en op nieuw aanbevolen aan Ouders en Kunstgenooten, tegen de bestrijding van den *Med. Doct.* A. CAPDOZE.

Bij de Uitgeefster is nog een zeer gering getal Exemplaren voorhanden, van het, in deze dagen, aandachtwaardige werk: *Beschrijving van den Archipel*, volgens de nieuwste waarnemingen opgesteld, door den Ridder KINSBERGEN, waarbij eene groote, zeer uitvoerige kaart van dat belangrijke gedeelte van *Griekenland*.

Bij

Bij W. van Boekeren, te *Groningen*, en verder alom, zijn te bekomen:

I. E. J. GREVE, de Brieven van den Apostel Paulus, met aanmerkingen, 3 deelen in gr. 8vo. in plaats van *f* 7: a *f* 3:20.

II. J. C. BARONESSE DE LANNOIJ, Dichtkundige Werken, 2 deelen met portretten en vignetten, gr. 8vo. in plaats van *f* 5:- a *f* 2:60.

III. P. HUIZINGA BAKKER, Poëzij, met gegr. titels, 3 deelen gr. 8vo in plaats van *f* 4:50 a *f* 2:20.

IV. J. W. C. TENCKINCK, Verhandeling over de uitstorting van den Heiligen Geest, op het Pinksterfeest, gr. 8vo. in plaats van *f* 3:60 a *f* 1:80.

V. Prof. A. IJPEIJ en ACKERSDIJK, Taalkundige aanmerkingen over verouderde en minverstaanbare woorden, in de Staten overzetting des Bijbels, 2 deelen, in plaats van *f* 3:20 a *f* 1:80.

Bij de Boekhandelaars de Wed. J. C. Vieweg en Zoon, te *Nijmegen*, is uitgegeven en algemeen verzonden:

Een Dichtbundel getiteld: *Toonen van verrukking en Weemoed*, uit de jaren der jeugd van C. TEN HOET JZ., met gegraveerde titel en vignet, in netten cartonnen band, de prijs is *f* 3:-

Bij bovengenoemden zijn mede nog eenige exemplaren voorhanden, van de volgende Waterbouwkundige Werken, van Z. Excellentie den Heer Luitenant-Generaal Baron KRAIJENHOFF.

I. *Proeve van een Ontwerp*, tot fluiting van de Rivieren den Neder-Rhijn en Leck, en het storten van derzelver Water op den IJsfel, met vijf zeer groote plano kaarten en platen, en vele Tabellen, in kwarto, a *f* 7:50.

II. *Proeve van een Ontwerp*, tot scheiding van de Rivieren de Waal en de Boven Maas, en het doen afloopen der laatste over hare oude Bedding, het Bergsche Veld, met 6 plano kaarten en platen, en vele Tabellen, in kwarto, a *f* 7:50.

De in deze beide werken voorkomende Kaarten, zijn ook afzonderlijk te bekomen, en wel die van de Waal, Maas en Rhijn, op eene zeer groote schaal gebragt, a *f* 3:60. die van de Rhijn, de Leck en de Waal a *f* 2:30. en die van den IJsfel a *f* 1:10.

De Wed. J. Allart, Boekhandelares in 's *Gravenhage*, heeft het genoegen, te kunnen berigten, dat het *Kunstwoordenboek*, waarvan de Heer P. WEILAND de vervaardiging op zich heeft genomen, nog voor het einde dezes jaars in het licht zal verschijnen. En daar, na het sluiten der Inteekening, nog velen zich als Inteekenaars hebben aangemeld, heeft de Uitgeefster de Inteekening nog opengesteld tot 15 November aanstaande, terwijl zij stellig verklaard, woord te zullen houden, met dit werk, na deszelfs uitgave, niet minder dan met 1 stuiver verhooging per blad verkrijgbaar te stellen. De Inteekening kan tot zoo lang bij de Uitgeefster zelve, en alom bij de Heeren Boekhandelaren geschieden, welke verzocht worden, de namen hunner Inteekenaren zoo spoedig in te zenden, dat de naamlijst vóór of op den 20sten November kan afgedrukt worden. Het werk zal, zoo als bij de Inteekening gemeld is, niet meer, dan één deel van even in de 30 vellen druks beslaan, zoo dat de *prijs* voor een werk van die uitgestrekte nuttigheid, althans bij Inteekening, niemand kan afschrikken.

Bij H. C. A. Thieme, te *Zutphen*, is heden van de Pers gekomen, en alom verzonden:

S. J. M. VAN MOOCK, *Nouveau Dictionaire François Hollandais*, A—L., opgedragen aan den Hoog Edelen Gestrengen Heer Mr. D. J. VAN EWIJCK, Administrateur voor het onderwijs, der Kunsten en Wetenschappen in Nederland. Aan de bewerking van dit woordenboek, is moeite noch kosten gespaard; ook is het het volledigste, het welk ooit in ons Vaderland is uitgegeven, en een onmisbaar werk voor alle beoefenaars en Liefhebbers der Fransche Taal. Het tweede en laatste Stuk, van dit Deel M—Z. wordt den 1sten November uitgegeven; weshalven de Heeren Boekhandelaren, die de namen hunner Inteekenaren nog niet opgegeven hebben, verzocht worden, dezelve in te zenden, met den laatsten October. — De Inteekenings-prijs op elk Stuk is *f* 1 : — : — minder dan de prijs buiten Inteekening.

Bij

Bij den Boekhandelaar J. C. van Kesteren, te *Amsterdam*, is van de Pers gekomen, en alom verzonden:

Manier van Procederen in Burgerlijke Regtzaken, door Mr. W. IJ. VAN HAMELSVELD, tweede deel, met een Register over beide deelen. Met dit tweede deel is dit nuttig en gemakkelijk Handboek, voor de Nederlandsche Praktisijns en bijzonder voor de Jongere, compleet. Het geeft aan dezelve, in hunne eigen taal, eene beknopte en duidelijke verklaring van de *Burgerlijke Regtspleging*, welke zij anders in de Fransche Werken, en bij Fransche Regtsgeleerden, met moeite en vele kosten moeten zoeken. Achter dit deel is door den Schrijver gevoegd, een Naschrift, waarin, behalve eenige bijvoegselen op de beide deelen, nog een algemeen overzigt, over deze thans bij ons gebruikelijke *Burgerlijke Regtspleging*, gegeven wordt. De prijs is *f* 4 : 80. Nog zeer weinige compleete Exemplaren zijn voorhanden, waarvan de prijs is *f* 7 : 80.

Bij den Boekhandelaar J. C. van Kesteren, te *Amsterdam*, is van de pers gekomen en alom verzonden:

SATURNUS, *Gedenkwaardigheden uit den Ouden en Nieuwen Tijd*, 2 deelen, waarvan de prijs is van elk deel *f* 2 : 40.

Dit Werk, hetwelk in zes Rubrieken verdeeld is, kan niet anders dan door deszelfs belangrijkheid en afwisseling, aan het lezend Publiek aangenaam zijn; tot staving daarvan is het alleen noodig, de Rubrieken alhier op te noemen; zijnde: I. Tafereelen en Verhalen, (waarin onder anderen gevonden wordt Inquisitie en Auto-da-fé: onmenschelijke Wreedheden onder den dekmantel van Godsdienst.) II. Levensschetsen. III. Lotgevallen te Water en te Land. IV. Merkwaardige Menschen en Gebeurtenissen. V. Historische Zeldzaamheden. VI. Anekdoten en Karaktertrekken. De Uitgever, vertrouwende dat dit, geheel in den smaak der Keur van Mengelingen (waarvan de zevende Jaargang binnen kort zal uitgegeven worden) geschrevene Werk, bijval zal vinden, heeft het voornemen, om hetzelve 's jaarlijks met een of op zijn hoogst twee deeltjes te vervolgen, waartoe hij van zijnen kant geene kosten zal sparen, ten einde het in belangrijkheid te doen toenemen.

Gallerij van Roomsche Beelden, of de Beeldendienst der Negentiende Eeuw, door J. G. SWAVING, met platen, en verrijkt met een uitmuntend Dichtstuk, van den reeds met roem bekenden GISIUS NANNING, is heden bij de Boekverkoopers *Blussé* en *van Braam*, te *Dordrecht*, van de Pers verschenen en alom te bekomen. Insgelijks, is bij genoemden gereed en verkrijgbaar, de geheel nieuwe druk van J. HOLTROP en STEVENSON, *Engelsch en Nederduitsch*, en *Nederduitsch en Engelsch* Woordenboek, 2 deelen, compleet. Dit Woordenboek, voor de beide Talen, door de bekwaamste Mannen in dat vak, op nieuw bearbeid, aanmerkelijk verbeterd en vermeerderd, en de uitspraak op eene even nieuwe als gemakkelijke en volledige wijze leerende, is thans niet alleen het nieuwste, maar ook het meest volkomene.

Heden wordt bij de Uitgevers uitgegeven en alom verzonden, het zesde deel, No. 4. Van DE PROTESTANT, *Tijdschrift, voor de Evangelische Christenheid, in het Koningrijk der Nederlanden.*

Bij den Boekhandelaar F. Holtkamp, te *Sneek*, is uitgegeven, en bij W. Brave Jr., en verder alom te bekomen.

FENNA MASTENBROEK, *Zedelijke Verhalen uit den Bijbel, of Nieuwe Testament, voor Vrouwen en Meisjes*, tweede deel, met een titel, vignet in carton. *f* 3 : -

dito dito, de twee deelen, *f* 5 : 90.

——————— *Onderhoud voor Huisselijke en Gezellige Kringen*, *f* 3 : 25.

T. E. MEBIUS, *eenige eenvoudige Leerreden*, *f* 1 : 25.

H. W. C. A. VISSER, *Wenken en Onderrigtingen voor Onderwijzers*, *f* — 55.

——————— *Beknopte Beschrijving* van de Armenschool, te *Sneek*, *f* — 30.

——————— *Bijbeloefeningen over den Brief van Paulus aan de Philippensen*, *f* 1 : 80.

Door aankoop Eigenaar van de volgende Werken zijnde, zijn dezelve mede bij bovengenoemden te bekomen.

Merkwaardige Levensgeschiedenis van F. VRIJHEER VAN DER TRENCK, 4 deelen met platen, voor *f* 4 : - in plaats van *f* 9 : -

A.

A. W. KEPHALIDES, *reis door Italie en Sicilien*, twee deelen met kaarten, uitgegeven in 1818 en 1819, voor *f* 3 : 60. in plaats van *f* 9 : -

T. VAN DER GROE, *Tiental Godvruchtige Predikatien*, *f* — : 90.

G. KEULENKAMP, *Bijbelschat of de voornaamste Geschiedenissen van het Oude en Nieuwe Testament*, twee deelen met platen, *f* 1 : 80.

JAKOB CATS, *Spiegel van den ouden en nieuwen Tijd*, met platen, *f* — : 90.

——— *Huwelijk, dat is, het gansche Belijd des Echten Staats*, met platen, *f* 1 : 25.

INHOUD.

BOEKBESCHOUWING.

MENGELWERK.

BOEKZAAL
DER
GELEERDE WERELD,
EN
TIJDSCHRIFT
VOOR DE
PROTESTANTSCHE KERKEN,
IN HET
KONINGRIJK DER NEDERLANDEN:
Voor NOVEMBER 1824.

AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
op den Singel, tusſchen den Blaauwburgwal en
de Bergſtraat, N°. 320.
MDCCCXXIV.

De Prijs is 6 Stuivers

BOEKBESCHOUWING.

GEEN VERDICHTSEL. Een Verhaal, op ware gebeurtenissen gegrond. Uit het Engelsch. Naar den vijfden Druk. Door A. VAN DEINSE, *Predikant te* Oostende *Eerste Deel. Te* Amsterdam, *bij* G. J. A. Beijerinck, 1823. 253 *Bladz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 2 : 10 : —

Dit werkje is van eenen zeer ernstigen aard en inhoud. Het is met een blijkbaar goed oogmerk geschreven. Veel komt er in voor, dat zeer behartigenswaardig is. De inkleeding, want daarvoor blijven wij de schets houden, niettegenstaande den titel, is zoodanig, dat het den welmeenenden Godvreezenden Engelschen Schrijver, aan geene gelegenheid ontbreken kon, om den lezer te zeggen, en te doen opmerken, wat hij noodzakelijk oordeelde. Het is mogelijk, en wij willen het daar voor ook houden, dat de hier voorkomende hoofdpersonen LE FEVRE, DOUGLAS, en WALLIS, naar levendige, en bij den Schrijver bekende modellen, naar wezenlijke, of nog levende, of reeds gestorvene personen geschetst en voorgesteld zijn, en dat de namen slechts veranderd zullen wezen, schoon wij dan nog dit niet tot elke bijzonderheid meenen te moeten uitstrekken. 't Meest is ons, onder de lezing van dit eerste Deel, bevallen, de voorgestelde, ja de levendig geschetste strijd, in het gemoed van LE FEVRE, tusschen goed en kwaad, pligt en neiging, Godzaligheid en zonde. De jeugdige lezer van de zoogenaamde fatzoenlijke wereld, de Jongeling

die zijne voeten in de wereld begint te zetten, nu hij de kinderschoenen uitgetrokken, het ouderlijke huis verlaten heeft, en meer op zich zelven begint te staan, — (en voor dezen zal de Schrijver hier vooral hebben willen werken, —) kan hier, in het ongelukkig voorbeeld van eenen anderen, voorgesteld vinden, hoe men bederven, van tijd tot tijd meer ontaarden en eindelijk zeer laag vallen kan, ook met de beste oogmerken, met een voor Godsvrucht en deugd gevoelig hart, niettegenstaande het ons aan geene middelen, gelegenheden en aandrang ontbreekt, om ons te wachten; wanneer men namelijk niet op zijne hoede is, in zijn verkeer met anderen, als men het waken en bidden verzuimt, niet voor de eerste stappen, op den weg des kwaads, zich wacht en niet zorgt, om meester over *zich zelven* te blijven, en zijne neigingen *door rede* en Godsvrucht te besturen. Hij ziet hier ook, welke de klippen zijn, die men vermijden moet, welke de middelen waarvan men zich behoort te bedienen, en wat men in de gevallen in acht heeft te nemen, wil men niet eindelijk ongelukkig, te schande worden, de diepste vernederingen, door eigene schuld, ondergaan, en jammerlijk omkomen. Had, dit ziet hij hier, een LE FEVRE, de goede beginselen bewaard, waarmede zijn hart vervuld was; toen hij de wereld intrad, — had hij de vermaningen van zijne brave moeder voor oogen gehouden, had hij gehoord, naar den braven RUSSEL en deszelfs goede huisvrouw, bij welke hij eerst inwoonde, en die hem zoo hoog achteden, — had hij de voortreffelijke raadgevingen van zijnen edelen vriend DOUGLAS blijven waarderen, had hij de stem van zijn geweten niet gesmoord, door het zoeken van verstrooijing en het toegeven aan zinnelijke drift; — dan ware hij zoo laag niet gezonken, zoo diep niet ge-

gevallen, zoo ongelukkig niet geworden; wat zou hij dan niet een voortreffelijk, edel, bemind, geacht, gelukkig Jongeling gebleven zijn, en welk een man hebben kunnen worden. Nu daarentegen vinden wij hem hier, aan het flot, aan de wanhoop prijs gegeven, wenschende nimmer weder te ontwaken.

Veilig kunnen wij dan de lezing van dit boek, door den Eerw. VAN DEINSE, voor Neêrlands Jongelingschap overgezet, onze jonge Landgenooten aanprijzen. Ondertusschen mogen wij niet ontveinzen, dat de Schrijver, naar ons inzien, meer bepaald zijne Lezers, voor welke hij eigenlijk wenschte te schrijven, zich had moeten voorstellen. Wij hadden ook wel gewenscht, dat hij zich minder aan overdrijving had schuldig gemaakt.

Het oogmerk, dit herhalen wij te zeggen, is wel edel, maar het is ons toch voorgekomen, dat de Schrijver wat al te gestreng oordeelt, en te veel ten minsten op ééns vordert.

Beter echter zal men ons mogelijk begrijpen, wanneer wij zeggen, dat de Schrijver beter had kunnen onderscheiden; dat, naar onze overtuiging meer menschenkennis van iemand gevorderd wordt, die zulk een werk voor zulke Jongelingen schrijven wil, als wij ons hier als eigenlijk bedoeld moeten voorstellen, om er namelijk waarlijk bij hen doel mede te treffen. Er is in alles zekere maat, en wie te veel wil, vordert somtijds maar weinig. Men moet zorge dragen, dat men de wereld niet misbruike, maar men mag en behoort dezelve toch ook te gebruiken, volgens het Evangelie. Het veilig midden te houden, heeft onze Heer, en hebben zijne Apostelen, ons op eene volkomene wijze geleerd.

Het goede, voorts, van dit werkje roemende, vereenigen wij ons gaarne met den wensch, van den beroemden Hoogleeraar HERINGA, dat menig

een den Opsteller en Vertaler, en allermeest Hem, die de bron van allen zegen is, zal danken voor het nut en genoegen, uit het lezen dezes werks getrokken; en deelen de volgende, wel aandacht verdienende, proeve den Lezer mede:

„ *Vooreerst* dan, breng ik in, tegen het doorgaande lezen van romans, *dat het buitensporige gemoedsaandoeningen veroorzaakt*. Het oogmerk van den romanschrijver is, om belangstelling op te wekken en de driften gaande te maken; en dit oogmerk wordt gemeenlijk bereikt, door de voorvallen en de bedrijvende personen zoo te schetsen, dat de verbeelding opgewonden, en de ziel ten sterkste geroerd wordt. Deze zielsgesteldheid, eenmaal behagelijk zijnde geworden, wordt noodzakelijk; — de begeerte neemt *toe*, naarmate zij bevredigd wordt, tot dat de romanlezer, even als de dronkaard den drank, een ander soortgelijk boek verlangt te hebben."

„ De nadeelen van zulk eene zielsgesteldheid zijn blijkbaar. Waar dezelve gekoesterd wordt, gaat de smaak voor redelijk vermaak verloren; — het verstand en het oordeel worden aan eene verhitte verbeelding onderworpen; — en de verveling, de onafscheidbare gezellin van hevige aandoeningen, spreidt haren verdervenden invloed over de geheele ziel uit. De doorgaande romanlezer voedt zich liever met reuk- en sterke wateren, dan met eene matige en gezonde spijs."

„ En, indien deze aanmerking de *jeugd* geldt, dan is het geval te erger. In de jeugd heeft de verbeelding terughouding noodig, en het verstand beschaving; het onophoudelijk lezen van romans moet derhalve op dien leeftijd zoo gevaarlijk zijn, als het toedienen van prikkende middelen, waar zich alle teekenen van koorts vertoonen."

„ *Ten tweede*, maak ik zwarigheid tegen het door-

doorgaande lezen van romans, *om dat het ons valsche begrippen van de wereld leert vormen.* Offchoon de romanschrijver er zich op beroemt, dat hij „naar het leven teekent," durf ik zeggen, dat zijne beschrijvingen niet meerder het ware leven *afbeelden*, dat de tuinen van *Italie* tot afbeeldsels van andere wereldstreken kunnen dienen, of de portretten in Somersethuis de ware gedaanten van het menschelijk geslacht voorstellen. Hij *ontleent* eerder van het leven, dan dat hij hetzelve beschrijft; en, hoe naauwkeurig hij zijn opstel weet in te rigten, het zal altijd een verkeerden indruk maken. Welk een omslag, zonderlinge voorvallen en rusteloosheid treft men er in aan! het hart moet, op elke bladzijde der geschiedenis, door hoop en vreeze geslingerd worden; terwijl de dagen, de maanden, de jaren des gewonen levens, welke in geregelde pligtsbetrachting en stillen vrede voorbijgaan, naauwelijks opmerking, veel min loffelijke vermelding erlangen."

„Maar het gebeurt dikwijls, dat de voorstellingen uit dit leven niet slechts partijdig, maar ook verkeerd geschetst worden. Men teekent karakters van een zonderling mengsel van ondeugd en deugd. Men beschrijft de gevolgen van driften, welke nogtans niet natuurlijk kunnen genoemd worden. Van beuzelingen maakt men den grootsten ophef; de onwaarschijnlijkste voorvallen voert men in, als behoorden zij tot het dagelijksche leven; terwijl men onaangeroerd laat die gewone lotgevallen, welke den mensch of in eenen afgrond van eeuwigen jammer storten, of tot een paradijs van eeuwige vreugde opvoeren."

„Maar, *ten derde*, mijne voornaamste tegenwerping tegen het lezen van romans is, *deszelfs onzedelijke strekking.* Deze beschuldiging, hoe hard zij luidt, moet, vrees ik, op bijna al de boeken, welke den naam van roman dragen, toegepast

worden. Dit bewerende, neem ik het Nieuwe Testament als den maatstaf der zedelijkheid; en naar dezen maatstaf zullen weinige romans de proef kunnen doorstaan. Wat zullen wij zeggen van geschriften, welke het onderscheid tusschen goed en kwaad weg redeneren, en den onbedachtzamen alzoo op de paden der ondeugd voeren, door dezelve eenen schijn van deugd te geven? Wat zullen wij zeggen van geschriften, welke die voortreffelijke deugden van vlijt, spaarzaamheid en goed overleg met verachting behandelen: terwijl zij den uitbundigsten lof toezwaaijen aan de buitensporigheid, onbezorgdheid en dwaasheid. Wat zullen wij van geschriften zeggen, welke den mensch van stille huisselijke bedrijven afkeerig maken — eene burgerlijke woning als een' kerker afschilderen — en de braafste ouders, of als belagchelijk, of als barbaarsch doen voorkomen? — Wat zullen wij zeggen van geschriften, welke met overdrevene beschrijvingen van zinnelijke vermaken, met dartele voorvallen en ongeloofvoedende gezegden besmet zijn; en welke bijna altijd de liefde, als eene ten eenenmale onwederstaanbare drift, voorstellen? — Wat zullen wij zeggen van geschriften, welke afgunst, hoogmoed, ijdelheid, wraak, eerzucht en haat verdedigen? — van geschriften, welke in sommige gevallen de dronkenschap, de hoererij, de echtbreuk, het valsch spelen, het tweegevecht, het vloeken, het liegen en den zelfmoord met verschooning behandelen?"

„Iemand, der zake onkundig, zou dit gevoelen voor overdreven kunnen houden; maar (gelijk gij misschien weet) hiervan is het er ver af; gemakkelijk kan het bewezen worden, zonder zich op die werken te beroepen, welke als aanstootelijk bekend zijn. Ik geloof voor vast, dat het ter neergestelde alleen uit de schriften van SWIFT, SMOLLETT, STERNE en FIELDING kan bewaarheid wor-

worden; en echter zijn hunne werken de meest geprezene romans, en hunne namen in de hoogste achting bij de wereld!"

„Men kan deze schrijvers niet voorspreken, omdat zij nu en dan eenige goede zedelessen voordragen — *zekere ondeugden*, welke *onfatsoenlijk* zijn, hekelen — en somtijds de uitkomst hunner verhalen eene deugdzame strekking laten hebben. Als ééne ondeugd veroordeeld wordt, om eene andere aan te moedigen; als eene zedeles bij eene wellustige schilderij gevoegd staat; als een verdichtsel, uit eene aaneenschakeling van goddelooze listen bestaande, eindigt met eene koude toespeling op deugd; — dan worden deugd en zedelijkheid schandelijk onteerd, en derzelver aanhaling dient alleen, om de strikken der ondeugd te bedekken!"

Met nog één Deel van gelijke dikte als dit, en dat spoedig volgt, is dit werk kompleet.

Zevental LEERREDENEN *van* J. B. MASSILLON, *Bisschop van* Clermont. *Uit het Fransch vertaald. Te* Rotterdam *bij* J. Immerzeel Junior. 1823. *VIII en* 390 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 3: 12: —

Groot is de roem, dien de Fransche Bisschop MASSILLON, in zijnen tijd, als welsprekend Kansel-Redenaar verwierf, een roem, waardoor hij nog, hoe lang geleden hij ook reeds gestorven is, (hij bloeide in de XVIIde Eeuw,) als een der welsprekendste mannen van zijne Eeuw vermaard is. Zijne schriften doen hem bij het nageslacht voort leven, en nog altoos leest men zijne uitgegevene Leerredenen in het Fransch, met een bijzonder genoegen. De ongenoemde Vertaler, insgelijks met zijne werken zeer ingenomen, heeft

geoordeeld, het Hollandsch Publiek geenen ondienst te zullen bewijzen, met dezelve ook in onze taal verkrijgbaar te stellen, hoopt dat deze zijne onderneming de goedkeuring zal wegdragen, en is dan voornemens dezelve voort te zetten.

Dit Deel, bevat alzoo zeven Leerredenen.

De eerste, handelt over het geluk der regtvaardigen, en heeft tot tekst, *Matth.* V: 4.

De tweede, over den dood van den zondaar, en van den regtvaardigen, en heeft tot tekst, *Openb.* XIV: 13.

De derde, over den algemeenen Oordeelsdag, en heeft tot tekst, *Luc.* XXI: 27.

De vierde, over de rampen en smarten, en heeft tot tekst, *Matth.* II: 6.

De vijfde, heeft tot tekst, *Exod.* III: 3. en is uitgesproken op het Feest der ontvangenis, van de H. Maagd MARIA.

De zesde, *Joan.* I. 23. over het uitstel der bekeering, en

De zevende, naar *Luc.* III: 4. over de zielsgesteldheid, om ter tafel des Heeren te gaan.

Alle deze Leerredenen, hebben eene ongemeene lengte, en kunnen dus in dit opzigt niet als modellen dienen; ook wijken ze van den thans gewonen vorm van zulke Kerkelijke Redevoeringen zeer af. MASSILLON, blijkt minder werk van Schriftverklaring gemaakt, en zich bijzonder toegelegd te hebben, om op de aandoeningen te werken. Hij schildert sterk, en teekent al te levendig, ten minsten naar ons gevoel. Zijne tafereelen ademen, voor Leerredenen althans, te veel kunst, en zijn ook overdreven dikwijls. Al te somber, komen ons zijne teekeningen voor, en zijn bestier kan aanleiding geven, tot eene zwaarmoedigheid, welke althans niet opleidt, tot dankbaarheid aan en vreugde in God. De ware geest van het Evangelie, dat ons leert de wereld

te

te gebruiken, maar niet te misbruiken, leert en leidt niet, gelijk hier geschiedt. Hier en daar, ja, meermalen schijnt zekere Monnikengeest door, die waarlijk niet geschikt is, om ons voor de Maatschappij, en in de zamenleving, te doen zijn, dat de, volkomen voor onze behoeften en betrekkingen berekende, heilige Evangelieleer, evenwel gebiedend vordert. Zulk eene manier van prediken als hier gevolgd is, moge de aandacht trekken, ja, ook hier en daar bewondering en toejuiching verwekken, de ware kunnen wij dezelve voor ons, die met het Evangelie van Gods genade beweldadigd zijn, niet noemen. Zonderling moeten ook aanspraken in het openbaar voorkomen, als deze, welke gelezen wordt, in de vierde Leerrede.

„ Hoe minder, derhalve, uwe tegenspoeden aan die van andere menschen schijnen te gelijken, hoe meer gij die aanmerken moet als de tegenspoeden der uitverkorenen Gods: zij dragen het merkteeken der Regtvaardigen; zij behooren tot die overlevering van zonderlinge rampspoeden, waaruit van den aanvang der eeuwen hunne geschiedenis bestaat. Verloren veldslagen, dan zelfs als de zege ons ontwijfelbaar scheen; onverwinbare steden, die echter bezweken, alleen op het gezigt van onze vijanden; staten en gewesten, die op ons werden veroverd; een Rijk, het bloeijendst van Europa, dat overstelpt werd door alle de rampen, welke God in zijne gramschap over alle de volken kan uitstorten; het Hof in rouw gedompeld, en geheel de koninklijke stam bijna uitgeroeid: zie daar, Sire, wat de Heer in zijne barmhartigheid aan uwe godvrucht spaarde, en de zonderlinge ongelukken, die Hij u voorbereidde, om den voorspoed te louteren van de roemrijkste regering, waarvan onze geschiedrollen gewag maken. De luisterrijke en zonderlinge gebeurtenissen, die in uw leven voor-

voorvielen, maakten u den grootsten Koning, dien het Rijk en zelfs andere Volken ooit op den troon zagen; het zonderlinge der ongelukkige gebeurtenissen, met welke God u bezoekt, zijn, uithoofde van de Christelijke gelatenheid en standvastigheid, met welke wij u dezelve zien dragen, alleen bestemd om u een zoo groote Heilige te maken, als gij een groot koning geweest zijt. Alles moet zonderling zijn in uwe regering, de voor- en tegenspoeden, opdat niets ontbreken zoude aan uwen roem bij de menschen, aan uwe godvrucht bij den Heere. Zijne goedheid had dit treffend voorbeeld toegedacht aan onzen leeftijd."

Hoe vreemd moet niet de taal, en het bestuur hem in de ooren klinken, die alleen het Evangelie gewoon is raad te plegen, als, bij voorbeeld, in de volgende woorden, hier voorkomende, vervat is:

„ Welke onbillijkheid! wat ondank! wees op uwe hoede, o gij ongeloovige ziel, dat de Heere u niet treffe in zijne gramschap; dat Hij uwe driften niet straffe, door u hier beneden alles toe te laten wat dezelve voldoening kan schenken; dat gij dezer tijdelijke tuchtigingen in zijne oogen niet waardig bevonden wordt; dat Hij u niet beware voor den dag zijns oordeels en zijner wrake; en dat Hij u niet behandele als die ongelukkige slagtoffers, welke men met bloemen versiert, verzorgt en vet mest, alleen, omdat men hen tot een offer bestemt, en het staal, dat hen kelen, het brandhout, dat hen verteren zal, reeds op het altaar gereed ligt. Hij is verschrikkelijk in zijne geschenken, even als in zijnen toorn; en daar het misdrijf moet gestraft worden, of door voorbijgaande kastijdingen hier beneden, of door eeuwige pijnen na dit leven, kan in de oogen des geloofs niets ijsselijker wezen, dan zondaar te zijn, en op aarde gelukkig te leven."

„ Groo-

„ Groote God! het zij dus mij aan deze zijde mijns grafs de tijd uwer wrake! en daar mijne overtredingen niet ongestraft kunnen blijven, haast u, o Heere, om uwer regtvaardigheid voldoeninge te geven. Hoe meer Gij hier beneden mij spaart, hoe meer Gij mij een verschrikkelijk God zult schijnen, die mijnen kwijtbrief niet teekenen wilt voor eenige vlugtige bitterheden, en wiens gramschap alleen door mijne eeuwige rampzaligheid kan bevredigd worden. Hoor niet langer den kreet mijner droefheid, en het gejammer van een hart, dat bedorven en onbekend is met zijne waarachtige belangen. Ik wraak, o Heere, die maar al te menschelijke zuchten, welke mijn treurige toestand mij nog dagelijks afperst; die stoffelijke tranen, welke de droefheid mij zoo menigmaal voor uw aangezigt doet schrijen. Verhoor toch de smeekingen niet, die ik steeds tot U opzond, om het einde te zien van mijn lijden: ga liever eerder voort met U hier beneden eene volkomen voldoening te verschaffen: behoud niets voor die ontzettende eeuwigheid, waarin uwe straffen zonder einde en zonder mate zullen zijn. Maar ondersteun mijne zwakheid; en als Gij bitterheden op mijn leven uitstort, vergeet dan ook niet die genade er op uit te storten, welke vertroost en het bedrukte hart met zoo veel woeker schadeloos stelt."

Men moet zeker iets toegeven aan den tijd, de omstandigheden, de vorming en de Stellingen van het Kerk-Genootschap, van onzen Schrijver; maar het geen waarlijk verkeerd is, kan daarom niet goedgekeurd worden. Voor dezulken die zich ligtelijk zouden laten diets maken, dat men bij de zoogenaamde Moederkerk alleen waren troost vinden kan, terwijl de Protestantsche Christen-Leeraars, alleen raden en bidden kun-

kunnen, kan het welligt tot een behoedmiddel dienen, hier van den Bisschop te hooren:

„ Ja, M. B., de rampzalige, die zich altijd had verhard in zijne buitensporigheden; zich altijd gevleid dat er slechts een gunstig oogenblik, een gevoel van berouw tegen den dood vereischt werd om Gods toorn te bevredigen, wanhoopt dan aan zijne goedertierenheid. Vruchteloos dan hem zijne eeuwige barmhartigheden voorgehouden; hij beseft, hoe hoogst onwaardig hij dezelve is; vruchteloos tracht de Bedienaar des altaars hem in zijne verslagenheid op te beuren, door hem den schoot der Goddelijke goedertierenheid te openen; deze vertroostingen treffen hem weinig; omdat hij wel beseft, dat de liefde der Kerk, die, offschoon nooit aan het heil harer kinderen wanhopende, echter geene verandering teweeg brengt in de geduchte besluiten der Goddelijke regtvaardigheid; te vergeefs belooft hij hem de kwijtscheldding zijner zonden, eene heimelijke en verschrikkelijke stem roept inwendig hem toe: dat er geen heil is voor den goddelooze, en dat er niet te rekenen valt op eene hoop, welke men veel eerder slechts geeft om zijn lijden te verminderen, dan wel uit overtuiging; te vergeefs vermaant hij hem, zijne toevlugt te nemen tot de hulpmiddelen, die de godsdienst den stervende aanbiedt: hij beschouwt dezelve als die hopelooze middelen, welke men waagt als er niet meer te hopen is, en die men veeleer toedient tot vertroosting der levenden, dan tot nut van den genen, die sterft. Men roept de Dienaren van Jezus Christus, om hem in dit laatste uur te ondersteunen; doch al wat hem overschiet, is, heimelijk derzelver lot te benijden en de rampzaligheid van het zijne te versoeijen. Men legt hem de woorden der H. Schrift en des Koninklijken boetelings in den mond; en hij be-

ſeft wel dat zijn hart deze Goddelijke uitboezemingen wederſpreekt, en dat woorden, door eene gloeijende godvrucht en een volkomen berouw ingegeven, niet pasſen aan éénen zondaar, verrast gelijk hij in zijne overtredingen. Men verzamelt bij zijn bed zijne vrienden en bloedverwanten, om zijnen laatſten ſnik te ontvangen; doch hij wendt de oogen van hen af, omdat hij in hun midden de herinnering zijner zonden beſpeurt. De Dienaar der Kerk vertoont hem een ſtervend God-mensch; en dit voorwerp, dat zoo vertroostend, zoo geſchikt is hem vertrouwen in te boezemen, verwijt hem onhoorbaar zijne ondankbaarheid en het onophoudelijk misbruik van zijne genade. Middelerwijl nadert de dood; de Priester tracht door de gebeden der ſtervenden het levensoverſchot te ſteunen, dat hem nog bezielt; *vertrek, Christelijke ziel!* ſpreekt hij."

Dit moest de Naaldwijkſche Notaris LE SAGE TEN BROEK eens lezen!

Onder allen, heeft ons de zesde Leerrede, 't meest bevallen. 't Is waar, ook deze is veel te lang, ook zij is wel wat overdreven, maar zij bevat toch ook vele belangrijke wenken, doelmatige waarſchuwingen en doet, door verſchillende wel ontwikkelde redenen, gevoelen, hoe dwaas de mensch handelt, met zijne bekeering uit te ſtellen, en dat de uitvlugten en verontſchuldigingen, ter verdediging van het uitſtel in 't midden gebragt, inderdaad geene waarde hebben, dat ze ijdel zijn. Zie hier een ſtaal:

„ Gij zegt ons derhalve, in de eerſte plaats, dat gij u bekeeren zoudt, indien gij het geloove hadt, en zoo gij wel overreed waart van den godsdienst, maar dat het geloof eene gave Gods is, dat gij het van Hem alleen verwacht, en dat zoodra Hij u hetzelve zal geſchonken hebben, het u weinig moeite zal kosten u te bepalen, en een

aan-

aanvang met uwe bekeering te maken. Eerste voorwendsel: men mist het geloof nog, en het staat alleen aan God, hetzelve te geven."

„ Ik wil u voor het tegenwoordige niet vragen, hoe gij dan dit zoo kostelijk geloof moogt verloren hebben? Gij hadt het in uwen Doop ontvangen; eene Christelijke opvoeding had het in uw hart onderhouden; het was met u opgegroeid; het was eene onschatbare gave, welke de Heere u had toevertrouwd, door u uit zoo vele ongeloovige volkeren uit te kiezen, en u, toen gij den schoot uwer moeder verliet, met het zegel des heils te stempelen. Wat hebt gij dan toch gedaan met deze gave Gods? wie heeft dit teeken der eeuwige verkiezing van uw voorhoofd weggevaagd? Is het niet de ongeregeldheid der driften, en de verblinding, die daarop als billijke *kastijdingen* gevolgd zijn? Twijfeldet gij aan het *geloof uwer vaderen*, eer gij tot ontucht en losbandigheid vervielt? Zijt gij zelf het niet, die deze hemelsche fakkel, welke de Kerk, bij uwe wedergeboorte, u in de hand gaf, om u, door de duisternissen en gevaren des levens, tot gids te verstrekken, in den modder der zonde uitdoofdet? Waarom wilt gij dan aan God uwe verkwisting van zijne genade wijten? Het staat in zijne magt, zijn eigen geschenk van u terug te vragen; u rekenschap te doen afleggen van de aan u vertrouwde gave; u te zeggen: onregtvaardige en ondankbare dienstknecht, wat had ik voor anderen gedaan, dat ik niet gedaan heb voor u? Ik had uwe ziele versierd met de gave des geloofs en met het merkteeken mijner kinderen: gij hebt deze kostbare parel weggeworpen voor onreine dieren; gij hebt het geloof en het licht uitgedoofd, hetwelk ik u had ingeschapen; ik heb het uwes ondanks langen tijd in uw hart bewaard; ik heb het gered uit de zondige pogingen, die gij aanwendet om het

het ge-verfmoeten, wijl het lastig was gewonden aan uwe ongeregeldheden; gij weet wat moeite het u gekost heeft om het juk des geloofs af te schudden, en daar te komen, waar gij thans u bevindt: en deze verschrikkelijke toestand, welke de regtvaardigste straf uwer zonde is, zou thans hare eenige verontschuldiging zijn? En gij zegt, dat het aan u niet ligt, gebrek aan geloof te hebben, omdat zijn bezit niet zou afhangen van den mensch, — gij, die zoo vele moeite gehad hebt om het op den bodem uwer ziele uit te roeijen? En gij wendt voor, dat ik u hetzelve behoor te geven, als ik wil dat gij mij dienen zult, ik, die het u terug vraag, en zoo vele reden heb mij te beklagen, omdat gij het verloren hebt? Treedt in het gerigt met uwen Heere, en regtvaardigt u, zoo gij Hem iets kunt antwoorden."

„ Laat af dan u zelven te misleiden, en te verwachten hetgeen gij reeds bezit. Ach! het is niet het geloof, dat u ontbreekt; het is de wil tot vervulling der pligten, die het u voorschrijft; het zijn niet uwe twijfelingen, die u wederhouden, het zijn uwe driften. Gij kent u zelven niet; gij zijt blijde u diets te maken, dat het u aan geloof hapert, omdat dit voorwendsel, hetwelk gij tegen de genade opwerpt, minder vernederend voor de eigenliefde is, dan dat der schandelijke ondeugden, die u wederhouden. Maar klimt op, o menschen! tot de bron; uwe twijfelingen worden alleen uit uwe ongeregeldheden geboren: regelt dus uwe zeden, en het geloof zal u langer niets dan zekers en vertroostends schenken; weest ingetogen, matig en kuisch, en ik sta u borg voor het geloof dat gij waant verloren te hebben; leeft wel, en het gelooven zal u geen moeite meer kosten."

Uit dit en de overige aangevoerde stalen, kan de lezer wel opmaken, dat deze Leerredenen, als van eenen Roomsch Geestelijke opgesteld, in

ernst en stijl zich bijzonder onderscheiden, dat de Bisschop zich op eene tevens duidelijke en krachtige manier heeft weten uit te drukken, dat hij, naar zijne mate van verlichting, getrouw heeft zoeken te spreken, en met zekere voorzigtigheid eene opregtheid weten te vereenigen, waardoor hij ook voor de aanzienlijksten en magtigsten der aarde sprak, wat hij meende te moeten spreken. Voor Roomsch Katholijke Christenen, die hun *Ave Maria*, nog gewoon zijn te bidden, en Feesten te vieren, op de Ontvangenis van de H. Maagd MARIA, op Allerheiligen, Allerzielen enz. enz., bij welke men op het lezen des Bijbels niet gewoon is aan te dringen, gelooven wij dus, dat de Hollandsche Vertaler een goed werk verrigt heeft, met deze Overzetting. Zij zullen er immers zeker wel wat uit leeren kunnen, ook behalve het opzamelen van de blijken der wezenlijke vorderingen, *die wij* len de Bisschop ook hier blijkt, in den Kanselstijl, gemaakt te hebben. Maar zulke Christenen, die de Leerredenen kennen, bij voorbeeld van eenen MUNTINGHE, VAN DER PALM, CLARISSE, KIST, SIJGERSBEEK, STUART, DERMOUT, en vele andere onzer ook in deze beroemde mannen, zullen er geene behoefte aan gevoelen, en ze zeker ook met weinig wezenlijk genoegen lezen.

Het blijkt over duidelijk, dat de man, met al zijnen ijver en begaafdheid, toch het Evangelie nog niet regt kende, en hoe kan dus zijn bestuur waarlijk Evangelisch zijn. Mogt de zuivere kennis van de waarheid die in CHRISTUS is, ook in *Frankrijk* meer doorbreken, en mogt men tot dat einde van tijd tot tijd bekwame mannen werkzaam zien, met het overzetten en verspreiden van de werken onzer voortreffelijke Hollandsche Kansel Redenaren in de Fransche taal! Daar was waarschijnlijk wel iets goeds van te verwachten.

Zes-

Zestal LEERREDENEN *bij bijzondere gelegenheden. Door* H. T. ROSKES, *Predikant eerst te* Nieuwkoop, *thans te* Thamen aan den Amstel. *Te* Leijden, *bij* A. van Benten, 1824. *XXIV en* 251 *Bladzz. In gr°* 8*vo. De prijs is f* 2 : 4 : —

Met een vrij uitvoerig Voorberigt aan het hoofd, heeft de Eerw. ROSKES, deze zijne Kerkelijke Opstellen de wereld ingezonden, waarin hij niet alleen den Lezer verslag doet, van de gelegenheden bij welke deze Leerredenen ontstaan en uitgesproken zijn, en van zijn oogmerk met de uitgave, maar ook derzelver inrigting eenigzins verdedigt, over de spelling van sommige woorden spreekt, en aanleiding schijnt te willen geven om te doen zien, dat hij, in de Kritiek van het Oude Testament, niet geheel vreemdeling is. Hij zal gedacht hebben: *Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter*, en geheel zonder voorbeeld is zulks ook niet.

De eerste Leerrede, heeft tot Tekst *Openb.* II: 2*a. Ik weet uwe werken*, en is uitgesproken bij de aanvaarding van het Predik-Ambt te *Nieuwkoop*, en beschouwt eerst den aard der weldadige kennis onzes Heeren, omtrent de gesteldheid van Christen-Leeraars en Gemeenten, en daarna den invloed, welke deze op ons allen hebben moet, waarna eenige aanspraken volgen.

De aanleiding tot de tweede, hier voorkomende Leerrede, heeft 's mans herstelling gegeven, uit eene gevaarlijke ziekte. De Tekst is *Ps.* CXVI, dezelve wordt hier waar het noodig scheen toegelicht, en vervolgens zijn er eenige gevolgen uit afgeleid, waarvan de Leeraar een nuttig toepasselijk gebruik gemaakt heeft.

De derde Leerrede, over *Rom.* XIII: 12. was te voren reeds afzonderlijk door ROSKES, in het

licht gegeven, in het jaar 1817. Met eenige veranderingen dezelve op het Pinkſterfeeſt van 1822 weder gehouden hebbende, vond de Opſteller goed, haar ook in dezen bundel op te nemen. Daar hij dezelve toen (in 1817) zonder naam uitgaf, en zij wel ſchijnt ontvangen te zijn, hebben wij daar op zich zelve niets tegen aan te merken, te minder, daar zulks voorheen meermalen, door publieke Schrijvers geſchied is. Ook vinden wij het niet geheel ongepast, om ter gelegenheid van het Pinkſterfeeſt, eene Predikbeurt te beſteden, om de gedachtenisviering van de grondlegging des Chriſtendoms, gepaard te doen gaan, met de herinnering aan de gezegende Kerk-Hervorming in de XVIde Eeuw; waartoe de gekozene Tekſt, ook wel gebezigd kan worden. Evenwel had, onzes erachtens, de hier voorkomende Leerrede daarover, eene *nieuwe* bewerking noodig gehad, om tot dat einde te ſtrekken. De groote Pinkſter-gebeurtenis is er bijna geheel in vergeten, en dat mag toch waarlijk bij zulk eene plegtige gelegenheid, als het Chriſten-Pinkſter-Feeſt oplevert, het geval niet zijn. Wij hopen, dat ROSKES zelf dit ook gevoelen zal, zonder dat wij daar verder op drukken.

Over I *Chron.* XXIX: 5*b.* handelt de vierde Leerrede, uitgeſproken, om tot deelneming van milde giften op te wekken, tot en in het bouwen der Kerk te *Nieuwkoop*. Dat deze preek veel te lang is uitgevallen, heeft ROSKES zelf gevoeld, maar waarom dan van het geſchiedkundige niet een groot gedeelte weggelaten, dat hier veel korter medegedeeld had kunnen zijn? Mogelijk echter behoort deze tot die opſtellen, van welke hij getuigt, in de Voorrede, dat hij ze niet op het papier heeft kunnen brengen, dan nadat hij dezelve had uitgeſpro-

sproken. Eene gewoonte, die wij echter zoo min mogen goed keuren, als wij het den jongen Leeraar sterk durven aanraden, om, nadat hij eene behoorlijk geschrevene Leerrede, heeft uitgesproken, dezelve naderhand nog eens te bewerken, en te verbeteren.

Maar gesteld, dit is het geval met deze Leerrede geweest, dan kunnen wij ons niet begrijpen, hoe wij in dezelve, nu zij gedrukt is, nog lezen kunnen, ter opheldering van 2 *Sam.* VII: 8. — „ Gij zijt de man niet, dus laat hij zich hooren, gij zijt de man niet, dien Jehova zich verkiest, om hem een Heiligdom te stichten. Ontspruit uwe bedoeling wel uit het regte beginsel? Of gaan met dezelve althans geene verkeerde bijoogmerken gepaard? Vergeet niet, o David! uw akkerleven, uwe veldhut, en de kudde uws vaders, met moeite en zorg door u geweid! Zie van uw voornemen af, en laat, bij uw sterven, de vervulling van uwen wensch aan een uwer kinderen achter. Hem, wien de taak van den tempelbouw op hoogen last zal worden aanbevolen, hem zal Gods liefde vergezellen. Hij zal voorspoedig zijn, rijkeren zegen ontvangen dan gij."

Deze waarlijk ongelukkige opvatting zou, dunkt ons, bij eene nadere herziening, niet hebben kunnen blijven staan. Men vergelijke *vs.* 18. en 1 *Kon.* V: 3. waar men lezen kan, dat SALOMO de reden beter gevat had, vergel. met 1 *Kron.* XXII: 8. en XXVIII: 3, naderhand ook door ROSKES hier aangehaald. Alles doet ons zien, dat DAVID de *beste bedoelingen* had, met eenen Tempel Gods te stichten, en daarom was hij niet alleen zoo verblijd, van God de verzekering te ontvangen, dat dit door zijnen Zoon SALOMO geschieden zou, maar daarom verzamelde hij ook met zeer veel ijver en opoffering, alles wat daartoe kon dienen, en wekte er dezen zijnen Zoon zoo vaderlijk Godvruchtig toe op.

Het geen hier twintig bladzijden beslaat, had tot twee wel gereduceerd kunnen zijn, en wel zoo, dat er de Leerrede eer bij gewonnen, dan verloren had. Met genoegen lazen wij er het overig gedeelte van, waarin ROSKES duidelijke bewijzen geeft, van zijnen heiligen ijver voor de goede zaak, en van zijne bekwaamheid, om met een goed gevolg op zijne hoorderen te werken.

De nu hier nog volgende, vijfde en zesde Leerredenen zijn, de eerste uitgesproken, in het oude Kerkgebouw, toen men het den volgenden dag reeds zou beginnen af te breken, en de andere de eerste geweest, welke in de nieuwe Kerk gehouden is. Zeker zou men als opstel, in de eerste, over 1 *Sam.* VII: 12*b*. gaarne meer eenheid aantreffen, ook kon, wanneer de tekst gelukkiger gekozen ware, daarvan meer naar het doel gebruik zijn gemaakt. Eene en andere vergelijking, bij voorbeeld, op bladz. 173, zoo heb ik dan vrijheid u toe te roepen, met JOANNES: *Kinderkens, het is de laatste ure*, kan men hier niet gelukkig gekozen noemen. Evenwel is deze rede met veel ernst en zalving gesteld, raakt verscheidene belangrijke, en bij zulk eene gelegenheid zeer voegende punten aan, spreekt tot het gevoel der toehoorders, en verdient van dezen kant veel lof. Gelukkiger is de keuze van *Ps.* XXVI: 8. tot tekst voor de laatste Leerrede. Naar aanleiding daarvan en van de gelegenheid zelve, stelt ROSKES het huis des Heeren voor, 1.) als eene geschikte vergaderplaats tot verheerlijking van God, 2.) als eene verkiesselijke leerschool van kennis en deugd, 3.) als eene voortreffelijke kweekplaats van broederlijke liefde, en 4.) als eene aangename rustplaats, ter verpozing van de zorgen des levens, en wekt alzoo de gemoederen overtuigend op, om met den Dichter in te stemmen, en vol gevoel uit te roepen: Hoe lief heb ik, ô Heer! het ge-

bouw

bouw voor uwen dienst gesticht! In de aanspraken tot besluit, hadden wij meer vuur en leven verwacht, over het geheel heeft ons echter deze Leerrede zeer goed behaagd. Zij is regt doelmatig, en doet zien wat men van den Eerw. ROSKES verwachten mag, wanneer hij zich tot het opstellen zijner Leerredenen genoegzamen tijd zal gunnen. Met genoegen voegen wij hierbij, dat ROSKES zijnen stijl niet verwaarloost, en zich op zulk eene wijze doorgaans uitdrukt, als dat op den Kansel voegt. Zijn stijl is zonder plat of gemeen te zijn, evenwel voor ieder een, ook voor den eenvoudigsten, verstaanbaar. Uit den inhoud van alle deze Leerredenen blijkt ook, dat ROSKES met ernst predikt, en de waarde van het Evangelie, en van deszelfs verkondiging, voor oogen houdt. Hij bevlijtige zich dus verder, make van zijnen tijd, van zijne kunde, gelegenheid en talenten een Christelijk gebruik, en wij twijfelen niet, of wij zullen, wanneer hij eens weder Leerredenen mogt uitgeven, dezelve aanmerkelijk beter bevinden, en sterker aan kunnen prijzen.

MUSEUM van Beroemde Protestanten. Of Karakterschetsen en geschied- en letterkundige Berigten van de, zich in de geschiedenis van de hervorming en het protestantendom het meest onderscheiden hebbende, personen. Oorspronkelijk in het Fransch zamengesteld door onderscheidene Geleerden. En in het licht gegeven door den Heer G. T. DOIN. *Tweede Deel. Eerste Afdeeling. Te* Amsterdam, *bij* J. G. Bentinck, 1823. 217 *Bladz. In gr. 8vo. De prijs is f* 2 : 10 : —

Reeds te voren, bij de Beschouwing der twee Af-

Afdeelingen van het eerste Deel (1), den Lezer bekend gemaakt hebbende, met de strekking van de oorspronkelijk in het Fransch geschreven werk, behoeven wij daarover nu niets te zeggen. Met hetzelfde doel en in dezelfden geest, worden, in dit tweede Deel, eerste Afdeeling, geschetst, en ook in steendruk de Portretten geleverd.

1.) Van GUSTAAF WASA, dien beroemden Zweedschen Vorst, die, in de eerste helft der XVIde Eeuw, eene reeks van overwinningen besloot, met den val van den Tiran CHRISTIAAN II., en het herstel van de Godsdienstige Vrijheid in zijn Vaderland, naar het Evangelie.

2.) Van J. OECOLAMPADIUS, een zeer werkzaam tijdgenoot van ZWINGLIUS, wiens bijzondere vriend hij was, aan wien hij zoo gehecht was, dat hij deszelfs dood vernomen hebbende, zigtbaar afnam, en geene twee maanden later, op eene zeer voorbeeldige en vertroostende wijze, den geest gaf, den eersten van Wintermaand, des jaars 1531.

3.) Van LOUIS DE BERQUIN, wiens afbeelding men niet gevonden heeft, en van JACQUES LEFEVRE D'ETAPLES; beide wel minder bekende namen, maar wier ijver voor de goede zaak der Hervorming, daarvoor uitgevoerde werkzaamheden, en daarom ondervondene lotgevallen, hen deze onderscheiding wel waardig gemaakt hebben.

4.) Van WILLEM FAREL, den voornaamsten Stichter van de Geneefsche Kerk, die eenen zoo wezenlijken dienst aan *Geneve* bewees, door CALVINUS over te halen, om zich in die Stad neder te zetten, en aldaar en in de omstreken, met hem het gezegend werk der Hervorming te bevorderen, naar en door het Evangelie. Naderhand te *Neufchatel* werkzaam, begaf hij zich

(1) Zie Boekzaal voor November 1823, bladz. 564.

zich in 1564, voor de laatstemaal, naar *Geneve*, om van zijnen vriend, den stervenden CALVIJN, afscheid te nemen, en voleindde zelf zijnen Christelijken loopbaan te *Neufchatel*, reeds in het volgende jaar, in den ouderdom van 69 jaren.

5.) Van PIETER VIRET, ook een groot vriend van FAREL, wien hij, na eerst door hem op den regten weg gebragt te zijn, al spoedig evenaarde, in de onvermoeide en onbezwekene pogingen, ter wezenlijke verlichting van hunne medemenschen, en om hen door CHRISTUS te bekeeren tot God. Twee en twintig jaren lang, predikte hij in de Stad *Lausanne* CHRISTUS, vervolgens te *Geneve*, en ook, hoe zeer reeds verzwakt, ook door verfoeijelijke pogingen ten zijnen verderve in het werk gesteld, in 1562 te *Nismes*; (in onzen tijd ook, door de helaas daar aangevoerde wreede vervolgingen tegen de braafste Christenen, maar al te berucht geworden,) later te *Lijon*, en eindelijk te *Orthes*, waar hij in 1571 overleed. Met regt vindt men hier het getuigenis van TH. BEZA aangehaald, luidende:

„*Farel*, onderscheidde zich door eene buitengewone grootheid van ziel en door zijne heldhaftige gevoelens; zijne donderende stem deed zijne toehoorders beven, en zijne gebeden waren zoo innig, dat zij de harten als het ware ten hemel opvoerden; *Viret* predikte met eene zoo zoetvloeijende en zoo innemende welsprekendheid, dat niemand in staat was om de aandacht zijner hoorders af te breken; bij Calvinus was elk woord eene zinspreuk, en op wezenlijke kunde gegrond; hoezeer de gaven, hun van den hemel geschonken, waren zoo verwonderlijk, dat er, zoo mij menigmaal voor den geest kwam, tot een' volmaakt herkleeraar niets anders zoude noodig zijn, dan de vereeniging der onderscheidene hoedanigheden, welke elk dezer dienaren

„ Gods tot zijn deel had, in eenen enkelen persoon."

6.) MARGARETHA VAN VALOIS, bekend onder den naam van MARGARETHA VAN FRANKRIJK, van ORLEANS, en van ANGOULÊME. Eene edele Vorstin, die met veel menschlievendheid, verstandige en vredelievende bedoelingen, een helder verstand, en eene standvastige deugd, al het aangename paarde, eener beminnelijke Vrouw. Een betooverend verstand, eene verrukkelijke scherpheid, al de bevalligheden, en al het vernuft van hare Kunne, zegt de Schrijver hier, deden haar bij den eersten aanblik aller harten winnen. Zij ontving den bijnaam van de *tiende Muse*, en de *vierde Gratie.*

7.) Van CLEMENT MAROT, dien vermaarden Franschen Dichter, van wien zoo vele Anekdoten in omloop zijn. Nooit verzaakte *hij wel* geheel den Katholijken Godsdienst, om de Protestantsche Leer openlijk te belijden, maar met ware liefde voor de waarheid bezield en vol ijverig in de verdediging van al wat regtvaardig en goed was, wist hij de beweegredenen te waarderen, door welke de Hervormers zich aangespoord vonden, en offerde hij zijne rust en zijn vermogen op, aan de zucht, om de, tegen de zuivere Leer des Evangelies, zoo zeer strijdige ondeugden der Geestelijkheid, en de altoos met den voortgang der verlichting worstelende vooroordeelen, te keer te gaan.

En 8.) Van RENÉE VAN FRANKRIJK, Hertogin van *Ferrare*, Dochter van den Franschen Koning, LODEWIJK XII, wiens nagedachtenis alle weldenkende Franschen zegenen moeten. De korte schets hier, van haar karakter, geloof, handelwijze, daden en lotgevallen gegeven, wordt op deze merkwaardige manier geëindigd: zoodanig waren de ongelukken, en de deugden eener

Vor-

Vorstin, wel waardig den eersten rang te bekleeden, onder de Vrouwen, die het meest tot den luister van *Frankrijk* hebben toegebragt.

Wij verklaren, dat deze karakterschetsen zeer verdienen gelezen te worden, en de daarin voorkomende aanmerkingen, doorgaans ter zake en juist zijn. De Schrijvers, blijken uit goede bronnen geput te hebben, en voor hunne taak wel berekend te zijn. In eenen tijd, waarin men ons de weldaden der Hervorming wel zoude willen doen vergeten, en de edele Hervormers, in een min gunstig licht plaatsen, komt zoodanig een werk wel te pas. Als een aanleiding te meer, om deze lettervrucht aan te prijzen, kunnen wij hier nog bijvoegen: dat de hier geleverde schetsen en teekeningen, wel en onpartijdig gesteld zijn, en zonder zoodanige aanmerkingen, die soms alleen strekken om te verbitteren, in stede van te verbeteren.

Van de vervolgen hopen wij, ter zijner tijde, ook verslag aan onze lezers te doen.

Evangeliesch AVONDMAALS BOEKJE *voor Protestantsche Christenen. Door* B. VERWEIJ. *Te* 's Gravenhage, *bij* de Wed. J. Allart *en* Comp. 1823. *VIII en* 236 *Bladzz. In kl.* 8*vo. De prijs is f* 1 : 5 : —

„Onder de godsdienstige verrigtingen, (zoo schrijft de Eerw. VERWEIJ in het Voorberigt,) waartoe men zijn gemoed, op eene ernstige wijze, stemmen moet, behoort, volgens de overtuiging van elken weldenkenden Christen, bijzonder het Avondmaal des Heeren. Van hier dan ook de duidelijk verklaarde begeerte van velen, om zich, ter voorbereiding tot deszelfs waardig gebruik, te bedienen van zoogenoemde Avondmaalboekjes, of

Hand-

Handleidingen, behelzende Gebeden, Overdenkingen en Zielsverheffingen. In vroegere tijden vond men dezelve in de meeste vaderlandsche huisgezinnen, en misschien is de voornaamste reden, waarom zij daar in onbruik geraakten, wel gelegen in de verandering van den stijl en te groote omslagtigheid van de meeste."

„Opgewekt door het vereerend aanzoek der Uitgevers, waagde ik het, naar de mij voor den geest zwevende en bij velen geopenbaarde behoefte, in den tegenwoordigen meer kieschen stijl, zoodanig beknopt, duidelijk en eenvoudig opstel te vervaardigen. Met volle overtuiging schreef ik het in den echt Evangelischen, Christelijken toon, en in dien geest, dat er voor Protestanten, in het algemeen, voedsel in te vinden is, en het tot onderlinge liefde en vrede bevorderlijk zal kunnen zijn."

Het Boekje, heeft vijf Afdeelingen, de eerste behelst, twaalf Stichtelijke Bespiegelingen en Gebeden, ter voorbereiding van het gebruik des H. Avondmaals, de tweede, tien voor de toenadering tot het H. Avondmaal, de derde, elf na het bijwonen van het H. Avondmaal, de vierde, tien Algemeene Overdenkingen over het Avondmaal, en de vijfde, zeven en twintig Gezangen, toepasselijk op de bediening van het H. Avondmaal, overgenomen uit de Evangelische Gezangen, den Amsterdamschen Bundel, bij de Lutherschen in gebruik, den Haagschen en Rotterdamschen Bundel, bij dezelfden, — de Gezangen bij de Doopsgezinden in gebruik, den Grooten Bundel, — Leijdschen en Zaandamschen Bundel, — en den Haarlemschen Bundel.

De Eerw. VERWEIJ, heeft alles voorzigtiglijk vermijd, wat aanleiding geven kan, om de verdeeldheid onder de Protestantsche Christenen te voeden, en ook wat dienen kan, om de ver-

keer-

keerde, hier en daar nog wel in zwang gaande gevoelens, omtrent het H. Avondmaal, te versterken. Hij heeft deze eenvoudig schoone plegtigheid uit verschillende oogpunten voorgesteld, en doet opmerken, hoe men in onderscheidene betrekkingen en omstandigheden daaruit wezenlijk voedsel voor verstand en hart erlangen, en genieten kan. Wij gelooven dus, dat hij met dit eenvoudig Christelijk Boekje, aan velen eenen aangenamen dienst bewezen heeft, en hopen, dat het hier en daar ook zulke werkjes verdringen zal, die, hoe wel gemeend ook, evenwel dikwerf door derzelver duisterheid, verkeerd begrepen worden, en of aanleiding geven, tot onvoegzame gevoelens, of in zekere steile en van het Avondmaal afschrikkende begrippen versterken.

Iets ter proeve willende mededeelen, is ons het volgende daartoe niet ongeschikt, als eenigzins kenmerkende, voorgekomen.

HET AVONDMAAL EENE GEMEENSCHAP MET JEZUS.

„ Indien wij ons niet laten ontrusten door menschelijke misvattingen, noch afwijken van den eenvoudigen, voor ieder nederig gemoed verstaanbaren zin der Apostolische verzekering: *De drinkbeker der dankzegging, is die niet eene gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood, dat wij breken, is dat niet eene gemeenschap des ligchaams van Christus?* I COR. X. 16., zoo zullen wij in het Avondmaal eene zeer hooge bedoeling erkennen, en deze heilige plegtigheid niet verlagen tot den vorm of het stoffelijke van eenen gewonen maaltijd. De christelijke vrijheid staat ons toe, om, over de *wijze* der gemeenschap met den Heer JEZUS CHRISTUS, zijne bijzondere overtuiging te volgen, indien dezelve niet hinderlijk is aan die *geestelijke* vereering van God en van zijnen eeniggeboren' Zoon, welke het Evangelie

zoo

zoo heilig inscherpt. Er is inderdaad eene gemeenschap met CHRISTUS, en deze wordt, in eenen hoogen zin, door het Avondmaal aangeduid niet alleen, maar ook in hetzelve geoefend. De Zaligmaker zelf sprak van de naauwste vereeniging zijner vereerders met Hem, onder het beeld *van den wijnstok* en *deszelfs ranken*, JOAN. XV: 4, 5. Hij eischt in zijne vrienden eene regt vaste en innige gemeenschap met Hem, zoodat de teederste gehechtheid aan zijn' persoon, eenheid met *Hem*, met zijnen geest, met zijne leer en verdiensten plaats hebbe. Christenen moeten zóó in Hem gelooven, dat Hij de bron voor hen is, waaruit het altijd opwellend water vloeit, ter verkwikking van het inwendige leven. Hij moet een versterkend brood voor de ziele zijn, eene spijze, welke geen trek naar iets vergankelijks *boven zich* toelaat. Zoo had Hij zich reeds, *in het begin* van zijne optrede als Leeraar, uitgedrukt, JOAN. III en VI. Die herhaling van dezelfde waarheid, onder verschillende beelden, overtuigt ons, dat er eene gemeenschap met Hem bestaat."

„Inzonderheid wilde de Zaligmaker deze *allernaauwste*, voor ons stoffelijke menschen, niet geheel te doorgronden, *vereeniging* door het Heilig Avondmaal aanschouwelijk en sprekend voorstellen. Voor het uitwendige zou de verbindtenis met Hem, waarin zijne leerlingen stonden, ophouden, maar op eene geestelijke wijze zou zij voortduren tot aan het einde der wereld. Van Hem moest nu eene heilige gemeenschap met God, met de Heiligen, met de onzigtbare wereld voor al zijne geloovigen voorkomen. In de vereeniging met Hem moesten voortaan alle kiemen van het goede en edele zich ontwikkelen; in Hem moest de Christen wassen en toenemen, als in een hoofd van vele leden, die alle te zamen één ligchaam uitmaken. Daarvoor was dan het Avond-

maal

maal bijzonder berekend, om die gemeenschap te versterken, te voeden en te bewaren. Door het Avondmaal werd de onzigbare kerk mede gebouwd, waarin allen één zijn door JEZUS CHRISTUS, gelijk zij ook één zijn in Hem."

„ Mogt het Avondmaal mij ook wederom van dien kant hoog gezegend zijn! Mogt hetzelve mijn hart op de naauwste en onafscheidelijkste wijze met JEZUS verbinden! Al is er iets in, dat voor mijn zinnelijk gevoel nog te geestelijk, te Hemelsch is, ik wil toch pogen, om die gemeenschap zoo ver bij mij te laten komen en werken, als hier in de woningen des stofs en der zinnelijkheid mogelijk is. Aan het Avondmaal wil ik gemeenschap oefenen met het lijden van mijnen dierbaren Zaligmaker; met de heerlijkheid van mijn zalig Opperhoofd en Koning. Onder het teeken van brood en wijn oefen ik gemeenschap aan zijn gebroken ligchaam en vergoten bloed, en alzoo met den Onzigtbaren, maar mij nabijzijnden Heer en Verlosser, die als het lam Gods de zonden der wereld wegnam. Welkom is mij ook in dit opzigt de dag, waarop ik zoo plegtig met den Zoon des Allerhoogsten in betrekking komen en deelgenoot aan al zijne gaven zijn zal. O! mijne gansche ziel zij vervuld met heilig gevoel, met eenen hoogen ernst, met den vrede des Hemels. Aan de Avondmaalsbediening gevoele mijn gemoed al de grootheid der goddelijke liefde, die JEZUS CHRISTUS aan ons geschonken heeft, opdat wij tot haar zouden gaan door Hem; die ons, in Hem zijnde, verklaart tot zijne kinderen en erfgenamen der zaligheid. Welk een onuitsprekelijk geluk, gemeenschap te hebben met Gods Zoon! Welk eene diepte van wijsheid en onbegrensde zaligheid! Met de Engelen gevoel ik eene begeerte om zulke dingen in te zien. Echter, zoo lang ik op aarde ben, wil ik berusten in hetgene men

men hier ten deele kent. Nu zal ik aan het Avondmaal het geloof, waar door ik hier wandel, versterken, en wachten de aanschouwing, het volledig inzigt, ook wegens mijne gemeenschap aan JEZUS, van de toekomende eeuw, waarin het volmaakte zal aanwezig zijn. Wat zigtbaar is dat is tijdelijk, wat onzigtbaar is dat is eeuwig."

Wij hoorden reeds van eene tweede uitgave spreken, toen wij deze beoordeeling schreven, en later vonden wij die werkelijk aangekondigd.

HERINNERINGEN uit het leven der Predikants-vrouw van Mainau. *Uit het Hoogduitsch van* F. JAKOBS, *Hoogleeraar te* Gotha.

> Hoorde de mensch slechts zich zelven, vestigde hij niet meer het oog hemelwaarts, maar alleen op dit aardsche leven: — O! waar *bleef* dan de onschuld, waar het *onophoudelijk streven*, om rein te zijn in elk woord, in elke daad?
>
> JACOBI.

Te Leeuwarden, *bij* Steenbergen van Goor, 1823. 313 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* 2 : 16 : —

Elk begrijpt uit den Titel zelve gemakkelijk, dat hij hier een verdicht verhaal vinden zal. Dit zal eenigen tegen, maar anderen voor het boekdeel, dat wij voor ons hebben, innemen. Schoon wij voor ons niet tot dezulken behooren, die aan het verdichte de voorkeur boven het ware geven, zijn wij echter geenszins zulke vijanden van al wat Roman heeten kan, dat wij de zoodanige, die wel en met een blijkbaar goed oogmerk geschreven zijn, zouden verachten. Dit laatste gunstig getuigenis nu, kunnen wij van deze Herinneringen afleggen, welke wij daarom ook doorgaans met genoegen gelezen hebben, en met

met ruimte door ons aangeprezen kunnen worden. De inkleeding is niet kwalijk uitgedacht, van alle overdrijving is wel alles wat hier voorkomt niet even vrij, ondertusschen heeft men maar zelden reden, om er over te klagen, en het meeste is zoodanig voorgesteld, dat men het zich goed verbeelden, en als wezenlijk denken kan. De Hollandsche Vertaler had, dunkt ons, door eene kleine aanmerking hier en daar onder aan te plaatsen, deze en gene zwakke plaats verhelpen en alzoo den lezer van wezenlijk nut kunnen zijn. Doch, ook zonder deze, zal men, door met oordeel des onderscheids te lezen, hier veel goeds leeren, en tot edele gevoelens en daden zich opgewekt kunnen gevoelen. Ook jonge Leeraars, zullen hier menigen goeden wenk aantreffen, waarvan zij zich bedienen kunnen. Zie hier een staal, waaruit de lezer zelf oordeelen kan:

„Overeenkomstig met deze grondbeginselen, bevlijtigde SEBASTIAAN, in zijne predikatien, zich voornamelijk op duidelijkheid en bevattelijkheid. Altijd sprak hij met die hartelijkheid, welke de overtuiging te weeg brengt, dikwijls zelfs met sierlijkheid en vuur; maar hij wachtte zich tevens altijd zeer voor hoogdravendheid en woordenpraal. Zijne woorden waren eenvoudig, doch derzelver zin diep en wegslepend. Vol van het verheven beroep, om de blijde boodschap der liefde Gods onder de menschen te verkondigen, het zedelijk gevoel op te scherpen, het goede te bevorderen, het kwade te bestrijden, de lijdenden te troosten, de zwakken op te beuren, de boozen te verschrikken, betrad hij den kansel altijd met een bewogen gemoed. Niemand kon hem hooren, zonder zeker te zijn, dat hetgeen, wat hij zeide, uit de volheid zijner overtuiging voortkwam, en dat hij er waarlijk op uit was, om deze vrome overtuiging ook aan anderen mede te deelen. In de-

deze poging, die zich in woorden, toon en houding openbaarde, lag voornamelijk de kracht zijner leerredenen, die ook den eenvoudigen innamen, niet in uiterlijken tooi, of in pronkende beelden en ijdele bloemenpraal, waarmede menigeen zijne predikatien bestrooit, denkende, dat hij iets schoons levert. — Ook hierin stemde zijne leerwijze met het gevoelen van mijnen vader dienaangaande overeen, welke dikwijls zeide, dat hem niets walgelijker was, dan de ijdele woordenpraal, de nieuwerwetsche wendingen, de dichterlijke spreekwijzen en allerlei woordspelingen, waarvan zich vele leeraren verkeerdelijk bedienden. Doorgaans waren het zamengeraapte lappen, die op eenen afstand schitterden, maar de inwendige naaktheid en armoede van gedachten schaars bedekten. En wanneer het misschien ook al eenige goede zaken bevatte, was echter de welsprekendheid zonder eene geldende reden en verhevenheid van gedachten, een geheel ijdel en zinnelijk werk, dat noch godsdienst, noch Christelijk onderwijs, verdiende genoemd te worden. Want hij dient voorzeker God niet, die zijne eigene ellendige ijdelheid dient, en, zich niet bekommerende om de vruchten van zijne rede, slechts naar de toejuiching van zijne toehoorders haakt. Zulk' eenen woordenkramer beschouwde hij als eenen landman, die, in plaats van goede zaadkorrels, bontkleurige keisteentjes of doove bloesems op den akker strooit, en zich dan evenwel verwondert, dat zijn land slechts doornen en distelen voortbrengt. Zoodanige beuzelarij maakt het hart koud en opgeblazen met ijdelheid: een levendig geloof kan daaruit niet ontstaan."

„Om aan zijne leerredenen de vereischte duidelijkheid en eenvoudigheid te geven, bewerkte hij dezelve met de meeste vlijt, en datgene, wat hij daarin doorhaalde en verwierp, was doorgaans zulk een trek, dien menigeen als een bijzonder sie-

fieraad zijner rede zou uitgekipt hebben. Eene gedachte uit te breiden en door woorden op te luisteren, vond hij niet moeijelijk, maar wel, dezelve zoo beknopt mogelijk en tevens duidelijk voor te stellen; en hij was van gevoelen, dat, gelijk spaarzaamheid met geld en goed de welvaart in eene huishouding schraagt, ook het spaarzaam gebruik van woorden den overvloed van gedachten bevordert. Als een gewas al te veel in het lof schiet, dan zijn de vruchten doorgaans weinig; men moet derhalve het eerste wegnemen, om de laatste in ruimere mate te verkrijgen. — Eens was hij door den drang der omstandigheden genoodzaakt geweest, om eene leerrde voor de vuist te houden; en toen ik naderhand aanmerkte, dat hij zich toch veel moeite zou kunnen besparen, indien hij dit, waarin hij, naar mijnen dunk, zoo bijzonder wel geslaagd was, van tijd tot tijd herhaalde, was zijn antwoord: ik ben reeds meermalen in verzoeking daartoe geweest, maar ik heb haar nog altijd standvastig wederstaan, omdat het veranderen van oude gewoonten en stelregels al zeer ligt verder voert, dan men aanvankelijk bedoeld heeft. Hij verhaalde mij vervolgens eene geschiedenis, die hem telkens voor den geest kwam, wanneer hem den lust bekroop, om het zich gemakkelijker te maken. „Jakob andreae," zeide hij, „een man, die zich in de hervorming der Kerk zeer verdienstelijk heeft gemaakt, had eens op het land — ik meen, dat het in een oord van het hertogdom *Wirtenberg* was — gepredikt. Na die godsdienstoefening vroeg hij aan zijnen zoon, die daarbij tegenwoordig geweest en ook een groot godgeleerde was, wat hij er van dacht; en toen deze, misschien enkel uit eerbied voor zijnen vader, er met goedkeuring van sprak, zeide andreae schier in toorn: hoe schaamt gij u niet, op deze wijze te oordeelen? Hebt gij mijne angst niet bespeurd,

 en

en niet bemerkt, met welke bedremmeling en verlegenheid ik gesproken heb? Ik, een doctor der godgeleerdheid, die vele synoden bijgewoond, en voor zoo vele en groote mannen gesproken heb, ben nooit meer op het punt geweest, van in onmagt te vallen, dan heden voor deze schare van landlieden. De goddelijke genade had mij geheel en al begeven, omdat ik dezen geringen hoop verachtte, en waande, dat hier geene opzettelijke voorbereiding noodig was. Laat dit voorbeeld u tot leering strekken. Predik nooit voor de gemeente van CHRISTUS, hoe arm en gering dezelve ook wezen moge, zonder voorafgegane voorbereiding en een vroom gebed. Neem uw ambt steeds waar met voorzigtigheid en heiligen ernst. Anders zult gij voor uwe heiligschennis boeten, gelijk ik geboet heb."

„En deze geschiedenis," voegde SEBASTIAAN er bij, „heeft zulken indruk op mij gemaakt, dat het mij altijd is, als of de naauwgezette ANDREAE tot mij sprak, en zich met zijne waarschuwing tot mij wendde. Neen, deze les zal ik nooit vergeten!"

ONDERHOUD voor Huisselijke en Gezellige Kringen, door FENNA MASTENBROEK. *Te* Sneek, *bij* F. Holtkamp, 1823. 330 *Bladzz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 3: 5: —

Reeds voor de uitgave harer zedelijke verhalen uit den Bijbel, lagen de hier voorkomende verhalen grootendeels in gereedheid, en daar zij het, uit hoofde van hare toen, nog zwakke gezondheid, raadzaam oordeelde, om het bewerken van het tweede en laatste Deel der Bijbel-tafereelen nog eenigen tijd uit te stellen, verschafte haar het voltooijen van dit drietal, eene aangename afwisseling. Zij heeft dezelve in 't licht gegeven, om ook anderen een genoegelijk onderhoud

houd te verschaffen, en ter bevordering van het schoone en goede iets bij te dragen.

Het eerst hier voorkomend verdicht verhaal, heet: *Twintig duizend guldens uit de Loterij.* Het moge zijn, dat dit opschrift sommigen tot de lezing zal uitlokken, ons beviel dezelve evenwel niet, en naarmate wij verder lazen steeds minder, maar aan het einde gekomen, speet het ons ten sterksten, dat zulk een waarlijk uitmuntend verhaal geenen meer waardigen naam had ontvangen. Zoo weinig welgevallen wij toch in den Titel vonden, zoo zeer heeft ons de inhoud behaagd. Het geheel is zeer lezenswaardig, voortreffelijk ingerigt, vol edele gevoelens, en doet het verstand en hart van de Schrijfster wezenlijk eere aan.

Wij prijzen, met volle ruimte, de lezing aan onze Nederlandsche jonge Jufvrouwen aan, houden ons verzekerd, dat zij allen AMALIA (met dezen naam had dit schoon verhaal immers wel bestempeld kunnen worden,) zeer beminnelijk zullen vinden, en wij wenschen, dat zij de belooning der beminnelijke deugd, even zoo aangenaam ondervinden zullen, als die lieve Dame.

Het tweede verhaal is getiteld: FREDERIKA GROENWOUD, naar de hoofdpersone, die van waardige ouders opgevoed, in een gevaarlijk geval van verleiding behoed, eindelijk de waardige Huisvrouw wordt van eenen braven Predikant. Offchoon hetzelve ons niet zoo bevallen is, als het eerste, is het echter wel lezenswaardig, en verdient het den naam van een zedelijk verhaal te dragen. Wij hadden echter gewenscht, dat de hoofdpersone zich, in de bejegening van den diep bedorven wellustigen PLATENBURG, meer harer en de door haar ontvangene Christelijke opvoeding waardig, gedragen had.

Het derde verhaal heet: AGATHA BERKENSTEIN en CHARLOTTA WALLER, en vangt met deze Inlei-

leiding aan, welke wij als het oogmerk opgevende, hier laten volgen:

„ Gevoelt een ieder onzer, die zijne natuurgenooten als kinderen van zijnen Hemelſchen Vader bemint, welke alle menſchen tot geluk beſtemde, een hartelijk medelijden, wanneer hij opmerkt, hoe velen zich nog altoos aan het botvieren hunner zinnelijke lusten en verkeerde begeerten overgeven, en eindelijk in den afgrond ſtorten, aan wiens bloemrijken rand zij zoo zorgeloos ronddartelden; hooger klimt nog dit medelijden bij het ontwaren der treurige bewijzen, dat zelfs de edelſte beginſelen en liefde en achting voor God en godsdienst, den mensch niet altoos beveiligen voor ongeluk en kommer, maar juist door verkeerde wijziging en overdrijving, gepaard met verleiding van anderen, bronnen van nederbuigenden kommer, ontevredenheid en ongeluk voor hem kunnen worden."

„ Uit dien hoofde dus mag het opſporen van de eerſte oorzaken, welke hiertoe meermalen aanleiding hebben gegeven, wel eene belangrijke zaak heeten. En wie zou het heilzame van eene gepaste waarſchuwing in dezen, ook voor het vrouwelijk hart, durven betwijfelen? Tot dat einde ſtrekke dan thans eene geſchiedenis, die niet uit het rijk der idealen, maar uit de wezenlijke menſchenwereld ontleend, de hoogsttreurige gevolgen van een dweepend verlangen naar den hemel en het gering achten der hier op rustende pligten, naar waarheid afteekent. Mogt derzelver lezing ſlechts eene dwalende tijdig genoeg, tot gezondere denkbeelden, verſtandiger gedrag en genieting van waarachtig duurzaam geluk, terug brengen; hoe zoude ik het uur zegenen, waarin ik tot dat einde mijne zwakke vermogens beproefde. Doch, al ware het ook, mijne lezereſſen! dat mijne welmeenende pogingen niets meerder uitwerkten, dan een, tot zulke uiterſten over-

overhellend, maar nog onschuldig hart tegen eene verleiding te wapenen, welke, juist omdat zij zich in het gewaad eener naauwgezette godsvrucht vermomt, voor ons inzonderheid zoo hoogst gevaarlijk is; dan nog zoude ik met blijmoedigen dank aan God, welke mij zulk een begeerenswaardig doel deed bereiken, aan dezelve terug denken."

Gelijk deze inleiding de nieuwsgierigheid opwekt, en de verwachting aangenaam stemt, zoo beantwoordt het verhaal daaraan ook geheel. Meer achten wij onnoodig, tot lof en aanprijzing er hier van te zeggen.

Nieuwe ZEDELIJKE VERHALEN, door MICHIEL ADRIAAN. *Eerste Deel. In* 's Gravenhage, *bij de Wed.* J. Allart *en* Comp 1823. 327 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* 3: —: —

De Schrijver, vergelijkt zich zelven met eenen nog onbedrevenen Schrijver, die zich voor het eerst waagt met zijne lettervruchten in het Publiek te verschijnen. Met leedwezen vernemen wij hier verder, dat hij, den Zomer van zijnen leeftijd pas ingetreden zijnde, reeds gebukt gaat onder den zorgelijken last der wereld, en dat hij zich, door het zamenstellen dezer verhalen, in treurige oogenblikken gepoogd heeft op te beuren, terwijl hij met de uitgave getracht heeft, zich zelven — en zijnen Lezeren eenige nuttige, en aangename verpozing te verschaffen. Hij vreest, dat daardoor deze verhalen, hier en daar, wel iets van het sombere hebben, en alzoo den glans missen zullen, van vruchten aan eenen meer opgeruimden eigen, hopende echter, dat ze daardoor iets in natuurlijken toon gewonnen zullen hebben.

Men ontvangt hier alzoo zes verhalen. Het eerste heet: CATHARINA, of de goede Huismoeder.

Een levendig verhaal, dat verscheidene aandoenlijke tooneeltjes behelst, en eindigt met eene, voor de zwaarmoedige CATHARINA WOLF, en haren ongeruimden Echtgenoot, zeer aangename verrassing; in het alleraanzienlijkst huwelijk van hunne lieve Dochter, met den Edelen RUDOLPH, waardoor de goede ouderen, op eens van de zorgen ontheven, in de aangenaamste omstandigheden geraken. Het zedelijk doel zal zijn, om te leeren, dat men op den Hemelschen Vader vertrouwen moet.

Het tweede heeft tot Opschrift: GABRIELLE DE RANCÉ. Deze beminnelijke Vrouw was gehuwd met eenen wreedaardigen Edelman, had een allerellendigst leven met hem, werd aan de alleraakeligste mishandelingen prijs gegeven, ontkwam eindelijk den verschrikkelijksten dood, op eene onverwachte wijze; leeft eenige jaren, *vrij van* de kwellingen van haren ontaarden man, *in Engeland*, met hare eenige Dochter, die met haar ontvlugt was, gelukkig gehuwd met eenen moedigen en getrouwen Echtgenoot, die eindelijk in den oorlog tegen de Saracenen, om het heilige graf te helpen herwinnen, door zijne BERTHA gevolgd, na eene bloedige overwinning, het geluk had, van dien Goddeloozen Ridder, maar die door de tegenspoeden beter geworden was, van eenen wissen dood te bevrijden, en alzoo Papa en Mama en Dochter weder bij elkander te brengen, om de nog overige jaren van hunnen leeftijd gelukkig zamen te leven. Het zedelijk doel zal zijn, te doen opmerken, dat de onschuld vroeg of laat zegeviert.

Urbek, of *De zegepraal van den Godsdienst*, is de Titel van het derde verhaal. Het behelst vijf brieven, van IDA aan hare Vriendin geschreven, in hare laatste dagen, toen zij voorzien kon, binnen kort te zullen sterven. Dezelve behelzen een verhaal van hare vreemde lotgevallen, en tevens

vens van haré gesteldheid (onder dezelve, doormengd met aanwijzingen, hoe zeer de kracht van den besten Godsdienst haar ondersteund had, en geëindigd met de betuiging harer heerlijke uitzigten in de toekomst, gegrond op den verzoeningsdood des Verlossers.

De JONGE MAN, is het vierde Verhaal, en de inhoud: Een wellustig Landjonker onteert de eenige Dochter van eenen armen, maar braven en vergenoegden, Vader, doet hem dus van verdriet sterven, dompelt haar in jammer en ellende, gevoelt later berouw, zoekt haar jaren lang te vergeefs, ontmoet haar eindelijk weder en maakt haar tot de gelukkige gezellin zijnes levens. Het eindigt met den uitroep, der Grafelijke Familie van ROSSBERG in den mond gelegd: Weldadig God! Gij hebt alles wel gemaakt, u alleen zij de eer!

Het vijfde Verhaal is eene briefwisseling, bestaat uit 18 brieven, en heet de *Pillegift*. WILHELMINA EN EDUARD, wettige erfgenamen van eenen goeden rijken Oom, werden op eene schandelijke wijze belasterd, en tot de bitterste ellende gebragt, door het listig bedrog van een schijnheilig wijf; maar op eens wordt het tooneel veranderd, en de voortreffelijke WILHELMINA heeft reden, om met haren EDUARD zich dankbaar te verblijden.

Het *Dal van Amicitia*, heet het zesde Verhaal. ADOLF DE [illegible], een zeer rijk Edelman, onder de regering van LODEWIJK XIV, huwde met FRANÇOISE DE FLORENVILLE, een beeld van schoonheid. Haar huwelijk was niet volkomen gelukkig, omdat zij een geheim in haar hart smoren moest, dat zij namelijk, reeds voor haar huwelijk, van eene dochter moeder was geworden. Een zoon, uit haar wettig huwelijk voortgesproten, groeide voorspoedig op, en werd als Jongeling op een Landmeisje verliefd, van haar teeder bemind en stond op het punt, om met haar in het huwelijk te treden. Nu wordt het geheim openbaar, dat be-

minde Meisje is hare Dochter. De Edelman is te vreden, Mama ontheven van hare smart, de jonge lieden beminnen elkander als broeder en zuster, en dat gezin leeft nu volkomen gelukkig. Zoo schiep, zegt de Verhaler, de Almagt uit eenen doolhof van verwarring, eene aaneenschakeling van orde en bewonderenswaardige teregtbrenging, die ons kortzigtig oog nimmer had kunnen voorzien, ja, zelfs onze hoop niet kon bevroeden.

Zie daar, Lezer! den korten inhoud dezer Romantische Verhalen, in eenen onderhoudenden stijl geschreven, en door derzelver verdichter, met het boven opgenoemde doel, in 't licht gegeven.

Wat dunkt er u van? Gaat het u als ons, dan zegt gij, hoe zeer ook de Heer ADRIAAN hierdoor zijne bekwaamheid aan den dag gelegd heeft, om levendig te schetsen, en op eene bevallige manier te verhalen, bevallen mij echter deze *zedelijke* Verhalen niet. Alles is veel te Romantisch gesteld, men gevoelt zoo elk oogenblik, hoe verre de Schrijver is afgeweken, van den gewonen loop der zaken, — en dat hij, door aan alles zulk een aangenaam einde te verschaffen, en het inmengen van Godsdienstig onderwijs en gevoelens, al te veel aanleiding gegeven heeft, om de onbedachte Jeugd te misleiden, en tot schadelijke dwalingen te vervallen. Jonge lieden, die deze Verhalen gaarn lezen, mogen wel gewaarschuwd worden, dat zij zich, door zulk soort van verhalen, geen verkeerd denkbeeld van de wezenlijke wereld, en den gewonen loop van zaken, moeten laten vormen, om niet ellendig bedrogen uit te komen. Hoe ligt worden dezelve hun anders een versuikerd vergif, dat eenmaal ingenomen, de allerrampzaligste toevallen veroorzaakt, ja den dood ten gevolge kan hebben. Mogt de ons geheel onbekende Schrijver, kunnen besluiten, zijn talent op eene betere wijze te gebruiken, voor het Publiek.

MEN.

MENGELWERK.

OPHELDERENDE BESCHOUWING VAN

2 *Cor.* IV: 3, 4. *Doch indien ook ons Evangelium bedekt is, zoo is het bedekt in de genen die verloren gaan: In dewelken de God dezer eeuwe de zinnen verblind heeft, [namelijk] der ongeloovigen, op dat hen niet bestrale de verlichting des Evangeliums der heerlijkheid van Christus, die het beeld Gods is.*

Ter plaatsing ingezonden, door J. W. C. TENCKINCK, Pred. te *Oostzaandam.*

(*Vervolg en Slut van Bladz.* 263.)

Indien ons Evangelium bedekt is, dan is het bedekt in degenen die verloren gaan. Zoo luidt de stelling hier van Apostel PAULUS. Dezelve moge als eenigzins vreemd voorkomen, en niet wel stroken met het stelsel, door maar al te velen aangenomen, zij is toch waarachtig en kan ook zeer goed beredeneerd worden, ja, al liet men ook het Apostolisch gezag in deze eens rusten, zij moet waarheid wezen.

Er is er die meent, dat men, door hen *die verloren gaan* (ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις) hier als van den Apostel bedoeld, aanmerken moet, zulke ondeugende Leeraars, of valsche Profeten, verleiders uit de Joden, die, daar zij het Christendom zoo veel mogelijk afbreuk zochten te doen, de leer en bediening van PAULUS zwart maakten, en niet dulden konden, dat de Mozaïsche plegtighe-

heden van de oude Huishouding, noch ook de mondelijke overleveringen en bijvoegsels, te niete gedaan werden: gevende sommigen hunner ten minsten voor, dat zij ook dienaars van CHRISTUS waren, waardoor zij dies te gevaarlijker werden.

Nu is het zeker wel waar, dat de zoodanigen zich schandelijk aanstelden, dat zij lasterden hetgeen zij niet verstonden, dat zij het voortreffelijke van PAULUS prediking, door vooroordeelen verblind, niet inzagen, en dus ook van de verkondiging van het Evangelie, offchoon ook voor en aan hen geschied, geen voordeel trekken konden.

Wij erkennen ook gaarne, niet alleen dat het mogelijk was, dat PAULUS op de zulken het *oog* had, en dat hij wel reden had, om, aan de Gemeente te *Corinthe* schrijvende, tegen die ongeloovigen, welke onder den schijn van *vroomheid* en regtzinnigheid veel kwaads stichtteden, en de Christen - Gemeenten poogden te bederven, zelve, gelijk de Heere JEZUS verklaarde, niet ingaande en ook anderen zulks verhinderende; maar ook, dat deze brief zelfs de duidelijkste bewijzen bevat, dat er te *Corinthe* zulke schadelijke wezens gevonden werden, dat de Apostel zich verpligt gevonden had, om met allen ernst daar tegen de eenvoudigen te waarschuwen, en dat hij dus deze wel degelijk op 't oog had, toen hij dezen zeer ernstigen brief schreef. Om zich daarvan te overtuigen, leze men maar eens *Hoofdst.* VI: 14. en vooral *Hoofdst.* XI: 4. en 12—23.

Dat dit echter alleen genoeg is, om vast te stellen, dat de Apostel hier aan dezen alleen gedacht, en hen bij uitsluiting bedoeld zoude hebben, zal geen nadenkend uitlegger der schriften, geen geloovig bijbellezer gemakkelijk aannemen.

Men zegt dan, om dit gevoelen te meer schijn te geven, dat wij, voor *in de genen die verloren gaan*,

gaan, liever zouden moeten vertalen: *door de genen die verloren gaan*, (1). PAULUS zal dan hebben willen leeren: Het Evangelie is op zich zelve wel allervoortreffelijkst, heerlijk, duidelijk, zoo dat dit een iegelijk, die niet geheel door vooroordeelen verblind is, in het oog moet vallen, wanneer het door ons Apostelen of andere bekwame Leeraars zuiver verkondigd wordt. Is het dus duister, en min voortreffelijk of onvolkomen, kan men evenwel het schoone en goede daarvan niet beseffen, is het echter bedekt, donker, duister, gebrekkig, zonder kracht en leven, dan is dit de schuld van, dan wordt dat veroorzaakt door de valsche Leeraars, en volksverleiders uit de Joden, die het Evangelium verbasteren willen, en onduidelijk, onedel maken, door er hunne joodsche begrippen onder te mengen. Zij doen dit, onder den schijn van bijzondere braafheid, vroomheid en godsvrucht, als handelden zij uit ware genegenheid voor hunne medemenschen, en bijzonderen eerbied voor God, terwijl zij dus hunne snoode bedoelingen bedekken, en de eenvoudigen zoeken te verleiden. Zij zullen dus ook, indien zij zich niet verbeteren, en van deze hunne verfoeijelijke wijze van handelen, die geheel antichristisch is, geen afstand doen, daarvoor eenmaal hunne regtvaardige straf erlangen, door in het verderf te storten.

Men zoude ook zeker, wanneer PAULUS dus geschreven had, deze zijne gedachte, dit zijn schrijven, gegrond en verstandig moeten noemen. Insgelijks kan men niet ontkennen, dat het voortzetsel *door in* van de onzen hier zeer goed vertaald, somtijds, ja meermalen in het N. Testament, zoo-

(1) Van het gevoelen der genen, die hier het neutrum τοῖς ἀπολλυμένοις nemen, en dan denken aan den geheelen Mosaïschen dienst, zullen wij wel niet behoeven te gewagen.

zoowel als in het *Oude*, met *door* overgezet kan en moet worden, gelijk dan ook niet zelden door onze Nederlandsche Overzetters geschied is.

Maar, waar zijn de bewijzen, genoegzaam om ons te overtuigen, dat wij den H. Schrijver hier dus verstaan moeten.

Is het wel waarschijnlijk te stellen, dat hij, die, die lieden alleen, waarlijk bedoeld hebbende, zulk eene algemeene uitdrukking gebezigd zoude hebben?

Hier komt nog bij, dat het heerlijk Evangelium niet alleen voor verleidelijke en verleidende Joodsche meesters, voor zulke bedriegers, (hoewel ook voor hen) als bedekt was, maar in 't gemeen ook voor alle ongeloovigen, die weigerden hetzelve aan te nemen, of daarnaar zich te schikken en te leven. Zij nu die dat aanhoudend bleven weigeren, hoezeer men hen ook zocht te bewegen om het zelve geloovig aan te nemen, maakten *zich* (en dit is ook nog, en ten allen tijde, wel degelijk het geval) zonder onderscheid wie zij van afkomst waren, daardoor onaangenaam in de oogen van God en den Heere JEZUS, en zullen dus, alzoo blijvende en hardnekkig voortgaande, het eeuwig verderf niet ontvlieden. (*Matth.* XI: 20—24. XXIII: 36, 37. *Hebr.* II: 3. en andere plaatsen kunnen hierbij wel vergeleken worden.)

Wie toch (wanneer hij in de gelegenheid was en daartoe opgewekt werd) niet geloofd zal hebben, gelijk JEZUS uitdrukkelijk verklaard heeft, zal verdoemd worden, volgens *Mark.* XVI: 16.

Zij nu die verloren gaan, staan over tegen hen die zalig worden, blijkens ook de zoo even genoemde plaats uit het Evangelisch berigt van MARKUS. Verder vergelijke men 1 *Cor.* I: 18. *Want het woord des kruises is wel, den genen die verloren gaan, dwaasheid: maar ons, die behouden worden, is het eene kracht Gods.* Uit den brief waarin de woorden voorkomen, welke wij nu be-

beschouwen, *Hoofdst.* II: 15. *Wij zijn toch Gode een goede reuk Christi*, (als een aangenaam reukwerk of reukoffer in de zaak van CHRISTUS onzen Heer) *in* (ten aanzien van) *de genen die zalig worden*, (niet alleen maar ook) *in de genen die verloren gaan. Den deze* (ten aanzien van de laatsten) *wel een reuk des doods ter dood: maar den genen* (voor de laatsten) *een reuk des levens ten leven.* (PAULUS wilde zeggen, dat zijn en moeten wij zijn, als wij het Evangelie wel zullen verkondigen.)

2 *Thesf.* II: 10. *En in alle verleiding der onregtvaardigheid* (verleidende boosheid, alle godloosljjk uitgedachte middelen om de menschen te verleiden) *in de genen die verloren gaan, daarvoor, dat zij de liefde der waarheid niet aangenomen hebben, om zalig te worden.*

Als wij nu dit een en andere zamen nemen, deze aangehaalde plaatsen behoorlijk vergelijken, en PAULUS dus met PAULUS verklaren, dan wordt het ons, naar mijn oordeel, duidelijk genoeg, dat wij deze algemeene uitdrukking ook algemeen hebben op te vatten, en gevolgelijk, *door de genen die verloren gaan*, alle de zoodanigen verstaan moeten, die ongeloovig en onverbeterlijk weigeren, zich door het Evangelie te laten verlichten, hetzelve te gelooven, en daarnaar te leven, en die daarom dus eenmaal 's Heeren Heilig ongenoegen ondervinden, in het verderf storten, verloren zullen gaan.

Voor dezen alleen, en voor deze allen, is het Evangelie, als met een sluijer of deksel overtogen, zij bezeffen het schoone, heerlijke, Goddelijke daarvan niet; in of voor dezulken is het Evangelie bedekt.

Maar hoe komt het nu, dat voor dezen het Evangelie, dat heerlijk licht, 't welk eenen iegelijk, die hetzelve eenvoudig aanneemt en hartelijk

lijk geloofs, zoo helder bestraalt, als duister en bedekt is?

Dat schijnt een vreemd verschijnsel, een zeer moeijelijk op te helderen raadsel. Het kan echter wel verklaard worden. Er is eene duchtige reden voor te vinden.

Hooren wij, in stede van ons te verdiepen, in menschelijke redeneringen, en af te dwalen in de doolhoven van konstig uitgedachte, dikwerf zeer bedriegelijke Stellingen en stelsels, liever, wat een door 's Heeren Geest verlicht Apostel, dien wij veilig vertrouwen kunnen, ook voor ons ter opheldering hieromtrent heeft medegedeeld.

Vs. 4. In dewelken de God dezer eeuw, de zinnen verblind heeft, (namelijk) der ongeloovigen, op dat hun niet bestrale de verlichting des Evangeliums der heerlijkheid van Christus, die het beeld Gods is.

PAULUS verklaart hier stellig, dat men de reden hiervoor daarin zoeken moet, dat de God dezer Eeuw hunne zinnen, de zinnen van die ongeloovigen, bedekt heeft.

Men vraagt derhalve, om dit wel te verstaan, en over deze, sommigen zeker vreemd voorkomende, uitdrukking goed te oordeelen: waaraan, aan welk wezen hebben wij hier, door den *God dezer Eeuw*, te denken?

Eenigen hebben gemeend, — onder anderen ook sommige Kerkvaders, daarin weder door anderen gevolgd, — dat men hier aan God zelven, den aanbiddelijken Schepper en bestuurder van alles, zoude mogen en moeten denken, en gelooven, dat PAULUS hier zou hebben willen leeren, dat God, de Eeuwiglevende, de menschen, de hardnekkige Zondaren overgeeft aan zich zelve, aan eenen dwazen zin, aan het oordeel der duisternis en verharding, en dus die vaten des verderfs, die ongeloovigen, die Godloozen, na- dat

dat vruchteloos ter hunner verbetering en redding pogingen zijn aangewend, in het verderf stort, op dat zij omkomen. Maar deze opvatting, is voorzeker geheel strijdig met des H. Schrijvers doel, en kan dus niet geduld worden. Daarenboven komt deze (1) leer, deze verklaring alzoo met de doorgaande leer des N. Testaments niet overeen, gelijk zij ook niet te vereenigen is, met de schikking der woorden, hier gebezigd door PAULUS; die duidelijk, van den *God dezer Eeuw*, God, wiens beeld JEZUS CHRISTUS is, in dat zelfde vers onderscheidt.

Zeker hebben wij, naar het mij immers voorkomt, aan den boozen geest te denken, bij uitzondering *duivel* genoemd, die in dien tijd ook ongelukkig zoo vele dienaren blijkt gehad te hebben, op de wereld, dat PAULUS hem niet ten onregte *den God der Eeuw*, noemen kon, dat is van vele menschen van dien tijd, voor wien de ongeloovigen zich nederbogen, wiens slaven zij waren.

De Heiland noemde zelf, en in navolging ook van Hem, zijne Apostelen, den Duivel wel eens den Vorst dezer Wereld, dat hetzelfde is, als dezer Eeuw: zie *Joan.* XIV: 30. Men kan ten dezen opzigte ook vergelijken *Efes.* VI: 11, 12. *Doet aan de geheele wapenrusting Gods, opdat gij kunnet staan tegen de listige omleidingen des duivels, wij hebben toch den strijd* enz.

Maar vooral 2 *Thess.* II: 9, 10. reeds boven aangehaald. Verder uit dezen brief II: 10. *Opdat de Satan over ons geen voordeel krijge.* en XI: 13. *Zulke valsche Apostelen zijn bedriegelijke arbeiders, zich veranderende in Apostelen van Christus. Dit is ook geen wonder; want de Satan zelf*

(1) *Jak.* I: 13—15. b. v. waarschuwt duidelijk genoeg, tegen het toekennen van de schuld der menschelijke dwaasheid, en de daaruit voortspruitende ongelukkige gevolgen, aan den Heiligen God! God verblindt de zinnen niet.

zelf verandert zich in eenen Engel des lichts; zoo is 't dan niets vreemds, indien ook zijne dienaren zich veranderen, als waren ze dienaars der geregtigheid, van welken het einde zal zijn naar hunne werken.

Deze, de Satan, die een leugengeest is, gelijk de Zaligmaker zelf verklaard heeft, en ook als een menschenbederver, een menschenmoorder van den beginne, in de H. Schriften ons afgeteekend wordt, als de bewerker en voorstander van al wat slecht is, — zoekt de menschen te verleiden, gelijk hij dit JEZUS zelven, hoe zeer geheel vruchteloos en met een voor hem allervernederendst gevolg, eenmaal zoo listig en schijnheilig mogelijk poogde te doen, en hen afkeerig te maken van CHRISTUS en van zijne reine leer. Hij zoekt, tot dat verfoeijelijk einde, de *zinnen* der menschen te *verblinden*, gelijk wij hier aan- en opgemerkt vinden (1).

De *zinnen* zijn hier 's menschen redelijke vermogens, het verstand, even gelijk in het voorgaande, *Hoofdst.* III: 14. De *zinnen verblinden* zegt derhalve, het verstand verduisteren, de edele vermogens der ziel verkeerd te doen gebruiken, te verdwazen: zoo dat de menschen hun verstand misbruiken, onverstandig worden in en op sommige punten, eenen dwazen zin volgen, en als de oogen sluiten voor het heldere licht der waarheid: zoo dat zij oogen hebbende niet zien, ooren hebbende niet hooren, en verstand bezittende er zich niet behoorlijk van bedienen. Men zal zich hierbij weten te herinneren, dat dit verwijt door de Profeten weleer aan de Israeliten gedaan is, en dat de Zaligmaker zelf daarvan ook de toepas-

(1) Te vergeefs wendt men zijne pogingen aan, om den Satan uit de Leer des Bijbels geheel te verdrijven; zoowel in het Nieuwe als in het Oude Testament wordt van den Satan gewag gemaakt. Men denke ook aan *Luc.* XXII: 31, 32. waarover de ad not. van Prof. VAN HENGEL, in het eerste stuk, verdienen vergeleken te worden.

passing gemaakt heeft op de Farizeën van zijnen tijd, die zich zoo schandelijk en bedorven jegens Hem en zijne Goddelijke leer betoonden, dat Hij er het geduchte *wee* herhaalde reizen over moest uitroepen. *Matth.* XIII: 13—15.

Iemand die eigenlijk gezegd blind is, kan het licht niet aanschouwen, hoe helder het ook schijne, voor hem is het bedekt; alzoo is het ook in eenen oneigenlijken, zedelijken of geestelijken zin gelegen, met die ongeloovigen, die diep bedorvene menschen, zij zijn onvatbaar voor de waarheid, ongeschikt voor het licht, dom, dwaas, ongevoelig, verhard, boos, onverbeterlijk.

De God dezer eeuw, dezer wereld, de vorst der duisternis, die aardsdwingeland en tegenstander van alle wezenlijk licht, in den zedelijken zin, heeft aldus de zinnen verblind, in de zulken die verloren gaan, zegt de Apostel hier.

(*Namelijk*) *der ongeloovigen?* gelijk wij hier verder lezen.

Dat *namelijk*, hier ingesloten in onze oude Hollandsche Vertaling er bijgevoegd, doet ons zien, dat de makers van dezelve het daarvoor ook reeds gehouden hebben, dat men door de genen, die verloren gaan, de ongeloovigen verstaan moet. Hier hechten ook wij nog, gelijk uit het aangemerkte reeds zal zijn opgemaakt, ons zegel volkomen aan. De overvolledige uitdrukking trouwens, waar van PAULUS hier, naar de gewone lezing van dezen tekst, gebruik maakt, vordert gebiedend deze opvatting (1).

Door die *ongeloovigen*, hebben wij ook hier aan onchristenen in 't gemeen, als door den H. Schrijver bedoeld, te denken, uit de Heidenen

zoo

(1) Als stond er: *ἐν οἷς ἀπίστοις ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα αὐτῶν.* Men kan hierover vergelijken, onder anderen, WOLF, DE GROOT, GLASSIUS, HEUMAN, ROSENMULLER en anderen.

zoo wel als uit de Joden; hoewel deze laatsten wel als in de eerste plaats beoogd kunnen aangemerkt worden. De zoodanigen heeft PAULUS hier bedoeld, die zich aan het Evangelie ergerden, en weigerden dus in JEZUS en aan zijne heilzame leer te gelooven, en daarnaar hunne denk- en handelwijze, met vertrouwen op de gelukkigste gevolgen, in te rigten. Deze ongeloovigen zijn onder de magt van den Helschen Geest, zij worden door den Satan beheerscht, zij zijn zijne Slaven, zij behooren tot het Rijk der duisternis. In en door hen werkt de duivel, hun verblindt hij het verstand, de zinnen. Geen wonder dus, dat zij zulke verstokte, verharde, onbeweeglijke, onverbeterlijke menschen, zulke antichristenen zijn.

Opdat, gelijk er volgt, *hen niet bestrale de verlichting des Evangeliums der heerlijkheid van Christus, die het beeld Gods is?* Hiermede geeft ons de Apostel nu het oogmerk te kennen, waarom en waartoe de Satan de zinnen der ongeloovigen verblindt: op dat hun het licht des Evangeliums, de heerlijkheid van CHRISTUS, niet bestrale. Deze uitdrukking is wederom, gelijk ieder één zien kan, leenspreukig. PAULUS had, van het verblinden der zinnen door den boozen geest, gesproken; om daardoor uit te drukken, dat de Satan den ongeloovigen hunne edelste vermogens, hunnen verhevenen aanleg doet misbruiken, en hen belet om zich daarvan behoorlijk, en naar derzelver wezenlijk dringende behoeften, te bedienen.

Iemand nu die geheel blind is, heeft van het licht niets. Deszelfs stralen beschijnen hem vruchteloos; hij bemerkt ze niet, en heeft er dus ook geen voordeel van — hij wordt er niet door verlicht, het licht baat hem niets.

Deze leenspreukige uitdrukking, of vergelijking, dat beeld vervolgende, spreekt PAULUS hier van

van het Evangelie, als van eene zon of licht, dat deszelfs stralen op de voorwerpen schiet, en ze dus verlicht, opklaart, verheldert. Wie nu, die hierop een weinig nadenkt, gevoelt niet, het gepaste, natuurlijke en juiste van deze vergelijking, waarin deze Dienstknecht van CHRISTUS, zijnen Heer en Meester trouwens ook heeft willen navolgen.

Het Evangelie, is toch van zulk eenen voortreffelijken inhoud, dat men het wel als een heerlijk licht beschouwen mag. Het doet immers een licht opgaan in de ziel van den mensch, het brengt alle de vermogens van de ziel der geloovigen in werking, en verheldert het gemoed van allen die het wel hooren, en zich dus, door den Vorst der duisternis, niet verdwazen, niet laten bedriegen.

Het Evangelie verheldert het verstand, en doet ons duidelijk zien, wie wij zijn, wat wij worden kunnen, wat wij doen en laten moeten, en op welk eene wijze wij in Gods gunst hersteld worden, vergiffenis van zonden erlangen, kinderen Gods, hemelburgers, onder alles getroost, gelukkig, en der eeuwige zaligheid deelachtig worden kunnen.

Nu is het oogmerk en listig pogen van den Verzoeker, den Leugenaar, den Bedrieger, om dat te verijdelen, om de menschen ongelooviger te maken, en uit te werken, dat zij het Evangelie niet als een licht beschouwen, er niet door verlicht worden, en dus ongeloovig worden en blijven, in hun ongeloof volharden.

Hij verblindt hunne zinnen, opdat hen niet bestrale, verheldere, gelukkig make, het licht des Evangeliums, opdat zij het schoone, voortreffelijke, heerlijke en zalige daarvan noch bezeffen, noch erkennen, noch dus ook in de gelegenheid komen, om zich daarover te verblijden, en daarvan een Godverheerlijkend, jazus

aangenaam en hun zalig gebruik te maken. Van het Evangelie dus, met eene edele geestdrift sprekende, voegt hij er bij: *de heerlijkheid van Christus.*

Het *Evangelie der heerlijkheid van Christus* kan beteekenen: — of het heerlijk Evangelie van CHRISTUS, — of het Evangelie, waarin de heerlijkheid van CHRISTUS zoo uitnemend schoon, zoo kennelijk is uitgedrukt, en als aanschouwelijk gemaakt wordt, — of dat opleidt tot de verheerlijking, tot de erkentenis der heerlijkheid van CHRISTUS, — of ook het Evangelie van den verheerlijkten — CHRISTUS.

Alle vier deze opvattingen, zijn op zich zelve goed en aannemelijk, voor elk derzelver zou men redenen ter aanprijzing kunnen bijbrengen, waarom dan de keuze eenen iegelijk vrij behoort gelaten te worden. In de hoofdzaak zelve, maakt het toch ook geen verschil, wat men *voor zich* als meest waarschijnlijk aanneme. In geene derzelven is ook iets strijdigs, met de redenering, en het blijkbaar doel des Heiligen Schrijvers. Men houde slechts op het oog: 1.) Dat PAULUS ook wilde doen gevoelen: met dus te ijveren voor en te roemen op het Evangelie, beoogen wij geene eigene eer, maar de eer van CHRISTUS, wiens dienstknechten wij zijn; dit is ontegenzegbaar zeker, uit het onmiddelijk volgende 5de *vers*, *Wij prediken toch niet ons zelve, maar Christus Jezus den Heere.*

2.) Dat hij in zijne ziel geheel overtuigd van, en vervuld met de heerlijkheid van het Evangelie, waarvan JEZUS CHRISTUS de aanbrenger en groote inhoud is, in zijne lezeren deze aangename overtuiging als poogde over te storten.

En 3.) dat hij, met zoo onvermoeid werkzaam te zijn, ten einde zijne lezeren te bewegen, tot de erkentenis der heerlijkheid van het Evangelie van CHRISTUS, tevens hen poogde op te leiden, tot de verwerving der verlichtende kennis

nis der heerlijkheid Gods, die het licht (eigen- en oneigenlijk) uit de duisternis, deed en nog doet schijnen, in het aangezigt van JEZUS CHRISTUS, en alzoo tot de ware verheerlijking van God, die zuivere en eenige bron van zaligheid! in CHRISTUS den Middelaar. Men vergelijke, tot bewijs, het volgende met het voorgaande.

Daar de Apostel nu van CHRISTUS sprak, vond hij, die zoo geheel in zijne ziel vervuld was, met God in CHRISTUS verheerlijkende gevoelens, noodig, er nog bij te voegen, niet ter aan- of plaats vervulling, maar als iets van wezenlijk aanbelang, en waarop hij gehecht wilde hebben: *Die het beeld van God is.*

Wel zal men doen, met hiermede *Hebr.* I: 3. te vergelijken:

Waar de (waarschijnlijk wel ook dezelfde) Apostel, van JEZUS heerlijkheid opzettelijk gewag makende, onder andere zegt: *alzoo hij is het afschijnsel van Gods heerlijkheid en het uitgedrukte beeld van zijne zelfstandigheid* (als het uitdruksel van het Goddelijk wezen.)

Ook *Kol.* I: 15. *dewelke is het beeld van den onzigtbaren God.* Verder *Phillip.* II: 6. waar PAULUS verklaart, dat JEZUS in de Goddelijke heerlijkheid levende, het *gelijk zijn aan God* zich niet als een roof behoefde aan te matigen:

Eindelijk, de eigen verklaringen van den Goddelijken Meester zelven, ons opgeteekend, *Joan.* XII: 45. *Die in mij gelooft, gelooft in mij niet, maar in den genen die mij gezonden heeft, en die mij ziet, ziet den genen die mij gezonden heeft.* en *Joan.* XIV: 9. *Die mij gezien heeft, heeft den Vader gezien, en hoe zegt gij, toon ons den Vader? Geloooft gij niet, dat ik in den Vader ben, en de Vader in mij is?*

In CHRISTUS ziet men de heerlijkheid des Heeren, gelijk in een beeld den persoon daardoor uitgedrukt.

Hij leerde ons den Hemelschen Vader regt kennen, beminnen en vereeren in en door zijn Evangelie. Hij, het beeld Gods, wordt in alle zijne heerlijkheid in het Evangelie voorgesteld.

In het aangezigt van JEZUS CHRISTUS leert men de heerlijkheid van God regt kennen, gelijk in het aangezigt van eene afbeelding den afwezigen mensch, daardoor aanschouwelijk gemaakt.

Daar hij het beeld van God, aan God gelijk, met God één is, was hij ook volkomen geschikt, om ons een heerlijk, verlichtend Evangelie bekend te maken; zoo dat wij nu, met dit onwaardeerbaar geschenk bevoorregt, juichen mogen: *De wet is door Mozes, maar de genade en de waarheid door Jezus Christus geworden. Niemand heeft ooit God gezien, de eeniggeboren Zoon, die in den schoot des Vaders is, die heeft hem ons verklaard.* (*Joan.* I: 17, 18.)

Bij deze ophelderende beschouwing van de woorden des Apostels, hebben wij gelegenheid gehad om op te merken, hoe belangrijk dezelve zijn. Wij zien er uit, 1.) dat het, gelijk nu nog, ook ten tijde dat PAULUS het Evangelie verkondigde, niet ontbrak aan menschen, die zich met het zuiver Evangelie, zoo als de Apostelen het verkondigden, niet vereenigden, noch zich daardoor wilden laten leiden.

2.) Dat men zeer dwaas zoude handelen, met daaruit eenigzins ten nadeele te besluiten van het Evangelie zelve.

3.) Dat het heerlijk Evangelie alleen door de zulken miskend wordt, die dwaas zijn, en het rijk der duisternis toebehooren, en dat het een zeer ongunstig teeken ten nadeele van verstand en hart dus oplevert, wanneer men het schoone en goede daarvan niet erkennen wil, en daaraan dus een volkomen geloof weigert.

4.) Dat het de booze geest, de Satan is, door wien de ongeloovigen en verachters van het eenvou-

voudig schoon en alles verlichtend Evangelie gedreven worden, met welke men zich dus wel wachten moet eene gemeene zaak te maken, en naar welke zich eenigzins te schikken, allerschandelijkst, en diep vernederend voor den mensch moet genoemd worden.

5.) Dat, wat men zich soms ook verbeelden moge, en hoe trotsch ook menigwerf het driest ongeloof zijn hoofd opsteke, het einde daarvan echter rampzaligheid en verderf wezen zal.

En 6.) Eindelijk, blijkt hieruit, bij wettige gevolgtrekking, uit kracht van tegenstelling, dat het verstandig, Gode en CHRISTUS aangenaam, en allergelukkigst is, de hooge waarde van den schat des Evangeliums, der heerlijkheid van CHRISTUS, die het beeld Gods is, te erkennen en te gelooven, daarin zijne hoogste eer te stellen, over het licht des Evangeliums zich dankbaar te verblijden, zich daardoor geheel te laten leiden, daarnaar al zijn doen en laten in te rigten, en daarop een onbepaald vertrouwen te stellen.

Leiden wij dan ook, mijn Lezer! deze gevolgen en gewigtige leeringen, uit de beschouwde belangrijke Apostolische verklaring, voor ons zelve af, en maken wij daarvan eene voorzigtige en Godverheerlijkende toepassing op en voor ons zelven.

Houden wij dezelve voor oogen, en beuren wij ons daarmede op, wanneer wij de woelingen van het ongeloof in onze dagen hier, en het bijgeloof daar, tot onze droefheid waarnemen, met eene helsche fluwheid werkzaam, om eenen sluijer over het Evangelie te werpen, door het lezen en overdenken van hetzelve, als niet geschikt voor het algemeen, hardnekkig te verbieden en het licht zelve duister te maken. Zorgen wij dus, dat wij ons nooit laten slingeren door de soms listig genoeg aangewende pogingen, om ons in het geloof aan, en de erkentenis van de onvergelijkelijke voor-

voortreffelijkheid van het Evangelie der heerlijkheid van CHRISTUS te doen wankelen*, noch immer in den waan of vrees laten brengen, dat de tegenwerpingen tegen de Goddelijkheid en onfeilbaarheid van het Evangelie, eenige wezenlijke kracht hebben zouden.

Vergeten wij nooit, dat, al ware, al werd ook (dat God verhoede!) het getal van de on- en bijgeloovigen, van dezulken die zich aan het eenvoudig maar even daarom ook zoo veel te heerlijker Evangelie ergeren, nog veel grooter, al zagen wij, tot ons innig leedwezen, ook nog zoo velen, voor welke het Evangelie bedekt blijkt te zijn, en welken het als eene dwaasheid voorkomt, hetzelve evenwel is en altoos blijven zal, *eene kracht Gods tot zaligheid, een' iegelijk die gelooft.*

Het blijve onze overtuiging, onze onwrikbare verwachting: wat er ook wisfele, wankele en verloren ga, de heerlijkheid van het *Evangelium des Zoons Gods*, die het beeld des Vaders is, *zal* eeuwig blijven, is onveranderlijk, zegeviert over alles eindelijk, en maakt allen, die zich daardoor laten bestralen, de gelukkigste menschen.

Hoeden wij ons, in de vreeze des Heeren, in het geloof aan het Evangelium, en onder een gedurig gebed tot God, tegen de verleidende besmetting, die er maar al te zeer in de wereld zich onder de menschen ook nog openbaart; op dat wij nimmer de leugen boven de waarheid gelooven, (1) en een welgevallen in de ongeregtigheid eindelijk zelve vinden zouden. Toonen wij, dat wij als wezenlijk verlichte lieden, door de liefde tot de waarheid die in CHRISTUS is, ons willen laten leiden. Openen wij meer en meer onze oogen, om de heerlijkheid Gods in het aange-

(1) 2 *Thesf.* II: 10-12. *Hand.* XXVI: 18. *Kol.* I: 13. *Joan.* XII: 35, 36. 44-50.

gezigt van CHRISTUS regt te aanschouwen, bekeeren wij ons meer en meer van de duisternis tot het licht. Beminnen, vereeren en gehoorzamen wij God, die ons overgezet heeft uit de duisternis in het Koningrijk des Zoons zijner liefde, in denwelken wij de verlossing hebben door zijn bloed. Dan zullen wij ook zijne kinderen zijn, zijne gunstgenooten, zijne erfgenamen wezen, en, eenmaal van alle duisternis bevrijd, over het schoonste licht ons eeuwig verblijden.

DE GEVANGENE.

(*Eene ware gebeurtenis, door Mevrouw* DE GENLIS.)

TIMOTEUS, een der Leden van het Genootschap ter verbetering der Gevangenen, vernam door een Geestelijke, dat er een Gevangene in de Conciergerie te *Parijs* zat, die, uit hoofde van eenen moord, den volgenden dag ter dood zou gebragt worden. De ongelukkige, — zeide de Geestelijke, — die zoo na aan de poorten der eeuwigheid staat, weigert hardnekkig alle vertroosting en ondersteuning van den Godsdienst, hij wil ook geenen Geestelijke hooren. Ga gij tot hem, mogelijk dat een jonge Leek hem minder tegenzin, schrik of vrees inboezemt. TIMOTEUS bedacht zich geen oogenblik, maar ging terstond naar de Conciergerie. Hij liet den Cipier, volgens gewoonte, de vrome geheimzinnige kaart zien, die hem regt gaf tot dit bezoek, en trad nu zonder zwarigheid binnen. Men opende hem de deur van het verblijf des ongelukkigen, en liet hem met denzelven alleen.

De Gevangene vraagde hem, zonder zijn hoofd op te heffen, of hem aan te zien, op eenen ruwen knorrigen toon: *Wat wil men van mij? Ik wil geen Priester zien.* — TIMOTEUS werd eenig-

eenigzins verlegen, maar ging evenwel zacht naar hem toe, en hernam op eene vriendelijke wijze: *Ik ben ook geen Priester.* Hierop beschouwde hem de Gevangene met verwondering, en vraagde op eenen eenigzins zachteren toon: *Wat wilt gij bij mij zoeken?*

TIMOTEUS. Het is voor mij eene behoefte, met den weenenden te weenen.

DE GEVANGENE. Zegt gij dit om mij te troosten? verlaat mij dan.

TIMOTEUS. Open mij uw hart, het mijne is niet zonder levendig gevoel, laat ons zamen treuren.

DE GEVANGENE. (Na een kortstondig zwijgen,) Ik verdien niet medelijden in te boezemen, ik wil en kan niet anders als afkeer en schrik verwekken. Gij schijnt echter, met mijne geschiedenis, nog geheel niet bekend te zijn.

TIMOTEUS. Neen, ik weet slechts, *dat er een onherroepelijk vonnis tegen u geveld is.*

DE GEVANGENE. Welaan! zoo hoor dan mijne vreesselijke geschiedenis. Ik ben 38 jaren oud, en de Zoon van een Edelman, in *Bretagne*; mijn hart is noch wreed noch woest, maar mijne driften zijn heerschend en breidelloos, en mijne opvoeding heeft die niet beteugeld. Naauwelijks had ik de wieg verlaten, of ik verloor mijne Moeder, en als eenige Zoon werd ik, van mijne jeugd af, door eenen mij Afgodisch beminnenden Vader, zoo verwend, dat hij niet slechts dat geen verontschuldigde, wat ik berispelijks en strafbaars pleegde, maar daarin zelfs geest, overhelling tot grappen, ja, dikwijls blijken van hoogere eigenschappen vond. Neen, dit is waarlijk de regte vaderliefde niet; deze belagchelijke blindheid is slechts de vrucht van den hoogmoed! — Deze beklagenswaardige toegevenheid heeft, terwijl zij mijn karakter bedierf, en mijne driften nog meer aanvuurde, mij daar gebragt, waar ik thans ben, deze is de reden dat ik zulk

een

een schandelijk misdrijf gepleegd heb? Mijn Vader leeft niet meer; indien hij nog leefde, zoo verdiende hij met mij het schavot te beklimmen! Hij was meer dan mijn medepligtige, hij heeft mij van mijne kindsheid af, stap voor stap, op de baan der zonde geleid! — ô Hoe verwensch ik zijne gedachtenis! —

TIMOTEUS. Geef, bid ik u geen gehoor, aan zulk een onnatuurlijk gevoel!

DE GEVANGENE. Zijt gij gehuwd?

TIMOTEUS. Ja, sedert eenige jaren.

DE GEVANGENE. Hebt gij kinderen?

TIMOTEUS. Ja, de hemel zij gedankt!

DE GEVANGENE. Wacht u dan hun eene slechte opvoeding te geven.

TIMOTEUS. Ik heb in dezen opzigte een leidsman, die mij voor dwalingen bewaart.

DE GEVANGENE. ô Hoe gelukkig zijt gij dan!

TIMOTEUS. Hij heeft tot mij gezegd: *Tuchtig uwen Zoon, als er nog hoop is.* (*Spreuk.* XIX: 18.)

DE GEVANGENE. Welke schoone woorden.

TIMOTEUS. Het is dezelfde, die ook nog tot mij zeide: *Tuchtig uwen Zoon, en hij zal u gerustheid aandoen, hij zal uwe ziele vermakelijkheden geven.* (*Spreuk.* XXIX: 17.)

DE GEVANGENE. ô Mogt ik den naam van dezen beminnelijken leidsman hooren, mogelijk heb ik hem wel eens in de wereld ontmoet.

TIMOTEUS. Gij zijt Hem ontvlugt; Hij heeft zich van u verwijderd.

DE GEVANGENE. Hoe?

TIMOTEUS. Deze leidsman is *God* zelf. De godsdienst is het, die mij in alle gewigtige zaken mijnes levens als leidsman gediend heeft, en ik zie duidelijk in, dat onverschilligheid in zaken van godsdienst weinig verschilt van ware goddeloosheid, (men leze het fraaije werk van den Abbé de LA MENAIS, over de onverschilligheid in den godsdienst.)

De

'De Gevangene. (nadat hij eenige oogenblikken in een stil nadenken had doorgebragt, begon weder) Ik zal u mijne vreesselijke geschiedenis verder verhalen, zonder dat gij mij in de rede vallen moet.

'Toen ik in de wereld trad, veroorzaakte mij de hevigheid van mijn karakter en mijne ontembare trotsheid allerlei onaangenaamheden, binnen twintig maanden vocht ik tweemalen; in het eerste tweegevecht doodde ik mijne partij, in het tweede verpletterde ik mijnen vijand den regter arm. Mijn vader was trotsch op deze heldendaden, en zijne ijdelheid in dezen opzigte voltooide mijne verwildering.

'Eindelijk was hij bedacht om mij uit te huwen; ik werd geheel verliefd op een jong, welopgevoed, talentvol en rijk meisje, de eenige dochter eener familie, die wat afkomst betreft, de mijne evenaarde. Ik trouwde haar, en hield mij voor den gelukkigsten der stervelingen, maar helaas! dit duurde niet lang. Hoewel ik mijne vrouw op geenerlei wijze iets met grond kon verwijten, zoo werd ik evenwel dra eene prooi der teugelloosste jaloezij. Ik eischte van haar eene onbegrensde liefde, en ontving slechts eenen mij boven allen uitzonderenden trap van vriendschap, en onveranderlijke zachtmoedigheid en onderdanigheid. Mijne jaloezij strekte zich tot alles uit, zelfs tot de regtmatige neigingen van MARIANNE, (zoo heette mijne vrouw). Zij had geenen vader meer, zij beminde hare moeder, en ik was hierover zoo jaloers, dat ik met deze vrouw, die met regt alom geacht werd, voor altoos de vriendschap brak. Eindelijk eischte ik van MARIANNE, dat zij hare moeder niet zou wederzien. Na het storten van vele tranen en de dringenste verzoeken, onderwierp zij zich aan mijnen tiranniken wil, en wel op den raad van hare moeder. Zij verborg voor mij deze omstandigheid niet, die, ver van mij gerust te stellen,

len, mijne woede nog meer verdubbelde; want ik bespeurde, dat MARIANNE het gedrag harer moeder bewonderde, en het mijne veroordeelde, en dus verbeeldde ik mij, dat zij, als zij dit moederlijk bevel niet ontvangen had, dan zeker die gehoorzaamheid, die zij mij schuldig was, aan mij niet zou betoond hebben.

De wereld keurde intusschen mijn gedrag en onverklaarbare handelwijs, ten aanzien mijner schoonmoeder en hare gansche familie, luid af; zij noemde mijne vrouw een ongelukkig offer, dat mij door hare zachtmoedigheid tot den heerzuchtigsten en onverdragelijksten tiran zou maken. Mijn vader zag zich eindelijk genoodzaakt, mij voor het eerst in zijn leven hierover te berispen; ergerlijk, toornig tot razernij, antwoordde ik hem met de grootste bitterheid; ik vergat geheel den eerbied dien ik hem schuldig was, verweet hem hevig de opvoeding die hij mij gegeven had, en zeide hem onbewimpeld, dat ik, als ik hem niet bij alle gelegenheden onophoudelijk de *Energie van mijn karakter* had hooren roemen, mij aan alle deze dingen niet zou schuldig gemaakt hebben, over welke hij zich thans beklaagde. Maar het was geen tijd meer hem hieromtrent te verlichten, ik griefde slechts zijn hart, en hij verliet mij als een wanhopige. Zijn verdriet, dat door mijn volgend gedrag maar al te zeer toenam, berokkende hem eene uitteerende ziekte, onder welke hij eindelijk bezweek. Ik was zijn afgod geweest, en hij vond in mij eenen ondankbaren, gelijk dit bijna steeds pleegt te geschieden; want overdrevene liefde en vertroeteling heeft nimmer ware dankbaarheid voortgebragt, zij boezemt hem, die van dezelve het voorwerp is, eene soort van verachting in, dewijl zij van alle nadenken en alle rede ontbloot, steeds eene belagchelijke zijde heeft.

Dewijl ik het te *Parijs* niet langer kon uithouden,

den, bragt ik mijne vrouw plotseling naar een in Franche-Comte gelegen landgoed; mijne on-overwinnelijke jaloezij vergezelde mij ook derwaarts. Ik zag MARIANNE zoo treurig, zoo ongelukkig, dat ik mij verbeeldde, dat zij slechts zoo treurde, om dat zij eene minnarij had achtergelaten, die ik gestoord had. Ik verbood haar alle briefwisseling met *Parijs*, behalve met hare Moeder; zij luisterde, zonder mij tegen te spreken, vouwde hare handen, boog haar hoofd en zeide; dat zij mij zoude gehoorzamen, terwijl tevens de tranen uit hare oogen stroomden. Ik kon haar nooit zien weenen, zonder zeer toornig te worden, dewijl dit de eenige wijze was, waardoor zij zich beklaagde en mij mijn onregt verweet; maar in dezen oogenblik, meende ik in hare smart iets geheel anders te ontwaren, namelijk een zeker bewijs, dat zij heimelijk eene misdadige briefwisseling hield. Ik overlaadde haar met verwijten en scheldwoorden, en voegde er, heenengaande, bij, dat ik, daar ik van haar niets anders als wrok en haat kon verwachten, er mij op toe zou leggen, om hare woede tegen mij, den hoogsten top te doen bereiken.

Ik beval mijn knecht mij alle brieven te brengen, die onder haar adres met de post mogten komen, hij bragt mij gedurende zes weken verscheidene, maar derzelver inhoud was geheel onverschillig. Ik leefde op mijn Landgoed, waar ik zes maanden doorbragt, wezenlijk als een wilde. De gezondheid mijner vrouw verminderde van dag tot dag, ik besloot dus op het einde van het jaar, weder *Parijs* te naderen, om haren Arts te raadplegen. Ik betrok met haar eene woning te *St. Germain*, en toen ik hier kwam, vernam ik, dat mijn Vader in eenen zorgelijken toestand verkeerde, en hoewel hij nog niet bedlegerig was, zoo vreesde men evenwel, dat hij

long-

longtering en waterzucht tevens had. Ik ging naar *Parijs*, om hem te bezoeken; hij deed verscheidene vragen, betreffende MARIANNE aan mij; ik beantwoordde die op geene voldoende wijze, hij zuchtte diep, zweeg, en ik haastte mij hem te verlaten.

Ik gaf mijne vrouw op nieuwjaarsdag verlof, om hare moeder te bezoeken, maar verklaarde haar tevens, dat dit het eenige bezoek was, dat zij, gedurende dit jaar, bij haar zou mogen afleggen, — dat ik te *St. Germain*, niemand dan haren Arts bij mij zien zou, en verbood haar tevens brieven te schrijven, en te ontvangen, aan wien en van wien die ook zijn mogten, *zonder eenige uitzondering*; evenwel voegde ik, uit een soort van medelijden met haren toestand, er bij, dat ik in het vervolg, als zij zich beter gedroeg, en ik met hare gehoorzaamheid volkomen voldaan zou zijn, minder streng zijn zoude. Zij vraagde mij met eene zachtmoedigheid, eene onderwerping, die mij onwillekeurig roerde: *Wat moet ik dan doen?* — Om deze vraag opregt te beantwoorden, had ik moeten zeggen: *Mij hartstogtelijk beminnen.* Maar ik voelde, hoe belagchelijk dit antwoord zijn zoude, en verliet dus, zonder een woord te spreken, spoedig en trotsch, het vertrek.

Vier dagen na dit gesprek, ging ik naar *Parijs*, en zeide haar, dat belangrijke bezigheden mij noodzaakten, daar drie dagen te blijven. Op den volgenden dag, keerde ik geheel onverwacht op dien tijd terug, waarop zij gewoonlijk ontbeet. Eer ik mij aan haar vertoonde, ondervroeg ik mijnen knecht, die mijn verspieder was, en dien ik steeds bij haar liet, over alles, wat er voorgevallen was. Hoe grenzenloos was mijne woede, toen ik van hem hoordde, dat zij eene geheime zending uit *Parijs* had ontvangen, dat hij ge-

gezien had, hoe eene rijdende bode van *Parijs* was gekomen, en door hare kamenier in haar kabinet gebragt was, waar hij een kwartier vertoefd had, en daarna door eene kleine deur van het park, waar hij zijn paard had vastgebonden, zich had verwijderd, en spoedig weggereden was.

Vol der dolzinnigste woede, liep ik naar het vertrek van MARIANNE; ik trad haastig binnen, en vond haar in tranen bij den schoorsteen zitten, en eenen brief lezen; zij ontwaardde mij terstond, gaf eenen smartelijken schreeuw, en smeet, zonder een oogenblik te verliezen, den brief in het vuur. Ik sprong toe, om hem uit de vlammen te redden, maar te vergeefs, het noodlottig schrift was reeds vernietigd. Trouwelooze! — riep ik uit, — waartoe dit geheim? Van wien is dezen brief?

Hij is niet van mijne moeder, — *antwoordde* zij snikkend.

Van wien dan?

Ik kan dit niet zeggen.

Hij is van eenen Minnaar.

Zij antwoordde niet, en ik hield dit voor eene volledige belijdenis. Thans was ik geen meester meer over mijne drift. Buiten mij zelven van woede, vloog ik naar de tafel, waar nog de overblijfselen van het ontbijt stonden, en greep een breed mes. — Verschrikt sprong zij op, en wilde vlugten, maar ik hield haar met de eene hand vast, en stiet haar met de andere het mes in het hart. — Zij viel voor mijne voeten en was niet meer. — Terstond rende ik uit het huis, zadelde zelf een paard in mijnen stal, sprong op hetzelve, reed met losfen teugel naar *Parijs*, en leverde mij vrijwillig in handen der geregtigheid over, terwijl ik den kerker betrad, waarin gij mij thans ziet, en verkondigde hier met luider stem mijne misdaad en mijne wraak. Toen ik in deze treurige plaats op-

opgesloten was, schreef ik terstond aan mijnen vader, om hem, van al wat er voorgevallen was, naauwkeurig te onderrigten. Na anderhalf uur kreeg ik van hem den volgenden brief, die mij als een bliksemstraal ter neder velde.

„ Ellendige! uwe vrouw was onschuldig! — de zending kwam van mij, zoowel als de brief, dien zij weigerde u te laten lezen, dewijl ik haar streng verboden had dien aan u mede te deelen; ik raadde haar in dezen brief, dat zij bedacht moest zijn om van u te scheiden, en dat ik, om haar tegen uwe dwaasheden en opvliegendheid te beveiligen, voor haar eene plaats bij eene Prinses der Koninklijke familie zou zoeken te verwerven, die men mij, zoo als ik volkomen overtuigd was, ook niet zou weigeren; als gij hinderpalen in den weg leggen wildet, dan zou ik in dit geval eene geregtelijke scheiding bewerken."

„ Door uwe vrouw te vermoorden, hebt gij ook mij de doodsteek gegeven. Ik zal deze vreesselijke gebeurtenis niet overleven. Reeds half dood van verdriet over uwe schandelijke dwalingen, moet ik wel onder dezen laatsten slag geheel bezwijken! — Terwijl gij onder de bijl der geregtigheid valt, en mij in het graf stort, brengt gij aan het regt een dubbel offer. Als moordenaar der deugdzaamste en beminnelijkste vrouw, kunt gij zulk een gruwel niet anders, dan op het schavot boeten, en ik moet *daarom* gestraft worden, dewijl ik zulk een monster, als gij zijt, opgevoed, en meer dan alles in de wereld, bemind heb."

(*Het vervolg hier na.*)

WONDERBARE REDDING.

In den Franschen Burgerkrijg, in de zestiende Eeuw, tusschen Roomschen en Protestanten, be-

legerden — zoo verhaalt THUANUS, — de eersten de Stad *Rouaan* in 1562. Een vijandelijke kogel, stortte den moedigsten Verdediger der Kalvinisten, CLIVE, van de Stads Wallen. Toespringende Soldaten heften hem op, en begroeven hem, dewijl zij geen teeken van leven meer in hem bespeurden, zonder alle verder onderzoek. Zijn getrouwe Knecht, dien dit berigt werd, ging, zoo dra het donker geworden was, naar het slagveld, zijn hart spoorde hem aan, om zijnen beminden Heer, door eene welvoegelijkere begrafenis te eeren. Lang onderzocht hij te vergeefs elken verschen grafheuvel. Dikke duisternis omringde hem, nergens ontdekte hij een zeker merkteeken, dat hij gevonden had, wat hij zocht, toen eindelijk zijne rondtastende hand, eenen uit de aarde steekenden arm ontmoette. In dezen oogenblik viel de straal van de door de wolken breekende Maan, op eenen ring van diamant, die aan den vinger van dezen arm zat. De getrouwe, herkende aan dezen ring het eigendom van zijnen Heer. Terstond nam hij de schop, en het dierbaar lijk was dra opgedolven. Dit omvattende, bespeurde hij nog levenswarmte in hetzelve, sloeg vrolijk zijn oog naar den hemel, leidde het op zijne schouderen, en droeg het naar het nabijgelegen Hospitaal. Maar de Heelmeester, vermoeid door het werk van den dag, en half dronken van slaap, verklaarde, dat en geene redding meer mogelijk was, en wees hem af. De brave man liet zich echter hier door niet afschrikken. Hij ging naar de voormalige woning van zijnen Heer, lag den geliefden last in het verwarmde bed, en zag met blijdschap dat de glimmende levenskracht gestaag meer terugkeerde. Maar ach! meer kon die goede mensch niet doen. Eerst na drie dagen, lieten zich een paar Artsen overhalen, om den hulpbehoevenden bij te staan.

Zij

Zij zuiverden zijne wond, en slaagden door hunne zorg, om hem geheel tot het leven terug te doen keeren. Maar slechts langzaam genezende, en krachten herkrijgende, lag hij, onder het gewoel der belegering, van elk verlaten, geheel alleen aan de gebrekkige oppasfing van zijnen getrouwen Knecht overgegeven.

Ondertusschen ging de Stad aan den vijand over, en de overwinnaars waren zoo wreed, van den langzaam genezenden uit zijn bed te rukken, en door een venster op straat te werpen. Bij geluk viel de mishandelde op eenen mesthoop. Zijn *leven* bleef dus behouden. Maar welk een leven! zijnen menschlievenden Oppasser, had men buiten de deur gestoten. Zoo lag hij nu in de opene lucht, buiten staat om eenig geluid te geven, op nieuw verscheidene dagen worstelende met den dood. Maar de Voorzienigheid waakte over hem; zij bragt eenen naastbestaanden, DUCROIT genaamd, bij hem. Deze voorbijgaande herkende hem, en liet hem naar zijn Landgoed brengen, dat kort bij de Stad lag. Hier werd hij door de hulp van eenen Arts, en door de oppassing van zijnen vriend, allengs den dreigenden dood ontrukt. Hij genas volkomen, en leefde nog vier en veertig jaren.

Wonderbaar waakte de Voorzienigheid over dezen man, reeds bij zijne geboorte. Zijne Moeder stierf, toen zij hem nog onder haar hart droeg, en werd, — dewijl haar Gemaal juist afwezend was, — alzoo begraven. Den dag na hare begrafenis, kwam haar Echtgenoot terug, en vernam met schrik in *welk* eenen toestand de Overledene begraven was. Hij beval terstond het graf weder te openen, deed de Artsen de Keizersnede verrigten, en FRANS OLIVE, kwam *levend* uit den schoot zijner reeds gestorvene Moeder te voorschijn.

MERKWAARDIG VERSCHIJNSEL BIJ KAAP HOORN.

(*Uit het Journaal van Kapitein* HALL.)

Op den 25 November 1820, zag men, bij de laatste stralen der ondergaande zon, op het Oorlogschip *Conwaij*, onder bevel van Kapitein HALL, op eenen afstand van vijftig tot zestig mijlen, de Kaap *Hoorn*, die echter dra weder in de duisternis verdween. Naauwelijks was het intusschen nacht geworden, of er vertoonde zich een nieuw schouwtooneel, namelijk een schitterend licht in het noordwesten, dat in regelmatige tusschenpozen verscheen en verdween. Eerst was het helder rood, dan werd het steeds zwakker en zwakker, tot het geheel verdween. Na verloop van vier of vijf minuten keerde dan zijne glans plotseling terug, en het scheen als of er telkens eene zuil van brandbare stof in de lucht geslingerd werd. Dit heldere schijnsel duurde gewoonlijk 10 tot 20 sekonden, en nam dan allengs af, naar mate de zuil lager werd, tot zij eindelijk, omtrent eene minuut, eene donkerroode klomp scheen te zijn, die dan ook verdween.

De gissingen over dit verschijnsel waren zeer verschillend. Sommigen hielden dit voor een rond draaijend licht op een vuurtoren, en het had zeker hiermede veel overeenkomst. Anderen hielden staande, dat het een brandend bosch was, in het welk de windvlagen het verschillend schijnsel voortbragten. Maar allen, die het licht naauwkeurig door verrekijkers beschouwden, kwamen daarin overeen, het voor eenen volkaan, als de *Stromboli*, te houden, die van tijd tot tijd een hoop gloeijende steenen uitspuwde, welke, aan de zijde des bergs nedervallende, een tijdlang hunne rood-

roodheid behouden. Men zag dit wederkeerend licht tot aan den morgen, toen het met het eerste morgenrood verdween, en hoewel het gedurende den nacht niet boven 8 of 10 mijlen van ons scheen te zijn, zoo zagen wij echter thans, tot onze grootste verwondering, geen land in de rigting van dezen volkaan, en na gedane berekening was de afstand van het schip, tot aan het vaste land van het vuurland, honderd engelsche mijlen.

Het is mogelijk, dat een soortgelijk verschijnsel MAGELLAAN verleid heeft, om deze kust het Vuurland te noemen.

EDELMOEDIGHEID DES GROOTHERTOGS VAN TOSKANE.

De Groothertog van *Toskane*, ontving eenen brief van een ander hof, in welke de voornaamste Florentijnen als Carbonari beschuldigd, en hem geraden werd, hen allen gevangen te nemen. De Groothertog ontbood alle deze beschuldigden bij zich, en liet hun toen, door zijnen Secretaris, dezen brief voorlezen.

Hierop zeide hij tot de verlegenen: gij hoort, mijne heeren, waarmede men u beschuldigt, en wat men mij raadt; maar ik geloof niet, dat gij mij, die u nooit eenig kwaad gedaan heb, zoekt te benadeelen, en ben dus met mijn woord van eer, borg voor u gebleven; ik hoop dat gij mijnen borgtogt eeren zult.

Zeker, indien er een kwalijkgezinde onder hen was, dan hield hij in dezen oogenblik op dit te zijn, ook heerscht in *Toskane* de volmaakste rust en tevredenheid over zijn bestuur.

WREEDHEID.

Toen de Koning van *Engeland* EDUARD I, in de helft der XIIIde Eeuw, *Wales* geheel onder het juk gebragt had, gaf hij het onmenschelijk bevel, alle Barden van *Wales*, die gegrepen konden worden, te dooden, op dat zij door hunne Gezangen, de oude liefde tot het Vaderland, in de borst der Natie, niet zouden doen ontwaken, daar deze, van nu af, slechts naar Engelsche Wetten geregeerd zou worden, Engelsche zeden aannemen, en geheel op zou houden eene Natie te zijn. Dit bevel, mag door eene benaauwde Staatkunde goedgekeurd worden, het zal echter steeds afschuwelijk blijven.

GRAFSCHRIFT

OP DEN WEL EERWAARDIGEN ZEER GELEERDEN HEER J. A. FRANTZEN, RUSTEND LEERAAR TE EMLENKAMP, IN HET GRAAFSCHAP BENTHEIM (1).

Na eene levensreis van bijna honderd jaren
Vindt hier de oude Grijsaard rust,
Na storm en onweêrvlaag, na rampen en bezwaren,
Bereikt zijn zwakke kiel de kust.

Gedenkt naar Paulus les aan dezen grijzen Vader!
Die u als kinderen, de beste lessen gaf,
Wij komen eens, als hij, het eind des levens nader,
Eens rusten wij, als hij, in 't Graf.

Meer dan een halve Eeuw, stond hij voor u, Gemeente!
En predikte u het woord van Jezus zijnen Heer,
Hier, uit dit sombere graf, verrijst eens zijn gebeente,
Dan ziet gij uwen Leeraar weêr!

J. S.

(1) Zie het berigt van deszelfs overlijden, in de Boekzaal voor October 1824, bladz. 547.

AKA-

AKADEMIE-NIEUWS.

FRANEKER.

Den 23sten der afgeloopene maand, onderging onze Akademische School, op nieuw een treffend verlies, door het onverwacht en ontijdig afsterven van den Hoog Eerwaardigen Hooggeleerden Heer JACOBUS AMERSFOORDT, Doctor en Professor der Godgeleerdheid en Bibliothecarius, aan 's Rijks Athenæum alhier, in den ouderdom van nog geen acht en dertig jaren! — Met den uitnemendsten aanleg, voor het beoefenen der wetenschappen, den vurigsten ijver parende, werd hij eerst aan het Illustre School van zijne Vaderstad *Amsterdam*; vervolgens, aan de Hoogeschool te *Leijden*, onder wijdberoemde Leermeesters, met geene overhaasting gevormd, en legde den vasten grondslag voor aanstaanden hoogen roem, door de geleerde zeer gewigtige en uitvoerige Verhandeling: *De Variis Lectionibus Holmesianis locorum quorumdam Pentateuchi Mosaïci:* waarmede hij den graad van Theologiæ Doctor, op den 8sten April des jaars 1815, aan de Leidsche Hoogeschool, eervol verkreeg, en in welker Voorrede men een zeer naauwkeurig verslag van zijne Letteroefeningen, door hem zelven gegeven, aantreft. Het gemelde jaar liep niet ten einde, of het Hoogleeraar-Ambt, in de Oostersche Letterkunde, aan het nieuwelings ingerigte Athenæum, te *Harderwijk*, werd aan hem opgedragen. Vervolgens, toen deze Akademische School werd opgeheven, viel hem de opengevallene Leerstoel der Godgeleerdheid hier ter plaatse te beurt, en ons Athenæum, meer dan eens met reden beducht hem te zullen verliezen, verheugde zich hartelijk, eenen zoo-

danigen man, te mogen behouden; die echter thans, helaas! aan hetzelve in de bloeijendste levensjaren, onder het gehengen des Alwijzen Albestierders, is ontrukt, en de schoonste hoop op rijpe vruchten, eener grondige geleerdheid, met zich in het graf nam!

UTRECHT.

De Heer J. B. GRAVENHORST, van *Curaçao*, werd, den 29sten October tot Doctor *Juris Romani et hodierni*, bevorderd, na eene loffelijke verdediging van zijn *specimen, sistens doctrinam codicis civilis de jure jurando, quod pars parti in judicio defert.*

De Heer J. TERPSTRA, geboren te *Oldenzaal*, zoon van den Heer G. TERPSTRA, Rector der Erasmiaansche School te *Rotterdam*, verkreeg den 1sten November, de waardigheid van *philos. theoret. magister et liter. human.* Doctor, na niet minder loffelijk te hebben verdedigd, zijne *disputatio literaria, de sodalitii pijthagorei origine, conditione et consilio.*

Beide deze verdedigingen geschiedden in de Janskerk, welker gebruik, tot soortgelijke plegtigheden, door de H. H. Kerkmeesteren, is toegestaan, tot zoo lang de aanzienlijke vergrooting en verbetering der Akademische gehoorzaal zal zijn voltooid.

GRONINGEN.

Den 14den October. Op heden heeft de Hoogleeraar J. R. VAN EERDE, het rectoraat dezer hooge School overgedragen aan den Hoogleeraar A. IJPEIJ, na het houden eener redevoering: *de Europa, imperiorum iure temperatorum altrice. Over Europa, de Voedster van gematigde regeringsvormen.* Bij deze gelegenheid zijn tevens gouden eerepenningen ter hand gesteld aan de Heeren I. PEERLKAMP, Kandidaat in de Letteren, onlangs alhier geworden *Phil. Theor. Mag. et*

Li-

Liter. Hum. Doct., en G. DEDEL, Kand. in de Letteren en in de Regten te *Leijden*.

Tot Secretaris van den Akademischen Senaat is, voor het volgend jaar, benoemd de hoogleeraar E. TINGA.

SCHOOL-NIEUWS.

ZALT BOMMEL.

Na dat alhier het gewoon Zomer Examen der Latijnsche Scholen in de Latijnsche en Grieksche talen, en de overige, bij de wet voor het hooger onderwijs, bepaalde Wetenschappen, had plaats gehad, werd op den 28sten Aug. de openbare promotie en prijsuitdeeling gevierd.

Na dat de plegtigheid door den Rector Dr. J. M. HOOGVLIET, was geopend geworden, hield de verdienstelijke Jongeling O. BLOMHERT, tot de Akademische lessen met den meesten lof bevorderd zijnde, eene door hem zelven opgestelde redevoering, tot onderwerp hebbende: *Socratis de amicitia sententia e Xenophonte prodita.*

Hierop volgde de bevordering tot hoogere klassen, en de uitdeeling van prijzen en vereerende getuigschriften. Met prijzen begiftigd, werden bevorderd, P. W. ALSTORPHIUS GREVELINK, van de tweede naar de eerste klasse, die daarenboven een vereerend getuigschrift ontving, voor zijne gemaakte vorderingen in de oude en nieuwe Aardrijkskunde; van de vierde naar de derde, M. MACALESTER LOUP, tevens met twee getuigschriften het één voor de Geschiedenis, het ander voor de Fabelleer; van de vijfde naar de vierde, J. J. DE KONING; van de zesde naar de vijfde, J. P. DE VRIEU.

De

De eerstgenoemde van dezen betuigde hiervoor zijne dankbaarheid, na het houden eener ook door hemzelven opgestelde Declamatie, *de Cornelio Nepote*; de overigen op de gewone wijze. — De plegtigheid werd met orgelmuzijk begonnen, afgewisseld en besloten, en van eene talrijke en aanzienlijke menigte van toehoorders bijgewoond.

AMSTERDAM.

Den 24sten Sept. 1824. Heden werd alhier de halfjarige Promotie en prijsuitdeeling, van de Latijnsche Scholen gevierd. Bij deze gelegenheid hebben van de buitengewoon talrijke eerste klasse, vier veel belovende Jongelingen Redevoeringen gehouden, welker stoffe zij zelven gekozen en bewerkt hadden. J. H. VAN DER MEER DE WIJS, die verzocht had een half jaar langer nog het onderwijs der eerste klasse bij te wonen, deed *extra ordinem* eene Oratie: *de patriae caritate*: G. S. SWART, de eerste der drie met *Praemia ordinaria* begiftigden, *de Hannibale exule*: H. H. ROËLL, *de Guilielmo Arausiaco Tertio*: L. H. TEN SANDE, *de Horatio CocNte*.

Hierna werden de onderscheidene Prijzen en Getuigschriften, aan de Leerlingen der onderscheidene klassen, uitgedeeld.

Op de eerste klasse, aan J. H. VAN DER MEER DE WIJS, een *Præmium extra ord.*, voorts *de Præmia ordin.*, de eerste aan G. S. SWART; de tweede aan H. H. ROËLL; de derde aan L. TEN SANDE, het *præm. græc.* aan G. J. SWART, een *præm. dil.* aan P. VAN BONGA, *præmia adsid.* aan: N. J. BROERE, P. P. DUPUIJ, J. TER MEULEN, J. PH. OTT. Getuigschriften in de *Hist.* aan: J. PH. OTT, G. S. SWART en C. E. VAILLANT. Op de tweede klasse, *de premia ord.* aan: J. COMMELIN, P. J. VAL. DUSSEAU, D. MOOLHUIZEN; het *praem. graec.* aan J. COMMELIN, een *praem. dil.* aan H. DE VRIES; *praem. ads.* aan: E. BRAVE, J. H. MICHELSEN, G. G. STEMLER, *Tes-*

Testimonia: F. J. VAL. DUSSEAU, in *Hist.* D. MOOLHUIZEN, in *Hist.* en *Geog.* L. J. ALDERS, in *Hist.* Op de de derde klasse, *de praemia ord.* aan: J. H. MULLER CHRISTOFFELS; R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK en A. J. VAN PESCH; het *praem. graec.* aan R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK; en *praem. dil.* aan: A. PELLETIER, *praemia ads.* aan: C. MEIJER, E. H. ASSER, J. A. D'AILLIJ; *Testimonia* aan: VAN PESCH, *in Hist et Math.* ASSER, in *Hist.* F. H. L. BROEDELET, in *Hist.* Op de vierde klasse, *de praemia ord.* aan: J. J. SPLITGERBER, P. T. M. VAN LEEUWEN, J. VAN HENGEL; het *praem. graec.* aan J. J. SPLITGERBER; een *praem. dil.* J. G. VAN MAASLAND; *praemia ads.* aan C. BOON en J. D. RENNINGHOFF, *Testimonia*, aan J. J. SPLITGERBER, in *Geog.* P. TH. M. VAN LEEUWEN, in *Math.*, J. VAN HENGEL, in *Hist. et Geog.*, W. J. VAN VLOTEN, in *Hist. et Math.*, J. D. BLOEMEN, in *Hist.* Op de vijfde klasse, de *praem. ord.* aan D. A. GERBING, J. G. ROOSEBOOM, D. SIJBERDEN, het *praem. graec.* aan J. L. KOTTING; een *praem. dil.* aan D. J. BERNTROP; *praem. ads.* aan J. L. KOTTING, A. C. HARTJENS, G. J. BRANDT WIJSMULLER, *Testimonia* aan GERBING, *in Math. et Geog.* SIJBERDEN, *in Geog. et Mijth.* WIJSMULLER, in *Geog.* C. H. HOMAN, *in Geog. et Mijth.* Op de zesde klasse, de oude, *de praemia. ord.* aan: J. C. FOCKE, G. KLIJN, W. J. IMMINK, een *prem. dil.* aan M. VAN ATTENHOVEN, een *praem. adf.* aan J. C. MERKUS, *Testim.* aan E. J. DIEST L' ORGION, *in Geog.* Op de tweede orde dier klasse, het *praem. dil.* aan C. D. ASSER, *praem. adf.* aan: F. M. MARINKELLE, S. VAN VELZEN, en C. J. MOURIKS, *Testim.* aan J. VAN PRAAG, in *Geog.* en F. H. SMITS, in *Mijth.* op de onderste orde het *praem. dil.* aan J. VAN DEN BERG, *praem. adf.* aan: J. P. VAN DER MEER DE WIJS, J. H. DREWES, H. C. A. WILDE, *testim.* aan J. G. VAN DER LAAN VERMEULEN, in *Math.* G. G. KAN, in *Mijth.* J. A. VAN DOKKUM, in *Geog.* Op de

de zesde, de nieuwe, de *praemia ord.* aan: J. D. SNETHLAGE KNOOPS, H. J. DE HAAN HUGENHOLTZ, J. WILDSCHUT, een *praem. dil.* aan J. H. DETERS, *testim.* aan KNOOPS en HUGENHOLTZ, in *Mijth et Geog.* Op de tweede orde dier klasse, het *praem. dil.* aan P. F. H. FROMBERG, *praem. ads.* aan: J. CRITÉE, J. BRESTER, J. G. J. VORSTMAN, H. KEVER; *testim.* aan FROMBERG, in *Math. et Mijth.* CRITÉE, in *Geog.* BRESTER, in *Geog.* L. C. A. VON GEBAUER, in *Geog.* G. FRENSEL WEGENER, in *Geog.* Op de onderste orde, het *praem. dil.* aan J. KOSTER; *praem. ads.* aan: H. VAN BEECK VOLLENHOVEN, D. HEUKELOM, H. JOOR; *testim.* aan J. MASMAN, in *Geog.* Allen, die *praemia ordinaria* ontvangen hadden, betuigden hier voor hunnen dank (gratiarum actio) aan de Ed. Achtb. Heeren Curatoren. Alzoo is deze plegtigheid geregeld, en tot groot genoegen van een zeer talrijke menigte der *aanzienlijkste* lieden, volbragt geworden.

K L E V E.

Nadat het voormaals bloeijend Gijmnasium, der Hervormde Gemeente te *Kleve*, met den jare 1803., ganschelijk was te niete gegaan, en deze Stad veertien jaren achter een, zich van alle ter ware beschaving opleidende Instituten, had beroofd gezien, werd eindelijk, door de zorg der Pruissische Regering, in 't jaar 1817, een School voor de studeerende Jeugd, onder den Titel van Koninklijk Gijmnasium, tot stand gebragt. De opgang en bloei van dit algemeen nuttig Kweekschool, was weldra en blijft steeds zigtbaar, zoo dat men thans met blijde hoop, en op zekere gronden, deszelfs toenemenden luister kan te gemoet zien. Vele bekwame Jongelingen, zijn reeds met lof bevorderd, en thans is het getal der Leerlingen, niet minder dan honderd veertig.

Het School heeft drie Hoofd-Afdeelingen, en ieder Afdeeling twee klassen. Naar een vast plan, wordt

wordt de Jeugd in elk tijdvak, trapsgewijze, van de eene tot de andere wetenschap opgeleid, en volgens eene geregelde en doelmatige orde, in alles onderwezen, wat tot eene beschaafde en geleerde opvoeding behoort. Zes gewone Leeraren zijn er reeds aangesteld; de zevende wordt eerlang verwacht. Aan de spitse van 't geheel, staat de Heer NAGEL, Ph. Doct. Ridder der tweede kolom van 't IJzeren Kruis, als Director van 't Gijmnasium. Dan volgt de Heer IBEROLD, Ph. Doct., S. S. M. C., als eerste Hoogleeraar. Daarna de Heer KÖLSCH, Rector, als tweede Hoogleeraar. Voorts de Heer VIERHAUS, Conrector, als derde Hoogleeraar. Hierop de Heer HOEHMUTH, Rector S. S. M. C. als Collaborator, en eindelijk de Heer GUDERMANN, als Leeraar der Mathesis. De laatste belijdt den Roomschen, de andere zijn van den Evangelischen Godsdienst.

Buitendien zijn er nog zes Heeren, die hunne goede diensten aan het Gijmnasium betoonen, namelijk, de eerste Geestelijke der Roomsche Kerk, de Heer AHRENS, geeft de Roomsche Jeugd onderwijs in den Godsdienst. De Heer KALLE, Leeraar der Evangelische Gemeente, schenkt der Protestantsche Jongelingschap Godsdienstig onderwijs. De Heer THOMÆ en LANGE, leeren Muzijk, vooral Zangkunst. De Heeren VOLKER en KRAMP, onderrigten in Teeken- en Schrijf-konst. Alles wordt aangewend, om dit Kweekschool tot den hoogsten graad van mogelijke volmaaktheid te verheffen.

Het volgende wordt thans geleerd: Godsdienst en Zedekunde des Christendoms, Latijn en Grieksch. In de hoogste Afdeeling, komen inzonderheid de schriften voor, van CICERO, LIVIUS, TACITUS, HORATIUS, PLAUTUS, TERENTIUS, THUCIJDIDES, PLATO, DEMOSTHENES, HOMERUS, SOPHOCLES, EURIPIDES.

He-

Hebreeuwsch. In twee Afdeelingen voor Jongelingen, die Godgeleerden zullen worden.

Hoogduitsch. En daarin Mathesis, Geographie, Historie, Natuurkunde, Gezang, Teeken- en Schrijfkunst.

Het Fransch wordt, en het Hollandsch en Engelsch kan, in privaat uren geleerd worden.

Het geringe Schoolgeld, voor 't gewone Onderwijs is:

In de onderste Afdeeling ƒ 14 : —: — in de tweede ƒ 21 : —: — in de hoogste ƒ 28 : —: — 's jaars. De eerstbeginnenden, worden liefst opgenomen, als zij den ouderdom van negen jaren bereikt hebben,

De reeds verkregene goede naam der School, de schoone en gezonde ligging der Stad, en de goedkoope levenswijze aldaar, hebben reeds zeer vele Jongelingen naar het Gijmnasium gevoerd, onder deze waren ook eenige Zonen van Hollandsche Familiën; die, door onderwijs en omgang, in korten tijd, met het Hoogduitsch vertrouwd waren.

De Schooljeugd, staat steeds onder het opzigt en bestuur der gewone Leeraren, en vooral van die genen, aan wier onderwijs zij deel neemt. Deze bezoeken hunne Discipelen, van tijd tot tijd, leiden derzelver huisselijke studiën, geven acht op hun zedelijk gedrag, en staan hun bij met raad en daad. Ieder Jongeling, heeft naar jaren en behoefte, eenen bijzonderen regel der studie; en moet daarvan rekenschap afleggen. Trage en achtergeblevene Leerlingen worden des avonds, op bepaalde uren, onder het opzigt van deskundigen, na het ophouden der gewone oefeningen, in het School gehouden, om het verzuimde in te halen. Het is de onophoudelijke zorg der Leeraren, om bij alle hunne Discipels de opvoeding, met het Onderwijs, te vereenigen.

Over vlijt, gedrag en vorderingen, wordt alle drie maanden naauwkeurig berigt gegeven.

Ouders of Voogden, die hunne Jeugd naar dit Kweekschool wenschen te zenden, kunnen zich, te dien einde, schriftelijk of mondelijk tot een der bovengenoemde gewone Leeraren vervoegen, met name tot de Heeren NAGEL of HEROLD, die hun in alle opzigten de behulpzame hand zullen bieden, en zoo wel voor gepaste inwoning als anderzins behoorlijke zorg willen dragen. De prijs, die voor kamerhuur, kost, vuur en licht betaald wordt, is zeer verschillende naar de omstandigheden, en kan van *f* 90 : — : — tot *f* 300 : — : — gevonden worden.

KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

GELDERLAND.

ARNHEM.

HALL. De Wel Eerw. Heer M. A. AMSHOFF, heeft onze beroeping, in afwachting van de noodige approbatien, aangenomen.

SPANKEREN EN DIEREN. Onze van *Hall* herwaarts beroepen Leeraar H. W. DE WILDE, heeft zijne intrede gedaan, met eene Leerrede over *Matth.* XIII: 3—8. daar hij bevestigd was door Ds. A. BROWN, Pred. te *Elkum*, die tot zijn tekst had genomen, *Hand.* V: 38b—39.

ECK, den 31sten Oct. Onze Leeraar G. J. SCHOTHORST, gaf ons den 24sten dezer maand, in eene voorafspraak over *Spr.* III: 6. *Kent hem in alle uwe wegen*, berigt, dat hij eene beroeping

naar *Elst*, bij *Amerongen* had ontvangen, doch maakte ons op den volgenden Zondag bekend, dat hij voor deze beroeping had bedankt. Zijn Eerw. verbondt zich weder aan ons, met eene Leerrede over *Luc.* XI: 28. *Ja zalig zijn de genen die het woord Gods hooren, en dat zelve bewaaren.*

NIJMEGEN.

SLIJK EWIJK EN OOSTERHOLT, den 17den October. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer R. BREDERODE, overleed, den 8sten dezer, aan eene spoedig toenemende ongesteldheid, in den bloeijenden leeftijd van 32 jaren, na dat hij ruim 6 jaren de bediening des Evangelie's had bekleed. De Consulent dezer Gemeente, Ds. W. N. COENEN, Predikant te *Herveld*, gedacht heden aan hem in eene leerrede over *Predik.* XII: 5*b*. *De mensch gaat naar zijn eeuwig huis enz.* ons opwekkende, om door geloof en godsvrucht ons voor den onzekeren tijd onzes doods voor te bereiden.

Het jaar van gratie zal, voor het kind des overledenen, worden waargenomen.

HUISSEN, den 24sten October. Heden werd Ds. A. FAURE BEECKMAN, van *Kamperveen*, tot ons overgekomen, in den h. dienst alhier bevestigd, door Ds. F. C. VAN VLOTEN, Pred. te *Lobith*, (bij verschikking met onzen Consulent,) met *Maleachi* II: 7. De bevestigde heeft zijne intrede gedaan, daartoe tot tekst nemende *Joann.* VI: 68*a*.

RANDWIJK EN LAKEMOND. De beroeping alhier uitgebragt op Ds. R. A. CHEVALLIER, is vruchteloos afgeloopen, zijn Wel Eerw. heeft voor dezelve bedankt; Kandidaten van den h. dienst worden dus uitgenoodigd, om op de beroeping alhier te komen prediken.

HEUMEN, MALDEN EN GROESBEEK, den 7den Nov. Heden werd onze nieuwe Leeraar

G. STOCKFELD, onder ons in den h. dienst bevestigd, door Ds. W. L. VAN MEURS, Pred. te *Nijmegen*, aan wien onze Consulent Ds. J. FIJN VAN DRAAT, Predikant te *Over-* en *Nederasselt*, deze plegtigheid wel had willen afstaan. Zijn Wel Eerw. predikte over I *Thesf.* V: 12 en 13. *Wij bidden u broeders! erkent de genen, die onder u arbeiden enz.* Terwijl onze bevestigde Leeraar 's namiddags zijne intrerede hield, over *Joh.* XXI: 15—17. *Toen zij het middagmaal gehouden hadden, zeide Jezus tot Simon Petrus, Simon Jona Zoon, hebt gij mij liever dan deze? enz.*

HEMMEN. Schoon geene legale kennis ontvangen hebbende, kan de correspondens berigten, dat Ds. A. MOLENAAR, op den 24sten October zijne afscheidsrede van de Gemeente aldaar gehouden heeft, na van zijne betrekking op dezelve en op de Clasfis van *Nijmegen* behoorlijk te zijn losgemaakt, door Ds. M. CRENÉN, Pred. te *Gent*, daartoe van het Klassikaal Bestuur gecommitteerd, en in tegenwoordigheid van den Consulent Ds. J. C. W. QUACK, Pred. te *Zetten* c. a.

HORSSEN vakant. Zie Febr. 1822.

WINSSEN vakant. Zie Nov. 1822.

OOIJ EN PERSINGEN vakant. Zie Dec. 1822.

WIJCHEN, LEUR EN DIEDEN vakant. Zie April 1824.

ZUTPHEN.

LOCHEM, den 31sten Oct. Onlangs maakte onze jongste Leeraar Ds. P. SILVERGIETER HOOGSTAD, ons bekend, dat hij eene beroeping had ontvangen naar de Gemeente van *Leeuwarden*, en heden verklaarde hij ons, zich verpligt te hebben gevonden, dezelve aan te nemen.

HENGELO, den 31sten October 1824. Heden werd onze beroepen Leeraar J. H. VAN DIEST, in den heiligen dienst onder ons ingezegend, door onzen Consulent, den Wel Eerw. Heer C. PLANTEN,

YEN, Predikant te *Steenderen* en *Bronkhorst*, uit *Hebr.* XIII: 17. *Zijt uwen Voorgangeren gehoorzaam, en zijt ze onderdanig, want zij waken voor uwe zielen, als die rekenschap geven zullen, op dat zij dat doen mogen met vreugde en niet al zuchtende, want dat en is u niet nuttig.*

De bevestigde hield daarop zijn intrede, met *Matth.* XXIII 10*b.* *Want een is uw meester, (namelijk) Christus.*

T I E L.

BUURMALSEM. Na dat onze door Z. M. emeritus verklaarde Leeraar Ds. P. J. MONHEMIUS, behoorlijk was ontslagen van zijne betrekking op deze Gemeente, den Kerkeraad, en de Tielsche Classis, door een Lid van het Tielsch Klassikaal Bestuur, werd er heden, den 31sten Oct. namens zijn Eerw. afscheid gepredikt, door zijnen Broeder Ds. J. A F. MONHEMIUS, Pred. te *Maasbommel* en *Alfen*, die dit werk, waartoe zijn Broeder, van wege ligchaams ongesteldheid, niet in staat was, wel had willen op zich nemen. God zij met onzen nu rustenden Leeraar in zijnen ouderdom en zwakheid; en zorge ook voor deze nu vacerende Gemeente.

Z A L T - B O M M E L.

ZUILICHEM EN NIEUWAAL, den 16den Octob. Heden morgen vernamen wij, dat onze Herder en Leeraar D. J. H. VAN TUSSENBROEK, de collatie had ontvangen, voor de Gemeente *Hurwenen*, op hem afgegeven, door den Wel Edel Geboren Heer O. VAN RANDWIJK, collator dier plaats; terwijl wij, den 17den daaraan volgende, het berigt van onzen Leeraar mogten vernemen, dat hij voor die collatie bedankt had, en onder ons wensche te blijven.

ZALT BOMMEL, den 1sten Nov. Uit het, in de vorige Boekzaal, opgegeven twaalftal van

Pre-

Predikanten, is alhier den 18den Octob. geformeerd het volgend zestal:

DD. D. DE BONVOUST BERCKMAN, Th. Dr. en Pred. te *Delfshaven*. J. BRAVE, te *Maarsen*. J. VAN DER FELTZ. te *Katwijk*. B. R. DE GEER, te *Vreeland*. M. JORISSEN, te *IJsselstein*. en W. J. CROL, te *Gameren*.

Waaruit op het drietal geplaatst zijn:

DD. DE BONVOUST BERCKMAN, BRAVE en DE GEER; en den 19den Octob. beroepen is Ds. D. DE BONVOUST BERCKMAN, Pred. te *Delftshaven*, die echter, weinige dagen na de beroeping, bedankt heeft.

POEDEROIJEN EN LOEVESTEIN vakant. Zie Nov. 1819.

HEDEL vakant. Zie Junij 1824.

EST staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

HURWENEN vakant. Zie Sept. 1824.

VARIK vakant. Zie Oct. 1824.

HARDERWIJK.

GARDEREN, den 10den Oct. 1824. Heden maakte Ds. L. BAKKER, Pred. te *Ermelo*, eene vakatuurbeurt alhier waarnemende, in eene voorafspraak over *Hebr*. XIII: 7. ons het overlijden bekend, van eenen onzer vorige Leeraars, Ds. J. DE WAEL, laatst Pred. te *Rhenen*. Velen in de Gemeente hoorden met bijzondere deelneming de vermaning aan, om aan des overledens getrouwe lessen, Christelijk bestuur en raadgeving, die hij ons gaf, te gedenken, daar men zich herinnerde, welk een ijverig en getrouw Leeraar zijn Eerw. gedurende ruim 29 jaren was voor deze Gemeente. Zijne gedachtenis zal onder ons steeds in zegening blijven, als die van eenen getrouwen behartiger van onze wezenlijke belangen, en hartelijk wenschen wij, dat hij in de zalige ruste zal zijn ingegaan.

HIERDEN, den 31sten Oct. Heden nam onze

van hier naar *Staphorst* beroepene Leeraar, Ds. J. L. HARTMAN, van ons afscheid, predikende over *Hand.* XX: 32. *En nu, broeders, ik bevele u Gode, en den woorde zijner genade: die magtig is u op te bouwen, en u een erfdeel te geven onder alle de geheiligden.*

GARDEREN, den 7den Nov. Heden werd onze beroepene Leeraar, de Wel Eerw. Heer H. SLOTHOUBER; in den H. dienst onder ons bevestigd, door Ds. A. R. RUTGERS, Pred. te *Lenth*, aan wien Ds. G. J. SMALBRAAK, Pred. te *Kootwijk*, en Consulent dezer Gemeente, dit werk wel had willen afstaan.

De Bevestiger had ten tekst *Mal.* III: 1*a*. *Ziet ik zende mijnen Engel.* De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en den Consulent, door DD. J. DIESEL, Pred. te *Otterlo*, en A. L. EVERWIJN, Pred. te *Voorthuizen.* De Bevestigde aanvaardde zijn dienstwerk, predikende over *Rom.* I: 16*a*. *Want ik schame mij des Evangeliums Christi niet.*

ZUID-HOLLAND.

'S GRAVENHAGE.

DELFT vakant. Zie Mei 1824.

ROTTERDAM.

DELFTSHAVEN, den 24sten October. *Heden* maakte onze Leeraar, Ds. D. DE BONVOUST BRECKMAN, Th. Doct., ons bekend, dat hij eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeente van *Zalt-Bommel*, en tevens, dat hij reeds voor dezelve had bedankt.

MAASLAND, den 28sten October. Met weemoed, betreuren wij het verlies van den Wel Eerw. Heer H. J. RIJKMANS, Pred. dezer Gemeente,

te, die heden morgen, omtrent ten vier ure, zijn werkzaam, nuttig en Christelijk leven eindigde, den ouderdom van niet meer dan 37 jaren en 9 maanden bereikt hebbende. Van zijne vroege jeugd lust gehad hebbende tot den H. Dienst, werd hij, wegens zijnen goeden aanleg, daartoe, door behulp van eenige menschen-vrienden in zijne Geboortestad Rotterdam, tot het Leeraar-Ambt opgeleid en gevormd, aan de Hoogeschool te *Utrecht*. In 1810, aanvaardde hij de Evangelie-bediening te *Maartensdijk*, vervolgens arbeidde hij te *Alblasserdam*, en sints drie en een half jaar te *Maasland*. Hij laat na eene Moeder, die in hem haren eenigen Zoon, en haar steun en troost verliest, en betreurt met deze Gemeente, en de twee vorige, met zijne vrienden en betrekkingen, zijn gemis. Op Zondag, den 24sten dezer heeft hij, niettegenstaande hij zich ongesteld gevoelde, nog tweemaal gepredikt, en wel des voormiddags over *Rom.* V: 5a; en in den laatsten nacht van zijn leven heeft hij betuigd, en verlangd, dat aan zijne Gemeente zoude verkondigd worden, dat hij dit leven verliet, in volle overreding van de waarheid dier Evangelie-leer, welke hij gepredikt had, en dat men gerust daarop zou zijn, dat, zoo als hij des Zondags te voren gepredikt had, de hope eenes Christens niet beschaamt.

Ds. A. TEN BOSCH, Pred. te *Vlaardingen*, als Consulent, op Zondag den 31sten dezer, de eerste predikbeurt vervullende, heeft de nagedachtenis van den Overledenen vereerd, en eene lijkrede gehouden naar aanleiding van *Luc.* XII: 35—38.

De genoemde Consulent, benevens de Predikanten van het nabijgelegene *Maassluis*, zijn bij de begravenis van hunnen Ambts- en Ringbroe-

 der

der tegenwoordig geweest, en de oudste van hen, Ds. P. W. BROUWER, heeft bij het Graf eene treffende aandoenlijke aanspraak gedaan, die veel indruk gemaakt heeft, en, gelijk te hopen is, blijvenden indruk hebben moge! Dus is

MAASLAND vakant.

RHOON vakant. Zie Junij 1824.

POORTUGAAL staat vakant te worden. Zie Julij 1824.

L E IJ D E N.

LEIJDEN vakant. Zie Aug. 1824.

OUDSHOORN. Zie Sept. 1824.

LEIMUIDEN vakant. Zie Oct. 1824.

HAZERSWOUDE. Zie Oct. 1824.

D O R D R E C H T.

OUD ALBLAS, den 12den Oct. 1824. Heden is alhier, onder het bestuur van den Consulent Ds. N. VAN STEENBERGEN, Pred. te Papendrecht, op collatie van den Heer van Oud Alblas, A. BLUSSÉ, tot Predikant beroepen Ds. D. T. DE HAAS, Pred. te Wijngaarden, voor welk beroep zijn Eerw., na beraad, heeft bedankt.

HOORNAAR, den 17den Octob. 1824. Heden werd ons van den predikstoel bekend gemaakt, het overlijden van eenen onzer vorige Evangelie-verkondigeren, den Wel Eerw. zeer gel. Heer T. A. VISEN, sedert den 31sten Aug. 1788 tot den 13den Maart 1791, alhier werkzaam, sedert 12 jaren rustend Leeraar van Hatfelt, den 9den dezer te Deventer ontslapen.

Onze Leeraar herinnerde ons, naar aanleiding van Joh. V: 35 aan den ijver, ernst en getrouwheid, met welke zijn voorganger, het Evangelie der zaligheid hier verkondigd, en met een Godzaligen en voorbeeldigen wandel heeft bevestigd, wekte ons op, om het goede woord tot ons

door

door hem gesproken niet te vergeten, en zijn onderwijs en voorbeeld na te volgen.

HOOG BLOKLAND, den 31sten October. 1824. Heden werd onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer R. L. VAN DAM, Kandidaat tot den Heiligen Dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, door den Wel Eerw. Heer J. BOLDERMAN, Pred. te *Hoornaar*, en Consulent dezer Gemeente, in zijnen Evangelie-Dienst bevestigd, met eene Leerrede over 1 *Cor.* IV: 1, 2. *Alzoo houde ons een* [*ieder*] *mensch, als Dienaars van Christus, en uitdeelers der verborgenheden Gods. En verders wordt in de uitdeelers vereischt, dat elk getrouw bevonden worde.*

De oplegging der handen geschiedde, behalven door den Bevestiger, door Ds. W. J. OUDEGORST, Pred. te *Schelluine*.

De Bevestigde aanvaardde zijn werk, met eene Leerrede over *Matth.* XIII: 44, 45, 46. *Wederom is het Koningrijk der hemelen gelijk een schat in den akker verborgen, welken een mensch gevonden hebbende, verbergde* [*dien*], *en van blijdschap over denzelven gaat hij heen, en verkoopt al wat hij heeft, en koopt dienzelven akker. Wederom is het Koningrijk der hemelen, gelijk een koopman die schoone paarlen zoekt; Dewelke, hebbende eene paarl van groote waarde gevonden, ging heen, en verkocht al wat hij had, en kocht dezelve.*

GORINCHEM, den 3den Nov. Uit het te voren gemelde twaalftal van Predikanten, ter vervulling van de openstaande Leeraarsplaats, zijn op het zestal geplaatst:

DD. R. O. ALTON, Predd. te *Aalten*. D. BAX, te *Brielle*. J. BRAVE, te *Maarssen*. L. W. DE GRIENT DREUX, te *Franeker*. H. KOK, te *Vuuren* en *Dalem*. en J. A. SMITS, te *Renkum* en *Heelsum*.

 Uit

Uit dit zestal is het volgend drietal ontstaan: DD. D. BAX, J. A. SMITS en H. KOK.

Waaruit beroepen is Ds. H. KOK, Pred. te *Vuuren* en *Dalem*.

SCHELLUINEN, den 7den Nov. Heden werden wij innig getroffen, door het berigt, dat de Wel Eerw. en zeer Gel. Heer G. F. HEENK, Pred. te *Krimpen aan de Lek*, welke ook hier, gedurende den tijd van 3 jaren, het Evangelie met ijver en getrouwheid verkondigd had, in den jeugdigen leeftijd van ruim 31 jaren, overleden was. Onze Leeraar Ds. W. J. OUDEGEEST, die ons met dit treurig sterfgeval bekend maakte, wekte ons op tot een dankbaar aandenken aan dezen onzen vorigen Leeraar en nu heengeganen vriend, spoorde ons aan, om de onderwijzingen en vermaningen, welke hij ons had achtergelaten, ter harte te nemen, en het christelijk voorbeeld, *dat wij in hem hadden gezien*, te volgen, en hield tevens bij deze gelegenheid eene gepaste rede, over de bestendige christelijke waakzaamheid, waartoe het bezef, dat het tijdstip van onzen dood zoo onzeker is, ons behoort aantezetten, naar aanleiding van *Matth.* XXIV: 42. *Waakt dan, want gij weet niet, in welk uur uwe Heer komen zal.*

DORDRECHT, den 10den Nov. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. PRINS, heeft eene beroeping naar *Amsterdam* ontvangen, en dezelve in beraad genomen.

WIJNGAARDEN EN RUIJGBROEK, den 14den November. Had onze Leeraar, Ds. D. T. DE HAAS, ons den 24sten der vorige maand kennis gegeven, van eene door hem ontvangene Collatie, en daarop gevolgde Kerkelijke beroeping, in de naburige Gemeente van *Oud Alblas*, heden mogten wij vernemen, dat zijn Eerw. voor deze beroeping had bedankt.

BRANDWIJK. Zie October 1824.

GOU-

GOUDA.

GOUDA, den 31sten October 1824. Onze Emeritus verklaarde Leeraar, Ds. J. W. BUSSINGH, door ongesteldheid, in zijn voornemen verhinderd, om op den 3den dezer, zijn dienstwerk, als Herder en Leeraar onder ons, te eindigen, deed dit op den 31sten l. l., met *Luc.* XIX: 42. eerste gedeelte: *Och, of gij ook bekendet, ook nog in dezen uwen dag, het gene tot uwen vrede (dient.)*

NIEUWLAND, den 17den October 1824. Heden werd de Wel Eerw. Heer A. VAN MAANEN, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, en beroepen alhier, in zijnen dienst bevestigd, door den Wel Eerw. zeer gel. Heer B. VAN WILLES, Pred. te *Lekkerkerk*, met eene Leerrede over 1 *Petr.* IV: 11. *Indien iemand spreekt, die spreke als de woorden Gods: indien iemand dient, die diene als uit kracht die God verleent; op dat God* enz. De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger, door onzen Consulent S. H. KOORDERS, Pred. te *Meerkerk*: SPIJKER, rustend Predd. van *Kedichem*; VAN GEND DE LEEUW, te *Hardinxveld*; en JONGENEEL, te *Heukelom*.

De Bevestigde deed des namiddags zijne Intrede, met eene Leerrede over 1 *Cor.* III: 11. *Niemand kan een ander fundament leggen, dan hetgene gelegd is, 't welk is Christus*

KRIMPEN AAN DE LEK, den 1sten November 1824. Deze Gemeente, betreurt het verlies van haren geliefden Leeraar, G. T. HEENK, den 21sten October l. l. overleden. De Wel Eerw. Heer W. K. M. VAN LEEUWEN VAN DUIVENBODE, Pred te *Berg-Ambacht*, heeft gisteren naar aanleiding van dit droevig sterfgeval, de Gemeente getroost, met eene Leerrede, over 1 *Cor.* XV: 55—57.

OU-

OUDEWATER staat vakant te worden. Zie September 1824.

LANGERAK BEZUIDEN DE LEK. Zie October 1824.

BERKENWOUDE. Zie October 1824.

BRIELLE.

MIDDELHARNIS October 1824. Uit hoofde van de talrijkheid dezer Gemeente, is, bij gunstig Besluit van Z. M. den Koning, van den 16den Februarij dezes jaars, aan dezelve toegestaan, het beroepen van eenen tweeden Predikant, op een traktement van *f* 800: —: — en *f* 200: —: — voor huishuur, waartoe van 's Landswege wordt geaccordeerd, eene jaarlijksche toelage van *f* 400: —: —: terwijl de overige *f* 600: —: — uit de Kerke-Kas der Gemeente zal gevonden worden. Plaatselijke omstandigheden hebben, *tot hiertoe*, den voortgang van het *beroepingswerk* verhinderd, en ook deze aankondiging vertraagd; doch die bezwaren opgeheven zijnde, wilde men de openlijke vermelding van eene voor deze Gemeente zoo belangrijke verandering niet langer achterhouden. Daar wij eerlang, door de beroeping van een' tweeden Leeraar, de behoefte dezer talrijke Gemeente hopen vervuld te zien.

OUDE TONGE, den 17den October. Nadat reeds in de Boekzaal van September, de ook hier gedane bekendmaking van den dood van een onzer voormalige Leeraren, den Wel Eerw. zeer gel. Heer G. METTENGANG, gemeld was, werden wij aangenaam verrast, door het zoo belangrijk berigt, dat wijle zijn Wel Eerw. op eene bijzondere wijze in liefde, aan deze Gemeente, en hare Leeraren had gedacht, hebbende, bij Testamentaire dispositie, een gedeelte van zijne nalatenschap afgezonderd, en beschikt, dat uit de interessen van hetzelve, jaarlijks tweehonderd gul-

dens

dens moeten worden uitgereikt aan, of verdeeld onder de Weduwen van Predikanten, alhier gestaan hebbende, en in Dienst overleden, of bij ontstentenis van die, aan de Diakonie-Armen dezer Gemeente moeten komen. Dus stichtede die waardige man, een steeds durend gedenkteeken zijner liefde tot ons, en gaf hier door tevens een zoo treffend voorbeeld, dat wij het wel waardig achteden, hetzelve ook aan anderen bekend te maken; terwijl onder ons de gedachtenis van dezen braven, steeds tot zegening zijn zal.

ZUIDLAND, den 24sten Oct. Heden had deze Gemeente het genoegen, bij de viering van het Avondmaal, getuige te zijn van een fraai geschenk, bestaande in een groote zilveren Schotel, door een Lidmaat dezer Gemeente SAMUEL RUIJGENDIJK, Heemraad van den Polder *Zuidland*, op zijn 74sten verjaardag, den 17den Sept. l. l., aan de Gereformeerde Kerk alhier geschonken, om ten allen tijde bij de bediening van des Heeren H. Avondmaal gebruikt te worden: hartelijk deswegens verblijd, daar ons zoodanige groote zilveren Schotel ontbrak, en met zegenbede over den edelmoedigen Gever en de Gemeente, werd heden dezelve gebezigd.

ZWARTEWAAL, den 31sten Oct. Na dat onze waardige oude Leeraar Ds. P. EVERAARS, op den 26sten dezer, van zijne betrekking op de Classis van *Brielle*, en op deze Gemeente, door den Gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur, Ds. J. VAN LOKHORST, Predikant te *Geervliet*, in tegenwoordigheid van den Consulent dezer Gemeente, Ds. J. STERK, Predikant te *Brielsch Nieuwland*, behoorlijk was losgemaakt, nam hij op heden van ons een plegtig en aandoenlijk afscheid met 1 *Joan.* II: 28. God verleene hem gezondheid en krachten, op dat hij van de rust, hem toegestaan, nog lang genot hebbe.

De

De hier door plaats hebbende vakature, zal intusschen spoedig weder vervuld worden, daar onze nieuw beroepen Leeraar Ds. J. DE JONG, tot hiertoe Pred. te *Poortugaal* (D. V.) den 5den December onder ons zal bevestigd worden.

SIMONSHAVEN EN BIERT. Zie Sept. 1824.

NOORD-HOLLAND.

AMSTERDAM.

MUIDEN, den 10den Oct. 1824. Heden werd ons van den leerstoel bekend gemaakt, het treurig afsterven van onzen vorigen geliefden Leeraar J. P. MUNTING, die ons sedert den 9den Dec. 1821 met woord en wandel gesticht heeft, tot dat hij in de getrouwe waarneming van zijnen dienst onder ons werd verhinderd, door eene zorgelijke ongesteldheid. De hoop op herstelling deed hem in het voorjaar de beroeping naar *Kampen* aannemen; doch de langzame vererging zijner kwaal, die het hem onmogelijk maakte, om zelfs ons vaarwel te zeggen, verpligtte hem vervolgens ook voor die vereerende beroeping te bedanken. Zijne woonplaats te *Gouda* gekozen hebbende, verloor hij daar eerst zijne geliefde Huisvrouw CORNELIA JACOBA MARIA DE KONING, aan eene uitterende ziekte, en volgde haar in de eeuwigheid, nog geene vier weken daarna, achterlatende vijf kinderen, in eenen leeftijd die hen de grootheid van hun verlies nog niet gevoelen doet. Slechts acht jaren mogt het hem gebeuren, de bediening des Evangelies te vervullen in de Gemeenten van *Sprang*, *Haastrecht* en alhier. Maar hoe kort dan ook in die gewigtige betrekking gearbeid hebbende, (hij werd 30 jaren oud) wij mogen ons verzekerd houden, dat noch hier, noch in zijne andere Gemeen-

meenten, zijne pogingen vruchteloos geweest zijn; want hij verrigtte zijn werk met den meesten ijver, en met de hartelijkste overgave aan zijnen Heer en Zaligmaker. Een voorbeeld geweest zijnde onder zijne jeugdige Ambtsbroeders, schijnt zijn verlies groot en zwaar voor de Gemeente des Heeren; maar het betaamt ons te berusten in den wil der Hemelsche Voorzienigheid, die van hare daden niet antwoord, en dit verlies ruim vergoeden kan en zal. Wij treuren over zijnen dood; maar zijn dood was die van een Christen, welke van geheeler harte geloofde en beoefende wat hij aan anderen verkondigde, en met helderheid van geest het betere en zalige leven der heerlijkheid te gemoet zag.

Ons moge de herinnering aan zijne liefdevolle vermaningen en opwekkingen tot voortdurend nut verstrekken, en ter krachtige aansporing om het Evangelie ter onzer voorbereiding voor de eeuwigheid in beoefening te brengen; terwijl de genade van God door Jezus Christus, zijn bejaarden vader en overige betrekkingen vertrooste, en voorzie in de aangelegenheden der ouderlooze kinderen.

BLARIKUM EN LAREN. Overeenkomstig de verkregene handopening, heeft de Kerkenraad op den 12den Oct. 1824, onder het bestuur van den Consulent Ds. G. H. NIBBELINK, Pred. te *Huizen*, genomineerd het volgende viertal:

DD. P. C. KOENTZ, C. G. S. BREMANN. A. CONRADI, Predd. te *Oosterzee* en *Echten*, *Gulpen* en *Valkenburg* en *Oosterwoud*. en C. C. VAN DER STRAATEN, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*.

En daaruit den Kandidaat C. C. VAN DER STRAATEN, beroepen, welke beroeping door zijn Eerw. aangenomen, door het Klassikaal Bestuur goedgekeurd, en aan Z. M. ter approbatie aangeboden is.

AM-

AMSTERDAM. Mevrouw de Weduwe van wijlen onzen Leeraar P. HAACK, overleden, en daar door de waarneming van het annus gratiae vervallen zijnde, is men, na bekomen handopening, tot de vervulling der vakature, door zijn Eerw.'s overlijden veroorzaakt, overgegaan. Ten dien einde zijn, den 26sten October, door Predikanten en Ouderlingen geplaatst op het zestal:

DD. J. PRINS, J. L. NIJHOFF, W. VAN GENDT DE LEEUW, B. F. TIJDEMAN, Th. Dr. A. FRANCKEN en B. R. DE GEER, Th. Dr. Predd. te *Dordrecht*, te *Gouda*, te *Hardinxveld*, *Dordrecht*, te *Delft*, en *Vreeland*.

En op het drietal:

DD. PRINS, FRANCKE en DE GEER.

Den 2den November hebben de Diakonen genomineerd op het zestal:

DD. M. P. MEELBOOM, J. A. VAN EIJK VAN VOORTHUIJZEN, J. B. BARENBRUGH, A. F. VAN DER SCHEER, H. E. VAN IJZENDIJK en A. F. W. NOORDINK, Predd. te *Haarlem*, te *Leerdam*, te *Doetichem*, te *Dordrecht*, te *Medemblik* en te *Oud Beijerland*.

En op het drietal:

DD. MEELBOOM, VAN EIJK VAN VOORTHUIJZEN en NOORDINK.

Den 9den November heeft de groote Kerkeraad, uit deze gecombineerde drietallen, gemaakt het volgende groot drietal.

DD. J. PRINS, M. P. MEELBOOM en B. R. DE GEER, Th. Dr. Pred. te *Dordrecht*, te *Haarlem* en te *Vreeland*.

En terstond daaruit beroepen Ds. J. PRINS, Pred. te *Dordrecht*, aan wien de bewijzen daar van toegezonden zijn.

KUDELSTAART en UITHOORN. Den 17den October 1824, heeft onze Leeraar, in eene voorafspraak, naar aanleiding van Ps. XXXVII: 37.

Let.

Let op den vromen en ziet naar den opregten, want het einde van dien man zal vrede zijn, gedacht aan het afsterven van Ds. T. A. VISCH, sedert twee jaren rustend Leeraar van *Hasselt*. Zijn Eerw. bekleedde onder ons het Leeraarsambt, gedurende vijf jaren. Bij deze gelegendheid werden wij opgewekt, om aan de lessen onzer Voorgangers te gedenken, en ons tot eene zalige onsterfelijkheid te bereiden.

Op den 14den November heeft onze Leeraar Ds. A. VAN KEERBERGEN, met eene Leerrede over 1 *Samuel* VII: 12. laatste deel. *Tot hiertoe heeft de Heere geholpen*, gedachtenis gevierd van zijnen 25 jarigen Evangeliedienst, van welke hij 20 jaren in de Gemeente van *Acquoi*, en vijf jaren onder ons heeft doorgebragt. In zijne blijdschap deelende, wenschen wij, dat zijn Eerw. in alle omstandigheden, Gods voortdurende ondersteuning, en de beste vruchten op zijnen arbeid genieten moge.

KORTENHOEF vakant. Zie October 1824.

HAARLEM.

WORMER, den 28sten October. De Eerw. Kerkeraad heeft heden, onder het bestuur van den Consulent, den Wel Eerw. Heer L. J. HIEBINK, Pred. te *Wormerveer*, het volgende twaalftal gemaakt.

DD. J. NIKKEL, L. VAN DER HORST, J. MEERBURG SNARENBERG, J. M J. HOOG, A. HOUTKAMP, G. JELGERSMAN, J. TENCKINCK, C. VAN RINTELN, A. VAN ECK, J. LOHSE, G. VAN WARMELO en A. DIEPERINK, Predd. te *Zuidscharwoude* en *Broek*, te *Schermerhorn*, te *Aagterkerke*, te *Graft*, te *Durgerdam*. te *Warmenhuizen*, te *Renswoude*, te *Giesen* en *Rijswijk*, te *Tuil*, te *Vorgten*, te *Hello* en *Midwold*.

De zes eerstgenoemden vervolgens op het zestal, en de drie eersten op het drietal geplaatst

zijnde, is daaruit beroepen Ds. J. NIKKEL, Pred. te *Zuidſcharwoude* en *Broek*, welke dit beroep, in afwachting van de Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, heeft aangenomen.

JISP vakant. Zie October 1824.

ALKMAAR.

HUISDUINEN, den 17den Oct. 1824. Heden herinnerde onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer E. ROMAR, met de woorden van *Jac.* IV: 14. *Die gij niet weet, wat morgen geſchieden zal, want, hoedanig is uw leven? want het is een damp, die voor een weinig tijds gezien wordt, en daarna verdwijnt*; zijne Gemeente, aan het droevig ongeluk, dat in den jongst verloopen ſtorm, (14den October) alhier had plaats gehad, door het verlies van vier onzer medebroeders, welke in eene zoo voortreffelijke daad, de redding hunner medemenſchen, hun leven waagden, en in die golven, aan welker geweld zij reeds eenigen ontrukt hadden, hun graf vonden. Waarna zijn Eerw. een treffend en zeer vertroostend woord toeſprak aan de overgeblevene Weduwen, maar ook den vurigſten dank toebragt, aan den Heer van leven en dood, voor de redding van R. KRUK, en der elf Schepelingen, welke allen hier tegenwoordig waren.

Op den 7den November, had hier voor eene groote menigte (waaronder zoo wel Burgerlijke als Militaire autoriteiten zich bevonden) eene plegtigheid plaats, welke zeer merkwaardig was, en niet ligtelijk ons geheugen ontgaan zal; namelijk: eenige menſchenvrienden te *Amſterdam*, hadden eene zilveren Tabaksdoos, met een (op het gebeurde van den 14den October) toepasſelijk vers daarop gegraveerd, laten vervaardigen, ten einde dezelve aan den zoo wonderlijk geredden R. KRUK, te ſchenken, met welker uitreiking onze Leeraar vereerd werd. Na dat zijn Eerw. over

I. Sa-

1 *Samuel* II: 7. *De Heere maakt arm en maakt rijk, hij vernedert, ook verhoogt hij*, eene uitgewerkte redevoering voorgedragen had, bepaalde zijn Eerw. ons, in het toepasselijk gedeelte, bij de nuttigheid der onderscheidene standen in de maatschappij. Waarna zijn Eerw. het Spreekgestoelte verliet, en, in het ruim des Kerkgebouws, den geredden R. KRUK, met zoo hartroerende redenen aansprak, en de Doos (waarin *f* 100: — besloten lag,) uit naam van bovengemelde Menschenvrienden vereerde en overgaf, dat alle aanwezenden, van welken stand of godsdienst-belijdenis ook, diep getroffen waren, en met gevoelvolle harten huiswaarts keerden.

SCHERMERHORN, den 17den October. Onze Leeraar, Ds. L. VAN DER HORST, op den 28sten September eene beroeping ontvangen hebbende, naar de Gemeente van *Twisk*, onder de Classis van *Hoorn*, maakte ons heden bekend, dat hij voor die beroeping had bedankt, en verbond zich wederom aan ons, bij die gelegenheid predikende over 2 *Cor.* XIII: 9*b*. *Wij wenschen ook dit*, [*namelijk*] *uwe volmaking*.

DRIEHUIZEN EN ZUIDSCHERMER. Onze Leeraar, Ds. D. DAGEVOS, maakte ons den 10den October bekend, dat hij te *Landsmeer* beroepen was, en op den 24sten dito, verklaardde hij, zich verpligt gevonden te hebben, dat beroep, onder afwachting der noodige goedkeuringen, aan te nemen. Zoodat

DRIEHUIZEN EN ZUIDSCHERMER vakant zal worden.

EGMOND AAN DEN HOEF EN BINNEN. Den 30sten October, werd onze beroepen Leeraar, de Kandidaat H. HENNY, in den H. Dienst ingezegend, door zijnen Voorganger, den Wel Eerw. Heer A. J. BEGEMANN, Pred. te *Monnikendam*, aan wien de Consulent, Ds. J. H. WORST, Pred. te *Bergen*,

deze betrt had afgestaan. De Bevestiger handelde over *Joan.* XV: 5b. *Zonder mij kunt gij niets doen.* De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en Consulent, door de Wel Eerw. Heeren, G. VAN WARMELO, T. J. WIJNOLDIJ, L. VAN PLATERINGEN, J. BRUGMAN en G. G. BRUGMAN, Predikanten te *Heilo*, *Egmond aan Zee*, *Akersloot*, *Westzaandam* en *Beverwijk*.

'S Namiddags, maakte de Bevestigde een aanvang van zijnen Dienst, met 2 *Cor.* III: 7, 8. *En indien de bediening des doods in letteren [bestaande en] in steenen ingedrukt, in heerlijkheid is geweest, alzoo dat de kinderen Israëls het aangezigt van Moses niet sterk konden aanzien, om de heerlijkheid zijns aangezigts, die te niete gedaan zou worden, hoe zal niet veel meer de bediening des Geestes in heerlijkheid zijn?*

ZUIDSCHARWOUDE EN BROEK OP LANGENDIJK. Onze Leeraar, Ds. J. NIKKEL, maakte ons op den 31sten October bekend, dat hij eene beroeping naar de Gemeente te *Wormer*, onder de Classis van *Haarlem*, had ontvangen, en op den 7den November berigtte hij ons, dat hij dezelve, onder inwachting van de noodige approbatien, had aangenomen. Zoo dat

ZUIDSCHARWOUDE EN BROEK vakant zal worden.

MIDSLAND EN HOORN OP TERSCHELLING vakant. Zie April 1824.

WAAL EN KOOG vakant. Zie Aug. 1824.

PETTEN vakant. Zie October 1824.

H O O R N.

BOVENKARSPEL, den 17den October 1824. Heden maakte onze Leeraar, Ds. J. B. HARTMAN AZ., ons het nog onverwachte afsterven bekend, van onzen waardigen vriend, en voormaals Herder en Leeraar aan deze plaats, den Wel Eerw. zeer gel. Heer T. A. VISCH, die ons

ruim

ruim vijf jaren van 1803—1808, door leer en wandel stichtte. Daar onze Leeraar, met eene daartoe opzettelijk ingerigte Leerrede, ons, op 's mans nagedachtenis, naar aanleiding van *Job* XIII: 15*a*. bepaalde, bij: *het blijmoedig aandenken des opregten aan zijnen dood*, mogten wij volkomen instemmen, met het geen zijn Eerw. van zijnen achtingswaardigen Voorganger ons voorstelde. Zijn beeld zweve dan ook nog lange ons voor den geest, terwijl wij hem naôogen, in die betere wereld, waar hij reeds het loon van zijnen getrouwen arbeid geniet.

TWISK, den 12den Oct. Nadat de Wel Eerw. Heer J. A. ROMKES, Pred. op het Eiland *Urk*, bij missive van den 14den Sept. l. l., voor de beroeping alhier bedankt had; heeft de Kerkeraad het drietal aangevuld, met Ds. L. VAN DER HORST, Pred. te *Schermerhorn*, onder de Classis van *Alkmaar*, die, dadelijk beroepen zijnde, daar van kennis ontvangen, en het beroep in beraad genomen heeft.

TWISK, den 16den Oct. Heden ontvingen wij eene missive van Ds. L. VAN DER HORST, inhoudende, dat hij voor deze beroeping bedankt heeft.

TWISK, den 29sten Oct. Heden is onze Leeraar, Ds. C. VAN LOENEN, die, met eenige tusschenpoozing, zeven en veertig jaren alhier het Evangelie mogt verkondigen, nu, door *Z. M.* gunstig Emeritus verklaard, van zijne betrekkingen op de Gemeente van *Twisk*, en de Classis van *Hoorn*, door Ds. G. C. VAN BALEN BLANKEN, als Gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur, behoorlijk ontslagen, met den hartelijken wensch, dat de rust, hem van zijn openbaar werk door onzen Koning verleend, voor hem genoeglijk en nuttig zij.

De Kerkeraad van *Twisk* noodigt Heeren Kandidaten uit, om hunne gaven voor deze Gemeente te laten hooren.

WESTWOUD EN BINNENWIJZEND, den 29sten Oct. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. G. TOUSSAINT, van hier zullende vertrekken naar *Ilpendam*, is door Ds. J. HESS, als Gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur van *Hoorn*, van zijne betrekkingen op deze Gemeente, en de Classis ontslagen. Hierop heeft de vertrekkende Leeraar, op den 31sten dezer maand, in de Kerk te *Binnenwijzend*, van zijne Gemeenten afscheid genomen, met 2 *Thess.* III: 1, 2, 3. *Voorts, broeders, bidt voor ons, op dat 't woord des Heeren [zijnen] loop hebbe, en verheerlijkt worde gelijk ook bij u. En op dat wij mogen verlost worden van de ongeschikte en booze menschen: want het geloove en is niet aller. Maar de Heere is getrouw, die u zal versterken en bewaren van den boozen.*

Zijn Excellentie, de Heer Staatsraad, Directeur-Generaal, voor de Zaken der Hervormde Kerk enz., heeft, bij besluit van den 3den November N°. 7, reeds gunstig handopening verleend.

ABBEKERK EN LAMMERSCHAAG, den 31sten October. Onze vakature, veroorzaakt door het vertrek van Ds. H. LAMBERTS, naar *Wierum*, is heden vervuld. De Kandidaat, D. BROEDELET, DANIELIS FILIUS, is door deszelfs Vader, Ds. D. BROEDELET, Pred. te *Purmerend*, (aan wien de Consulent, Ds. J. C. MOHR, Pred. te *Opperdoes*, deze beurt had afgestaan) in den Dienst bevestigd, met 2 *Tim.* II: 15. *Benaarstig u om u zelven Gode beproefd voor te stellen, eenen arbeider die niet beschaamd wordt.* De handoplegging geschiedde door den Bevestiger, benevens de Heeren: J. C. MOHR, T. VAN SPALL, G. RIBBIUS, G. C. VAN BALEN BLANKEN, J. VAN RHEE, G. VAN GIJTENBEEK, P. W. PRINS, en J. MAASEN, Predikanten, te *Opperdoes*, *Andijk*, *Wervershoof*, *Wog-*

-*Wognum* en *Wadwai*, *Benningbroek* en *Nibbixwoude*, *Zijbekarspel*, *Aardswoud* en *Nieuwe Niedorp*.

De Jonge Leeraar, D. BROEDELET, DANIELIS FILIUS, aanvaardde zijnen Dienst, naar aanleiding van *Joh.* I: 43*a*. *En hij leidde hem tot Jezus*.

HAUWAART. De beroeping alhier uitgebragt op Ds. J. M. BREDÉE, Pred. te *Schraad*, heeft reeds de Kerkelijke goedkeuring ontvangen, en is ter approbatie aan Zijne Majesteit den Koning opgezonden.

OBDAM vakant. Zie Maart 1824.

EDAM.

MIDDELIE EN AKSWIJK, den 24sten October. Onze Leeraar, Ds. J. CLAUS, maakte ons op den 26sten der verloopene maand bekend, een beroep, naar de Gemeente van *Landsmeer*, te hebben ontvangen; het welk hij verder in overweging zoude nemen. Op heden vernamen wij van zijn Wel Eerw., dat hij, na beraad, besloten had, voor gemelde beroeping te bedanken, en, voor als nog, bij ons te blijven; terwijl hij zich tevens, ook ditmaal nog, wederom aan ons verbond.

LANDSMEER, den 31sten October. Ds. D. DAGEVOS, Pred. te *Driehuizen* en *Zuidschermer*, heeft onze beroeping, onder inwachting der vereischte goedkeuringen, aangenomen.

ETERSHEM EN SCHARDAM, den 31sten Oct. Heden werd onze nieuwe Leeraar, Ds. H. D. STRUIVING, alhier in den h. dienst ingezegend, door deszelfs Neef, den Wel Eerw. zeer gel. Heer J. C. BUIN, Pred. te *Meteren*, in *Gelderland*, aan wien de Consulent, Ds. W. BEKKER, dit werk had afgestaan. De tekst des Bevestigers was, *Philipp.* II: 29*b*, *Houdt dezulken in waarde*.

De Bevestigde hield vervolgens eene Intreepredikatie, uit 1 *Cor.* II: 2. *Want ik heb niet*

 voor-

voorgenomen iets te weten onder u, dan Jezus Christus, en dien gekruist.

OOSTHUIZEN, den 31sten Oct. Onze Leeraar J. MOLL JAC. ZOON, maakte ons heden bekend, dat hij zich heeft verpligt gevonden, de beroeping naar de Gemeente van *Hazerswoude*, aan te nemen.

BEETS, den 5den Nov. Ds. P. VAN VELDE, voor onze beroeping bedankt hebbende, heeft de Kerkeraad, ten overstaan van den Consulent, heden op nieuw het volgende zestal gemaakt:

DD. BUIJN, VAN RHEE, HERINGA, VAN SCHELLE, CLAUS en HARTMAN, Predd. te *Meeteren*, *Benningbroek*, *Beusichem*, *Vleuten*, *Midlie* en *Bovenkarspel*.

Op het drietal zijn geplaatst:

DD. BUIJN, HERINGA en VAN SCHELLE.

Den 7den Nov. is daaruit beroepen Ds. J. K. BUIJN, Pred. te *Meeteren*, onder de Classis van *Bommel*, die deze beroeping heeft in beraad genomen.

ILPENDAM. Zie Sept. 1824.

ZEELAND.

MIDDELBURG.

SEROOSKERKE, den 3den Nov. 1824. Ds. J. VERSPRILLE, voor onze beroeping bedankt hebbende, is door den Kerkeraad met de daartoe stemgeregtigden, en in tegenwoordigheid van den Consulent, heden dit zestal gemaakt:

DD. J. P. P. CLINGE, Predd. te *Ruinen*, Classis *Drenthe*. J. GRIMS, te *Westkapelle*. J. POPPE, te *Cortgene*. P. SIX DIJKSTRA, te *ter Neuze*. J. W. ERMERINS, te *Vrouwenpolder*. en J. WELLE, te *Engelen*.

Op

Op het drietal stonden:

DD. J. P. P. CLINGE, J. GRIMS en P. SIX DIJKSTRA, uit hetwelk dadelijk is beroepen Ds. J. P. P. CLINGE, Pred. tè *Ruinen*, aan wien de beroepingsbrief is toegezonden.

MELISKERKE, den 28sten October 1824. Heden werd deze Gemeente bedroefd door het overlijden van haren Leeraar Ds. G. TRESLING, in den ouderdom van 82 jaren. Bijna 13 jaren had hij alhier gearbeid, en laat eene Weduwe en 4 reeds gehuwde Kinderen achter. Voor de Weduwe zal het annus gratiae worden waargenomen. Op verzoek van Weduwe en Gemeente heeft Ds. J. GRIMS, Pred. te *Westkapelle*, en Consulent alhier, op den 7den Nov. l. l., aan den overledenen, meer opzettelijk gedacht, in eene Lijkrede, naar aanleiding van *Joh.* XI: 11*b*. *Lazarus onze vriend slaapt*, bij welke de Gemeente werd opgewekt, om de gedachtenis van haren Leeraar in zegening te houden.

KLEVERSKERKE. De beroeping van Ds. HANEWINKEL, Pred. te *Stand daar Buiten*, Kerkelijk goedgekeurd, is ter verkrijging der Koninklijke approbatie, naar 's *Gravenhage* opgezonden.

ARNEMUIDEN, den 22den Oct. 1824. Ter vervulling der vakature alhier, veroorzaakt door het vertrek van Ds. H. J. VAN INGEN, naar *Ouwerkerk* in *Duiveland*, is, in tegenwoordigheid van den Consulent Ds. L. JUTTING, Pred. te *Nieuw* en *St. Joostland*, het volgende zestal van Predikanten gemaakt:

DD. J. WANROOIJ, Predd. te *Bruinisse*. A. M. VAN WILLIS, te *Capelle*. A. TREFFERS, te *Hellevoetsluis*. L. JUTTING, te *Nieuw* en *St. Joostland*. J. SANDERS VAN DEN HEUVEL, te *St. Laurens* en *Brigdamme*. en A. B. HAGEN, te *Overzande* en *Driewegen*.

De drie eerstgenoemden op het drietal geplaatst zijnde, is daaruit beroepen Ds. J. WANROOIJ, Pred. te *Bruinisse*, aan wien de beroepingsbrief is toegezonden.

ZIERIKZEE.

OUWERKERK IN DUIVELAND, den 10den October 1824. Heden is onze nieuwe Leeraar, Ds. H. J. VAN INGEN, des voormiddags onder ons bevestigd, door den Consulent Ds. G. J. LETTE, Pred. te *Nieuwerkerk*, met 1 *Petr.* V: 2—4. *Weidet de kudde Gods, die onder u is, hebbende opzigt (daarover) niet uit bedwang, maar gewilliglijk, noch om vuil gewin maar met een volvaardig gemoed; noch als heerschappij voerende over het Erfdeel (des Heeren), maar als voorbeelden der kudde geworden zijnde, en, als de Overste Herder verschenen zal zijn, zoo zult gij de onverwelkelijke kroon der heerlijkheid behalen.* Des namiddags heeft de bevestigde Leeraar zijne Intrede gedaan, naar *Mark.* XVI: 15. *En hij zeide tot hen: gaat henen in de geheele wereld, predikt het Evangelium allen creaturen.*

NOORDWELLE, den 27sten October. Heden hadden Kerkvoogden en Notabelen dezer Gemeente het genoegen, dat, bij gelegenheid van het opmaken van den staat der begrooting, voor het jaar 1825, door hunnen achtingwaardigen President Kerkvoogd, den Wel Edelen Heer A. LOCKER, mede Ambachtsheer dezer Gemeente, een zeer kostbaar geschenk voor deze Gemeente werd overhandigd, bestaande in een fraai bewerkt zilveren Doopbekken, met een daarbij behoorend Komfoor en Dekfel, waar aan geene kosten hoegenaamd, tot verfraaijing gespaard zijn, waar door het alle blijken draagt van de edelmoedigheid en den goeden smaak, des waardigen schenkers. Onze Leeraar M. P. VAN DOESBURGH, deed bij deze gelegenheid eene zeer doelmatige aanspraak, in naam

naam dezer Vergadering, aan onzen waardigen LOCKER. Lange nog blijve dit waardig lid onze Gemeente tot sieraad, steun en raadsman, voor dezelve gespaard, en zijn weldadig voorbeeld vinde, onder onze gegoede medechristenen, vele navolgers!

DREISCHOR, den 31sten October 1824. Onze Leeraar J. SMYTEGELD VAN DER HOEK, berigtte ons heden, dat hij zich verpligt had gevonden, de beroeping naar *Bergen op den Zoom*, waar van hij ons den 17den te voren had kennis gegeven, onder inwachting der daartoe benoodigde approbatien, te hebben aangenomen.

SCHERPENISSE, den 31sten October 1824. Den 17den dezer maakte onze Leeraar Ds. J. C. NIEDELSTEIN WALTER, ons bekend, dat hij door de Gemeente der Stad *Hulst*, Clasfis van *IJsfendijke*, tot haren Herder en Leeraar was verkozen, en heden voormiddag bij de voorafspraak, naar aanleiding van *Hand.* XXI: 14. *En als hij zich niet liet afraden, hielden wij ons te vreden zeggende: de wil des Heeren geschiede*, verwittigde zijn Eerw. ons, dat hij deze beroeping, onder inwachting der Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, had aangenomen.

St. ANNALAND, den 31sten October 1824. Onze Leeraar Ds. J. VERSPRILLE, voor een beroep naar *Serooskerke*, onder de Clasfis van *Middelburg*, bedankt hebbende, verbond zich heden op nieuw aan ons, met eene leerrede over *Gal.* IV: 19. *Mijne Kinderkens, die ik wederom arbeide te baren, tot dat Christus eene gestalte in u krijge.*

KERKWERVE. Zie Aug. 1824.

GOES.

'S GRAVENPOLDER, den 31sten October. Onze Leeraar, Ds. A. SCHOTSMAN, gaf ons heden, in zijne voorafspraak van den namiddaggods-

godsdienst kennis, van het overlijden van den Hoog Welgeb. Heer Jonkheer S. B. E. RADEMACHER, van *'s Gravenpolder*, ons bij die gelegenheid, naar aanleiding van *Ps.* XXXIX: 6, herinnerende aan onze broosheid en sterfelijkheid, en opwekkende om ons tegen de ure des doods voor te bereiden.

KATTENDIJKE, den 7den Nov. 1824. Heden heeft de Kerkeraad dezer Gemeente, in tegenwoordigheid van den Consulent, en met medewerking van den Wel Eerw. Heer BAKKER, als Rentmeester van den Hoog Wel geb. Heer Jonkheer J. W. HUIJSSEN, van *Kattendijke*, Ambachtsheer dezer Heerlijkheid, tot Leeraar in deze vakante Gemeente beroepen, den Wel Eerw. Heer R. SCHOUTEN, Predikant te *Kolhorn*, onder de Classis van *Alkmaar*. Met zijn Eerw. waren op de nominatie geplaatst:

DD. F. CANTER ALTA, Predd. te *Retranchement*. A. W. EGTER VAN WISSEKERKE, te *'s Heer Hendrikskinderen*. H. P. DE KANTER, te *Zoelen*. J. HOOG, Kandidaat te *Leijden*. en L. F. F. KOCH, Kandidaat te *Utrecht*.

Het drietal bestond uit den Predikant SCHOUTEN en de Kandidaten HOOG en KOCH.

ELLEWOUTSDIJK staat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

BIESELINGEN vakant. Zie Sept. 1824.

OUDELANDE vakant. Zie Sept. 1824.

IJ Z E N D IJ K E.

GROEDE, den 26sten Sept. Den 5den dezer maand maakte onze Leeraar de Wel Eerw. Heer J. F. HENRIJ, ons bekend, dat hij eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeente van *Hulst*; zijn Eerw. berigtte ons heden, dat hij voor dezelve bedankt had, gelijk hij zich dan ook aan ons weder verbond, predikende over 1 *Thess.* II: 8.

NIEUW-

NIEUWVLIET, den 8sten Oct. De Kerkeraad, onder het bestuur van den Consulent, den Wel Eerw. Heer F. HENRIJ, Pred. te *Groede*, vergaderde heden, ten einde, in plaats van onzen vertrokkenen Leeraar, den Heer B. LOOSE, eene nominatie te maken, op welke geplaatst werden:

DD. A. B. HAGEN, P. ANEMAET, J. A. JANSSEN, F. CANTER ALTA, C. P. LAMMERS VAN TORENBURG, J. P. HOFMAN, P. J. CONRADI en J. C. MOHR, respective Predikanten te *Overzande* en *Driewegen*, *St. Kruis*, *St. Anna ter Muiden*, *Retranchement*, *Cadzand*, *Breskens*, *den Bommel* en *Opperdoes*.

De drie eersten op het drietal geplaatst zijnde, werd de Heer A. B. HAGEN, beroepen.

ZAAMSLAG, den 10den Oct. De Wel Eerw. Heer S. A. ARNTZEN, van *Wormer* tot ons overgekomen, werd heden onder ons in den H. dienst bevestigd, door Ds. P. SIX DIJKSTRA, Pred. te *Neuzen*, en Consulent dezer Gemeente, met *Joh.* I: 8. *Hij was het licht niet, maar was (gezonden) opdat hij van het licht getuigen zoude.*

De Bevestigde aanvaardde des namiddags zijne bediening, predikende over *Hand.* VIII: 5—8. *En Philippus kwam af in de stad van Samaria, en predikte hen Christus. En de scharen hielden zich eendragtelijk aan het gene van Philippus gezegd werd, dewijl zij hoorden en zagen de teekenen die hij deed. Want van velen die onreine geesten hadden, gingen dezelve uit, roepende met grooter stemme: en vele geraakten en kreupelen werden genezen. En daar werd groote blijdschap in die stad.*

HULST, den 14den Oct. Na het bedanken van Ds. J. F. HENRIJ, Pred. te *Groede*, is de Kerkeraad, ten overstaan van Ds. P. VAN ECK, Consulent, heden overgegaan tot het maken van eene

eu-

nieuwe nominatie, bestaande in het volgend achttal Predikanten:

DD. J. AB UTRECHT DRESSELHUIS, J. C. NIEDELSTEIN WALTER, J. POPPE, A. L. EVERWIJN, M. A. JENTINK, C. MEEUSE, R. SIX DIJKSTRA en N. BORSBOOM, Predikanten respectivelijk te *Wolfaartsdijk*, *Scherpenisse*, *Cortgeen*, *Voorthuizen*, *Vinkeveen*, *Hoek*, *ter Neuzen* en *Axel*.

Op het viertal zijn geplaatst:

DD. J. C. NIEDELSTEIN WALTER, J. AB UTRECHT DRESSELHUIS, J. POPPE en M. A. JENTINK; zijnde terstond uit gemelde nominatie beroepen, de Heer J. C. NIEDELSTEIN WALTER.

WATERLAND (KERKJE). Zie Aug. 1824.

U T R E C H T.

U T R E C H T.

COCKENGEN, den 17den October 1824. Heden vierde onze geachte Leeraar, Ds. B. R. SCHUTTE REPELIUS, plegtig gedachtenis, van zijnen vervulden vijf en twintigjarigen Evangelie-dienst in deze Gemeente. Zijn Wel Eerw. predikte bij die gelegenheid, over 1 *Cor.* III: 11. *Want niemand kan een ander fondament leggen, dan het geene gelegd is, het welk is Jezus Christus.*

Niet zonder gevoeligen indruk, hoorden wij hem zijne dankzeggingen uitboezemen, voor de vele en treffende bewijzen van ondersteunende genade, die hij van zijnen God, in den loop zijner bediening, zoo hier als op zijne vorige standplaats, heeft mogen genieten, en wij vereenigden ons met zijnen opregten wensch, dat het den Heere behagen moge, om hem verder te sterken en te bekwamen, om op het eenige fondament der

der zaligheid, het welk JEZUS CHRISTUS is, nog lang ons op te bouwen in het allerheiligst geloof, tot onze stichting, vertroosting, en toebereiding voor eene zalige onsterfelijkheid.

VREESWIJK. (GEZEGD DE VAART), den 17den October 1824. Na dat onze Leeraar, Ds. C. N. VAN EE, door Z. M. gunstig Emeritus verklaard, en van zijne Kerkelijke betrekkingen, op zijne Gemeente en de Clasfis van *Utrecht*, door den Gecommitteerden, uit het Klassikaal Bestuur, Ds. W. L. VOORDUIN, behoorlijk was losgemaakt, op den 7den l. l., nam zijn Eerw. heden affcheid met *Joh.* 1sten Br. II: 17.

VREESWIJK, (GEZEGD DE VAART) den 31sten October 1824. Heden werd onze beroepen Leeraar, W. TER NOOIJ APEL, Kandidaat onder het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, in den dienst onder ons bevestigd, door den Consulent dezer Gemeente, G. STEENHOFF, Pred. te *Jutphaas*, met *Marc.* IV: 30—32. terwijl des namiddags de Bevestigde zijne Intrede deed, met *Hand.* X: 29*b. Zoo vraag ik dan, om wat reden gijlieden mij hebt ontboden?*

De handoplegging is geschied, behalve door den Consulent, ook door de Wel Eerw. Heeren VAN EE en DEKKER, rustende Predikanten van *de Vaart* en *Hagestein*.

KAMERIK. Ook onze Leeraar, Ds. C. VAN ENGELEN, maakte ons bekend het overlijden van een onzer vorige Evangelie-Dienaars, den Wel Eerw. zeer gel. Heer G. METTENGANG, rustend Leeraar van *Huizen*, te *Amsterdam* overleden, die ook in deze Gemeente, zoo ijverig als getrouw, het Evangelie des vredes, en der zaligheid, met eenen voorbeeldigen wandel verkondigd heeft. Offchoon wij nu niet lang in zijn licht ons mogten verblijden, stichtte de nu zalige man, een duurzaam aandenken ook in deze Gemeen-

meente, waar door zijn naam steeds onder ons in zegening zal blijven, vooral bij de Weduwen der Leeraren, en de behoeftigen van deze Gemeente.

DE MEERN. Onze Leeraar, Ds. F. DE WILLIGEN, van hier beroepen naar *Oudshoorn*, is op den 26sten October, in tegenwoordigheid van Ds. H. VAN SCHELLE, Pred. te *Vleuten*, door Ds. J. BRAVE, Pred. te *Maarssen*, als Gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur losgemaakt, en heeft op Zondag, den 31sten October afscheid gepredikt, naar aanleiding van *Phil.* I: 27. *Alleenlijk wandelt waardiglijk 't Evangelie van Christus, opdat, het zij ik kome en u zie, het zij ik afwezig ben, ik van uwe zaken mag hooren, dat gij staat in eenen geest, met een gemoed gezamentlijk strijdende door het geloove des Evangeliums.* Zoo dat

DE MEERN nu vakant is.

LOPIK. Uit eene nominatie, door den Staatsraad, Directeur Generaal voor de Zaken der Hervormde Kerk, den Koning aangeboden, waarop geplaatst waren:

DD. H. VAN SCHELLE, Predd. te *Vleuten*. J. NIKKEL, te *Zuidscharwoude*. en BEGEMANN, te *Gulpen*, is de Predikant H. VAN SCHELLE, door Z. M. benoemd tot Predikant te *Lopik*, en zal aldaar naar Kerkeorde worden beroepen.

LOPIKER-CAPEL. Uit eene nominatie, door den Staatsraad, Directeur Generaal voor de Zaken der Hervormde Kerk, den Koning aangeboden, waarop geplaatst waren de Heeren:

G. J. GELDERMAN, C. C. VAN DER STRATEN, W. TER NOOIJ APÉL, alle Kandidaten bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*; is de Heer G. J. GELDERMAN, door Z. M. benoemd tot Predikant te *Lopiker-Capel*, welke aldaar naar Kerkeorde is beroepen.

AMERS-

AMERSFOORT.

MAARTENSDIJK, den 1sten Nov. 1824. Het genoegen hetwelk wij voor weinige dagen mogten genieten, door onzen vorigen Leeraar, den Wel Eerw. zeer gel. Heer H. J. EIJKMANS, in ons midden te zien, wanneer zijn Eerw. nog op den 17den October l. l. eene predikbeurt alhier vervulde, werd heden met groote droefheid afgewisseld, door de tijding, dat zijn Eerw. laatst Predikant te *Maasland*, aldaar op den 28sten dier maand, was overleden. Onze tegenwoordige Leeraar A. H. BLAAUW, die ons heden avond deze voor hem en ons zoo onverwachte en treffende tijding, onder veel aandoening mededeelde, leidde, op den naast volgenden Zondag, onze aandacht tot het gezegde van Paulus *Philipp.* I: 21. en beschouwde hetzelve, met toepassing op zijnen ontslapenen Voorganger en Vriend, *wiens leven Christus was, en wiens sterven,* (dat wij mogen vertrouwen en ons vertroosting schenkt,) *gewin is.* Ruim vijf jaren was de overledene onze Leeraar en diende, gedurende dien tijd, deze Gemeente met ijver, liefde en trouw, voor zijnen Heer. — God ondersteune, door zijne troostvolle nabijheid, de bejaarde Moeder des overledenen, bij het gemis van haren eenigen en waardigen zoon; hij zij haar verder een man der Weduwen; lenige de smart der Maaslandsche Gemeente, voorzie weldra, door eenen anderen Leeraar, in derzelver behoefte, en schenke ons, wat ons noodig is, om aan de vermaning, opwekking en bestüring, zoo van onzen vorigen als van onzen tegenwoordigen Leeraar, getrouw te te zijn, zoo dat *ons leven Christus, en ons sterven gewin zij.*

ZUILEN. Zie October 1824.

WIJK.

ELST BIJ AMERONGEN, den 21sten Oct. Ter

vervulling der vakature, veroorzaakt door het vertrek van Ds. G. W. BISSCHOP, naar *Doornspijk*, is door den Kerkeraad gemaakt, het volgende zestal van Predikanten:

DD. J. M. VAN HULSTEIJN, H. M. BOUVIN, R. HELLENDOORN, P. W. PRINS, C. J. VAN WEZEL en G. J. SCHOTHORST, respective Predikanten te *Wadenoijen*, *Koudekerke*, *Houten*, *Aardswoude*, *Rheeuwijk* en *Ede*.

Hieruit is gemaakt dit drietal:

DD. J. M. VAN HULSTEIJN, H. M. BOUVIN en G. J. SCHOTHORST.

En daaruit beroepen Ds. G. J. SCHOTHORST, Pred. te *Ede*, die echter voor deze beroeping bedankt heeft.

OVERLANGBROEK, den 14den Nov. Door schikking met den Consulent dezer Gemeente, Ds. A. DE WIT, Pred. te *Doorn*, werd heden morgen Ds. A. F. KERSTEN, Kandidaat van den H. dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, als Leeraar dezer Gemeente bevestigd, door zijnen broeder Ds. C. W. KERSTEN, Predikant te *Driebergen*, met eene Leerrede over 2 *Cor.* V: 20*a*. *Zoo zijn wij dan gezanten van Christus wege.*

De oplegging der handen geschiedde, door den Bevestiger, den Consulent, en DD. J. HONDIUS, H. G. J. VAN DORSBURGH en A. A. C. BONNET, Predikanten te *Werkhoven*. *Nederlangbroek* en *Leersum*. 's Namiddags aanvaardde de bevestigde Leeraar zijne bediening, met eene Leerrede over *Colosf.* III: 16*a*. *Het woord van Christus wone rijkelijk in u!*

'T WAAL EN HONDSWIJK. Zie Sept. 1824.

RHENEN vakant. Zie Oct. 1824.

VRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEEUWARDEN. Op Donderdag den 21sten October 1824, is Ds. S. GROMMELIN, overgekomen van *Bommel*, als Predikant alhier, door eenen zijner Ambtgenooten, Ds. D. TIJSSEN, bevestigd geworden, predikende bij die gelegenheid over *Col.* III: 11. het laatste gedeelte: *Christus is alles en in allen.*

Den volgenden Zondag, aanvaardde de bevestigde Leeraar alhier zijnen dienst, met eene Leerrede over 1 *Cor.* IX: 24—27. *Weet gijlieden niet, dat die in de loopbaan loopen, allen wel loopen, maar dat één den prijs ontvangt enz.*

STIENS. Den 31sten October 1824, heeft de Leeraar dezer Gemeente, Ds. R. EIJLSTRA LZ., beroepen naar de *Meeden*, onder de Classis van *Winschoten*, Provincie *Groningen*, afscheid van deze Gemeente genomen, met eene Leerrede over *Joh.* XVII: 9. het eerste gedeelte: *Ik bidde voor hen.*

ANNAPAROCHIE vakant. Zie Julij 1824.
LEEUWARDEN. Zie October 1824.
HEMPENS EN TEERNS, staat vakant te worden. Zie October 1824.

HARLINGEN.

ACHLUM EN HITZUM, den 2den October 1824. Onze Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer B. RINGNALDA, werd ons heden, omstreeks den middag, door den dood ontrukt. Zijn Eerw. ontsliep stil en gelaten, in den ouderdom van bijna 60 jaren. Hij aanschouwde het eerste levenslicht te *Lutkewierum*, waar zijn Vader, de Wel Eerw. Heer B. RINGNALDA, toen ter tijde het Predik-Ambt waarnam, die naderhand van daar vertrok naar *Welsrijp* en *Baijum*, en in gevorder-

derden leeftijd, nevens zijne Huisvrouw, Mejufvrouw JOHANNA ODOLPHI, aldaar overleden is.

In de voorbereidende wetenschappen, meest onder de leiding van zijnen Vader, onderwezen, werd hij tot de Hoogeschool, te *Franeker*, met lof bevorderd, voleindigde voorspoedig zijnen Akademischen loopbaan, en werd aldaar, door de Classis, na een grondig onderzoek doorgestaan te hebben, met algemeene goedkeuring, onder het getal der Vriesche Kandidaten aangenomen, in het jaar 1788. In dat zelfde jaar, reeds in de maand Augustus, aanvaardde zijn Eerw. den Heiligen Dienst, in zijne eerste Gemeente, te *Wons* en *Engwier*; vertrok van daar in 1791, naar *Hindelopen*, en in 1794, naar *Dronrijp*. Hier was zijn verblijf slechts van korten duur; wijl de vorige Leeraar, P. M. KESLER, wederom zijnen Dienst hervatte, waarvan die Leeraar, door den drang der tijden, was verstoken geweest. Nu bevond zich, in het begin van 1795, de waardige Man, met zijne Huisvrouw, Mejufvrouw A. SAAGMANS, waarmede hij reeds in 1788, in den Echt was getreden, en waaruit acht Kinderen verwekt zijn, in eenen treurigen toestand, verstoken van zijnen Post en van huisvesting. Onze Gemeente was toen Herderloos, en eenige ijverige Voorstanders van den Godsdienst, trokken zich dit huisgezin aan, en zorgden menschlievend voor den braven Man, met wiens verdiensten zij bekend waren. Dadelijk werd voor hem des Leeraars woning ingeruimd, en alle Broeders der *Franeker* Classis, droegen hem het Dienstwerk op, terwijl de pogingen van zijne Voorstanders, om hem onder ons tot Leeraar te beroepen, met den besten uitslag bekroond werden. Altoos bleef de gevoelige Man dankbaar voor de aan hem en de zijnen bewezene diensten, en verliet ons daarom niet, schoon naar elders, op voordeeliger voor-

waar-

waarden, verroepen. Negen en twintig jaren, was hij ons, een ijverig en getrouw Leeraar, voorbeeldig in leer en in wandel, een raadgever van verlegenen een vertrooster van bedroefden. Veel verliest onze Gemeente aan dezen waardigen Voorganger; maar veel meer zijne bitter bedroefde Weduwe, die met hem eenen edelen man, den steun des Huisgezins, voor altijd mist, terwijl zijne Kinderen, eenen teeder zorgenden Vader verloren hebben. Hij was in nadruk een menschenvriend, altijd vaardig tot hulp zijner broederen en getrouw in de vervulling der vriendschaps-pligten.

Op den 7den October, werd zijn lijk in de Dorps-Kerk begraven, en op den 17den daaraanvolgende, heeft zijn Boezemvriend en oud Nabuur, de Wel Eerw. Heer R. NICOLAI, Pred. te *Ried* en *Boer*, bij afstand van den Consulent, Ds. T. M. LAURMAN, Pred. te *Herbaijum*, zijner gedacht, met het houden eener Lijkrede, naar aanleiding van *Gen.* L: 24. *Jozef zeide tot zijne broederen: ik sterf, maar de Heer zal u gewisselijk bezoeken.* Zijn Eerw. bepaalde ons, bij die plegtige gelegenheid, bij ons groot verlies, en stelde ons nadrukkelijk voor oogen, hoe wij steeds aan onze Voorgangeren moeten gedenken, die tot ons het woord Gods gesproken hebben, en navolgers behooren te zijn der genen, die door geloof en langmoedigheid nu reeds de beloften beërven.

Het annus gratiæ, zal voor de Weduwe en Kinderen, door de Ringbroeders, worden waargenomen.

SCHALZUM, den 6den October 1824. Ter vervulling der vakature, door het overlijden van onzen hooggeachten en bejaarden Leeraar, Ds. F. W. STECH, is alhier, ingevolge de stemming der Floreenpligtigen, verkoren, en door den

Eerw. Kerkeraad, onder directie van den Consulent ad interim, Ds. R. NICOLAI, Pred. van Rien en Boer, tot Herder en Leeraar Kerkelijk beroepen, de Wel Eerw. en zeer geleerde Heer R. NOORDHOF, Pred. te Idzegahuizen en Piaam, onder de Classis van Harlingen, aan wien de beroep-brief is toegezonden. — En heeft de Eerw. Kerkeraad, van zijn Wel Eerw. het berigt ontvangen, dat door hem, na beraad, deze beroeping was aangenomen, onder inwachting van de vereischte approbatien.

IDZEGAHUIZEN EN PIAAM. Den 31sten October 1824. Vernamen wij den 16den October, van onzen Leeraar, den Wel Eerw. Heer R. NOORDHOF, dat zijn Eerw. eene beroeping ontvangen had, naar de Gemeente te *Schalsum*; heden berigtte zijn Eerw. ons, dat hij zich verpligt had gevonden, deze beroeping aan te nemen.

KIMSWERD. Zie Sept. 1824.

ARUM. Zie Sept. 1824.

SNEEK.

OOSTERWIERUM, den 19den Sept. 1824. Op heden werd Ds. J. J. MENKEMA, Min. Cand. bij het Provinciaal Kerkbestuur te *Groningen*, na verkregene gunstige dispensatie en approbatie van Z. M., als beroepen Leeraar tot ons overgekomen, in den H. dienst alhier bevestigd, door deszelfs behuwd broeder, Ds. H. HAGA, Pred. te *Wolvega* c. a., (bij afstand van onzen Consulent Ds. E. H. TENCKINCK, Pred. te *Britswerd* c. a.) met eene Leerrede over 1 *Cor.* III: 10*b. Een iegelijk zie toe, hoe hij daarop bouwe.*

De oplegging der handen geschiedde, behalve door Consulent en Bevestiger, door de Wel Eerw. Heeren F. HOLKEMA en P. VAN BORSSUM WAALKES, Predd. te *Akkrum* en *Weidum*.

De Bevestigde heeft zijne intrede gedaan, met eene Leerrede over 2 *Cor.* XII: 19*b. Wij spre-*

ken

ken in de tegenwoordigheid Gods in Christus, in dit alles, geliefden, tot uwer stichting. Waarbij, nevens eene aanzienlijke schare, een twaalftal Predikanten tegenwoordig was.

GAASTMEER, den 26sten Sep. Heden is alhier, ten overstaan van DD. C. VAN DER VELDE en PH. WASSENAAR, Predd. te *Woudsend* en *Oudega*, als Consulenten, tot Leeraar dezer Gemeente beroepen, P. R. PETERS, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, die deze beroeping, onder afwachting der vereischte goedkeuringen, heeft aangenomen.

STAVOREN, den 17den Oct. Ds. H. D. STAUTVANG, van zijne betrekkingen op deze Gemeente en op de Classis van *Sneek*, ontslagen, nam heden van ons afscheid met eene Leerrede over *Philipp.* I: 27*a*. *Alleenlijk wandelt waardiglijk het Evangelie van Christus.* Zoo dat nu

STAVOREN vakant is.

HEEG, den 31sten Oct. Heden nam onze Leeraar Ds. J. H. G. TEN DAM, afscheid van ons, met eene Leerrede over *Jes.* XXI: 10. *O mijne dorsching, en de tarwe mijns dorschvloers! wat ik gehoord heb van den Heer der heerscharen, den God Israëls, dat heb ik u aangezegd.* Zoo dat nu

HEEG vakant is.

WORKUM, den 24sten Oct. 1824. Heden mogten wij, aan het einde van den Namiddag-Godsdienst, van onzen jongsten Leeraar P. VAN VELDEN, vernemen, dat Zijn Eerw. voor eene beroeping naar de Gemeente van *Beets*, in de Classis en Ring van *Edam*, na beraad, bedankt had, en besloten, om nog bij ons te blijven.

HEMELUM, den 31sten Oct. Heden maakte onze Leeraar, H. GOUDSCHAAL, aan de Gemeente alhier, bekend, dat hij zich verpligt gevonden had, de beroeping naar de Gemeente van *Hollwerd*, van welke hij voor 14 dagen berigt had ont-

vangen, in afwachting van de Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen, aantenemen.

SNEEK, den 7den Nov. Heden werd onze beroepene Leeraar, Ds. A. MOOLENAAR, in den dienst onder ons bevestigd, door zijnen Ambtgenoot H. THOMAS, met eene Leerrede over 1 *Cor.* III: 11—15. *Want niemand kan een ander fondament leggen enz.* Waarop de Bevestigde des avonds zijne bediening aanvaardde, predikende over *Rom.* VI: 23. *Want de bezolding der zonde is de dood, maar de genadegifte Gods is het eeuwige leven, door Jezus Christus onzen Heer.*

JUTRIJP EN HOMMERTS vakant. Zie Sept. 1823.

OUDEGA, IDSEGA EN SANDFIRDE vakant. Zie Sept. 1824.

OOSTHEM vakant. Zie September 1824.

D O K K U M.

KOLLUM. Den 31sten Oct. had hier eene plegtigheid plaats, bijna eenig in haar soort. Het was juist 100 jaren, dat onze Gemeente door twee Predikanten is bediend, welke gelegenheid onze Leeraar, de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. P. BRUINWOLD RIEDEL, waarnam, om eene plegtige Eeuwrede te houden. De tekst was *Ps.* LXXI: 16—18. *Ik zal henen gaan in de mogendheden des Heeren, ik zal uwe geregtigheid vermelden, uwe alleen. O God, gij hebt mij geleerd van mijne jeugd aan: en tot nog toe verkondige ik uwe wonderen. Daarom ook, terwijl de ouderdom en grijzigheid daar is, verlaat mij niet, o God; tot dat ik dezen geslagte verkondige uwen arm; alle nakomelingen uwe magt.*

Zijn Eerw. vestigde in deze Leerrede bijzonder de aandacht, op de Kerkelijke Geschiedenis dezer Gemeente, van de tijden der Hervorming tot nu toe. Drie Roomsche Priesters, berigtte hij ons, dat in 1567 te dezer plaats de leer der Hervormden

heb-

hebben aangenomen, — dat hier slechts elf Predikanten van die tijden af hebben gestaan, — en dat ABRAHAMI, in 1724 in deze Gemeente het Leeraarambt heeft aanvaard, volle 68 jaren diensdoende Predikant is geweest, 5 jaren te *Engwirden*, en 63 jaren alhier; zijnde overleden in 1787, in zijn 93ste jaar. Verder gaf onze Leeraar rekenschap van zijnen 35 jarigen dienst onder ons, welke den 28sten Julij 1789 was begonnen. Hij verbond zich op nieuw hartelijk aan ons, en besloot met gepaste vermaningen en zegenwenschen. Wij waren, met velen van elders zamengevloeid, getroffen door 's mans taal, gesticht en vervuld met dankbaarheid, jegen den grooten Koning zijner kerk!

God spare onzen waardigen Leeraar nog lange in zijne gunst, sterke hem bij het klimmen der jaren, verblijde hem door vele vruchten op zijnen trouwen arbeid in den dienst zijns Heeren, en schenke hem eenmaal het loon van zijne knechten, die niet slechts volgens hunnen pligt het Evangelie hebben verkondigd, maar daar in gewillig en met liefde ook zijn werkzaam geweest.

HOLLUM EN BALLUM. Onze Predikant P. J. ZIKKEMA, die nog naauwelijks drie maanden hier het Evangelie had verkondigd, is in October l. l. beroepen, in de Gemeente van *Bellingwolda*, onder de Classis van *Winschoten*, en na beraad, heeft hij dit beroep aangenomen.

HOLLUM EN BALLUM zal dus eerlang vakant worden.

HOLWERD. Hier is voor Ds. L. NAPIUS, Emeritus geworden, met den 1sten Nov. een beroep geschied volgens keuze van Floreenpligtige ingezetenen, ten overstaan van de Consulenten R. POSTHUMUS, Predd. te *Waaxens* en P. BROUWER, te *Blija*. Het beroep is uitgebragt op Ds. H. DOUDSCHAAL, Pred. te *Hemelum*, welke hetzelve, na beraad, heeft aangenomen.

SCHIERMONNIKOOG vakant. Zie Oct. 1821.

HEERENVEEN.

LANGEZWAAG c. a., den 31sten October. Na dat onze Leeraar Ds. P. MEES, op den 28sten l. l. door den Heer J. F. KORFF, gecommitteerde van het Klassikaal Bestuur van *Heerenveen*; in tegenwoordigheid van den Consulent der Gemeente Ds. A. J. VAN DER VEEN, Pred. te *Gorredijk*, van zijne verbindtenis aan deze Gemeente en van zijne betrekking tot de Classis van *Heerenveen*, was losgemaakt, predikte zijn Wel Eerw. op heden afscheid, met eene leerrede over I *Joan.* II: 28. *En nu, kinderkens, blijft in hem, op dat, wanneer hij zal geopenbaard zijn, wij vrijmoedigheid hebben, enz.*

LANGEZWAAG, c. a. den 8sten Nov. Heden is door den Kerkeraad alhier, ingevolge stemming van daartoe geregtigden, tot Predikant dezer Gemeente beroepen, Ds. J. SINNINGHE DAMSTER, Pred. te *Burum* en *Munnekezijl*, onder de Classis van *Dokkum*.

STEGGERDEN, den 24sten October. Na dat wij ruim een jaar niet in het voorregt mogten deelen, van op deze plaats onzen openbaren Godsdienst te kunnen verrigten, maar gedurende dien tijd altoos naar de met deze plaats gecombineerde Kerk van *Finkega*; moesten gaan; hadden wij heden het genoegen, om hier wederom den openbaren Godsdienst te kunnen uitoefenen. Door den ijver der Kerkvoogden en het eenparig besluit der Floreenpligtigen, werd de oude bouwvallige Kerk afgebroken, en de nieuwe wederom opgebouwd. Onze Leeraar Ds. J. HERREN, hield bij deze gelegenheid eene Leerrede, over *Ps.* CXLVII: 1. *Looft den Heere, want onzen God te psalmzingen is goed, dewijl hij lieflijk is; de lof is betamelijk.* Zijn Eerw. wekte ons hierin op, om voor dit nieuwe gunstbewijs van *God*, Hem

Hem den Allerhoogsten onze dankbare hulde, door lof, dank en aanbidding, toe te brengen.

TJERKGAAST. Zie October 1824.

OVER-IJSSEL.

ZWOLLE.

HASSELT, den 12den October. Heden ontvingen wij het treurig berigt van het onverwacht afsterven onzes zints twee jaren rustenden, en te *Deventer* wonenden Leeraars, den Wel Eerw. zeer geleerden Heer T. A. VISCH, op den 9den dezer aan eene zenuwziekte, in den ouderdom van ruim drie en zestig jaren. Op den 15den dezer werd zijn stoffelijk overblijfsel, volgens zijne begeerte, onder den predikstoel begraven. Op den volgenden Zondag herinnerde Ds. P. A. J. MOEREL, gedurende bijna vier jaren des overledenen Ambtgenoot, de Gemeente aan zijnen arbeid onder haar, den tijd van omtrent 14 jaren, van den 13den November 1808 tot 15 October 1822; naar aanleiding van *Hebr.* XIII: 7. en maakte hiervan gebruik, om dezelve op te wekken, tot een regt en tijdig aannemen van die blijde boodschap der zaligheid, welke door haren nu zaligen Leeraar was verkondigd, en nu nog door hare Leeraren gepredikt wordt.

In den namiddag Godsdienst, gedacht ook hier aan Ds. W. H. VAN GRETHUISEN, des overledenen opvolger in deze Gemeente, ter opwekking, om dit zoo snel voorbijgaande leven, vooral te bezigen, ter behartiging der groote hoofdzaak, ons door het Evangelie voorgesteld. Zijn Eerw. was 39 jaren in vijf onderscheidene Gemeenten, met ernst en getrouwheid werkzaam, toen de zwakke toestand zijns ligchaams, hem noodzaakte het Emeritaat te begeeren, en hij sints twee jaren

ren rust genoot van zijnen arbeid. Zoo dikwijls zich echter gelegenheid daartoe aanbood, om nog eens in het openbaar tot de Gemeente zijner woonplaats, of elders te spreken, maakte hij daarvan gaarn gebruik, wanneer zijne ligchaamskrachten dit toelieten.

Bij velen in onze Gemeente zal zijn persoon en werk steeds in gezegend aandenken blijven. Zijn Eerw. heeft nagelaten eene diep bedroefde Weduwe, Mejufvrouw A. G. NOORDINK, met welke hij 36 jaren in den gelukkigsten echt leven mogt, en vier kinderen, een zoon en drie dochters, welke het verlies van eenen braven Echtgenoot en Vader, en van eenen trouwen raadsman en vriend, betreuren.

WINDESHEIM, den 19den October. Heden werd alhier, in tegenwoordigheid van den Consulent, Ds. A. VERWEIJ JUNIOR, Pred. te *Wijhe*, door den Eerw. Kerkeraad, en de Hoog Wel geb. Heeren VOS VAN ESSEN en HAERSOLTE, als Collatoren, een drietal gemaakt, waarop geplaatst waren:

DD. H. H. EVERS, Pred. te *Hengelo*, J. K. VAN DIEVEREN en C. C. VAN DER STRATEN, Kandidaten tot den H. Dienst, bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*. Uit welk drietal beroepen is, Ds. H. H. EVERS, Pred. te *Hengelo*.

Ds. H. H. EVERS, de beroeping op zijn Eerw. uitgebragt, in beraad hebbende genomen, gaf ons op den 3den November berigt, dat hij besloten had, voor deze beroeping te bedanken.

STAPHORST, den 7den November 1824. Onze nieuw beroepen Leeraar, Ds. J. A. HARTMAN, werd heden onder ons bevestigd, door Ds. F. J. SMIT, Pred. te *IJhorst* en *de Wijk*. De Bevestiger, sprak naar aanleiding van 1 *Thess.* V: 12, 13. de Bevestigde deed des namiddags zijne Intrede, predikende over *Rom.* I: 16a.

DEN

DEN HAM, den 7den November. Onze, van *Roswinkel*, beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer L. A. VAN NES, werd heden morgen in zijnen Dienst bij ons bevestigd, bij ongesteldheid van den eersten, door den tweeden Consulent van deze Gemeente, den Wel Eerw. Heer T. VAN REEN, Pred. te *Ommen*, met eene Leerrede over *Marc*, XVI: 15*b*. *Predikt het Evangelium allen Creaturen.*

De Bevestigde aanvaardde zijnen Dienst, des namiddags, en predikte bij die gelegenheid, over 1 *Cor*. III: 11. *Niemand kan een ander fondament leggen, dan het gene gelegd is, het welk is Jezus Christus.*

DEVENTER.

HENGELO, den 31sten October. Onze Leeraar, H. H. EVERS, berigtte ons onlangs, eene beroeping naar de Gemeente van *Windesheim* ontvangen, doch heden voor dezelve bedankt te hebben, en verbond zich op nieuw aan ons.

OLST, den 7den November. Op heden werd onze beroepene Pred. Ds. J. H. GUNNING, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Zuid-Holland*, in den H. Dienst alhier, bij afstand van den Consulent J. S. S. BALLOT, Pred. te *Wesepe*, bevestigd, door Ds. H. P. DE KANTER, Pred. te *Zoelen*, met eene Leerrede over *Luc*. XV: 10. *Alzoo (zegge ik ulieden) is daar blijdschap voor de Engelen Gods, over éénen zondaar die zich bekeert.* De oplegging der handen geschiedde, behalve door den Bevestiger en den Consulent, mede door: DD. A. VERWEIJ, J. VAN ALLEN, A. ROELOFFS, J. D. VAN DEN HAM BAAK, R. A. HUENDER en G. J. WIJNAENDTS; Predikanten te *Wijhe*, *Veessen*, *Apeldoorn*, *Loenen*, *Nieuwbroek* en *Warnsveld*.

De Bevestigde, begon na den middag zijn werk, met eene Leerrede over 1 *Cor*. III: 9. *Want*

wij

wij zijn Gods mede-arbeiders: Gods akkerwerk; Gods gebouw zijt gij.

KAMPEN.

BLOKZIJL. Zie Junij 1824.

KAMPEN. Zie Sept. 1824.

KAMPERVEEN. Zie October 1824.

GRONINGEN.

GRONINGEN.

WINDEWEER EN LULA vakant. Zie Julij 1824.

LUTKEGAST. Zie Sept. 1824.

NOORDLAREN staat vakant te worden. *Zie* October 1824.

WINSCHOTEN.

MEEDEN. Zie Sept. 1824.

VLAGTWEDDE. Zie October 1824.

BELLINGWOLDE. Zie October 1824.

APPINGADAM.

FARNSUM, den 15den October. Heden overleed alhier onze waardige en geliefde Leeraar, de Wel-Eerw. zeer geleerde Heer B. J. WINTER, in den bloeijenden leeftijd van 32 jaren 8 maanden en 10 dagen. Zijn Wel Eerw. was de Zoon van Ds. J. E. WINTER, thans nog in dienst zijnde Leeraar der Gemeente te *Zuidhorn*, in *het Westerkwartier* dezer Provincie, en vrouwe GEZINA HINDRIKA BORGESIUS. Van het twaalftal Kinderen, uit deze Ouders geboren, was hij het 8ste en uit het 8 tal zonen van dit twaalftal kinderen, de vierde zoon. Het eerste levenslicht aanschouwde hij den 5den Februarij 1792. Door zijnen vader in de geleerde talen en voorbereidende wetenschappen onderwezen zijnde, ging hij in den jare 1809, naar de Hoogeschool te *Groningen*, en werd aldaar met lof onder het getal der leden van dezelve

aan-

aangenomen. Zes jaren met vrucht aan deze Hoogeschool doorgebragt hebbende, werd hij, in September 1815, met lof onder het getal der Proponenten bij de Classis van het *Wester-kwartier* aangenomen. Ook het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen* verklaarde hem, na gehouden examen, in 1817, met volkomene ruimte tot Kandidaat voor den Heiligen dienst; en kort daarna werd hij van Zijne Majesteit den Koning benoemd, tot Predikant bij de Gemeente van de *Nieuweschans*, bij welke hij, door zijnen vader, in Maart 1818, in den dienst ingezegend en bevestigd werd.

Hier was zijn kort verblijf zoo aangenaam voor hem als voor deze hem lievende Gemeente, die hem, na een verblijf van nog geen jaar, zeer noode afstond, en niet dan onder de opregtste wenschen van hem langer te mogen behouden, aan ons overgaf; zijnde hij, op vertoonde collatie van de H. W. geborene vrouwe Douairière RENGERS van *Farnsum*, tot Predikant beroepen, en in den dienst onder ons bevestigd den 21sten Februarij 1819. Zijne blozende gezondheid, sterk gestel, vlugge geestvermogens, schrander oordeel, gemakkelijke studie en uitmuntende gaven voor den Predikstoel, deden ons veel van hem beloven. Dan helaas! eensklaps werd al die goede hoop vernietigd en is in 't niet verdwenen: daar hij plotseling door eene bloedspuwing, in het laatst van Junij 1818, en als zonder eenig voorteeken overvallen werd, die na eene meer dan driejarige sukkeling, op den 15den October, aan zijn bloeijend leven, een voor ons, voor zijnen hoog bejaarden vader, voor zijne broeders, zusters en vrienden, zoo treurig einde maakte. Hij droeg zijn lijden met een voorbeeldeloos geduld, met eenen vas-

ten

ten geest en opgeruimd gemoed. Zijn einde was zoo kalm en zacht als mogelijk is. Aan zijne zuster en twee vrienden die zijn doodbed omringden, reikte hij de hand, en zeide: *Ik ga slapen en worde niet meer wakker*, en onze veel belovende WINTER was niet meer!

Zijn vriend en nabuur, Ds. W WAALKENS, Pred. te *Heveskes* en *Weiwert*, Consulent dezer Gemeente, de eerste predikbeurt waarnemende, troostte ons over ons verlies, naar aanleiding van 1 *Thess.* 4: 13. en verzuimde niet aan de nagedachtenis van onzen overledenen de verschuldigde hulde te bewijzen.

JUKWERT. Onze Leeraar Ds. J. VAN DEN BROEK, van hier naar *Vlagtwedde*, onder de Classis van *Winschoten*, beroepen zijnde, heeft die beroeping, onder afwachting der noodige approbatien, aangenomen.

GARMERWOLDE, den 7den November. Heden werd alhier de Wel Eerw. Heer P. MEES, van de *Lange-* en *Kortezwaag*, tot ons overgekomen, in den Heiligen dienst bevestigd. De bevestigings-rede geschiedde, bij afstand van den Consulent D. G. PEKELAAR, door Ds. D. HENDRIKS, Pred. te *Groningen*, over *Matth.* 8: 27b. *Hoedanig een is deze.* De Bevestigde hield zijne intre-rede over *Joh.* 7: 46. *Nooit heeft een mensch alzoo gesproken gelijk deze mensch.*

WESTER EMBDEN vakant. Zie Mei 1824.

APPINGADAM. Zie Sept. 1824.

MIDDELSTUM.

WARFUM, den 11den October 1824. De Heer W. J. KOPPIUS, voor de op zijn Eerw. uitgebragte beroeping bedankt hebbende, is heden alhier, tot Leeraar beroepen, de Eerw. Heer J. SANNES, Pred. te *Veendam*.

WARFUM, den 4den November. Ook de Heer J. SANNES, Pred. te *Veendam*, alhier beroepen

pen zijnde, den 11den October, heeft na eenige dagen van beraad, dit beroep niet aangenomen; Zoodat

WARFUM vakant blijft.

ULRUM vakant. Zie Julij 1823.

EENRUM. Zie October 1824.

TINALLINGEN. Zie October 1824.

NOORD-BRABAND.

'S HERTOGENBOSCH.

BOXTEL EN ESCH vakant. Zie Sept. 1823.

OOIJEN vakant. Zie Aug. 1823.

BREDA.

BERGEN OP ZOOM. De Wel Eerw. Heer A. K. ROëLL, Pred. te *Goederede*, voor de beroeping alhier bedankt hebbende, is, op den 11den Oct. l. l., door den Kerkeraad, het volgende twaalftal van Predikanten gemaakt:

DD. J. SMIJTEGELT VAN DER HOEK, Predd. te *Dreischor*. F. DE WILLIGEN, te *Meern*. H. M. BOUVIN, te *Koudekerke*. J. G. VORSTMAN, te *Sluis in Vlaanderen*. C. J. L. SCHULLER, te *Steenbergen*. H. J. RIJNDORP, te *Nieuwkoop*. K. GILTAIJ, te *Oud Vossemeer*. A. TREFFERS, te *Hellevoetsluis*. A. T. BEAUSAR, te *Ritthem*. S. G. PRINS, te *Chaam*. W. M. KOOIJ, te *Warmond*. en H. J. KROM, te *Willemstad*.

Waaruit ten zelven dage geformeerd is, het volgende zestal:

DD. DE WILLIGEN, BOUVIN, SMIJTEGELT VAN DER HOEK, VORSTMAN, SCHULLER en RIJNDORP.

Hieruit op den 8sten October dit drietal:

DD. SCHULLER, SMIJTEGELT VAN DER HOEK en VORSTMAN, met het lot tegen BOUVIN.

En is eindelijk, op den 12den October, daaruit beroepen, Ds. J. SMIJTEGELT VAN DER HOEK, Pred. te *Dreischor*, die deze beroeping, na beraad, onder

der inwachting van de vereischte approbatien, heeft aangenomen.

BERGEN OP ZOOM blijft nog vakant, vermits onze oudste Leeraar Ds. W. F. SIBMACHER, bij gunstig besluit van zijne Koninklijke Majesteit Emeritus verklaard is, salvo honore et stipendio.

WOUW EN HALSTEREN. Onze Leeraar Ds. J. C. LOTICHIUS, door Z. M. gunstig Emeritus verklaard zijnde, werd, in de tegenwoordigheid van den Consulent Ds. G. H. STROES JANSSEN, Pred. te *Kruisland*, op den 18den Oct. behoorlijk losgemaakt, door den Gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur van *Breda*, Ds. J. DE LEEUW, Pred. te *Rosendaal*, en heeft daarna, den 24sten Oct. van ons afscheid genomen, met *Pred.* XII: 13. Zoodat WOUW EN HALSTEREN vakant is.

OOSTERHOUT vakant. Zie Aug. 1824.

OUDENBOSCH EN DE HOEVE. Zie Oct. 1824.

STAND DAAR BUITEN staat vakant te worden. Zie Oct. 1824.

HEUSDEN.

SPRANG, den 17den October 1824. Onze Leeraar H. J. VAN HOORN, berigtte ons heden, het overlijden van Ds. J. P. MUNTING, die van 1816 tot 1818, onze Herder en Leeraar geweest is. Wij herinnerden ons zijnen volstandigen ijver, en groote bekwaamheden; wij betreuren het gemis des mans, van wiens arbeid voor het Christendom gegronde verwachting was; maar verheugen ons daarbij in de hope der zaligheid, in welke hij ontslapen is.

BABIJLONIENBROEK EN DEN HILL, den 8sten October. Na verkregene handopening heeft de Kerkeraad, in tegenwoordigheid des Consulents dezer Gemeenten, F. C. EVERAARS, Pred. te *Meeuwen* en *Haagoort*, ter vervulling der vakature, het volgende zestal gemaakt:

DD. A. SJOERDS, J. VAN DEN BERGH, P. DE

LAN-

LANGE, H. VAN NOUHUIJS, H. VAN DUGTEREN en H. J. VAN WEZEL, Predd. te *Waverveen*, te *Zandvoort*, te *Aalst*, te *Ethen* en *Drongelen*, te *Moerkapelle* en te *Sleeuwijk*.

De drie eerste op het drietal geplaatst zijnde, werd uit hen beroepen, de Wel Eerw. Heer A. SJOERDS, Pred. te *Waverveen*. Dit beroep geaggrëeerd zijnde door de Hoog Welgeb. Vrouwe Douariere van *Bleiswijk*, Ambachtsvrouwe van *Meeuwen*, *Ethen*, *Babijlonienbroek*, *enz.* alsmede door den Welgeboren Heere Jonkheer Mr. VAN DER STRAATEN, Ambachtsheer van den *Hill*, *enz.* is hetzelve den beroepenen toegezonden, die, na beraad, voor hetzelve bedankt heeft.

EINDHOVEN.

HEEZE EN LEENDE. Heden is alhier, onder voorzitting van den Consulent Ds. J. S. ZORN, Pred. te *Valkenswaard* c. a., ter vervulling der vakature, het volgende drietal gemaakt:

DD. H. A. HEIJMAN, Predd. te *Budel* c. a. J. S. ZORN, te *Valkenswaard*. en J. L. A. KREMER AZ., Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*.

Waaruit de laatste is beroepen, die, onder inwachting der vereischte goedkeuringen, dit beroep heeft aangenomen.

NUNEN vakant. Zie Jan. 1824.

DRENTHE.

ASSEN.

Kolonie VEENHUIZEN. Was het ook hier reeds vroeger gebleken, dat des menschen hoogste belangen, in de Kolonien der Maatschappij van weldadigheid, niet vergeten worden; de dag van den 1 Augustus l. l., leverde daarvan de treffendste bewijzen op. Ds. J. H. HEERSPINK,

dus lang Predikant te *Vledder*, door Z. M. onzen Koning benoemd tot Leeraar bij de nieuwe Protestantsche Gemeente alhier, werd op dien dag in die betrekking bevestigd, door Ds. B. H. STERINGA KUIPER, Pred. te *Rhoden*, van wege het Klassikaal Bestuur van *Assen* daartoe benoemd. De Bevestiger had *Matth.* XI: 5. (laatste woorden) tot tekst, en beschouwde *eerst* die uitspraak des Verlossers, ontwikkelde *daarna* het daarin uitgedrukte voorregt, en ontvouwde *eindelijk* de daaruit voortvloeijende verpligting. De Bevestigde hield ten zelfden dage zijne intreerede naar *Matth.* XVIII: 10, 11. over *de christelijke zorg voor kleinen en geringen*, en beschouwde deze zorg in hare bedoelingen, uitgestrektheid, beweegredenen en uitwerkselen.

Zoo diep de indrukken waren, welke beide leerredenen maakten, zoo bestendig en werkzaam zij het dankgevoel jegens God, die, naar de waarachtige taal van beide Leeraars, door den besten Koning en de edele Maatschappij van weldadigheid, *armen, kleinen en geringen zoo zigtbaar zegent!*

PEIZE, den 26sten September. Het was heden voor ons een dag van vreugde. Daar ons kerkgebouw sedert jaren in eenen zeer vervallenen staat was, zoodat hetzelve als gevaarlijk wierd beschouwd, en men geene middelen ter herstelling had; wendde men zich tot onzen Koning, met het dringendst verzoek, om ook in dezen nood te mogen voorzien, en ons bij te staan, ten einde hetzelve te hernieuwen en wegens den aanwas der Gemeente te vergrooten: met dit gewenscht gevolg, dat het Z. M. goedgunstig behaagde, door eene milde gifte ons daartoe in staat te stellen: zoo dat wij ons nu heden verblijden mogen, in eene zoo goed als nieuwe en grootere kerk.

On-

Onze Leeraar Ds. J. ROS, wijdde dezelve heden in, met eene Leerrede over 1 *Kon.* VIII: 63*b* en 66*b*. *Alzoo hebben zij het huis des Heeren ingewijd. — En zij zegenden den Koning; daarna gingen zij naar hunne tenten blijde en goedsmoeds, over al het goede dat de Heer David zijnen knecht en Israël zijn volk gedaan had.* — Bepalende ons bij de inwijding des tempels door SALOMO, bij het groot belang 't welk wij in den openlijken eeredienst moeten stellen, en bij onze dure verpligtingen jegens onzen Koning, aan welken wij onze hernieuwde kerk te danken hebben. Groot was de toevloed van menschen, terwijl beurtelings afwisselende koorgezangen aan deze plegtigheid allen luister bijzetteden. Men zong *Ps.* C. *Ps.* LXXXIV: 1. *Gez.* XCI. *Gez.* CLIV: 1, 2. *Gez.* III: 1-3. *Ps.* CXXII: 1, 3. en na de hartelijkste zegenwenschen over *Z.* M. te hebben uitgeboezemd, keerden wij ook, als Israël, blijde en goedsmoeds naar onze woningen terug, God dankende voor al het goede, 't welk de Heer aan Z. M. en ons zijn volk bewezen had. Deze dag zal bij ons lang in zegenend aandenken blijven.

GIETEN vakant. Zie Dec. 1823.

M E P P E L.

VLEDDER. Zie October 1824.

K O E V E R D E N.

ROSWINKEL staat vakant te worden. Zie Aug. 1824.

W A A L S C H E K E R K.

MIDDELBURG, den 14den Nov. 1824. Onze beroepene Leeraar, Ds. H. E. BRANDT, werd heden morgen in de Waalsche Kerk alhier, in den heiligen dienst ingezegend, en als Predikant

van

van onze Gemeente bevestigd, door den Wel Eerw Heer N. H. HARTMAN, Pred. te *Zierikzee*, en hij aanvaardde zijn dienstwerk onder ons, in den avonddienst. De Bevestiger predikte bij deze gelegenheid, over I *Tim.* IV: 16. *Hebt acht op u zelven en op de leer, enz.* en de Bevestigde over I *Corinth.* II: 1 en 2. *Broeders als ik tot u gekomen ben, ben ik niet enz.* Zijnde de oplegging der handen geschied, behalve door den Heer Bevestiger, door de Wel Eerw. Heeren D. MONTENDAM, rustend Leeraar bij deze Gemeente, en G. RIPPING en J. H. GILLISSEN, Predikanten bij de Nederduitsche Gemeente alhier.

VOORBURG vakant.

AMSTERDAM vakant. Zie Dec. 1823.

GORINCHEM vakant. Zie Sept. 1824.

ROTTERDAM. Zie October 1824.

LEEUWARDEN staat vakant te worden. *Zie* October 1824.

LIMBURG. enz.

BRUSSEL.

MARIA HOOREBEKE. Heden den 12den November, was voor ons een feestdag; daar wij het genoegen hadden, dat de Predikant A GOEDKOOP, die aanstaanden Zondag in zijne vakatuurbeurt het H. Avondmaal ook alhier zal bedienen, de voorbereidings Predikatie des namiddags, dienstbaar maakte ter inwijding van het Orgel, het welk, gekocht uit eene Roomsche Kerk, waar het door een grooter vervangen wordt, voortaan ons Godsdienstig Gezang zal vergezellen en leiden.

Hetzelve is wel klein, doch voldoende voor onze Gemeente; en zal bespeeld worden door den verdienstelijke Schoolonderwijzer en Voorzan-

zanger, den Heer D. S. LAMERS, die hetgene hij geleerd heeft van de muzijk, mededeelen zal aan sommigen zijner schoolleerlingen, op dat het nooit aan de gelegenheid ontbreke, om het Orgel bij het kerkgezang te hooren.

De Predikant voornoemd, behandelde bij die gelegenheid *Ps.* XXXIII: 1—4. terwijl zijn oudste zoon W. GOEDKOOP, welke het Orgel te *Gent* bespeelt, bij deze gelegenheid hetzelve bespeeld heeft.

Na het eindigen der voorbereidings Leerrede, had de plegtige bevestiging plaats van twee vrouwelijke Lidmaten, welke uit de Roomsche kerkgemeenschap overgekomen, voor de Godsdienstoefening, ten overstaan van een der kerkeraadsleden, zulke blijken gegeven hadden van de gegrondheid harer overtuiging en de zuiverheid harer oogmerken, dat zij met ruimte onder het getal der leden dezer Gemeente konden worden aangeteekend — Deze Gemeente, groot ruim 200 zielen, bestaat uit 47 huisgezinnen, waarvan 33 oorspronkelijk zijn van Hervormde ouders, van de Spaansche tijden; de overigen zijn, uit de Roomsche kerk, zelfs in de drukkendste tijden overgekomen.

BERGEN IN HENEGOUWE. (*Garnizoens Gemeente*) vakant.

PROTESTANTSCHE KERKEN IN NEERLANDS OOST- EN WEST-INDIË.

OOST-INDIË.

Zie Julij en October. 1824.

WEST-INDIË.

SURINAME. Hervormde Gemeente, eene Predikantsplaats vakant.

REMONSTRANTSCHE BROEDERSCHAP.

WADDINGSVEEN,
AMERSFOORT } Vakant.
NIEUWPOORT

EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

ZIERIKZEE, den 24sten October. Heden hield onze Leeraar, Ds. J. G. H. REUDLER, van hier naar *Woerden* beroepen, zijne afscheidsrede over *Eph.* V: 15, 16, 17.

Den 4den November. Na verzochte en verkregene handopening, heeft de Kerkeraad dezer Gemeente, op heden, onder voorzitting van den Consulent, Ds. W. T. NIEMANN, Pred. te *Middelburg*, de volgende Nominatie van Heeren Proponenten van ons Evangelisch Luthersch Kerkgenootschap geformeerd:

DD. J. C. KNACKWOERST, C. RICKEN en J. A. PFEIFFERS, hieruit werd terstond beroepen, de Eerw. Heer C. RICKEN, aan wien de beroepsbrief is toegezonden.

VLISSINGEN, den 2den Nov. 1824. Twee vroegere pogingen, ter vervulling der bij ons bestaande vakature, door het bedanken van Ds. HARING en van Ds. [illegible] SLUIJTERS, mislukt zijnde, is door den Grooten Kerkeraad, onder voorzitting van onzen Consulent, Ds. W. T. NIEMANN, Pred. te *Middelburg*, op den 15den October l. l., de volgende Nominatie geformeerd:

DD. J. P. WAGNER, Pred. te *Monnikendam*. H. WALKENHORST, te *Harlingen* en J. L. BECKER, te *Wildervank*, en daaruit dadelijk beroepen geworden, Ds. J. L. BECKER, dewelke deze beroeping, onder approbatie van Z. M. onzen Koning, zal gehoor geven.

WOERDEN, den 7den Nov. 1824. Heden

aanvaardde onze, van Zierikzee, herwaarts beroepene Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. G. H. RUDLER, zijne Ambtsbediening onder ons. Na des voormiddags, met eene leerrede over Joh. IV: 31—38. der Gemeente te zijn voorgesteld, door den Hoog Eerw. zeer gel. Heer G. H. LAGERS, President der Sijnodale Commissie, en Predikant te Amsterdam, aan wien de Consulent, de Wel Eerw. Heer J. C. LOMAN, Predikant te 's Gravenhage, deze beurt had afgestaan, begon zijn Eerw. des namiddags zijn Heilig Dienstwerk, predikende over Joh. III: 3.

DOETINCHEM vakant. Zie Junij 1823.

DOESBURG vakant. Zie Julij 1824.

BUITENLANDSCH KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

OOST-VRIESLAND.

OLDERSUM, onderste Dienst vakant.

RORICHUM vakant. Zie Junij 1824.

LOPPERSUM. Zie October 1824.

GROOT BORSUM vakant. Zie October 1824.

OLDENDORP vakant. Zie October 1824.

KONINGRIJK PRUISSEN.

EVANGELISCHE KERK.

KREITS WEZEL.

GENEN tweede Predikantsplaats vakant. Zie October 1824.

WERTHER BRUCH staat vakant te worden. Zie October 1824.

KREITS MUNSTER.

GEMEN vakant. Zie Maart 1824.

WEST-INDIË.

BERBICE. *Evangelisch Luthersche Gemeente* vakant. Zie Nov. 1823.

BIJBEL-GENOOTSCHAPPEN.

ZUTPHEN, den 18sten Octob. Het verslag der afdeeling van 't Nederlandsch Bijbelgenootschap alhier, heeft eerst heden, uit hoofde van te laat ingekomen berigt, in de groote kerk plaats gehad. Hetzelve is geschied, door Ds. J. VAN DER LINDEN, Pred. bij de Hervormde Gemeente ter dezer Stede, die bij deze gelegenheid, ter opwekking der vergadering, *de Bijbelverspreiding* voorstelde *als een werk Gode welgevallig en waarop zijn zegen te wachten is.*

TIEL. Het jaarlijksch openbaar verslag van den Staat des Nederlandschen Bijbelgenootschaps, geschiedde heden, den 21sten Oct. des avonds in de kleine kerk, Ds C. VAN DIRST, lid van het bestuur dezer afdeeling, las hetzelve voor, nadat de Secretaris Ds P VAN DER WILLIGEN, deze Godsdienstige plegtigheid had geopend. Zijn Eerw. besloot daarna dezelve verder, door het houden eener opwekkingsrede, naar aanleiding van *Jez.* LV: 10 en 11 *Want gelijk de regen — alzoo zal mijn woord — zende.*

ROTTERDAM, den 21sten Oct. 1824. Heden heeft alhier het plegtig jaarlijksch openbaar verslag van de werkzaamheden van het Nederlandsch Bijbelgenootschap in 't gemeen en van de Rotterdamsche afdeeling in 't bijzonder, 's avonds ten 6 ure, in de groote kerk plaats gehad. Nadat het verslag door eenen der Secretarissen was me-

medegedeeld, deed de Wel Eerw. en zeer geleerde Heer A DE VRIES, Predikant bij de Nederduitsche Hervormde Gemeente alhier, en medebestuurder van 't genootschap, eene opwekkende en zeer gepaste aanspraak, in welke hij overtuigend aantoonde, dat *geloof, hoop en liefde de geest van 't genootschap zijn moet, zal men op bestendigen bloei en zegen van God kunnen rekenen.* En besloot dezelve met dankzegging aan God, en gebed om zijnen zegen.

Het een en ander werd afgewisseld, met het aanheffen van daarop toepasselijke gezangen, en dit aangenaam Bijbelfeest is in de beste orde en tot algemeen genoegen en stichting afgeloopen; terwijl de talrijkheid der aanwezende vergadering en de buitengewoon ruime liefdegaven bij deze gelegenheid ingezameld, tot een bewijs verstrekten, van de voortdurende belangstelling in de verspreiding van het dierbaar Bijbelwoord.

ZAANDAM, den 3den Nov Heden is alhier, 's avonds, in het kerkgebouw der Luthersche Gemeente, eene openlijke vergadering van het Bijbelgenootschap gehouden. Bij deze gelegenheid heeft de Eerw. Heer W. STROES JANSEN, Pred. bij de Hervormden alhier, aan de westzijde, eene doelmatige redevoering uitgesproken, ten betooge, dat men op de groote zaak der Bijbelgenootschappen met regt het zeggen van den wijzen en regtvaardigen GAMALIEL, *Hand.* V: 38. voorkomende, kan toepassen, en de voldoendste redenen heeft, om te vertrouwen, dat zij, hoe zeer en hoe hevig ook soms bestreden, als de zaak van God, zeker zal zegevieren, en dat dus alle christenen daartoe behooren mede te werken. In die redevoering werd ook het verslag ingevlochten. Eene talrijke vergadering woonde deze plegtigheid bij, welke niet weinig veraangenaamd werd, door het Godsdienstig gezang, waardoor het zanggezel-

schap

schap alhier, op verzoek, aan dezelve nog meerder luister bijzette. Mogt ook deze zoo ijverig aangewende en wel geslaagde poging mede werken onder den Goddelijken zegen, ter bevordering der zaak des Bijbel-Genootschaps!

HOORN, den 28sten Oct. Door een invallend beletsel is hier heden, in plaats van eene week vroeger, het jaarlijksch Bijbelfeest openlijk en plegtig gevierd, met eene redevoering van den Wel Eerw. Heer WITTING, Evangelisch Luthersch Predikant in deze Stad, over de goede gronden van onze Christelijke hoop, dat de Godsdienst in den Bijbel, en bijzonderlijk in de leer van den Zaligmaker gegrond, nimmer zal ophouden te bestaan, in weerwil der onverschilligheid van vele belijders, en der pogingen van kwalijk gezinden, die denzelven van zijne hoogere en onbegrijpelijke waarheden trachten te scheiden, en tot eene bloote zedeleer te vernederen.

Afdeeling SCHOUWEN EN DUIVELAND. De Wel Eerw. Heer H. UITTENHOVEN, Pred. te *Brouwershaven*, Medebestuurder dezer Afdeeling van het Nederlandsch Bijbel-Genootschap, deed heden, den 3den Nov. in het openbaar het jaarlijksch verslag van den staat en de werkzaamheden des Genootschaps, met ernstige opwekkingen tot aanhoudenden ijver, in de bevordering der verspreiding van het woord des levens, zoo ver mogelijk onder alle talen, volken en natien der wereld, en tot eenen regt Christelijken wandel, naar de voorschriften van den dierbaren Bijbel.

B E R I G T E N.

De Quaestor van de Weduwebeurs der Classis van *Utrecht*, verzoekt, dat de Leden dezer Weduwebeurs, in en buiten de Classis, hunne jaar-

jaarlijksche toelage vrachtvrij gelieven te bezorgen, voor of uiterlijk op den 31sten December dezes jaars, ten zijnen huize.

S. VAN BEUNINGEN,
Pred. te *Utrecht.*

Het ons toegezonden stukje, over de *wonderen bij 's Heilands sterven voorgevallen*, kan niet geplaatst worden. De aanmerkingen tegen de daarin voorkomende stellingen en gissingen, welke niet terug konden gehouden worden, zouden te menigvuldig zijn, en al te veel ruimte wegnemen; ook is het al te omslagtig en het draagt te duidelijke kenmerken, van niet behoorlijk doordacht te zijn.

De geëerde inzender gelieve het dus terug te laten halen. *De Red.*

LETTER-NIEUWS.

De onderwijzende Landman met zijne Kinderen, in leerzame gesprekken, over den Landbouw en Landhuishoudkunde, door J. HAZEU, CZ. waarvan de inhoud is: *Het nut en belang van den Landbouw, over de Woningen, Stallingen, Berg, Schuur* en *Moestuinen, het nut der Boomgaarden, behandeling en gebruik der Wei- en Hooilanden, de Hooibouw en broeijing van 't Hooi, het Stalvoeder, de soorten en eigenschappen der Runderbeesten, derzelver Kweking en Verzorging. Het melken der Koeijen, en de Melkvruchten, de Schapen, derzelver nut en voortteeling, en over de bijbedrijven der Landman.* „ Eene zestienjarige ondervinding in de dagen mijner jeugd, en jongelingschap, bij mijne verdere Letteroefeningen, in den Landbouw. (zegt de Schrijver in zijne Voorrede,) hebben mij doen besluiten, bij mijne vele kinderwerkjes, nog dit boekje te voegen, *voor onze Landjeugd*, om ook deze kinderen, tot hunne toekomstige bedrijven nuttig te zijn; mocht ook dit misschien mijn laatste Kinderboekje, zoo welkom wezen, als mij-

mijne vorige, dan zal ik ook deze arbeid beloond, rekenen" — Gemelde werkje is versierd met toepasselijke plaatjes, geschikt tot prijzen voor de Scholen, en word uitgegeven a *f* 1 : 10. Bij de Boekverkoopers ten Brink en de Vries, te *Amsterdam*, en verder alom.

Bij de Boekverkoopers, ten Brink en de Vries, te *Amsterdam*, is van de Pers gekomen, en alom verzonden:

I. *Uren aan de Godsdienst gewijd*, uit 't Hoogduitsch. Door J. M. L. ROLL, 1ste deel, a *f* 3 : —

II. *De Zeelieden*, of zonderlinge Lotgevallen, van Kapitein VAN DER ROEST en FREDERIK. Een Romantisch Tafreel, door de Schrijver van *Keus en Leiding*, uit 't Hoogduitsch, 2 delen, a *f* 4 : 18.

III. *Reize van de Jongen Anacharsis door Griekenland*. Uit het Fransch van BARTHELEMIJ, door M. STUART, tweede Druk, met een kaart, eerste en tweede deel, bij Inteekening, ieder deel a *f* 1 : 5 buiten Inteekening a *f* 1 : 16.

IV. *Bibliotheek van oude Letterkunde*, door Mr. J. TEN BRINK, 2de deel, 1ste stuk a *f* 1 : 8 welks inhoud is:

a. *Redevoering over de onderdrukking van Athene*, door de dertig Dwingelanden, door R. VAN OMMEREN, in leven Rector der Latijnsche School, te *Amsterdam*.

b. *Voorlezing over de Grieken*, door W. J. ZILLEZEN, Rector der Latijnsche School, te *Amsterdam*.

c. *Vertoog* over de Staatkunde der Ouden, opgespoord in de Geschriften van PLATO, ARISTOTELES en CICERO, alsmede in de Geschiedenissen der *Grieken* en *Romeinen*.

d. *Eerste Philippische Redevoering* van MARCUS TULLIUS CICERO, tegen MARCUS ANTONIUS, vertaald door den Uitgever.

V. *'s Menschen begin, midden en einde*, door P. MOENS en W. H. WARNSINKK BSZ. gevolgt naar J. LUIKEN, met 26 platen, door J. VAN MEURS en J. A. R. BEST, in Carton a *f* 1 : 16.

VI. *Meisjes jaren* van SOFIA WALTER, de Dochter van een Landman te *Gronouw*. Een Zedelijk Verhaal voor Meisjes, met platen, a *f* 1 : 10.

Bij gemelde Boekverkoopers, is gedrukt en te bekomen:

I. IJ. VAN HAMELSVELD, *Bijbelgeschiedenis van Adam tot de verwoesting van Jeruzalem*, in één deel, met 31 platen, tweede en verbeterde druk, a *f* 6 : 18.

II.

II. IJ. VAN HAMELSVELD, *Historisch Handboekje van den Bijbel*, met 24 platen, derde druk, a *f* 2 : 4.

III. W. BEEKHUIS, *Leven van* JEZUS *voor Kinderen*, met eene Voorrede van Prof. J HERINGA, met een kaart, en vignet, tweede druk, a *f* 1 : 10.

IV. — ———, *Levensbijzonderheden der Apostelen*, met een kaart en vignet, a *f* 1 : 10.

V *Alwin* en *Theodoor*, door T. JACOBS, met platen, tweede en verbeterde druk, a *f* 1 : 10.

VI. CAMPE, *Robinson Crusoë, ten dienste der Jeugd*, met platen, vierde druk, a *f* 2 : 10.

VII. FERDINAND DULDER, *Een Zedelijk Verhaal voor Jongelingen*, met platen, a *f* 1 : 10.

VIII. P. MOENS, *De kleine Willem*, met gekouleurde platen, tweede druk, a *f* 1 : 5.

IX. — ———, *De dankbare Willem*, met gekouleurde platen, tweede druk, a *f* 1 : 5.

X. PIETER, *of de gevolgen der Onkunde*, met platen, a *f* 1 : 10.

XI. *Volksliedjes*, door de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, met 24 platen, in Carton, a *f* 2 : 16.

XII. *Vaderlandsche Kindervreugd*, met platen, vierde druk, a *f* - : 12.

XIII. J. HAZEU CZ., *Leerzame Voorstellen*, met gekouleurde platen, tweede druk, a *f* - : 18.

Bij de Erven F. Bohn, Boekhandelaars te *Haarlem*, ziet heden het licht:

I. B. VERWEIJ, uren voor de Eeuwigheid geleefd; tafereelen uit het hoogere leven van den Christen, in één Deel compleet, met gegraveerde titel en vignet.

II. MONE en MUNTER, Geschiedenis des Heidendoms in *Europa*, buiten *Griekenland* en *Rome*, één Deel.

III. E. MUNCH, Geschiedenis der vroegere en latere Cortes van *Spanje*, één Deel, met gegraveerden titel en vignet.

IV. Gedenkwaardige trekken uit de Geschiedenis, ten spiegel voor de Nederlandsche Jeugd, met 6 platen.

V. A. C. OUDEMANS, Chronologisch Handboek der Geschiedenis, van al de Staten, welke op het tooneel der wereld eenige rol gespeeld hebben, enz. in één Deel compleet.

VI. N. ANSLIJN NZ., Schets der Nederlandsche Geschiedenis, ten dienste der Scholen.

Bij

Bij J. van der Heij en Zoon, te *Amsterdam*, wordt heden uitgegeven:

I. J. H. VAN DER PALM, Verhandelingen, Redevoeringen en losse Geschriften, derde deel.

II. Mr. J. VAN 'S GRAVENWEERT, *de Odyssea van Homerus*, naar het Grieksch in Nederduitsche verzen gevolgd, Derde en laatste Deel.

III. Mr. J. BRAND VAN CABAUW, Dichtstukjes, gr. 8vo, met gegraveerde titel en vignet.

IV. A. J. BERKHOUT, (Predikant te *Zaandijk*.) Proeve eener beknopte Geschiedenis van het lager Onderwijs in ons Vaderland.

Nog is bij bovengemelde Boekhandelaren onlangs onder meer anderen uitgegeven:

I. *Annotatio in loca nonnulla Novi Testamenti, edidit* WESSEL ALBERTUS VAN HENGEL, gr. 8vo.

II. D. H. WILDSCHUT, (Predikant te *Amsterdam*), Leerredenen over de Zeven Brieven aan de Gemeenten van *Klein-Azie*, Openb. II: en III: Één deel, in gr. 8vo.

III. Mr. S. IZ. WISELIUS, de Sadduceën van Mr. I. DA COSTA, getoetst aan Redelijkheid, Geschiedenis en Bijbel. Één deel, in gr. 8vo.

IV. P. C. HOOFTS, Nederlandsche Historiën, met aanteekeningen en ophelderingen van de Hoogleeraren M. SIEGENBEEK, te *Leijden*; A. SIMONS, te *Utrecht*, en J. P. VAN CAPPELLE, te *Amsterdam*. Achtste en laatste Deel, in gr. 8vo. met gegraveerden titel en vignet.

V. H. F. THIJSSEN, (Med. Dr.) Geschiedkundige Beschouwing der Ziekten in de Nederlanden, in verband met de gesteldheid des Lands en de leefwijze der Inwoneren, Een deel, in gr. 8vo.

Bij D. H. van der Scheer, te *Koevorden*, zal bij inteekening worden uitgegeven.

Algemeen Biographisch Woordenboek, der merkwaardigste beroemde en beruchte Menschen, van alle tijden en volken, door K. F. LEIDENFROOT, Hoog Leeraar te *Weimar*, uit het hoogduitsch, doch op nieuws overgezien en met vele, vooral Vaderlandsche, vermaarde Personen vermeerderd.

Door

Door de uitgave van dit hoogst belangrijk werk, word in eene wezenlijke behoefte van onze Vaderlandsche Letterkunde voorzien, en hetzelve zal door de voortreffelijke bewerking van eenen, in het vak der oude en nieuwe, zoo wel Algemeene als Vaderlandsche Geschiedenissen, met lof bekenden en door zijne schriften beroemden geleerde aanbevolen, niet weinig in waarde stijgen. Weshalve de Uitgever zich durft vleijen, dat deze allezints belangrijke onderneming, door eene ruime inteekening, des geëerden Nederlandschen Publieks, zal worden ondersteund, en daar door de uitgave tot stand gebragt. Een nader Prospectus en de voorwaarden van inteekening, op het uittegevene werk, zijn alom verzonden en bij alle Boekhandelaren in de Nederlanden voorhanden.

Bij Steenbergen van Goor, te *Leeuwarden*, is heden van de pers gekomen en alom verzonden:

I. *Dwalingen en Vooroordeelen, bestreden* door J. B. SALGUES, in één deel. Op eenen vrolijken en luimigen trant, worden hier onderscheidene dwaalbegrippen en vooroordeelen gegispt en ten toon gesteld, het is een boek voor alle standen, en zal geene lezer onbevredigd laten.

II. *Atheensche Brieven*, vierde of laatste deel, met een uitvoerig Register over het geheele werk. Bij den algemeenen lof, welken onze beoordeelende tijdschriften, aan dit boek gegeven hebben, is het overtollig, iets te voegen. De Uitgever beveelt hetzelve zijnen Landgenooten, en inzonderheid de bezitters van BARTHELEMIJ's *Anacharsis*, waarmede het een schoon geheel uitmaakt, bij voortduring aan.

Tot Geschenken voor *St. Nikolaas* en *Nieuw Jaar*, worden als zeer geschikt aanbevolen, en tevens herinnerd, dat alom te bekomen zijn, de navolgende Werken, uitgegeven bij G. J. A. Beijerinck, Boekverkooper te *Amsterdam*, op den Dam.

Almanak voor het Schoone en Goede voor 1825, door N. SWART, vijfde Jaargang, met Dichtstukken van de Heeren VAN DER AA, BOXMAN V. O. BRUIJN, VAN HALL, B. KLIJN BZ., VAN LOGHEM, LOOTS, LULOFS, MARONIER, Jufv. MOENS, NIERSTRASZ, SPANDAW, TOLLENS, VAN WALRÉ enz.; voor-

 zien

zien met portret en plaatjes naar voorname meesters, in karton en nette koker, verguld op snede. *f* 1 : 80.

NB. Van de vorige Jaargangen, zijn nog eenige kompleete voorhanden.

A. B. VAN MEERTEN, Geb. SCHILPEROORT, De Lijdensgeschiedenis en de Christelijke Feestdagen; voor jonge lieden; in gr. 8vo. met een vignet. *f* 2 : 20.

——————— Gids voor jonge lieden van beschaafden stand; tot regeling van hun gedrag, enz. in gr. 8vo. met vignet. *f* 1 : 50.

——————— Penélopé, of Maandwerk aan het vrouwelijke geslacht toegewijd. Bevattende: de beschrijving en afbeelding van allerhande soorten van vrouwelijke *Handwerken*, benevens eenige *Lektuur* over onderwerpen uit den vrouwelijken kring; in gr. 8vo. eerste en tweede deel, met 48 uitvoerig gekleurde modellen en twee titelvignetten. *f* 30-00.

——————— Deuzelven in 2 nette half eng. banden *f* 32-00.

Voorts wordt dit werk, om de 2 maanden met een nommer à *f* 1 : 25 : vervolgt.

N. SWART, Elize; voor Meisjes, in gr. 8vo. met vignet. *f* 2 : 50.

——————— Ernst en Karel; voor Jongelingen; in gr. 8vo. met vignet. *f* 2 : 75.

Keetje en Frits, of de kleine Wandelaars; een verhaal, waaruit de kinderen kunnen leeren, dat zij zich zelven, door ongehoorzaamheid, de grootste onheilen veroorzaken. Uit het Engelsch, met 6 plaatjes. *f* — 60.

Hetzelfde gekleurd. *f* — 70.

De moederlooze Maria; een verhaal, waaruit de lieve kinderen kunnen leeren, dat braafheid en deugd in iederen stand hare belooning vinden. Uit het Engelsch, met 6 pl. *f* — 60.

Hetzelfde gekleurd. *f* — 70.

Prentgeschenk voor de Jeugd, om het A-B al spelende te leeren. Bestaande in 26 plaatjes *f* — 80.

Hetzelfde gekleurd. *f* 1 : —

Jufvrouw VROOMHARTS, Vertellingen voor de Jeugd. Naar het Engelsch, versierd met 22 plaatjes. *f* 1 : 10.

Hetzelfde gekleurd en in nette half marokijnen band. *f* 1 : 50.

Zedelijke, Nuttige en Leerzame Verhalen, Voorbeelden en Gedichtjes voor Kinderen, met 6 plaatjes; derde verbeterde druk. *f* — 40.

FR. DE BOER, Gedichtjes voor Kinderen, met 6 plaatjes en vignet, in karton. *f* 1 : 20.

——————— Gedichtjes voor behoeftige Kinderen *f* — 27½.

Bij M. H. Helmig, in de Beursſteeg te *Amſterdam*, is van de Pers gekomen en alom verzonden:

I. *Voorſtellingen uit de Natuur en het menſchelijk Leven.* Een aangenaam leerzaam geſchenk voor de Jeugd. Naar het Hoogduitsch. Met vier gekleurde platen. In 8vo. in een proper kartonne bandje. De prijs is *f* 1 : 25 cents.

II. *Voorſtellen ter keuze van Ambachten en Bedrijven*, en daartoe betrekkelijke Verhalen voor kinderen. Met gekleurde platen. Vierde druk. In 8vo. in een proper cartonne bandje. De prijs is 60 cents.

Bij J. Noman, Boekhandelaar te *Zalt Bommel*, is heden van de pers gekomen, en mede verkrijgbaar bij C. C. L. van Staden, op de Waal bij de Oude Schans, No. 77. te *Amſterdam*, en alom:

I. *Verloskundige Aanmerkingen*, door IZAAK DE KONING, Stads Medicinae Doctor, mitsgaders Heel- en Vroedmeester te *Zalt Bommel*, Lid van het Genootſchap, ter bevordering der Heelkunde, te *Amſterdam*, en van het Geneeskundig Genootſchap *Vis Unita Fortior*, te *Hoorn*, met eene plaat, *f* 1 : 25.

II. *Brief* van Doctor DE KONING, te *Zalt Bommel*, over de Koepok-Inenting, aan zijnen vriend K... *f* — : 25.

III. *Het Leven van Jezus Christus*, Een geſchenk aan de Jeugd, door J. M. SCHRANT, derde verbeterde en omgewerkte druk. Met platen, in cartonne band. *f* 1 : 80.

IV. De voorrang van den Apostel *Petrus*, boven andere Apostelen, en van zijne opvolgers, boven de andere Bisſchoppen, bewezen door F. L. GRAAF VAN STOLBERG, nieuwe uitgave *f* 1 : 20.

V. P. N. MUYT, Merkwaardigheden uit de *Vaderlandſche Geſchiedenis*, van vroegere tijden af, tot op den ſlag van *Waterloo*. In 56 Tafereelen, met derzelver afbeeldingen. Een Schoolboek voor de Nederlandſche Jeugd, en ook tot bijzonder gebruikt geſchikt, 45 Cents.

Met getallen tot mindere prijzen.

VI. *Tafereelen van de Staatsomwenteling in Frankrijk*, inhoudende de belangrijkſte gebeurtenisſen, welke van den oorſprong der Monarchij tot de groote Staatsomwenteling zijn voorgevallen. eerſte deel, eerſte gedeelte, groot 21 vellen van 16 bladzijden, in groot 8vo. met franſche garmond letter compres gedrukt, met een fraaije zinnebeeldige

 titel

titel en vignet in de smaak als de overige deelen, bij inteekening, f 2 : 40.

Dito buiten inteekening f 4 : 2½ cent.

VII. Dito eerste deel 2de gedeelte, 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 8 deel, tweede druk.

Ieder deel bij inteekening à f 1 : 20 cent.

Buiten inteekening à f 2 : 40 cent.

(De eerste druk van dat werk heeft gekost ieder deel f 4 : 80 cent.) voor den eersten Januarij aanstaande zal het 9, 10, 11 en 12 deel nog worden geleverd, de overige in 1825 geheel compleet.

De inteekening zal nog tot op den eersten Januarij aanstaande open blijven, alsmede op het eerste deel eerste gedeelte, en het laatste deel, voor de bezitters van den eersten druk van dit werk.

VIII. *Handleiding* tot de Geschiedenis der Klassische Letterkunde van de Grieken en Romeinen. Ten gebruike voor Onderwijzers en Leerlingen, inzonderheid voor Jongelingen op Gijmnasiën, Atheneën en Akademiën; van W. D. FUHRMANN, Evangelisch Kerkleeraar te *Hamm*, in het Graafschap *Mark*. Uit het hoogduitsch vertaald, omgewerkt, vermeerderd en naar de behoeften van de Nederlandsche beoefenaar der oude Letterkunde ingerigt, door Mr. E. C. D'ENGELBRONNER, eerste deel, eerste stuk, 24 vellen druks, bij inteekening à 12½ cent per vel, van 16 bladz. groot 8vo is het bedrag f 3 : —

Buiten inteekening f 4 : 20 cents.

Deze inteekening blijft open tot den laatsten Januarij 1825, waarvan alom een prospectus van het werk gratis is te bekomen. Het bovenstaande deel ligt alom ter bezigtiging, om des te beter over den inhoud en manier van bewerking te kunnen oordeelen.

IX. Berigt alom gratis van inteekening op een tijdschrift, getiteld de *Rozenstruik*, waarin zullen voorkomen: Onderwijs en opvoeding, niet alleen eigenlijke Schoolwerken, maar ook al de zoodanigen, welke over de wetenschappen handelen, en op de Scholen onderwezen worden, namelijk: Wis-, Taal-, Aardrijks-, Natuur-, Geschied- en Fabelkunde, Zedeleer; hetwelk met den eersten Januarij zal uitkomen, en de prijs zal nemen in het jaar op f 3 : 60. voor die genen die franco over post begeeren f 4 : 60.

De inteekening blijft open tot den 8sten December aanstaande.

Te

Te *Amsterdam* bij G. Portielje, en verder bij alle Boekhandelaars, in het geheele Rijk, is gratis te bekomen: Berigt van Inteekening op een geheel nieuw en oorspronkelijk Vaderlandsch werk, getiteld: *Schoonheden en Merkwaardige Tafereelen uit de Nederlandsche Geschiedenis*, door P. G. WITSEN GEIJSBEEK en C. ENGELBERTS GERRITS, met fraaije in het koper gegraveerde platen, geteekend door J. SMIES, en gegraveerd door P. VELIJN. Naardien dit werk eene voor alle klassen van Lezers hoogst nuttige en aangename lectuur oplevert, ten einde zich met de gebeurtenissen en lotgevallen van ons Vaderland bekend te maken, wordt de afhaling en inzage van dit berigt aan ieder ten sterkste aanbevolen. — Nog zal den Uitgever dezes, eerstdaags een nieuwe druk in het licht geven, van F. VAN MIERIS, *verhandeling over het zamenstellen der Historien, of het beschrijven der Geschiedenissen*, met eene Voorrede en Aanteekeningen van P. G. WITSEN GEIJSBEEK, welke vernieuwde uitgave voorzeker met genoegen ontvangen zal worden, aangezien dit voortreffelijk werk ongemeen zeldzaam en schaars te bekomen is.

Ook is bij gemelde Uitgever en alom te bekomen:

I. A. C. OUDEMANS, *het Leven van Hugo de Groot*, met platen, van SMIES en VELIJN, fraai uitgevoerd a *f* 2 : 2.

II. *De Vruchten eener goede Opvoeding*, geschetst in eenige belangrijke Tafereelen, ter veredeling van Verstand en Hart voor de Jeugd, met 7 gekleurde platen, a *f* 1 : 5.

III. *Grootvader St. Julien*, onder zijne kleine Kinderen, en hunne Speelmakkers, met 8 gekl. platen, a *f* 1 : 8.

IV. *Geschiedenis van Koenraad Waaghals*, ter aanbeveling van voorzigtigheid en bedachtzaamheid, met 6 gekleurde platen, a 18 stuiv.

V. *Voorvallen en Merkwaardigheden uit het leven van den kleinen Andries*, door J. A. C. LÖHR, met platen fraai uitgevoerd, a *f* 1 : 10.

VI. *Zedelijke Verhalen* voor de Jeugd, met 4 gekleurde platen, a *f* 1 : 2. —

VII. Jongens en Meisjes Spelen elk afzonderlijk met 12 gekleurde platen, in een carton bandje, a 16 stuiv. ieder.

VIII. G. RADEMAKERS, *belangrijke Tafereelen tot opwekking van Godsdienstig en Zedelijk gevoel* voor de schoone kunne, met platen en muzijk, a *f* 4 : 4.

IX. L. WACHLER, *beknopte daarstelling der alge-*

 meene

meene Geschiedenis, 1ste stuk à *f* 1:12. — Met nog één stuk is dit uitmuntend werk (dat zeer nuttig en onmisbaar is voor studerenden) compleet.

X. A. B. FARDON, *nagelaten redevoeringen en verhandelingen*, 1ste deel, à *f* 1: 16. in denzelfde smaak als LUBLINKS verhandelingen en redevoeringen. Derzelver *Geestigen* en *Satyrieken* aard, zullen den lezer een nuttige en aangename lectuur verschaffen.

Bij de Wed. J. Allart, in 's *Hage*, is van de Pers gekomen en alomme bij de Boekhandelaren verkrijgbaar:

I. *De Bijbel, eene bron van Goddelijk onderwijs voor den mensch in zijne dagelijksche levensbetrekkingen*, door Vrouwe A. OCKERSE, Wed. KLEIJN, eerste Deel.

II. *Over den invloed van het Christendom op de ontwikkeling van het menschelijk geslacht*, door Prof. J. A. H. TITTMANN, uit het Hoogduitsch vertaald en met vele ophelderingen en aanvullingen vermeerderd, door G. J. F. KRAMER VON BAUMGARTEN, Predikant te *Midwolda*.

III. G. K. GRAVE VAN HOGENDORP, *Bijdragen tot de huishouding van staat in het Koningrijk der Nederlanden*, verzameld ten dienste der Staten Generaal, 9de Deel, 2de Stuk.

IV. *Bijzonderheden over Japan*, behelzende een verslag van de Huwelijksplegtigheden, Begrafenissen en Feesten der Japanezen, de Gedenkschriften der laatste Japansche Keizers en andere merkwaardigheden nopens dat Rijk, door den Heere TITSINGH, in leven opperhoofd der Nederlandsche Factorij te *Desima* bij *Nangasaki*, uit het Engelsch, met schoone gekleurde Platen, naar Japansche origineelen, eerste Deel. Met twee Deelen zal dit Werk compleet zijn

V. *Christomathia Hippocratica*, edidit, atque praefatus est C. PRUIJS VAN DER HOEVEN.

VI. *Herman van Giessen en zijne Lotgenooten*, of de gevolgen des Oorlogs en der Staatsomwentelingen, door den Schrijver van *den Ring van* GIJGES *wedergevonden*, eerste Deel, met Platen. Dit Werk zal met twee Deelen compleet zijn.

Nog zijn onlangs bij de Uitgeefster van de pers gekomen:

I. J. CLARISSE, *aanleiding tot huisselijken Godsdienstoefening*, eerste deel, tweede stuk.

II.

II. J. LA LAU, tweetal *Sijnodale Leerredenen.*

III B. VERWEIJ, *Christelijk Feestboekje voor Protestantsche Christenen.*

IV. H. VAN HEIJNINGEN, *Bijbeloefening over het Evangelie van Lukas*, twee deelen compleet.

V. RODRIGO DE GOTH, *Koning van Spanje*, naar het Engelsch van SOUTHEIJ, in heerlijke verzen gevolgd, door Vrouwe K. W. BILDERDIJK, twee deelen compleet.

VI. C. G. ONTIJD, M. D. *De waarde der Koepok Inënting*, gehandhaafd tegen Dr. CAPADOSE.

VII. P. VREEDE, *Proeve over de vrijheid des Zeehandels en de waarde der Nationale Nijverheid*, in verband beschouwd met de grondbeginselen eener nieuwere verlichte staathuishoudkunde en de gelukkige uitkomsten daar uit voortvloeijende, tot vereeniging en bloei van alles belangen.

Een derde Stuk is op de Pers en zal eerstdaags worden uitgegeven, behelzende: wederleggingen, ophelderingen en bijlagen.

De Weduwe J. Allart, Boekhandelaresse in *'s Gravenhage*, biedt thans het Nederlandsche publiek gratis aan, een uitvoerig Prospectus, wegens een, voor het zelve, vooral in dezen tijd, hoogst belangrijk periodiek werk, het welk door haar bij inteekening zal worden uitgegeven, onder den titel:

Gedenkschriften, betreffende de geschiedenis en den staat van Neêrlands Handel en Nationale Nijverheid, ook in vergelijking met die van andere volken.

De beide hoofdzuilen tot instandhouding onzes Vaderlands, *Handel* en *Industrie*, met welker wél- of kwalijkvaren hetzelve staat of valt, zullen in dit werk achtereenvolgend, op eene doelmatige, afwisselende wijze en overeenkomstig het gewigt derzelve, met de meeste orde en naauwgezetheid, door kundige mannen worden behandeld; terwijl men verzekeren kan, dat de toegezegde medewerking van een aantal geleerden en zaakkundigen, niet weinig ter meerdere volmaking van het werk zal bijdragen.

Tot hier toe ontbrak het genoegzaam onze natie alleen, aan een werk van dezen aard; het gratis uitgegevene Prospectus maakt het publiek met de noodzakelijkheid en den hoogst gewigtigen inhoud des werks, als ook met deszelfs wijze van uitvoering, en de zeer aannemelijke voorwaarden van inteekening, nader bekend. De inteekening geschiedt, behalve bij de Uitgeefster, alomme bij de Boekhandelaren in het Koningrijk, tot den 31sten December 1824. Buiten inteekening wordt de prijs met ¼ verhoogd.

IN-

I N H O U D.

BOEKBESCHOUWING.

MENGELWERK.

BOEKZAAL

DER

GELEERDE WERELD,

EN

TIJDSCHRIFT

VOOR DE

PROTESTANTSCHE KERKEN,

IN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN;

Voor DECEMBER 1824.

Te AMSTERDAM, bij
DE ERVEN D. ONDER DE LINDEN EN ZOON,
op den Singel, tusſchen den Blaauwburgwal en
de Bergſtraat, N°. 320.
MDCCCXXIV.

De Prijs is 6 Stuivers

BOEKBESCHOUWING.

Bijbel *voor de Jeugd. Door* J. H. VAN DER PALM. *Dertiende Stuk. Te* Leijden, *bij* D. Du Mortier *en* Zoon. 1823. 246 *Bladz. In kl. 8vo. De prijs is f* 1 : 4 : —

Het vervolg van dit in ons oog zeer belangrijk werk van onzen beroemden VAN DER PALM, dat dit dertiende Stukje uitmaakt, behelst in dertien Hoofdstukken, de gewijde geschiedenis, voorkomende van 1 *Kon.* (er staat door eene drukfout 2 *Reg.*) XII: 25. — 2 *Kon.* VIII: 15, en vangt aan met een kort overzigt der Geschiedenis van het Rijk van *Israël*, waarin vooral, op de Goddelijke zorg en trouwe, de aandacht gevestigd wordt, zoo als die daarin zijn op te merken.

Zeer naauwkeurig, mensch- en oordeelkundig, en tegelijk met nuttige wenken en aanmerkingen doorweven, leest men hier het aangewezene gedeelte der Bijbelsche Geschiedenis. De eere des Bijbels wordt ongevoelig daarin, en op eene zeer doelmatige wijze, waar dit te pas komt, gehandhaafd, en men moet zich daardoor wel gedrongen gevoelen, om de gewijde oorkonden zelve, met eene bijzondere belangstelling te lezen.

Een enkele reis, begrepen wij den Hoogleeraar niet volkomen, te weten op bladz. 87, wat hij heeft willen zeggen met de woorden: *Doch dit zij tot dus ver.* Dezelve hadden duidelijker kunnen zijn. In des Hoogleeraars vertaling van den Bijbel, welke wij hierop nageslagen hebben, is zijn gevoelen klaarder uitgedrukt. Het kind van

die Weduwe (1 *Kon.* XVII. vermeld,) was waarlijk gestorven, en werd in het leven te rug gebragt, niet door de handeling van den Profeet, maar door Goddelijke kracht, door een wezenlijk wonder.

Omtrent ELIA's gedrag, ten aanzien van de Baals-Priesters, 1 *Kon.* XVIII. vermeld, oordeelt VAN DER PALM, minder gunstig, schrijvende:

„ Eene andere vraag is het, of ELIA van al het regt, dat hem als Profeet toekwam, gebruik had moeten maken? of hij de ongelukkigen, die zekerlijk om hun leven zullen gebeden hebben, het niet had moeten schenken, en zich vergenoegd hebben, met hen het land te doen ruimen? *En hierop* schroomen wij niet te antwoorden, dat hier, door ontijdige gestrengheid, veel van het goede verloren ging, dat men anders van deze uitkomst had mogen hopen."

Ons is het echter altoos voorgekomen, *dat ELIA*, in dat bijzonder geval, niet anders mogt handelen. Anders zouden wij meenen, al zeer ongunstig over hem te moeten oordeelen.

Deze twee kleine aanmerkingen, mogen den zeer verdienstelijken Schrijver ten bewijze verstrekken, van het groot belang, dat wij in dit werk stellen, en ter verdere aanprijzing diene deze kleine proeve:

„ Op eenmaal ontstaat er een geducht onweder. De donder ratelt, de lucht flikkert van bliksemstralen; en toen deze ontzag-verwekkende verschijnselen bedaard waren, zag men ELIA niet meer; en hij is nooit ergens meer gevonden. Het is ontwijfelbaar, dat God hem toen tot zich genomen heeft, zonder hem het gewone sterflot te doen ondergaan; maar hoe dit gebeurd zij, en wat daarbij aan ELIA zij overgekomen, wie is stout genoeg, om dit te durven bepalen? men zou bijkans zeggen: om daar naar te durven gissen? In-

tus-

schen geeft ons een aangenaam licht, hetgeen bij deze gelegenheid zich aan de verrukte zinnen van ELIZA vertoonde. Het was hem, als zag hij een' wagen van vuur, en paarden van vuur, die zich plaatsten tusschen ELIA en hem, en hen van elkander scheidden, zoodat het hem niet gebeuren mogt, zijnen Leeraar en vriend voor het laatst te omhelzen. Nu, dacht hem, zag hij ELIA in de wolken opgenomen, en riep hem achterna: *mijn vader, mijn vader! wagen Israëls, en zijne ruiter-bende!* ... Maar het gezigt was verdwenen; ELIZA stond alleen; en kon de aandoening zijner droefheid, over het scheiden van zijnen geliefden Meester niet smoren: hij wierp zijn opperkleed af, en scheurde het geheel van boven tot beneden."

„Dat men hier aan geenen eigenlijken vurigen wagen en paarden denken moet, waarop ELIA zou zijn weggevaren; welk laatste ook niet in den tekst gelezen wordt; is blijkbaar voor een' iegelijk, die in den stijl der Heilige Schriften ervaren is. Ook naderhand, *Hoofdst.* VI. vs. 17, leest men van eene gelijke vertooning, die eveneens als eene hoogere bewerktuiging der verbeelding moet opgevat worden. En de tekst zegt uitdrukkelijk: ELIA *voer in een onweder ten hemel:* hij verreisde, op eene verborgene, maar verheven en heerlijke wijze, naar de gewesten der toekomstige belooning en zaligheid! Wat ELIZA hem achterna riep, is de schoonste en waarachtigste lofspraak, die hem kon gegeven worden. Hij was *voor Israël wagen en ruiter-benden!* Niet slechts het sieraad van zijne eeuw en het volk, in hoog gestemde, bijkans meer dan aardsche godvrucht en gemeenzaamheid met JEHOVA, gelijk weleer MOZES, gelijk HENOCH was voor de oude wereld! maar ook een steun en bescherming voor zijn land en zijne natie, *meer dan krijgs-wagenen en ruiter-*

benden het zijn konden; de voorbidder bij God, wiens krachtig gebed zoo veel vermogt; die daarbij den trots der dwingelanden beteugelde, en voor het bloed der onschuld wraak bedreigde aan koninklijke moordenaars; die den dienst en de eer van God openlijk deed zegepralen, aan de verdrukte dienaars van JEHOVA de hun ontroofde veiligheid weder bezorgde; en zoo groot eene hervorming tot stand bragt, als waarvoor zulk een volk, en in zulke tijden vatbaar was. Hij is bij Israël, door alle eeuwen heen, in geëerbiedigd aandenken gebleven, als een der grootste mannen, die God onder hen verwekt heeft; en wanneer Christenen den schoonsten eertitel van JOHANNES *den dooper* vermelden, dan zeggen zij van hem, met de woorden eens Engels: *dat hij heenging in den geest en in de kracht van* ELIAS!"

ANNOTATIO in loca nonnulla Novi Testamenti. Edidit. W. A. VAN HENGEL. *Amstelaedami apud* J. van der Hey *et* Filium, CIƆIƆCCCXXIV. *VIII et* 246 *Pag. Oct. F. M. Constat f* 3 : — : —

De Hoogleeraar VAN HENGEL, geeft in de korte Voorrede te kennen, dat hij voornemens is, van den hem overigen tijd gebruik te maken, om eenmaal zijne beloofde *Lineamenta Rhetorices Sacrae vel Homiletices*, in het licht te geven. Wij vernamen dat met genoegen, gelijk ook de betuiging, dat hij, indien deze zijne aanteekeningen, door geleerde mannen gunstig beoordeeld worden, uit den bij hem reeds voorhanden zijnden voorraad, die op dezelfde wijze te vervolgen. Gelijk wij aan het eerste niet twijfelen kunnen, zoo hopen wij op het laatste. Insgelijks bevalt het ons zeer, dat VAN HENGEL, de oudere Uit-

leg-

leggers, niet alleen niet minder dan de nieuwere in dezen geraadpleegd, maar ook aan de Studerende Jongelingschap den weg gewezen, en hen alzoo aangespoord heeft, om vooral de uitlegkundige Schriften der Ouden vlijtig te bestuderen. Ook het met een woord aangemerkte, eindelijk, omtrent de door hem in dezen gevolgde regels van uitlegging, geeft al aanstonds de gegronde hoop, op eene naauwkeurige bewerking en gezonde Schriftverklaring.

De opzettelijk hier behandelde Schriftplaatsen, zijn deze zeventien: *Matth.* XXIII: 34, 35. *Luc.* XXII: 31, 32. *Joh.* XIV: 16. XIX: 28—30, 36, 37. *Hand.* I: 26. III: 24 XX: 28. *Rom.* VI: 17, 18. X: 18—21 1 *Cor.* IX: 1. X: 19, 20. XI: 10. XII: 31. XIV: 10. XV: 32. en 2 *Cor.* III: 5, 6, terwijl een veel grooter aantal, in eenen bladwijzer achter aan aangewezen, als in het voorbijgaan, bij voorkomende gelegenheid, verbeterd, verklaard en toegelicht worden.

Ten aanzien van *Matth.* XXIII: 34, 35. heeft de Hoogleeraar overtuigend aangetoond, dat die woorden moeten worden aangemerkt, als eene aanhaling van de woorden Gods, door onzen Zaligmaker, en geenszins als eene eigene verklaring van JEZUS zelven, en dat men er dus in zijne gedachten tusschen moet voegen: λέγει ὁ Θεός.

Ter verklaring van *Luc.* XXII: 32. doet VAN HENGEL opmerken, dat men ἐπιστρέψας hier ook in den zin van πάλιν WEDER, en dus als een adverbium, moet opvatten, en maakt zulks zeer aannemelijk; gelijk ook, dat het woord door *ziften* vertaald, liever in den zin van *schudden* genomen moet worden, gelijk *Amos* IX: 9.; zoodat de zin is: offchoon de Satan de magt verworven, en ook geoefend heeft, om u lieden te schudden, zal echter, door mijn toedoen, uw geloof behouden blijven.

Bij de behandeling van *Joan.* XIV: 16, wordt onderzocht, of het woord παράκλητος hier liever *leeraar*, of *helper*, of *trooster* zal beteekenen, en de laatste als de aannemelijkste, aangeprezen. Offchoon dit toestemmende, vinden wij het echter niet noodig, om onze gewone overzetting te veranderen in: *Hij zal u eenen anderen, eenen trooster geven*, met hoe veel kunde en beleid dat hier ook verdedigd is.

In de verklaring van *Joan.* XIX: 28—30. wijkt VAN HENGEL, van de meest gewone opvatting der Ouden af, en doet zien, dat de Zaligmaker hoogstwaarschijnlijk, zijne begeerte om *te drinken*, aan het kruis te kennen gaf, niet, omdat hij dacht aan *Ps.* LXIX: 22., maar ten einde, door het gebruiken van eenig vocht, zich in staat te stellen, om zich verstaanbaar te verklaren: *Dat alles volbragt was*, en tevens voor ieder hoorbaar zijnen geest den Vader aan te bevelen.

Met invoeging van één letter (het art. postp. ἣ) hier door de afschrijvers weggelaten, stelt VAN HENGEL voor, om *Joan.* XIX: 36, 37, aldus te lezen: *Deze dingen zijn toch geschied, op dat de Schrift vervuld worde: geen been van hem zal verbroken worden, en wederom eene andere Schriftplaats, welke zegt: zij zullen zien, in welken zij gestoken hebben.* Zeer aannemelijk voorwaar, en de duidelijkheid bevorderende.

Wel uitgedacht en goed verdedigd, heeft VAN HENGEL zijne gedachte over *Hand.* I: 26, dat JOZEF en MATTHIAS eerst hunne bereidvaardigheid zullen hebben te kennen gegeven, om als Apostelen van JEZUS op te treden. Dat elk hunner vervolgens, na het gebed, een briefje of ceeltje, waarop hij zijn naam geschreven had, in een bus gestort zal hebben, waar uit alzoo, na dat dezelve geschud was, het eene getrokken werd, en wel dat, hetwelk den naam van MATTHIAS vertoonde, zoo dat de-

deze ook daardoor voor van den Heer aangewezen, terstond erkend en als Apostel uitgeroepen wierd.

Ten aanzien van *Hand.* III: 24., vermoedt van HENGEL, met anderen dat men de gewone onderscheiding behouden moet, dat hier eene uitlating plaats zal vinden achter καθεξῆς, dat hier iets, bij voorbeeld *tot* JOANNES, *of tot den laatsten hunner*, uitgelaten zal zijn, en dat het volgende koppelwoord καὶ hier geenzins *ook* beteekenen zal. Wij erkennen dat deze eene verkorte uitdrukking is, maar gelooven, dat men er niets behoeft in te voegen, en dat men dit vers veilig dus vertalen kan: *En alle de Profeten van Samuel af, en der volgenden, zoo velen als er gesproken (geprofeteerd) hebben, hebben ook deze dagen aangekondigd.* Wij nemen dus het adverbium καθεξῆς in de beteekenis van een Adject.

Niet onvernuftig is de gissing, dat, in de plaats *Hand.* XX: 28. het woord ϑεοῦ door LUKAS niet gebezigd, maar door eenen afschrijver er zal bijgevoegd zijn, gelijk anderen daarvoor liever *des Heeren*, of ook van *Christus* geplaatst hebben, of ook des *Heeren en Gods*. Maar zou men, daar men nergens een Handschrift vond, waarin het woord *Gemeente* alleen staat, (r) niet liever en veiliger besluiten, dat sommige, of liever de een of andere Afschrijver, uit zucht ter verduidelijking, het woord Θεοῦ vermeerderd hebben met of veranderd in κυρίου? Zou dan ook niet de regel, te regt ook door den Hoogleeraar meermalen bijgebragt, hier plaats moeten vinden: dat de moeije-

(r) De Hoogleeraar heeft naar waarheid aangemerkt: Sed et libros bonos et antiquos, ubi tantum reperiatur ἐκκλησίαν, et viros doctos (TELLER daar onder dus niet begrepen,) qui hoc ceteris praeferant, frustra quaesivi.

jelijkst voorkomende lezing, al veel de voorkeur verdient (1)?

Tot opheldering van *Rom.* VI: 17, 18. stelt VAN HENGEL, aan ervarene beoordeelaars ter toetsing voor, om de woorden: ὑπηκούσατε .... διδαχῆς tusschen twee haakskens te plaatsen, en dus te vertalen: *Gij waart nu* (of *toch*) *van harte gehoorzaam, tot welk voorbeeld, of form, of wijze van leer, gij ook overgegeven zijt*; dat is: welk voorbeeld van leer, (leer- of leefregels) God u ook toegelaten had te volgen. Uit krachte vooral van de blijkbare tegenstelling, hellen wij er zeer toe over, om deze *verklaring* althans aan te nemen. Dat τύπον διδαχῆς kan, onzes erachtens, hier op den Christelijken Godsdienst onmogelijk zien.

Bij de behandeling van *Rom.* X: 18—21, toont VAN HENGEL aan, dat, naar zijn gevoelen, deze de zin is: men werpt tegen: hebben niet de Heidenen, zoo wel als de Joden, Gods stem gehoord? Ik antwoorde: niet alleen de Heidenen, aan welke nu de leer van CHRISTUS verkondigd wordt, hebben de stem Gods gehoord, maar er is ook volstrekt geen volk, dat verstoken is geweest, van dat onderrigt, waar door het opgewekt werd, om God te dienen. Op mijne beurt vrage ik nu: hebben de Israëliten Gods stem niet wel verstaan? en hebben zij dus niet, door dezelve te verachten, zich waardig gemaakt, dat de leer van CHRISTUS hen voorbijging? Zoo worden dan nu *Deut.* XXXII: 21. en *Jes.* LXV: 1, 2. vervuld. Waarbij de gegronde aanmerking gevoegd is, dat de

(1) Vooral verdient hier echter vergeleken te worden, de breedvoerige opmerking van GRIESBACH, in de tweede uitgave op deze plaats, die gelooft dat men κυρίου lezen moet.

de Apostel, door deze verklaring uit het O. Testament aan te halen, verdere tegenspraak voorkomen, en alzoo aan zijne redenering meerder kracht wilde bijzetten. Hij verstaat dus, door ῥημα Θεου *vs.* 17. de leer van CHRISTUS, *vs.* 18. de stem Gods, door den mond der natuur als voorgedragen, en *vs.* 19. die stem aan de Israëliten door MOZES en de Profeten openbaar gemaakt.

Van 1 *Cor.* IX: 1. oordeelt VAN HENGEL, deze de zin te zijn: *Meent niet, dat ik, tot het geen ik gezegd heb, uit noodzakelijkheid gedrongen worde. Want ben ik niet zoo vrij van de banden der Mozaïsche Wet, dat ik naar verkiezing of alle vleesch eten, of niet eten kan? Dat ben ik voorzeker. Ben ik toch niet waarlijk een Apostel van Jezus Christus? Dat ben ik insgelijks. Heb ik toch dezen Jezus Christus zelven, onzen Heer niet gezien, en van hem dit Ambt van Apostel ontvangen? Zeker heb ik beiden. Zijt ook gijlieden, welke ik tot zijne leer gebragt heb, mij in deze zaak niet tot getuigen?* Met deze omzetting wordt zeker de opklimming merkbaarder, en is de zin niet minder duidelijk.

De woorden van PAULUS 1 *Cor.* X: 19, 20. worden dus verklaard. wat wil ik dan hiermede? Dat in een afgod iets waars, of in eene offerande aan de afgoden gedaan, iets goeds zou zijn? Geenszins, 't geen toch de Heidenen offeren, dat offeren zij den booze geesten, (*geniis pravis*) en niet Gode. Maar ik wil niet, dat gij iets gemeens hebbet met de booze geesten.

Zeker heeft PAULUS niet zonder reden eerst het woord εἰδωλον gebruikt, en daarna dat των δαιμονίων gebezigd. In den zin komt ons evenwel voor, weinig verschil te zijn.

1 *Cor.* XI: 10. wordt dus vertaald: derhalve moet de vrouw, daar de man over haar gesteld is, het teeken van die magt in het gedekte hoofd hebben,

ben, uit eerbied voor de Hemelsche Geesten (*Geniorum Coelestium*) die tegenwoordig zijn in de Christelijke vergadering, of liever om de Engelen. VAN HENGEL, oordeelt, dat, daar de Christenen van de Joden overgenomen hebben, dat Hemelsche Geesten weleer de aanschouwers en getuigen geweest waren, van de schepping der eerste menschen, PAULUS hierop gezien, en dit zal hebben willen leeren: zoo drijft de eerbied voor de Geesten, die de aanschouwers en getuigen der schepping van ADAM en EVA geweest zijn, de vrouwen aan, om het hoofd te dekken. Dit badié verdient mede overwogen te worden (1).

Naar het oordeel van VAN HENGEL, moeten de woorden van 1 *Cor.* XII: 31. dus opgevat worden: *beijvert u eene keuze gedaan hebbende tusschen de opgenoemde gaven, om de meerder boven de minder nuttige u aan te schaffen, en ik zal u daarenboven op eene uitstekende wijze* (allernaauwkeurigst καθ' ὑπερβολὴν Adv.) *den weg wijzen.*

Op de plaats 1 *Cor.* XIV: 10. wil VAN HENGEL ook ἀυτῶν gehouden, en den Apostel dus verstaan hebben. Er zijn, bij voorbeeld, in de wereld zoo vele soorten van volken die eene taal bezigen, en er is geen volk zonder taal. Tot heden toe zouden wij nog altoos liefst het neutrum laten gelden, en dus hier niet aan menschen denken. Wij hechten nog al, op het onmiddellijk voorgaande, εἰς ἀέρα λαλεῖν.

Bij de beschouwing van 1 *Cor.* XV: 2*a.* verwerpt VAN HENGEL de gewone opvatting, door

g.

(1) Zou men niet het woord ἄγγελοι voor *opzieners* kunnen nemen, *hoofden*, of onderlingen, even gelijk meermalen in de *Openbaringen van Joannes*? Dan is alles eenvoudig en de zamenhang zou daarmede ook geheel niet strijden.

E. F. LUDEKE, (1) en zoo vele anderen, voor en na hem, verdedigd, en denkt, dat de Apostel hier niet verhaalt, maar slechts redeneert, en verklaart deze plaats alzoo: laat ons aannemen, dat ik te *Efeze* met de wilde dieren gevochten heb, weinig voordeel vloeit hieruit voor mij voort. Het volgende: εἰ νεκροὶ κ. τ. λ. moet dan alleen tot het volgende betrekkelijk gemaakt worden. Dit laatste stemmen wij volkomen toe, en de verklaring zelve vinden wij ten minsten geheel niet verwerpelijk. Men kan zeer wel begrijpen, dat de Apostel te *Efeze* zijnde, dergelijke wreede tooneelen wel aanschouwd heeft, en het kan ook wel zijn, dat er een gerucht verspreid is geworden, dat men den Apostel daarmede bedreigd heeft, ja dat het werkelijk geschied ware. Meer dan gissen kan men echter in deze niet.

2 *Cor.* III: 5, 6. verklaart VAN HENGEL op deze wijze, de komma achter ἐσμεν plaatzende: ik zeg niet, dat wij bekwaam zijn, om, zonder de Goddelijke hulp, door eigen nadenken, iets zoo voortreffelijks als de Christelijke leere is, uit te vinden. In tegendeel, het is God, of uit God, waardoor wij bekwaam zijn, om namelijk de leere van den Christelijken Godsdienst ons voor te stellen. Hij is het toch, die ons bekwaam gemaakt heeft, tot Bedienaren van den Christelijken Godsdienst, tot predikers, zeg ik, niet van eenen Godsdienst, welke in tafelen door letteren geschreven is, maar dien de Heilige Geest in de harten schrijft; 't geen toch door letteren in tafelen gegraveerd is, brengt allerlei kwaad en alzoo ook den dood aan, maar 't geen de Heilige Geest in de harten schrijft, alles goeds en dus ook het leven, aan. *Rom.* VII: 11. wordt hierbij ter vergelijking en bevestiging bijgebragt.

Gelijk deze plaats, zoo zijn ook doorgaans de

hier-

(1) De *discernenda propria et tropica dictione.*

hier opgehelderde teksten des N. Testaments, met veel zorg en een goed oordeel behandeld; en wij aarzelen geenszins te zeggen, dat VAN HENGEL ook in dit werk blijken doet, dat hij de Jongelingen, aan zijne zorge mede toevertrouwd, den Koninklijken weg leert kennen, op welken zij eenmaal bekwame Schriftverklaarders kunnen worden. 't Is waar, dat wij den Hoogleeraar niet, in elke verklaring, onzen geheelen bijval kunnen schenken: maar hoe ware zulks ook te vorderen. Genoeg, dat wij met volle ruimte verklaren kunnen, dat alles wat hier gezegd wordt, des Hoogleeraars kunde en zucht doet kennen, om de H. Schriften wel te leeren verstaan. Ook de stijl is, gelijk men dien, bij zoodanig eene behandeling, vorderen kan. Vooral heeft zich VAN HENGEL bevlijtigd, om naauwkeurig en duidelijk te zijn. Van het kritisch snoeimes heeft hij zich niet, dan met de vereischte voorzigtigheid, bediend. Wij oordeelen ter aanprijzing voor deskundigen genoeg gezegd te hebben, en moedigen den Schrijver aan, om zijne belofte, waarop hij hope gegeven heeft, te vervullen, en dus deze Annotationes te vervolgen.

De bladwijzers achter aan, kunnen dienen, om het gebruik van dit werk te verligten. Wij hopen daarom, dat achter den fasciculus primus, een algemeene volgen zal.

Viertal LEERREDENEN. *Door* A. RADIJS, *Predikant te* Oss. *Alleen ten voordeele van ongelukkige Kinderen. Te* 's Hertogenbosch, *bij* H. Palier *en* Zoon. 1824. 115 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* 1 : 10 : —

„Vier ongelukkige Kinderen, welker Moeder „in het graf rust, terwijl de Vader hen heeft moe-

moeten verlaten, zijn aan mijn opzigt geheel overgegeven. Zij behooren tot den fatsoenlijken stand; hun Grootvader was Predikant, was mijn voorganger in eene der gemeenten, thans met de mijne vereenigd. Van allen verlaten, naar het ligchaam en den geest verwaarloosd, staan zij daar als hulpelooze Wezen, ontbloot van de middelen, ter opvoeding gevorderd; wat zij hebben, gaf de hand der liefde, der weldadigheid, sproot voort uit fondsen, die de schamele armoede voeden. Ik heb die ongelukkigen uit het zuiverst beginsel mij aangetrokken, mij met hun toezigt belast, en zij zijn dus voor mijne rekening; dan, waar zijn de middelen, om in onderhoud en kleeding te voorzien, om het verwaarloosde, zoo veel mogelijk, weer goed te maken? waar vooral de middelen, om deze Wezen uit hunnen toestand opteheuren, en weer eenigzins te doen worden, wat zij als Kleinkinderen eenes Predikants zijn konden? Er was eene vrij aanmerkelijke som ingezameld, door edele menschenvrienden, uit verschillende oorden des Vaderlands overgezonden; dan, als wierd het ongeluk niet moede de weerlooze ellende te vervolgen, eene vreesselijke omstandigheid, welker gevolgen door alle aangewende pogingen niet waren afteweren, kwam tusschen beide, en deze som is thans weg. Zoo verdween ook weer deze flikkering eener betere toekomst, en de hand des tegenspoeds rust even drukkend op de ongelukkigen; en, schoon van mijnen kant niet afgeschrikt, in tegendeel vast besloten, om op den eenmaal ingeslagenen weg moedig voort gaan, mag ik voor mij zelven evenwel niet ontveinzen, dat de taak moeijelijk is. Geen tijdelijk vermogen genoeg bezittende, om iets van belang bijtedragen, en tot mijne Landgenooten, wier weldadigheid, helaas! reeds zoo jammerlijk teleurgesteld is, den toevlugt niet durvende nemen; terwijl de thans

be-

bestaande middelen niet voldoende zijn, was ik steeds bedacht, om langs eenen anderen weg de geledene schade te herstellen. Juist preekte ik in de Hoofdstad van dit Gewest; mijn Boezemvriend, de tegenwoordige Uitgever, begeerde mijne Leerrede; wilde dezelve, niet voor het algemeen, maar voor onze betrekkingen drukken, en aanstonds gaf ik mijn woord. Nu evenwel rees de gedachte bij mij op: wat! indien ik mijne Leerrede voor allen uitgaf, indien ik er eenige uit mijnen voorraad bijvoegde, en het voordeel hiervan komende, voor de Kinderen aanwendde; indien ik mijnen Vriend konde overhalen, om met mij eene gemeene zaak te maken. Aanstonds schreef ik hem, en wat ik van onze onderlinge betrekking, van zijne zucht, om menschengeluk te bevorderen, verwachtte, gebeurde; mijn plan werd goedgekeurd, en mijn vriend voegde, bij de aanmerkelijke bijdragen, welke hij tot de opvoeding der Wezen schenkt, ook nog deze weldaad, dat hij van alle eigen voordeel afzag."

„Ziet daar, Landgenooten! de vriendschap werkzaam ter verlichting der ellende, de drukpers geheiligd aan de edelste bedoelingen, en mijne Leerredenen gewijd aan een dubbeld oogmerk, aan de bevordering uwer christelijke stichting, en aan belanglooze weldadigheid."

Met deze woorden uit de Voorrede, oordeelden wij de beschouwing van dit boekdeekje te moeten aanvangen. Dezelve stemmen voorzeker menigen lezer tot deelneming, en nopen hem, hopen wij, om dit viertal Leerredenen te betalen. De eerste Leerrede, handelt, naar *Gal.* II: 10a. Over de Weldadigheid. De tweede beschouwt, naar *Matth.* XXIII: 10b. het onderwijs van JEZUS, als het eenige, dat wij volgen moeten; — de derde, naar 1 *Cor.* XIII: 12 en XIV: 1a. geloof, hoop en liefde, als het veilig geleide

lei-

leide van den Christen, in zijnen tegenwoordigen staat van onkunde; en de vierde, naar 1 *Cor.* XV: 24—26. de overwinning van CHRISTUS en Christendom.

De eerste voegt wel voor het Christelijk doel.

De tweede, is eene Intre-rede, en de stof daartoe wel gekozen, en met ernst en voorzigtigheid behandeld.

De Tekst voor de derde Leerrede, is al te ruim. Het ter verklaring aangemerkte is echter goed, en de daaruit afgeleide stellingen zijn gegrond; namelijk: 1.) De mensch verkeert op aarde, in eenen staat van onkunde. 2.) Eenmaal wacht hem evenwel een volmaakte staat. 3.) De hoop daarop vloeit voort, uit het geloof aan eene onsterfelijkheid, en 4.) met dat geloof, en met die hoop, moet de liefde ten naauwsten verbonden zijn.

In de verklaring van den Tekst der vierde Leerrede, betuigt RADIJS, in het Naberigt, geheel de opvatting van wijlen zijnen waardigen Leermeester, den Hoogleeraar MUNTINGHE, gevolgd te zijn. Dat doet zijne opregtheid eere aan. Alleen het doel, het belangelooze doel, zegt de Eerw. RADIJS zediglijk, kan de uitgave dezer Leerredenen wettigen, wij behoeven dan ook naar de regelen der kunst dezelve niet te beoordeelen. Het is ons ondertusschen een genoegen, te kunnen betuigen, dat de jonge Leeraar, zich hier aanmoediging waardig betoont. Wij gelooven, dat hij zijn Ambt met lust bekleedt, met ijver zijn werk verrigt, en vertrouwen, dat hij dus ook zal voortgaan, met, aan het opstellen van zijne Leerredenen, die moeite en tijd te besteden, welke het gewigt der zake, en het belang der Gemeente vorderen. Zoo stichtte hij veel nut, en zij den behoeftigen ook ten zegen!

HANDLEIDING voor Predikanten, of Lijst van Teksten bij bijzondere gelegenheden; bijeenverzameld door A. J. VAN DER VEEN, *Predikant te* Gorredijk. *Te* Haarlem, *bij* de Wed. A. Loosjes Pz. *VIII en 119 Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f 1: 4: —*

De Eerw. VAN DER VEEN, heeft met deze uitgave van teksten ten doel, om iets tot hulp van jonge, en tot gemak van oudere Predikanten, bij te dragen, waardoor zij, bij onverwachte bijzondere gelegenheden, terstond eenen geschikten tekst bij de hand hebben, en dus met nut tot hunne Gemeenten zullen kunnen spreken. De Inhoud is deze:

EERSTE HOOFDDEEL.

Bij bijzondere tijden, op welke gebeurtenissen herdacht worden, die voor de Christenheid in het algemeen, of een deel van dezelve in het bijzonder, belangrijk zijn.

„Bij het Kersfeest. Bij de Jaarsverwisseling. Op goeden vrijdag. Bij het Paaschfeest. Bij het Hemelvaartsfeest. Bij het Pinksterfeest. Op den gedenkdag der Kerkhervorming."

TWEEDE HOOFDDEEL.

Op bijzondere tijden, welke tot een geheel volk in betrekking staan.

„Bij de komst van eenen Koning tot den troon. Op den verjaardag des Konings. Bij den dood van eenen Koning. Op dankdagen voor Overwinning en Vrede. Bij algemeene Bededagen. Bij heerschende landplagen. Bij oorlogstijden.

DER-

DERDE HOOFDDEEL.

Bij voorvallen, zoowel vrolijke als treurige, die tot eene geheele gemeente betrekking hebben.

Bij den Oogsttijd. Bij eenen zwaren brand. Bij overstroomingen en watersnood. Bij verwoesting der vruchten, door onweders. Bij sterfgevallen.

VIERDE HOOFDDEEL.

Bij voorvallen die in betrekking tot den openbaren godsdienst staan.

„ Bij den Doop. Bij de bevestiging der Lidmaten. Bij het Avondmaal. Bij de bevestiging, intrede, afscheid, enz. van eenen Leeraar."

De teksten zijn alle uitgedrukt, zoo dat de raadpleger dezelve lezen kan, zonder zijnen Bijbel te behoeven op te slaan. De Verzamelaar heeft zich wel moeite gegeven, om voor elke rubriek de meest geschikte plaatsen aan te wijzen. Ook zal men bevinden, dat hij daarin niet ongelukkig geslaagd is. Wij voor ons gelooven wel, dat, de Leeraars onder het lezen van den Bijbel, de plaatsen aanstippende en aanteekenende, welke uit den zamenhang hun dan voorkomen, voor deze of gene voorkomende gelegenheid het geschikst te zijn, zich het kiezen van teksten minder moeijelijk maken, en dat zij met den inhoud des Bijbels, door het bestuderen van denzelven, zeer bekend, maar zeer zelden verlegen zullen staan, in het kiezen van teksten. Evenwel willen wij toch hiermede de moeite, aan dit boekje besteed, niet geheel overtollig noemen. Jonge Predikanten ten minsten, zullen er zich wel eens met voordeel van kunnen bedienen, en den tijd, soms anders aan het zoeken van teksten te besteden, uitwinnen. Zoo brenge dan ook deze handleiding eenig voordeel aan!

GEDICHTEN *van* A. N. VAN PELLECOM. *Tweede Deel. Te* Breda, *bij* W. van Bergen *en* Comp., 1823. *VIII en* 128 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* 2 : 18 : —

Het smartelijk verlies eener onvergetelijke Gade, is de oorzaak, dat deze tweede bundel van den Eerw. VAN PELLECOM, niet vroeger in het licht kwam, die, naar luid van het Voorbeſigt, zonder den vriendelijken aandrang van sommigen, denkelijk nimmer verſchenen zou zijn. Die voor hem zeer treffende gebeurtenis, heeft dan ook op den inhoud eene aanmerkelijke uitwerking gehad, gelijk ten minſten uit de eerſte hier voorkomende Dichtſtukken, en zelfs *uit de* opſchriften, te lezen is. Wij ontvangen hier *toch:* „ Treurzang. Bedevaart. Grafſchrift (1) voor mijne onvergetelijke Echtgenoote, Vrouwe J. G. ZEGERIUS, overleden den XI Maart, MDCCCXXII. Wederzien. Op den vroegtijdigen dood van de jeugdige Dichteres J. C. CLEVE. Aan mijnen Vader, op zijn verjaardag. Bij het leggen van den eerſten ſteen voor het Kerkgebouw der Hervormde Gemeente te *Prinſenhage.* Aan den Hoogleeraar C. G. C. REINWARDT, uit de *Indiën* in het Vaderland terugkeerende. Aan mijnen Neef W. A. LANS, en Mejufvrouw M. M. G. D'EVERDINGE VAN DER NIJPOORT, bij gelegenheid van hunne echtverbindtenis. Aan den Heer J. VAN OOSTERWIJK BRUIJN, en mijne Nicht C. M. J. KOLFF, bij dergelijke gelegenheid. Ver-

(1) Reeds te voren door ons overgenomen, aan het ſlot der beſchouwing van 's mans uitgegevene Leerrede, over *Klaagl.* V: 15, 16*a*. Zie Boekzaal voor de maand October van het jaar 1822. bladz. 438.

Verjaarzang. Wapenkreet, in Maart MDCCCXV. Aan Zijne Koninklijke Hoogheid, den Prins van Oranje, na den Veldslag bij *Waterloo*, in Junij, MDCCCXV. De Kermis. Bij een vriendenmaal. Het Sint Nikolaas-Feest. Aan mijne kinderen. Amor en Plutus. Afscheidsgroet aan mijne Medebestuurders van de Schiedamsche Afdeeling der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*. Raad. Gezondheidsmaatregel. Op het verbranden van het Paleis van Z. K. H. den Prins van Oranje, te *Brussel*."

Niet alles ondertusschen, gelijk men uit deze opgave kan opmaken, is van denzelfden treurigen inhoud.

De eerste Zang, beantwoordt hier wel aan den Titel; de Dichter doet zich daarin als troosteloos kennen, niets sterker verlangende dan den dood.

De tweede, is niet minder aandoenlijk, en werd door ons ook met meerdere aandoening gelezen. Van Hem die de opstanding en het leven is, hadden wij, in deze beide eerste, gelijk ook in de vier volgende, eene melding verwacht, welke hem vereerend en voor zijnen belijder zoo vertroostend is, ook wanneer hij zich in de treurigste omstandigheden bevindt.

Hoe schoon en dichterlijk ons ook de Zang, bij het bouwen der Nieuwe Kerk, te *Prinsenhage*, voorkwam, hinderde ons echter de koele benaming niet weinig, van den *Man van Nazaret*. Waarom niet liever: Hij komt, Gods Zoon van *Nazaret*? of de Heer? Het eere lied op den Hoogleeraar REINWARDT, leest men hier met genoegen. Treffend, maar wat al te somber, vonden wij het vers, op de Huwelijks-vereeniging van 's Dichters Neef, den Heer LANS met Mejufvrouw D'EVERDINGE VAN DER NIJPOORT.

De daarop volgende Huwelijks-Zang, is niet gemeen, en de aangevangen vergelijking daarin goed volgehouden. Dichterlijk is ook de Ver-

 jaar

jaar-Zang. De wapenkreet, en het Gedicht op Neêrlands Geliefden Kroonprins, ademen Vaderlandsche, erkentelijke gevoelens, en blijken met geestdrift te zijn opgesteld. De Afscheidsgroet is hartelijk, en de overige Dichtstukjes hier voorkomende, zijn niet minder vermakelijk, en hebben ook dat luimige, waarvoor de Eerw. VAN PELLECOM, wanneer zijne omstandigheden hem dit niet beletten, wel geschiktheid, blijkt, te hebben.

Wij hebben dan dezen bundel doorgelezen, en er den Lezer eenig berigt van gegeven. Het Dichterlijk talent, die schoone gaaf! straalt er wel in door. VAN PELLECOM, blijkt ook hier, goede verzen te kunnen maken. Ook dezen bundel kunnen wij dus aanprijzen, en den Dichter aanmoedigen, om ons op meerder voortbrengsels van zijn vernuft te onthalen. Alleen dunkt ons, dat hij er zijne eigene omstandigheden, wat minder in mengen, en, waar het te pas komt, aan de droefheid, eene betere, eene meer Christelijke wijziging geven moet. Wij willen ook wel in bedenking geven, of het *St. Nicolaas Feest*, niet beter in een bundeltje van Gezangen voor Kinderen voegde? Tot aanprijzing, en ter bevestiging tevens van het gezegde, omtrent des Dichters vermogen in het luimige, schrijven wij het volgende af:

AMOR EN PLUTUS.

Amor, pas de wieg ontsprongen,
Liep, weleer, den hemel rond,
Waar de lieve, looze jongen
Aller gunst en bijval vond.
Ieder speelde met het wichtje,
Dat zoo vriendlijk was en schoon,
Roosjes had op 't aangezigtje,
Kuiltjes in de schalksche koon.

Al

Al de Goden en Godinnen
Moesten, door den zoetsten drang,
't Vlug, aanvallig knaapje minnen,
Somtijds tegen wil en dank.
Niemand bleef er voor zijn lonken
En zijn lachjes koel of koud.
Maar die voorrang, hem geschonken,
Maakte, in 't eind, hem wild en stout.
Met geen' kroonen meer te vreden,
Op d'Olymp' zoo ruim vergaârd,
Streek hij ijlings naar beneden,
Om te zwerven over de aard'.
Ô! Wat speelde hij daar parten!
Wat al kuren, woest en dol!
Wat al teêr verliefde harten!
Wat al hoofden op den hol!
Ledig was der Goden tempel,
't Outer zonder offervlam,
Dik met mos begroeid de drempel,
Waar hij 't oord bezoeken kwam.
Jovis beeld lag neêrgesmeten,
Juno's glorie in het zand;
Pallas was geheel vergeten,
En liep beedlen door het land.
Phebus speeltuig toonde langer
Voor geen lier- of heldendicht;
Maar hij werd een minnezanger,
Neurde liedjes los en ligt.
Hercules vergat het vechten,
In Dejanira's schoot.
Themis kon geen pleit beslechten,
Want de Tweedragt was nu dood.
Mavors trok niet meer ten strijde,
Maar verscheurde de oorlogsvaan.
Toch had Vesta 't meest te lijden:
Niemand nam den sluijer aan.
Nergens klonk voor een' der Goden
't Feestlied meer, in 't heiligdom;

Amor slechts werd de eer geboden:
Voor al de anderen was men stom.

Luid sloeg toen de Olymp' aan 't klagen:
Juno trad tot haar' gemaal,
En deed al de Goden dagen,
In die groote hemelzaal.
Velen sloegen de oogen neder,
Rood van schaamte, of bleek van spijt,
Dat een knaap, zoo jong en teeder,
Hen zoo listig had misleid.
Dees wilde Amor wreed doen sneven;
Die, 't hem klinken aan een' rots,
En der wind ter prooi hem geven,
Tot beschimping van zijn trots.
Maar het Opperhoofd der Goden,
Door Dione's lonk bekoord,
Sprak: „ Hier is geen wraak van nooden,
„ En geen laffe kindermoord!
„ Ik, ik kort hem ras de vleuglen,
„ Of ik heet niet meer Jupijn:
„ Voortaan zal, om hem te teuglen,
„ Plutus steeds zijn vijand zijn!" —

't Woord, door Jupiter gesproken,
Heeft nog nimmermeer gefaald:
Fluks was 't Godendom gewroken,
Amor's wulpschheid duur betaald.
Wat hij, sedert, moog' beginnen,
't Is vergeefs! de onnoozle bloed!...
Liefjes, die hij helpt aan 't minnen,
Volgt vaak de armoê op den voet.
Wien hij heeft een wond gegeven,
Moet, bij al die boezempijn,
Nog vrij dunn en sober leven
Van gevoel en maneschijn.
Plutus weet van geen erbarmen.
Maar, om toch niet leeg te staan,

Neemt

Neemt hij Hijmen soms in de armen,
Gaat met hem een' schikking aan;
't Paar, door hen dan uitgekozen,
Onverschillig, jong of oud,
Boeit men, niet geen' band of rozen,
Maar met ketenen van goud.
Amor, die toch nooit wil zwichten,
Houdt dan 't gouden pijltje ook t'huis,
En hij schiet met looden schichten,
't Zaamgekneveld paar ten kruis."

Grieksche WOORDENSCHAT, *of Handleiding, om, op eene spoedige en gemakkelijke wijze, eene menigte Grieksche woorden in het geheugen te brengen en te bewaren. Door* S. W. SCHIPPERS, *Phil. Theor. Mag. Litt. Hum. Doctor, Rector der Latijnsche School, te* Bolsward. (*nu te* Franeker) *Te* Groningen, *bij* J. Römelingh. XXXIV *en* 304 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* 2 : 8 : —

De ijverig werkzame Rector, stelde dit boek op voor de beminnaars der Grieksche Taal, aan de Hoogescholen, en voor de hoogste klassen der Latijnsche Schooljeugd, als mede tot een Handboek der Onderwijzers, om aan mingevorderde Kweekelingen reeds eenige opmerkingen daaruit mede te deelen, en verkoos daartoe de Nederduitsche Taal, omdat hij, in het Latijn, de kracht der beteekenis niet zoo duidelijk onder het oog van Leerlingen konde brengen, en dat onze rijke moedertaal, zoo veel overeenkomst in woorden en uitdrukkingen met de Grieksche heeft. Twee boeken maken de hoofdverdeeling uit, waarvan het *eerste*, over de uitgangen, het *tweede* over de zamenstelling handelt.

Van het *eerste* Boek, handelt de eerste Afdeeling over de werkwoorden, de tweede over de naamwoorden, de derde over de bijwoorden, en de vierde, over de getalwoorden.

In het *tweede* Boek, behandelt de eerste Afdeeling de zamenstelling, der onveranderlijke rededeelen, (partikels) met de overige rededeelen, de tweede, den invloed der uitgangen op de beteekenis der zamengestelde woorden; en de derde, de verschillende wijzen van zamenvoeging der onderscheidene rededeelen tot zamengestelde woorden, en het opmaken van derzelver beteekenis. Omtrent de leer der *voorzetsels*, door zijnen Voorganger in dezen, den Franschen Geleerde FR. CATTIER, in *Methodo admirabili* etc. door wijlen den beroemde ABRESCH ons veel vermeerderd uitgegeven, zeer onvolledig behandeld, heeft SCHIPPERS zich veel moeite gegeven, en daaraan meer dan honderd bladzijden gewijd.

„ Ook, (zegt hij,) geloof ik duidelijker en vollediger gesproken te hebben, dan men tot nog toe in een daartoe bestemd werk vereenigd heeft gevonden. In het geheele stuk verder heb ik mij tot die deelen bepaald, welke ik ondervonden had, dat aan weinige uitzonderingen onderhevig zijn, en welke dus dienen kunnen, om den schat van Grieksche woorden in het geheugen met weinig moeite te vermeerderen. Veel, zeer veel meer is nog omtrent de uitgangen en de zamenstelling zekerlijk te zeggen; van gebreken en feilen zal mijn werk niet vrij zijn; over andere punten zullen deze of gene weder anders denken dan ik: maar ik vlei mij met de stille hoop, dat het geheel met goedkeuring zal worden ontvangen, en van veel nut zal zijn."

Wordt eene tweede uitgave noodzakelijk, dan hoopt hij een kort en duidelijk overzigt van de Analogie der Grieksche Taal, vooraf te laten

gaan

gaan. Maar, waarom dit niet bij deze uitgave reeds gedaan?

Gelijk vooraan de inhoud volledig gedrukt is, zoo volgt ook achter aan eene woordenlijst, met de beteekenisfen.

Wij erkennen dus, de zorge en moeite aan dit werkje door den Rector besteed, en hebben met veel genoegen hier overtuigend gezien, hoe zeer hij zich bevlijtigt, om den jonge lieden het leeren van de beteekenisfen der Grieksche taal verder gemakkelijker te maken. Wat men echter ten deze ook moge aanwenden en invoeren, het zal altoos eenige moeite blijven vorderen, maar eene moeite, welke geen onderzoeklievend Jongeling afschrikken, en hem naderhand rijkelijk beloond worden zal. Het regelmatige der Grieksche Taal, zal zeker hem die werken wil, en daarop behoorlijk acht geeft, dikwijls van groot nut zijn, en het is dus zeer te roemen in den Heer SCHIPPERS, dat hij, zonder zich tot zekere uitersten te laten vervoeren, maar ook zonder zich te stooren, aan het gering achten van 't geen door eenen HEEMSTERHUIS en VALCKENAAR, (welke namen in dezen!) zeer voortreffelijk is aangewezen, door sommigen vooral in *Duitschland*, er zich op toelegt, om de studerende Jongelingschap, daarover op eene gepaste wijze te onderhouden, en hun er het regte gebruik van te leeren maken. Ook hebben wij zeer wel opgemerkt, dat hij het gebruik van goede Lexica, waaronder wij vooral dat van J. SCAPULA willen geteld hebben, aanprijst, en niet vergeet zijne Leerlingen in te scherpen; dat de zamenhang, bij het lezen en vertalen der Ouden, *doorgaans* den opmerkzamen den regten weg, de ware vertaling en den zin aanwijst. Dit laatste kan, naar onze ondervinding, niet te dikwerf herhaald, niet te ernstig aangeprezen worden.

Zeer

Zeer roemen wij, derhalve, de goede strekking van dit boekje, en houden ons ook overtuigd, dat het wel gebruikt wordende, mede dienen kan, om het werk der Jongelingen eenigzins gemakkelijker te maken.

Wij stemmen ook toe, dat sommige woorden, woordjes en uitdrukkingen bij uitzondering, gemakkelijk en juist, in het Nederduitsch kunnen worden overgebragt, offchoon eene omschrijving ook in onze taal soms noodig is; maar het is toch ook bewezen, dat de Romeinen de Grieksche meesterstukken, zeer goed in het Latijn wisten te vertalen. Zoo lang dus de Latijnsche Taal de Taal der Geleerden blijft, zoo lang de Klassieke werken der Romeinen geoordeeld zullen worden waardig te zijn, bij voorkeur oorspronkelijk gelezen te worden; zoo lang ook de Jongelingen die studeren, zoo wel Latijn als Grieksch moeten leeren; zoo lang wenschen wij, dat men ons zulke werkjes als dit is, in het Latijn levere, en achten wij dit ook voor de Jeugd nuttiger. Men kan immers ook gemakkelijk zich de moeite getroosten, om de verder gevorderden, met welke men den een of anderen Griekschen Schrijver leest, na dat men hem eene Latijnsche overzetting heeft doen geven, waar dit vooral noodig schijnt, eens eene Nederduitsche overzetting te lezen maken. Ons dunkt dan, dat de Heer SCHIPPERS, wanneer eene tweede uitgave noodig wordt, eenen nog grooteren dienst zoude bewijzen, aan hen voor welke hij schrijft, door dit werkje in het Latijn te leveren, en er dan tusschen beide, tot meerdere duidelijk- en volledigheid, bij de woorden en spreekwijzen (vooral bij de vereeniging van onveranderlijke taaldeeltjes, en bij de zamenstelling met de voorzetsels) eene Nederduitsche overzetting bij te voegen. Onze zekere overtuiging, op ervaring gegrond, gebiedt ons, daartoe den Schrij-

Schrijver op te wekken. Aangenaam zal het ons dan ook zijn, wanneer de druk meer compres moge uitvallen, en de prijs aanmerkelijk minder zal kunnen gesteld worden.

Voor dit laatste zou ook, het verminderen van het getal der voorbeelden, vooral als er eene woordenlijst achter staat, van dienst kunnen zijn. Wij willen daarmede echter geenszins zeggen, dat de voorbeelden van zulk een boekje weinig noodig zouden zijn, noch ook, dat de Schrijver er niet veel meer zoude hebben kunnen bijbrengen, ja zelfs niet, dat wij niet wel eens het een of ander gemist hebben; maar, dat ons dikwerf is voorgekomen, dat SCHIPPERS met minder had kunnen volstaan. Voor het mondeling onderwijs en eigene oefening, moet toch ook iets overgelaten worden, en jongelingen die eenmaal weten, bij voorbeeld, dat eene praepositio in de zamenvoeging met een naam- of werkwoord, de beteekenis versterkt of vermindert, dat de Grieken de eerste letter in de zamenvoeging bezigen, gelijk de Latijnen *in*, en de Hollanders *on*, zullen zulken toch wel weten te onthouden?

Wij hebben zeer juist, herhaalde reizen, hier opgemerkt gevonden, dat de beschaafde Grieksche Geleerden geene letters en woordjes, geheel voor niet en zonder reden, gebezigd hebben; maar had daar voor de Jeugd niet de aanmerking bij gevoegd, dat de *welluidendheid* in die schijnbare overtolligheden bijzonder doorblinkt, en dat niet alleen bij de Dichters, maar ook bij de andere Schrijvers?

Bij het aangemerkte, omtrent de meerdere of mindere bevestigende of ontkennende kracht der voorzetsels in de Compositie, waarin veel belangrijks voorkomt, herinnerden wij ons met genoegen de uitmuntende *Animadversiones* van onzen Meester, den Hoogleeraar J. VAN VOORST, *de usu* ver-

verborum Compp. in N. T. (1) welke wij in veler handen wenschen. Wij vertrouwen hier genoeg gezegd te hebben, om te doen zien, dat wij over 't algemeen gunstig over dezen arbeid oordeelen, maar dat wij den zedigen Schrijver ook toestemmen, dat het niet volkomen is, en tevens wat wij bij eene tweede uitgave, die spoedig noodig worde, zeer verlangen. Ons bestek verbiedt ons in bijzonderheden te treden, hoe veel aanleiding ons daartoe hier anders ook gegeven is.

Betreffende het berigt van den Schrijver, omtrent de uitgave van den geheelen *Propertius*, en van zijne *Excerpta Liviana*; wij wenschen den werkzamen man alle aanmoediging en gelegenheid toe, om beide deze plannen ten uitvoer te brengen, en beloven ons daarvan dan ook veel goeds. Dus worde de oude roem van solide Hollandsche geleerdheid, hoe langer zoo meer staande gehouden!

Plaatselijke en Geschiedkundige BESCHRIJVING *van* Konstantinopel *en den* Bosphorus. *Door* J. VAN HAMMER. *Uit het Hoogduitsch vertaald door* G. C. SPAAN. *Eerste Deel, Eerste Stuk. Te* Dordrecht, *bij* Blussé *en* van Braam, 1824. *XXXIV en* 416 *Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f* 3 : — —

Uit de belangrijke Voorrede des Schrijvers, blijkt reeds, dat men hier een klassiek werk verwachten moet. Zij is vooral gewigtig, omdat men daarin met de bronnen naauwkeurig bekend wordt, welke men raadplegen kan; daar men hier eene letterkundige opgave aantreft, der vorige plaats-be-

(1) In den jare 1818 en 1821 uitgekomen, welke wij niet te sterk kunnen aanprijzen.

beschrijvingen van *Konstantinopel*, en te gelijk ziet, dat de Heer VAN HAMMER, zelf gezien en onderzocht, en tevens van de voornaamste bronnen gebruik gemaakt, en eenige jaren besteed heeft, om zijn werk dien trap van volkomenheid te geven, waarin dat nu het licht ziet.

Dit eerste Stuk, bevat vijf Hoofdstukken: te weten, het eerste, over de ligging van *Konstantinopel*, en omliggende plaatsen, het tweede, over de luchtstreek, het derde, over de voortbrengsels der Natuur, het vierde, over den omtrek en de verdeeling, en het vijfde, over de markten en straten, tempels en monumenten, en oude en nieuwe Paleizen.

VAN HAMMER, leert men hier kennen, als volkomen berekend, om een werk als dit is te schrijven. Niet alleen heeft hij zich alles eigen gemaakt, wat daartoe vereischt wordt, maar daarvan ook een verstandig, oordeelkundig gebruik gemaakt. Hij heeft oude en latere Schrijvers gebezigd, vergeleken, derzelver fouten ontdekt, en den hoofd-inhoud, in eene geregelde orde daar voorgedragen, waar dit te pas kwam, terwijl hij uit zijne aanteekeningen, van het geen dat hij als oog- en oorgetuige zelf waarnam, daarmede in vergelijking gebragt, en zoodanig voorgedragen heeft, dat men niet alleen zeker geheel hier ontvangt, zoo als er nog geen bestond, maar ook telken reize in de gelegenheid gesteld wordt, om het gezegde van den Schrijver nader te onderzoeken en te beoordeelen. Zijn stijl is zeer beschaafd, vloeijend, net en soms fraai. Zijne aanmerkingen getuigen van 's mans schranderheid, wel geoefend oordeel en goeden smaak, en de onder aan geplaatste noten doen blijken, dat hij een geleerd man is. Wie de oude en hedendaagsche Geschiedenis van *Konstantinopel* met hare environs, grondig wil leeren ken-

kennen, zal hier voldoening vinden. Wij kunnen er dus niet aan twijfelen, of dit werk zal ook in ons Land wel ontvangen worden, en vele lezers vinden. Het verdient zeer aangeprezen te worden. De Eerw. SPAAN, heeft, door deze welbewerkte vertaling, eenen nuttigen arbeid verrigt, en wij vergeven dus gaarne, de echter aan aangewezene en nog verder voorkomende onnaauwkeurigheden en drukfeilen, in hope, dat dezelve in 't vervolg nog meer vermijd zullen worden.

Daar de gebeurtenissen in 't Oosten, thans zeer gewigtig zijn, en naar ons inzien, meer en meer worden zullen, komt deze overzetting regt tijdig, waardoor nu velen in staat gesteld zullen worden, om met meer kennis van zaken, over de belangrijke berigten en nieuwstijdingen van den dag, te oordeelen.

Bij deze aanprijzende beschouwing, hebben wij niets meer te voegen, dan de verzekering, dat wij naar het vervolg verlangen, en deze kleine proef:

„ Tusschen beiden vertoonde zich, gedurende den duizendjarigen duur des rijks, een honderdtal van groote en beroemde vrouwen, welke de troonen, waarop zij zaten, versierden of schandvlekten."

„ En deze Vorstinnen, die door huwelijken uit Konstantinopel in alle rijken der wereld, en uit alle rijken der oostersche en westersche landen, volgens het groote punt van derzelver verbindtenis, naar Konstantinopel gingen, welk een hechte band van vermaagschapping, waardoor zelfs alle Europesche regerende familiën meerder of minder in eene naauwe betrekking gekomen zijn. Grieksche Vorstinnen zijn als bruiden van den *Chosroës* der Perzianen, den *Chan* der Tartaren, den *Chakan* der Alanen en Chasaren, den *Sultan* der

der Ottomannen, den *Kraal* der Serviërs en Bulgaren, den *Koning* van Hongarye en Bosnië, de *Hertogen* van Oostenrijk; Brunswijk, Savoye en Montferrat, de *Edellieden* van Genua en Venetië verhuisd. In derzelver plaats hebben russische, armenische, savoyaardsche, fransche en duitsche Prinsessen den troon van Byzantium, of ten minste de trappen van denzelven beklommen, en zich als *Anna's*, *Maria's*, *Irene's* of *Helena's* met de inboorlingen vereenigd. Elke zoodanige verbindtenis konde aan de eerzucht van toekomstige veroveraars een' schijnbaren titel geven, om de regten der verwantschap, door vrouwen verworven, voor of tegen het byzantijnsche rijk te laten gelden. Bijaldien de verbindtenis tusschen Irene en Karel den Grooten had plaats gehad, zoude hij de kroonen van het oostersche en westersche keizerrijk op zijn hoofd weder vereenigd hebben, en *Bajazeth* en *Mahomed II.* konden, toen zij met een leger vóór Konstantinopel aanrukten, de verwantschap met de Palaeologen (door de dochter van Andronikus den Ouden en Kadtakuzenus), tegen derzelver troon geldig maken. Aziatische beheerschers versmaden als het ware den titel, welken de hand der vrouwen op het bezit van koningrijken geeft, en erkennen alleen het zwaard in de hand des mans als alleen wettig, en derhalve niet de staatkunde van westersche landen, die van oude tijden af den spinrok (de erfenis der kroon door vrouwen) met het zwaard vereenigd, en door den eersten de eischen van het laatste ondersteund heeft. De Sultans der Ottomannen, dit zeer wel wetende, hebben sedert de bemagtiging van Konstantinopel door Mahomed II. alle verbindtenissen met europesche Prinsessen als echte vrouwen zorgvuldig vermeden, niet zoo zeer uit afkeer van het huwelijk met ongeloovigen, als wel uit staatkunde, om zelfs niet het minste

regt van christelijke Vorsten door erfopvolging te doen geboren worden. Dat geenszins een zekere Godsdienststaat ten grond dezer afscheiding van den ottomannischen Harem ligt, bewijzen de geschiedenissen van christelijke Prinsessen, welke als vrouwen van Sultans, doch echter niet te minder als Christinnen in den Harem leefden, en als zoodanige gestorven zijn; gelijk de *Palaeologin* en *Kantakuzeensche*, de gemalin van Orchan; gelijk de dochter van den *servischen* Koning, de gemalin van Mahomed II.; gelijk (zoo sommigen meenen) zelfs *Roxelane*, de gemalin van Suleiman den wetgever. Wie zoude het kunnen gelooven, dat de ottomannische staatkunde te dezen opzigte toegeeflijker is, dan de staatkunde van vele christelijke Hoven, welke de verandering van Godsdienst door aangehuwde Vorstinnen tot eene onverschoonlijke wet maken. Doch indien ook de Mufti en Ulemas de bekeering van christelijke Vorstinnen tot het mahometaansche geloof gevorderd hadden; zoo zoude noch de turksche Godsdienst, noch het menigmaal gescheiden bruidsbed, als eene gewigtige zwarigheid, zijn beschouwd geworden, wanneer daardoor de weg door middel van erfopvolging tot den troon of het bezit des lands zoude hebben kunnen aanleiding geven. Daarvoor heeft de ottomannische staatkunde echter zulke zekere maatregelen genomen, dat zelfs de Vorstinnen, die in den Harem aangenomen zijn, op geenen anderen rang, dan op dien van slavinnen aanspraak kunnen maken, en dat met de bekoorlijkheden van *Chasseki* en het aanzien der *Walide* ook elke andere invloed op de toekomende regeringen afgesneden is."

„ Even zoo wijs en weldoordacht, als deze uitsluiting der vrouwen van het regt op de regering en troonsopvolging is, even zoo verkeerd berekend en verderfelijk is de opsluiting der

Troons-

Troonsopvolgers en van alle andere Prinsen in eene soort van gevangenis, uit welke hen alleen de roeping tot den troon, of de scherpregter verlost. Deze insigting schrijft men aan Suleiman den wetgever, en daaraan tevens het verval van het ottomannische rijk toe. Bijaldien Suleiman uit een' jagen naijver en machiavellische staatkunde, die men nogtans van zijn groot vernuft niet verwachten kon, een duivelsch middel had willen uitvinden, om als de laatste Heerscher der Ottomannen zich te hebben laten gelden, dan zoude hij geen krachtiger middel kunnen uitgevonden hebben, om voor alle volgende tijden de vrije vlugt van den geest in al zijne opvolgers te verlammen, dan deze vorming in de gevangenis. Vóór Suleiman waren de Prinsen stadhouders des Rijks in onderscheldene provinciën van klein Azië en den Pontus; om broedertwisten en burgeroorlogen, welke de heerschzucht van Roxelane op het einde der regering van Suleiman menigmaal aangestoken had, te verhoeden, gaf Suleiman de grondwet der opvoeding van alle Prinsen in de gevangenis. Het is waar, hierdoor roeide hij de zaden van burger oorlog uit; doch verstikte tevens die van het geluk der burgers door de half rijpe opvoeding der Vorsten. De listige heerschzucht van Roxelane had den burgeroorlog der zonen van Suleiman, en door denzelven deze verderfelijke grondwet ingevoerd; en zoo moest hij, niettegenstaande alle omzigtigheid, die in de staatsregeling des Rijks begrepen was, den nadeeligen invloed des Harems van de regering afscheiden, dat grondbeginsel van alle verderf des Rijks, door den Harem bewerkt. — Digt bij den onderwal der vesting van de zoogenaamde vrouwen-toren, is de gevangenis der Prinsen gebouwd, welke algemeen *Kafess*, dat is, de kooi, genaamd wordt, doch eigenlijk *Schimschirlik*, dat is,

is, de plaats der zwaarden, heet, dewijl de Prinsen daaruit alleenlijk gaan, om het zwaard als Sultans aan te gorden, of onder het zwaard van de heerschzuchtige staatkunde te vallen, welke sedert de aanvaarding der regering van Murad II. het ten dood brengen van allen, die voor den troon gevaarlijk waren, als eene grondwet geheiligd had."

TIBERIUS *en* CAJUS GRACCHUS. *Door* A. H. L. HEEREN, *Hofraad en Hoogleeraar der Geschiedenissen, te* Göttingen. *Vertaald en met eenige Aanmerkingen voorzien. Door* STEENBERGEN VAN GOOR. *Te* Leeuwarden, *bij* Steenbergen van Goor. 107 *Bladz. In gr.* 8*vo. De prijs is f* 1 : 2 : —

De beide GRACCHUSSEN, zijn in de Romeinsche Geschiedenis zoo beroemd, dat men onmogelijk eenigzins ervaren, in de laatste, kan genoemd worden, zonder met hun leven ook bekend te te zijn. Dat leven levert ondertusschen een sterk waarschuwend voorbeeld op, en kan dus ook nog wel nuttig werken. 't Geen de beroemde HEEREN hier, over die twee Gebroeders, zoo verschillend menigwerf reeds in hun leven, en nog lang na hunnen dood beoordeeld, en over hunne bedrijven en lotgevallen, in eenen vloeijenden stijl kort en oordeelkundig heeft voorgedragen, is van dien aard, dat men het met aandacht, en ook niet zonder aandoening leest.

Blijkbaar heeft HEEREN zich, onder het vermelden van de bemoeijingen der GRACCHUSSEN, en van derzelver gevolgen, ook de latere gebeurtenissen van onzen leeftijd voorgesteld, en meenen wij ook wel te kunnen ontdekken, dat de.

deze herinnering eenigen invloed heeft uitgeoefend, op zijne fchets. Hoe dit ook zijn moge, deze korte befchouwing wordt zeker met goedkeuring gelezen, en velen zullen met den naauwkeurigen Verteler hetzelfde gevoelen koesteren. Wij laten hier het Slot volgen:

„ Niettegenftaande deze beflisfende zegepraal der aristokratie, ftierf echter met GRACCHUS geenszins zijne partij uit. De herinnering aan hem werd weldra weder levend: men rigtte hem en zijnen broeder ftandbeelden op: de plaatfen, waar zij gevallen waren, werden gewijd, en het volk ftroomde er heen, om hun lijkoffers te brengen. OPIMIUS daarentegen zonk in eene verachting, welke hij zich nog meer door zijne laaghartige hebzucht, dan door zijne verfoeijelijke kabalen, berokkend had. Aldra traden ook weder andere volksleiders op, die onder het mom van vaderlandsliefde flechts vuige eigenbaat verborgen en niet fchroomden, hunne handen met burgerbloed te bezoedelen, zoo zij daardoor hunne fchandelijke driften konden bevredigen. Wie kent niet eenen MARIUS, eenen CLODIUS en meer anderen? Misfchien werd er nooit eene ftaatsomwenteling door grootere en edelere mannen aangevangen, dan die der GRACCHUSSEN. Doch de ftroom dier omwenteling was hun zelven reeds te magtig — hoe veel te minder kon men hem dus, na hunnen dood, binnen zijne oevers beperken! Burgeroorlogen, verbanningen en herhaald bloedvergieten waren de gevolgen hunner ondernemingen, en het uiteinde derzelve, dat hetzelfde volk, hetwelk zij de vrijheid wilden fchenken, in de kluisters van een despotisme wierd geflagen, dat tot op onze dagen in *Europa* volftrekt voorbeeldeloos bleef."

De GARDE D'HONNEUR, of Episode der Regering van NAPOLEON BUONAPARTE. Door J. A. BOUMANS, van Utrecht. In 1813 als Garde d'Honneur opgeschreven. Uit het Fransch. Te Zutphen, bij H. C. A. Thieme. 1823. XLVIII en 97 bl. en XXXVII Bladzz. In gr. 8vo. De prijs is f. 2-4 —

Dit boekje herinnert levendig aan de treurige dagen die wij beleefd hebben, maar door Gods gunstige beschikking ook gelukkig doorgeworsteld zijn. De Heer BOUMANS deelt hier aan het Publiek, uit zijne aanteekeningen, een naauwkeurig verslag mede, met bijvoeging van al zulke bijzonderheden en aanhalingen, als hem hier noodig voorkwamen. Schoon nu deze laatste het gebruik niet gemakkelijker maken, zal deze en gene dezelve evenwel met zeker genoegen lezen. Men wordt, onder de lezing, met den Schrijver dikwerf bewogen, volgt hem met aandoening, betreurt zijne rampspoeden, en verheugt zich met de eindelijke gelukkige uitkomst. Het verhaal is goed gesteld, en wordt daarom met des te meer deelneming gelezen. Hetzelve werke mede, om Gode dankbaar te zijn voor onze gelukkige bevrijding. Nooit vergete de Heer BOUMANS zijne verpligting aan den aanbiddelijken Bestuurder van alles, en hij verblijde zich met de zijnen en met alle weldenkenden, over het aangenaam genot des vredes, gelijk het een Christen Nederlander betaamt.

GE-

GEZANGBOEK, *ten dienste der Lagere Scholen; inhoudende alle verschillende wijzen der Evangelische Gezangen, welke bij de Hervormde Kerk, in* Nederland, *in gebruik zijn. Door* J. F. BEINS, *te* Hoogezand. *Te* Amsterdam, *bij* P. den Hengst *en* Zoon, J. Brandt *en* Zoon, *en* Rutger Hoijman. *Te* Haarlem, Johannes Enschedé *en* Zonen. *Te* Groningen, R. J. Schierbeek *en* M. van Heijningen Bosch, 1824. 36 *Bladzz. In Kl. 8vo. De prijs is f* — 3 —

Aangemoedigd door de goede ontvangst van zijn Gezangboek, in het verleden jaar, bij den Heer J. OOMKENS, te *Groningen*, uitgegeven, hetwelk alle de verschillende wijzen der Psalmen bevat, stelde de Eerw. BEINS, ook dit boekje, dat als een tweede Stukje kan beschouwd worden, voor de Jeugd op. Het kan voor het oogmerk zeer goed dienen, en zal met nut kunnen gebruikt worden. Zie hier een voorbeeld:

JEZUS *roept de kinderen.*

Wijze: Gez. 39.

„Komt tot mij," is JEZUS woord,
„Niets kan u in 't nad'ren hindren,
„Komt tot mij" is JEZUS woord.
Gaat dan tot Hem, lieve kindren,
Luistert dan naar zijne stem
Hebt Hem lief en hoort naar Hem.

Deze poging werke gunstig mede, om de Jeugd voor het Godsdienstig Kerkgezang, meer vatbaar en bekwaam te maken!

Nuttige en aangename TIJDKORTER *, in ledige oogenblikken of* ALMANAK *voor het jaar* 1825. *Door* A. HAZELHOFF *, dertiende jaargang. Te* Groningen *, bij* A. Hazelhoff. *De prijs f* — 5 —

ALMANAK *tot Nut en Vergenoeging, voor onderscheidene Standen des Maatschappelijken Levens. Voor het jaar* 1825. *Door* J. A. UILKENS. *Te* Groningen *, ter Boekdrukkerij van* J. Oomkens. *De prijs is f* — 6 —

ALMANAK *voor het verstand en hart. Voor het jaar* 1825. *Te* Amsterdam *, bij* C. Schaares. *De prijs is f* 1 : 16 : —

ALMANAK *voor het Schoone en Goede. Voor* 1825. *Te* Amsterdam *, bij* G. J. A. Beijerinck. *De prijs is f* 1 : 16 : —

JAARBOEKJE *aan Bevalligheid, Deugd en Kunst gewijd* 1825. *Te* Amsterdam *, bij* M. Westerman. *De prijs is f* 2 : 10 : —

Nederlandsche Musen ALMANAK 1825. *Zevende jaar. Te* Rotterdam *, bij* J. Immerzeel Junior. *De prijs is f* 3 : 10 : —

Uit dit zestal voortgezette Jaarboekjes, voor het, bij de uitgave dezes, pas aangevangen jaar van 1825, — 't welk wij wenschen dat voor onze Lezeren aangenaam, en voor ligchaam en geest gezegend, ten einde snellen zal — blijkt, niet slechts, dat elk derzelver zijn Publiek gevonden heeft, maar dat ook de aftrek zoodanig geweest is, dat noch de Schrijvers, en Dichters, van de moeite, noch de Uitgevers van de onkosten, hebben behoeven af te zien.

Wij wenschen hen allen daar hartelijk geluk mede, gelijk ook het tijd en letterlievend algemeen, daar men alzoo in de gelegenheid gesteld is,

is, om zich met deze, elk in zijne soort, aangename en nuttige Almanakjes, ook voor dezen jaarkring, te vermaken, of ook, door ze (de laatsten vooral) tot Geschenkjes te doen dienen, aan de bevallige Sekse, een vernieuwd bewijs te schenken, of van zijne hoogachting, of ook wel van zijne hartelijke toegenegenheid.

N°. 1. en 2. zijn vooral niet minder dan in de vorige jaren, en verdienen dus ook meerdere aanprijzing, bijzonder het Mengelwerk van N°. 2.

Niemand die gevoel en smaak heeft, zal onvoldaan N°. 3. ter zijde leggen, of kan nalaten, meer dan eens de onverwachte verschijning van TASSO, aan zijne zuster, toen hij zijne gevangenis ontvlugt was, te lezen, en de keurige Dichteres, onze P. MOENS, voor haar geschenk te danken.

N°. 4. heeft verscheidene aangename Stukjes, maar is echter schraler dan voorheen, en dan bevat het nog het een en andere, dat de Eerw. Verzamelaar naar ons oordeel had behooren terug te houden, zoo als het Stukje *de Luitenant*. Ook de Kloostergeschiedenis zouden wij hier alzoo niet verwacht hebben. Had ook niet de scherts op bladz. 52. vs. 2 en 12. beter gewijzigd kunnen zijn? Of is dat ook *goed* en *schoon*? wij houden veel van scherts, *sed seria serio tractanda*.

N°. 5. Voldoet ongemeen, en ademt waarlijk bevalligheid, deugd en kunst.

Aangenaam verraste ons het begin van het Mengelwerk, van N°. 6, daar het twee in koper gebragte *fac-similes*. behelst, van den onsterfelijken Dichter R. FEITH, uit een Album van zijn Zoon en van Mejufvrouw zijne Kleindochter getrokken. Wij lazen verder met veel graagte voort, en bevonden, dat de Muzen-Almanak, deszelfs roem handhaaft. Uit alle slecht één staaltje kunnende kiezen, nemen wij daartoe het volgende, van den Heer J. IMMERZEEL JUNIOR, *Nederland* getiteld:

Heft aan het lied voor Nederland,
Door God zoo rijk bedeeld!
Geen land dat ons zoo dierbaar is,
Geen lied dat meer ons ftreelt.
Geen toon die meer de ziel ons treft,
Ons hart tot God zoo hoog verheft,
En meer ons binde aan huis en ftrand,
Dan 't lied voor Nederland.

Heft aan het lied voor Nederland,
Het toonbeeld van Gods guinst,
De tempel van de wetenfchap,
De zetel van de kunst!
Er is op heel het wereldrond,
Geen klener plek, maar rijker grond,
Met lauwerog zoo digt beplant,
Als 't roemrijk Nederland.

De vinding en de Nijverheid,
Zijn Neêrlands pronk en fchoor.
De Faam, trompet zijn heldendeugd
De wijde wereld door.
De brave, die zijn land ontvlugt,
Is welkom in deez' vrije lucht,
En ftrengelt graag den broederband
In 't Gastvrij Nederland.

Elk dient hier God naar keus en licht:
't Geweten is hier vrij,
Die vrijheid zet aan 's Konings kroon
Een edle parel bij.
De welvaart wast door vlijt en trouw,
De roem door 't Stamhuis van Nasfouw,
Waarvoor ons hart in liefde brandt,
Bloei' — bloei' ons Nederland!

Wie der Lezeren, zegt hier niet met ons Amen op? ——

MEN.

MENGELWERK.

IN DE JAHRBÜCHER DER THEOLOGIE UND THEOLOGISCHER NACHRICHTEN, VON DR. F. H. C. SCHWARZ, VON APRIL 1824, LEEST MEN HET VOLGEND KERKLIED, OP BLADZ. 159.

In Deo Solo, non in me
Fortuna sit ponenda.
Non illi, qui creavit me
Mens grata sit vovenda?
Omnipotens
Custodiens,
Dum vivam, bene teget
A malis me ac reget.

2.

Quid nobis prosit, quid obsit,
Id spectat, ante mundum
Qui fatum nostrum statuit
Et malum et jucundum.
Mi anime!
Quid augere?
Hac fide tu niteris
Et sic tranquillus eris.

3.

Pernoscit Deus animum,
Petenti præbiturus,
Ni largis donis Dominum
Tum essem offensurus.
Qui prospicit
Et erigit,
Ejus voluntas fiat,
Non, quod cor meum hiat.

En

4.

Est sæpe ferre gravius,
Quod prosperum vocamus,
Quam quas ærumnas dicimus
Et ægre toleramus,
Mors ultimis
Levat malis
Nec hujus bona mundi
Tenemus moribundi.

5.

Per Deum numquam deficit,
Quod eat te beatum;
Nec æs nec honor efficit
Te vere fortunatum
Qui faciunt
Quæ recta sunt,
His, etsi patiuntur,
Et mala levabuntur.

6.

Quam leviter diffugiunt
Quæ vitæ sunt splendores!
Quam propere peracti sunt
Quos patimur dolores!
Immobilem
Servate spem
Deum vos adjuturum
Nec unquam deserturum.

Waarvan de Hoogduitsche vertaling, mede daar te vinden, dus luidt:

1.

Auf Gott, und nicht auf meinen Rath
Will ich mein Glük stets bauen,
Und dem, der mich erschaffen hat,
Mit ganzer seele trauen,

Er,

Er, der die welt
Allmächtig hält,
Wird mich in meinen Tagen
Als Gott und Vater tragen.

2.

Er sah von aller Ewigkeit
Wie viel mir nützen würde
Bestimmte meine Lebenszeit
Mein Glück und meine Bürde.
Was zagt mein herz?
Kan auch ein schmerz
Bei diesem festen glauben
Mir Muth und Ruhe rauben!

3.

Gott kennet, was mein Herz begehrt,
Und hätte, was ich bitte,
Mir gnädig, eh ich 's bat, gewährt
Wenn's seine Weisheit litte.
Er sorgt für mich
Stets väterlich,
Nicht, was ich mir ersehe,
Sein wille, der geschehe.

4.

Ist nicht ein ungestortes Glück
Weit sehwerer oft zu tragen,
Als selbst das widrige Geschick
Bei dessen last wir klagen?
Die gröszte Noth
Hebt doch der Tod;
Und Ehre, Glück und Habe
Verläszt uns doch im Grabe.

5.

An dem, was ewig glücklich macht
Laszt Gott es keinem fehlen;
Gesundheit, Ehre, Glück und Pracht
Sind nicht das Glück der seelen

Wen

Wer Gottes Rath
Vor augen hat,
Dem wird ihr gut Gewissen
Die Trübsal auch versüszen.

6.

Was ist des Lebens Herrlichkeit?
Wie bald ist sie verschwunden!
Was ist das Leiden dieser Zeit?
Wie bald ist 's überwunden!
Hofft auf den Herrn!
Er hilft uns gern;
Seijd fröhlich, ihr Gerechten,
Der Herr hilft seinen Knechten.

Nederduitsche navolging.

1.

Op God alleen, niet op mij zelf,
Wil ik mijn heilstaat bouwen,
En Hem, die mij het aanzijn schonk
Geheel mijn hart vertrouwen;
Almagtig God
Heer van mijn lot,
Gij zult mij al mijn dagen,
Als God en Vader dragen.

2.

Voor 's wereelds uchtend zag zijn oog,
Wat schade of nut zou baren,
Bestemde beide, 't kwaad en 't goed
Dat mij zou wedervaren;
Wat zegt mijn hart?
Kan ook een smart,
Bij 't kinderlijk gelooven
Mij moed en rust ontroven!

God

3.

God kent, al wat mijn hart begeert,
En schenkt dit op mijn bede,
Zijn wijsheid spaarde mij geen gunst
Of woog mijn krachten mede.
Elk Vaderblijk,
Was liefderijk;
Dat vrij zijn mond gebiede!
Niet mijn — zijn wil geschiede!

4.

Valt niet een ongestoord geluk;
Vaak moeilijker te dragen;
Dan 't geen men dikwerf onspoed noemt,
En bij welks last wij klagen;
Den grootsten nood
Ontneemt de dood;
En eer, vermaak, noch schatten
Zal 't stille graf omvatten.

5.

Naar 't geen ons heil bestendig acht,
Laat nooit Gods hand ons wachten;
Gezondheid, eer, geluk en pracht,
Zijn nimmer duurzaam te achten;
Wie God vertrouwt,
En op hem bouwt,
Dien doet een goed geweten
Den onspoed straks vergeten.

6.

Wat is der wereldsche heerlijkheid?
Haar glans zal ras verdooven!
Wat is ook 't lijden dezes tijds?
Dra zijn wij dit te boven!
Volbrengt uw loop
Met vaste hoop!
Zijt vrolijk, gij opregten!
God helpt en loont zijn knechten.

R. P. v. D. K.

DE

DE VOORTREFFELIJKHEID DER CHRISTELIJKE ZEDELEER.

Wanneer het Christendom zich slechts onderscheidde door dit eene kenmerk, de voortreffelijkheid zijner zedeleer, boven alle menschelijke wetenschappen,, zoo zou dit reeds genoeg zijn, om hetzelve de hulde en eerbied van allen waardig te maken.

Men kan toch met regt vragen, hoe het mogelijk geweest is, dat *de pleegzoon van eenen timmerman*, beter dan alle zede-leeraars, het geheim van het menschelijk hart heeft kunnen kennen, hoe het mogelijk geweest is, dat visschers en tollenaren, menschen zonder eenige geleerde opvoeding, de kennis der zeden tot eene hoogte hebben kunnen doen stijgen, die tot dien tijd onbekend was. — Ja er is nog meer, met regt vraagt men, hoe het mogelijk is, dat toen zoo vele beroemde Wijsgeren, de deugd zonder eenige vrucht voor het menschdom predikten, en zij naauwlijks eenige sporen van hunnen naam en hunne werken hebben nagelaten, — wat zeg ik? toen een wijze op den troon, wiens schriften ons nog met eerbied en verwondering vervullen, toen zelfs een MARCUS AURELIUS het met al zijne magt niet durfde wagen den godsdienst, den eerdienst en de zeden van zijn uitgestrekt gebied, te zuiveren, dat toen evenwel de nederige Predikers van het Evangelie, dit zelve rijk met hunne leerlingen vervulden, en daarin de grootste verandering te weeg bragten, die ooit de gedaante der wereld veranderd heeft. Men moet zich met verwondering en eerbied nederbuigen voor dat boek, in het welk zij ons, op weinige bladzijden, al dat geen leeren, wat de menschen noodig hebben te weten om gelukkig te zijn; dat boek, waar-

waarin men zich getroffen worde door iets buitengewoons, iets goddelijks, en als verpligt wordt uit te roepen: *gewisselijk is de Heer aan deze plaats!* (*Gen.* XXVIII: 16.); dat boek, dat, eenig onder alle boeken, verspreid is in alle deelen der wereld, overgezet in alle talen, in de meeste huisgezinnen der Christenen geplaatst is, onophoudelijk gelezen en herlezen wordt, zelfs door de kundigsten, geëerd in alle klassen der maatschappij, — dat aan grooten en kleinen, aan vorsten en onderdanen, aan kundigen en onkundigen, aan jeugd, meerderjarigen en ouderdom, zelfs aan kinderen, eene onuitputbare bron oplevert, van overdenkingen, die aangenaam en heilrijk zijn, van edele gedachten, belangrijke herinneringen, troost en deugd; dat elken dag over het menschdom weldaden uitstort, welker waarde noch door den tijd, noch door andere boeken verminderd wordt; dat zegenpraalt over de aanvallen en onregtvaardige aantijgingen van hen, die het lasteren, zonder het te kennen; dat meer dan XVIII Eeuwen heerschte, over een aanzienlijk gedeelte van het menschdom; dat (o blijde hoop) eens, van hetzelve, ééne kudde onder éénen Herder maken zal, en welks verhevene bestemming reeds de Godspraak van onzen Goddelijken Meester bevestigt: *Hemel en aarde zullen voorbijgaan, maar mijne woorden zullen geenszins voorbijgaan.* (*Matth.* XXIV: 35.)

BIJGELOOF.

In het aardig dorpje *Mödling*, stond bij de oude, aan den H. OTHMAR gewijde, kerk een, door den tijd zeer beschadigd, kruis, hetwelk dreigde om te vallen. In het naburig *Enzersdorp* woonde gewoonlijk, gedurende den zomer, de, nu reeds in gewijde aarde rustende, Pater WERNER, door wiens

tusschenkomst en die der Redemptoristen, zoo als men niet zonder grond gelooft, dit kruis in de lente van 1821 hersteld, en met het volgende opschrift voorzien werd: *Wie bij dit kruis vijf onze Vaders en vijf ave Maria's bidt, krijgt voor 10,000 jaren* (zegge tien duizend jaren) *volkomen aflaat.*

Eenige verlichte mannen klaagden bij de Overheid dezer plaats, over dit opschrift, dat door duizenden gelezen werd; en hun edele ijver had eindelijk dit gevolg, dat dit kruis in het volgende jaar tot opschrift kreeg: *Vader! vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen.*

Hoe waar het is, dat zich de roomsche kerk slechts daardoor kan staande houden, dat zij de waarde der heilige schrift tracht te verlagen, heeft onlangs de Pastoor J. B. KASTNER opnieuw bewezen. In zijn boek: de overwinning van het christelijk geloof, (Salzburg 1823.) zegt hij, bladz. 290: „Ter grondvesting van het Christendom en der kerk, heeft de heilige schrift niets, of slechts zeer weinig kunnen bijdragen, dewijl in het eerste begin deze oorkonde nog niet voorhanden was; maar eerst later, en wel stuksgewijze allengs en bij gelegenheid, zonder een vast plan van derzelver schrijvers, en zonder bepaalden last van JEZUS, tot stand kwam. En dat de heilige schrift niet bestemd was, om de eigenlijke en wel eenige bron des geloofs te zijn; — en dat in dezelve de hoofdleer der christelijke openbaring — op eene voor ieder verstaanbare en nog minder op eene zamenhangende wijze, niet vervat is — dit blijkt, behalve uit haren oorsprong — ook uit de uitdrukkelijke verklaring harer merkwaardigste opstellers, ja ook reeds zelfs uit haren fragmentarischen inhoud, en het onstelselmatig voorstel in dezelve allerduidelijkst."

Wat dunkt u, lezers, strookt dit overeen met de verklaring van JEZUS en zijne Apostelen?

DE GEVANGENE.

eene ware gebeurtenis, door Mevrouw DE GENLIS.

(Vervolg en Slot van Bladz. 627.)

Mijn bloed stolde in mijne aderen, toen ik een vreesselijken brief las. — *Mijne Vriendin was schuldig!* — Mijn Vader werd nog in denzelfden nacht door eene beroerte aangetast, die een einde aan zijn leven maakte. Na eenige dagen werd mijn doodvonnis geveld. In den toestand, waarin ik mij bevind, is dit geene straf, maar verkondiging mijner vrijheid. — *O! Mariamne onschuldig!* —

(DE GEVANGENE zweeg, bedekte zijn aangezigt met beide handen, en bleef in deze houding onbeweegelijk staan.)

TIMOTEUS. *Uwer vrijheid!* zegt gij? zeker hangt het slechts van u af, om dezen vreesselijken dag, wezenlijk tot een dag der vrijheid voor u te maken.

DE GEVANGENE. Ik begrijp wat gij zeggen wilt; maar ik ben geen Godslasteraar; slechts de driften hebben mij zoo beheerscht, dat ik geen tijd had mij met Godsdienstige zaken bezig te houden.

TIMOTEUS. Dus niet met de allerbelangrijkste zaken, ja, de eenige, die in de daad hoogstbelangrijk zijn?

DE GEVANGENE. Ik ben niet slechts tot alles bereid, maar ik heb mij zelven ook vrijwillig in de handen der geregtigheid overgeleverd. Zonder dwang wil ik het Schavot beklimmen, heb ik daardoor niet eenig regt op het Goddelijk medelijden?

TIMOTEUS. *Regt? —* dit hebben wij nooit, zelfs niet als wij geene misdaden begaan hebben.

DE GEVANGENE. Uw zachtmoedig gedrag, uwe beschaafde zeden, uwe Christelijke oogmerken, [illegible] jeugd, hebben mijn vertrouwen gewonnen, en uwe kleeding vermindert die niet. Maar ik kan niet [illegible], eenen Geestelijken bij mij te zien, welks onaangenamen ernst en nuttelooze vermaningen [illegible] geest [illegible] geheel zouden nederdrukken.

TIMOTEUS. Voor welke Vermaningen kunt gij vreezen? Uw leven loopt ten einde. Een Geestelijke kan u troosten.

DE GEVANGENE. Ik wilde liever deze [illegible] [illegible] uit uwen mond hooren.

TIMOTEUS. Ik kan u slechts raad geven; een Priester zou u werkzamere hulp brengen, en u de [illegible] uwer misdaden verkondigen.

DE GEVANGENE. Ik ben bereid, die door mijn bloed te verzoenen. Voor het overige heb ik niet gepoogd u alles te schilderen, wat ik reeds geleden heb. ô! Wie is in staat die vreesselijke [illegible] te beschrijven, die de brief van mijnen Vader, op mij had. Van dien oogenblik af, [illegible] slechts bij mij één denkbeeld. Ik herhaalde namelijk met eene onoverwinnelijke huivering: *Zij was onschuldig!* Bij dit akelig denkbeeld, kwam nog de dood van mijnen Vader, wiens einde door mijne schandelijke daad, zeker verhaast was! De zinnen, die ons gegeven zijn, om ons te verkwikken of te verstrooijen, dienen bij mij slechts, om mijne kwelling te [illegible]pen, en goochelen mij, als ik alleen ben, steeds de vreesselijkste schrikbeelden voor oogen. De dag schijnt slechts in mijne gevangenis door te dringen, om de stervende MARIANNE, voor mijne oogen te brengen, om mij haar liefelijk aangezigt te toonen, met de uitdrukkingen van schrik,

angst

ıst en zielsſmart. — Ik hoor niets dan hare ſte zuchten. — En MARIANNE *was onſchul-* *!* — Ach! zelfs als zij ſchuldig geweest was, zou ik evenwel nog de lafhartigſte, ellendigſte ordenaar zijn, ik had dan evenwel nog maar een ak wezen geofferd, dat zich niet verdedigen ı, deze misdadige hand zou dan toch nog het bloed eener Vrouw bezoedeld zijn. — ar, — MARIANNE *was onſchuldig!* — In den enblik, in welke ik deze ſchandelijke daad verte, zwoer ik de heilige pligten van eenen ıtgenoot, van eenen Beſchermer mijner Vrouw en verloochende de deugd. — Ik verbitterde de laatſte levensſtonden mijnes Vader, die mij vende nog moest vloeken! — Ik ben een lermoorder, en de laagſte aller Banditen. — verwacht niets meer van den hemel! — MANNE *was onſchuldig!* —

ıMOTEUS. Gij zijt dus geen Christen?

ɔE GEVANGENE. Ik ben een Christen, en nooit ı iets in de wereld mij hebben kunnen bewe-ı, mijn Christendom af te zweren.

TIMOTEUS. Welaan, vervul dan ook de heilige gten, die deze hemelſche Godsdienst u voorrijft. De eeuwigheid opent zich voor u, wat agt gij, als gij u aan de voorſchriften van den dsdienst onderwerpt? Maar bedenk wat gij in endeel waagt, als gij u tegen den wil des erhoogſten verzet. Eer gij de aarde verlaat, nt gij nog de onuitſprekelijk zalige, verhevene, ostrijke hoop ſmaken, dat God u uwe zonden CHRISTUS wil vergeven wil; dat zal u in uwen ſtand den eenigen waren moed ſchenken, dien n zoo zeer behoeft, als men eenen ſchandeen en zekeren dood te gemoet gaat, — en l in de beste jaren des levens, gezond en in t ongeſtoord gebruik zijner zielsvermogens. denk verder, dat de nacht nadert, en dat gij

 mor-

morgen, eer het tegenwoordig uur weder daar is, sterven moet. Indien gij in uwe verharding volhardt, hoe vreesselijk zal dan de weg, uit de Gevangenis, naar het Schavot zijn. Gij zoudt eene prooi der grootste onzekerheid worden, en gewis alle pijnen van de wroegingen des gewetens voelen, zonder dat gij, van eenigen kant, den minsten troost of hoop, zoudt genieten.

DE GEVANGENE. (*Toornig.*) Gij zijt het, die mijne ziel verontrust hebt. Ik was wel nedergebogen en neêrslagtig, maar vóór dit gesprek echter gerust. — Verlaat mij! ga henen! weg! weg! Ik zeg het u! —

TIMOTEUS. Neen, ik zal u niet verlaten. In den toestand, in welken gij verkeert, mag ik u zelfs niet eens verlaten. Ik wil den ganschen nacht bij u blijven.

DE GEVANGENE. (Terwijl hij met *verdubbelden* toorn opspringt en eenen stoel grijpt.) Gij moest mij eens kennen! breng mij niet tot het uiterste! eene misdaad meer kost mij niets.

TIMOTEUS. Gij boezemt mij een te teeder belang in, dan dat ik u zou vreezen.

DE GEVANGENE. (Terwijl hij den stoel laat vallen.) Ik moet u doen sidderen.

TIMOTEUS. Dat zal u niet gelukken, uw hart is in de daad zoo gevoelloos niet.

DE GEVANGENE. Slechts hardnekkigheid doet u nog hier blijven.

TIMOTEUS. Leer de kracht en uitgestrektheid der Christelijke liefde kennen. Deze stelt mij in staat, alle gevaren te trotseren om u te redden. Het is niet meer een sterfelijk ligchaam, tot het welk ik mij wende, dit vergankelijk huis zal dra verbroken worden. Neen, mijne ziel spreekt tot eenen onsterfelijken geest, die dra voor God zal moeten verschijnen, ô Mijn broeder, stoot mij niet van u af, hoor mij!

DE

DE GEVANGENE. (Bewogen.) Wat wilt gij dan?
TIMOTEUS. Ik wil u een geluk bereiden, dat vergankelijk is.
DE GEVANGENE. Wat moet ik dan doen?
TIMOTEUS. Eenen Geestelijke ontvangen, die uw vertrouwen geheel bezit, en die slechts bij u komen zal om u te troosten.
DE GEVANGENE. Zult gij mij dan verlaten?
TIMOTEUS. Neen, ik zal bij u blijven tot uwen laatsten oogenblik.
DE GEVANGENE. Welaan! laat dan dien Geestelijke roepen.
TIMOTEUS. (Hem verrukt omhelzende.) Mijn vriend! hoe gelukkig maakt gij mij!
Hier eindigde het gesprek. TIMOTEUS schreef terstond met potlood een briefje, bragt het bij den Cipier, en verzocht hem, dit spoedig aan een Geestelijke te zenden, die zijn vriend was. Toen dit bezorgd was, kwam hij weder bij den Gevangenen, en vond hem in diep gepeins zitten. Hij plaatste zich naast hem, zonder hem te storen, en na verloop van een half uur, haalde hij een gebedenboek uit zijnen zak, en verzocht hem eenige gebeden te mogen voorlezen. In plaats van te antwoorden, viel de Gevangene op de knieën, en TIMOTEUS knielde naast hem. De Gevangene vouwde de handen, zijne tranen vloeiden, en TIMOTEUS las met eene zachte door aandoening getemperde stem, een uur lang de troostende en geruststellende gebeden. Na verloop van dezen tijd, stonden beiden op, en gingen zitten. Thans toonde de Gevangene zijne ongerustheid, om dat de Geestelijke, dien hij verwachtte, nog niet verscheen. TIMOTEUS verzekerde hem echter, dat hij gewis komen zou, al zou het ten kosten zijner nachtrust geschieden, want — zegde hij er bij — de Geestelijken zijn steeds be-

bereid, aan den godsdienst hunnen tijd en genoegens op te offeren.

DE GEVANGENE. En evenwel, hoe zeer lastert men hen nog steeds.

DE GEESTELIJKE. Zij dragen dit met onderwerping, in navolging van hunnen grooten meester, dewijl God de getuige van dit onregt is. En hoe verheven is hunne bestemming op aarde! Zij spreken slechts openlijk om heilzame leeringen te verspreiden, en waarheden, die tot heil der menschen zoo noodig zijn. Zij besteden hunnen tijd om zieken en stervenden op te beuren en te sterken, en om lijdenden den eenigen troost te schenken, die in groote smarten of in ouderdom werkzaam zijn kan. Zij verkeeren met de kinderen om hen te onderwijzen, en met de rijpere jeugd om die te verlichten, en op den weg der deugd te leiden of terug te brengen; zij ontvangen vertrouwelijke ontboezemingen der harten, slechts om diep gebogene, troostelooze gemoederen den inwendigen vrede, lust tot leven en den verloren moed weder te geven. Hunne daden zijn dus allernuttigst, en hun werk eene weldaad voor het menschdom.

DE GEVANGENE. Hoe onbegrijpelijk is het dus, dat goddeloosheid en laster hen nog met zulk eene woede vervolgen.

Hier werd het gesprek tot beider tevredenheid afgebroken, door de komst van den Geestelijke, die met een vriendelijk gelaat binnen trad. De deelnemende man sprak nu tot hem van den eenigen weg tot behoud voor arme zondaren, en zijne rede was vol gezond verstand, godsvrucht en zalving, zoo dat de Gevangene vol berouw over zijne misdaden, in tranen als smolt. Na dat hij nu zijne zonden had beleden, en door de hoop op vergeving bemoedigd was, wierp

zich in de armen van TIMOTEUS, die hem aan
n hart drukte.

Het overige van den nacht werd met bidden en
dsdienstige gesprekken doorgebragt. De Gevan-
ne was een geheel ander mensch geworden.
e rust, die zich nu over zijn gelaat verspreidde,
rraste te meer, hoe vreemder zij voorheen in
ne gelaatstrekken was. Zijn tot hiertoe door
stuimige driften bestormd hart, opende zich voor
tere, edelmoedigere, godsdienstige gevoelens.
j betuigde den Geestelijke en TIMOTEUS, dien
j zijn beschermgeest noemde, zijnen vurigsten
nk. Eindelijk hoorde hij het uur slaan, dat tot
jne ter doodbrenging bestemd was. Hij knielde
n, nog eens en riep uit: Ik dank u God van
le ontferming, dat gij mij weder in genade hebt
ngenomen, en mij mijne zonden hebt vergeven.
dank u dat gij mij van een afschuwelijk leven ver-
ost, om mij in uwen schoot te ontvangen, eer
door herhaalde dwalingen u op nieuw beleedigen
an. Het schavot is voor mij eene schuilplaats,
ene haven, die mij tegen onweder beveiligt, en
aarheen ik met vreugde zeile.

Toen hij dit gezegd had, kwam men om hem
te halen. Hij omhelsde TIMOTEUS met de leven-
igste aandoeningen, hunne tranen vermengden
ich, en de Gevangene scheurde zich uit zijne
rmen, om zich in die van den Geestelijke te
werpen, die beloofd had, hem eerst aan den voet
van het schavot te zullen verlaten. Toen hij van
TIMOTEUS scheidde, riep hij uit: o mijn vriend,
id voor mij!

En als een berouwhebbend, verbeterd zondaar,
ging hij ter dood.

IETS OVER KALKUTTA, EN DE INWONERS VAN BENGALEN.

(*Uit de herinneringen van eenen jongen Zeeman, op eene reis naar de Kusten van* Koromandel *en* Bengalen *in* 1816 *en* 1817.)

Kalkutta, de Hoofdstad van *Bengalen*, is zeer groot, en bevat zeven tot achthonderd duizend Inwoners. Dat gedeelte der Stad, dat *Savigni* genoemd wordt, en waar de Gouverneur, en niet dan *Europeanen* wonen, is zeer fraai. De overige deelen der Stad, bestaan echter uit slecht gebouwde huizen, onder welke men hier en daar eenige fraaije gebouwen vindt. De straten zijn over het algemeen smal, en met *spitse* keisteenen geplaveid. Men wordt hier, zoo door de hitte der zon en het stof vermoeid, dat alle *Europeanen*, die slechts eenigermate bemiddeld zijn, nooit te voet gaan, zij rijden of laten zich in Palankins dragen. Men koestert eene ongunstige meening van eenen Blanken, die te voet gaat. Zelfs de Matrozen, die dit laatste moeten doen, huren gewoonlijk een Indiaan, die een groot zonnenscherm boven hun hoofd houdt, om hem tegen het stof en den gloed der zon te beschermen. Deze dragers, vindt men op verschillende hoeken der Stad.

Deze Hoofdstad van *Indië*, is eene der rijkste Handelplaatsen der Wereld. Er gaat bijna geen dag voorbij, op welke niet eene menigte Koopvaardijschepen aankomen of vertrekken, en wel van alle Natiën, met welke *Kalkutta* zulk eenen voordeeligen Handel drijft, dat de schatten van vier Werelddeelen, hier onophoudelijk uitgestort worden.

Men

Men kan geen denkbeeld maken, van de ontzaggelijke sommen, die de Engelsche Regering daaruit getrokken heeft, en nog trekt.

Maar de hulpbronnen dezer groote Provincie, zijn zoo uitgestrekt, haar Handel zoo belangrijk, dat deze gedurige uitvoer van geld, geen den minsten nadeeligen invloed heeft, op hare welvaart.

De oorspronkelijke bewoners van *Bengalen*, zijn bijna zwart, hunne uiterlijke houding geeft iets te kennen, en hun hoofd is vooral zeer karakteristiek; maar hunne zedelijkheid beantwoordte hieraan in geenen deele; want hunne valschartigheid en onderdanigheid tegen de Blanken, die zich tot de diepste slavernij vernedert, zijn onbeschrijfelijk. Deze lieden kennen hun belang zeer goed, en men moet wel voorzigtig zijn, wil men niet bedrogen worden, als men iets van hen koopt. Want hoe veel vrees hun het gezigt van eenen Europeaan, ook mag inboezemen, zoo aarzelen zij echter niet, om hem, indien dit slechts mogelijk is, in handel en wandel te bedriegen. Zij zijn zeer baatzuchtig, en worden, naast de Chinezen, voor de slimste Handelaren gehouden. Dewijl zij hunne Godsdienstige grondbeginselen naauwkeurig volgen, en aan de zielsverhuizing gelooven, zoo leven zij slechts van voedsel uit het plantenrijk.

Intusschen begint men thans, inzonderheid bij de Indianen, die aan de Engelsche Compagnie onderworpen zijn, eene allengs toenemende laauwheid, in het waarnemen hunner Godsdienstige gewoonten te bespeuren; want verscheidene hunner eten tegenwoordig onbeschroomd visch en geitenvleesch. — Zelfs sommige der Braminen, die zich voorheen aan den dienst van het altaar wijdeden, en met de overige volksklassen in geene de minste aanraking stonden,

de-

dewijl zij die diep verachteden, schamen zich niet meer, zich met de *Banians*, of Kooplieden te verbinden, en met hen Handel te drijven.

Een groot aantal Indianen, van verschillende Kasten, die men *Cercars* noemt, bedienen de Europeanen als Huisbedienden, en toonen de vreemdelingen bij hunne komst getuigschriften, die zij steeds gereed houden. Zoo dra men hen aangenomen heeft, zorgen zij voor spijs en drank voor hunnen nieuwen Heer, en geven wekelijks of maandelijks, naar dat men overeengekomen is, hunne rekening. De vreemdelingen moeten zich van deze personen bedienen, willen zij door de Kooplieden niet bedrogen worden, want deze *Cercars*, trekken steeds de partij van hen, die zij dienen, zij zijn ook Makelaars. Men vindt in *Kalkutta*, zeer rijke *Cercars*.

De Bengalezen, zijn belijders van onderscheidene Godsdiensten, sommigen volgen de voorschriften van BRAMA, anderen gehoorzamen de wetten van MUHAMED, nog anderen zijn Aanhangers van het *Sabaïsme*, dat is, zij aanbidden het vuur, de zon en de starren. De maan is bij hen de eerste God, en zij werpen zich alle avonden voor haar neder, zoo dra zij haar zien.

De Engelschen storen deze belijders van onderscheidene Religien niet in het minste, in het waarnemen van hunnen Godsdienst, maar beschermen hen integendeel allen, en wel zoo, dat men in *Kalkutta*, op eenen kleinen afstand, eene Roomsche, Grieksche en Protestantsche Kerk, eene Joodsche Sijnagoge, eene Moskée van MUHAMED, en de Pagode van BRAMA vindt.

Door deze politiek, maken zich de Engelschen bij allen, die zij thans beheerschen, bemind. Daardoor dat zij alom deze prijzenswaardige verdraagzaamheid toonen, hebben zij zich tot dit toppunt van magt verheven; zij onderscheiden

zich

ſi op deze wijze zeer van ſommige volken, die r voorrang aan ſloute roovers, boven ver- ıdige Kooplieden gaven, hunne Volkplantin- ı op de aschhoopen van *Auto da-Fees* vestig- ı, de Inboorlingen vermoordden, om hen te keeren, in den naam van den God des Vredes, omen bloeds vergoten, en alle bronnen van ar geluk dempten.

Ik zal mij thans bepalen, om hier ſlechts nog r van de zeden en gewoonten der Indianen melden, die aanbidders van BRAMA zijn. Deze ken het grootſte deel der bevolking uit, en ıne Godsdienst was de eenige, dien de In- ıen, gedurende vele Eeuwen, kenden. Hun- plegtigheden, zoo als het huwelijk, enz. wor- n aan den oever van den *Ganges* gevierd, ens water een ieder reinigt, die zich in het- lve baadt. De Indianen, zijn hiervan zoo zeer ertuigd, dat men hen niet bewegen kan, ie- ınd te helpen, die in deze rivier valt, in wel- r water zij zich dagelijks, driemalen, regelmatig eten waſchen. Rijke lieden, die dit niet gaar- openlijk willen doen, laten door hunne Die- ren, water uit den *Ganges* halen, en in hunne rtrekken over hun ligchaam gieten. — Als de ngalezen der lagere klasſen, aan de herſtelling nner zieken wanhopen, dan brengen zij den rvenden aan den oever van den *Ganges*, en atſen hem zoo, dat zijne voeten door dit heilig ater beſpoeld worden, hierop laten zij hem zoo rg van dit water drinken, tot hij ſterft, en ven dan zijn lijk over aan den ſtroom, die het edevoert.

De veelwijverij, is in *Bengalen* in zwang, en t is den Indianen geoorloofd, zoo vele Vrou- en te nemen, als zij onderhouden kunnen.

De levenswijze dezer Vrouwen, moet zeer rvelend zijn; zij nemen geen deel aan gezel-

ſchap-

schappen, en worden zoo opgesloten gehouden, dat zij van haar dertiende jaar, geen ander manspersoon zien, dan hunne Echtgenooten, van welke zij meer de Slavinnen, dan de Reisgenooten door het leven zijn.

Merkwaardig vond ik nog bij de Indianen, zoo als bijna bij alle Aziatische volken, dat de eigen Zoon den naam van zijnen Vader niet draagt.

In *Bengalen*, zoo wel als op het Schier-Eiland, genieten de Os en de Koe eene groote vereering, uit hoofde der menschwording van VISCHNU, een der drie Indische Hoofdgoden. Deze eerbied heeft de zonderlingste plegtigheden ten gevolge, en ik wil de voornaamste melden, die ik bij de Bengalezen zag.

Toen ik eens met eenen Zwarten, die bevel had om mij alles te verklaren, wat mijne opletenheid gaande maakte, door de straten van *Kalkutta* wandelde, zag ik eenen fraaijen Os, in den winkel van eenen Handelaar in groenten, treden, en alles beruiken. Ik had verwacht, dat de Winkelier hem weg zou jagen, maar wel verre van dien, hij liefkoosde hem op allerlei wijze, en zocht hem op het teederst van zich te verwijderen. Ik vraagde mijnen gids, naar de reden van dit gedrag, en vernam door hem: dat als de Bengalees een kind krijgt, deze *Babou* (zoo noemen zij de rijke lieden) den Beschermgod (VISCHNU) den schoonsten Os zijner kudde wijdt, bij deze gelegenheid een schitterend Feest geeft, en hierop het beest op eene kenbare wijze teekent, en het dan aan de Voorzienigheid overlaat. Van nu af, staat het onder de bescherming der Goden, die alle Geloovigen bevelen het te eerbiedigen, en te voeren. Men wacht zich ook zorgvuldig, om deze gepriviligeerde Ossen hard te behandelen, hoe vele schade zij ook doen mogen.

ONT-

ONTDEKKING VAN EEN NIEUW EILAND IN DEN STILLEN OCEAAN.

De *Asiatic Mirror*, een Maandschrift te *Kalkut-* uitgegeven, berigt, in het stuk van October 1823, e ontdekking van een nieuw Eiland in den stil- n Oceaan, door een Engelsch Schip.

Op den 20sten Julij 1823, ten elf en een half re des nachts, riep de Matroos in den mast van et Schip *Carmelita*, onder bevel van Kapitein UNTER, plotseling: *land voor uit!* — Het weder as zeer helder, en de wind noordoost ten noor- en. De Kapitein dacht eerst, dat de wacht zich ergiste, dewijl volstrekt op geene kaart een ei- nd op eenen aanmerkelijken afstand in deze streek vinden was. Intusschen zag men het land steeds idelijker, de zeilen werden dus grootendeels streken, en het Schip gewend, om tot het aan- eken van den dag te kunnen laveren. Nauwe- ks begon het te dagen, of men zag de Kust voorschijn komen, en bespeurde eindelijk, t het een Eiland was. Men ontdekte tevens een oot aantal Piroquen, die met grooten haast naar t land roeiden. HUNTER maakte jagt op deze sneed er een af. Hij slaagde slechts met veel oeite, om een der inboorlingen te bewegen boord te komen. Hij schonk hem eene klei- bijl en een stuk wit doek. Hij vertoonde de- voorwerpen, die hem groot vermaak deden, zijne landslieden, en noodigde hen door tee- nen om bij hem te komen. Dra was nu het sche dek met wilden bedekt. Onder deze, was n der Opperhoofden van het eiland. Men gaf n te kennen, dat men versche levensmiddelen nschte te hebben, en hij zond terstond eenige uiten naar den wal, terwijl hij met het grootste

ge-

gedeelte der Eilanderen aan boord bleef. Gedurende dien tijd naderde het Schip hoe langer hoe meer het land, dat wel bebouwd en sterk bevolkt scheen te zijn. De Kapitein zond eindelijk eene gewapende sloep, onder bevel van zijnen Luitenant, naar den wal, in welke het Opperhoofd als Loots diende; terwijl de overigen op het Schip *bleven*. Ten een ure des middags kwamen de Piroquen, met varkens en vruchten geladen, bij het Schip. De handel werd op het vriendschappelijkst *gesloten*, en de Inboorlingen waren, met eenige lappen wit laken, spijkers, en andere dergelijke kleinigheden, zeer te vreden. — De kleur dezer wilden was bijna dezelfde, als die der Maleiërs, maar hunne gelaatstrekken kwamen meer met die der Europeanen overeen. Hunne Piroquen waren aardig gebouwd, en met schelpen voorzien, zij geleken in vorm naar die van *Ceilon*.

Ten vier ure kwam de Sloep met provisie beladen terug. De Officier was bij eene landtong geland, die met eene groote menigte Inboorlingen bedekt was. Het Opperhoofd, dat als loots gediend had, had hem aan den Koning van het Eiland voorgesteld, die zich met een groot gevolg kort bij het strand had nedergezet. De Luitenant kwam ongewapend bij hem, om de wilden meer vertrouwen inteboezemen, die alle met spiezen van dertig tot veertig voeten lang en met knotzen gewapend waren. Na dat hij voor den Koning gebogen had, bood hij hem een hembd aan, en trok het hem aan, om hem het gebruik van hetzelve te toonen. Hij gaf vervolgens den broeder van den Monarch een ander hembd. Deze geschenken verblijdden hen zeer, en zij gaven de Europeanen varkens, vruchten en alles, wat zij slechts wenschen konden. Het tweede geschenk van den Luitenant was een klein spiegeltje, dat bij de wilden eerst de grootste verbazing, en vervolgens de uitbundig-

gſte vreugde verwekte. Het ging van hand tot ınd, ieder wilde het zien, en de Koning moest jn ongenoegen toonen om het te behouden.

Aan alle Inboorlingen, zoo mannen als vrouen, ontbrak het eerſte lid aan den kleinen vinger er linker hand, dat afgeſneden ſcheen te zijn. enige vrouwen waren rood getatoweerd. Zij aren meerendeels fraai. De Koningin ſcheen ntrent twintig jaren oud te zijn. Zij was groot, elgemaakt en ſchoon. Zij was onder alle vrouen de eenige, welker boezem een weinig bekt was. De overige waren bijna geheel naakt, ı ſlechts om hare heupen hadden zij eene ſoort n ſchortje. De mannen droegen eenen gordel, e uit gevlochtene bladeren en bast van boomen ſtond. — Zij ſchenen nooit Europeanen gezien hebben, ten minſte maakte de losbarſting der aphanen op hen eenen onbeſchrijſlijken indruk. er de Engelſche Officier van den Koning afſcheid im, gaf hij hem nog een ram en eene ooi, terijl hij hem door teekenen te kennen gaf, dat j die niet moest ſlagten, maar voeden en laten oorttelen. Hij toonde hem tevens, op welk eene ijze men deze beesten voeden moest. Het volk ın de *Carmelita* nam hierop van het Eiland, in ıam van hunnen Koning, plegtig bezit, terwijl j een mast met de engelſche vlag op de kust anteden. Het Eiland ontving den naam van den apitein HUNTER, die het ontdekt had. Het ligt 5° 3′ zuidelijke breedte, en 176° 11′ oostelijke ngte van *Greenwich*.

HEKSEN MOORD, IN DE NEGENTIENDE EEUW.

De Heer ODIER, van *Suze* bij *Brest*, beſchuldigd, ıt hij vrijwillig en met opzet, een Heks had omebragt, werd den 11den Augustus 1824, te *Pa-*

lence, gevonnisd. De regtspleging, leverde een treurig bewijs op van de onkunde, in welke het Landvolk en de Gemeente op het land zich bevinden. Bijna alle getuigen schilderden het offer van ODIER, als eene vrouw die Hekserijen pleegde, en welker familie die steeds gepleegd had. Een zekere BRUIJERES, verklaarde onder anderen, dat zoo wel hem als zijne vrouw en kinderen, door dit wijf, door Tooverij, zulk een onheil berokkend was, dat hun allen ondragelijke smart in de beenen en dijën veroorzaakt had. Verscheidene Artsen, die hij geraadpleegd had, beproefden te vergeefs hen te genezen, en de genezing had eerst plaats, toen hij een Waarzegger, ASTIER genoemd, die te *Grams* woonde, om raad vraagde, welke, door middel van eene Waarzeggers-roede, de oorzaak der kwaal ontdekte, en het middel daartegen aantoonde. De Heer VICTOR AUGIER, verdedigde met groote kracht, en inwendige overtuiging, de zuiverheid der oogmerken van den beschuldigden, en na dat de gezworenen hem slechts aan eenen *onwillekeurigen* moord, schuldig hadden verklaard, werd hij tot eene gevangenis van twee jaren veroordeeld. (Men moest, op deze plaats, een groot Gekken-Huis oprigten.)

DE VENUS VAN MEDICIS.

Het is bekend, dat één vinger aan de regterhand der VENUS DE MEDICIS, door een Kunstenaar van later tijd gemaakt is. Het *Giornale Enciclopedico*, levert ons, hier over, het volgend boertig verhaal:

Ten tijde van COSMUS III, kwam de rijke Lord ORSORIJ, te *Florence*; hij werd door de schoonheid der Godin zoo getroffen, en zoo begeerig haar te bezitten, dat hij den Hertog honderd-

dui-

duizend Ponden bood; als hij hem wilde veroorloven, dit beeld mede naar *Engeland* te nemen. Hij beloofde, binnen twee maanden, deze som te betalen, en wilde een Schip, om het zelve overtevoeren, uit *Engeland* laten komen.

De Groot-Hertog lachte bij dit voorstel, zonder eenig antwoord te geven, maar liet echter den naam van den Lord opteekenen, en beschouwde het geheel als een scherts.

Lord ORSORIJ, werd door den Hertog genoodigd, en deze zag met groot welbehagen, aan den vinger van den Lord, een zeer fraaije roode *Carniol*, (eene soort van fijne steen) in welke een *Cupido* gesneden was. De Lord meende den Hertog te behagen, als hij hem den ring aanbood, maar de Hertog weigerde dit geschenk aan te nemen.

Hierop verzocht ORSORIJ, dat de Hertog hem mogt veroorloven met de Godin te trouwen; er werd ook wezenlijk eene Feestelijke Bruiloft aangerigt, en de Lord stak de Godin dezen kostbaren ring aan den vinger. De Hertog liet dit gaarne toe, en men zag langen tijd, dezen ring aan de hand van VENUS.

Een aanzienlijk vreemdeling, die echter niet genoemd wordt, vond dit sieraad zoo ongepast aan den vinger van dit fraaije beeld, dat hij dit heimelijk wegnam, mogelijk om het te behouden. Hij werd echter in zijne onderneming gestoord, en brak door den haast den vinger af.

De Dader werd in het vervolg wel ontdekt, maar helaas de vinger was verloren, schoon de ring terug gegeven werd. Deze ring wordt nog te *Florence*, in het kabinet van edelgesteenten vertoond, waar hij aan een gouden keten gesloten is.

OP HET VROEGTIJDIG AFSTERVEN VAN DEN HOOG EERWAARDIGEN HOOG GELEERDEN HEERE

JAKOBUS AMERSFOORDT,

In leven Doctor en Professor der Godgeleerdheid en Bibliothecarius aan 's Rijks Athenaeum, te Franeker.

Overleden den 23 October 1824.

Hij, die nooit pracht, noch praal vertoonde, –
Te min gekend, deez' aard bewoonde;
Door wiens gedrag elk werd bekoord;
Die wijs en nedrig was als Christen,
En wars van alle Schoolsche twisten, –
Was eens de nijvere AMERSFOORDT.

Nu rust de *Zaalge*, — vrij van zorgen,
En beidt in 't graf den jongsten morgen
Van leven en verrijzenis!
Nu juicht zijn ziel in hooger kringen,
In de oefenschool van Hemellingen,
Waar JEZUS eeuwig Leeraar is!

Treur, Jonglingschap! die hem moest derven,
Wien gij, helaas! te vroeg zaagt sterven,
Wiens stem ge op aarde niet meer hoort!
Treur, Gade en Kroost! neen, staakt u weenen!
Hoopt lijdzaam op volmaakt hereenen,
En denkt aan d'edlen AMERSFOORDT!

Breukelen, den 30 Nov. 1824.

G. J. VAN DER KUIJP, *Pred.*

AKA-

AKADEMIE-NIEUWS.

UTRECHT.

De Heer FRANCISCUS ERNESTUS BERG, van *Amsterdam*, hiertoe behoorlijk voorbereid, aan het Athenæum van zijne Geboortestad, verdedigde op den 3den December l. l., alhier in de Jans-Kerk, met veel juistheid en vaardigheid, zijne *Dissertatio inauguralis, de foederibus patrocinii ex historia et jure publico atque gentium illustratis.* Waarop hij, door den Akademischen Senaat, tot Doctor *Juris Romani et hodierni*, werd bevorderd.

SCHOOL-NIEUWS.

ZUTPHEN.

Hebben wij, in het voorleden jaar, toevallig verzuimd, de laatste Schoolpromotie te vermelden, welke, als naar gewoonte, tot algemeen genoegen afliep, en waarbij de verdienstelijke Jongeling L. DE VULLER, met een prijs tot het Akademisch Onderwijs werd bevorderd, na het houden eener zeer gepaste eigen bewerkte Redevoering; zoo berigten wij bij dezen, de twee, welke er in dit jaar hebben plaats gehad.

Den 2den April 1824, werden, na eene bondige vooraffpraak van den zeer geleerden Heer Rector J. LENTING, *over het aanlokkelijke der beoefening van de fraaije Letteren*, met prijzen tot hooger onderwijs bevorderd, de veel belovende Jongelingen W. HOFFMAN, G. W. BANNIER en H. VAN RIETVELD CREIJGTON, welke, even als hunne

voorgangers, eigene letterkundige proeven voordroegen, die met genoegen werden gehoord. Hierna dankten, voor de uitgereikte beloonigen, de ijverige Leerlingen: G. J. VAN HELBERGEN, C. L. VAN BEIJMATHOL KINGMA, J. D. C. VAN HEECKEREN TOT KELL, M. VAN HEEKEREN TOT DE WIERSE, H. J. ARDESCH VAN HAMEL, C. W. H. VAN HEECKEREN TOT NETTELHORST, P. RUURDS, R. W. TADAMA, J. L. STEENLACK, G. F. C. VAN GEUSAU en G. J. VAN RHEE.

Den 18den September 1824. Deze Promotie werd gehouden in een grooter lokaal, van ouds daartoe bestemd en aan het Schoolgebouw zelf gehecht, doch door deszelfs latere hervorming tot stads Concertzaal, nu meer dan ooit geschikt, ter veraangenaming van dit feest der Jeugd.

Nadat de Heer Rector het spreekgestoelte beklommen, en, in sierlijke taal, het moeijelijke geschetst had, van terzelfder gelegenheid, bijna steeds met hetzelfde gehoor, telkens over een nieuw onderwerp te spreken, om vervolgens van den toenemenden luister dezer Scholen, met genoegen te gewagen, ontruimde hij hetzelve voor den uitmuntenden Leerling, P. J. EVEKINK, die met zijn veel belovenden Mededinger H. HUSGES, zoo even, niet zonder een hunner waardig eerloon, tot het gebruik maken van de lessen der Universiteit bekwaam was verklaard. Beiden spraken eigene bewerkte Redevoeringen uit, eerste: *de pueritiâ Hugonis Grotii*, de tweede: *de eloquentiâ, ejusque cum usu tum abusu.* Zij voldeden bij uitstek aan de verwachting der dit maal groote menigte van Toehoorders. Na hen, ontvingen, met dankzegging, hunne premien, de naarstige Leerlingen: G. J. VAN HELBERGEN, VAN HEECKEREN TOT KELL, ARDESCH VAN HAMEL, VAN HEECKEREN TOT NETTELHORST, A. HOFFMAN, RUURDS, TADAMA, STEENLACK, A. T. SLOET. W.

G.

G. KRAALS, A. C. BERNS, W. C. WANSLEVEN, H. HAZEBROEK en H. J. DE WILDE. Waarna de plegtigheid, met Muzijk begonnen, even zoo besloten werd.

DORDRECHT.

Den 8sten December 1824. Nadat op den 16den en 23sten November l. l., de Leerlingen der Latijnsche Scholen alhier, zeer voldoende blijken van hunne gemaakte vorderingen in de Latijnsche en Grieksche Letterkunde, en in de onderscheidene gedeelten van het bij de Koninklijke wet voorgeschreven Onderwijs, gegeven hadden; heeft heden ochtend, in de Fransche Kerk, hunne plegtige bevordering naar hoogere klassen, en de uitdeeling van Prijzen en Getuigschriften plaats gehad. Deze plegtigheid werd, door den Rector van het Gijmnasium, met een kort, doch gepast vertoog geopend, waarin hij, naar aanleiding van de woorden van CICERO: *Humanitatis studia adolescentiam alunt*, aantoonde, dat de schriften der ouden, als de echte bronnen en grondslagen van ware geleerdheid, voor de Jeugd van het hoogste aanbelang zijn, ter vorming van den geest, ter ontwikkeling van deszelfs denkvermogen, en ter regeling en beschaving van den goeden smaak. — Na vervolgens den Heer Dr. M. VAN DEN BRANDELER, die, in plaats van den Heer Mr. H. GEVERS, naar '*s Hage* vertrokken, tot Curator der Scholen benoemd was, in deze waardigheid geluk gewenscht te hebben; sprak de zeer verdienstelijke Jongeling J. H. VAN DER SANDE, eene door hem zelven gekozene en uitgewerkte Verhandeling, uit: *de C. Julio Caesare, ut imperio et armis magno, ita literis et doctrina cum eruditissimis suae aetatis viris comparando*; bewijzende door voorbeelden, dat C. JULIUS CÆSAR, met regt eenen eersten rang, zoo wel onder de voornaamste Staatsmannen en Veldheeren, als onder de uitmuntendste Ge-

 schie-

schiedschrijvers en Geleerden der Romeinen bekleedt. Daarna werd hij met eenen aanzienlijken prijs vereerd, en tot den hoogsten rang der vierde klasse bevorderd. — Tot de vierde klasse gingen over en ontvingen prijzen: A. F. A. VAN HOGENDORP, W. J. VAN RIJSOORT VAN MEURS en G. D. J. SCHOTEL. In de derde klasse werden prijzen gegeven aan: J. S. LOTSIJ en J. F. VAN DEN BLIJK. Tot de derde klasse werden met prijzen bevorderd: P. J. VAN NIEVERVAART en W. B. DONKER CURTIUS. Op de eerste orde der tweede klasse, werden prijzen geschonken aan: A. C. A. BEELAERTS en C. SOLI. Op de tweede orde van diezelfde klasse, werden met prijzen vereerd: C. A. H. DONKER CURTIUS, P. REPELAER en A. VERWEIJ. Tot de tweede klasse eindelijk werden bevorderd en ontvingen prijzen: T. DE KLERK en M. F. ONNEN, van dewelken de laatstgenoemde, binnen den tijd van nog geene vijf maanden, zulke groote vorderingen gemaakt had. Voor welke ontvangene geschenken, zij allen hunne dankzeggingen aan Heeren Curatoren, met gepaste vrijmoedigheid, uitspraken, loffelijke Getuigschriften werden ook voor de vlijtige beoefening van andere Wetenschappen gegeven, als voor de Geschiedkunde, aan: J. H. VAN DER SANDE, G. D. J. SCHOTEL en J. S. LOTSIJ, voor de Oude Aardrijkskunde, aan: J. H. VAN DER SANDE, A. F. A. VAN HOGENDORP, W. J. VAN RIJSOORT VAN MEURS, G. D. J. SCHOTEL, J. S. LOTSIJ, J. F. VAN DEN BLIJK, P. J. VAN NIEVERVAART en W. B. DONKER CURTIUS, voor de Wiskunde, aan: J. H. VAN DER SANDE en P. J. VAN NIEVERVAART, voor de Nieuwe Aardrijkskunde, aan: A. C. A. BEELAERTS, C. A. H. DONKER CURTIUS, T. DE KLERK, en M. F. ONNEN, en eindelijk voor de Fabelkunde, aan: A. C. A. BEELAERTS, C. SOLI, C. A. H. DONKER CURTIUS, P. REPELAER, A. VERWEIJ, en T. DE KLERK.

Deze plegtige Feestviering, ter bevordering en aan-

aanmoediging van Letteren en Wetenschappen bij uitnemendheid geschikt, door de tegenwoordigheid eener talrijke en aanzienlijke Vergadering vereerd, en door een fraai Orgel-Muzijk telkens veraangenaamd en afgewisseld, werd door den Rector met een toepasselijke aanspraak aan de studerende Jongelingschap, en met dankzegging aan de geëerde Toehoorders, besloten.

AMSTERDAM.

Den 10den December 1824. In het berigt, dat wij in de vorige Maand gegeven hebben, van de Promotie en Prijs-uitdeeling, bij de Latijnsche Scholen dezer Stad, gehouden den 24sten September 1824, is, in de opgave van de genen die met prijzen begiftigd zijn op de eerste klasse, vergeten te berigten, dat JAN CHRIST. KUNEMAN, ook een *Praemium Ass.*, en wel de tweede heeft ontvangen. Daar deze Jongeling in alle opzigten deze eer en belooning zich waardig heeft gemaakt, hielden wij het te meer voor eenen pligt, het verzuim, of de dwaling te erkennen, en te herstellen.

KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

GELDERLAND.

ARNHEM.

HALL. Zie Nov. 1824.

NIJMEGEN.

HEMMEN. De afscheids-tekst van onzen vertrokken Leeraar, in de vorige Boekzaal niet gemeld, is geweest 2 *Thess.* II: 15—17. *Zoo dan*

Broeders staat vast, en houdt de inzettingen die u geleerd zijn enz.

PUFFELIJK EN LEEUWEN, den 14den Nov. Heden nam onze, naar *Appingadam* beroepen, Leeraar, Ds. H. J. HITJER, affcheid van deze Gemeente, met eene Leerrede over 2 *Joan. vs.* 8. Na dat hij in de vorige week, van zijne betrekking op Gemeente en Clasfis ontflagen was, door Ds. T. M. VAN GULPEN, Pred. te *Nijmegen*, daartoe door het Klasfikaal Beftuur van *Nijmegen*, gecommitteerd, en, in tegenwoordigheid van den Confulent dezer Gemeente, Ds. J. T. ENDTZ.

Ter vervullingvan de daardoor ontftane vakature, worden Heeren Kandidaten van de H. Dienst, door den Kerkeraad uitgenoodigd, om hunne predikgaven te laten hooren.

HUISSEN, den 5den Dec. De dag van heden was voor onze Gemeente een dag van dankbare vreugde, daar wij in ons midden de voltooide vernieuwing van ons Kerkgebouw vierden. De plegtigheid werd geopend door een doelmatig Gezang, ter eere van God, bij beurte aangeheven; waarna de voorafspraak des Leeraars onze aandacht bepaalde, bij de weldadige gevolgen der Bedehuizen, en bij het treurige en gelukverwoestende van dezelver gemis, terwijl hij vervolgens naar aanleiding van 2 *Sam.* VI: 12a den overvloedigen zegen, welken God aan eene trouwe waarneming van den openbaren Godsdienst verbonden heeft, betoogde. Dit baande onzen Leeraar den weg, den naam van onzen geëerbiedigden Koning, dankbaar te vermelden, door wiens weldadige befchikking een hier ftaand vervallen Klooster, aan onze Kerk is ten deel gevallen. Zagen wij ons, zelfs nog voor weinige jaren geenszins in ftaat, ons vervallen Kerkgebouw, en het onbewoonbare Pastoriehuis te herftellen, hetwelk ons dus weerhield, eenen eigenen Leeraar te beroepen, en waarvan wij

wij in der daad anderhalf jaar verstoken bleven; het vernieuwen van ons Kerkgebouw; het aankoopen van eene nieuwe Pastorie, en dus het bezit van eenen eigenen Leeraar; zijn de gezegende gevolgen van des Konings edelmoedigheid. De herinnering nu aan vorige dagen, en de gedachte aan de heilzame gevolgen onzer voorregten, bragt niet weinig toe tot de stichting dezer plegtigheid, en wij eindigden dezelve met dankzegging tot den Allerhoogsten; en met bede voor allen, die tot uitbreiding van het rijk der deugd en der waarheid medewerken.

BURGHAREN EN HERNEN, den 5den Dec. Onze beroepen Leeraar, J. G. H. TEN DALL, van *Heeg*, bij *Sneek*, tot ons overgekomen, is heden in den Dienst dezer Gemeente bevestigd, door Ds. B. TE GEMPT, Pred. te *Batenburg*, Consulent dezer Gemeente, met eene Leerrede over *Matth.* XIII: 18. *Gij dan hoort de gelijkenis van den zaaijer.* Waarop de Bevestigde des namiddags onder ons zijn Dienstwerk aanvaardde, met eene Leerrede over 1 *Cor.* IV: 1. *Alzoo houde ons een ieder mensch, als Dienaars Christi, en uitdeelers der verborgenheden Gods.*

HORSSEN vakant. Zie Febr. 1822.

WINSSEN vakant. Zie Nov. 1822.

OOIJ EN PERSINGEN vakant. Zie Dec. 1822.

WIJCHEN, LEUR EN DIEDEN vakant. Zie April 1824.

SLIJK EWIJK EN OOSTERHOLT vakant. Zie Nov. 1824.

RANDWIJK EN LAKEMOND vakant. Zie Nov. 1824.

ZUTPHEN.

LOCHEM staat vakant te worden. Zie November 1824.

TIEL.

BUURMALSEM vakant. Zie Nov. 1824.

ZALT-

ZALT-BOMMEL.

METEREN, den 14den Nov. 1824. Onze Leeraar, Ds. J. C. BUIJN, maakte ons heden bekend, dat zijn Eerw. eene beroeping naar de Gemeente *Brets* in *Noord-Holland* had ontvangen, en den 28sten November, gaf hij ons te kennen, dat zijn Wel Eerw. deze beroeping, onder inwachting der noodige approbatiën, had aangenomen. Zoo dat

METEREN vakant staat te worden.

ZALT BOMMEL, den 15den Dec. Ds. D. DE BONVOUST BEECKMAN, voor de op zijn Eerw. uitgebragte beroeping bedankt hebbende, is alhier, op den 8sten dezer, gemaakt het volgende twaaftal:

DD. DROOGLEVER FORTUIN, Predd. te *Hillegondsberg*. VAN NOORDEN, te *Bruchem* en *Kerkwijk*. BROWN, te *Elkum*. KERSTEN, te *Driebergen*. BRUINS, te *'s Graveland*. HENRIJ, te *Groede*. VAN ECK, te *Tuil*. CROL, te *Gameren*. RADIJS, te *Oss*. ENDTZ, te *Wamel* en *Dreumel*. KROM, te *Willemstad*. en WOLTERBEEK, te *Oosterbeek*.

Den 9den werden op het zestal geplaatst:

DD. VAN NOORDEN, BROWN, KERSTEN, DROOGLEVER FORTUIN, BRUINS en CROL.

En op het drietal:

DD. BROWN, KERSTEN en DROOGLEVER FORTUIN.

Waaruit heden beroepen werd, Ds. G. O. DROOGLEVER FORTUIN, Pred. te *Hillegondsberg*.

POEDEROIJEN EN LOEVESTEIN vakant. Zie Nov. 1819.

HEDEL vakant. Zie Junij 1824.

EST staat vakant te worden. Zie Junij 1824.

HURWENEN vakant. Zie Sept. 1824.

VARIK vakant. Zie Oct. 1824.

HARDERWIJK.

HIERDEN vakant. Zie Nov. 1824.

ZUID-

ZUID-HOLLAND.

'S GRAVENHAGE.

'S GRAVENHAGE, den 25sten Nov. 1824. In de Vergadering van het Klassikaal Bestuur op heden, is geëxamineerd P. VAN DER LECQ, Lidmaat der Hervormde Gemeente te *Delft*, en, na voldoende blijken van bekwaamheid, bevoegd verklaard, om te staan naar den post van Katechiseermeester, waarvan hem, na het onderteekenen der verklaring en belofte, acte is ter hand gesteld, overeenkomstig het reglement.

DELFT vakant. Zie Mei 1824.

ROTTERDAM.

PERNIS, den 17den Oct. 1824. Heden maakte onze Leeraar Ds. J. VAN DEN BROEK, ons het aandoenlijk berigt bekend, van het afsterven van den Wel Eerw. zeer gel. Heer T. A. VISCH, door wiens leer en wandel deze Gemeente den tijd van 12 jaren en vierde halve maand, van den 20sten Maart 1791 tot den 10den Julij 1803, is gesticht geworden, en wiens nagedachtenis bij velen, die zijn Eerw. gekend hebben, nog lang in zegening zal blijven.

Onze Leeraar maakte, in eene daartoe opzettelijk ingerigte Leerrede, naar aanleiding van *Gen.* XXVII: 2*b*. *Ik weet den dag mijns doods niet*, ons opmerkzaam op de onzekerheid van ons sterfuur, en wekte ons op, om uit dat sterven ware wijsheid voor ons zelve te leeren, en de lessen van den waardigen overledenen regt ter harte te nemen, ten einde wij tot een gelukkig sterven mogen bereid worden.

POORTUGAAL EN ALBRANTSWAARD, den 28sten November 1824. Na dat onze Leeraar, Ds. J. DE JONG, naar *Zwartewaal* zullende vertrekken, op den 25sten l. l., van zijne betrekking op de Classis van *Rotterdam* en den Kerkeraad,

raad, door den Wel Eerw. zeer gel. Heer D. J. VAN BRANDENBURGH, als daartoe van wege het Klassikaal Bestuur benoemd, en in tegenwoordigheid van den Consulent, Ds. J. DU SAAR, Pred. te *Hoogvliet*, behoorlijk was ontslagen; heeft zijn Eerw. op heden afscheid van de Gemeente genomen, naar aanleiding van 2 *Cor.* XIII: 11. *Voorts Broeders! zijt blijde* enz.

Terstond op den volgenden dag, is de Kerkeraad, na verkregene handopening, overgegaan om, ter vervulling der vakature, eene Nominatie van Predikanten te maken.

Op het zestal zijn daartoe geplaatst:

DD. G. VAN WARMELO, Predd. te *Heilo*. RADIJS, te *Osch*. ROMAR, te *Hagestein*. VAN DRIEL, te *Limmen*. HUIJZER, te *Hoofdplaat* in *Zeeland* en H. STENFERT KROESE, te *Giesen Nieuwkerk*.

Terwijl de drie eersten op het drietal werden gebragt, is beroepen de Wel Eerw. Heer G. VAN WARMELO, Pred. te *Heilo*, die, de bewijzen daarvan ontvangen hebbende, verklaard heeft, dit beroep in beraad te willen houden.

RHOON vakant. Zie Junij 1824.

MAASLAND vakant. Zie Nov. 1824.

LEIJDEN.

DE KAAG. In den nacht van den 26sten Oct. is alhier zeer onverwacht overleden, de Wel Eerw. Heer S. A. BUDDINGH, in den ouderdom van 58 jaren en eenige maanden, des avonds ging hij gezond ter ruste, en ter middernacht was hij niet meer! — Negentien jaren heeft hij onder ons het Evangelium verkondigd, en dat eene zoo onverwachte als spoedige dood, de Gemeente, en vooral de Weduwe en hare vijf kinderen, diep heeft getroffen, zal een ieder ligt gevoelen.

De Consulent heeft op den 7den November, alhier de eerste beurt waarnemende, naar aanleiding van *Gen.* V: 24*b*. *Hij was niet meer*, van dit overlij-

den

den van onzen Leeraar gedacht, en daarvan voor ons een nuttig gebruik gemaakt Het annus gratiae zal door den preekring worden vervuld.

HAZERSWOUDE. Ds. J. MOL, van *Oosthuizen*, naar hier beroepen, heeft, na beraad, die beroeping aangenomen.

OUDSHOORN, den 14den Nov. Heden werd onze beroepene Leeraar Ds. F. DE WILLIGEN, onder ons bevestigd, bij afstand van den Consulent Ds. J. HEENK, te *Woubrugge*, door den Wel Eerw. Heer W. SCHOLTEN, Pred. in het Gasthuis te *Delft*, met eene Leerrede over *Titum* I: 9. *Die vast houdt enz.* des namiddags aanvaardde de bevestigde zijnen dienst, en predikte over 2 *Cor.* V: 20*a*.

LEIMUIDEN. De beroeping alhier uitgebragt, op den Kandidaat BURGERHOUT, is door de vereischte goedkeuringen bekrachtigd.

LEIJDEN vakant. Zie Aug. 1824.

DORDRECHT.

Het Klassikaal Bestuur van *Dordrecht*, heeft in deszelfs Vergadering, den 24sten November l. l., P. REUS, wonende te *Dordrecht*, en reeds eene Akte bezittende als Catechiseermeester, geëxamineerd in al de kundigheden, die in eenen Krankenbezoeker vereischt worden, met dat gevolg, dat hij met algemeene goedkeuring werd toegelaten, om te staan naar den post van Krankenbezoeker, in eene Hervormde Gemeente van ons Vaderland.

ALBLASSERDAM, den 31sten October 1824. Onze Leeraar, Ds. J. E. C. DE WIJS, maakte ons heden het onverwacht overlijden van een zijner Voorgangers alhier, den Wel Eerw. Heer H. J. EIJKMANS, Pred. te *Maasland*, bekend, het welk met veel aandoening werd aangehoord.

GORINCHEM, den 17den November. De Wel Eerw.

Eerw. Heer H. KOK, Pred. te *Vuren* en *Dalem*, heeft de beroeping, alhier op zijn Eerw. uitgebragt, onder inwachting der Kerkelijke en Koninklijke approbatien, aangenomen.

DORDRECHT, den 26sten November. Heden maakte onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. PRINS, in de week Godsdienst-oefening, ons bekend, dat hij zich verpligt had gevonden, de beroeping naar *Amsterdam*, aan te nemen.

BRANDWIJK. Zie October 1824.

OUD ALBLAS vakant. Zie Nov. 1824.

G O U D A.

OUDEWATER, den 22sten November. Na bekomen handopening van Z. M. onzen Koning, tot het doen eener beroeping, in de plaats van onzen van hier naar *Kampen* vertrekkenden Ds. H. J. TOL, is heden, door den Kerkeraad, gemaakt het volgende twaalftal:

DD. HOFMAN, Predd. te *Velzen*. ROZEBOOM, te *Waddinxveen*. STENFERT KROESE, te *Giessen-Nieuwkerk*. ROELOFS, te *Appeldoorn*. RIEM, te *Deil* en *Enspijk*. MONTIJN, te *Oldebroek*. VERMEER, te *Ommeren*. MARTIJN, aan de *Lage Zwaluw*. DE WIJS, te *Alblasserdam*. NOORDINK, te *Oud-Beijerland*. HOOG, te *Graft* en HERDERSCHÉE, te *Dokkum*.

En daaruit het volgende zestal:

DD. HOFMAN, STENFERT KROESE, ROELOFS, ROZEBOOM, RIEM en NOORDINK.

EVERDINGEN, den 21sten November. Het heeft Z. M. gunstiglijk behaagd, eene som van *f* 1500 : — : — aan deze Gemeente te schenken, ter verbetering van Kerkgebouw en Pastorij. De noodige reparatien daaraan verrigt zijnde, werd de Gemeente heden plegtiglijk opgewekt tot dankbaarheid aan den Allerhoogsten, voor deze weldadigheid van onzen Koning. Onze Leeraar,

R.

E. A. CHEVALLIER, hield daartoe eene Leerrede, over *Esra* VII: 27. *Geloofd zij de Heere; de God onzer Vaderen, die aldus in het hart des Konings gegeven heeft, om te versieren het huis des Heeren.*

REEUWIJK, den 5den December. Heden had deze Gemeente het genoegen, de eerste Godsdienst-oefening, in het aanmerkelijk vernieuwd en verbeterd Kerkgebouw der Hervormden, alhier te houden. Onze Leeraar, Ds. E. J. VAN WEZEL, hield bij deze gelegenheid eene Leerrede over *Hand.* VII: 47—50, in welke de Gemeente tevens werd opgewekt tot dankbaarheid aan Z. M., onzen Koning, wegens de bijdrage der gelden, door Hoogstdezelve tot genoemd einde gunstiglijk toegestaan.

BERG-AMBACHT, den 6den Dec. 1824. Ook wij zijn zeer verheugd, door het berigt van onzen Leeraar, Ds. W. K. M. VAN LEEUWEN VAN DUIJVENBODE: dat de Wel Eerw. zeer gel. Heer G. METTENSANG, een duurzaam bewijs willende stichten, van de achting en liefde, welke hij tot den avond zijns levens voor ons gevoelde, een gedeelte van zijne nalatenschap heeft bestemd, ten einde te strekken tot een Fonds, om uit derzelver Interessen eene som van tweehonderd Guldens, jaarlijks uit te reiken, aan de Weduwen van onze Predikanten, alhier overleden, of, bij ontstentenis van die, aan onze Diakonie-Armen. Vergat zijn Wel-Eerw. ons niet, hij zal ook in onze harten blijven leven, terwijl het ons eene zeer aangename gedachte is, te mogen hopen, dat de brave man, in den Hemel, de vruchten plukt van zijn geloof en van zijne liefde, en daar een goed bezit, dat nooit van hem kan weggenomen worden.

KRIMPEN OP DE LEK, den 9den December. Heden heeft de Kerkeraad alhier, in plaats van den overledenen Pred. Ds. G. J. VAN HEERIK, beroepen

Ds. J. M. J. HOOG, Pred. te *Grosft*, onder de Classis van *Alkmaar*.

Op het twaalftal stonden:

DD. HOOG, Predd. te *Groft*. DE HAAS, te *Wijngaarden*. STENPERT KROESE, te *Giesen-Nieuwkerk*. AMERON, te *Nootdorp*. BERGHEGE, te *Heinenoord*. VAN DOORNE, te *Bahr* en *Lathum*. DUSAAR, te *Hoogvliet*. VERHAZEN, te *Oud-Loosdrecht*. VAN DEN BROEK, te *Etten* en *de Hoeven*. JENTINK, te *Vinkeveen*. SLOT, te *Hoogmade* en VAN GRONINGEN, te *Bleskensgrave*.

De zes eersten zijn op het zes, en de drie eersten op het drietal geplaatst.

LANGBRAK BEZUIDEN DE LEK. Zie October 1824.

BERKENWOUDE. Zie October 1824.

BRIELLE.

BRIELLE, den 24sten Nov. In de Klassikale Vergadering van heden, ingekomen zijnde het legaal berigt, dat Ds. R. W. VAN ROSSUM, den 3den October l. l. in de Gemeente van *Nieuwenhoorn*, bevestigd was, is zijn Eerw. als Lid dezer Classis verklaard, en deswegens acte gegeven.

ZWARTEWAAL, den 5den December. Heden werd onze van *Poortugal* herwaarts geroepen Leeraar Ds. J. DE JONG, in den h. dienst onder ons bevestigd, door den Consulent dezer Gemeente J. STERK, met eene Leerrede over 1 *Thess*. V: 12, 13*a*. Terwijl onze nieuwe Leeraar zijnen dienst aanvaardde, met eene leerrede over 1 *Cor*. III: 11—15.

SIMONSHAVEN EN BIERT, den 5den Dec. 1824. Onze beroepen Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. HUISKAMP, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Groningen*, werd op heden onder ons bevestigd, door den Consulent dezer Gemeenten, Ds. C. GUETELING, Predikant te *Zuidland*, met eene leerrede over 2 *Tim*. IV: 5*b*.

Doe

Dat het werk van eenen Evangelist, *maakt dat men van uwe bediening ten vollen verzekerd zij.* De oplegging der handen geschiedde, behalve door den bevestiger, door de Wel Eerw. Heeren J. H. LA VERGE, J. VAN SCHAICK, P. STEENMEIJER en J. STEENBERG, Predikanten te *Abbenbroek*, *Heerndijk*, *Hekelingen en Heenvliet.* Des namiddags deed de bevestigde zijne intrede, predikende over *Matth.* XXVIII. 20a. *Ziet ik ben met ulieden.*

NOORD-HOLLAND.

AMSTERDAM.

Door het Klassikaal Bestuur van *Amsterdam*, zijn DD. R. J. EVERWIJN, te *Muiden*, en Ds. D. J. MACKAIJ, te *Amsterdam*, tot leden der Classis verklaard.

AMSTERDAM. De beroeping naar herwaarts, door Ds. J. PRINS aangenomen zijnde, is reeds Kerkelijk goedgekeurd.

BLARIKUM EN LAREN. Z. M. de Koning, de alhier uitgebragte beroeping geapprobeerd hebbende, zal onze aanstaande Leeraar, in den aanvang des volgenden jaars, alhier bevestigd, en alzoo onze vakature vervuld worden.

KORTENHOEF vakant. Zie October 1824.

HAARLEM.

WORMER. Daar op de Kerkelijke ook reeds de Koninklijke approbatie gevolgd is, van het beroep des Kerkeraads, hoopt de Gemeente eerlang deze vakature weder vervuld te zien.

JISP vakant. Zie October 1824.

ALKMAAR.

ALKMAAR. Ds. H. HENNIJ, heeft, als bevestigd Predikant in de *Binnen Egmonden*, acte van Lidmaatschap der Classis ontvangen.

HARINGCARSPEL, den 14den Nov. 1824.

De Wel Eerw. Heer G. JELGERSMA, Predikant te *Warmenhuizen*, die heden middag voor onzen, sints eenigen tijd zieken, Leeraar, den Wel Eerw. zeer gel. Heer F. BOON, eene predikbeurt meende te vervullen, bevond zich in de treurige noodzakelijkheid, in zijne voorafspraak, ons des laatsten overlijden bekend te maken. Weinige oogenblikken voor het begin der Godsdienstoefening, was zijn Eerws. ziel terug gekeerd tot hem, die haar gegeven had. Hoe zeer wij ook wisten, dat zijn Eerws. toestand, gedurende de laatste dagen, merkelijk verergerd was, kwam ons dit berigt toch zeer onverwacht over, en maakte op ons, te meer, daar zijn Eerw. naauwlijks den ouderdom van 38 jaren bereikt had, den aandoenlijksten indruk. Wij verliezen in zijn Eerw. eenen ernstigen Leeraar, onberispelijken voorganger en welmeenenden vriend; de achterblijvende Weduwe Mejufvrouw WILHELMINA CLASINA OFSTAL, met welke zijn Eerw. ruim 10 jaren in den genoegelijksten echt heeft doorgebragt, en voor welke, door den slag, het annus gratiae zal worden waargenomen, een teederminnenden Echtgenoot, en zijn Eerw. drie kinderen, waar van het oudste een meisje, uit zijn Eerw. vorig huwelijk, eenen zorgdragenden Vader. De Consulent dezer Gemeente, de Wel Eerw. Heer G. JELGERSMA, bovengenoemd, vervulde den 28sten November de eerste predikbeurt, bij welke gelegenheid zijn Eerw. ons een beknopt levensberigt, van den afgestorvenen mededeelde, en ons, naar *Phil.* III: 20. eerste gedeelte, aanspoorde, om toch van de lessen en vermaningen des overledenen zulk een gebruik te maken, dat wij met Paulus en elken geloovigen Philippier eerlang betuigen kunnen: *Onze wandel is in de hemelen!*

HEILO, den 5den Dec. 1824. Had onze Leeraar G. VAN WARMELO, ons heden voor acht

6 da-

dagen berigt gegeven, dat hij eene beroeping had ontvangen naar de Gemeente van *Windesheim*, thans deelde hij ons mede, dat hij voor die beroeping had bedankt, maar tevens dat hij, eene andere beroeping ontvangen hebbende naar de Gemeente van *Poortugal* en *Albrandswaard*, dezelve in beraad had gehouden.

PETTEN. Den 2den Dec. 1824, is hier, onder bestuur van den Consulent Ds. E. G. PERSCH, Pred. te *Calantsoog*, dit drietal geformeerd:

DD. B. BRUIJNS, J. SCHARDAM en E. ROMAR, Predd. te *Schoorl*, *Groet* en *Kamp*, *Hensbroek* en *Huisduinen*.

Waaruit beroepen is Ds. B. BRUIJNS, doch welke voor deze beroeping bedankt heeft. Zoo blijft PETTEN vakant.

SCHOORL, den 9den Dec. Onze Leeraar B. BRUIJNS, kreeg dezer dagen een beroep naar de Gemeente van *Petten*, doch wij vernamen, dat zijn Eerw., na beraad, bedankt had.

DRIEHUIZEN EN ZUIDSCHERMER. Onze Leeraar D. DAGEVOS, beroepen naar *Landsmeer*, werd den 8sten December, door Ds. A. PIERSON, Pred. te *Alkmaar*, als Lid van het Klassikaal Bestuur, in tegenwoordigheid van den Consulent Ds. F. POTTER, Pred. te *Oudorp* en *Oterleek*, behoorlijk van zijne Leeraars-betrekkingen ontslagen, en heeft daarop, den 12den dezer, van ons afscheid genomen, met eene Leerrede over *Hand.* XX: 36. *En als hij dit gezegd had, heeft hij, nederknielende, met hen allen gebeden.* Zoodat nu DRIEHUIZEN EN ZUIDSCHERMER vakant is.

MIDSLAND EN HOORN OP TERSCHELLING. Van de bevestiging en intrede van Ds C. HUIJZER VAN REENEN, alhier, heeft de Consulent nog geen berigt bekomen.

WAAL EN KOOG vakant. Zie Aug. 1824.

ZUIDSCHARWOUDE EN BROEK staat vakant te worden. Zie Nov. 1824.

HOORN.

HOORN, den 24sten Nov. In de bijeenkomst van het Klassikaal Bestuur, is de Kandidaat D. BROEDELET DANIËLIS FILIUS, bevestigd Predikant in de Gemeente van *Abbekerk* en *Lambertschaag*, tot Lid der Klassis van *Hoorn* verklaard, en hem eene acte van Lidmaatschap toegezonden.

HAUWAART. De beroeping van Ds. J. M. BREDÉE, Pred. in deze Gemeente, heeft nu ook de Koninklijke goedkeuring ontvangen. Zijn Eerw. wordt met verlangen te gemoet gezien.

OBDAM vakant. Zie Maart 1824.

TWISK vakant. Zie Nov. 1824.

WESTWOUD EN BINNENWIJZEND vakant. Zie Nov. 1824.

EDAM.

EDAM den 24sten Nov. DD. H. D. STRUIVING en J. J. TOUSSAINT, bevestigde Predikanten te *Eters-heim* en *Schardam* en te *Ilpendam*, zijn tot Leden der Classis aangenomen.

ILPENDAM, den 14den Nov. De Wel Eerw. Heer J. C. MEIJER, Pred. te *Purmerland*, Consulent dezer Gemeente, heeft onzen beroepen Leeraar, Ds. J. J. TOUSSAINT, op heden in zijnen dienst alhier ingezegend, behandelende 1 *Tim.* I: 12. *Mij in de bediening gesteld hebbende.* De Bevestigde heeft tot intretekst gehad: *Hebr.* II: 3. *Hoe zullen wij ontvlieden, indien enz.*

BEETS, den 28sten Nov. Ds. J. H. BRUIJN. Pred. te *Meeteren*, heeft onze beroeping, onder inwachting der vereischte goedkeuringen, aangenomen.

LANDSMEER. Zie Nov. 1824.

OOSTHUIZEN staat vakant te worden. Zie Nov. 1824.

ZEELAND.

MIDDELBURG.

VERE, den 18den Nov. 1824. Van hier is verzuimd te melden, dat den 26sten Sept. l. l. een Jood, met name ISAK MATTHIJS, Sergeant onder de 5de Garnisoens Kompagnie, in bezetting alhier, door den H. Doop, als Lid der Christelijke Kerk is ingewijd en bevestigd. Onze jongste Leeraar Ds. J. KALDENBACH, van wien hij eenigen tijd het bijzonder onderwijs in de waarheden van den Christelijken Godsdienst had genoten, hield bij deze plegtige gelegenheid, eene Leerrede, over *Hand.* II: 37, 38. Tot groot genoegen en stichting van eene talrijk zaamgevloeide schare, is deze geheele plegtigheid afgeloopen.

RITTHEM, den 24sten Nov. 1824. Onze Leeraar Ds. A. T. BEAUSAR, op gisteren door den Gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur van *Middelburg*, Ds. J. WARMELO, Pred. te *Vlissingen*, van zijne betrekking op de Classis en op deze Gemeente losgemaakt zijnde, heeft heden van ons afscheid genomen, predikende over 1 *Petr.* I: 24, 25.

ARNEMUIDEN. Het beroep door onzen Kerkeraad uitgebragt, op Ds. J. WANROOIJ, Pred. te *Bruinisse*, is door Zijn Eerw. aangenomen, onder inwachting der bij de wet vereischte approbatiën.

KLEVERSKERKE. Zie Nov. 1824.

SEROOSKERKE. Zie Nov. 1824.

MELISKERKE staat vakant te worden. Zie Nov. 1824.

ZIERIKZEE.

ZIERIKZEE, den 24sten November. Het Klassikaal Bestuur, heeft, de Wel Eerw. Heeren H. . VAN INGEN en H. DE GRAAF, Predd. te *Ouwerkerk* in *Duiveland* en *Kerkwerve*, op berigt der Consulenten, dat dezelve in den dienst dier Gemeenten waren ingetreden, tot Leden der Classis

verklaard, en zoo aan dezelve, als aan den Pastor van den Ring, daarvan kennis gegeven.

KERKWERVE, den 14den November. Heden na bijna twee jaren Herderloos geweest te zijn, werd onze laatstberoepen, en van *Ellewoutsdijk* tot ons overgekomen Leeraar, de Wel Eerw. Heer H. DE GRAAF, in den Dienst dezer Gemeente bevestigd, door den Consulent in deze vakature, den Wel Eerw. Heer F. PLEYTE, Pred. te *Zierikzee*, met eene Leerrede over 2 *Cor.* II: 14—17. *En Gode zij dank, die ons alle tijd doet triumpheren in Christus, en den reuk zijner kennis door ons openbaar maakt in alle plaatsen. Want wij zijn Gode een goede reuk van Christus, in de genen die zalig worden, en in de genen die verloren gaan. Den dezen wel een reuk des doods ter dood: maar den genen een reuk des levens ten leven. En wie is tot deze dingen bekwaam? Want wij dragen niet, gelijk velen, het woord Gods te koop, maar als uit opregtigheid, maar als uit Gode, in de tegenwoordigheid* Gods, *spreken wij het in Christus.*

Des namiddags, deed de Bevestigde Intrede, met eene Leerrede over 1 *Kon.* XX: 11. *Die zich aangordt beroeme zich niet, als die zich losmaakt.*

SEROOSKERKE, den 24sten October 1824. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer G. HARLEES, maakte ons, den 3den l. l., bekend, dat zijn Eerw. eene beroeping ontvangen had, naar *Waterland* (*Kerkje*), onder de Eerw. Classis van *IJzendijke*; doch op heden mogten wij van den Wel Eerw. Heer M. P. VAN DOESBURGH, Pred. te *Renesse*, welke als toen eene Liefdebeurt voor zijn Eerw. waarnam, hooren, dat zijn Eerw. voor de op hem uitgebragte beroeping had bedankt.

BRUINISSE, den 14den November 1824. Onze Leeraar, J. WANROOIJ, maakte ons op den

24sten

24sten October j. l., in den Voormiddag-Godsdienst, bekend dat zijn Eerw. daags te voren, eene beroeping naar de Gemeente van *Arnemuiden* ontvangen had; en heden vernamen wij, dat zijn Eerw. die beroeping had aangenomen. Dus zal

BRUINISSE eerlang vakant zijn.

BURG, den 28sten November l. l., heeft onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer A. ZOETERMEER, in eene Leerrede over *Hebr.* XIII: *7a. Gedenkt uwen Voorgangers*, de Gemeente ernstig opgewekt, om nog voordeel te trekken, uit de herinnering van den Evangelie-arbeid ook van hare vorige Leeraars; ter gelegenheid dat zijn Wel Eerw., der Gemeente het overlijden bekend maakte van den Wel Eerw. Heer G. TRESLING, te *Meliskerke* in *Walcheren*, onlangs overleden, die ook gedurende zes jaren, van 1791 tot 1797, ons een waardig Herder en Leeraar was.

DREISCHOR staat vakant te worden. Zie November 1824.

SCHERPENISSE staat vakant te worden. Zie Nov. 1824.

GOES.

ELLEWOUDSDIJK, den 31sten October. Onze Leeraar, H. DE GRAAF, nam heden van ons afscheid, met eene Leerrede ter herdenking aan de Kerkhervorming, de tekst was *Openb.* III: 3. *Gedenk dan, hoe gij het ontvangen* enz. Dus

ELLEWOUDSDIJK vakant.

HEINKENSZANDE, den 22sten October. Het annus gratiæ, voor de Weduwe van wijlen onzen waardigen Leeraar, S. M. VREIJËR, ten einde loopende, is de Kerkeraad, onder het bestuur van den Consulent, B. P. S. A. VRIESEKOLK, Pred. te *'s Heerenhoek*, overgegaan tot het doen van een beroep, zijnde ten dien einde op het drietal gebragt:

DD. A. B. HAGEN, S. HOEK en S. W. ERMERINS,

Predd. te *Ovezande* en *Driewegen*, *de Lier* en *Vrouwenpolder*, en daaruit beroepen, de Wel Eerw. zeer gel. Heer A. B. HAGEN, die, na beraad, deze beroeping heeft aangenomen.

OVEZANDE EN DRIEWEGEN, den 14den November. Onze Leeraar, A. B. HAGEN, eerst een beroep ontvangen hebbende, van de Gemeente te *Nieuwvliet*, onder de Classis van *IJzendijke*, en daarna te *Heinkenszande*, onder deze Classis, gaf ons heden kennis, dat zijn Wel Eerw., na beraad, voor die van *Nieuwvliet*, had bedankt, doch van *Heinkenszande*, in afwachting der noodige approbatien, had aangenomen.

BIESELINGEN vakant. Zie Sept. 1824.

OUDELANDE vakant. Zie Sept. 1824.

KATTENDIJKE. Zie Nov. 1824.

IJ Z E N D IJ K E.

NEUZEN, den 14den Nov. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer P. SIX DIJKSTRA, maakte ons heden, in zijne voorafspraak, bekend het overlijden van den Wel Eerw. Heer G. TRESLING, laatst Predikant te *Meliskerk*. Met deelneming hoorden wij dit berigt, want zijn Eerw. had ook deze Gemeente, van het jaar 1797 tot 1808, met allen ijver en trouw bediend, en zijn aandenken is onder ons in zegening.

NIEUVLIET, den 26sten Nov. Alzoo Ds. A. B. HAGEN, Predikant te *Ovezande* en *Driewegen*, voor de op hem uitgebragte beroeping bedankt heeft, is de Kerkeraad alhier, wederom onder het bestuur van Ds. J. T. HENRIJ, als Consulent, tot het beroepingswerk overgegaan, en heeft, uit eene daartoe gemaakte nominatie, waarop stonden:

DD. J. C. MOHR, J. P. CONRADI, A. BUIT, A. PIETERSE, J. P. HOFMAN, C. MEEUSE en P. SIX DIJKSTRA, respective Predikanten te *Opperdoes*, *den Bommel*, *Nisse*, *Zuidzande*, *Breskens*, *den Hoek* en

en *Neuzen*, dadelijk beroepen den Heer J. C. MONK, aan wien de beroepsbrief is toegezonden.

IJZENDIJKE, den 11den Dec. Eene belangrijke giste is in de Gemeente van *Hulst* gedaan: de Heer VAN OLFEN, in leven Notaris aldaar, en dezer dagen kinderloos overleden, heeft bij zijn uiterste wille, het gewoon traktement van den Predikant met de somma van *f* 800. verhoogd, jaarlijks te betalen, zoo lang er eene Protestantsche Kerk in die stad zal bestaan. De noodige fondsen, uit welke die somme telken jare moet gevonden worden, zijn door zijn Ed. tevens en uitdrukkelijk, in de goederen van zijne nalatenschap, die zeer aanmerkelijk is, aangewezen.

WATERLAND (KERKJE). Zie Aug. 1824.

HULST. Zie Nov. 1824.

U T R E C H T.

U T R E C H T.

WAVERVEEN, den 7den Nov. 1824. Onze Leeraar Ds. A. SJOENIS, heeft voor de beroeping naar *Babilonienbroek* en *Hil*, na beraad, bedankt, en zich heden weder aan ons verbonden.

VLEUTEN, den 14den Nov. 1824. Onze Leeraar H. VAN SCHELLE, door Z. M. den Koning tot Predikant te *Lopik* benoemd, en die benoeming, ook reeds door het Kerkelijk beroep gevolgd zijnde, maakte ons heden bekend, dat hij zich verpligt achtte, die roeping op te volgen.

DE MEERN vakant. Zie Nov. 1824.

LOPIK. Zie Nov. 1824.

LOPIKER CAPEL. Zie Nov. 1824.

A M E R S F O O R T.

ZUILEN. Zie October 1824.

W IJ K.

ELST BIJ AMERONGEN, den 17den Nov. De Ker-

Kerkeraad dezer Gemeente, op nieuw tot het beroepen van eenen Leeraar overgaande, heeft dit zestal van Predikanten gemaakt:

DD. C. KUMSIUS, A. DE WIT, A. A. C. BONNET, J. VAN BROEKHUIZEN, G. J. SCHOTHORST, en H. M. BOUVIN, respective Predikanten te *Veenendaal*, *Doorn*, *Leersum*, *Balk*, *Ede* en *Koudekerke*.

Op het drietal werden geplaatst:

DD. C. KUMSIUS, J. VAN BROEKHUIZEN en G. J. SCHOTHORST.

En daaruit beroepen Ds. J. VAN BROEKHUIZEN, Pred. te *Balk*.

'T WAAL EN HONDSWIJK, den 28sten November. Door afstand van den Consulent dezer Gemeente Ds. R. HELLENDOORN, Pred. te *Houten*, werd heden door Ds. G. STEENHOFF, Pred. te *Jutphaas*, als Herder en Leeraar dezer Gemeente bevestigd, Ds. C. WAGENER, Kandidaat van den h. dienst bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*; met eene leerrede over *Rom.* X: 15*b*. De oplegging der handen geschiedde, door den bevestiger, den Consulent, en Ds. A. VAN DEN BRANDHOF, Pred. te *Schalkwijk*. De bevestigde Leeraar aanvaardde zijnen dienst, met een Leerrede over *Ps*. CXXII: 8 en 9.

RHENEN vakant. Zie Oct. 1824.

VRIESLAND.

LEEUWARDEN.

LEEUWARDEN, den 24sten Nov. 1824, zijn Ds. R. S. SEVENSMA, bevestigd Predikant te *Lekkum* en *Miedum*, en Ds. S. CROMMELIN, bevestigd Predikant te *Leeuwarden*, door het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, tot leden dier Classis verklaard geworden.

LEEU-

LEEUWARDEN. Ds. PH. SILVERGIETER HOOGSTAD, Predikant te *Lochem*, de beroeping naar deze Gemeente aangenomen hebbende, is deze beroeping, den 24sten November 1824, door het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, geapprobeerd geworden, als overeenkomstig de Kerkelijke reglementen.

HEMPENS EN TEERNS. Ds. J. N. SCHRIKER HESSLING, van hier beroepen naar *Arum*, onder de Classis van *Harlingen*, den 18den Nov. 1824, door Ds. B. NIEUWOLD, lid van het Klassikaal Bestuur van *Leeuwarden*, door genoemde Bestuur hiertoe gecommitteerd, van deze Gemeente en zijne betrekking op de Classis van *Leeuwarden*, behoorlijk losgemaakt zijnde, heeft den 21sten dierzelve maand, van deze Gemeente afscheid genomen, met eene leerrede over *Deut.* XXX: 19. *Ik heb u voorgesteld het leven en den dood, den zegen en den vloek enz.*

ANNAPAROCHIE vakant. Zie Julij 1824.

STIENS vakant. Zie Nov. 1824.

HARLINGEN.

WELSRIJP, den 7den November 1824. Heden voormiddag maakte onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer L. VAN LOON, naar aanleiding van *Hand.* XI: 24*a*. *Want hij was een goed man*; ons bekend, het afsterven van zijnen waardigen Voorganger, den Wel Eerw. zeer gel. Heer P. VAN GORCUM, Emeritus Pred. van *Welsrijp* en *Bajum*, die den 31sten October l. l., te *Franeker* overleed, in den gezegenden ouderdom, van acht en zeventig jaren, en vijf maanden.

Na dat zijn Eerw., in vroegere jaren, de Gemeenten van *Gorredijk* en *de Broek*, onder de Classis van *Heerenveen*, *Zuidwolde* en *Tietjerk*, onder de Classis van *Leeuwarden* en *Gerkesklooster*, onder de Classis van *Dokkum*, met lof en zeg-

del

del gestigt had, heeft hij de laatste twee en twintig jaren onder ons gearbeid, namelijk van den jare 1797 tot 1819, wanneer hij *door ouderdom*, en ligchaams-zwakheid gedrongen werd, om ontslag van zijnen dienst te verzoeken bij zijne Majesteit, onzen Koning, het welk hem ook weldra werd toegestaan, met behoud van een jaarlijks stipendium. Na bekomene ruste, koos zijn Eerw. de Stad *Franeker*, tot de plaats zijner woning, alwaar hij de laatste vijf jaren zijns levens de genoegens van het stille huisselijk leven mogt smaken, met zijne Echtgenoote Mejufvrouw JELTJE RINGNALDA, die binnen eenen korten tijd, door den dood beroofd werd, van eene brave Zuster, geliefden Broeder, laatst Pred. te *Achlum* en *Hitzum*, en thans van haren beminden Echtgenoot. — Hij was bij onze Gemeente een zeer geacht Evangelie-*Dienaar*; verkondigde met ijver en getrouwheid het Evangelie der zaligheid, en was niet alleen als Leeraar, maar ook, als Mensch, Burger en Christen *een goed man*.

Zacht ruste zijn gebeente in ons Heiligdom, tot den morgen der opstanding; gezegend zij zijn aandenken onder ons, en onze kinderen — en vruchtbaar de getrouwe lessen en opwekkingen, die wij meermalen uit zijnen mond mogten hooren.

Onze tegenwoordige Leeraar, 's mans opvolger, bepaalde ons heden, met veel ernst en hartelijkheid, bij dit een en ander, en wekte ons op, om onze Voorgangers, die ons het woord Gods gesproken hebben, in gedachtenis te houden, en ons door getrouwe beoefening hunner Evangelielessen, te bereiden voor het naderend stervuur.

De Hemelsche Vader, spare zijn Eerw. nog lange, zegene zijnen Evangelie-Dienst onder ons

ons: en geve, dat wij eenmaal, in den grooten dag, de kroon en blijdschap onzer Leeraren, mogen bevonden worden.

ARUM, den 5den December 1824. Onze beroepen Leeraar, Ds. J. N. SCHERMER HESSLING, de beroeping aangenomen, en op dezelve de Kerkelijke en Koninklijke goedkeuringen verkregen hebbende, is heden voormiddag onder ons bevestigd, door den Consulent Ds. P. BOELES, Pred. te Pingjum, naar aanleiding van I *Tim.* III: 1. *Dit is een getrouw woord: zoo iemand tot eens opzienders ambt lust heeft, die begeert een treffelijk werk.* De Bevestigde maakte 's namiddags onder ons een begin met zijn Dienstwerk, door eene Leerrede over *Joan.* VII: 46*b*. *Nooit heeft een mensch alzoo gesproken, als deze mensch.*

KIMSWERD. Zie Sept. 1824.

ACHLUM EN HITZUM vakant. Zie Nov. 1824.

SCHALZUM. Zie Nov. 1824.

IDZEGAHUIZEN EN PIAAM staat vakant te worden. Zie Nov. 1824.

S N E E K.

JUTRIJP EN HOMMERTS vakant. Zie Sept. 1823.

OUDEGA, IDSEGA EN SANDFIRDE vakant. Zie Sept. 1824.

OOSTHEM vakant. Zie September 1824.

GAASTMEER. Zie Nov. 1824.

STAVOREN vakant. Zie Nov. 1824.

HEEG vakant. Zie Nov. 1824.

HEMELUM staat vakant te worden. Zie November 1824.

D O K K U M.

HOLWERD, den 31sten Oct. De Eerw. E. NAPJUS heeft op heden zijnen dienst geeindigd, en zijn afscheids leerrede gedaan. De tekst was *Eph.* IV: 1. *Zoo bid ik dan, dat gij wandelt weerdiglijk der roeping, met welke gij geroepen zijt.*

zijt. Ds. H. GOUDSCHAAL, wordt met verlangen te gemoet gezien.

SCHIERMONNIKOOG vakant. Zie Oct. 1821.

HOLLUM EN BALLUM staat vakant te worden. Zie Nov. 1824.

HEERENVEEN.

TJERKGAAST. Zie October 1824.

LANGEZWAAG. Zie Nov. 1824.

OVER-YSSEL.

ZWOLLE.

ZWOLLE. In de vergadering van het Klassikaal Bestuur, gehouden den 24sten November, is besloten, aan de Wel Eerw. Heeren J. A. HARTMAN en L. A. VAN NES, bevestigde Predikanten te *Staphorst* en *den Ham*, acte van *Lidmaatschap* dezer Clasfis te bezorgen.

WINDESHEIM. Den 23sten Nov. is de Kerkeraad dezer Gemeente, met den Hoog Wel Geb. Heer DE VOS VAN STEENWIJK, genaamd VAN ESSEN en C. W. A. VAN HAERSOLTE, weder bijeen gekomen, en heeft, in tegenwoordigheid van den Consulent A. VERWEIJ JUNIOR, Pred. te *Wijhe*, het volgende zestal gemaakt:

DD. G. VAN WARMELO, Predd. te *Heilo*. P. H. DE KANTER, te *Zoelen*. T. VAN AKEN, te *Ommen*. A. VISCH, te *Zuidwolde*. F. W. RAPPARD, te *Grootebroek*. en P. ATTENDOORN L'ALLEMAND, te *Zoest*.

De drie eersten op het drietal geplaatst zijnde, werd daaruit terstond beroepen Ds. G. VAN WARMELO, Pred. te *Heilo*, welke echter, na beraad, voor deze beroeping bedankt heeft.

KAMPEN.

BLOKZIJL. Den 10den Oct. is de Wel Eerw. zeer gel. Heer J. EBELING, bevestigd. Zijn Ambtge-

enoot en Consulent der Gemeente Ds. W. J. VAN LOTEN, predikte bij deze gelegenheid naar aanleiding van *Collosf.* I: 28. *Denwelken wij verkondigen, vermanende enz.* De bevestigde aanvaardde zijne bediening, met de eerstvolgende woorden, in vs. 29 van hetzelfde Hoofdstuk: *Waartoe ik ook arbeide enz.* De oplegging der handen geschiedde mede, door Ds. W. SANDERS, Predikant te *Vollenhoven.*

KAMPEN. Zie Sept. 1824.

KAMPERVEEN. Zie October 1824.

GRONINGEN.

GRONINGEN.

NOORDLAREN, den 14den Nov. 1824. Onze Leeraar J. P. RIEDEL, van hier, naar *Eenrum*, beroepen zijnde, is op den 10den dezer maand, door den Gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur J. P. A. WINTGENS, Pred. te *Groningen*, van zijne betrekking op onze Gemeente, en op de Classis van *Groningen*, eervol ontslagen, en heeft heden van ons afscheid genomen, met eene leerrede over *Collosf.* II: 6 en 7.

LUTKEGAST, den 5den Dec. 1824. Onze Leeraar L. D. WESTERLOO, heeft heden, na behoorens door Ds. J. S. BOLT, gecommitteerden van het Klassikaal Bestuur van *Groningen*, en in tegenwoordigheid van den Consulent Ds. K. O. NIEWEG, Pred. te *Sebaldeburen*, behoorlijk, van zijne verbindtenis aan deze Gemeente en betrekking op de Classis van *Groningen*, te zijn ontslagen, zijne afscheidsrede gehouden, naar aanleiding van 2 *Thesf.* II: 15—17.

WINDEWEER EN LULA vakant. Zie Julij 1824.

WINSCHOTEN.

BLIJHAM, den 3den Oct. Onze Leeraar Ds. W. J. KORTHUIS, ons op den 19den Sept. l. l. kennis hebbende gegeven, dat hij eene beroeping had ontvangen naar *Warfum*, in de Classis van *Middelstum*, berigtte ons heden, voor die beroeping bedankt te hebben, en verbond zich op nieuw aan deze zijne Gemeente, predikende over 1 *Thess.* III: 12, 13. *De Heere vermeerdere u enz.*

Ook eene tweede, later ontvangene, beroeping, naar dezelfde Gemeente, werd vervolgens door onzen Leeraar afgeslagen.

VEENDAM, Ook van deze Gemeente kan gemeld worden, dat haar Leeraar Ds. J. SANNES, insgelijks te *Warfum* beroepen, mede voor de beroeping heeft bedankt; hoewel den Correspondent geen berigt is toegezonden, op welke wijze Zijn Eerw. zich op nieuw aan zijne Gemeente heeft verbonden.

NIEUWESCHANS, den 24sten Oct. Op heden gaf onze Leeraar Ds. B. J. KUIPER, ons het treurig berigt, dat onze jongstvoorgaande Leeraar, Ds. B. J. WINTER, laatst Predikant te *Farnsum*, onder de Classis van *Appingadam*, op den 15den dezer was overleden, in den nog jeugdigen leeftijd van ruim 32 jaren. Zijn Wel Eerw. bepaalde ons, naar aanleiding van *Ps.* CIII: 15, 16. *De dagen des menschen zijn als het gras* enz., bij de kortheid en onzekerheid van ons leven, en wekte ons op tot een Gode welbehaaglijk leven, ons vertroostende met de blijde vooruitzigten van een Christen, na den dood.

VLAGTWEDDE. Na dat de alhier beroepen Leeraar, Ds. J. VAN DEN BROEK, Pred. te *Jukwerd*, onder de Classis van *Appingadam*, de beroeping naar deze Gemeente had aangenomen, en dezelve door het Klassikaal Bestuur van *Winschoten*,

ten, Kerkelijk was goedgekeurd, heeft dezelve ook de Koninklijke approbatie verworven, bij zijner Majesteits besluit, van den 6den November, N°. 107.

MEEDEN, den 14den November. Op heden werd onze, van *Stiens*, onder de Classis van *Leeuwarden*, beroepen Leeraar, onder ons bevestigd, door den Consulent, Ds. J. SANNES, Pred. te *Veendam*, predikende over 2 *Cor.* V: 14. *De liefde van Christus dringt ons*; des namiddags aanvaardde de Bevestigde zijnen dienst, predikende over 2 *Cor.* XII: 19b. *Wij spreken in de tegenwoordigheid Gods in Christus.*

WINSCHOTEN, den 24sten November. In de Vergadering van het Klassikaal Bestuur van hetzelven, is, na ingekomen berigt van de bevestiging van Ds. R. KUIJSTRA LZ., als Pred. op de *Meeden*, zijn Eerw. tot Lid dezer Classis verklaard, en daarvan Akte aan hem toegezonden.

BELLINGWOLDE. Zie October 1824.

APPINGADAM.

WESTER EMBDEN vakant. Zie Mei 1824.

APPINGADAM. Zie Sept. 1824.

FARNSUM vakant. Zie Nov. 1824.

JUKWERT staat vakant te worden. Zie Nov. 1824.

MIDDELSTUM.

EENRUM, den 21sten Nov. 1824. Heden werd alhier in den h. dienst bevestigd, de Heer J. P. RIEDEL, van *Noordlaren*, tot ons overgekomen.

De bevestigingsrede hield de Heer G. J. K. CRAMER VAN BAUMGARTEN, Pred. te *Midwolde*, in het *Oldambt*, (aan wien de Heer F. SNETLAGE, Pred. te *Andel*, en Consulent te *Eenrum*, op verzoek, zulks had afgestaan,) over *Ps.* CXXXIII.

De intree-rede geschiedde uit *Jerem.* XXXI: 31—36.

ULRUM vakant. Zie Julij 1823.
TINALLINGEN. Zie October 1824.
WARFUM vakant. Zie Nov. 1824.

NOORD-BRABAND.

'S HERTOGENBOSCH.

BOXTEL, den 25sten Nov. 1824. De Kerkeraad aldier, bij besluit van Z. M. dato den 12den Nov. l. l. N°. 129, op voordragt van Z. E. den Heer Staatsraad Directeur Generaal, vrijheid bekomen hebbende, om voort te gaan met de beroeping, heeft, onder toezigt van den Consulent dezer Gemeente, Ds. J. C. MASMAN, Pred. te *St. Michielsgestel*, geformeerd het navolgende zestal: DD. P. VAN DUGTEREN, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*. J. SPAAN, Predikant te *Hoogeloon*. G. KOOL, te *IJerseke*, in het land van ter *Goes*. J. A. HOFF, te *Veen* bij *Heusden*. G. J. DUIJSER, te *Helvoirt*. en W. F. C. VAN LAAR, te *Vucht*.

Drietal:

DD. P. VAN DUGTEREN, J. SPAAN en G. KOOL.

En is daaruit beroepen de Heer P. VAN DUGTEREN, Kandidaat bij het Provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*.

BOXTEL, den 4den Dec. Heden ontvingen wij het berigt, dat onze beroepene Leeraar, de Kandidaat P. VAN DUGTEREN, onze beroeping heeft aangenomen; zoo dat deze plaats eerlang zal vervuld worden.

OOIJEN vakant. Zie Aug. 1823.

BREDA.

BERGEN OP ZOOM. In de plaats van onzen Emeritus geworden Leeraar Ds. W. F. SIBMACHER, is, na verkregen handopening, door den

Ker-

rkeraad, op den 9den Nov. l. l. dit volgende
aalftal benoemd:

DD. G. VAN NOUHUIS, Predd. te Ossendrecht.
J. L. SCHULLER, te Steenbergen. K. GILTAIJ, in
ed Vossemeer. F. DE WILLIGEN, te Meermonde.
ELL, te Goedereede. J. SLOTEMAKER, te Tholen.
RADIJS, te Osch. J. G. VORSTMAN, te Sluis in
Vlaanderen. J. VERSPRILLE, te St. Annaland.
ORNES, in de Fijnaart. B. J. HOMAN, te Nieuw-
asfemaer. en J. RIJNDORP, te Nieuwkoop.

Den 13den werden op het zestal geplaatst:
DD. DE WILLIGEN, NOUHUIS, SCHULLER, ROELL,
JOENIS en SLOTEMAKER.

Den 17den werd dit drietal geformeerd:
DD. NOUHUIS, ROELL en SLOTEMAKER, met het
lot tegen Ds. SCHULLER, en is eindelijk beroepen
Ds. G. VAN NOUHUIS, Pred. te Ossendrecht, doch
die, na beraad, voor deze beroeping bedankt
heeft. Zoo dat

BERGEN OP ZOOM nog vakant blijft.

OSSENDRECHT c. a. Onze Leeraar Ds. G.
VAN NOUHUIS, heeft voor de beroeping naar de
Gemeente van Bergen op Zoom, bedankt, en zich
op nieuws aan ons verbonden.

MADE, den 26sten Nov. Een van wegen het
Bestuur der Domeinen ontvangen Kapitaal, als
afkoop van derzelver verpligting tot onderhoud
van ons Kerkgebouw en onze Pastorij, stelde ons
niet alleen in staat, om het vervallene te herstellen,
maar gaf ons ook de aangename gelegenheid, heden
namiddag, ons verbeterd Kerkgebouw en ons
Orgel, Gode en zijnen dienst toe te wijden; terwijl
wij, door onzen Leeraar P. A. GILTAIJ, daarin
voorgegaan, en daartoe opgewekt, met gebeden
en lofzangen, God verheerlijkt en onze
Godsdienstige voorregten, aan zijne vaderlijke
bescherming aanbevolen hebben, door welke wij

 die

die nog lang en ongestoord hopen te behouden en te genieten.

OUDENBOSCH, den 5den Dec. 1824. Heden werd Ds. A. T. BRAUSAN, van *Ritthem*, tot ons overgekomen, alhier in den h. dienst bevestigd, door onzen voormaligen Leeraar Ds. H. J. KREEL, J. U. D. PHIL. Pred. in de *Willemstad*; die dit werk, in de plaats en op verzoek van den Consulent Ds. H. J. J. ECOMA, Pred. te *Gastel*, had op zich genomen. De bevestiger predikte over 1 *Joan.* V: 3*b*. *Zijne geboden zijn niet zwaar*, en de bevestigde deed zijne intrede met *Colosf.* III: 16*a*. *Het woord van Christus, wone rijkelijk in u met alle wijsheid.*

OOSTERHOUT vakant. Zie Aug. 1824.

STAND DAAR BUITEN staat vakant te worden. Zie Oct. 1824.

BERGEN OP ZOOM. Zie Nov. 1824.

WOUW EN HALSTEREN vakant. Zie Nov. 1824.

HEUSDEN.

BABIJLONIENBROEK EN DE HILL vakant. Zie Nov. 1824.

EINDHOVEN.

NUNEN vakant. Zie Jan. 1824.

HEEZE EN LEENDE vakant. Zie Nov. 1824.

DRENTHE.

ASSEN.

GIETEN vakant. Zie Dec. 1823.

MEPPEL.

VLEDDER, den 22sten November 1824. Nadat Ds. J. LULOFS, Pred. te *Meppel*, voor het beroep aan zijn Eerw., als Predikant bij deze Gemeente opgedragen, had bedankt, zijn de Heeren Collatoren weldra overgegaan, om ten over-

werstaan van den Consulent der Gemeente, den Wel Eerw. Heer P. PRINS, Pred. te *Diever*, uit de voorheen gemelde Nominatie, als Pred. der Gemeente van *Vledder* te beroepen, den Wel Eerw. Heer J. P. P. CLINGE, Pred. te *Ruinen*; van welke wij het genoegen hebben te berigten, dat zijn Eerw. dit beroep heeft aangenomen.

RUINEN, den 1sten December. Onze Leeraar, de Wel Eerw. Heer J. P. P. CLINGE, gaf ons den 14den November l. l. kennis, dat hij *en* bij de Gemeente van *Seroosherke*, onder de Clasfis van *Middelburg*, *en* te *Vledder*, onder de Clasfis van *Meppel*, als Pred. was beroepen.

Den 21sten November, berigtte zijn Eerw. ons, dat hij voor de beroeping naar *Seroosherke* bedankt, doch het beroep bij de Gemeente van *Vledder* had aangenomen, onder inwachting van de vereischte approbatiën.

KOEVERDEN.

ROSWINKEL, den 12den December. Onze Leeraar, Ds. A. L. VAN NES, behoorlijk van zijne betrekking op deze Gemeente en de Clasfis ontslagen zijnde, door Ds. J. P. AMSHOFF, daartoe door het Klasfikaal Bestuur gecommitteerd, heeft den 31sten October j. l. zijne Affcheidsrede gehouden, uit *Judas* Brief *vs.* 20*a*. *Maar Geliefden bouwt gij u zelven op uw allerheiligst geloof.* Dus

ROSWINKEL vakant.

De Heeren Kandidaten tot den H. Dienst, worden uitgenoodigd, om hunne gaven alhier te laten hooren.

WAALSCHE KERK.

VOORBURG vakant.

AMSTERDAM vakant. Zie Dec. 1823.

GORINCHEM vakant. Zie Sept. 1824.

ROTTERDAM. Zie October 1824.

LEEUWARDEN staat vakant te worden. Zie October 1824.

LIMBURG en

BRUSSEL.

BERGEN IN HENEGOUWE. (*Garnizoens Gemeente*) vakant.

PROTESTANTSCHE KERKEN IN NEERLANDS OOST- EN WEST-INDIË.

OOST-INDIË.

Bij besluit van Z. M. van den 22sten Oct. l. l. N°. 149. was de Kandidaat C. AUWERDA, benoemd tot Predikant voor de Protestantsche Gemeenten in *Neêrlands Oost-Indië*. Deze benoeming werd, in de vergadering der Commissie tot de zaken der Protestantsche Kerken in *Neêrlands Indiën*, op den 9den November, daaraanvolgende, in een Kerkelijk beroep veranderd, en hiervan de Akte in formâ aan den benoemden ter hand gesteld, terwijl haar medelid de Hoog Eerw. Heer R. P. VAN DE KASTEELE, Pred. bij de Nederduitsche Hervormde Gemeente te *'s Gravenhage* en Ridder van den Nederlandschen Leeuw, verzocht werd de plegtige inzegening en bevestigiug tot den Evangeliedienst van den Beroepenen te doen.

Deze belangrijke plegtigheid had dan ook, in het openbaar, voor eene zeer talrijke schare plaats, op Zondag den 5den December l. l. des morgens, in de Groote Kerk te *'s Gravenhage*. De Heer Bevestiger had ten tekst gekozen *Hand.* XIX. 10: *Alzoo dat allen die in Azia woonden het woord des Heeren Jezu hoorden, beide Joden en Grieken.*

Na

Ia het eindigen der Redevoering werd het Be-
estings Formulier gelezen en de gedane vragen
oor den beroepen Predikant eerbiedig beantwoord.
oo dra de Redenaar van den Predikstoel afge-
lommen was, knielde de bevestigd wordende
eeraar neder, terwijl hem de handen werden
pgelegd door de tegenwoordig zijnde Leden der
'ommissie, de H. E. H. DERMOUT, SCHULTZ, VER-
'EIJ, SLUITER, VAN REES en den Bevestiger, die
:vens, op eene deftige wijze, den gewonen zegen-
vensch, ter inwijding in den Heiligen Dienst uit-
prak. Voor het uitspreken van denzelven werd
ezongen *Psalm* CXXXIV: 1. en na denzelven on-
iddelijk *vers* 3. uit dienzelfden *Psalm*.

De geheele handeling trof alle aanwezenden,
n liet eenen goeden indruk na. God geleide den
'aardigen, voor zijn werk regt geschikten, en
aar mede ernstig ingenomenen AUWERDA, die eer-
ng met het Schip *Rotterdams Welvaren*, ver-
ekt, naar de plaats zijner bestemming, en stelle
em tot eenen uitgebreiden zegen voor het Evan-
elie, in die belangrijke oorden.

WEST-INDIË.

SURINAME. Voor als nog blijft hier eene
redikantsplaats in de Gemeente der Hervormden
akant.

CURAÇAO. Zijne Majesteit heeft, bij Besluit
an den 12den Nov. l. l. N°. 110. goedgekeurd,
: vereeniging der Hervormde en Luthersche Ge-
eenten in die Kolonie, en tevens vastgesteld de
tikelen, waarnaar de Protestantsche Gemeente
ch nu voortaan zal moeten gedragen. Zoodra
:ze zaak haar volle beslag heeft gekregen, zal
en een nader berigt daaromtrent mededeelen.

REMONSTRANTSCHE BROEDERSCHAP.

WADDINGSVEEN }
AMERSFOORT } vakant.
NIEUWPOORT }

EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

RIJP, den 7den November. Deze dag, was voor onze Gemeente aandoenlijk, toen wij plegtig gedachten aan het verlies van onzen waardige Leeraar, den Wel Eerw. en zeer geleerden Heer W. A. BECHER, door eene Lijkrede, uitgesproken door den Wel Eerw. Heer C. SWAAN, Pred. te *Purmerende*, en Consulent bij deze vakature. Zijn Eerw. predikte bij die gelegenheid over *Spreuk.* X: 7*a.*, en wekte ons op, om steeds aan den Wel Eerw. BECHER, aan zijne waarschouwingen en vermaningen, te gedenken.

PURMERENDE, den 14den November. Deze dag was voor onze Gemeente van gewigt: wij hadden het genoegen, dat onze waardige Leeraar, de Wel Eerw. Heer C. SWAAN, gedachtenis vierde van zijnen vijf en twintigjarige Evangeliedienst, zoo te *Gorinchem*, als in dezen Stad, en na de vereeniging der beide Gemeenten, voortl met het grootste vergenoegen. Zijn Eerw. predikte bij die gelegenheid des avonds, over 1 *Sam.* VII: 12*b.* na dat des voormiddags, als eene voorbereiding voor dit Feest, gepredikt werd, door den Eerw. Heer J. A. PFEIFFERS, Kandidaat bij de Evangelische Luthersche Gemeente, te *Amsterdam*, terwijl de Eerw. Kerkeraad, uit achting voor hunnen Leeraar, een Zangchoor had doen oprigten, onder Directie van den Schoolhouder alhier G. VAN ZANDWIJK, die een toepasselijk Zangstuk bij deze gelegenheid vervaardigd had; welk Zangstuk in drie stemmen, geaccompagneerd door een

n fraai Orgelspel, gezongen, zoodanig voldeed, r het de algemeene goedkeuring heeft weggedragen. — Alles is in de beste orde volbragt, hoewel ons Kerkgebouw alles niet konde bevatten, die gaarne daarbij wenschten tegenwoordig te zijn. — God spare nog lang onzen Leeraar, tot nut en welzijn der Gemeente!

RIJP, den 10den December 1824. Na verkregene handopening, van zijne Excellentie, den Minister voor de zaken van den Protestantschen Eeredienst, kwam de groote Kerkeraad, vereenigd, volgens oud gebruik, met de mans Ledematen, heden bij een, om eenen Pred. te beroemen, ter vervulling der in deze Gemeente plaats hebbende vakature, ontstaan door het overlijden van den Wel Eerw. zeer gel. Heer W. A. BECKER, en is, onder voorzitting van den Consulent, den Wel Eerw. zeer gel. Heer C. SWAAN, Pred. te *Purmerende*, uit eene Nominatie, waarop geplaatst waren:

J. C. KNACKWORST en J. A. PFEIFFERS, Kandidaten tot den Heiligen Dienst, tot onzen Herder en Leeraar beroepen, de Eerw. Heer J. A. PFEIFFERS, aan wien de beroepsbrief dadelijk werd toegezonden, terwijl wij eenige dagen daarna vernamen, dat zijn Eerw. deze roeping, onder inwachting der Kerkelijke en Koninklijke approbatien, zou gehoor geven.

DOETINCHEM vakant. Zie Junij 1823.
DOESBURG vakant. Zie Julij 1824.
ZIERIKZEE. Zie Nov. 1824.
VLISSINGEN. Zie Nov. 1824.

HERSTELDE EVANGELISCH LUTHERSCHE KERK.

GORINCHEM, den 28sten November 1824. Heden vierde onze Leeraar, Ds. T. C. C. EVERTS,

in het woord-uur, gedachtenis van het vijf en twintigjarig bestaan onzer Gemeente, en sprak tot ons met veel nadruk, een woord van herinnering en opwekking, naar aanleiding van 1 *Sam.* VII: 12*b*. *Tot hiertoe heeft ons de Heere geholpen.* Zijn Wel Eerw. deed ons opmerken de blijkbare zorg van God, voor deze Gemeente, gedurende een vierde van een Eeuw, en spoorde daarna ons aan, dezen genotenen zegen dankbaar te gedenken, door eene welwillende vervulling onzer Christenpligten, in het vast vertrouwen, dat de Hemelsche Vader over deze kleine kudde verder waken zal.

BUITENLANDSCH KERK-NIEUWS.

HERVORMDE KERK.

OOST-VRIESLAND.

KANHUIZEN, den 26sten Sept. Door het vertrek van Ds. BEDEN, naar *Loppersum*, deze Gemeente vakant zijnde geworden, is door de stemgeregtigden eene nominatie gemaakt, van de drie Heeren Kandidaten LEDING, VEENHUIS en RIGTS: van welke, na alhier gepredikt te hebben, de Heer VEENHUIS, den 7den Nov. is beroepen, die deze beroeping ook terstond heeft aangenomen.

LOPPERSUM, den 3den October. Onze van *Kanhuizen* beroepen Leeraar E. S. BEDEN, is heden onder ons bevestigd, door den Hoog Eerw. Heer Super Intendent en Pred. te *Zuidhuizen*, N. SLEUTEL, met *Hebr.* XIII: 17. *Zijt uwen Voorgangeren gehoorzaam enz.* Waarna de bevestigde terstond zijn intrede deed, met *Joan.* I: 19*b*. *Wie zijt gij?*

RO-

ROORICHUM. Voor onze vakature, veroorzaakt door het overlijden van onzen waardigen Leeraar H. SIEFKES, is, door den Wel Ed. Groot Achtbaren Magistraat der Stad Emden, eene nominatie gemaakt, van de Heeren CLAASSEN, Pred. Kritsum, DALHOF, Pred. te Uphuizen, en de Heeren Kandidaten JANSSEN en LEDING. Na dat genoemden, volgens gewoonte, voor welgemelden Magistraat, als Patroon dezer Heerlijkheid, gepredikt hebben, is daaruit, door denzelven, de Kandidaat JANSSEN beroepen, die deze roeping ook aanstonds heeft aangenomen.

WEENIGERMOER, den 28sten Nov. Heden was voor ons de zoo plegtige dag van inwijding eener nieuwe Kerk; na dat voor ruim eenigen jaren, het oude Kerkgebouw was onbruikbaar geworden. Den 26sten Mei de eerste steen zullende gelegd worden, deed vooraf onze Predikant E. C. GRAVENMEIJER, een redevoering uit 1 Chr. XXII: 1a Hier zal het Huis Gods des Heeren zijn. Roepende gemelde daarop den naam des Heeren aan. Tot op den 21sten Nov. 1824, werd gezettelijk de predikdienst in de School verrigt, zijnde dit door onzen Predikant met eene afscheidsrede geeindigd, onder een veeltal toehoorders, uit Ps. LXXVIII: 60. Dies verliet hij den Tabernakel te Silo; de tente die Hij gesteld had tot eene woning onder de menschen. Den daarop volgenden Zondag, werd door onzen Predikant het nieuwe Kerkgebouw ingewijd, predikende uit 2 Chron. VII: 12b. Ik hebbe mij deze plaats verkoren tot een Offerhuis, vloeijende van verscheidene plaatsen zeer velen te zamen.

De Heere beware dit Nieuw Kerkgebouw, in zijne gunste, voor allen ramp en tegenspoed; en de Godsdienst-oefening in hetzelve, worde van God kennelijk gezegend!

OLDERSUM, onderste Dienst vakant.

GROOT

GROOT BORSUM vakant. Zie October 1824.
OLDENDORP vakant. Zie October 1824.

KONINGRIJK PRUISSEN.

EVANGELISCHE KERK.

KREITS WEZEL.

GENEN tweede Predikantsplaats vakant. Zie October 1824.

WERTHER BRUCH staat vakant te worden. Zie October 1824.

KREITS MUNSTER.

GEMEN vakant. Zie Maart 1824.

BUITENLANDSCHE WEST-INDISCHE KOLONIE.

BERBICE. De Eerw. Heer J. VOS, Kweekeling van het Luthersche Seminarium te *Amsterdam*, en vervolgens Proponent bij het Evangelisch Luthersch Kerk-Genootschap in dit Koningrijk, beroepen zijnde tot Predikant bij de Luthersche Gemeente in de voormalig Nederlandsche, thans Engelsche Kolonië de *Berbice*, had verzocht aan de Commissie tot de Zaken der Protestantsche Kerken in *Neêrlandsch Indië*, om door of namens haar te mogen worden ingezegend. Dewijl dit verzoek steunde op Art. 7. van Z. M. Besluit van den 7den Dec. 1820. N°. 118. stemde de Commissie daarin volgaarne toe: doch verzocht tevens, dat dit plegtig werk, namens haar, geschieden mogt te *Amsterdam*, door en ten overstaan harer buitengewone Leden of Consulenten, tot de Evange-

lisch Luthersche Gemeente behoorende, die arna ook verklaarden daartoe bereid te zijn. e stukken, wegens Kandidaatschap, zedelijk gerag en beroep, in orde bevonden zijnde, werd ne volmagt aan gezegde Hoog Eerw. Heeren, jnde: LAGERS, EBERSBACH, SARTORIUS, SWAATH, ERCKER en SMIT, afgegeven.

De plegtige inzegening van voornoemden Proment, tot wettig Leeraar te *Berbice*, had plaats , Woensdag den 1sten December l. l., in de atthersche Oude Kerk, voor eene zeer talrijke hare, die door stilte en eerbied, eene prijswaarge deelneming en godsdienstige stemming te nnen gaf. De Hoog Eerw. Heer LAGERS, redikant te *Amsterdam*, en Ridder van den Neerlandschen Leeuw, sprak eene Leerrede uit over *laeth.* V: 13—16. volvoerende zijne taak op ne treffende en indrukmakende wijze. De Conlenten werden bijgestaan door den Eerw ROLL, ede Predikant in de Evangelisch Luthersche Geeen, terwijl het werk in naam der Commissie errigt zijnde, hiervan eene acte afgegeven is. Alles ep tot algemeen genoegen en veler stichting af, oodat de Hoog Eerw. Bevestiger, erkentenis en ank ontvangen heeft.

God, de Allerhoogste doe den reeds vertrokken eeraar, na eenen gelukkigen overtogt, voorspoeig arbeiden, in eene Gemeente, die bijzonder itmunt in liefde en achting voor hare Leeraren; eene Kolonie, waarop, offschoon onder Buiinlandsch beheer en eigendom gekomen, echter og zoo vele familiën en bijzondere personen in *Nederland* betrekking hebben.

BIJBEL-GENOOTSCHAP.

ZAANDIJK, den 2den Nov. 1824. De Jaarijksche Vergadering van het Bijbel Genootschap, Af-

Afdeeling Zaanlandſche Dorpen, heeft, heden avond, onder ons plaats gehad, in de Hervormde Kerk.

Het Medebeſtuurend Lid, de Wel Eerw. Heer J. [illegible], Leeraar der Doopsgezinden alhier, hield bij deze gelegenheid, eene zeer doelmatige Redevoering, over de groote voordeelen, welke de Bijbelverſpreiding heeft aangebragt, in weerwil van alle bedenkingen en zwarigheden, die door derzelver beſtrijders worden aangevoerd; waarin tevens, op eene dringende wijze, de groote verpligting werd aangewezen, die er, tot medewerking in de zaak der Bijbelverſpreiding, op ieder Christen rust.

Na de Redevoering gaf dezelfde ſpreker berigt, zoo van den ſtaat onzer afdeeling in 't bijzonder, als van dien der Bijbelgenootſchappen in 't algemeen. — Het ſtrekte aan het beſtuur ook tot een ſtreelend genoegen, dat de Vergadering zeer talrijk was, niettegenſtaande het onaangename weder, vermits het daarin een bewijs vindt, van wezenlijke belangſtelling in deze heilige zaak.

B E R I G T E N.

Directeuren van het Fonds ter gemoetkoming in de kosten der Theologieſche Studien, bij de Hervormden, berigten, hier mede, aan alle Donateuren en Begunſtigers van hetzelve, dat zij, ingevolge Art. 12. van het door hun uitgegeven berigt, op den 13den dezer, hunne jaarlijkſche rekening en verantwoording gedaan hebben, waaruit is gebleken, dat in het verlopen tijdvak vijftien jongelieden de bijdrage uit het Fonds genoten, waar van reeds die met lof aan verſchillende Gemeenten, als Herders en Leeraars, zijn toegewezen, en welke ook dadelijk door anderen ver-

;en werden, terwijl van alle de overigen fleeds
;unstigfte berigten inkwamen.

engevolge van het smertelijk verlies, hetwelk
deze Directie, door het overlijden van den
r. C. CROMMELIN, geleden heeft, zijn, naar
eiding van Art. 11, van het voornoemde be-
, tot Mede-Directeuren van het Fonds ver-
;en: de H. H. R. LE CHEVALIER en Mr. W.
RAMER alhier, die zich deze benoeming ook
)en laten welgevallen, en waarvan bij deze
dt kennis gegeven, onder vernieuwde aanbe-
ig van deze Godsdienstige instelling, aan de
villendheid der Leden van ons Kerkgenoot-
).

Amsterdam, J. CARP,
26sten Nov. 1824. H. VAN BERPTENGE,
H. AMESHOFF.

---

et Klassikaal Bestuur van *Gouda*, heeft in des-
s Vergadering op heden gehouden, in plaats
den afgetreden Quaestor Ds. J. W. BUSSINGH,
;elfs Medelid en Scriba Ds. J. L. NIJHOFF, als
;estor benoemd, dienende deze tot narigt aan
de Gemeenten en Predikanten, onder deszelfs
ssikaal ressort.

Gouda, J. H. KROM,
24sten Nov. 1824. Praeses.

---

n de plaats van Ds. N. BORSBOOM, vertrokken
: *Axel*, is tot Quaestor der Weduwebeurs in
Classis van *Middelburg*, benoemd en opgetre-
, Ds. J. H. GILLISSEN, Pred. bij de Ned.
;v. Gemeente te *Middelburg*.

B. VAN DER FEEN,
Scriba van het Klass. Bestuur
van *Middelburg*.

De Kerkeraad der Waalsche Gemeente te *Amsterdam*, berigt bij deze aan de belanghebbenden, dat, na een voldoend onderzoek en wettige toelating, van het bevoegd Kerkelijk gezag, bij dezelve Gemeente, als Katechiseermeester in de fransche taal erkend is, P. J. MATTHEIJER, wonende in de Kerkstraat, bij de Reguliersgracht, N°. 90. en met primo Mei 1825. op het Amstelveld, bij de Reguliersgracht, N°. 73.

Uit naam des Kerkeraads voornd.
J. TEISSEDRE L'ANGE.

De Wel Eerwaardige Heeren, Correspondenten van het Naamregister der Predikanten enz., worden door de ondergeteekenden vriendelijk verzocht, om, in den loop van de Maand Januarij *1825*, de noodige veranderingen op te geven, *voor gemeld* Naamregister, waarvan eene vernieuwde uitgave bij hen zal uitgegeven worden, betrekkelijk de veranderingen, voorgevallen in hunne Classen en Ringen, benevens de opgave der Leden van de Provinciale en Klassikale Besturen, en tevens van die der Prætors en Scriba's der Ringen.

De Erven J. THIERRIJ en C. MENSING en ZOON.

LETTERNIEUWS.

AANSPORING TOT GEWIGTIGE BEPEINSINGEN.

I. Leerredenen over de *Lijdensgeschiedenis van* JEZUS, uit de werken van beroemde mannen verzameld; met aanmerkingen van den Hoogleeraar C. B. G. MOSCHE en anderen, waarbij vijf toepasselijke overdenkingen, in drie deelen; uit het Hoogduitsch vertaald, door H. RIETVELD, Leeraar der Hervormde Gemeente te *Amsterdam*. *f* 9 - 15.

II.

II. Overdenkingen over het *Lijden, Dood en Opstanding van* JEZUS, door J. L. EWALD, met aanteekeningen en eene Voorrede door J. L. WOLTERBEEK, Predikant te *Amsterdam*; tweede druk, versierd met een CHRISTUS beeld, door W. VAN SENUS. *f* 2 - 18.

III. *Gebeden en Overdenkingen bij de Feestviering der Christenen*, op onderscheiden tijden des jaars, en bij het beoefenen der pligten van den huisselijken Godsdienst; naar het Hoogduitsch van J. M. SAILER, twee deelen. *f* 3 - 15.

IV. W. BERKHUIS, *Leven van* JEZUS, *voor Kinderen*, met eene Voorrede van J. HERINGA EZ., Hoogleeraar te *Utrecht*, tweede druk. *f* 1 - 10.

Deze Werken zoo uitnemend geschikt voor Leeraars en Godsdienstige Huisgezinnen, bij de aanstaande herdenking van het *gewigtig Lijden des gezegende Verlossers*, worden uitgegeven bij de Boekverkoopers TEN BRINK en DE VRIES, te *Amsterdam*, en zijn verder alom te bekomen.

Bij A. B. Saakes, Boekverkooper op 't Rok-in, te *Amsterdam*, is heden gedrukt en wordt alom met veel succes gedebiteerd:

I. *Christelijke Geloofsbelijdenis*, van den Roomsch-Katholijken Pastoor A. HENHÖFER, van *Muhlhausen*, thans Leeraar van het Evangelie te *Graben*, in het Groot Hertogdom *Baden*, zijner voormalige Gemeente, zijnen voormaligen toehoorderen, en al zijnen vrienden gewijd. Uit het hoogduitsch vertaald, met een voorberigt en noodige opmerkingen, naar de behoefte des tijds, door C. VAN EPEN, Predikant te *Maastricht*. Dit overtuigend en krachtig geschreven werkje van Pastoor HENHÖFER, waarvan in *Duitschland*, reeds meer dan *twaalf duizend* exemplaren verkocht zijn, en na welks vertaling zoo vele Nederlanders verlangden, behelst de *onverwrikbare gronden*, waarop hij, met meer dan 220 personen, de Roomsche Kerk verlaten heeft, en met hen tot de Evangelische Kerk is overgegaan; verwachtende dat hem ieder, die *zelf denken* en *beproeven wil*, hem volgen zal. Het verdient eene onbevooroordeelde algemeene lezing en overdenking van Roomschen en Protestanten beiden. De prijs is *f* 1 : 80.

II. *Merkwaardig verhaal*, aangaande het *Leven* en de *Lotgevallen* van M. C. VOS, als Predikant der Hervormde Christelijke Gemeente, op onderscheidene plaatsen in *Nederland*, *Afrika* en *Azië*, enz. Een zeer uitstekend

boek, van den *echten* Godsdienstigen stempel, met het portret des Schrijvers, a *f* 2:25.

III. *Vergelijking* tusschen de *Pharmacopoea Belgica* en *Batava*; met eene korte verklaring der *Scheikundige Bereidingen*, in dezelve voorkomende: door L. G. BRE-MER. Dit werkje, waaraan eene wezenlijke behoefte was, maakt het gebruik der beide *Pharmacopoea*, regt gemakkelijk voor eerstbeginnenden en ongeoefenden in dit vak; en zal ook aan Heeren Doctoren, Apothekers en Chirurgijns, zoo in de Steden als ten platten Lande, tot groot gerief verstrekken, prijs *f* 2:20.

IV. *Weervoorspellende Tafel*, ter bevordering van *Landbouw*, *Koophandel* en *Zeevaart*, voor 1825, à 20 cents.

Bij W. Zuidema, te *Groningen*, is gedrukt en verzonden:

I. G. BENTHEM REDDINGIUS, Ontwerpen van Leerredenen over den *Heidelbergschen Catechismus*; twee deelen, derde, geheel omgewerkte druk *f* 5—50.

II. J. CORSTIUS, *Euthanasia* of Christelijke voorbereiding voor den dood, eerste deel, Overdenkingen, tweede druk, *f* 2—80. Het tweede en laatste deel is ter perse.

III. F. V. REINHARD, Verheffingen over de wereld en het tegenwoordige tot God en de toekomst. Christelijke leering en vertroosting bij de onvolmaaktheden en ellenden des aardschen levens. Uit het Hoogduitsch door A. J. VAN DER VEEN, *f* 3—

IV. E. MOLEMA, *Gedichten voor Kinderen*, à 30 cent.

V. *Anekdoten van* NAPOLEON, ter regte beoordeeling van zijne denkwijze, zijn karakter en zijne daden, eerste stukje, met eene plaat *f* 1—10.

Bij de Boekverkoopers, ten Brink en de Vries, te *Amsterdam*, is van de Pers gekomen, en alom verzonden:

I. *Uren aan den Godsdienst gewijd*, uit 't Hoogduitsch. Door J. M. L. ROLL, 12de deel, a *f* 3: —

II. *De Zeelieden*, of zonderlinge Lotgevallen, van Kapitein VAN DER ROEST en FREDERIK. Een Romantisch Tafereel, door de Schrijver van *Keus* en *Leiding*, uit 't Hoogduitsch, 2 deelen, à *f* 4: 18.

III.

I. *Reize van den Jongen Anacharsis door Grieken-*
'. Uit het Fransch van BARTHELEMIJ, door M. STUART,
de Druk, met een kaart; eerste en tweede deel; bij
:kening, ieder deel a f 1 : 5 buiten Inteekening a f 1 : 16.
'. *Bibliotheek van oude Letterkunde*, door Mr. J.
BRINK, 2de deel, 1ste stuk a f 1 : 8 welks inhoud is:
Redevoering over de onderdrukking van Athene,
de dertig Dwingelanden, door R. VAN OMMEREN, in
1 Rector der Latijnsche School, te *Amsterdam.*
Voorlezing over de Grieken, door W J. ZILLEZEN,
or der Latijnsche School, te *Amsterdam.*
Vertoog over de Staatkunde der Ouden, opgespoord in
eschriften van PLATO, ARISTOTELES en CICERO, als-
in de Geschiedenissen der *Grieken* en *Romeinen.*
Eerste Philippische Redevoering van MARCUS TUL-
CICERO, tegen MARCUS ANTONIUS, vertaald door den
:ver.
's Menschen begin, midden en einde, door P.
:S en W. H. WARNSINKR. BSZ. gevolgd naar J. LUIKEN,
26 platen, door J. VAN MEURS en J. A. R. BEST, in
on a f 1 : 16.
I. *Meisjes jaren* van SOFIA WALTER, de Dochter van
Landman te *Gronouw.* Een Zedelijk Verhaal voor
jes, met platen, a f 1 : 10.

gemelde Boekverkoopers, is gedrukt en te bekomen:

IJ. VAN HAMELSVELD, *Bijbelgeschiedenis van Adam*
de verwoesting van Jeruzalem, in één deel, met
platen, tweede en verbeterde druk, a f 6 : 18.
— — ———— *Historisch Handboekje van*
Bijbel, met 24 platen, derde druk, a f 2 : 4.
I. W. BREKHUIS, *Leven van JEZUS voor Kinderen,*
eene Voorrede van Prof. J. HERINGA, met een kaart,
vignet, tweede druk, a f 1 : 10.
V. — ————, *Levensbijzonderheden der Apostelen*
, met een kaart en vignet, a f 1 : 10.
Alwin en Theodoor, door J. JACOBS, met platen,
ede en verbeterde druk, a f 1 : 10.
I. CAMPE, *Robinson Crusoë, ten dienste der Jeugd,*
platen, vierde druk, a f 2 : 10.
II. FERDINAND DULDER, *Een Zedelijk Verhaal voor*
gelingen, met platen, a f 1 : 10.
III. P. MOENS, *De kleine Willem*, met gekouleurde
en, tweede druk, a f 1 : 5.
X. — ———, *De dankbare Willem*, met gekouleurde
en, tweede druk, a f 1 : 5.

X. PIETER, *of de gevolgen der Onkunde*, met platen, a *f* 1 : 10.

XI. *Volksliedjes*, door de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, met 24 platen, in Carton, a *f* 2 : 16.

XII. *Vaderlandsche Kinderyreugd*, met platen, vierde druk, a *f* - : 12.

XIII. J. HAZEU CZ., *Leerzame Voorstellen*, met gekouleurde platen, tweede druk, a *f* - : 18.

XIV. — — —, *De onderwijzende Landman met zijne Kinderen*, in gesprekken over den Landbouw en Landhuishoudkunde, met platen, a *f* 1 : 10.

Bij de Wed. J. Allart, te *'s Hage*, zijn van de Pers gekomen en alomme bij de Boekverkoopers verkrijgbaar:

I. J. H. VAN DER PALM, SALOMO, tweede druk, 7de deel, met een Register over het geheele Werk. Met dit deel is nu aan de Inteekenaren deze tweede druk compleet afgeleverd voor *f* 21 : -

Nog gedurende den loop van dit jaar, zal dit onschatbaar Werk voor denzelfden prijs, doch daarna volstrekt niet minder dan voor *f* 25 : - te bekomen zijn.

II. H. VAN HEIJNINGEN, *Beknopt zamenstel der Christelijke Zedeleer voor de Jeugd*; benevens *Vragen*, om het regt verstand van den inhoud van dit Werkje te bevorderen. Dit Werkje behoort te huis in alle huisgezinnen en instituten, om het even, tot welke Godsdienstige gezindte behoorende, om der aankomende jeugd gronden van Godsdienstige kennis te verschaffen.

III. A. VREEDE, *Proeve over de vrijheid des Zeehandels, en de waarde der nationale nijverheid*, derde stuk, eerste gedeelte. Bevattende het betoog der gereede uitvoerbaarheid van het allerbelangrijkste Sijstema, in dit werk voorgedragen.

IV. *Het Evangelie der Jezuiten*, uit de theorie en praktijk dezer vaderen zamengesteld, naar het Hoogduitsch van F. GERHARDT.

Beoordeelingen in geleerde Duitsche Tijdschriften over HERGENROTHERS *Opvoedingsleer, in den geest des Christendoms.*

De Heer ZWARTZ, Professor te *Heidelberg*, (ook in ons

X

ons vaderland als opvoedkundige met roem bekend), heeft dezelve in de *Freymüthigen Jahrbuchern*, aan de algemeene Duitsche volksscholen met lof aangekondigd.

In de *neue kritischen Bibliothek für das Schul- und Erziehungswesen* (Jaargang 1824. N°. 1.), sluit Recensent zijne nog grondiger beoordeeling met deze woorden: „ Recensent legt het werk met de dankbare betuiging uit „ de hand, dat hij over dit onderwerp nog *niets* zoo vol- „ ledigs, grondigs en voortreffelijks gelezen heeft, en „ eindigt met den hartelijken wensch, dat het in handen „ zijn mogt van elken Schoolleeraar, welke voor zijn ge- „ wigtig beroep geheel leven wil.”

Een ander nog heeft deze opvoedingsleer zelfs allen Leeraren van den Godsdienst hoogelijk aanbevolen, en inzonderheid de bearbeiding der IIde afdeeling des 2den deels, handelende over de *zedelijk Godsdienstige opvoeding* als voorbeeldig geroemd enz.

Nota. De inteekeningen op de Nederduitsche uitgave van dit werk, bij de Boekhandelaars A. KLOOTS en COMP., te *'s Hage*, dagelijks nog ingezonden wordende, heeft men de lijst daarvan nog niet gevoeglijk kunnen sluiten; en voor zoo ver de opgave dan ook nog *illico* gedaan wordt zullen de namen op de (voor het werk te plaatsen) lijst gebragt en het voordeel der inteekening worden genooten. Edoch het werk zelve wordt daarnaar niet opgehouden, hiervan kunnen de belanghebbenden verzekerd zijn, alleen de aangevangen, en, zeer in het belang des werks voortgezette, *correspondentie* met den waardigen Schrijver, heeft het drukken eenigzins langzaam doen voortgaan.

Bij Teeke J. Tuinstra, Boekhandelaar te *Franeker*, is van de Pers gekomen, en mede bij W. Brave Jr., te *Amsterdam*, verkrijgbaar gesteld:

J. H. VAN SWINDEN, Beschrijving van een Konststuk, verbeeldende een volledig beweegelijk Hemelsgestel, uitgedacht en vervaardigd door EISE EISINGA, Broeder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, enz. te *Franeker*, tweede druk, vermeerderd met bijvoegsels, en drie groote platen, en portret van den Maker, de prijs is *f* 3 - 90.

Dit Werk wordt niet algemeen in commissie gezonden, maar er zijn tot gemak genoeg exemplaren bij zijnen Correspondent voor handen.

De Boekverkoopers Blussé en van Braam, te *Dordrecht*, geeven heden uit:

I. *Nieuwe Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde* te *Leyden*, Eerste Deel, Eerste Stuk, behelzende: De bekroonde prijsverhandeling van Jonkh. Mr. J. C. DE JONGE, over den invloed van den derden staat in de Staatsvergaderingen van ons Vaderland. Geschiedkundig onderzoek omtrent HERMAN DE RUITER, en zijne inneming der vesting *Loevestein*, door Mr. W. C. ACKERSDIJK. Een Fragment van een oud Nederlands Rijmwerk. (van JAKOB VAN MAERLANT,) met aanteekeningen van denzelfden.

II. H. W. en B. F. TIJDEMAN, *Mnemosijne of Mengelingen voor Wetenschappen en fraaije Letteren*, Vierde Deel der nieuwe Verzameling.

III. HENNIKER. *Aanteekeningen*, gehouden op eene Reis naar *Egypte*, *Nubië*, *den Oasis*, *den Berg Sinaï en Jerusalem*, met platen, in één Deel compleet.

Deze Reis wordt in de geachtste Engelsche Journalen zeer geprezen, vooral, omdat alles duidelijk en voor ieder verstaanbaar, en ook om dat het geestig en zeer vrolijk beschreven is.

De Boekverkooper G. Ypma, te *Franeker*, geeft uit, en heeft alom verzonden:

I. *Ernstig-vrolijke beschouwingen van de merkwaardigste, zoo Staatkundige, als vooral Godsdienstige verschijnsels dezer eeuw*, door Dr. F. OBERTHUR. De helderdenkende R. C. Geestelijke, handelt in dit boek over de volgende belangrijke Onderwerpen: *Grondwettige Regeringsvormen; beschaving der Joden; afschaffing der Slavernij; het Heilig Verbond; de Bijbel-Genootschappen, en derzelver werkzaamheden.*

II. *Godlief Zondag. Herinneringen uit het leven van eenen Student*, door C. F. HESEKIEL, met een aanprijzend Voorberigt van F. F. WILMSEN, Predikant te *Berlin*, twee deelen. Dit werkje is in denzelfden geest en vorm geschreven, als dat van den Eerw. STRAUS: *Herinneringen uit het leven van eenen jonge Geestelijken.*

III. *Het Leven en de Regering van* JACOBUS I. *Koning van Engeland*, geschetst in Tafereelen van zijn Hof, en

in de zeden van zijnen tijd, door LUCY AIKIN, Schrijfster van 't *Het Leven en de Regering van* ELISABETH, *Koningin van Engeland*. Met het Portret. In twee Deelen. Eerste Deel à ƒ 4 : — : —. Het tweede is op de pers.

IV. *De veel vermogende invloed van den Godsdienst op het hart, in de gewigtigste omstandigheden des levens.* Voorgesteld door het voorbeeld en getuigenis van vermaarde menschen. Door LINDLEY MURRAY. Naar den zeventienden druk uit het Engelsch vertaald. Een stichtelijk boek voor lezers van alle klassen, en van elke godsdienstige gezindheid. Een Deel kompleet à ƒ 3 : 60.

Een boek dat zeventienmalen herdrukt werd, zal wel geene verdere aanprijzing behoeven.

V. *De Pausen, als tijdelijke Vorsten en Opperhoofden der Kerk beschouwd*; sedert de vestiging van den H. Stoel te *Rome*, tot het jaar 1822, door Don JUAN ANTONIO LLORENTE, voormalig Geheimschrijver van de Inquisitie, Kanunnik van de Hoofdkerk van *Toledo*, Lid van veel geleerde Genootschappen enz. enz. Uit het Fransch vertaald, door STEENBERGEN VAN GOOR, in twee deelen; eerste deel, met het portret en fac simile des Schrijvers. Het tweede deel is ter Pers.

De, door zijne *Oordeelkundige Geschiedenis der Spaansche Inquisitie* gunstig bekende Schrijver, werd, om dit werk over de Pausen, in den strengen winter van 1822, uit *Frankrijk* verbannen. De acht en zestigjarige Grijsaard, bezweek onder de vermoeijenissen van de reis, en den invloed van het barre jaargetij.

Bij den Boekhandelaar J. C. van Kesteren, te *Amsterdam*, zijn de volgende nieuwe Werken van de Pers gekomen en alom verzonden:

I. GEORGE DEN III, *zijn Hof en zijne Familie*; bevattende eene menigte belangrijke en weinig bekende gebeurtenissen, betreffende de zeden, gewoonten en levenswijze van dien Monarch, twee deelen compleet, met het portret.

II. *De Kluizenaar in Italië*, of aanteekeningen en aanmerkingen op de zeden en gewoonten der Italianen, in het begin der negentiende Eeuw, door M. DE JOUY, twee deelen, met vignetten.

III. SATURNUS, *Gedenkwaardigheden uit den ouden en nieuwen Tijd*, twee deelen.

IV. Mr. W. IJ. VAN HAMELSVELD, *Manier van Procederen in Burgerlijke Regtszaken*, twee deelen compleet.

V. A. W HECKEL, *Geschiedkundige Galerij van merkwaardige Duitsche Vrouwen*, één deel compleet, met gegraveerden titel.

VI. *Keur van nuttige en aangename Mengelingen*, jaargang 1824.

VII. *Tafereelen der broosheid van het menschelijk verstand*, of karaktertrekken, anekdoten en bijzonderheden der Krankzinnigen, die zich tegenwoordig bevinden in het Betlehems Hospitaal; te *London*, uit het Engelsch, vertaald met het afbeeldsel van het gesticht zelve, één deel compleet.

VIII. *Het oud Kasteel van* HURTADA, *een Spaansche Geschiedenis, uit den tijd van Koning* KAREL DEN IV, naar het handschrift van eenen uitgewekenen Jaremendado, vrijelijk gevolgd, één deel compleet, met gegraveerden titel en vignet.

IX. *De Groote Wereld en Goedhartigheid*, Tooneelspel, derde druk.

De Boekverkooper Wijbe Wouters, te *Groningen*, heeft in 1824, gedrukt en uitgegeven:

I. C. F. VAN DER VELDE, De Wederdoopers. *Een treffend Tafereel der schromelijke gewrochten van Dweepzucht en Geestdrijverij.* Met een gegraveerden Titel, a *f* 1: 60.

II. — — — — —, De Patriciërs. *Een Verhaal uit het laatste derde gedeelte der zestiende Eeuw.* Met een gegraveerden Titel, a *f* 2: —

III. WALTER SCOTT, De Zwarte Dwerg. *Een Schotsch Verhaal uit de tijden van den Pretendent.* (1700—1715.) Met gegraveerden Titel en Vignet, a *f* 2: 20.

IV. Prof. E. J. THOM. A THUESSINK, Verhandeling over de Kinderpokken. *Ook onder den Titel:* Waarnemingen omtrent de Ziekten, welke in het jaar 1800 tot 1801 in het *Nosocomium Clinicum* van de Akademie te *Groningen*, zijn waargenomen, inzonderheid bevattende de *Epidemie der Kinderpokken*, welke aldaar geheerscht heeft, a *f* 2: 40.

V. R. G. RIJKENS, Praktische Handleiding voor het Eerste Onderwijs, ten dienste van Onderwijzers, Onderwijzeressen en Kweekelingen enz. Met eenige Zangstukjes. *Tweede Stuk*, a *f* 1: 75. — *In II Stukken kompleet*, a *f* 3: —

VI.

VI. Reis naar Mark en Bergsland, in den Zomer van 1823. Met een' gegraveerden Titel, à f 1 : 80.

VII. WALTER SCOTT, Guy Mannering of de Sterrewigchelaar. Eerste Deel. Met gegraveerden Titel en Vignet, à f 3 : —

NB. Ook zijn nog eenige Exemplaren te bekomen, van de zoo zeer gezochte, als geroemde Reizen in Egypte en Nubië enz. Door G. BELZONI, 3 Deelen, à f 8 : 30.

INHOUD.

BOEKBESCHOUWING.

MEN-

MENGELWERK.

RE.

REGISTER

DER VOORNAAMSTE

ZAKEN,

voorkomende in de BOEKBESCHOUWING *van de* BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD, EN TIJDSCHRIFT VOOR DE PROTESTANTSCHE KERKEN IN HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN, *voor de zes laatste Maanden des Jaars* 1824.

Bij-

Ger-

G.

H.

Hui

Leer-

Ro-

S.

T.

U.

V.

REGISTER
DER VOORNAAMSTE
ZAKEN,

voorkomende in het MENGELWERK *van de* BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD, en TIJDSCHRIFT VOOR DE PROTESTANTSCHE KERKEN IN HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN, *voor de zes laatste Maanden des Jaars* [illegible]

Hau-

H.

I.

K.

L.

REGISTER

Roo,

W.

Z.

REGISTER

KERKELIJKE EN SCHOOL-KERK-NIEUWS,

voorkomende in de BOEKZAAL DER GELEERDE WERELD, EN TIJDSCHRIFT VOOR DE PROTESTANTSCHE KERKEN IN HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN, *voor de zes laatste Maanden des Jaars* 1824.

A.

Admissie tot den Predikdienst, van: D. BROUWER ... LET, JUNIOR, 238. C. WAGENER, H. ... HOUBEN, A. F. KRASTEN, G. J. GELDERMAN, A. VAN MAANEN, G. GROOT, G. C. VAN DER ... TEN, W. TERNOOIJ APEL, H. ..., 237. H. BLEIJENBERG, J. FOLKERSMA, P. ..., ... HOITSEMA. H. STENHUIS DIRKEN, J. G. KRUISINGA, H. P. VAN DER HAAR, P. R. ..., J. ..., 243. G. NUWENDA, 248. L. F. F. ROCH, ... A. KREMER, J. LEIJDS, 526. J. ..., 530.

Akademie-Nieuws van *Utrecht*, 99. 634, ... *Leijden*, 205, 487. *Franeker*, 428, 633. *Groningen*, 634.

...KERSLOOT, (G. C.) Pred. te *Leijden*, overl. 223, 369. 510.

...LBERTS, (C.) Kand. ber. te *Nieuwstad*, ... en *Dijkhuizen* 251. bev. 546.

...LTA, (F. C.) Pred. te *Retranchement*, ber. te *Kleverskerke*, 504. bed. 636.

...LTHEER, (M.) Pred. te ..., bev. te *Zijlerveld*, 255.

...NDREAE, (J. P.) Emer. Pred. van *Augsburg*, overl. 112.

...NEMAART, (P.) Pred. te *St. Kruis*, ber. te *Kerkwerve*, bed. 107.

...PEL, (W. Ternooij) Kand. ber. te *Vreeswijk*, (de *Vaart*,) 384. bev. 671.

Abt-

Bij-

DA-

AQ

F.

F.

FONHOFF, (A.) Pred. te *Waarden*, ber. te *Kerkwerve*, bed. 104, ber. te *Watervlandinen*, te *Biesfelingen* bed. 235. 348.
FORTUIN, (D.) Pred. te *Hillegonsberg*, ber. te *Bommel*, 788.
FRANTZEN, (J. A.) Emer. Pred. te *Emmerlenkamp*, overl. 547.

G.

GELDERMAN, (G. J.) Kand. ber. te *Lappter-Kapel*, 672.
GERSEMA, (H.) Kand ber. te *Kimswerd*, 389.
GOUDSCHAAL, (H.) Pred. te *Hemelum*, ber. te *Holwerd*, 681.
GORCUM, (P. van) Emer. Pred. van *Wikertip*, overl. 805.
GRAAF, (H. de) Pred. te *Ellewoudsdijk*, ber. te *Kerkwerve*, 235, bev. 800.
GRONINGEN, (A. P. van) Pred. te *Bleskensgraaf*, inw. der Kerk te *Brandwijk*, 370.
GRAEBER, (J. W.) Pred. te *Werther Bruck*, Emer. 549.
GUTTELING, (G.) Pred. te *Zuidland*, ber. te *Serooskerke*, 380. bed. 514.
GULDENARM, (A.) Pred. te *Oosthem*, overl. 390.
GUNNING, (J. H) Kand. bev. te *Olst*, 689.

H.

HARTMAN, (J. A.) Pred. te *Hierden*, ber. te *Staphorst*, 94. aff 646 bev. 684.
——— (N. H.) Pred. der Waalsche Gem. te *Zierikzee*, ged. van 50 jar. Pred. 403.
HANEWINKEL, (J. A.) Pred. te *Stond daar Buiten*, ber. te *'s Gravenpolder*, 606. ber. te *Kadzandsche*, bed. 246. ber. te *Kleverskerk*. 379.
HAACK, (P.) Pred. te *Amsterdam*, overl. 228. 247.
HAZEU, (A.) Pred. te *Abkoude*, ber. te *Ilpendam*, 233. bed. 234
HAAN, (L. Eilerts de) Kand. bev. te *Kamper Eiland*, 243.

HAAS,

JONG-

Mo-

RIN

Sij-

T.

V.

VOL-